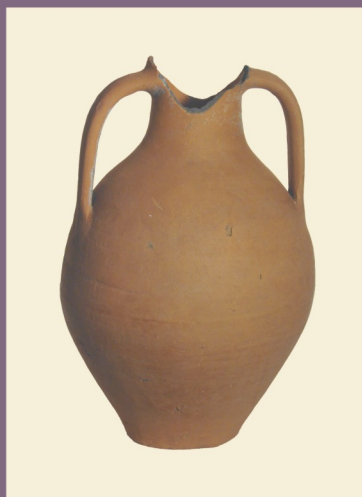

ECATERINA ȚÂNȚĂREANU

**Habitat medieval în sud-vestul Munteniei
în sec. XIV-XVII.**

Temeiuri istorice și arheologice

Editura Renaissance

ECATERINA ȚĂNȚĂREANU

**HABITAT MEDIEVAL ÎN SUD-VESTUL MUNTENIEI ÎN
SEC. XIV-XVII. TEMEIURI ISTORICE ȘI ARHEOLOGICE**

Copertă: Ulcior amforat, Zimnicea.

ECATERINA ȚÂNȚĂREANU

**HABITAT MEDIEVAL ÎN SUD-VESTUL MUNTENIEI ÎN
SEC. XIV-XVII. TEMEIURI ISTORICE ȘI ARHEOLOGICE**

PUBLICAȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN

(I)

**Editura Renaissance
București
2010**

PUBLICAȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN

(I)

EDITOR: Ecaterina Țânțăreanu

TEHNOREDACTARE: Pavel Mirea, Floriana Otomega, Liviu Nicolescu

COPERTA: Pompilia Zaharia

ILUSTRAȚIE: Cornelia Lungu, Geanina Dragne, Pompilia Zaharia,

Pavel Mirea, Ion Torcică, Florin Grofu

TRADUCERE: Isabela Denize

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Țânțăreanu, Ecaterina

**Habitat medieval în sud-vestul Munteniei în sec. XIV-XVII. Temeiuri istorice
și arheologice/ Ecaterina Țânțăreanu**

București, Editura Renaissance, 2010

ISBN 978-973-8922-80-8

Volum editat cu sprijinul Consiliului Județean Teleorman

Editura Renaissance 2010

www.editurarenaissance.ro

(Editură recunoscută C.N.C.S.I.S.)

Editor: Sorin Alexandru ȘONTEA

Telefon/fax: 031.808.91.97/0744.652118

E-mail: sorinsontea@rdslink.ro

©Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii

ISBN 978-973-8922-80-8

Tipar: ABSTRACT MEDIA SRL

Tel/fax: 031.808.91.97

CUPRINS

LISTA DE ABREVIERI	
INTRODUCERE	9
CAPITOLUL I. SURSE ȘI ISTORIOGRAFIE	12
1. Sud-vestul Munteniei – zonă de contact etnic și cultural	12
2. Izvoare narative externe și interne	14
2.1. Călători străini	14
2.2. Cronicari turci	20
2.3. Cronicari munteni	22
3. Izvoare cartografice	25
4. Istoricul cercetărilor arheologice	27
CAPITOLUL II. MEDIU GEOGRAFIC ȘI POTENȚIAL UMAN	36
1. Cadrul natural	36
2. Cadrul demografic	42
2.1. Așezările omenești	42
2.2. Limitele administrative ale județelor istorice Teleorman și Vlașca	44
2.3. Repertoriul primelor atestări documentare ale localităților din județele Teleorman și Giurgiu	45
2.4. Populația	82
CAPITOLUL III. ECONOMIE MEDIEVALĂ	86
1. Agricultură	86
1.1 Cultivarea plantelor	87
1.2 Creșterea animalelor	88
1.3 Bălțile și pescuitul	89
1.4 Pădurile	90
2. Meșteșugurile	91
3. Căile de comunicație și comerțul	93
3.1 Drumurile	93
3.2. Comerțul	97
3.3. Circulația monetară	102
4. Transhumanța	105
CAPITOLUL IV. HABITATUL MEDIEVAL	107

1. Așezarea deschisă	107
1.1 Locuința	113
2. Arhitectura de apărare	115
2.1 Cetățile de zid	116
2.2 Fortificațiile de pământ	120
3. Arhitectura civilă	121
3.1 Curțile boierești	121
4. Arhitectura religioasă	129
4.1 Așezăminte monahale	130
4.2 Mănăstiri și schituri dispărute	145
4.3 Biserici de mir	146
5. Alte monumente	153
CAPITOLUL V. CULTURA MATERIALĂ	154
A. Materialul arheologic din așezări	154
1. Ceramica	154
1.1 Ceramica uzuală	154
1.2 Ceramica smălțuită	162
2. Unelte, obiecte de uz casnic, arme	176
B. Materialul arheologic din fortificații	177
C. Materialul arheologic din așezămintele religioase	179
D. Tezaure de podoabe	182
CAPITOLUL VI. SOCIETATE	185
1. Danii din domeniul domnesc	185
2. Mari boieri și domeniile lor	193
3. Kazalele turcești Turnu și Giurgiu – o secvență din relațiile româno otomane	205
CONCLUZII	210
RÉSUMÉ	216
BIBLIOGRAFIE	224
SURSELE ILUSTRĂȚIILOR	237
INDICE	240
ILUSTRĂȚII	

LISTA ABREVIERILOR

AAR Mem. Sect. Ist. - Analele Academiei Române – Memoriile Secțiunii Istorice
ACMI – Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice
AGA – Anuar de Geografie și Antropografie
Arh. M – Arheologia Moldovei
Arh. O - Arhivele Olteniei
Arh. Gen. – Arhiva Genealogică
B.A.R. – Biblioteca Academiei Române
BCH – Bulletin de Correspondance Hellénique
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
BIA – Bulletin de l'Institut d'Archeologie, Sofia
BMI – Buletinul Monumentelor Istorice
BMJG – Buletinul Muzeului Județean Giurgiu
BMJV – Buletinul Muzeului Județean Vlaşca
BM Teoharie Antonescu – Buletinul Muzeului Teohari Antonescu
BO – Biserica Ortodoxă
BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române
BSRG – Buletinul Societății Române de Geografie
CAMNI – Cercetări Arheologice, Muzeul National de Istorie a României
CAB – Cercetări Arheologice în București
CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice
CCDJ – Cultură și Civilizații la Dunărea de Jos
CN – Cercetări Numismatice
CNA – Cronica Numismatică și Arheologică
D.A.N.I.C. – Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, București
GB – Glasul Bisericii
Materiale – Materiale și Cercetări Arheologice, Institutul de Arheologie București
MIM – Materiale de Istorie și Muzeografie, Muzeul Municipiului București
MM – Muzeu și Monumente
RA – Revista Arhivelor
REI – Revue des Études Islamiques
RGR – Revista Geografică Română
RI – Revista Istorică
RIR – Revista Istorică Română
RM – Revista Muzeelor
RMM. MIA – Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente Istorice și de Artă
SCIA – Studii și Cercetări de Istoria Artei
SCIV – Studii și Cercetări de Istorie Veche, din 1974 devenit SCIVA
SCN – Studii și Cercetări Numismatice
SMIM – Studii și Materiale de Istorie Medie
SMMIM – Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară

INTRODUCERE

În abordarea subiectului acestei lucrări s-a pornit de la premiza că în istoriografia medievală tematica globală fiind axată pe reliefa factorilor permanenți care au influențat procesul istoric, luarea în considerare a unor arii restrânse ca teritoriu și populație poate aduce beneficiul unor circumstanțe particulare.

Definirea termenului „habitat”.

Dicționarele stabilesc în mod general pentru termenului **habitat**, sensul de arie geografică condiționată de bogăția solului, altitudine, climă, în care un grup social sau o comunitate etnică își poate desfășura activitățile esențiale¹, în timp ce, din punct de vedere etnografic, termenul se restrânge la conceptul de amenajare a unei microzone geografice². În acest sens, lucrarea de față a avut ca obiectiv principal elaborarea unui studiu de sinteză care să pună în evidență, în cadrul condițiilor generale ale vieții medievale, acele aspecte zonale, specifice regiunii de sud-vest a Munteniei și totodată o evaluare a gradului de cunoaștere a istoriei locale până în prezent.

Al doilea obiectiv a constat în realizarea unei metodologii de cercetare a materialului arheologic inedit, în special a ceramicii, pentru a putea aborda și acea latură a contextului istoric care reflectă viața cotidiană, mai puțin cunoscută atât datorită insuficienței cercetării arheologice cât și numărului redus al izvoarelor documentare.

Cadrul geografic și istoric. *Cadrul geografic* analizat este regiunea de sud-sud-vest a Munteniei, situată în câmpia joasă dintre văile inferioare ale Oltului și Argeșului și Dunăre, care din punct de vedere administrativ este cuprinsă în prezent în județele **Teleorman** și **Giurgiu**.

Alegerea formulei s-a datorat faptului că este o regiune geografică structural unitară și din punct de vedere morfologic distinctă față de restul Câmpiei Române, iar mediul natural omogen a determinat o evoluție economico-socială și culturală similară a colectivităților umane din zonă, cu mici variații vizibile în plan orizontal, adică pe direcția nord-sud.

Spațiul nu a fost abordat pe considerente exclusiv geografice sau pe criteriul fostelor județe istorice Teleorman și Vlașca, pentru că, în acest caz, se puneau în discuție teritorii care astăzi fac parte din șapte noi unități administrative față de județele medievale, care în același timp ar fi dus la pierderea oricărui sens pragmatic al studiului și nu în ultimul rând pentru că tema județelor istorice a fost examinată într-o lucrare recentă.

¹ *The New Encyclopaedia Britannica*, vol. V, Chicago, 1956, p. 603.

² Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie*, Buc., 1979, p. 152

Din aceleași motive nu au fost depășite limitele conveționale ale celor două județe actuale, pentru a îngloba monumente care în epoca medievală erau reprezentative pentru județul Vlașca, de exemplu mănăstirea Glavacioc sau curțile boierești de la Corbii Mari.

Cadrul istoric al cercetării corespunde epocii medievale târzii și cuprinde perioada dintre secolele *XIV-XVII*. Limita inferioară se situează de fapt spre sfârșitul sec. al XIV-lea, motiv pentru care a fost acordată cea mai mare atenție epocii lui Mircea cel Bătrân, iar limita superioară se oprește la cumpăna dintre secolele *XVII-XVIII*.

Conținutul lucrării și metodologia de lucru.

Prin structura lucrării au fost inventariate, sistematizate, interpretate și valorificate izvoare istorice de natură arheologică și numismatică, documentare, narative, cartografice și geografice care conțin dovezi ale manifestărilor procesului istoric medieval, desfășurat în regiune.

În capitolul care prezintă *istoriografia* s-au evidențiat evenimente istorice importante și binecunoscute, așa cum se reflectă în izvoarele narative, cele mai multe contemporane cu acestea și nu rareori divergente, fără a mai face apel la istoriografia actuală.

În tratarea *izvoarelor arheologice* preocuparea principală a fost de prezentare a complexului medieval de la Zimnicea, care, din punct de vedere formal este puțin cunoscut, și cu precădere a *ceramicii*, citată adesea fără a fi fost publicată vreodată. Metodele utilizate pentru sistematizarea și clasificarea acesteia sunt analiza critică, analogia și comparația.

În capitolul referitor la *problemele demografice* a fost inclus un repertoriu cu primele atestări documentare ale localităților din cele două județe de azi, considerat util pentru corectarea unor greșeli de datare și localizare și necesar în alcătuirea celorlalte capitole.

În spațiul acordat *problemelor economice* accentul a fost pus pe elementele legate de specificul comercial al zonei, cum sunt drumurile, schelele, vămile.

Pentru ilustrarea categoriilor de *monumente arhitectonice*, maniera de lucru aleasă a fost repertoriul, numărul redus de monumente nepermițând o analiză pe criterii tipologice sau stilistice.

Pentru reliefarea *aspectelor sociale* s-a abordat punctual problematica domeniilor feudale sub forma *daniilor domnești* și a *domeniilor funciare boierești* și s-a rezervat un subcapitol unui episod al relațiilor dintre Țara Românească și Imperiul Otoman, concretizate de *raporturile cu cele două teritorii de la Dunăre, aflate în administrarea directă a Porții, kazaua Giurgiu și niabetul Turnu*.

O precizare importantă este că în studiu nu au fost incluse toate componentele contextului istoric regional, cum ar fi aria vieții politice și a instituțiilor medievale, demersul

fiind focalizat pe *secvențe* ale existenței societății locale, evident în limitele informațiilor disponibile și s-au urmat în general direcții neabordate sau prea puțin preocupante până în prezent.

Tabula Gratulatoria

Lucrarea de față reprezentând teza de doctorat, autoarea se simte datorare să își exprime sentimentele de grațitudine față de acele persoane care, cu multă bunăvoință, au sprijinit-o în această realizare.

Îi mulțumesc, în primul rând, d-lui dr. Nicolae Constantinescu, conducătorul tezei de doctorat, pentru gentilețea și răbdarea pe care mi le-a acordat pe parcursul elaborării tezei, alături de permanenta îndrumare și de materialul inedit pe care mi l-a oferit.

Îi sunt recunoscătoare d-nei dr. Oana Damian, cercetătoare la Institutul de Arheologie Vasile Pârvan, pentru generozitatea cu care mi-a pus la dispoziție documentația științifică despre ceramica bizantină și de asemenea pentru permisiunea de a studia materialul arheologic inedit de la Zimnicea, din depozitele MNA.

Îi mulțumesc d-lui dr. Daniel Spânu de la aceeași instituție, pentru sollicitudinea cu care mi-a oferit documentația de șantier referitoare la faza medievală din ultimele campanii arheologice de la Zimnicea, precum și d-nei dr. Silvia Marinescu-Bîlcu și d-lui dr. Aurel Vâlcu pentru informațiile utile transmise.

Adresez mulțumiri d-nei dr. Anca Păunescu de la MNIR pentru ajutorul acordat la studierea ceramicii provenite de la Zimnicea aflate în patrimoniul acestei instituții și de asemenea d-nei dr. Anca Popescu, cercetătoare la Institutul de Istorie Nicolae Iorga, pentru amabilitatea cu care mi-a oferit o bibliografie inexistentă în bibliotecile publice.

Le mulțumesc pentru bunăvoință colegilor Traian Popa și Emil Păunescu de la Muzeul Județean Teoharie Antonescu din Giurgiu, care mi-au prezentat pentru studiu piesele provenite din săpătura de la Zimnicea pentru informațiile transmise privind istoria medievală a județului Giurgiu și de asemenea prof. D. Burlacu, custodele Muzeului sătesc Frățești.

Le rămân îndatorată, pentru sugestiile și observațiile făcute, d-lor dr. Panait I. Panait, dr. Gheorghe I. Cantacuzino, dr. Spiridon Cristocea.

Pentru timpul acordat, în special în realizarea ilustrației ca parte componentă a tezei de doctorat, le mulțumesc colegilor mei din Muzeul Județean Teleorman, în special d-rei Pompilia Zaharia și d-lor Pavel Mirea și Ion Torcică.

Acestora și altor persoane, rămase nenumite, care au contribuit la finalizarea tezei mele de doctorat, le rămân profund recunoscătoare.

CAP. I. SURSE ȘI ISTORIOGRAFIE

1. Sud-vestul Munteniei – Zonă de contact etnic și cultural

Cercetarea geografico-istorică a regiunii de sud-vest a Munteniei, care cuprinde din punct de vedere administrativ județele *Teleorman* și *Giurgiu*, relevă faptul că situarea ei la extremitatea central-sudică a țării nu trebuie privită din perspectiva unui spațiu periferic, ci a unuia asociat evoluției generale a istoriei românești, dar supus unor multiple influențe, care îi conferă calitatea de zonă de contact. Riverană la Dunăre, aflată între gurile a două râuri cu importante vaduri, Oltul și Argeșul, această regiune a fost o adevărată poartă de neîntreruptă roire de populații, arie de convergență de culturi, sosite din direcții diferite, atât dinspre sud și est cât și dinspre vest (Pl. I).

De aceea trebuie evocat în primul rând factorul latin și contactul nemijlocit al Munteniei de sud-vest cu puterea militară a Romei, manifestat prin cuprinderea unei părți a teritoriului locuit de geți în provincia Dacia Inferior și relațiile clientelare ale dacilor liberi cu Imperiul Roman³. Invasia slavilor, desfășurată în Câmpia Dunării în decursul mai multor secole, a creat raporturi de conviețuire cu populația autohtonă romanizată până la asimilarea lor de către aceasta, fapt demonstrat arheologic de individualizarea grupurilor culturale⁴. În același mod, călăreții turanici, pecenegi și cumani, veniți din stepele răsăritului, au ocupat Câmpia Burnazului și Vlăsia, de unde au dislocat populația locală și au provocat dispariția așezărilor aparținând culturii Dridu⁵. În lucrarea *Revelații toponimice pentru istoria neștiută a românilor, I, Teleormanul*, tipărită de Academia Română imediat după moartea autorului și apreciată ca ultima viziune de istorie medievală a profesorului⁶, Nicolae Iorga, după ce cunoscuse prin intermediul *Dicționarului geografic, statistic, economic și istoric al județului Teleorman*⁷ și al documentelor Păucescu toate numirile locale din județul Teleorman, a analizat originea lor și a fixat la o dată timpurie din evul mediu aportul fiecărui element etnic la topica ținutului: a) românii, cu ale lor așezări Românați și cu Vlăsia lor valahă, cu Țara Românească din Vlașca, numită așa de slavii bulgarizați, pe când slavii cu adevărat sârbi cunosc numele venit de la stăpânirea și așezarea romanilor (vlah - valah- Valahia); b) cumanii cu Teleormanul, Burnazul, Bărăganul, curganele, culele și cetățile lor de aici, care apoi apar

³ Ioana Bogdan Cătănicu, *Muntenia în sistemul defensiv al imperiului roman*, Alexandria, 1998, p. 41-43

⁴ Suzana Dolinescu-Ferche, *Așezările din sec. III și VI în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, 1974, p. 127; Maria Comșa, Gh., Bichir, *Date preliminare cu privire la necropola de la Păuleasca*, în SCIV, tom. 25, 1973, p. 317

⁵ Valeriu Leahu, Gheorghe Trohani, *Două morminte de călăreți nomazi*, în SCIV, tom 29, nr. 4, 1978, p. 539.

⁶ Ion Donat, *Revelații toponimice pentru istoria neștiută a românilor*. Recenzie, Ed. Ramuri, Craiova, 1941, p. 1

⁷ Pantele Georgescu, *Dicționar geografic, statistic, economic și istoric al județului Teleorman*, Buc., 1897.

dincolo de Vlașca și merg până în fundul Dobrogei și c) slavii coborâți din Panonia pe la Orșova, ducând cu ei acel dialect, fără influențe trace, din limba bulgară (vlaški -Vlaška).⁸

Prezența otomană în regiune s-a impus, dincolo de raportul de suzeranitate al Porții în Țara Românească, prin înglobarea în imperiu a celor două cetăți de la Dunăre, Turnu și Giurgiu, cu importanțele lor vaduri, împreună cu populația dimprejurul lor, situație care a durat, cu puține întreruperi, patru sute de ani. În vremurile moderne, prin refugiații creștini de la sudul Dunării, români, bulgari, sârbi, greci, Câmpia Dunării și mai ales stepa doar parțial deștelinită din părțile Burnazului s-au populat prin înființarea de noi așezări, exemplul cel mai concludent fiind fondarea, mult mai târzie, a orașului Alexandria de către locuitorii veniți de pe teritoriul Bulgariei și stabiliți în împrejurimi⁹. Această parte a câmpiei este în același timp traversată de cele mai scurte și mai prielnice drumuri care leagă dealurile, munții și țările trans-carpatine de artera Dunării și de țările balcanice, având dublu caracter, de zonă de circulație și zonă de amestec¹⁰. În timp ce despre Dunăre se spune că datorită legăturilor lesnicioase de pe un mal pe altul ea a putut fi frontieră politică, dar nu și etnică¹¹, Oltul poate fi considerat de fapt ca hotar antropogeografic între câmpia oltenească și cea muntenească¹².

Acele drumuri străvechi care au străbătut regiunea și făceau legătura cu Transilvania și Oltenia, dar și cu Peninsula Balcanică și cu Asia Mică au pus pecetea unor influențe multiple asupra civilizației populare, în cele două aspecte ale sale, cultura materială și cea spirituală. Trebuie precizat că delimitarea actuală geografico-administrativă a teritoriului în discuție nu coincide cu limitele istorice ale zonelor etnografice care o compun, cunoscute sub numele de Romanați, Teleorman, Olt, Vlașca și care, în pofida condițiilor asemănătoare de viață au conturat o cultură cu trăsături cu un pronunțat specific local.

Permanentele interferențe de natură economică și comercială, precum și contactul cu locuitorii veniți din alte regiuni ale țării – olteni, moldoveni, ungureni¹³, au turnat peste tiparele local-tradiționale particularități ale zonelor de obârșie, care se regăsesc în toponimia locală, în modul de trai, în elemente privind așezările, arhitectura, ocupațiile, meșteșugurile, portul popular, obiceiurile¹⁴.

⁸ N. Iorga, *Revelații toponimice pentru istoria neștiută a românilor, I, Teleormanul*, în AAR, Mem. Sec. Ist., tom XXIII, 1941, p. 350.

⁹ Stan Cristea, I. Moraru, Ecaterina Țânțăreanu, Gh. Popa, Gh. Cristea, *Alexandria 160 de ani. Monografie*, Alexandria, 1994, p. 16-22.

¹⁰ GeorgeVâlsan, *Câmpia Română. Contribuțiuni de geografie fizică*, BSRG, tom XXXVI, Buc., 1916, p. 3.

¹¹ N. Popp, *Bazinul Dunării, natură și om*, Buc., 1988, p. 77.

¹² Vintilă Mihăilescu, *Vlășia și Mostiștea. Evoluția geografică a două regiuni din Câmpia Română*, în BSGR, tom XLIII, 1925, p. 43.

¹³ N. Iorga, *op. cit.*, p. 337-339.

¹⁴ Mioara Cioară, Vlad Bâtcă, *Zona etnografică Teleorman*, 1985.

2. Izvoare narative externe și interne

2.1. Călători străini

Mărturiile străinilor care au călătorit în decursul timpului prin Țările Române compensează puținătatea sau chiar absența informațiilor privind perioade istorice mai vechi, cum este cea imediat următoare întemeierii statelor feudale și sunt prețioase izvoare documentare privind diferite aspecte ale vieții timp de câteva secole. Relațiile de natură istorică, socio-economică, politică, culturală și religioasă, cu un conținut evident de subiectivism, sunt în general rezultatul observațiilor directe ale călătorilor care au stat sau au trecut prin țările noastre și și-au notat impresiile după două paradigme de percepere a realității: descrierea cu caracter geografic și social – politic, precum și tabloul unui fapt istoric, în viziunea personală sau a grupului pe care îl reprezentau autorii mărturiilor.

Primii călători care au traversat ținutul de sud-vest al Munteniei au fost pelerinii germani *Peter Sparnau* și *Ulrich von Tennstädt*. La întoarcerea din Țara Sfântă, în anul 1385, venind dinspre Târnovo, au trecut prin Țara Românească în care au intrat „pe unde are și voievodul de aici un oraș care se numește Sviștov” (Zimnicea), apoi au mers la ”Russenart” (Rusii de Vede), la „Nuwestad” (Pitești), Câmpulung și mai departe în Transilvania spre Buda¹⁵.

Itinerariul de la Bruges, datat între 1380-1390, poate fi considerat drept schema de itinerar ilustrată de pelerinii Tennstädt și Sparnau¹⁶, prin ea îngăduindu-se identificarea drumului de la Argeș (Nerx) la Giurgiu sau la Rusciuk (Rosay vel Jargo) ce trecea prin Pitești (Nieuwemere), prin Ciupa (Suppa) și Velea (Vela), ultimele pe Neajlov. Itinerariul de la Bruges este mai important nu numai prin reperele geografice pe care le indică ci și pentru informația pe care o conține referitoare la misionarii catolici care împânzeau drumurile statelor ortodoxe de la Dunăre¹⁷.

Relația călătoriei din anul 1445 a cavalerului burgund *Wallerand de Wawrin* la Marea Neagră și pe Dunăre, datorată unchiului său *Jehan de Wawrin* este un izvor de o valoare incontestabilă în descrierea aspectului local și a cetăților dunărene în vremea imediat următoare dezastrului suferit de flota cruciaților la Varna (1444) și în legătură cu planurile lui Iancu de Hunedoara și Vlad Dracul de recucerire a cetăților în defavoarea turcilor la Dunăre. Expediția cu galerele pe fluviu a cavalerului burgund a început cu asediul fără succes al Silistrei și cucerirea Turtucaiei, după care li se propune cruciaților să meargă și să cucerească

¹⁵ *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, Buc., 1968, p. 17-19.

¹⁶ *Ibidem*, p. 22.

¹⁷ *Ibidem*, p. 24-25.

cetatea Giurgiu pe care cronicarul o descrie amănunțit: „... o cetate foarte puternică, pătrată, cu patru laturi de zid și la colțul fiecărei laturi era câte un turn foarte mare, cu totul pătrat, și cel mai mic din aceste turnuri era mai mare și mai puternic decât turnul castelului Turcan și tot astfel întărit cu gherete și cu galerii de lemn...”¹⁸. Importanța cetății Giurgiu în sistemul defensiv al Țării Românești reiese din intervenția domnitorului Vlad Dracul care le povestește cavalerilor că este cea mai puternică cetate care se află pe Dunăre și care „ar putea să facă cel mai mare rău tuturor creștinilor dacă ea ar cădea în mâinile turcilor, căci atunci când turcii vor să facă incursiuni în Țara Românească sau în Transilvania ei trec împreună cu caii lor pe această insulă de aici”¹⁹. După izbânda de la Giurgiu, corpul expediționar s-a îndreptat spre Nicopole, unde „a ancorat pe malul stâng, în fața unui turn mare, rotund, înconjurat de ziduri, în chip de brace, care turn era așezat pe malul apei, pe pământul Țării Românești”²⁰. Cetatea Turnu, aflată sub ocupație efectivă turcească, îi aducea mari nemulțumiri domnului român: „Nu vedeți oare acest turn zdravăn așezat în fața Nicopolelui, pe care îl țin turcii și care domină țara mea, datorită lui îmi fac în fiecare an mare pagubă.”²¹. O informație interesantă consemnată în relația burgundă, dar vădit exagerată, este aceea a încuviințării date de către domnitor pentru așezarea unui număr de 12.000 de bulgari fugari în unele ținuturi de margine ale țării, care era „...mare și încăpătoare, cu mai puțin popor”²², acțiune de altfel neprobată de documentele interne.

Pierre Lescapier, agent diplomatic al ambasadorului Franței la Constantinopol, mergând în Ardeal și în Polonia într-o misiune aparentă de mijlocire a unei căsătorii princiare²³, ține un jurnal al călătoriei în Țara Românească și Transilvania (1584), în care descrie amănunțit trecerea din Bulgaria în Valahia pe la vadul Giurgiului, pe un pod umblător. El numește Giurgiu „sat mare”, vorbește despre coabitarea în kaza a românilor cu turcii, amintește de existența ruinelor cetății din insulă pe care le închipuie, fantezist, distruse în prima cruciadă de Petru Eremitul și după un popas, într-un sat numit Ionești, aflat la hotarul kazalei cu țara, se îndreaptă spre București ²⁴.

Maciej Strykowski, eruditul polonez care a făcut parte din solia trimisă de regele Poloniei la Constantinopol în 1574-1575 în frunte cu Andrei Taranowski, a traversat Țările Române și la ducere și la întoarcere, impresiile culese fiind notate în cronică sa. El descrie

¹⁸ *Ibidem*, p. 103.

¹⁹ *Ibidem*, p. 104.

²⁰ *Ibidem*, p. 113.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, p. 112.

²³ N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, Buc., 1981, p. 163.

²⁴ *Călători străini în Țările Române*, vol. II, 1970, p. 425.

locul pe unde se face ieșirea și apoi intrarea în Țara Românească a delegației, pe la Giurgiu, „unde Dunărea este lată de o milă”²⁵.

Jaques Bongars, intrat în serviciul diplomatic al regelui Henric al IV-lea, în numele căruia călătorește la mai toate curțile regale, mai ales la cele protestante, în anul 1585, pornit într-o călătorie la Constantinopol, a străbătut Ungaria, Transilvania și Țara Românească²⁶, memoriile călătoriei fiind adunate într-un jurnal²⁷, în care descria drumul de la București la graniță unde a trecut pe la Giurgiu, care era sub administrația otomană și pe care îl găsește ca „târg și castel cu o garnizoană turcească”²⁸.

Petru Bogdan Bakšić, arhiepiscop catolic al Bulgariei și în cele din urmă vicar apostolic pentru cele două Valahii, în urma repetatelor vizite în Principatele Române a întocmit dări de seama cuprinzând o mare bogăție de informații pentru istoria celor două Țări Române²⁹. În călătoria în Țara Românească din anul 1640 a dat o descriere a cetăților de pe malul stâng al Dunării: Giurgiu, de pildă, era bine întărită și avea alături un oraș cu 3000 de case, dintre care 1000 erau ale turcilor și restul ale românilor. Cifrele par exagerate, dacă nu cumva trebuie luată în calcul întreaga populație a kazalei. El se plânge de vama excesivă, aplicată „mai ales fețelor bisericești” și cerută de vameșii evrei, care sunt mai mulți la schelele Dunării decât cei turci. Călătorul bulgar vizitase și Turnu, „cetate bine păzită pentru proviziile pe care le depozitează pentru soldații din garnizoană.” El remarcă întinderea ei de 6 mile în lung și în lat și bogăția ținutului de la gurile Oltului³⁰.

Paul de Alep era fiul patriarhului Antiohiei Macarie al III-lea, care l-a însoțit pe tatăl său, în calitate de arhidiacon, într-un periplu în Moldova, Țara Românească și Rusia. Orașe, palate, mănăstiri și biserici, ceremonialuri de curte, ritualuri religioase, obiceiuri și tradiții populare, politică, personalități, toate sunt descrise și analizate de călătorul sirian care a lăsat astfel un prețios izvor documentar al vieții cotidiene sociale, economice, politice, culturale în cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea în Țările Române³¹. Vorbind de drumul de la Slatina la București, către care se îndreptau, afirmă că drumul era foarte greu, datorită pădurilor dese³². Mănăstirea Glavacioc, o veche ctitorie, este văzută ca o biserică mare cu o arhitectură frumoasă, având două turlă, una deasupra navei, alta deasupra corului și pe care o aseamănă cu biserica Adda din ținutul Tripoli. Aici cei doi prelați au participat și la o slujbă

²⁵ *Ibidem*, p. 450; N. Iorga, *op. cit.*, p. 154.

²⁶ *Ibidem*, vol. III, 1971, p. 159.

²⁷ N. Iorga, *op. cit.*, p. 166-171.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Călători străini în Tările Române*, vol.V, 1973, p. 194-198.

³⁰ *Ibidem*, p. 200.

³¹ *Ibidem*, vol. VI, 1976, p. 1-18.

³² *Ibidem*, p. 225.

de hirotonire³³. Mănăstirea Comana l-a impresionat pe autor nu numai prin dimensiuni, fortificații și asemănarea unui turn cu cel al „Sf. Troițe” din Moscova, ci și prin așezarea ei într-o insulă înconjurată de lacuri și bălți de nepătruns, care o făceau inexpugnabilă, încât „dacă împăratul vrea să poarte război împotriva ei cu întreaga lui armată, nu ar fi în stare să o biruie”. Nu departe de mănăstire pelerinii s-au oprit la Coiani, unde Constantin Cantacuzino avea un palat după felul palatelor din Constantinopol, cu două clădiri principale și o biserică³⁴.

Evlia Celebi, despre a cărui viață se știe prea puține lucruri, după ce a intrat în anturajul sultanului Murad al IV-lea a început o perioadă de numeroase peregrinări în Orient până la malurile Nilului, apoi de la Viena până în Polonia, trecând și prin Țările Române. Astfel, cartea călătoriilor sale cuprinde mii de pagini cu observațiile și însemnările autorului despre locurile și popoarele întâlnite, despre evenimentele petrecute în timpul periplului³⁵. Celebi a cunoscut îndeaproape Țara Românească pe care a cutreierat-o de mai multe ori și a cunoscut foarte bine cetățile turcești de la Dunăre, lăsând descrieri amănunțite despre existența lor la mijlocul veacului al XVII-lea. Cetatea Turnu, care în vremea sa se prezenta ca o cetate interioară datorită zidului de pământ construit în jurul său, prin care se pătrundea prin două porți, una care se deschidea spre uscat și cealaltă spre Dunăre, avea și un oraș exterior format din trei sute de case. Acesta era hasul prințesei Ayşe-Sultan și aducea un venit de 10 pungi de aspri pe an, obținuți din agricultură, căci avea un pământ bun³⁶. Dar, pe lângă datele cu mare valoare documentară, călătorul turc lasă și note ce conțin multe inexactități, cum ar fi atribuirea, în mod greșit, a ridicării cetății Giurgiu lui Mehmed I și construirii cetății Turnu lui Baiazid I, pe care aceștia doar le-au refăcut. Când consemnează etapele și conacele din drumul parcurs între Turnu și București, relatarea corespunde realității, verificabilă până la un punct, după care se pierde în informații fanteziste – localizează izvoarele râurilor Teleorman Glavacioc și Neajlov în Ardeal, confundă județul Teleorman cu un oraș numit așa, pe care îl descrie ca un ținut înfloritor și mai vorbește despre un „oraș, [inexistent] Varșani, așezat pe un șes întins, cu o mie de case, șapte mănăstiri, una cu clopot și trei sute de dughene”. Cifrele sunt evident exagerate, dacă mai adăugăm datele despre târgul anual care, spune el, ținea 40 de zile și unde veneau negustori din India, China, Persia, Grecia...³⁷.

³³ *Ibidem*, p. 225-226.

³⁴ *Ibidem*, p. 231-232.

³⁵ *Ibidem*, p. 311-325.

³⁶ *Ibidem*, p. 705.

³⁷ *Ibidem*, p. 706-707.

Al doilea tip de relație este cel care a înregistrat și a redat un eveniment demn de reținut, precum campania antiotomană a lui Mihai Viteazul din vara – toamna anului 1595.

Alfonso Visconti, primul nunțiu apostolic acreditat pe lângă principele Transilvaniei Sigismund Bathory după aderarea acestuia la Liga Creștină, a transmis Curiei papale rapoarte și dări de seamă despre acțiunile și climatul politic din jurul lui Sigismund dar și relatări despre Țara Românească aflată în plină cruciadă a creștinilor de la Dunăre³⁸. În scrisoarea din 25 oct. [1595], relatează despre bătălia pentru Giurgiu la care participă principele transilvănean și un detașament de italieni conduși de Silvio Piccolomini. Visconti descrie drumul de la București la Giurgiu, „foarte anevoios datorită mlaștinilor și numeroaselor poduri”, unde îi așteptau turcii lui Sinan Pașa, care după drastica înfrângere de la Călugăreni trecuse fluviul în Bulgaria, de unde dirija rezistența trupelor turcești în cetatea Giurgiu și în insulă³⁹.

Diego Galàn, spaniol de origine, după ce a fost prins de pirați și vândut ca sclav, a devenit vâslaș pe galere. În această postură a participat la mai multe campanii militare pe vase otomane. După eliberarea din robie Galàn și-a redactat memoriile, ele cuprinzând și relația despre campania lui Sinan Pașa din 1595 în Țara Românească, cu toate fazele, de la construcția podului peste Dunăre și pregătirea operațiilor militare pentru bătălia de la Călugăreni până la contraatacul asupra cetății Giurgiu de către oștile lui Mihai Viteazul și Sigismund Bathory. Expunerea lui Galàn este interesantă, ea având viziunea autorului creștin de pe galera turcească, cu o simpatie nedisimulată pentru români și în mod special pentru principele Mihai⁴⁰. Dezastrul oștirii turcești, aflată în derută și haos este privit cu plăcere de fostul rob creștin, el apreciind că pierderile turcilor ar fi fost de 30000 de oameni în timp ce ale creștinilor erau doar de 30 de morți și 22 de răniți. Aprecierea memorialistului că sultanul regreta mai mult pierderea cetății Giurgiu decât înfrângerea suferită, reflectă corecta lui percepție privind poziția strategică și militară a cetății de la Dunăre, care îi dădea posesorului cheia principalei treceri în Țara Românească.

Filippo Pigafetta, istoric militar și arhitect, a însoțit în anul 1595 un corp expediționar toscan trimis de marele duce Ferdinand în ajutorul lui Sigismund Bathory. Cu această ocazie a cunoscut Țara Românească și a trimis dări de seamă despre mersul campaniei cancelarului marelui duce, atât după observațiile sale la fața locului cât și după povestirile

³⁸ *Ibidem*, vol. III, p. 455 și 472.

³⁹ *Ibidem*, p. 480.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 518-520.

soldaților italieni⁴¹. Nu a participat la asediul Giurgiului, pe care îl relatează din auzite, dar descrie de la fața locului cetatea stăpânită de turci „...clădită de principii greci din piatră cioplită, cu câteva turnulețe groase și cu ziduri la fel, tot într-un loc prielnic... care are un perimetru ca la o treime de milă...”⁴². Într-o lucrare de-a sa despre apărarea Transilvaniei, Pigafetta descrie unul din cele patru drumuri spre Țara Românească, cel ce urmează firul Oltului (Aluta), care se varsă în Dunăre la hotarele Țării Românești, lângă Turnu, singurul (oraș) stăpânit de turci în acea regiune⁴³.

Silvio Piccolomini, care a aparținut unei vestite familii seneze și a fost unul dintre cei mai faimoși comandanți din secolul al XVI-lea, a fost desemnat de marele duce al Toscanei să comande detașamentul de italieni din campania antiotomană din anul 1595. Scrisorile lui completează relatările nunțiului papal Visconti și ale lui Pigafetta, martori ai aceluiași eveniment. Maestru al artei militare, el prezintă în epistolele către duce, pe un ton destul de ponderat, peripețiile din războiul cu Sinan Pașa⁴⁴. În cea de-a doua scrisoare de la Giurgiu, datată la 1 noiembrie, povestește despre fuga peste fluviu a armatei turcești și marile ei pierderi de oameni, dând cifra exactă a robilor creștini eliberați, 6000. Piccolomini descrie rolul artileriei italiene comandate de el în cucerirea orașului și laudă vitejia soldaților toscani, fără a aminti ceva despre participarea oastei lui Mihai Viteazul la această acțiune militară.

Relația anonimă din 1595 este o descriere, din interior, a călătoriei cetei de toscani la ordinul și pe cheltuiala marelui duce Ferdinand pentru a sprijini campania antiotomană a creștinilor de la Dunăre. Fără a insista asupra isprăvilor militare ale italienilor, prezentate necondiționat laudativ, este interesantă descrierea orașului și cetății Giurgiu, atunci teatru de război, dar care „fusesse un oraș mare și frumos, cum dovedeau numeroasele ruine. Cum acest oraș fusese cucerit în urmă cu 80 de ani, a rămas acolo această cetate care apoi a slujit de palat. Se află pe malul Dunării și este clădită cu cinci turnulețe, cu flancuri și ferestruici de apărare. Zidul care leagă aceste turnuri între ele formează o curtină, deopotrivă de înaltă ca turnurile. Pentru a da cetății o mai mare piață de arme sultanul i-a adăugat două curți de apărare, una spre Dunăre, iar cealaltă în parte opusă ei, unde se află (și) poarta mare a cetății”⁴⁵.

Sinan Pașa, marele vizir al Imperiului Otoman care a condus expediția din anul 1595 din Țara Românească, într-o scrisoare adresată lui Nișandyi Bașâ la 1 octombrie, căuta să se

⁴¹ *Ibidem*, p. 540-541.

⁴² *Ibidem*, p. 552.

⁴³ *Ibidem*, p. 562.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 563-564.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 594.

dezvinovățească de insuccesul armatei sale și punea retragerea sa precipitată în cetatea Giurgiu, la acea dată încă turcească, doar pe seama dușmăniei naturii, căci se apropie iarna „când se strică și se înfundă drumurile și când se revarsă apele nu se mai poate trece cu armata ...”⁴⁶.

Samuel Twardowski, poet cu studii iezuite, care l-a însoțit în anul 1622, în calitate de secretar pe ducele Zbaraski, trimis al regelui polon Sigismund al III-lea Wasa la Constantinopol ca să încheie pace cu turcii, descrie drumul prin Țara Românească cu simpatie și plăcere⁴⁷. De la București la Giurgiu a trecut peste râurile Neajlov și Câlniște și a ajuns la Călugăreni, unde persista amintirea lui Mihai Viteazul „care a zdrobit la ostroave 100.000 de turci”. După trecerea hotarului valah pe pârâul Șerpătești, nu la Dunăre, unde fusese din vechime, autorul redă impresiile pe care i le făcuse marele râu și activitatea pescărească febrilă din jurul lui și al cetății Giurgiului, așezată pe o înălțime, pentru o mai bună apărare⁴⁸.

2.2. Cronicari turci

În cronicile turcești, care sunt oficiale, de curte, sunt consemnate evenimente ce decurg din relațiile cu alte popoare și state, în special în perioada de expansiune a Imperiului, așa cum se întâmplă și cu Principatele Române, în contextul luptelor anti-otomane sau a existenței unor raporturi politice. Urmărind narațiunile cronicarilor turci pe o perioadă de 100 de ani, între jumătatea secolului al XV-lea și jumătatea secolului al XVI-lea se poate constata că același eveniment poate fi prezentat de mai mulți autori în două moduri: cu oarecare asemănare, probabil prin folosirea unui izvor comun, sau privit din perspective diametral opuse, însă din toate răzbate intenția de glorificare a faptelor sultanilor. Un exemplu poate fi maniera în care acești cronicari atribuie construcția cetăților Giurgiu și Turnu sultanilor Mehmed I și Baiazid I.

Orudj Bin Adil, în lucrarea intitulată *Cronicile dinastiei otomane*, precizează că sultanul Mehmed a venit până la Dunăre unde s-a oprit și a construit cetatea Giurgiu sau Ierköky⁴⁹. *Aşik Paşa Zade*, contemporan cu Orudj, s-a informat probabil din aceeași sursă, căci consemnează că sultanul a pornit cu noroc spre vilaietul Țării Românești, ajungând până la malul Dunării. Apoi i-a trimis pe akângii iar el a stat și a construit cetatea Giurgiu⁵⁰. În cronica lui *Mehmed Neşri*, numită *Cronica dinastiei otomane*, cunoscută ca unul din izvoarele

⁴⁶ *Ibidem*, p. 607.

⁴⁷ *Ibidem*, vol.IV, 1972, p. 495-497.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 504.

⁴⁹ Mihail Guboglu, Mustafa Ali Mehmet, *Cronici turcești privind Țările Române, Extrase Sec. XV-mijlocul sec. XVIII*, I, Buc., 1966, p. 51.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 85.

narative principale ale istoriei turcești⁵¹, prezintă ridicarea cetății în chip asemănător, în anul 819 al Hegirei, eveniment încheiat cu supunerea lui Mircea cel Bătrân, prin acceptarea de către acesta a haraciului. „După aceea sultanul [Mehmed], mergând cu cinste și trecând Dunărea s-au oprit la malul ei. Acolo au făcut cetatea Giurgiu și au reparat Isaccea și Enisala”⁵². Scrisă spre sfârșitul secolului al XVI-lea, cronica lui *Sa'Adeddin Mehmed Hodgia Effendi*, numită *Coroana istoriilor*, povestește evenimentele anului 1417, „când sultanul pornește din Adrianopol și ajunge la Dunăre, unde, cu poruncă împărătească, oastea purtătoare de victorie s-a repezit în Țara Românească. Pe malul sus numitului fluviu s-a terminat construcția unei cetăți, mare cât un munte, numită Giurgiu, și au mai reparat cetățile Isaccea și Enisala”⁵³. Într-o operă istorică mai târzie, din prima jumătate a secolului al XVII-lea, numită *Cronică aleasă și informativă*, istoriograful *Mehmed bin Mehmed* consemnează că în zilele lui Mehmed I turcii au reparat cetatea Turnu și Isaccea de pe malul Dunării⁵⁴, dar mai departe, vorbind despre trecerea lui Sinan Pașa peste fluviu, la Giurgiu, spune, contrazicându-se, că cetatea era unul din locurile întemeiate de sultanul Mehmed Celebi, gloriosul strămoș al gaziului sultan Mehmed han Cuceritorul⁵⁵. O altă atitudine a autorilor, de data acesta contrară ideii construcției, apare în cronicile în care se vorbește doar despre refacerea și repararea acestor cetăți. *Şükrülah bin Şehabeddin Ahmed*, în opera intitulată *Cele nouă triburi și istoria sultanilor otomani*, și care ar fi putut fi martor al evenimentelor de care vorbește, remarcă existența a trei cetăți, care „...din pricina ghiaurilor cei fără minte fuseseră ruinate și el [sultanul Mehmed I] a făcut ca toate trei să înflorească. Una se numea Enisala, a doua Isaccea, a treia se numea Giurgiu”⁵⁶. *Idris Bitlisi*, în cronica sa *Cele opt paradisuri*, scrisă la comanda sultanului Baiazid al II-lea, arată că oștile lui Mehmed Celebi, trecând marele fluviu Dunărea în Țara Românească, la început au supus patru cetăți vestite, pe nume Isaccea și Enisala și Turnu și Giurgiu⁵⁷, iar cronicarul *Kodja Husein*, care plasează acțiunea în anul 1420, spune că, strângând oști, marele sultan a trecut Dunărea și a cucerit la început cetățile Isaccea și Enisala și Turnu și Giurgiu....”

Al doilea exemplu este felul în care reflectă cronicarii turci dezastrul suferit de armata otomană în lupta de la Călugăreni și pierderea cetății Giurgiu în favoarea domnului român Mihai Viteazul, alături de care luptase și principele transilvan Gheorghe Rácóczi al II-

⁵¹ *Ibidem*, p. 107.

⁵² *Ibidem*, p. 116.

⁵³ *Ibidem*, p. 307.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 403.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 418.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 32.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 163.

lea, un moment de slăbiciune al Imperiului Otoman, aflat de altfel în plină glorie și putere. *Mehmed bin Mehmed*, care a fost contemporan cu episodul pe care îl comentează sugestiv, folosește un limbaj din care se resimte datorita cronicarului de a îmbunătăți imaginea oștirii turcești în bătălia de la Călugăreni, „...care se afla într-un loc nefavorabil, și unde mulți din oastea islamică au trecut în rândul gaziilor și martirilor, în timp ce ghiaurii care au murit s-au dus în iad”⁵⁸. Autorul, aflat în afara limitelor obiectivității, considera lupta ca fiind câștigată totuși de turci, care apoi, în mod triumfător au ocupat Târgoviștea și Bucureștiul. Finalul campaniei din 1595 împotriva Țării Românești, atât de puțin glorios pentru luptătorii islamului, cu fuga peste Dunăre a lui Sinan Pașa și mai ales ocuparea cetății Giurgiu de către „răufăcătorul Mihai și soldații unguri demni de dispreț”, este relatată cu economie de cuvinte și cu neplăcere evidentă de către scriitor⁵⁹. *Ibrahim Pecevi* tratează în cronică sa același subiect, ca martor ocular. În acea perioadă era ajutor de cadu la Giurgiu, funcție pentru care a primit misiunea de a se prezenta la curtea domnitorului împreună cu ceilalți creditori turci, dar a scăpat de măcelul pus la cale de Mihai fiind anunțat cu un ceas mai devreme de un prieten ghiaur de ceea ce urma să se întâmple⁶⁰. Înfrângerea turcilor în mlaștinile de la Călugăreni este datorată, în opinia lui, intervenției divine, căci „din voia lui Alah oastea islamică a fost cuprinsă de mare spaimă, încât nu putea să opună nicio împotrivire, ca și orgoliosul serdar [Sinan Pașa]”. Considerat de cronicar principalul vinovat pentru imensele pierderi suferite de otomani la Giurgiu, Sinan Pașa „a și avut o faimă atât de proastă, încât ne le-a mai fost dat musulmanilor să cunoască așa ceva”⁶¹. *Kara Celebi Zade Abdul Aziz Efendi* în lucrarea *Grădina celor virtuoși*, îndulcește puțin imaginea și trece sub tăcere înfrângerea rușinoasă a lui Sinan Pașa la Călugăreni, după ce își condusesse „steagurile strălucitoare ca soarele” și vorbește de marea biruință și cucerire obținute la Târgoviște și București, urmărind desfășurarea evenimentelor până la deznodământul nefericit de la Dunăre, când în focul săbiilor călăreților lui Mihai Viteazul, de această dată aliații transilvăneni nemaifiind amintiți, au pierit numeroși oameni din armata norocoasă. Și tot atunci „au căzut în mâinile asupritoare ale ghiaurilor uneltele, munițiile precum și cetatea Giurgiu”⁶².

2.3. Cronicari munteni

Literatura istorică din Țara Românească de la sfârșitul sec. al XVII-lea, care corespunde curentului umanist, poartă marca ideologică și morală a grupului sau patronului

⁵⁸ *Ibidem*, p. 418.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 422.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 499-500.

⁶¹ *Ibidem*, p. 504.

⁶² *Ibidem*, p. 551.

sub egida căruia cronicarii își plasează scrierea. Din aceste scrieri spicuim fragmentele cu referire directă la persoane și evenimente legate de istoria noastră locală.

Letopisețul Cantacuzinesc este o scriere pregnant partizană, emanată din interiorul partidei Cantacuzinilor⁶³. Lucrarea, care se consideră a fi fost redactată de Stoica Ludescu ce s-a folosit de scrieri mai vechi din sec. al XVI-lea și începutul celui de-al XVII-lea, începe de la descălecat și se termină la 1690, secvența care pornește cu anul 1660 fiind o adevărată cronică de familie. În șirul faptelor, prima care ne interesează este cea care privește urcarea pe tron a lui Radu de la Afumați, împotriva pretendentului Mehmet, susținut de turci, pe care l-a biruit întâi „la sat la Glubavi” și mai apoi la Clejani, „unde mulți turci au pierit”⁶⁴. Rezistența voievodului, având punctul de plecare în luptele de pe Neajlov, va avea meritul istoric de a fi zădărnicit transformarea Țării Românești în pașalâc turcesc⁶⁵. Al doilea moment este cel al succesiunii la tronul Țării Românești după moartea lui Mircea Ciobanul, când boierii pribegi, întorși din Transilvania, i-au obligat pe fiul nevârstnic Petru și pe văduvă, doamna Chiajna, să se refugieze peste Dunăre. Cu ajutorul turcilor de la Giurgiu situația s-a restabilit în favoarea urmașului lui Mircea, Petru cel Tânăr, după victoria din luptele de la Șerpătești și Boiani – poate Coiani – în care „au pierit Badea clucerul din Bucșani și mulți oameni de-ai pribegilor”⁶⁶. Din epopeea lui Mihai Viteazul, detaliat istorisită, confruntarea cu otomanii din vara și toamna anului 1595 este tratată drept unul din episoadele rămase celebre în istoria românilor. Mai înainte este redată cu amănunte prima victorie de la începutul anului 1595 împotriva detașamentelor de tătari și turci de la Putinei, Stănești și Șerpătești, pe care i-a urmărit peste Dunăre și i-a mai lovit o dată la Rusciuc, de unde „... să învârtăjiră cu multă dobândă, la scaunul lui, la București”⁶⁷. Despre bătălia de la Călugăreni spune cronicarul că „... a fost război foarte mare la august 13..., de dimineață până-n seară și mai mult sânge se varsă, cât și apa era ...cu sânge”⁶⁸. Victorios, Mihai și-a așezat tabăra la Stoenesti, unde i-a așteptat pe Sigismund Bathory și pe domnul Moldovei, Ieremia Movilă, cu ajutorul cărora l-au silit pe Sinan Pașa să se retragă spre Dunăre „... până ajunseră la Cetatea Giurgiului și îndată stricară podul. Tăind mulțime de turci, îi înceară în Dunăre și cetatea...” Un alt episod din campaniile antiotomane este cel al ofensivei din iarna anului 1596 împotriva Nicopolei, când Mihai vodă s-a oprit la vadul Dunării și „ocoli cetatea Turnul și-l bătură și-l arseră”.

⁶³ *Cronicari Munteni*, Studiu introductiv, de Dan Horia Mazilu, Buc., 1988, p. XXI.

⁶⁴ *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, Buc., 1960, p. 48.

⁶⁵ *Istoria Românilor. De la universalitatea creștină către Europa „patriilor”*, vol. IV, Buc., 2001, p. 417.

⁶⁶ *Istoria Țării Românești*, p. 50-51.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 57-58.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 61.

Radu Popescu, cronicarul oficial al primului domn fanariot, Nicolae Mavrocordat, în *Istoriile domnilor Țării Rumânești*, folosind aceeași compilație ca autorul letopisețului cantacuzin, oferă o imagine asemănătoare asupra evenimentelor povestite, cu unele amănunte inedite cum ar fi prețul de 50.000 de galbeni al „hicleniei” lui Mihnea Vodă, după rezultatul înjositor pentru turci al bătăliei de la Călugăreni sau informația că la Nicopole Mihai a obținut o altă biruință, multiplicată în nordul Bulgariei, unde i se închină toată sârbimea”⁶⁹. Cu toate că are o atitudine nu tocmai binevoitoare față de Constantin Brâncoveanu, nu are îngăduință nici pentru aga Constantin Bălăceanu, ginerele lui Șerban Cantacuzino, numit „vrăjmașul de obște al domnitorului și al țării”, căci s-a alăturat generalului Heisler cu scopul de a-l înlătura din scaunul domnesc pe Brâncoveanu, dușmanul său neîmpăcat. Domnul, „și-a vărsat mânia cu moarte”, ucigându-i pe boierii complotiști, iar asupra agăi Bălăceanu, căzut pe câmpul de bătălie de la Zărnești, răzbunarea a fost mai cruntă, căci „i-au trimis capul la București, punându-l într-o sulită, în curtea lui, în ziua de Sfântă Mărie”⁷⁰.

Cronica logofătului *Radu Greceanu*, cu titlul pompos ”*Începătura istorii vieței luminatului și preacreștinului domnului Țării Rumânești, Io Constandin Brâncoveanu Basarab Voievod, dă când Dumnezeu cu domniia l-au încoronat, pentru vremile și întâmplările ce în pământul acesta în zilele mării sale s-au întâmplat*,” scrisă din porunca și sub supravegherea însuși a domnului Constantin Brâncoveanu, abundă în invective și denigrări la adresa adversarilor domnitorului, printre ei aflându-se Constantin Bălăceanu. Cronicarul povestește că aga Bălăceanu îl susținea pe Gheorghe Cantacuzino la tron mai mult din dorința de a ajunge el cât mai aproape de scaun, „ca el ispravnic domniei și otcârmuitor făcându-se, căci tânăr copil era de ani coconul acela al lui Șerban Cantacuzino....” În viziunea lui, moartea lui Constantin Bălăceanu pe câmpia Zărneștilor este foarte puțin glorioasă, el acolo aflându-se „nu în războiu, ci mai de o margine fiindu și văzând înfrângerea nemților, cum au putut și el dosul au dat, ajungându-l turcii rău l-au tăiat și l-au sfărâmat...”, sfârșitul boierului fiind întruchipat ca o pedeapsă divină, „acestu Costandin Bălăceanu nu-l lăsa, ticălosul, trufia ca să-și aducă aminte de Dumnezeu, ci credea în avere și în cai și în arme și în vitejii și în fandasii nebunești...”⁷¹. Un alt episod interesant este cel în care autorul descrie deplasarea lui Constantin Brâncoveanu și a curții sale în cel de-al cincilea an al domniei, la Giurgiu și Rusciuc pentru a întâmpina oștile vizirului otoman și ale hanului tătar, aflate în drum spre Țara Ardealului, pentru a o lua de supt stăpânirea neamțului: „...Unde dar domnul

⁶⁹ Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, Buc., 1963, p. 170.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 196.

⁷¹ Greceanu Radu Logofătul, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod (1688-1714)*, Buc., 1970, p. 79.

pe Dunăre mergându, șeicile ce era cu zahareaoa împărătească încă den jos veniia și cum domnul Țării Rumânești este aflând, începutu-au din toate săi cele cu tunurile dându, cinste domnului făcându...”⁷². Tabăra pentru sfatul celor trei conducători de oști s-a așezat în satul Daia, de unde au hotărât să se îndrepte spre Valea Teleajenului.

3. Izvoare cartografice

Lucrările cartografice europene, importante surse de identitate istorică, semnaleză cu destulă întârziere repere geografice în spațiul din sud-vestul Munteniei, dar din momentul în care sunt înregistrate, la jumătatea secolului al XVI-lea, ele apar în mod frecvent pe hărțile editate în diverse centre europene.

Prima semnalare se află pe harta realizată de venețianul *Jacop Gastaldo* în anul 1548, *Nova Tabula Poloniae, Ungariae, Boemiae, Germaniae, Rusiae, Lituae*, în care cetatea Giurgiu este situată undeva la vărsarea râului Dâmbovița în Dunăre și figurează sub numele *Zorga* (Pl. II/1). Aproape imediat, în anul 1550, pe una din planșele operei sale *Cosmographia Universalis*, *Sebastian Münster* plasează, aproape exact, cetatea *Cholownyk (Holovnic)*, denumire sub care va fi cunoscută în mod curent cetatea Turnu, ca pandant al Nicopolei din Bulgaria (Pl. II/2). Este vizibil cum autorii acestor hărți plasează ca puncte de interes, cel mai probabil comercial dacă nu și strategic, pe malul nordic al Dunării, între Severin și Brăila, doar cele două porturi amintite. Cu titulatura *Zorga, Zorza, Zulz, Zorzo, Giurgevo* pentru Giugiu și *Collownich, Cholownus, Colownik, Cholonis, Culla* pentru Turnu, cetățile, aflate în granițele Imperiului Otoman, dar pe teritoriul Țării Românești, sunt figurate în hărțile semnate de cartografi celebri ai timpului lor, cum sunt *Antonio Lafreri-1560* (Pl. III/1), *Ioannes Sambucus-1566*, *Gerardus de Jode-1578*, *Abraham Ortelius-1579*, *Dominicus Custodis-1596*, *Gerard Mercator-1602*, *Guillaume Blaeuw și Jean Blaeuw-1640* (Pl. III/2), *H.Jaillot-1664*, *William Bery-1683*, *L.Covens și C. Mortier-1683*, *Giacomo Cantelli-1684*, *N.Sanson -1696*⁷³.

Primul document cartografic românesc, *Harta Țării Românești* tipărită de *Stolnicul Constantin Cantacuzino* la Padova în anul 1700, înfățișează, pentru prima dată, pe lângă celelalte elemente ale geografiei Valahiei și conturul administrativ al județelor. Astfel județul Teleorman, desfășurat pe o fâșie de la Dunăre până aproape de regiunea de dealuri, cuprindea un număr de 48 de așezări, iar județul Vlașca, întins de asemenea ca o bandă de la sud la nord, îngloba 32 de sate, dintre care 7 cu reședințe boierești⁷⁴ (Pl. IV/1).

⁷² *Ibidem*, p. 97-98.

⁷³ D. Dem. Dimăncescu, *Atlas de facsimile*, San Francisco, 1935, f. 25, 30, 37, 45, 47, 60, 75, 79, 83, 87, 89, 93, 94, 97).

⁷⁴ BAR H. 1165.

În mod cronologic, pe parcursul sec. al XVIII-lea, cele mai multe reprezentări cartografice care conțin detalii geografice și despre regiunea aici în discuție, sunt hărțile întocmite de administrația austriacă. Aceasta era interesată de o bună cunoaștere nu numai a Olteniei -Vlahia Mică- vremelnic ocupată, ci de întreg teritoriul Țării Românești, din motive nu numai militare.

Astfel *Fr. Schwantz* cuprinde în lucrarea sa *Tabula Valachiae Cisalpine* din anul 1722 și un teritoriu îngust de pe malul stâng al Oltului inferior, teritoriu aparținând azi județului Teleorman⁷⁵.

Probabil la scurt timp după acesta se întocmește o *Schiță a districtului numit Romanați ce se găsește dincolo de Olt*, care, în afara erorii din titlu, pentru că era vorba de județul Olt, este o hartă prețioasă datorită observațiilor de teren exacte, în bună măsură valabile și astăzi. Planul cuprinde văile Oltului și Sâiului, până la vărsarea lor în Dunăre⁷⁶.

În *Descrierea de către Maiorul Jeney a Bulgariei* din anul 1784, autorul include și Oltenia, cu gurile de vărsare ale Oltului, pentru care înregistrează unele amănunte locale⁷⁷.

Județele, așa cum se configurau în epocă, sunt prezentate în două lucrări cartografice apărute aproape simultan: *Charte von der Moldau und Walachae*, editată de *F.L. Güssefeld* în anul 1785⁷⁸ și *Mappa specialis Walachiae* realizată de *F. Jos. Ruhedorff*, editată în anul 1788⁷⁹ (Pl. IV/2). Pe aceste hărți se găsesc gravate și limitele administrative ale celor două kazale turcești, Turnu și Giurgiu, cu o parte din satele lor aparținătoare.

Redactată într-o concepție valoroasă pentru detaliile oferite despre rețeaua hidrografică, masivele de pădure sau stepă, dar și cele ce privesc așezările omenești, drumurile, instalațiile economice și chiar vestigiile istorice, este harta realizată de colonelul *Specht* între 1790 și 1791 pentru Marele Stat Major al Armatei Austriece. Numită *Militarische Carte der Kleinen oder oesterreichischen und grossen Wallachei*, aceasta este o importantă sursă de informații pentru prezentarea geografiei fizice și a realităților demografice privitoare și la județele Teleorman și Vlașca la sfârșitul secolului al XVIII-lea⁸⁰ (Pl. V/1). O hartă târzie față de epoca pe care o dezbatem, dar care poate fi folosită ca termen de comparație pentru realități anterioare cu câteva secole, este *Harta rusă din anul 1835*⁸¹ (Pl. V/2), realizată la indicațiile generalului Kiseleff, care conține elemente fizice, administrative și economice utile

⁷⁵ BAR H. 231.

⁷⁶ DANIC R 3 c 228-231.

⁷⁷ DANIC R 89 c 351-354.

⁷⁸ BAR H. 2145.

⁷⁹ BAR H. 983.

⁸⁰ BAR H. 1003.

⁸¹ C. C. Giurescu, *Principatele române la începutul sec. XIX. Constatări istorice, geografice, economice, statistice pe temeiul hărții ruse din 1835*, Buc., 1957, p. 277-279.

și în studiul istoriei locale, mai ales pentru un spațiu cum este cel al județelor Teleorman și Giurgiu, nefavorizate de izvoare documentare bogate.

4. Istoricul cercetărilor arheologice

Cercetările arheologice întreprinse în ultimele șapte decenii în regiunea cuprinsă între cursurile inferioare ale râurilor Olt și Argeș în diferite așezări, cimitire, fortificații, așezăminte religioase și civile, permit o mai bună cunoaștere a contextului local și a influențelor culturale ce privesc populația care a trăit în decursul secolelor XIV – XVII în zona de sud-vest a Munteniei, completând și continuând, pe cât posibil, informațiile documentare (Pl.VI). Rezultatele cercetărilor au demonstrat că această regiune de graniță, limitrofă Dunării, bogată în ape și păduri nesfârșite, a permis și favorizat existența unor comunități umane firesc integrate în circuitul social, economic, politic și cultural al statului medieval românesc.

Județul Teleorman

Zimnicea. Situl arheologic de la Zimnicea a fost semnalat pentru prima dată de August Treboniu Laurian în *Magazin istoric pentru Dacia*, unde, relatând excursia pe Dunăre de la Giurgiu la Orșova, în care a cunoscut monumentele antice, s-a oprit și la Zimnicea, pe malul Dunării, unde se afla o cetate de pământ⁸². Mai târziu, Cezar Bolliac a întreprins cercetări arheologice la cetatea Zimnicea, al cărei nume l-a legat de împăratul bizantin Ioan Tzimnisces și a constatat în interiorul cetății, care conserva, după părerea lui, caracterul de fortificație de pământ, trei straturi de cultură: un nivel mai vechi, cu olărie primitivă neagră, apoi un nivel roman și în cele din urmă un nivel aparținând secolului X, de influență bizantină⁸³. În afara cetății, Bolliac a găsit o necropolă întinsă, cu urme de incinerare, pe care Constantin Moisil o atribuie apoi epocii romane⁸⁴. Primele săpături arheologice sistematice au fost organizate la Zimnicea de Ion Andrieșescu în anul 1924, cu rezultatele nepublicate, astfel că informațiile privind epoca medievală au rămas necunoscute, în timp ce problematica privitoare la epoca La Tène a fost din plin valorificată de Vasile Pârvan în monumentală sa lucrare *Getica*⁸⁵. Săpăturile arheologice au fost reluate în anul 1948 de o echipă condusă de Ion Nestor, care, deși preocupată în principal de problemele locuirii preistorice și mai ales getice, a constatat că peste straturile vechi s-a suprapus un strat de viață autohtonă

⁸² August T. Laurian, *Istriana sau descrierea cetăților din preajma Dunării descoperite într-o călătorie din vara anului 1845*, în *Magazin Istoric pentru Dacia*, II, 1846, p. 65-116.

⁸³ Cezar Bolliac, *Opere*, vol. II, Buc., 1956, p. 227-228.

⁸⁴ C. Moisil, *Stațiunile preistorice din România*, în *BCMI*, III, 1910, p. 122.

⁸⁵ V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926, p. 133, 467, 470, 630.

românească, datată în secolele XIII-XV, ai cărei locuitori și-au construit bordeie din lemn acoperite cu stuf și paie⁸⁶. Corespunzător satului medieval, care a suprapus așezarea din cea de-a doua epocă a fierului, s-au dezgropat 17 morminte în perimetrul Câmpului Morților, în movila C2, cu defuncții orientați creștinește, întinși pe spate și cu mâinile pe piept, cu un inventar sărac, reprezentat de câteva podoabe modeste⁸⁷. În campania din anul 1949, în cuprinsul movilelor C3 și C4 s-au mai descoperit 11 bordeie, alte urme din preajmă îndreptând concluzia că zona reprezenta un sector important al satului, a cărui topografie începea să se precizeze exclusiv la est de cetate și sud de C3 și C4, fapt confirmat și de descoperirile din campaniile următoare. O datare certă a complexului medieval au oferit-o monedele descoperite atât în bordeie cât și în preajma lor. Este vorba de monede emise de țării bulgari și domnii Țării Românești, toate datate în cea de-a doua jumătate a sec. al XIV-lea, când se situează principala perioadă de locuire medievală, aceasta desigur putându-se întinde și înainte, în prima jumătate a secolului, dar a putut continua și în secolul următor⁸⁸. După o altă pauză, cercetările arheologice au fost reluate în anul 1966 de un colectiv din Institutul de Arheologie București condus de Alexandrina Alexandrescu, la care au aderat ulterior și muzeele din Alexandria și Giurgiu, fapt care a dus la împărțirea materialului arheologic dobândit din săpătură la cele trei instituții. Și de această dată obiectivul l-au constituit complexul getic și necropolele mai vechi, nivelul medieval, deși bogat și valoros, ieșind parțial din sfera de interes a cercetătorilor. Faptul este confirmat prin amânarea publicării rezultatelor ce privesc epoca medievală de la Zimnicea, deși istoriografia domeniului prezintă, în special apariția ceramicii smălțuite, ca moment de referință în clasificarea ceramicii din sec. al XIV-lea, cu ecurile ei în perioada imediat următoare⁸⁹. Au fost identificate noi bordeie, cu o concentrare mai mare în sectorul limitrof cu orașul actual, dar la sud de drum și au fost cercetate în continuare morminte din necropola medievală, cu inventare la fel de sărace ca și cele din campaniile mai vechi. Din 1975 cercetările s-au întrerupt din nou până în anul 2001 când au fost reluate de un colectiv condus de Mircea Babeș⁹⁰. Și de data aceasta materialul medieval este cantitativ bogat, dar nu atât de spectaculos ca cel cunoscut până acum. Referitor la topografia satului, în urma unor sondaje de salvare s-a constatat că în zona mai joasă, din imediata apropiere a locuirii getice,

⁸⁶ I. Nestor et al., *Săpăturile arheologice de la Zimnicea, Jud. Teleorman*, în *Studii*, an 2, 1949, p. 120.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 125.

⁸⁸ Idem, *Așezările din societatea primitivă și sclavagistă în regiunea Dunărea de Jos. Raport preliminar asupra campaniei de săpături arheologice de la Zimnicea*, în *SCIV*, an 1, nr. 1, 1950, p. 100-101; Bucur Mîtreă, *Monede antice și feudale de la Zimnicea*, în *BSNR*, LXX-LXXIV, nr. 124-128, p. 255-256.

⁸⁹ Barbu Slătineanu, *Ceramica feudală românească*, Buc., 1958, p.66-67; Corina Nicolescu, *Ceramica smălțuită din sec. X-XV în lumina ultimelor cercetări arheologice*, în *SCIA*, an VI, nr. 2, 1959, p. 83, 85, 86, 89, 93, 99.

⁹⁰ Mircea Babeș et al., *Cercetările arheologice de la Zimnicea-Campania 2001*, în *CCA*, 2002, p. 344-345.

densitatea bordeielor este mai scăzută, și prin urmare ar putea fi considerată una din marginile așezării medievale⁹¹.

Frumoasa. Com. Frumoasa. Cetatea de pământ a fost semnalată în anul 1869 de Cezar Bolliac care o descrie ca o cetate de pământ regulată, pătrată, cu trei șanțuri și o intrare bine văzută⁹², iar materialele obținute din săpătură, câteva fragmente ceramice, bârne putrezite ș.a. sunt considerate de autor preistorice (probabil dacice) ca și de Constantin Moisil care îl citează pe Bolliac în studiul privind stațiunile preistorice din România⁹³. Gr. Tocilescu folosește observațiile lui Bolliac privitoare la Frumoasa, pe care o încadrează în categoria așezămintelor preromane ale așa numitelor cetăți de pământ⁹⁴. Mai târziu Tocilescu își va modifica părerea, incluzând Frumoasa în sistemul castrelor romane⁹⁵, teză ce va fi apoi susținută de Vasile Christescu care, după întreprinderea unei săpături de informare, datează castrul în sec. III d. Chr. și publică rezultatele la Roma⁹⁶. La aceeași teză a aderat și Gh. Cantacuzino, care compară sistemul constructiv și materialele de la Frumoasa cu cele de la Săpata de Jos și Băneasa, ce făceau parte din sistemul de fortificații de pe Limesul Transalutan⁹⁷. Concluziile săpăturii din 1928 propuse de V. Christescu au fost acceptate de arheologi, inclusiv de autorii volumului I al Tratatului de Istoria României din 1960. Săpăturile din anul 1964, executate de Nicolae Constantinescu și cu concursul Muzeului din Alexandria, au modificat total ipotezele și concluziile în legătură cu această cetate: în perimetrul închis de palisadă, peste un strat antic s-a înregistrat un nivel de locuire marcat de ceramică, obiecte de fier, oase de animale, semințe carbonizate, cenușă și cărbune, urme de vetre, care asigură datarea cetății în sec. al XIV-lea. Peste acest nivel arheologic, distrus de un incendiu, se atestă un cimitir contemporan cu stratul cultural datat la începutul sec. al XV-lea⁹⁸.

Turnu Măgurele. Despre **Cetatea Turnu**, cunoscută sub mai multe denumiri, toate reprezentând forma slavă, turcească sau grecească a termenului turn⁹⁹ consemnează pentru prima dată August Treboniu Laurian în *Magazin istoric pentru Dacia* din anul 1846, care

⁹¹ Idem, *Cercetările arheologice de la Zimnicea-Campania 2002*, în CCA, 2003, p. 347-348.

⁹² Cezar Bolliac, *op. cit.*, p. 227; vezi și idem, în *Trompeta Carpaților*, an VII, nr.758, 1869.

⁹³ C Moisil, *op.cit.*, p. 122.

⁹⁴ Gr. Tocilescu, *Dacia înainte de romani*, Buc., 1880, p. 535, 537.

⁹⁵ Idem, *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie*, Buc., 1900, p. 127.

⁹⁶ V. Christescu, *Il castro romano di Frumoasa*, în *Bulletino del museo del Imperio Romano*, III, 1932, XI, p. 35-46.

⁹⁷ Gh. Cantacuzino, *La grande Camp Romain située près de la commune Băneasa, dép. de Teleorman*, în *Dacia*, 1941-1944, p. 470.

⁹⁸ N. Constantinescu, *Cetatea de pământ de la Frumoasa*, în SCIV, tom 16, nr. 1, 1965, p. 731-743.

⁹⁹ Gh. I. Cantacuzino, *Cetățile medievale din Țara Românească, sec. XIII-XIV*, Buc., 1981, p. 138-138.

considera că cetatea s-a ridicat pe ruinele unui turn roman¹⁰⁰. La scurt timp a fost vizitată și de Cezar Bolliac care a întreprins o săpătură arheologică, a descris ruinele și a presupus că există aici o fază romană, datorită fragmentelor de piatră romane cuprinse în construcții, asemănătoare cu cele de la Oescus¹⁰¹. Următoarele săpături arheologice le-a realizat Grigore Florescu începând din anul 1936 până în 1939 și în anul 1943, când de fapt a și degajat zidurile de pământul și materialul de demolare depuse în timp¹⁰², activitate care a făcut obiectul unei ample corespondențe cu autoritățile locale și cu Comisiunea Monumentelor Istorice, care comandase lucrarea¹⁰³. Autorul nu este de acord cu opinia lui Tocilescu, care, bazându-se pe un pasaj al lui Procopius din *De Bello Gothico*¹⁰⁴, localizează aici Turrusul roman ridicat de Traian și consideră prima fază a cetății în epoca romană târzie, în vremea lui Constantin cel Mare, fază care a durat până prin secolele VI-VII, ca mai apoi să fie refăcută de Mircea cel Bătrân la sfârșitul sec. al XIV-lea, după care, ocupată de turci, să cunoască mai multe refaceri¹⁰⁵. Gheorghe I. Cantacuzino, care a reluat cercetările arheologice și a făcut săpături sistematice între 1978-1980, restabilește fazele și cronologia fortificațiilor de la Turnu Măgurele pe baza datelor stratigrafice. Rezultatele cercetărilor infirmă existența fazei romane, primul zid al nucleului central și zidul de incintă fiind medievale¹⁰⁶. Din anul 2006 o nouă fază a cercetărilor arheologice, la care participă Muzeele din Alexandria și Brăila, are drept obiective crearea legăturii stratigrafice și cronologice a fortificației pentagonale otomane cu turnul central și începerea unor sondaje pe orașul turcesc, adiacent cetății și relevat de fotografiile aeriene și ridicările topografice¹⁰⁷.

Dulceanca, com Vedea. Complexul medieval de la Dulceanca a fost descoperit în urma unor cercetări de lungă durată (1963-1967), realizate de Suzana Dolinescu-Ferche, într-o zonă în care nivelurile de locuire se succed începând din epoca bronzului (cultura Tei), în sec. III d. Chr. (cultura Chilia), în sec. VI d. Chr. (cultura Ipotești-Cândești-Ciurel), în sec. X și în sec. XIV¹⁰⁸. Extrem de rară în peisajul arheologic al așezărilor din epocă, locuința de la

¹⁰⁰ August T. Laurian, *op. cit.*, p. 83.

¹⁰¹ Cezar Bolliac, *op. cit.*, p. 229.

¹⁰² Gr. Florescu, *Cetatea Turnu (Turnu Măgurele)*, în RIR, XV, 1945, p. 432-464 (vezi și Idem, *Turnul antic de la Turnu Măgurele. Cercetări arheologice din 1936*, Buc., 1936, p. 22-26.

¹⁰³ Ionel Căndea, Ecaterina Țânțăreanu, *Nicolae Iorga în fruntea Comisiunii Monumentelor Istorice și cercetările arheologice de la Cetatea Turnu-Turnu Măgurele*, în vol. Nicolae Iorga 1871-1940. Studii și Documente, III, Buc., 2007, p. 113-130.

¹⁰⁴ Gr. Tocilescu, *Dacia înainte de romani*, p. 247-249.

¹⁰⁵ Gr. Florescu, *Turnul antic de la Turnu Măgurele*, p. 22-26.

¹⁰⁶ Gh. I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 42.

¹⁰⁷ Ionel Căndea, Ecaterina Țânțăreanu, *Cercetările arheologice de la Cetatea Turnu-Turnu Măgurele din 2006*, în CCA, 2007, p. 325-326.

¹⁰⁸ Suzana Dolinescu-Ferche, *Raport asupra săpăturilor de la Dulceanca, Jud. Teleorman (1962-1967)*, în Materiale, IX, Buc., 1970, p. 318.

Dulceanca poate fi comparată cu cele de la Sucidava¹⁰⁹ și Păcuiul lui Soare¹¹⁰ și mai aproape geografic, cu locuința de la Poiana-Flămânda.

Răreanca-Bragadiru, com. Frumoasa. În săpătura de salvare din anul 1962, efectuată pe teritoriul satului Răreanca (în acel moment vremelnic trecut în administrația CAP Bragadiru), pe terasa înaltă a râului Vedea, ce fusese parțial distrusă de lucrările de amenajare a unei vii, Gh. Bichir a identificat urme de locuire din epoci diferite, cele mai recente fiind cele din epoca medievală, la rândul lor reprezentând diferite etape. Pentru așezarea mai veche a locuirii medievale cercetătorul propune două faze, databile, prima la sfârșitul sec. al XIII-lea, care ar precede așezarea Zimnicea și a doua în sec. al XIV-lea, contemporană cu aceasta din urmă. Argumentele invocate de autor pentru datarea fazei I, adâncimea mai mare a gropii bordeiului (0,95m), tipologia ceramicii și existența unui cercel de tip Bielo-Brdo¹¹¹, nu i se par îndreptățite lui Nicolae Constantinescu, care aduce argumente solide în favoarea datării întregii așezări în sec. al XIV-lea: inexistența locuințelor suprapuse, tipologia bordeiului 2 și a ceramicii găsite în el, ce este cu totul similară acelor de la Coconi, Frumoasa și Zimnicea. Existența cercelului de tip Bielo-Brdo, găsit ars, fiind pusă în legătură cu cimitirul de incinerare (sec. IX-X) depistat la mică distanță lângă așezare¹¹². Această așezare, dispărută în împrejurări legate de invazia lui Baiazid I în Țara Românească în anul 1394, este suprapusă parțial de un cimitir datat în sec. XVI, contemporan cu o așezare ce se întindea la nord vest de complexul din sec. al XIV-lea¹¹³.

Udeni, com. Sârbeni. În punctul numit La Carieră din satul Udeni, situat în extremitatea de nord est a județului Teleorman, în urma săpăturilor de salvare realizate de Gh. Bichir datorită unor lucrări de excavație, au fost identificate vestigiile arheologice aparținând neoliticului, epocii de început a bronzului, La Tène-ului geto-dacic, secolelor III-IV d. Chr. și epocii medievale¹¹⁴. Referitor la epoca medievală, pe lângă urmele sporadice din sec. al XIV-lea, au fost degajate și 26 de morminte creștine, ce fac parte dintr-un cimitir datat, pe baza monedelor, în secolele XVI-XVII. Din așezarea contemporană cu cimitirul s-au identificat două bordeie, cu un inventar sărac și cu urme de arsură¹¹⁵.

¹⁰⁹ D. Tudor, A. Matroșenco, *Sucidava*, în *Materiale*, V, 1961, p. 477.

¹¹⁰ Gh. Diaconu, Silvia Baraschi, *Păcuiul lui Soare*, Buc., 1977, p. 18-21.

¹¹¹ Gh. Bichir, *Quelques problèmes des XIII e et XIV siècles dans la Plaine Valaque à la lumière des fouilles de sauvegarde du Village de Bragadiru (district de Zimnicea)* în *Dacia*, NS, tom 9, 1965, p. 429-439.

¹¹² Nicolae Constantinescu, *Coconi. Un sat din Câmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrân. Studiu arheologic și istoric*, Buc., 1972.

¹¹³ Gh. Bichir, *op.cit.*, p. 427.

¹¹⁴ Idem, *Cercetări arheologice la Udeni, jud. Teleorman*, în *Muzeul Național*, VII, 1983, p. 35.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 54-58.

Poiana-Flămânda, com. Ciuperceni. În campaniile din anii 1978 și 1980, în castrul roman de la Poiana-Flămânda, situat la capătul sudic al Limesului Transalutan, astăzi aflat parțial sub apele Dunării, Ioana Bogdan Cătănicu a descoperit în două secțiuni, orientate în direcția nord-sud, în locul vestigiilor romane, o așezare medievală românească.¹¹⁶ Au fost identificate parțial (numai pe traseul secțiunilor) trei bordeie și o locuință de suprafață și suficientă ceramică pentru datarea așezării ca fiind contemporană cu cele de la Zimnicea, Frumoasa, Bragadiru, Coconi. Este o dovadă că locuitorii din sec. al XIV-lea au refolosit o fortificație mai veche, la vremea aceea mai puțin distrusă, pentru a întemeia un sat a cărui dispariție este cel mai probabil legată de ocuparea definitivă a cetății Turnu de către turci și transformarea ei în niabet, în primele decenii ale sec. al XV-lea¹¹⁷.

Coșoteni, com. Vedea. Cu ocazia întocmirii unui nou proiect de restaurare a **Mănăstirii Drăgănești**, ctitoria lui Matei Basarab și a rudelor sale din anul 1647, un colectiv reprezentând Institutul de arheologie București prin Elena Busuioc și Muzeul Județean Teleorman a realizat un sondaj arheologic ale cărui concluzii pot fi astfel sintetizate: biserica ridicată de domnitor, chiar dacă a fost o refacere din temelie, cum spune pisană, a fost făcută pe planul bisericii anterioare. În sondajele exterioare nu s-au găsit urme ale unei mai vechi fundații, iar în interior, distrugerea pavimentului original în timpul restaurării din 1935-1941, realizate de Comisiunea Monumentelor Istorice și imposibilitatea de a se practica secțiuni extinse, nu au permis interceptarea vreunei urme ale altei fundații; de asemenea nu au fost identificate elemente care să poată lămuri problema existenței unei incinte și a unui ansamblu monahal¹¹⁸.

Dudu, com. Plopii Slăvitești. Obiectivele cercetării arheologice desfășurate în intervalul 1995-2001 la **Mănăstirea Plăviceni**, ctitoria lui Dragomir mare vornic și a soției sale Elina, rude apropiate ale lui Matei Basarab, din anul 1648, au avut scopul principal de a pune la dispoziția arhitectului care realiza proiectul de restaurare și reabilitare a monumentului, date privind planimetria construcțiilor dispărute, împreună cu elemente de arhitectură, de detaliu și ansamblu, semnificative pentru evidențierea etapelor de construire, nivelurile de călcare și relațiile cronologice dintre diferitele construcții ale ansamblului. La săpături au participat în campania din anul 1995 reprezentanți ai muzeelor din Pitești și Alexandria, iar campaniile următoare au fost realizate numai de colectivul Muzeului Județean

¹¹⁶ Ioana Bogdan Cătănicu, *op. cit.*

¹¹⁷ Ecaterina Țânțăreanu, *Date despre locuirea medievală din castrul roman de la Poiana (Flămânda), jud. Teleorman*, în CCDJ, XXII, Călărași, 2005, p. 459-464.

¹¹⁸ Eadem, *Considerații istorice, arhitectonice și arheologice despre biserica „Sf. Dumitru” a fostei mănăstiri Drăgănești, jud. Teleorman*, în BO, an VI, 1, Alexandria, 2004, p. 176-184.

Teleorman. Cercetarea arheologică a pus în evidență sub biserica lui Dragomir fundația unui edificiu anterior, de dimensiuni mai mici, probabil o biserică de lemn. În pronaosul bisericii mari au fost dezvelite mai multe morminte cu criptă și unul fără criptă, cu inventare bogate și în jurul bisericii un cimitir aparținând atât epocii medievale cât și epocii moderne¹¹⁹. S-a redat planimetria tuturor construcțiilor ce au constituit ansamblul monahal și relația cronologică dintre acestea și s-a relevat casa boierească sau stăreția, un edificiu impozant situat pe latura de vest, dar în afara zidurilor de incintă¹²⁰.

Balaci, com. Balaci. Începută în anul 2000 și realizată de un colectiv de la Muzeul Județean Teleorman condus de Nicolae Constantinescu, cercetarea arheologică întreprinsă la **ruinele Curților boierilor Bălăceni**, ridicate de marele agă Constantin Bălăceanu, ginerele domnitorului Șerban Cantacuzino, la sfârșitul sec. al XVII-lea, și-a propus să răspundă la câteva întrebări în legătură cu acest monument nobiliar, care să ducă la o mai bună cunoaștere a lui. S-a constatat o alcătuire planimetrică a casei mai complexă decât ceea ce reprezintă ruinele pivnițelor, cercetate până atunci doar din punct de vedere arhitectonic și al istoriei artei¹²¹, printr-un parter parțial care se dezvoltă pe latura de nord a construcției și prin punerea în evidență a zidurilor gârliciului. Reliefarea faptului că edificiul nu a cunoscut faze de construcție și că lucrările au fost întrerupte înainte de a fi terminate sunt elemente importante în stabilirea contextului istoric al clădirii reședinței de la Balaci, legate de moartea violentă, pe câmpul de luptă, a autorului ei și răzbunarea domnului Constantin Brâncoveanu pe tot ceea ce reprezenta amintirea dușmanului său, aga Constantin Bălăceanu¹²².

Roșiorii de Vede. Sondajul arheologic de la **Biserica „Sf. Nicolae”**, în prezent demolată, a avut în vedere de la început nu atât biserica, ctitorită de familia Butculescu la sfârșitul sec. al XVIII-lea, cât posibilitatea ca ea să suprapună o biserică mai veche, întrucât era amplasată în vechea vatră a orașului, atestat documentar din anul 1385¹²³. Din păcate, vestigii ale unei biserici construite anterior nu au apărut, dar a fost surprins cimitirul aferent unui astfel de lăcaș, peste care a fost construită biserica târzie cu cimitirul generat de aceasta. Deși relativ sărac, pe baza inventarului funerar reperat s-a constatat că cimitirul din arealul

¹¹⁹ Spiridon Cristocea, Ecaterina Țânțăreanu, Pavel Mirea, *Cercetările arheologice de la biserica fostei mănăstiri Plăviceni, jud. Teleorman*, în Argessis, Studii și comunicări, seria Istorie, X, Pitești, 2001, p. 139-155.

¹²⁰ Ecaterina Țânțăreanu, Pavel Mirea, *Cercetările arheologice din incinta mănăstirii Aluniș-Plăviceni*, în Argessis, XIV, 2005, p. 243-258.

¹²¹ Anca Brătuleanu, *Curtea din Balaci, jud. Teleorman*, în BMI, IV, nr. 3-4, 1993, p. 17-22; eadem, *Curți domnești și boierești în România. Valahia veacurilor al XVII-lea și al XVIII-lea*, Buc., 1997, p.15, 22 și 27; vezi și Tereza Sinigalia, *Arhitectura civilă de zid din Țara Românească în sec. XIV-XVIII.*, Buc., 2000, p. 322-326.

¹²² N. Constantinescu, Ecaterina Țânțăreanu, *Reședința nobiliară de la Balaci-Teleorman (sfârșitul sec. al XVII-lea)*, *Contribuții arheologice*, în BM Teoharie „Antonescu Giurgiu”, an IX-XII, nr. 9, 2003-2006, p. 165-172.

¹²³ *Călători străini*, vol. I, p. 17-19.

bisericii „Sf. Nicolae” a funcționat o perioadă îndelungată, el putând fi datat, ca limită inferioară, pe baza inelelor formate dintr-o verigă de sârmă și o plăcuță circulară lipită, în sec. al XV-lea, cel târziu al XVI-lea¹²⁴.

Județul Giurgiu

Giurgiu. Cel dintâi plan cunoscut al **Cetății Giurgiu** a fost releveul cu toate întăriturile așa cum au fost ele găsite de ofițerii din statul major al armatei ruse a gen. Pavel Kiseleff în anul 1829, după ce turcii au părăsit definitiv teritoriul Țării Românești¹²⁵. Planul prezintă situația ultimelor etape constructive și de folosință ale importante fortificații de la Dunăre, cercetării arheologice revenindu-i sarcina restabilirii planimetriei în fazele timpurie și mijlocie a existenței sale.

Prima săpătură arheologică sistematică a fost cea organizată în anul 1955 de un colectiv de la Institutul de Arheologie București la care au luat parte Ion Barnea, Paul Cernovodeanu și Constantin Preda. S-a realizat o secțiune de control transversală pe fosta insulă de pe brațul Dunării, situată la sud-est de orașul actual, în care au fost surprinse segmente din zidul de incintă, cu grosimea și elemente de tehnică constructivă a parametrului și s-a putut stabili stratigrafia așezării¹²⁶. A doua etapă de cercetare s-a inițiat în anul 1975, când Dan Căpățână de la Muzeul Militar Central a reluat lucrările. Astfel a început degajarea zidului de vest al incintei cu turnul de sud vest, situat chiar în interiorul fortificației¹²⁷. Cercetarea a continuat apoi cu turnurile de sud-est și nord-est și turnul donjon, pentagonal ca formă, cu paramentul amintind de tehnica bizantină a blocurilor de piatră legate între ele cu câteva asize din cărămidă romană, construit înaintea ansamblului întărit și refolosit la fortificație¹²⁸.

Comana, com. Comana. Ansamblul monumental al Mănăstirii Comana, veche ctitorie domnească, se înalță în plină Câmpie Română, înconjurată de mlaștini și de apa Câlniștei, ceea ce i-a imprimat un caracter de citadelă. El a devenit obiectivul unor cercetări arheologice între 1971-1972, realizate de arheologii Lia Bătrâna și Adrian Bătrâna în legătură cu lucrările de restaurare întreprinse de Direcția Monumentelor Istorice în aceeași perioadă,

¹²⁴ Ecaterina Țânțăreanu, Veronica Predoi, *Cercetările arheologice de la biserica Sf. Nicolae din Roșiorii de Vede*, în CCA, 2002, p. 262-263.

¹²⁵ N. A. Constantinescu, *Cetatea Giurgiu, originile și trecutul ei*, în AAR, Mem. Secț. Ist., II, 1916, pl. I-V. În amplul studiu sunt publicate mai multe imagini ale cetății și orașului Giurgiu, figurate în intervalul dintre 1595-1848; vezi și Scarlat Stăncescu, *Din trecutul orașului Giurgiu*, Buc., 1935, p. 61.

¹²⁶ I. Barnea et al., *Șantierul arheologic Giurgiu*, în Materiale, IV, 1957, p. 228-230.

¹²⁷ Dan Căpățână, I. Iavorschi, *Săpăturile arheologice de la Cetatea lui Mircea cel Bătrân, Giurgiu*, în Ilfov. File de istorie, Buc., 1978, p. 117-123.

¹²⁸ Idem, *Giurgiu, Raport arheologic*, Campania 1997, în CCA, 1988, p. 21-22.

circumstanță în care, la baza stratului feudal s-a evidențiat un nivel cultural anterior, atestând o așezare neolitică.

Tradiția istorică îi atribuia lui Vlad Țepeș ridicarea lăcașului¹²⁹, fapt confirmat prin identificarea unei prime faze, cea a arhitecturii de lemn, alcătuite dintr-o biserică cu plan simplu, dreptunghiular, cu o mică necropolă în jur, chilii modeste și lipsa oricărei fortificații, databilă între mijlocul sec. al XV-lea și sfârșitul sec. al XVI-lea¹³⁰. Cea de-a doua fază, cea a arhitecturii de zid și cea mai remarcabilă, cu o fortificație impunătoare și biserică treflată, îi aparține lui Radu Șerban, pe vremea boieriei, în anul 1588. Bine înzestrată de viitorul domn și de urmașii săi, starea mănăstirii va fi prosperă o lungă perioadă de timp, observațiile de natură arheologică coroborate cu cele de natură arhitecturală și arhivistică permițând delimitarea a cinci faze principale în evoluția monumentului, încadrate cronologic între veacurile al XVI-lea și al XIX-lea, cea mai importantă modificare fiind cea înfăptuită de paharnicul Șerban Cantacuzino la începutul sec. al XVIII-lea¹³¹.

Mironești, com. Gostinari. Ruinele Curții feudale a lui Radu Șerban, domn al Țării Românești (1602-1611), refăcute de postelnicul Constantin Cantacuzino la mijlocul sec. al XVII-lea și admirate de Paul de Alep în popasul său din anul 1647¹³², au fost cercetate arheologic în anul 1988, de Gh. I. Cantacuzino cu sprijinul Muzeului Județean Giurgiu. Cunoscută de N. Iorga la începutul sec. XX tot sub formă de ruină, din această reședință boierească se mai păstrau fragmente din zidărie, din pereți și din pilonii ce susțineau bolțile¹³³. În timpul sondajelor arheologice a fost identificată substrucția unor clădiri grupate în jurul perimetrului central al pivniței, a cărei planimetrie aparține stilului arhitectural al perioadei cuprinse între a doua jumătate a sec. al XVI-lea și mijlocul sec. al XVII-lea. Sub acest nivel s-au descoperit vestigii din epoci anterioare, cum este locuirea dacică din sec. al II-lea î. Chr. și o groapă cu material medieval din sec. al XV-lea și începutul celui următor¹³⁴.

¹²⁹ I. Brezoianu, *Mănăstirile zise închinat și călugării străini*, Buc., 1861, p. 44.

¹³⁰ Lia Bătrâna, Adrian Bătrâna, *Evoluția ansamblului fostei mănăstiri Comana în lumina cercetărilor arheologice*, în RMM-MIA, nr. 1, 1971, p. 20.

¹³¹ *Ibidem*, p. 30.

¹³² *Călători străini*, vol. VI, 1976, p. 231-232.

¹³³ N. Iorga, *Sate și mănăstiri din România*, Buc., 1905, p. 247.

¹³⁴ Gh. I. Cantacuzino, Gh. Sion, *Ruinele curții feudale de la Coiani-Mironești (județul Giurgiu). Date arheologice și arhitectonice*, în BCMI, an I, nr. 1-2, Buc. 1990, p. 67.

CAP. II. MEDIU GEOGRAFIC ȘI UMAN

1. Cadrul natural

Relieful. Județele Teleorman și Giurgiu, generic numite sud-vestul Munteniei, sunt situate în întregime în arealul *Câmpiei Române*, în partea central-sudică a acesteia (Pl.I). O grănițuire a regiunii este lesne de conturat, marginile ei fiind reprezentate de la vest de Olt, la est de Argeș, la sud de Dunăre iar la nord de linia unde se termină Piemontul Cotmenei și Câmpia Înaltă a Piteștiului. Deși tot teritoriul se încadrează în câmpia joasă, caracterizată de o energie redusă a reliefului, unele particularități determină diferențieri ale acestuia, mai pregnante de la nord la sud și mai slabe de la est la vest. Această câmpie se deosebește prin altitudinea ei atât de câmpia Bărăganului, pe care o depășește cu 20-25 m, chiar pe linia contactului lor în lungul Argeșului¹³⁵, cât și de Câmpia Olteană, mai înaltă, formată în cea mai mare parte de terasele Dunării. De asemenea, variații de altitudine se observă și pe axa nord-sud, unde înălțimile scad de la 170 m lângă Slatina, la 50-52 m în valea inferioară a Vedei, coboară la 21-23 m în lunca joasă, ca apoi să crească ușor spre Dunăre și să domine fluviul de la 80-100 m¹³⁶. Având în vedere diferențierile din configurația acestui spațiu dintre Olt și Argeș și pe de altă parte individualitatea sa în ansamblul Câmpiei Române, geografii au stabilit subunitățile ce îl constituie.

Gheorghe Vâlsan, care delimitează net Câmpia Română de Câmpia Olteniei pe linia Oltului, distinge două diviziuni ale regiunii în discuție: în partea superioară Câmpia Găvanu Burdea, caracterizată de un sol sărac, podzolic și un subsol din pietrișuri, cu o vegetație de stepă ce a luat locul pădurii de stejar¹³⁷; în partea inferioară, Câmpia sau Platforma Burnazului, unde câmpia urcă în sud la Dunăre și direcția rețelei hidrografice este dezaxată pe direcția vest-est (de exemplu Câlniștea curge spre vărsare paralel cu Dunărea) iar vegetația de stepă este dominantă¹³⁸.

Vintilă Mihăilescu preia teoria celor două diviziuni, le cuprinde în Câmpia Română vestică, păstrează numele, dar propune mai multe subdiviziuni, după nuanțele morfostructurale și de peisaj pe care le prezintă relieful. Câmpia Găvanu-Burdea o subîmparte în Câmpia Piteștilor cu caracter piemontan clar și Câmpia Gavană, lipsită de terase, cu văi meandrice; Câmpia Vlascei de Mijloc, regiune cu văi mai adânci, terase și vegetație de silvostepă; Câmpia Burdea, situată între Vedea, Teleorman și Câmpia Boianului, cu câmpuri

¹³⁵ Petre Coteț, *Câmpia Română: Studiu de geomorfologie integrată*, Buc., 1975, p. 304.

¹³⁶ Gh. Vâlsan, *op. cit.*, p. 341 și 345.

¹³⁷ *Ibidem*, p. 342.

¹³⁸ *Ibidem*, p. 346.

noi din ce în ce mai largi spre sud, între Olt și Vedea. Pentru compartimentul sudic al câmpiei propune trei subdiviziuni: Burnazul central propriu-zis, Burnasul de vest, între Vedea și Olt și Burnasul de est, o fâșie strâmtă la limanul Cătăluiului¹³⁹.

Petre Coteț denuște câmpia dintre Olt-Argeș și Câlniște Câmpia Găvanu-Burdea, o definește ca fiind o continuare spre vest a Vlăsiei, dar și o continuare spre sud câmpiilor piemontane și o divide în trei unități: Câmpia Boian, dominată de hidrografia afluenților Oltului și Călmățuiului, Câmpia Burdea, cuprinsă între Burdea și Pârâul Căinelui și Câmpia Videle, așezată în bazinul afluenților de pe dreapta ai Argeșului, Glavacioc, Neajlov și Dâmbovnic. De asemenea, geograful împarte câmpul înalt al Burnazului în Burnazul de est între Câlniște, Neajlov, Argeș și Dunăre și Burnazul de vest, între Olt și Teleorman¹⁴⁰.

Harta cu unitățile de relief ale României, editată în 1984, prezintă spațiul sud-estic al Munteniei sub numele de Câmpia Teleormanului, cu subunitățile enumerate mai sus, la care se adaugă două subunități ale Câmpiei Boian: Câmpia Iminogului și Câmpia Urluiului.

Luncile, nelipsite din peisajul câmpiei, individualizate prin particularități morfohidrografice, reprezintă treapta de relief cea mai joasă, nu neapărat inundabilă, ci doar umedă¹⁴¹. În regiunea dintre Olt, Argeș și Dunăre, datorită rețelei hidrografice bogate, luncile râurilor, dar mai ales lunca Dunării constituie un element deosebit în economia teritoriului prin potențialul permanent sau temporar din bălți și lacuri și mai ales prin bogăția vegetației și faunei ce le populează. De-a lungul timpului, datorită eroziunii și aluvionării, râurile și-au lărgit lunca, unele atingând dimensiuni excepționale, ca de exemplu lunca Argeșului care s-a dezvoltat până la o lățime de 8 km în zona Potlogilor, mai lată chiar decât lunca Dunării care nu depășește 6 km.

Hidrografia. Sud-vestul Munteniei, ca unitate componentă a Câmpiei Române, aparține bazinului hidrografic al Dunării și este fragmentat de o rețea de ape caracterizată de pante reduse și viteze de scurgere mici, albiile râurilor având un aspect puternic meandrat¹⁴². Cele mai importante cursuri de apă sunt Oltul, Argeșul, Vedea și Teleormanul; de ordinul al doilea sunt Călmățuiul, Câlniștea și Neajlovul, iar cursuri mai mici Urluiul, Burdea, Pârâul Căinelui, Tinoasa, Clănița, Glavacioc, Dâmbovnicul și altele.

Oltul este principalul afluent dunărean din Câmpia Română. Cunoscut din antichitate, când constituia axa graniței de sud-est a Daciei Inferior între cele două Limesuri –

¹³⁹ Vintilă Mihăilescu, *op. cit.*, p. 6. Într-o lucrare mai veche autorul consideră drept graniță între Câmpia de vest și Vlăsia nu râul Argeș, ci malul lui drept, care este de fapt marginea câmpiei înalte.

¹⁴⁰ P. Coteț, *op. cit.*, p. 193.

¹⁴¹ Gh. Vâlsan, *op. cit.*, p. 337.

¹⁴² P. Coteț, *op. cit.*, p. 130.

Alutan și Transalutan, el constituia și principala cale de comunicație cu Transilvania¹⁴³, iar în evul mediu este des pomenit de călători în relatările lor, așa cum face și Anton Verancsics. Acesta trecând prin Țara Românească – constată că „este scaldată doar de Olt”¹⁴⁴, celelalte ape părându-i-se total neînsemnate. Imediat ce iese din munți, albia Oltului este orientată în sensul meridianului, de la nord la sud, cu o ușoară deviere spre sud-est, principala lui caracteristică fiind lipsa afluenților pe cursul inferior, precum și faptul că gurile lui au cunoscut reconfigurări de-a lungul timpului¹⁴⁵. Terassele în formă de evantai care îl însoțesc sunt mai înalte pe malul stâng și se desfășoară din ce în ce mai larg, până se leagă de cele ale Dunării. Vestigiile descoperite în valea inferioară a Oltului aparțin unor epoci și populații diferite¹⁴⁶ care au găsit surse deosebit de favorabile pentru existență, deși modificările albiei râului și inundațiile catastrofale au produs perturbări ale așezărilor omenești¹⁴⁷.

Călmățuiul Teleormanului izvorăște din Câmpia înaltă a Boianului și după ce adună câțiva afluenți intermitenți, captează *Urluiul* cu care se varsă în Balta Suhaia, care la rândul ei avea debușul în Dunăre. Întrucât aici interfluviile largi sunt acoperite cu un strat gros de leos și pânza freatică este la mare adâncime, satele foarte dense¹⁴⁸ s-au înșirat pe fundul văilor¹⁴⁹. Documentele medievale menționează la sfârșitul secolului al XV-lea un număr semnificativ de sate pe văile Călmățuiului și Urluiului, pentru unele dintre ele referirile fiind pentru o perioadă chiar mai veche, în vremea lui Mircea cel Bătrân¹⁵⁰.

Vedea își are obârșia în platforma Cotmeana, având în partea superioară un curs rectiliniu, ușor curbat spre est, meandrele formându-se după ce coboară în câmpie. Bazinul

¹⁴³ Ioana Bogdan Cătănicu, *op. cit.*, p. 79. Limesul Transalutan, a cărui existență este databilă între domniile împăraților Hadrian și Antoninus Pius, este însoțit de un complex de fortificații care începeau la Dunăre, în apropierea gurilor Oltului și se desfășurau în câmpie cu fortificații (castre și castella) la Flămânda, Putineiu, Băneasa, Valea Urlui, Scrioaștea, Gresia și Ghioca, de unde se îndreptau, prin zona colinară, spre Rucăr-Bran.

¹⁴⁴ *Călători străini*, I, p. 402.

¹⁴⁵ P. Coteș, *Mutarea gurii Oltului*, în RGR, an II, fasc. 1-3, p. 8. Până în anul 1927 Oltul se vărsa „gură la gură” cu Osam din Bulgaria, poziție extrem de avantajoasă pentru circulația între cele două maluri ale Dunării.

¹⁴⁶ Este semnificativ pentru întreg teritoriul românesc că pe Valea Oltului s-a descoperit material litic aparținând paleoliticului inferior, la Ulmeni și Ipotești (aflate în arealul văii Dîrjovului) și piese musteriene la Lița (vezi Al. Păunescu, *Paleoliticul și mezoliticul din spațiul cuprins între Carpați și Dunăre*, Buc., 2000, p. 195, 207, 243). Pe terasa înaltă a râului, apărată de pantele înalte și abrupte se află două importante așezări fortificate getice: Sprâncenata (vezi C. Preda, *Geto dacii din bazinul Oltului inferior. Dava de la Sprâncenata*, Buc., 1986) și Pleașov (Idem, *Contribuții la cunoașterea civilizației geto-dacice. Așezarea de la Pleașov, jud. Teleorman*, în *Thraco-Dacica*, tom VII, 1-2, Buc., 1986, p. 71-100).

¹⁴⁷ În 20 octombrie 1792 se dă voie, de către protopopul de Slatina, să se mute mai sus biserica din satul Lița (vezi N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor din România, I, Țara Românească*, Mitrop. Olteniei, Craiova, 1970, I, p. 406).

¹⁴⁸ Pe valea Urluiului între Troianu și Furculești, pe o distanță de 12 Km sunt așezate opt sate, între care aproape nu mai există delimitare de teren.

¹⁴⁹ J. Ujváry, *Geografia apelor României*, Buc., 1972, p. 433-433.

¹⁵⁰ DIR, B, veacurile XIII-XV, p. 156-157, Hrisovul lui Laiotă Basarab, domnul Țării Românești, din <1475 sept. 1 – 1476 aug. 31> prin care întărește mănăstirii Cutlumuz stăpânirea asupra satelor Giurgiu și Prislop (azi dispărute) a bălților de la Sviștov pe tot Călmățuiul ... cât a dăruit Mircea Voevod.

său este asimetric, cei mai mulți afluenți fiind adunați de pe partea dreaptă, unde își au izvoarele aproape înmănunchiate: Vedeța, Cotmeana cu Cotmenița, Burdea, Zâmbreasca, Pârâul Câinelui, Tinoasa și alte ape mai mici, multe din ele cu regim torențial.

Teleormanul, care este și cel mai important afluent al Vedei, își are izvorul tot în platforma Cotmeana, în sectorul estic, la doar 5 km de izvorul Vedei. El își adună afluenții în mod simetric, pe stânga și pe dreapta până la vărsare, mai semnificativi dintre ei fiind *Bucovul*, *Teleormănelul*, *Clănița*, *Vâjiștea*. Bazinele Vedei și Teleormanului au constituit coloana vertebrală a județului istoric Teleorman, care din sec. al XV-lea, când a fost menționat oficial într-un act de cancelarie, a păstrat permanent topicul *Teleorman*, preluat de la hidronimicul cu același nume, cu trimitere la ocuparea de către populațiile pecenegocumane a acestei regiuni dominate de codrii de stejar¹⁵¹. Spațiul cuprins între văile Vedei și Teleormanului, deși acoperite în bună parte, până în vremurile moderne, de masive de pădure¹⁵², a asigurat un cadru natural prielnic pentru viața oamenilor și în plus o apărare naturală considerabilă, fapt demonstrat de descoperirile arheologice semnificative ce provin din toate epocile istorice¹⁵³.

Argeșul, unul din cele mai interesante și enigmatice cursuri de apă ale Câmpiei Române¹⁵⁴, după ce coboară din munții Făgăraș în linie aproape dreaptă până la Pitești, apucă direct spre sud-est, face un arc și se îndreaptă spre sud, la Dunăre, fără mari abateri meandrice. În câmpie, singurul afluent al Argeșului este Neajlovul ce izvorăște din terasa Piteștiului și își dezvoltă cursul prin captarea câtorva râuri din câmpie: Dâmbovicul, Milcovățul cu Bratilovul, Glavaciocul și cu mențiune specială Câlniștea¹⁵⁵. Aceasta, urmând

¹⁵¹ N. Iorga, *Revelații toponimice*, p. 343.

¹⁵² C. C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Buc., 1975, p. 168.

¹⁵³ Bazinul Vedei este una din zonele cu cea mai mare concentrare de tell-uri gumelnițene, cercetate sistematic fiind doar cele de la Ciolănești (M. Petrescu-Dâmbovița, S.Sanie, *Sondajul din tell-ul gumelnițean de la Ciolănești Deal*, în Arh. M., VI, 1969, p. 050), Zâmbreasca (Hortensia Dumitrescu, *Zâmbreasca 1947*, în Studii de preistorie, nr. 3, 2006, p. 173-198) și Vitănești (Radian Andreescu et al., *Cultura Gumelnița în vestul Munteniei, Așezarea de la Vitănești*, Teleorman, în CAMNI, XII, 2004, p. 71-87). Alte descoperiri arheologice importante sunt cele două mari tezaure: Carul de la Bujoru – sec. VIII-VII î.Cr. (Emil Moscalu, Cornel Beda, *Bujoru, un tumul cu cazan votiv aparținând culturii Basarabi*, în Thraco-Dacica, IX, 1988, p. 23-47) și Mormântul princiar de la Peretu (Emil Moscalu, *Mormântul princiar getic de la Peretu*, în Thraco-Dacica, VII, 1986, p. 59-70), ultimul în legătură și cu cetățile getice de la Albești, Trivale și Orbeasca de Sus (Idem, *Noi cetăți thraco-getice*, în CAMNI, III, 1979, p. 361-374) așezările din sec. III-VI de la Dulceanca (Suzana Dolinescu-Ferche, *Așezările din sec. III și VI din sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, Buc., 1974, p. 25-38), complexul de așezări de la Alexandria încadrate de la începutul epocii La Tène (C. Preda, *Un nou aspect al începuturilor epocii La Tène în Dacia. Descoperirea de la Alexandria*, în SCIV, tom 11, nr. 1, 1960, p. 25-38), necropola de incinerare de la Păuleasca – sec. IX-X (Maria Comșa, Gh. Bichir, *op. cit.* p. 317-320), mormintele de călăreți nomazi de la Vitănești (Valeriu Leahu, Gh. Trohani, *op. cit.*, p. 127-142).

¹⁵⁴ Gh. Vâlsan, *op. cit.*, p. 175

¹⁵⁵ P. Coteț, *Câlniștea, o vale tectonică de tip balcanic*, în Revista de Geografie, an III, nr. 1-3, Buc., 1946, p. 37. Născută în plină câmpie, după o serie de meandre, se îndreaptă spre est, împrumutându-și direcția apelor mai mari din nord, precum Glavaciocul, Neajlovul, Argeșul.

un traseu cu meandre largi, cu aspect de lac, adună, chiar în apropierea Dunării, ape ce curg de la sud la nord. Zonă ideală de legătură între Piemontul Getic și bălțile dunărene, de întâlnire a stepelor întinse ale Bărăganului cu codrii Vlăsiei, bazinul Argeșului a adăpostit comunități umane din cele mai vechi timpuri¹⁵⁶, iar pe cursul inferior s-a conturat județul istoric Vlașca, atestat documentar pentru prima oară în anul 1493, împreună cu câteva localități.

Dunărea este cel mai important fluviu ce se varsă în Marea Neagră, bazinul lui ocupând 8% din suprafața Europei și o importantă arteră de navigație, unind statele din Europa centrală cu cele din sud-estul continentului¹⁵⁷. Regiunea de sud-vest a Munteniei este situată în sectorul inferior al fluviului care exercită o puternică influență atât în ceea ce privește morfologia teritoriului cât și a regimului hidrografic și climatic. Evoluția istorică a comunităților umane care au locuit pe malurile Dunării conturează o ambianță geografică și componente ale cadrului natural favorabile vieții, fluviul fiind o importantă cale de comunicație comercială și strategică și totodată o zonă de circulație și întrepătrundere a civilizațiilor¹⁵⁸.

¹⁵⁶ Panait I. Panait, *Așezare și locuință în bazinul mijlociu al Argeșului (sec. XIV-XVI)*, în Revista Muzeelor, nr. 3, 1971, p. 238. Un important număr de așezări, temeinic cercetate arheologic, sunt cuprinse în bazinul hidrografic al Argeșului la: Vânătorii Mici (Gh. Trohani, Al. Oancea, *Cercetări arheologice pe Valea Glavaciocului*, în CAMNI, IV, 1981, p. 19-29; Blejești (D. Berciu, *Cercetări și decoperiri arheologice în reg. București*, în Materiale, II, 1956, p. 544); Tangâru, (Idem, *Săpăturile de la Tangâru*, în MCA, V, 1935, p. 1-49), Petru Rareș (Idem, *Săpăturile de la Petru Rareș*, în BMJV, II, 1937, p. 1-23), Schitu (Cristian Schuster, Traian Popa, *Cercetările privind epoca bronzului în jud. Giurgiu*, în BMJG, 1995, p. 26-29), Popești (Al. Vulpe, *Săpăturile de la Popești*, în CAMNI, X, 1997, p. 163-171; Radovanu (Eugen Comșa, *Complexul neolitic de la Radovanu*, în CCDJ, Călărași, 1990, p. 7-126).

¹⁵⁷ I. Ujvári, *op. cit.*, p. 177.

¹⁵⁸ Cercetări arheologice mai vechi și mai noi efectuate pe linia Dunării au demonstrat o intensă locuire a zonei în toate epocile istorice, în urma căreia au rămas vestigiile arheologice importante: Turnu Măgurele, Tezaurul de obiecte de aur și argint descoperit în 1880, cultura Tei (Doina Leahu, *Tezaurul de la Turnu Măgurele, o nouă ipoteză privind încadrarea sa cronologică și culturală* în BMJG, nr. 5-6, 1999-2000, p. 205-215); Ciuperceni, punctele La vii și La Tir, stațiuni paleolitice atribuite culturii aurignaciene (Al. Păunescu, *op. cit.*, p. 236-239); Poiana-Flămânda– Castru roman de pământ situat la capătul Limesului Transalutan (Ioana Bogdan Cătănicu, *op. cit.*, p. 78), Fântânele, mormânt tumular din sec. IV î. Cr. (Corneliu Mateescu, Mircea Babeș, *Cercetări arheologice și săpături de salvare la Fântânele*, în SCIV, tom 19, 2, 1968, p. 291-293) și o așezare aparținând culturii Dridu (Maria Comșa, *Ein Begräbnis - Fundverband aus dem 9.-10. Jhr. In Fântânele*, în Dacia, NS, 13, 1969, p. 417-437), Zimnicea, necropola din epoca bronzului aparținând culturii eponime Zimnicea-Plovdiv (Alexandrina Alexandrescu, *La nécropole du bronze récent de Zimnicea*, în Dacia, NS, 18, 1973, p. 77-97), necropola hallstatiană (Eadem, *Sépultures du premier âge du fer à Zimnicea*, în Dacia, NS, 22, 1978, p. 124-168), așezare și necropolă getică (Eadem, *La nécropole gète de Zimnicea*, în Dacia, NS, 24, 1980, p. 19-26) așezare și cimitir medieval; Pietroșani, așezare hallstatiană timpurie (Emil Moscalu, Corneliu Beda, *Descoperirile arheologice de la Pietroșani*, în CAMNI, III, 1979, p. 375-381); Bujoru, mormânt tumular de înhumație din sec. VII î. Cr., din care provine Carul votiv și depozitul de piese mici; Slobozia, așezare datând din paleoliticul superior (Al. Păunescu, *op. cit.*, p. 285-286); Giurgiu, așezare din paleoliticul superior (*Ibidem*, p. 249-284), așezare din a doua vârstă a fierului (Traian Popa, *Descoperiri din perioada La Tène în campaniile de la Malu Roșu*, în BMJG, 1, 1995, p. 9-19) și vestigiile medievale; Oinacu, necropolă de incinerare și înhumație sec. III-IV (D. Berciu, Bucur Mitrea, *Unele date privind necropola de la Oinacu, Giurgiu*, în vol. Ilfov. File de istorie, Buc., 1978, p. 99-110); Greaca, obiective arheologice din perioade diferite: neolitic, bronz, prima și a doua vârstă a fierului, feudalism timpuriu (Eugen Comșa, *Cercetări arheologice în preajma lacului Greaca*, în

Lunca Dunării reprezenta în mod natural o asociere de grinduri, brațe părăsite, japse, depresiuni ocupate de apă permanent sau temporar, cunoscute sub denumirea de „Bălțile Dunării”, continuu populate, încă din perioada preistorică¹⁵⁹. În sectorul dintre gurile Oltului și Argeșului sunt menționate documentar din sec. al XV-lea bălțile „de la Sviștov pe tot Călmățuiul”¹⁶⁰, iar Balta Doamnei – probabil Balta Greaca –¹⁶¹ și bălțile Zimnicei¹⁶² sunt menționate la începutul sec. al XVI-lea. Bogăția documentelor privind bălțile și activitatea din jurul lor¹⁶³ demonstrează însemnătatea economică și socială a acestora, faptul că reprezentau o avere importantă și un izvor de venit precum și existența unei populații pescărești, așa numiții băltăreți, asupra cărora funcționau legi și tradiții speciale¹⁶⁴.

Pe cursul mijlociu și inferior al râurilor, luncile sunt însoțite de *lacuri* cu caracter predominant de meandru, cele mai multe pe Urlui, Clănița și Glavacioc și de *iazuri* sau *heleștee*, acumulări artificiale de apă, datorate intervenției omului.

Clima. Prin poziția sa centrală în Câmpia Română și a particularităților de relief, regiunea dintre cursurile inferioare ale Oltului și Argeșului se încadrează într-un climat temperat continental cu caracter de tranziție între zona piemontană mai înaltă din nord și câmpia joasă din sudul extrem¹⁶⁵. Tabloul general al climei este caracterizat de potențialul ridicat de temperaturi, de amplitudini mari ale temperaturii aerului, de cantități reduse de precipitații și adeseori în regim torențial în timpul verii, precum și de frecvente perioade de secetă. O trăsătură a climei din câmpie este uniformitatea sa, deși apar ușoare diferențieri în direcția meridianului, partea sudică găsindu-se direct sub influența Dunării.

Solurile. Determinat de climă, aspectul pedologic al sud-vestului muntean se manifestă printr-o succesiune, de la sud la nord a tipurilor principale de sol: cernoziomuri, soluri brun-roșcate de pădure și soluri brune.

Potențialul biogeografic. Vegetația este cea care reflectă în mod formal cel mai bine condițiile mediului natural precum: relieful, clima și solul. În consecință, partea nordică a

SCIV, tom V, nr. 3-4, 1954, p. 585-593; Căscioarele – așezare aparținând culturii neolitice Gumelnița (VI. Dumitrescu, *Principalele rezultate ale campaniilor de săpături din așezarea neolitică târzie de la Căscioarele*, în SCIV, tom 16, 1965, p. 215-237).

¹⁵⁹ Populațiile neolitice din jurul bălții Greaca au practicat pescuitul, peștele contribuind în bună parte la alimentația acestora (vezi Eugen Comșa, *Săpături de salvare și cercetări de suprafață în Regiunea București*, în SCIV, tom 4, nr. 3-4, 1955, p. 424).

¹⁶⁰ DRH, B, vol. I, p. 250-253; vezi și C. C. Giurescu, *Istoria pescuitului*, p. 65.

¹⁶¹ DIR, B, veac XVI, vol II, p. 5; vezi și Indice sec. XVI, 1956, p. 5

¹⁶² *Ibidem*, veac XVI, vol. I, p. 24.

¹⁶³ Regimul lor juridic constituia motive de danie, vânzări și cumpărări, dar și de procese, așa cum reiese din hrisovul din 15 mai 1594 prin care domnitorul Mihai Viteazul întărește mănăstirii Cutlumuz balta Romoleț, pe care Radu vistier voia să o stăpânească în defavoarea mănăstirii, după ce cumpăraseră satul Romoleț, dar fără baltă, în zilele lui Mihnea Vodă (vezi DIR, B, veac XVI, vol. VI, p. 115-116).

¹⁶⁴ C. C. Giurescu, *Istoria pescuitului*, p. 222; Henri Sthal, *Studii de sociologie istorică*, Buc., 1972, p. 64-74.

¹⁶⁵ Petre Gâștescu et al., *Județul Teleorman*, Buc., 1976, p. 49.

teritoriului în discuție se include în zona pădurilor reprezentate prin cer (*Quercus cerris*) și gîrniță (*Quercus frainetto*). Cea mai mare parte a teritoriului, adică partea centrală și sudică, este cuprinsă în zona de silvostepă cu păduri de stejar brumăriu (*Quercus pedunculi*), arțar tătărească (*Acer tataricum*) și stejar pufos (*Quercus pubescens*) și în care stratul de arbuști este bine dezvoltat. Silvostepa face legătura între păduri și pajiștile caracteristice zonei de stepă care ocupă o fâșie de-a lungul Dunării, corespunzând cu terasa ei inferioară¹⁶⁶. Pajiștile stepice sunt domeniul ierburilor înalte ce ocupă câmpurile din sud. Vegetația luncilor este alcătuită din păduri de salcie (*Salix sp.*) și plop (*Populus sp.*), din desișul subarboretului și din stratul de iarbă cu plante hidrofile, iar zonele cele mai joase sunt ocupate de papură, stuf și pipirig.

2. Cadrul demografic

2.1. Așezările omenești

În funcție de factorii geografici identificați s-au format și succedat de-a lungul timpurilor așezările omenești care au urmat îndeaproape văile apelor, precum și zonele de climă și pe cele vegetale propice locuirii¹⁶⁷. Izvoarele arheologice, documentare și cartografice indică pentru perioadele din preistorie și până în vremurile moderne că în arealul sud-vestic al Munteniei zonele cele mai locuite au fost la extremități. La nord, unde domina pădurea, satele s-au înșirat pe văile apropiate ale apelor, în poieni și luminișuri bine apărate de desișul codrilor. La sud, pe malul și în bălțile Dunării, pe lângă mediul natural benefic, oamenii erau apărați de dușmani de către obstacolul natural al vegetației sălbatice din regiunea umedă. La vest se afla linia Oltului cu drumul ce lega Transilvania de Peninsula Balcanică iar la est bazinul Argeșului cu codrii Vlăsiei, care făceau legătura dintre Piemontul Getic și Dunăre și unde, ca o caracteristică a tuturor epocilor istorice a fost o densitate sporită a așezărilor față de teritoriile învecinate¹⁶⁸. A rămas până astăzi nepopulat sau slab populat un teritoriu din sudul câmpiei, ocupat de stepă, unde câmpurile largi ale interfluviilor, cu lipsă de apă și vânturi puternice, nu au favorizat întemeierea de așezări¹⁶⁹.

În ceea ce privește mai slaba populare a șesurilor Teleormanului și Valșcăi, cel puțin în epoca medievală, trebuie luate în considerare și cauze de ordin politic și social. Apropierea de graniță și proximitatea kazalelor turcești le transformau uneori în teatru al incursiunilor de

¹⁶⁶ *Ibidem*, p. 68.

¹⁶⁷ Vintilă Mihăilescu, *op.cit.*, p. 4.

¹⁶⁸ Panait I. Panait, *loc. cit.*

¹⁶⁹ Emmanuel de Martonne, *La Valachie. Essai sur la monographie géographique*, Paris, 1902, harta. Situația constatată de geograful francez era valabilă probabil și în evul mediu, Ion Donat observând că regimul de distribuire a așezărilor omenești din țară înainte de 1625 era cel cunoscut din hărțile din sec. XVIII și XIX, el păstrându-se în ceea ce privește populația rurală până astăzi (vezi I. Donat, *Așezările omenești din Țara Românească în sec. XIV-XVI*, în Studii, IX, 1956, p. 31).

peste Dunăre și al războaielor ce se duceau împotriva turcilor, iar existența drumurilor ce treceau spre schelele Dunării împovărau populația cu rechiziții și obligații mai mari¹⁷⁰. O altă cauză de luat în calcul este numărul scăzut sau chiar în unele locuri absența moșnenilor¹⁷¹.

Reconstituirea, chiar și parțială a spațiului istoric din sec. XIV-XVII dintre cursurile inferioare ale Oltului și Argeșului se poate realiza pe baza izvoarelor scrise din arhive, a documentației cartografice târzii și a informațiilor arheologice. Realitatea demografică din sud-vestul Munteniei poate fi urmărită în comparație cu cea generală din Țara Românească, unde repartiția și desimea așezărilor rurale este de asemenea inegală¹⁷². Până în anul 1625, când în Țara Românească sunt atestate documentar 3220 de așezări, sate și orașe – 1175 dintre ele vor dispărea (36,4%)¹⁷³. În județele Teleorman și Vlașca, împreună, sunt menționate 228 de așezări – 7,4% din totalul pe țară al celor atestate – 142 în Teleorman și 86 în Vlașca – iar 108 dintre acestea vor dispărea în timp (47,3%). Se constată așadar că proporția așezărilor dispărute în această regiune este superioară celei generale cu aproape 11 procente, ceea ce demonstrează existența unor cauze istorice în mișcările locale de populație, atât prin mutările vetrelor de sate¹⁷⁴ cât și prin părăsirea (pustiirea) lor¹⁷⁵. Între anii 1433-1500 în cele două județe sunt atestate 18 localități, 10 în județul Teleorman și 8 în județul Vlașca, dintre care au dispărut 6 în Teleorman și 2 în Vlașca. În perioada dintre 1501-1600 sunt menționate documentar 175 de așezări, din care 104 în județul Teleorman și 71 în județul Vlașca. Dintre acestea au dispărut 51 în Teleorman și 37 în Vlașca. Între anii 1601-1700 se atestă în documente încă 100 de localități, 82 în județul Teleorman și 18 în județul Vlașca, dintre care, în timp vor dispărea 50 de așezări: 42 în Teleorman și 8 în Vlașca.

Aceste cifre cu o valoare relativă reprezintă un minim material statistic, deoarece menționarea unei așezări într-un act scris este documentată nu de nevoia de a înregistra începuturile și existența unei așezări, ci de a confirma și fixa unele raporturi sociale¹⁷⁶. Vechimea satelor nu poate fi stabilită strict din analiza atestărilor documentare, care sunt

¹⁷⁰ I. Donat, *op.cit.*, 83. S-a demonstrat că tocmai în această zonă de câmpie atât de favorabilă cerealelor se cultiva mei, care nu era ridicat de turci, în detrimentul grâului.

¹⁷¹ *Ibidem*, p. 87. Satele cele mai stabile și cu cea mai îndelungată existență sunt cele moșnenești din regiunea sub-carpatică.

¹⁷² Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în sec. XIV-XV*, Buc., 1973, p. 32. Populația cea mai densă se află în depresiunile montane și întreaga regiune subcarpatică și mai concentrată în Oltenia decât în Muntenia.

¹⁷³ I. Donat, *op.cit.*, p.77.

¹⁷⁴ La începutul sec. al XVI-lea, Neagoe Basarab, când întărește daniile făcute de strămoșii săi mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos, numește și siliștile din jurul bălții Suhaia „Sura, Saca, Cioara, Suhaia și alte siliști” (DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215).

¹⁷⁵ Porunca lui Matei Basarab din 2 iunie 1646 prin care îl miluiește pe Tănăsie al doilea portar cu siliște la Uiești, pentru că „moștenii și-au năpustit moșia și au fugit printr-altele parți....și a rămas moșia pustie și fără bir...” (Doc.Tel., doc. 332, p.160-161).

¹⁷⁶ Dinu C. Giurescu, *op.cit.*, p. 26.

formale, ele redând mai degrabă existența așezărilor și nu începuturile lor. Când Laiotă Basarab, voievodul Țării Românești întărește cu hrisov domnesc mănăstirii Cutlumuz stăpânirea unor sate pe Valea Călmățuiului „... cât a dăruit Mircea Voievod ...”¹⁷⁷, confirmă existența acelor sate cu aproape un veac în urmă. Sate mai vechi decât data atestării lor sunt și altele ca de exemplu „Lănceanii, Crângenii și Gruianii care sunt vechi și drepte ocine și dedine”, după cum se menționează în hrisovul lui Radu cel Mare din 10 decembrie 1505¹⁷⁸. Așezările descoperite arheologic la Răreanca-Bragadiru, Frumoasa și Flămânda, al căror sfârșit este pus în legătură cu înaintarea Imperiului Otoman la nordul Dunării, au existat fără a fi fost obiectul unor mențiuni documentare.

Cele mai vechi localități atestate documentar în regiune sunt satele Bolintin și Bucșani din județul Giurgiu, menționate în hrisovul domnitorului Alexandru Mircea din 5 martie 1433 și satele Butești și Mircești din județul Teleorman, consemnate în hrisovul lui Vlad Dracul, domnul Țării Românești, la 14 mai 1441.

2.2. Limitele administrative ale județelor istorice Teleorman și Vlașca

Limitele administrative ale județelor medievale din Țara Românească se întind, ca orientare geografică, de-a lungul văilor unor râuri mai importante sau cuprind teritoriul dintre două văi. *Județul istoric Teleorman* corespunde primei situații. El se desfășoară, pe o bandă aproape dreptunghiulară pe văile – mijlocie și inferioară – ale Vedei și Teleormanului, de la Dunăre până în câmpia înaltă a Piteștilor, învecinându-se la vest cu județul Olt și la est cu județul Vlașca¹⁷⁹. Pentru secolele XIV-XV, când informațiile despre sate sunt insuficiente, limitele județului nu pot fi stabilite nici măcar aproximativ¹⁸⁰, așa cum se va întâmpla pentru sec. XVI și XVII, când, deși lacunare și nu foarte precise, datele sunt suficiente pentru trasarea granițelor¹⁸¹. Hotarul vestic începea la Dunăre, la est de Turnu, mergea în linie dreaptă spre nord, urma malul stâng al Călmățuiului până la confluența cu Călmățuiul Sec, apoi întâlnea Vedea pe care o însoțea pe malul stâng, urca pe Vedița și de la Colunești se îndrepta spre est până la apa Teleormanului, pe care o părăsea apoi urmând cursul Clăniței – până întâlnea din nou Teleormanul și apoi Vedea până aproape de vărsare.

Prima delimitare cartografică a județului Teleorman figurează în harta Stolnicului Cantacuzino din anul 1700, în care este prezentat în forma unui triunghi, cu baza la Dunăre, între cele două kazale turcești Turnu și Giurgiu și cu vârful în apropierea Piteștilor, incluzând

¹⁷⁷ DRH, B, vol. I, doc. 151, p. 250-253.

¹⁷⁸ *Ibidem*, vol. II, doc. 40, p. 87-92

¹⁷⁹ I. Spiru, Constanța Rusănescu, *Evoluția limitelor administrative ale județului Teleorman*, în *Studii și Cercetări de Geologie, Geofizică, Geografie*, tom XXVI, Buc., 1979, p. 98.

¹⁸⁰ Melentina Băzgan, *Județele Țării Românești până la mijlocul sec. al XVIII-lea*, Buc., 2004, anexa 8.

¹⁸¹ *Ibidem*, anexele 9 și 48.

satele Hintești și Săpata. Din hartă reiese că el cuprindea în acea vreme un număr de 47 de sate și un singur oraș, Rușii de Vede¹⁸².

Județul medieval Vlașca corespunde celei de-a doua grupe, el ocupând interfluviul dintre râurile Teleorman cu Vedea și Argeș – un teritoriu în forma aproximativă a unui trapez cu laturile inegale, cu baza mai mare la Dunăre, între gura de vărsare a Vedei la vest și limita estică a lacului Greaca și ajungea la nord pe o linie între Negrașii de Sus, Ciupa Mare și Bădulești. La vest se învecina cu județul Teleorman, de la Pietroșani pe la Răzmirești, în linie dreaptă până în apa Clăniței și din valea Clăniței până la Negrași. La nord-vest avea hotar cu județul Argeș, tot la nord se învecina și cu județul Dâmbovița cu care avea hotar și la est, pe malul stâng al Sabarului până la Tomșani, de unde trecea pe malul drept până la Bolintin după care, traversând Argeșul, ținea malul drept al acestuia până la balta Greaca¹⁸³. În harta Stolnicului Cantacuzino, județul Vlașca este figurat ca o bandă dreptunghiulară cu laturile mici la sud, unde se învecinează cu kazaua Giurgiu și cu Dunărea și la nord, unde avea granița cu județul Argeș. Latura de est urmărește pe stânga cursul Argeșului pe toată lungimea sa până la Izvoarele, unde îl traversează și de unde ocolind balta Greaca se îndreaptă spre sud-vest. Pe hartă sunt trecute 32 de sate dintre care 7 au și curți boierești¹⁸⁴.

2.3. Repertoriul primelor atestări documentare ale localităților.

Județul Teleorman este atestat documentar sub această de numire la 14 mai 1441, în hrisovul domnitorului Vlad Dracul, care întărește mai multe ocini mănăstirii Glavacioc „...iar în *Teleorman* Mirceștii...”¹⁸⁵.

Orașele

Roșiorii de Vede / Rușii de Vede

Dovedit ca existent încă din penultimul deceniu al sec. al XIV-lea, din anul 1385, de către pelerinii germani Ulrich von Tennstädt și Peter Sparnau, Rușii de Vede este menționat pentru prima dată într-un document intern la 23 iulie <1512-1513>, în hrisovul lui Neagoe Basarab, unde figurează drept hotar în lista daniilor întărite de domnitor mănăstirii Cutlumuz¹⁸⁶. Dintr-un alt act domnesc, dat de Radu cel Mare la 18 mai 1526 reiese că, în

¹⁸²C. C. Giurescu, *Harta stolnicului Cantacuzino*, în *Revista Istorică Română*, tom VIII, 1943, p. 18. Pe baza documentelor din arhive reiese că la 1700 existau peste 200 de localități (vezi și Melentina Băzgan, *op. cit.*, p. 171).

¹⁸³ Melentina Băzgan, *op. cit.*, anexa 50.

¹⁸⁴ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 16. Numărul de sate înregistrate de stolnic este mult mai mic decât cele atestate documentar în sec. al XVII-lea, dar și decât la jumătatea sec. al XVIII-lea când sunt menționate peste 220 de localități (vezi și Melentina Băzgan, *op. cit.*, p. 184).

¹⁸⁵ DRH, B, vol. I, doc. 94, p. 162-164.

¹⁸⁶ *Ibidem*, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

timpul domniei bunicului său Vlad Călugărul (1482-1495), stăpân pe o treime din satul Rușii de la Vede era Stoico logofăt, care în schimbul ei cotropise satul Mogoșești de pe Argeș¹⁸⁷.

Statutul urban l-a căpătat mai târziu, probabil la începutul sec. al XVII-lea¹⁸⁸, deși la sfârșitul sec. al XVI, când s-a înființat căpitania de margine¹⁸⁹, călărașii au fost împrorietăriți cu moșie din *domeniul domnesc*, care s-a păstrat până la jumătatea sec. al XVIII-lea¹⁹⁰.

Zimnicea/Șiștov/Podu Șiștovului

În drumul lor spre Țara Românească cei doi pelerini catolici, autori ai relației din 1385, Peter Sparnau și Ulrich von Tennstädt, amintesc că au trecut Dunărea și au sosit în Țara Românească *...unde are și voievodul de aici un oraș care se numește Șviștov*. Este prima menționare a Șiștovului românesc, orașul-port situat față în față cu Șviștovul bulgăresc. De mare însemnătate pentru lămurirea statutului așezării medievale de la Zimnicea este documentul din anul <1479-1480> prin care Basarab cel Tânăr Țepeluș poruncește ca mănăstirea Bolintin „...să nu dea vamă la Brăila, la Dârstor, la Giurgiu, la *Sfiștov*, la Nicopoe, la Țimbru”¹⁹¹, din care rezultă că la acest vad se găsea una din vămile externe ale Țării Românești, sigur mai veche decât data documentului. Situația locurilor de vamă în secolele XIV-XV era expresia atenției pe care domnia o acorda nu numai realizării veniturilor ci și în impulsivitatea dezvoltării așezărilor orășenești în care se stabileau astfel de puncte vamale¹⁹². Se pot urmări astfel, din punct de vedere documentar și apoi din observațiile arheologice, manifestări ale unei posibile forme urbane incipiente, sau mai degrabă a unei forme intermediare între sat și oraș la Zimnicea, cu unele din atributele ei specifice: o așezare extinsă teritorial și ca populație; existența unei *producții meșteșugărești*, cu toate că agricultura și pescuitul erau activitățile de bază; prezența vămii care demonstrează existența unui *centru de schimb al mărfurilor* pe piața locală și pentru populația din împrejurimi; poziția geografică a așezării medievale de aici, care se afla sub *influența lumii bizantine* din centrele urbane de la sudul Dunării și de la Dunărea de Jos, cu care putea întreține schimburi economice și chiar de cunoștințe tehnice; așezarea medievală renăscuse peste o așezare getică antică

¹⁸⁷ DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 8, p. 7.

¹⁸⁸ Șt. Olteanu, *Cercetările cu privire la geneza orașelor medievale din Țara Românească*, în Studii, 6, Buc., 1963, p. 1255.

¹⁸⁹ N. Stoicescu, *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria armatei române*, Buc., 1968, p. 80-81; vezi și D. A. Butculescu, *Familia Butculescu*, în Figuri contemporane din România, f.a., p. 529. Întrucât la începutul sec. al XVII-lea capitania de călărași funcționa, este probabil că aceasta a fost înființată la sfârșitul domniei lui Mihai Viteazul.

¹⁹⁰ P. Gârboviceanu, *Șapte biserici cu averea lor proprie*, I, Buc., 1904, p. 22-24. La 2 iulie 1768 domnitorul Alexandru Scarlat Ghica a înzestrat mănăstirea Sf. Spiridon din București cu toată moșia domnească din Rușii de Vede.

¹⁹¹ DRH, B, vol. I, doc. 162, p. 268.

¹⁹² Mircea D. Matei, *Geneză și evoluție urbană în Moldova și Țara Românească*, Iași, 1997, p. 96.

binecunoscută¹⁹³ în apropierea căreia fusese amplasat un sat medieval timpuriu¹⁹⁴. Și chiar dacă nu poate fi vorba de o succesiune continuă a locuirii, poziția atât de avantajoasă la unul din vadurile importante ale Dunării a determinat domnia sa o includă în *domeniul domnesc*, ca orice oraș, din care mai apoi să ofere privilegiile în special unor mănăstiri. Dar tot atât de adevărat este că nu există informații documentare despre organizarea administrativă și nici cercetările arheologice nu au adus precizări privind alte componente specifice, cum ar fi trama stradală, elemente de zonificare și în primul rând de existență a unui punct central în jurul căruia să se dezvolte așezarea orășenească. Dar această perioadă de posibilă evoluție urbană a fost stopată mult prea repede datorită instalării autorității otomane în cele două porturi apropiate, Turnu și Giurgiu, eveniment care a schimbat prioritățile comerciale din zonă, Zimnicea menținându-se mai departe la stadiul de *vad și schelă locală*¹⁹⁵. În documentele interne din sec. al XV-lea orașul și schela poartă în continuare numele localității de pe malul drept al Dunării, așa cum îl găsim în primul document cunoscut, hrisovul lui Laiotă Basarab, prin care voievodul întărește mănăstirii Cutlumuz în anul <1475-1476> printre altele posesiuni și "...bălțile de la Șiștov pe tot Călmățuiul"¹⁹⁶. De la începutul sec. al XVI-lea, după anul 1504, începe să fie menționat cu toponimul *Zemnicele/Zimnicele*¹⁹⁷ urmând ca mai târziu, în sec. al XVII-lea să fie înlocuit uneori în documente cu *Zemnicele/Zimnicele Mari*, spre a-l deosebi de perechea lui, satul *Zemnicele/Zimnicele Mici*¹⁹⁸. Tot în sec. al XVII-lea apare și varianta actuală, *Zimnicea*, de asemenea cu determinativul *Mare*, într-un zăpis din anul 1662¹⁹⁹.

Satele

Adămești / com. Nanov – Satul este menționat documentar la 12 iunie 1689 în zăpisul prin care Barbu Urdăreanu cumpără 150 de stânjeni de moșie în Adămești, reprezentând partea unui anume Tudor, vândută în contul datoriei de 50 de taleri din haraciul împărătesc pe care acesta nu a vrut să-l plătească²⁰⁰.

Albeni, com. Scurtu Mare – Satul este atestat documentar la 5 aprilie 1661 în zăpisul prin care Oprea, fiul Stancii din Albeni, vinde ocină în Uiești, lui Mareș Băjescu²⁰¹).

¹⁹³ Dan Spânu, *Istoricul și stadiul actual al cercetărilor arheologice efectuate pe situl "Cetate" de la Zimnicea*, în CAMNI, XIII, 2005, p. 189-212.

¹⁹⁴ Mircea Babeș et al., *Cercetările de la Zimnicea, campania 2007*, în CCA, 2008, p. 332.

¹⁹⁵ Traian Poncea, *Geneza orașului medieval românesc în spațiul extracarpatic, sec. X-XIV*, Buc. 1999, p. 123.

¹⁹⁶ DRH, B, vol. I, p. 151.

¹⁹⁷ *Ibidem*, B, vol. II, p. 28.

¹⁹⁸ DIR, B, veac XVII, vol. I, p. 56

¹⁹⁹ Doc. Tel., doc. 448, p. 199.

²⁰⁰ *Ibidem*, doc. 664, p. 273-274

²⁰¹ Doc. Tel., doc. 438, p. 196

Albești, com. Vedeia – Satul este consemnat documentar la 26 aprilie 1692 în răvașul lui Constantin Brâncoveanu, în care popa din Albești face parte din grupul celor 12 boieri porunciți să hotărânicască moșiile mănăstirii Cotmeana²⁰².

Aldești/Aldeasca, sat dispărut, situat lângă Alexandria. Este menționat documentar la 10 decembrie 1628 în hrisovul lui Alexandru Iliș, care întărește lui Pană și fiilor lui ocine în Aldești, cumpărate de la Barbu cu 4600 aspri, care la rândul lui le cumpărase în timpul domniei lui Mihnea Turcitul²⁰³.

Balaci, com. Balaci. Satul are prima atestare documentară la 10 ianuarie 1583 în hrisovul domnitorului Radu Paisie, scris la Târgoviște de Țalapi din Bălaci, dintre diecii cei mici²⁰⁴.

Balosin, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă orașul Alexandria. Este menționat la 29 ianuarie 1475 în hrisovul lui Alexandru Mircea, în care se consemnează pâra la domnie a Ilenei, fata Voicăi din Balosin, împotriva lui Necula logofăt²⁰⁵.

Băcălești, com. Călmățui de Sus. Sat atestat documentar la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întărește mănăstirii Cutlumuz vechi danii. Din Băcălești este un martor, Șerb²⁰⁶.

Bădicești, sat dispărut, nelocalizat. Prima mențiune documentară este cuprinsă în hrisovul lui Matei Basarab din 15 februarie 1637 prin care întărește o moșie lui Milea postelnic, fratele lui Ghine postelnic din Bădicești²⁰⁷.

Băduleasa/Bădileasa, com. Salcia. Sat atestat pentru prima dată documentar în hrisovul din 6 mai <1617> prin care Alexandru Iliș întărește moșnenilor Porcia, cu toții feciorii lor, satul Băduleasa ce fusese împresurat de Mihai Viteazul, care îl făcuse domnesc²⁰⁸.

Bălțați, azi Stejaru, com. Stejaru. Satul este atestat la 22 februarie 1668 în răvașul domnitorului Radu Leon către cei șase boieri hotarnici pentru moșia Plosca, dintre care Șerbu iuzbașa din Bălțați²⁰⁹.

Bărbătești, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, nelocalizat sigur. Prima mențiune documentară figurează în cartea prin care Constantin Șerban dăruiește în <1658-1664> slugii sale Neagoe, fost mare postelnic, satul Bărbătești, pentru că l-a însoțit în pribegie²¹⁰

²⁰² *Ibidem*, doc.688, p. 280-281.

²⁰³ DRH, B, vol. XXII, doc. 185, p. 368-371.

²⁰⁴ *Ibidem*, B, vol. IV, doc. 49, p. 65-67.

²⁰⁵ *Ibidem*, B, vol. VII, doc. 209, p. 282.

²⁰⁶ *Ibidem*, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

²⁰⁷ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 920, p. 420-421.

²⁰⁸ DIR, veac XVII, vol. III, doc. 106, p. 129-130.

²⁰⁹ Doc.Tel., doc. 496, p. 214.

²¹⁰ *Ibidem*, doc. 418, p. 189.

Bărboși, sat dispărut, nelocalizat. Este atestat documentar la 16 iunie 1642 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întărește lui Diicu din Buicești patru sate în județul Teleorman, printre care și Bărboșii²¹¹.

Băsești/Băseani, com. Călmățuiu de Sus. Sat atestat documentar la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întărește mănăstirii Cutlumuz vechi dani. Din Băsești sunt doi martori: Brata și Vlad²¹².

Băcâieni/Băcâianca/Băcuieni, azi în orașul Alexandria. Satul este menționat prima dată în 24 mai 1669 ca hotar al moșiei București, în zăpisiul de vânzare a acesteia²¹³.

Bâscoveni/Bățcoveni, com. Gălățeni. Satul este amintit la 8 august 1636 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întărește lui Radu vornic mai mulți țigani, printre care o țigancă moștenită de la Moțoc din Bățcoveni²¹⁴.

Belitori, azi Troianu, com. Troianu. Satul este atestat documentar la 11 <ianuarie-martie> 1620 în hrisovul domnitorului Gavril Movilă în care, printre cei 12 boieri hotarnici, se aflau Tudor și Mănici de la Belitori²¹⁵.

Bistreani, sat dispărut, nelocalizat. Este atestat documentar la 16 iunie 1642 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întărește lui Diicu din Buicești patru sate în județul Teleorman, printre care și Bistreanii²¹⁶.

Blejești/Blejăi, com. Blejești. Satul este menționat prima dată în hrisovul lui Radu de la Afumați din 23 aprilie <1527> prin care întărește jumătate din el slujitorului său Albu cu frații săi și jumătate lui Stan, așa cum le cumpăraseră²¹⁷.

Blotori, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cucuieți. Este amintit pentru prima oară documentar în răvașul lui Matei Basarab din 26 ianuarie 1635 către boierii jurători ai satului Mihăilești, printre care figurează și Mirlea din Blotori²¹⁸.

Bracea, sat dispărut, probabil pe valea Teleormanului, lângă Tătărăștii de Sus. Este consemnat documentar la 18 mai 1563 în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr prin care întărește mănăstirii Glavacioc ocina cotropită de săteni din Teleorman, printre care și cei din Bracea²¹⁹.

²¹¹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. V, doc. 736, p. 324.

²¹² DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

²¹³ Doc.Tel., doc. 505, p. 217.

²¹⁴ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 822, p. 379-380.

²¹⁵ DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 416, p. 458-459.

²¹⁶ Cat. Doc. Ț. Rom., vol.V, doc. 736, p. 324.

²¹⁷ DRH, B, vol. III, doc. 35, p. 58-60.

²¹⁸ DRH, B, vol. XXV, doc. 19, p. 22-23.

²¹⁹ *Ibidem*, vol. V, doc. 267, p. 292-294.

Brădășani, sat dispărut, situat pe Valea Maniței, lângă Ludăneasa, com. Răzmirești. Prima atestare documentară datează din 15 octombrie 1568 când prin hrisov domnesc Alexandru Mircea îi întărește lui Neagoe logofăt ocină la Brădășani, cumpărată de socrul său, Stan clucer, cu 2100 aspri în timpul domniei lui Radu Paisie²²⁰

Brăgleze/Brăgleaze, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cucuieți, com. Scrioaștea. Este menționat documentar la 6 noiembrie <1654-1657> în cartea celor 12 boieri hotarnici ai moșiilor domnitorului Constantin Șerban, care au pus piatră de hotar moșiei Blotori, peste Vede, despre Brăgleze²²¹.

Brânceni, com. Brânceni este înregistrat documentar pentru prima dată la 12 aprilie 1624 în hrisovul lui Alexandru Coconul prin care întărește stăpânirea lui Micu din Brânceni și a lui Radu din Găurici, peste moșia din Cârligați²²².

Brebina/Brebine/Brebinari, com. Scrioaștea. Satul este atestat pentru prima dată documentar la 9 septembrie <1585>, când Manea din Brebini este martor în hrisovul domnitorului Mihnea Turcitul²²³.

Buciumeni, sat dispărut, integrat în satul Beiu, com. Ștorobăneasa. Prima dată este atestat la 26 iulie 1515 în hrisovul lui Neagoe Basarab prin care îi întărește lui Dobra două sate pe Valea Vedei, unul fiind Buciumeni²²⁴.

București, sat dispărut, lângă Alexandria. Este menționat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Vintilă din 18 aprilie 1533 prin care întărește daniile mănăstirii Cutlumuz. Din București este Șerb, martor pentru satul Suhaia²²⁵.

Butești/Butiști, com. Siliștea. Satul este atestat documentar în hrisovul lui Vlad Dracul prin care întărește aici, la 14 mai 1441, ocina lui Micu al lui Baico mănăstirii Glavacioc²²⁶.

Calomfirești/Calofirești, com. Poroschia. Satul este menționat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Mihnea Turcitul din 26 iunie 1588 prin care întărește mănăstirii Dealu satul Pătrărești, când printre cei 24 de boieri jurători figurează și Radu, al doilea logofăt din Calofirești²²⁷.

Căcănău, azi se numește Vânători, com. Lisa. Satul are prima atestare documentară la 17 mai 1589 în hrisovul lui Mihnea Turcitul care îi întărește lui Nica postelnic, ginerele

²²⁰ *Ibidem*, vol. VI, doc. 116, p. 145-148.

²²¹ Doc.Tel., doc. 379, p. 177-178.

²²² DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 408, p. 396-397.

²²³ *Ibidem*, veac XVI, vol. V, doc. 216, p. 203-204.

²²⁴ DRH, B, vol. II, doc. 139, p. 276-278.

²²⁵ *Ibidem*, vol. III, doc. 156, p. 249-252.

²²⁶ *Ibidem*, vol. I, doc. 94, p. 163.

²²⁷ DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 403, p. 383-384.

Ancăi din Coiani, o parte din averea Craioveștilor, provenind de la Pârveu mare ban, printre sate numărându-se și Căcănăul²²⁸.

Călărești, azi inclus în orașul Videle. Prima atestare documentară este din 18 aprilie 1646, în zăpăsul prin care mai mulți săteni din Vătășani se vând rumâni, printre ei și Năvrăp cu patru feciori, din Călărești de Vlașca²²⁹.

Călugăreni, sat dispărut. Situat pe Valea Teleormanului, nelocalizat. Atestat pentru prima dată în hrisovul din 20 iunie 1507 dat de Radu cel Mare prin care întărește mănăstirii Glavacioc, printre alte dăni și Călugărenii din Teleorman, pe care îl primise de la Mircea cel Bătrân²³⁰.

Cătun, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, probabil lângă Țigănești. Este consemnat la 10 aprilie 1654 în hrisovul lui Matei Basarab prin care întărește boierului său Cârstea și jupânesei lui ocină în Cătun, lângă Mitrești, cumpărată de doamna Elena și cu care domnul i-a miluit²³¹.

Căzănești, sat dispărut, așezat pe Valea Căinelui, lângă Gârdești. Este menționat documentar în hrisovul din 20 iunie 1578 al domnitorului Mihnea Turcitul, într-o pricină de judecată pentru o ocină din Uești²³².

Cârligați, azi Călmățui, com. Călmățui de Sus. Satul este atestat documentar în 4 noiembrie <1623-1626> în zăpăsul prin care Marco din Prisăceni cu soția îi vând moșie lui Neagoe din Cârligați, în Prisăceni, pentru 13 ughi²³³.

Cârtojani/Cârtojani/Cărtăjani/Crătojani/Cartojani azi inclus în orașul Videle. Satul este menționat, împreună cu alte sate în hrisovul lui Radu Paisie din 7 iulie 1536 prin care îi întărește vornicului Radomir și urmașilor lui acele ocini, pentru că în zilele lui Neagoe Basarab el se înfrățise cu Moțea care a murit fără descendenți²³⁴.

Cervenă/Cervenie, com. Cervenă. Prima atestare documentară a satului este din data de 10 februarie 1578, când, în hrisovul lui Mihnea Turcitul, între jurătorii actului se află și Pătru logofăt din Cervenă²³⁵.

Chiverești, sat dispărut, nelocalizat. Atestat la 16 aprilie 1697 în zăpăsul prin care Ivăncu și fratele său Preda, feciorii lui Dumitrașco logofăt din Chiverești, vând moșie la Negreasca²³⁶.

²²⁸ *Ibidem*, doc. 420, p. 402-407.

²²⁹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. VI, doc. 447, p. 176.

²³⁰ DRH, B, vol. II, doc. 53, p. 112-115.

²³¹ Doc. Tel., doc. 369, p. 172-173.

²³² DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 324, p. 319-320.

²³³ *Ibidem*, veac XVII, vol. IV, doc. 351, p. 344-345.

²³⁴ DRH, B, vol. IV, doc. 22, p. 22-23.

²³⁵ *Ibidem*, vol. VIII, doc. 114, p.182.

Ciolănești, com. Ciolănești. Satul are prima atestare documentară la 27 octombrie 1618, în hrisovul lui Gavrilă Movilă prin care domnul miluiește pe Bria și nevasta lui Vlada cu ocină în siliștea Ciolăneștilor, după ce au scăpat de robie străină²³⁷.

Ciora/Cioara, com. Seaca. Seliștea satului este menționată pentru prima dată la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul lui Neagoe Basarab, prin care domnul întărește mănăstirii Cutlumuz mai vechi danii²³⁸.

Colfești, sat dispărut, situat între văile Glavaciocului și Târnavei, lângă Crevenic. Este atestat documentar în hrisovul din 28 iunie 1519 prin care Neagoe Basarab întărește satului Colfești ocina de la Glavacioc, pe care o aveau din zilele lui Mircea voievod cel Bătrân²³⁹.

Comanca, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, la confluența cu Călmățuiul Sec, lângă Crângeni, com. Crângeni. Atestat pentru prima oară în hrisovul lui Basarab cel Bătrân Laiotă, din <1475-1476> alături de alte danii, întărite mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos²⁴⁰.

Comănești, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cucuieți. Acesta este consemnat documentar prima dată în zapisul din <1636-1637> unde, printre martori, îl găsim pe Tudor iuzbașa, fiul lui Batea din Comănești²⁴¹.

Comișani, sat dispărut, aflat în hotar cu Comăneștii. Este menționat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Vintilă din 18 aprilie 1533 prin care întărește danii mănăstirii Cutlumuz. Din Comișani este Vanciu, martor pentru satul Suhaia²⁴².

Comiși, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Nanov. Prima mențiune într-un document datează din 6 iulie 1628, în hrisovul lui Alexandru Iliăș în care, printre martorii actului de întărire a stăpânirii lui Tatu logofăt din Orbeasca se aflau Ghica negustor și Stan din Comiși²⁴³.

Conțești/Cocești, com. Conțești. Satul este atestat documentar în 12 februarie 1615, în hrisovul lui Radu Mihnea, domnul Țării Românești, prin care îi întărește lui Ivașcu postelnic partea de ocină din Cocești a lui Stoian, care o deținea fără drept²⁴⁴.

²³⁶ Doc. Tel., doc. 711, p. 289.

²³⁷ DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 234, p. 263.

²³⁸ DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

²³⁹ *Ibidem*, doc. 183, p. 350-351.

²⁴⁰ *Ibidem*, vol. I, doc. 151, p. 250-253.

²⁴¹ *Ibidem*, vol. XXV, doc. 371, p. 417.

²⁴² *Ibidem*, vol. III, doc. 156, p. 249-252.

²⁴³ *Ibidem*, vol. XXII, doc. 124, p. 269-273.

²⁴⁴ DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 322, p. 369-370.

Coșeri/Coșerie/Coșări, sat dispărut, situat pe Valea Teleormanului, lângă Trivalea Moșteni, com. Trivalea Moșteni. Este atestat documentar în <1661-1667> în zăpisiul în care Tatu și uncheșul Stan din Coșerie sunt martori²⁴⁵.

Coșoaia, azi cartier în orașul Videle. Satul are prima atestare documentară în hrisovul din 28 august 1619 dat de Gavril Movilă în care, printre cei 12 martori figurează și un Negri din Coșoaia²⁴⁶.

Cozmești, com. Cozmești. Satul este atestat documentar la 29 august 1555 în hrisovul prin care domnitorul Nicolae Pătrașcu întărește lui Radu din Cozmești un loc în Butești²⁴⁷.

Crângeni/Crangeani, com. Crângeni. Satul este atestat documentar la 10 decembrie 1505 în hrisovul lui Radu cel Mare prin care întărește lui Badea din Șuici munți și sate, printre care Crânganii toți, care era o veche și dreaptă ocină și dedină²⁴⁸.

Crevenic/ Crevenici, com. Crevenicu. Satul este atestat documentar în hrisovul din 28 iunie 1519 dat de domnitorul Neagoe Basarab, unde este menționat ca hotar al moșiei Colfești²⁴⁹.

Cucuiieți, com. Scrioaștea. Satul este atestat documentar la 6 noiembrie <1654-1657> în cartea celor 12 boieri hotarnici ai moșiilor domnitorului Constantin Șerban, care au ales o ocină în Cucuiieți²⁵⁰.

Deparați/Dăpărați, azi Schela, com. Trivalea Moșteni. Prima mențiune documentară a satului datează din 17 decembrie 1657 când 6 megieși printre care Voicu din Dăpărați sunt luați martori la Ciolănești²⁵¹.

Depusa, sat dispărut, situat pe Valea Urluiului, lângă Troianu, com. Troianu. Acesta este atestat documentar la 11 <ianuarie - martie> 1620 în hrisovul prin care Gavril Movilă întărește lui Radu și Simtion două funii de moșie între Depusa și Dulceni²⁵².

Didești/Dădești, com. Didești. Prima atestare documentară a satului este cuprinsă în hrisovul lui Neagoe Basarab din 6 mai 1519 prin care îi întărește lui Neag a cincea parte din partea lui Bucur, iar fiicelor lui Dumitru partea lor de ocină la Dădești²⁵³.

²⁴⁵ Doc. Tel., doc. 434, p. 194-195.

²⁴⁶ DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 367, p. 406.

²⁴⁷ DRH, B, vol. V, doc. 58, p. 59-60.

²⁴⁸ *Ibidem*, vol. II, doc. 40, p. 87-92.

²⁴⁹ *Ibidem*, doc. 183, p. 350-351.

²⁵⁰ Doc. Tel., doc. 379, p. 177-178.

²⁵¹ Doc. Tel., doc. 416, p. 188-189.

²⁵² DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 416, p. 458-459.

²⁵³ DRH, B, vol. II, doc. 182, p. 345-350.

Dobrogostea/Dobrogoști, com. Olteni. Satul este menționat pentru prima dată în hrisovul lui Neagoe Basarab din 23 mai 1515 prin care domnul întărește aici o ocină, partea lui Barbu²⁵⁴.

Drăcșani/Drăgșani/Drăgășanii, com. Drăcșenei. Prima atestare documentară a satului este la data de 6 mai 1634 în hrisovul domnitorului Matei Basarab, din care reiese că Drăcșanii fusese sat de zestre al jupânesei Marga și pe care îl vânduse, cu soțul ei Lazăr paharnic, pentru 150 de ughi²⁵⁵.

Drăgănești, com. Drăgănești de Vede. Satul este atestat documentar în hrisovul din 8 mai 1514 emis de domnul Neagoe Basarab care întărește actul prin care Șuica vornic și frații săi s-au înfrățit cu vărul lor Dara, peste satele acestuia, Preajba și Drăgăneștii de la Veade²⁵⁶.

Drăgănești, com. Drăgănești Vlașca. Satul este atestat documentar la 8 septembrie 1633 în zăpisiul prin care Băcilă se vinde rumân, el și partea de moșie din Drăgănești²⁵⁷.

Drăghinești, com. Gratia. Satul apare pentru prima dată cu mențiune scrisă la 10 aprilie 1604 într-un zăpis în care Baicu, logofăt din Drăghinești, figurează printre martorii unei vânzări²⁵⁸.

Ducna, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, spre vărsare, are prima atestare documentară la 17 mai 1589, în hrisovul lui Mihnea Turcitul. Acesta îi întărește lui Nica al doilea postelnic, ginerele Ancăi din Coiani, o parte din averea craioveștilor, provenind de la Pârveu mare ban, printre sate numărându-se și Ducna²⁵⁹.

Dulceni/Dulceani, com. Troianul. Satul apare într-un document pentru prima dată la 10 iunie 1619, în hrisovul lui Gavril Movilă, prin care domnul întărește moșnenilor partea lor de moșie din Dulcenii de Jos, pentru că se răscumpăraseră de la Raț Mihai pentru 50 de galbeni²⁶⁰.

Dușești/Dușăști, sat dispărut, situat pe Valea Teleormanului, lângă Mârzănești, com. Mârzănești. Are prima mențiune documentară la 23 iunie 1596 în hrisovul lui Mihai Viteazul în care la martori este pomenit și popa Stoica din Dușăști²⁶¹.

Fântânele, com. Fântânele. Satul este menționat prima dată într-un document din 13 iunie 1588 prin care domnul Țării Românești, Mihnea Turcitul, îi întărește lui Nica, fost mare

²⁵⁴ *Ibidem*, doc. 137, p. 273-274.

²⁵⁵ *Ibidem*, vol. XXIV, doc. 257, p. 344-346.

²⁵⁶ *Ibidem*, vol. II, doc. 122, p. 245-247.

²⁵⁷ *Ibidem*, vol. XXIV, doc. 146, p. 196.

²⁵⁸ DIR, B, veac. XVII, vol. I, doc. 121, p. 113.

²⁵⁹ *Ibidem*, B, veac XVI, vol. V, doc. 420, p. 402-407.

²⁶⁰ *Ibidem*, veac XVII, vol. III, doc., 347, p. 377-378.

²⁶¹ *Ibidem*, vol. VI, doc. 241, p. 224-225.

armaș, ginerele Ancăi din Coiani, satul Fântânele, moștenit de la Pârveu ban, care îl agonisise în zilele lui Vlad Călugărul²⁶².

Flămânda, azi Moșteni, com. Siliștea. Satul este cunoscut din scrisoarea lui Stoica logofăt din 12 martie 1634 în care este pomenit ca martor și un Matei din Flămânda²⁶³.

Flocoșani, sat dispărut, azi Brâncoveanca, com. Plopii Slăvitești, Acesta este menționat documentar în hrisovul lui Gavril Movilă din 8 mai 1619 prin care întărește lui Gherghe clucer stăpânirea peste moșia și viile din Flocoșani și Mărcești²⁶⁴.

Foești, sat dispărut, azi inclus în Mârzănești, com. Mârzănești. Prima atestare documentară datează din 5 martie 1596, din cartea de vânzare a lui Stan către fratele său Vâlcu, pentru partea sa de ocină de la Foești²⁶⁵.

Frăsinet/Frăsenet, com. Băbăița. Satul este menționat pentru prima dată în zăpăsul din 1 martie 1632, când printre martori la cumpărarea unei ocini la Lătceni este înregistrat un Dan din Frăsenet²⁶⁶.

Frumoasa, com. Frumoasa. Satul este atestat documentar la 20 mai <1580> în hrisovul voievodului Mihnea Turcitul prin care întărește și o ocină în Codrișești, partea lui Oancea din Frumoasă, cumpărată de Radu și Nedelco²⁶⁷.

Futești/Fotești. Sat dispărut, situat lângă Zimnicea. Prima atestare documentară datează din 6 mai 1551 când Mircea Ciobanul voievod întărește slujitorului său Cănda medelnicer mai multe sate la gura Vedei, desfăcând totodată frăția cu feciorii lui Stan din Fierești²⁶⁸.

Gabrov/Gabruv/Gabrova, sat dispărut, situat pe Teleorman, lângă Mârzănești, com. Mârzănești. Este pomenit pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie din 10 decembrie 1535 prin care întărește mănăstirii Argeș ocini în Tătarii de pe Vâjiște. Din Gabrov este martor Mihai²⁶⁹.

Găleteni, com. Gălăteni. Sat menționat pentru prima dată în hrisovul lui Neagoe Basarb din 6 mai 1519 prin care întărește înfrățirea de moșie a lui Stan cu socrul său Stanciu pentru trei părți din ocina sa de la Găleteni²⁷⁰.

²⁶² *Ibidem*, vol. V, doc. 384, p. 364-366.

²⁶³ DRH, b, vol. XXIV, doc. 218, p. 295.

²⁶⁴ DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 324, p. 361-362.

²⁶⁵ *Ibidem*, vol. VI, doc. 225, p. 204.

²⁶⁶ DRH, b, vol. XXIII, doc. 334, p. 513.

²⁶⁷ *Ibidem*, vol. VIII, doc. 304, p. 501.

²⁶⁸ *Ibidem*, vol. V, doc. 7, p. 11.

²⁶⁹ *Ibidem*, vol. III, doc. 214, p. 358-360.

²⁷⁰ *Ibidem*, vol. II, doc. 182, p. 345-350.

Găurici/Găuriceni, azi com. Izvoarele. Satul este atestat documentar sub forma Drumul Găuriciului, la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul lui Neagoe Basarab prin care domnul întărește mănăstirii Cutlumuz vechi danii²⁷¹.

Găvănești, com. Vitănești. Satul este întărit de domnitorul Vladislav al III-lea, împreună cu alte sate, prin hrisovul din 5 august 1451, lui Barbu cu fiii și nepoții²⁷².

Gârdești/Gărdiști, com. Necșești. Satul este menționat în zăpășul din 17 septembrie 1640 în care Mușă și fii ei vând în satul Gărdiști două răzoare de vie cu 600 bani²⁷³.

Giurgiu/Gheorgova/Ghiurghev/Ghiurgev, sat dispărut, situat pe Călmățui, la confluența cu Călmățuiul Sec. Acesta este atestat pentru prima oară în hrisovul lui Basarab cel Bătrân Laiotă, din <1475-1476> alături de alte danii, întărite mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos²⁷⁴.

Gratia, com. Gratia. Satul are prima atestare documentară la 8 decembrie 1617, în zăpășul lui Para postelnic, când printre boierii megieși este martor și Stancu din Gratia²⁷⁵.

Grădiștea, sat dispărut, situat lângă Tecuci, com Balaci. Este menționat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr din 29 aprilie 1550, în care figurează ca hotar al moșiei Ticuceanii de Jos²⁷⁶.

Grozești = Lipia, sat dispărut, situat lângă Lăceni, com. Orbeasca de Sus. Prima mențiune documentară este înregistrată în hrisovul domnitorului Mihai Viteazul din 21 iunie 1597 unde figurează ca martori popa Badea și popa Cazan, amândoi din Grozești²⁷⁷.

Gurguiați, sat dispărut, așezat pe Valea Urluiului, mai sus de Nenciulești. Prima mențiune documentară datează din 26 septembrie 1576, când Alexandru Mircea voievod întărește satul mănăstirii Viforâta, sat pe care îl cotropise mănăstirea Dealul²⁷⁸.

Gurobodii, sat dispărut, situat lângă Păuleasca, com.Frumoasa. Este menționat pentru prima dată în hrisovul lui Matei Basarab din 6 mai 1637 prin care întărește lui Petru și Ghioca, cupeți, ocină în Gurobodii de 407 stâneni²⁷⁹.

Guruieni/Gruiani/Gruieni/Guniani/ Groiani, com. Măgura. Satul este atestat documentar la 10 decembrie 1505 în hrisovul lui Radu cel Mare prin care întărește lui Badea

²⁷¹ *Ibidem*, doc. 105, p. 208-215.

²⁷² *Ibidem*, vol. I, doc. 105, p. 183-185.

²⁷³ Cat. doc. Ț. Rom., vol. V, doc. 192, p. 93.

²⁷⁴ DRH, B, vol. I, doc. 151, p. 250-253.

²⁷⁵ DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 147, p. 174-175.

²⁷⁶ DRH, B, vol. V, doc. 178, p. 191-193.

²⁷⁷ DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 291, p. 275-276.

²⁷⁸ DRH, B, vol. VI, doc. 232, p. 284-287.

²⁷⁹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 976, p. 444.

din Șuici cu fiii și nepoții, munți și sate, printre care satul Gruianii toți, care era o veche și dreaptă ocină și dedină²⁸⁰.

Guzeni/Gozieni/Guzeani/Guziani, sat dispărut, situat lângă orașul Alexandria. Acesta este menționat documentar la 10 decembrie 1628 în hrisovul lui Alexandru Iliș prin care întărește lui Pană ocini în Aldești, printre care părți cumpărate de la locuitori din Guzeni²⁸¹.

Hânsărești/Hânsărești/Hăsărești/Însărești, sat dispărut, situat lângă Roșiorii de Vede. Acesta este atestat documentar la 11 <ianuarie-martie> 1620 în hrisovul domnitorului Gavril Movilă în care printre cei 12 boieri hotarnici se afla și Bobe din Hânsărești²⁸².

Hurezi/Hurez/Huhurezi, sat dispărut, situat pe Valea Teleormanului, lângă Tătăraști de Sus, com. Tătăraști de Sus. Acesta este consemnat documentar la 18 mai 1563 în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr prin care întărește mănăstirii Glavacioc ocina cotropită de sătenii din Teleorman, printre care și cei din Huhurezi²⁸³.

Iaroslăvești, sat dispărut, situat lângă Crevenic. Prima atestare documentară în hrisovul din 28 mai 1519 dat de Neagoe Basarab. Satul s-a judecat la domnie cu locuitorii din Colfești pentru o ocină ce nu-i aparținea²⁸⁴.

Islaz, com. Islaz. Satul este atestat prima dată documentar în hrisovul domnitorului Alexandru Mircea din 9 iulie <1568-1569> prin care întărește moștenitorilor lui Fârtat mai multe sate, printre care și Islazul²⁸⁵.

Ivanet, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului. Este atestat documentar la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab, prin care întărește mănăstirii Cutlumuz vechi dani, ca hotar la satele Comanca, Ghiurghiu și Prislop²⁸⁶.

Laiova /Laova/Laiovu/Laiovu de Jos/Laiovu de Sus/Laiovu lui Stroe, sat dispărut, pe Valea Sâiului, lângă Pleașov, com. Lunca, sat care a fost atestat pentru prima oară în hrisovul lui Basarab cel Bătrân Laiotă, din <1475-1476> alături de alte dani întărite de domn mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos²⁸⁷.

Lăceni/Lănceani/Lătceane/Lătceani/Lătteni, com. Orbeasca de Jos. Satul este atestat documentar pentru prima dată în cartea de vânzare din 5 martie 1596 a lui Stan, în care printre martori se află Constantin și Cârștian din Lănceani²⁸⁸.

²⁸⁰ DRH, B, vol. II, doc. 40, p. 87-92.

²⁸¹ *Ibidem*, vol. XXII, doc. 185, p. 368-371.

²⁸² DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 416, p. 458-459.

²⁸³ DRH, B, vol. V, doc. 207, p. 292-294.

²⁸⁴ *Ibidem*, vol. II, doc. 183, p. 350-351.

²⁸⁵ *Ibidem*, vol. VI, doc. 70, p. 101.

²⁸⁶ *Ibidem*, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

²⁸⁷ *Ibidem*, vol. I, doc. 151, p. 250-253.

²⁸⁸ DIR, B, veac XVII, vol. VI, doc. 225, p. 204.

Lisa/Liseni, com Lisa. Satul este atestat la 3 mai 1527 de Radu de la Afumați în hrisovul prin care întărește ocina în sat fiicelor lui Ganea, toată partea tatălui²⁸⁹.

Ludănești/Ludenești, azi Ludăneasa, com. Răzmirești. Satul are prima atestare documentară la 28 decembrie 1599 în hrisovul lui Mihai Viteazul prin care întărește lui Vâlcu logofăt moșia Zărnă, la hotarul Ludăneștilor²⁹⁰.

Manița, sat dispărut, situat pe Valea Maniței, lângă Ludăneasa, com. Răzmirești. Prima atestare documentară datează din 15 octombrie 1568, când prin hrisov domnesc Alexandru Mircea îi întărește lui Neagoe logofăt două ocini în Manița, moștenire de la Bucur²⁹¹.

Măcești/Mănești, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, în hotar cu Crângenii. Prima atestare documentară datează din 23 iulie <1512-1513>, în hrisovul lui Neagoe Basarab prin care întărește mănăstirii Cutlumuz dani mai vechi, ca hotar pentru satele Comanca, Ghiurghev și Prislop²⁹².

Mănicești/Măncești/Mărcești, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Crângeni. Prima atestare documentară este cuprinsă în hrisovul dat de Mihai Viteazul la 18 iunie 1594 prin care întărește slugii sale Radu, printre alte proprietăți și un țigan, fiul Stoicăi din Mănicești²⁹³.

Mărghia, sat dispărut, în județul Teleorman, nelocalizat și atestat documentar la 21 iulie 1652, în zăpăsil prin care Stancu cu fiii se vând rumâni lui Tudor cămăraș²⁹⁴.

Mărzănești, com. Mărzănești, sat atestat documentar la 19 iulie 1596 în hrisovul lui Mihai Viteazul prin care întărește lui Pârveu postelnic satul Mărzănești, pe care îl cumpărase tatăl sau Pârveu mare armaș, cu 19000 aspri, în timpul domniei lui Petru cel Tânăr²⁹⁵.

Mereni, com. Mereni. Satul este menționat împreună cu alte sate în hrisovul lui Radu Paisie din 7 iulie 1536, prin care îi întărește vornicului Radomir și urmașilor lui acele ocini, pentru că în zilele lui Basarab Voievod s-a înfrățit cu Moțea care a murit fără descendenți²⁹⁶.

Merişani, com. Dobrotești. Satul este menționat pentru prima dată în hrisovul lui Radu de la Afumați din 23 octombrie 1525, când este întărit, cu alte sate, fiilor lui Butea²⁹⁷.

²⁸⁹ DRH, B, vol. III, doc. 37, p. 63.

²⁹⁰ DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 374, p. 364-365.

²⁹¹ DRH, B, vol. VI, doc. 116, p. 145-148.

²⁹² *Ibidem*, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

²⁹³ *Ibidem*, vol. XI, doc. 62, p. 84-85.

²⁹⁴ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. VII, doc. 756, p. 264.

²⁹⁵ DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 244, p. 228-229.

²⁹⁶ DRH, B, vol. IV, doc. 22, p. 22-23.

²⁹⁷ *Ibidem*, vol. II, doc. 246, p. 461-462.

Mihăești/Mihăilești/Mihălești, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cervenia, com. Cervenia, atestat documentar în cartea de mărturie a 6 boieri din 20 ianuarie 1621, unde printre oamenii bătrâni ce aduc mărturie se află și unii din Mihăești²⁹⁸.

Mircești, sat dispărut, probabil azi Comoara, com. Drăgănești Vlașca. Vlad Dracul întărește la 14 mai 1441 în Teleorman la Mircești, ocina pe care a dat-o Radu banul, mănăstirii Glavacioc. În același document este atestat astfel pentru prima oară și județul Teleorman²⁹⁹.

Mirilești, sat dispărut, așezat probabil lângă Dobrotești. Acesta este atestat la 3 mai 1527 de Radu de la Afumați în hrisovul prin care întărește ocina în sat fiicelor lui Ganea, care nu a avut fii³⁰⁰.

Miroslăvești, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cucuieți, com. Scorioaștea. Prima mențiune documentară este din 7 martie 1683, în zăpăsilul lui Ivan vornic din Mircești, în care printre martori este consemnat Ion din Miroslăvești³⁰¹.

Mitrești, sat dispărut, așezat pe Vede, lângă Țigănești. Este menționat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Vintilă din 18 aprilie 1533 prin care întărește daniile mănăstirii Cutlumuz. Din Mitrești este Mihail, martor pentru satul Suhaia³⁰².

Mușetești/Mușătești, sat dispărut, situat lângă Plosca, com. Plosca, pomenit pentru prima dată în hrisovul din 6 iunie 1626 prin care Alexandru Coconul îi întărește lui Apostol mare paharnic vecinii din Mușătești care s-au vândut cu fiii și părțile de moșie cu câte 3000 de aspri³⁰³.

Muți, azi Satu-Vechi, com. Drăcșenei. Satul este pomenit documentar la 15 octombrie 1561, în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr scris în București de grămaticul Ion din Muți³⁰⁴.

Nanov/Nănoveni, com. Nanov. Satul are prima mențiune documentară la 1 august 1570, când domnitorul Alexandru Mircea întărindu-i prin hrisov posesiunile lui Rusin cu fiii, enumără și țigani cumpărați din Nănoveni³⁰⁵.

Necșești/Necșăști/Nicșăști, com. Necșești. Satul este atestat documentar la 18 august 1525 când domnitorul Radu de la Afumați întărește a șasea parte din acesta lui Stănilă cu fiii săi³⁰⁶.

²⁹⁸ DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 7, p. 7-8.

²⁹⁹ DRH, B, vol. I, doc. 94, p. 163.

³⁰⁰ *Ibidem*, vol. III, doc. 37, p. 63.

³⁰¹ Doc. Tel., doc. 617, p. 253.

³⁰² DRH B, vol. III, doc. 156, p. 249-252.

³⁰³ DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 81, p. 158-163.

³⁰⁴ DRH, B, vol. VI, doc. 235, p. 254-256.

³⁰⁵ *Ibidem*, doc. 218, p. 271-272.

Negoești, sat dispărut, așezat pe valea pârâului Tecuci, lângă Merișani, com. Dobrotești. Satul este atestat documentar în <1562-1563> în hrisovul lui Petru cel Tânăr voievod prin care le întărește fiicelor lui Oprea, Marga și Daica, ocină în Negoești și alte sate³⁰⁷.

Negreni, com. Tătăraștii de Jos. Satul este menționat prima dată într-un zăpis din 15 iunie 1620, în care, ca martor figurează și Iane din Negreni³⁰⁸.

Nemoșteni, sat dispărut, situat pe Valea Nanovului, lângă Nanov, com. Nanov, atestat documentar la 26 iunie 1588, în hrisovul lui Mihnea Turcitul, când printre cei 24 de boieri jurători se afla și Stoinea, portar din Nemoșteni³⁰⁹.

Nenciulești, sat dispărut, situat pe Valea Urluiului, atestat documentar la 2 iulie 1527 în hrisovul lui Radu de la Afumați prin care domnul întărește proprietăți ohabnice bătrâne și vechi lui Bojica și fratelui său și lui Oprea cu frații și ceata lui³¹⁰.

Netoți, azi Trivalea Moșteni, com. Trivalea Moșteni. Satul este consemnat prima dată documentar în zăpisul lui Frăcea din 18 aprilie 1642 prin care îi vinde lui Vlaicu pârcălab ocină la Netoți³¹¹.

Novaci, sat dispărut, situat lângă Socetu, com. Stejaru. Prima atestare documentară datează din 19 octombrie 1608, în hrisovul domnitorului Radu Șerban, unde, printre martori apar și săteni din Novaci³¹².

Ologi, azi Crângu, com. Crângu. Satul este pomenit pentru prima dată în hrisovul din 6 iunie 1626 al domnitorului Alexandru Coconul în care satul Ologii este hotar al moșiei Voevoda, întărită lui Apostol mare paharnic³¹³.

Orbeasca/Orbească/Orăbască/Orbesca, com. Orbeasca de Jos. Satul este menționat documentar la 23 iunie 1594 în zăpisul de vânzare al lui Badea logofăt cu soția sa Stanca, în care depune mărturie și Datco logofăt din Orbeasca³¹⁴.

Oroșani, sat dispărut, situat probabil lângă Tătăraști, com. Tătăraști de Jos. Satul este menționat documentar la 6 noiembrie <1654-1657> în cartea celor 12 boieri hotarnici ai

³⁰⁶ *Ibidem*, vol. II, doc. 241, 452-453.

³⁰⁷ *Ibidem*, vol. VI, doc. 252, p. 276.

³⁰⁸ DIR, B, veac XVI, vol. III, doc. 498, p. 557.

³⁰⁹ *Ibidem*, vol. V, doc. 389, p. 370-372.

³¹⁰ DRH, B, vol. III, doc. 39, p. 64.

³¹¹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. V, doc. 651, p. 288.

³¹² DIR, B, veac XVII, vol. I, doc. 313, p. 344-345.

³¹³ *Ibidem*, vol. IV, doc. 81, p. 158-163.

³¹⁴ *Ibidem*, vol. VI, doc. 147, p. 134.

moșiilor domnitorului Constantin Șerban, care au ales părțile de ocină cumpărate de domn când era boier³¹⁵.

Ostra, sat dispărut sub această denumire, probabil azi Slobozia Mândra. Satul este atestat documentar pentru prima dată la 23 iulie <1512-1513>, în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întărește mănăstirii Cutlumuz dani mai vechi și în care apare ca hotar al satului Laiova³¹⁶.

Pădureții de Sus, sat dispărut, situat lângă Balaci, com. Balaci. Acesta este atestat documentar la 25 februarie 1650 în zăpisiul prin care Manea, fiul lui Neagul din Pădureții de Sus și fiul său Ianache din Stoenesti se vând rumâni lui Stroe, mare vistier³¹⁷.

Păpușari/Păpușar, sat dispărut, situat lângă Merișani, atestat pentru prima dată în hrisovul lui Radu de la Afumați din 23 octombrie 1525, când este întărit, împreună cu alte sate, fiilor lui Butea³¹⁸.

Păpușarul lui Zlatco, sat dispărut, situat pe valea pârâului Tecuci, lângă Merișani și atestat documentar în <1562-1563> în hrisovul lui Petru cel Tânăr, voievod, prin care le întărește fetelor lui Oprea, Marga și Daica ocini în Păpușarul lui Zlatco și alte sate³¹⁹.

Păuleasca/Păhulești, com. Frumoasa. Satul este amintit pentru prima oară documentar în răvașul lui Matei Basarab din 26 ianuarie 1635 către boierii jurători ai satului Mihăilești, printre care figurează și Gherghina din Păhulești³²⁰.

Pârlita, azi Urlui, com. Bogdana. Satul este menționat pentru prima dată în zăpisiul lui Preda Brâncoveanu din 11 ianuarie <1636> către mănăstirea Vieroș în care moșia satului Pârlita este hotar al ocinei Știubeiele³²¹.

Piatra/Piatră, com. Piatra. Satul este menționat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Vintilă din 18 aprilie 1533 prin care întărește dani mănăstirii Cutlumuz. Din Piatra este Balotă, martor pentru satul Suhaia³²².

Pietroșani, com. Pietroșani. Satul este atestat documentar la 17 decembrie 1569 în hrisovul lui Alexandru Mircea Voievod prin care îi întărește lui Neagomir din Plăviceni ocină în Pietroșani, din partea socrului sau Drăghici³²³.

³¹⁵ Doc. Tel., doc. 379, p. 177-178.

³¹⁶ DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

³¹⁷ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. VII, doc. 51, p. 34.

³¹⁸ DRH, B, vol. II, doc. 246, p. 461-462.

³¹⁹ *Ibidem*, vol. VI, doc. 252, p. 276.

³²⁰ *Ibidem*, vol. XXV, doc. 19, p. 22-23.

³²¹ *Ibidem*, doc. 230, p. 245-246.

³²² *Ibidem*, vol. III, doc. 156, p. 249-252.

³²³ *Ibidem*, vol. VI, doc. 70, p. 101.

Piscul, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Voevoda, com. Furculești. Acesta este pomenit pentru prima dată în hrisovul din 6 iunie 1626 al domnitorului Alexandru Coconul, în care satul Piscul este hotar al moșiei Voevoda, întărită lui Apostol mare paharnic³²⁴.

Pleașov/Pleşov, com. Lunca. Sat atestat documentar, la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întărește mănăstirii Cutlumuz vechi dani, ca sat de origine al lui Dragomir fiul Neacșei, martor³²⁵.

Plopi, com. Drăcșenei. Satul este cunoscut documentar din 12 mai 1692, din cartea de hotărnicie a 12 boieri, printre care și Tudor logofăt, fiul lui Tudor paharnic din Plopi, luați de egumenul Partenie pentru hotărnicia moșiei Nenciulești a mănăstirii Cotmeana³²⁶.

Plosca, com. Plosca. Satul este atestat documentar în hrisovul lui Matei Basarab din 25 iunie 1647 prin care îi întărește lui Mihai și urmașilor săi ocină în Plosca, jumătate de sat, pe care au ținut-o tatăl sau Mihai comis din Sărata și tatăl acestuia, Dragomir postelnic³²⁷.

Poeni, com. Poeni. Satul este atestat documentar la 11 august 1542 în hrisovul domnitorului Radu Paisie, prin care întărește slugii sale Mihăilă a treia parte din ocina lui Vâlcan din Popești și Poeni³²⁸.

Poienari, azi Schitu Poienari, com. Mârzănești. Satul este pomenit pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie din 10 decembrie 1535 prin care domnul întărește mănăstirii Argeș ocini în Tătarii de pe Vâjiște. Din Poienari este martor Stoia³²⁹.

Preajba/Preajvă/Prejbă/Prejvă, com. Poeni. Acesta este atestat documentar în hrisovul din 8 mai 1514 emis de domnul Neagoe Basarab care întărește actul prin care Șuica vornic și frații săi s-au înfrățit cu vărul lor Dara, peste satele lui, unul din acestea fiind Preajva³³⁰.

Prigoriți/Prigoriț/Prigorița, sat dispărut, situat pe Valea Urluiului, lângă Dulceni, com. Troianu. Acesta este atestat documentar la 11<ianuarie-martie> 1620 în hrisovul domnitorului Gavril Movilă, prin care întărește lui Radu și Simtion părți de moșie în satul Prigoriți, cumpărate de la moșneni cu 1300 de aspri³³¹.

³²⁴ DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 81, p. 158-163.

³²⁵ DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

³²⁶ Doc. Tel., doc. 690, p. 281-282.

³²⁷ *Ibidem*, doc. 339, p. 163.

³²⁸ DRH, B, vol. IV, doc. 130, p. 163-164.

³²⁹ *Ibidem*, vol. III, doc. 214, p. 358-360.

³³⁰ *Ibidem*, vol. II, doc. 122, p. 245-247.

³³¹ DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 416, p. 458-459.

Prisăceni, sat dispărut, situat probabil lângă Călmățuiul, com. Călmățuiul de Sus și atestat documentar în 4 noiembrie <1623-1626> în zăpisiul prin care Marco cu soția vând locuri din moșie în Prisăceni lui Neagoe din Cărligați³³².

Prislop/Prislog, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Cărligați, atestat pentru prima oară în hrisovul lui Basarab cel Bătrân Laiotă, din <1475-1476>, alături de alte danii întărite mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos³³³.

Purani, com. Siliștea. Satul apare pentru prima dată cu mențiune scrisă la 10 aprilie 1604, într-un zăpisi în care, printre martorii unei vânzări, se afla și Șerban din Purani³³⁴.

Putineiu, com. Putineiu. Sat menționat prima dată într-un document la 4 iunie 1617, în zăpisiul jupănesei Maria din Drăgănești, când printre martori se află și Stan din Putineiu³³⁵.

Puținței, azi Valea Părului, com. Mărzănești. Satul este menționat prima dată într-un zăpisi din 9 aprilie 1670 când jumătate de moară în Puținței valora 6 ughi³³⁶.

Rădulești, com. Crevenicu. Satul are prima atestare documentară în hrisovul din 28 mai 16<4>9 prin care Matei Basarab îi întărește doamnei Elena mai multe stăpâniri, printre care moșiile Pietri și Deadilov, partea lui Preda sluger, fiul lui Guzinca din Rădulești³³⁷.

Răzmirești, com. Răzmirești. Satul este pomenit pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie din 10 decembrie 1535 prin care domnul întărește mănăstirii Argeș ocini în Tătarii de pe Vâjiște. Din Răzmirești este martor Coman³³⁸.

Romanați, sat dispărut, nelocalizat, care a fost menționat prima dată în hrisovul lui Matei Basarab din 20 octombrie 1639 prin care îi întărește lui Bunea al doilea vistier mai multe stăpâniri împreună cu rumâni Ion cu feciorii și Dobromir cu feciorii și partea lor de moșie din Romanați, județul Teleorman³³⁹.

Romoleț, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Fântânele, com. Fântânele. Acesta este atestat documentar la 15 mai 1594 în hrisovul lui Mihai Viteazul prin care întărește mănăstirii Cutlumuz bălțile de la satul Romoleț, Fântânele, Suhaia, Vișoara și Căcănău cu vama și tot venitul³⁴⁰.

³³² *Ibidem*, doc. 351, p. 344-345.

³³³ DRH, B, vol. I, doc. 151, p. 250-253.

³³⁴ DIR, B, veac. XVII, vol. I, doc. 121, p. 113.

³³⁵ *Ibidem*, vol. III, doc. 1, p. 625-626 (Documente îndoielnice).

³³⁶ Doc. Tel., doc. 521, p. 223-234.

³³⁷ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. VI, doc. 1397, p. 520.

³³⁸ DRH, B, vol. III, doc. 214, p. 358-360.

³³⁹ Cat. doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1562, p. 678-681.

³⁴⁰ DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 130, p. 115-116.

Roșia/Roșii/Roșiiani, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Didești. Prima atestare documentară este înregistrată la 6 mai 1636 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întărește lui Stoica spătar Dădeștii și cu hotarul Roșiilor³⁴¹.

Săceni/Seceni, com. Săceni. Prima mențiune documentară a satului datează din 17 decembrie 1657, când 6 megiași, printre care Micu din Seceni, aleg ocină în Ciolănești³⁴².

Săpata, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, probabil lângă Calomfirești. Prima consemnare documentară este din <iunie-august> 1624, în hrisovul domnului Alexandru Coconul, Drumul Săpeții fiind hotar al satului Crângeni³⁴³.

Sârbeni/Sârbi, com. Sârbeni. Satul are prima atestare documentară în hrisovul din 28 august 1619 dat de Gavril Movilă în care printre cei 12 martori se aflau și doi din Sârbi, Mihai și Lazăr³⁴⁴.

Sârbii, sat dispărut, situat pe Vede, lângă Ruși. Acesta este atestat pentru prima dată la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab, prin care întărește mănăstirii Cutlumuz unele dani, ca hotar al satelor Comanca, Ghiurghev și Prislop³⁴⁵.

Seaca/Saca, com. Seaca. Siliștea satului este menționată pentru prima oară la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul lui Neagoe Basarab prin care întărește mănăstirii Cutlumuz daniile predecesorilor săi³⁴⁶.

Secara/Secărești/Sichir/Sichira/Săcure, com. Crângu. Satul este atestat documentar la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întărește mănăstirii Cutlumuz mai vechi dani, ca limita de nord-vest a bălților Călmățuiului³⁴⁷.

Scăești, sat dispărut, situat lângă Bragadiru, com. Bragadiru. Prima atestare documentară datează din 6 mai 1551 când Mircea Ciobanul voievod întărește slujitorului său Cănda medelnicer mai multe sate la gura Vedei, desfăcând totodată frăția cu feciorii lui Stan din Fierești, Vârjoghie și Udriște³⁴⁸.

Scrioaștea/Șcheostre/Scheostra/Scheostri/Scheoastrea, com. Scrioaștea. Satul este atestat documentar la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întărește mănăstirii Cutlumuz vechi privilegii, martori pentru Laiov fiind Cernat și Manea Checica din Scheostre³⁴⁹.

³⁴¹ DRH, B, vol. XXV, doc. 270, p. 288-291.

³⁴² Doc. Tel., doc. 416, p. 188-189.

³⁴³ DIR, B, veac. XVII, vol. IV, doc. 433, p. 422-424.

³⁴⁴ *Ibidem*, vol. III, doc. 367, p. 406.

³⁴⁵ DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

³⁴⁶ *Ibidem*.

³⁴⁷ *Ibidem*.

³⁴⁸ *Ibidem*, vol. V, doc. 7, p. 11.

³⁴⁹ *Ibidem*, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

Scurtu, com. Scurtu Mare. Satul este atestat documentar la 21 iunie 1669 în cartea boierilor hotarnici, luați de Mareș Băjescu, ca hotar al moșiilor Slăvești și Zlotești³⁵⁰.

Sfințești, com. Sfintești. Satul este atestat la 6 iulie 1635 într-un act de vânzare în care printre martori figurează și alții din Sfințești, Criva de Sus etc.³⁵¹.

Siliștea, com. Purani. Satul este consemnat documentar la 17 februarie 1569 în hrisovul domnului Alexandru Mircea, prin care întărește slugilor sale Danciul și fratelui său Oprea postelnic moșii în Găojani, în Siliștea și în Preajva³⁵².

Sitișăști, sat dispărut, situat pe Valea Câinelui, lângă Zâmbreasca. Prima atestare documentară datează din 9 septembrie <1585>, în hrisovul lui Mihnea Turcitul, în care, unul dintre boierii martori este Calotă din Sitișăști³⁵³.

Slăvitești/Slăvilești/Slediți, com. Plopii Slăvitești. Satul a fost menționat în hrisovul lui Neagoe Basarab din 26 noiembrie 1520 prin care întărește mai multe ocini, printre care și partea lui Neagoe vornic din Slediți³⁵⁴.

Slăvești/Sluvești, com. Tătăraști de Jos. Satul este consemnat prima dată în răvașul lui Matei Basarab din 15 februarie 1648 adresat boierilor hotarnici pentru ocina din Hurezi a lui Mareș logofăt, printre care și Ștefan din Sluvești³⁵⁵.

Stejerei, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Fântânele, com. Fântânele. Acesta a fost menționat pentru prima dată în documentul emis de Mihnea Turcitul voievod la 13 iunie 1588, în care apare ca hotar al satului Fântânele, mai sus de gura Călmățuiului³⁵⁶.

Stoborăști, sat dispărut, nelocalizat precis, așezat probabil lângă Ștorobăneasa. Satul este atestat documentar la 26 ianuarie 1590, în timpul domniei lui Mihnea Turcitul. Printre martorii pomeniți în hrisovul domnesc figurează și Radoslav logofăt din Stoborești³⁵⁷.

Suhaia, com. Suhaia. Prima atestare documentară datează din 20 februarie 1512, când Neagoe Basarab dă hrisov de întărire pentru mai multe sate, vechi ocine și dedine ale mănăstirii Cutlumuz, printre care satul Suhaia³⁵⁸.

Sura/Suraia, sat dispărut, situat lângă Seaca, probabil la Traianu. Siliștea este menționată la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul lui Neagoe Basarab de întărire a unor dani ale mănăstirii Cutlumuz³⁵⁹.

³⁵⁰ Doc. Tel., doc. 513, p. 219-220.

³⁵¹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. VI, doc. 543, p. 256.

³⁵² DRH, B, vol. V, doc. 136, p. 171.

³⁵³ DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 216, p. 203-204.

³⁵⁴ DRH, B, vol. II, doc. 203, p. 392-395.

³⁵⁵ Doc. Tel., doc. 343, p. 164.

³⁵⁶ DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 384, p. 364-366.

³⁵⁷ Ibidem, doc. 446, p. 427-430.

³⁵⁸ DRH, B, vol. II, doc. 98, p. 198-200.

Șipote, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Băneasa, com. Salcia. Acesta a fost menționat pentru prima dată într-un document la 4 iunie 1617, în zăpisiul jupănesci Maria, când printre martori se aflau Megene și Stan Lupu din Șipote³⁶⁰.

Șovărăști, azi în Nanov, com. Nanov. Satul este atestat documentar la 15 ianuarie 1639 într-un zăpis în care Stan și Albu din Șovărăști sunt martori³⁶¹.

Știubeiele, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Băduleasa. Acesta a fost menționat pentru prima dată în zăpisiul lui Preda Brâncoveanu din 11 ianuarie <1636> prin care dăruiește mănăstirii Vieroș ocina sa ce se numește Știubeiele³⁶².

Ștorobăneasa/Ștoroban/Ștorobani/Șturuban, com. Ștorobăneasa. Satul este atestat documentar la 15 martie 1636 într-un zăpis în care printre martorii vânzării unei ocini în Dușăști figurează Pârvu și Măine postelnic din Șturuban³⁶³.

Șulești, sat dispărut, situat pe Vedea, nelocalizat. Acesta a fost menționat documentar pentru prima dată în hrisovul lui Neagoe Basarab din 6 mai 1519, prin care domnul întărește înfrățirea de moșie a lui Stan cu socrul său Stanciu și fiii lui pentru jumătate din ocina de la Șulești³⁶⁴.

Tămășești, azi integrat în orașul Videle. Satul este atestat documentar la 14 iulie 1520 de Neagoe Basarab care întărește cu hrisov domnesc înfrățirea dintre fiii lui Duca, Neniu cu frații săi și Dobrotă, peste partea lor, jumătate din Tămășești³⁶⁵.

Tătari, sat dispărut, situat pe Valea Vâjiștei, lângă Răzmirești. Satul este atestat pentru prima dată în hrisovul din 11 februarie 1525 dat de domnitorul Radu de la Afumați prin care îl întărește mănăstirii Argeș, după ce fusese cumpărat de Neagoe Basarab de la mănăstirea Iveri de la Sf. Munte cu suma de 5600 de aspri³⁶⁶.

Tătărăști, com. Tătărăști de Sus. Prima atestare documentară datează din 25 aprilie 1538, când domnitorul Radu Paisie întărește mănăstirii Glavacioc ocina în Tătărăștii de pe apa Teleormanului³⁶⁷.

Tecuci/Tecuceanii de Jos/Ticuceanii de Jos, com. Balaci. Satul este menționat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr din 29 aprilie 1550 prin care întărește unor slujitori două ocini din Ticuceanii de Jos³⁶⁸.

³⁵⁹ Ibidem, doc. 105, p. 208-215.

³⁶⁰ DIR, B, veac. XVII, vol. III, doc. 1, p. 625-626 (Documente îndoielnice)

³⁶¹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1366, p. 595.

³⁶² DRH, B, vol. XXV, doc. 186, p. 197-198.

³⁶³ Ibidem, doc. 230, p. 245-246.

³⁶⁴ Ibidem, vol. II, doc. 182, p. 345-350.

³⁶⁵ Ibidem, doc. 196, p. 381-384.

³⁶⁶ Ibidem, doc. 228, p. 230-231.

³⁶⁷ Ibidem, vol. IV, doc. 57, p. 74-75.

Trudești, sat dispărut, situat lângă Țigănești. Prima dată este atestat la 26 iulie 1515, în hrisovul lui Neagoe Basarab prin care întărește lui Dobra două sate pe Valea Vedei, cel de-al doilea fiind Trudești³⁶⁹.

Tunsa, sat dispărut, situat pe Valea Vedei, lângă Cucuieți. Prima atestare scrisă datează din 17 septembrie 1612, în hrisovul prin care Radu Mihnea întărește jupâniței Maria părți din moșia de zestre de la Gabor, o parte cumpărată de tatăl său, în timpul domniei lui Simion Movilă, de la Vâlcu logofăt din Tunsa³⁷⁰.

Turci, sat dispărut, așezat lângă Zlotești, com. Tătăraști de Jos. Acesta este atestat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Dracul din 7 august 1445, actul de danie pentru Badea Ciutin și fiii săi³⁷¹.

Tutănești, sat dispărut, situat pe Valea Câinelui, lângă Ciolănești, com. Ciolănești. Acesta este atestat documentar la 26 ianuarie 1590 în timpul domniei lui Mihnea Turcitul. Printre martorii pomeniți în hrisovul domnesc figurează și Drăgoi, portar din Tutănești³⁷².

Țigănești, sat dispărut, situat pe Valea Teleormanului, lângă Tătăraștii de Sus, com. Tătăraștii de Sus. Acesta este consemnat documentar la 18 mai 1563 în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr prin care întărește mănăstirii Glavacioc ocina cotropită de săteni din Teleorman, printre care și cei din Țigănești³⁷³.

Țigănești, com. Țigănești. Satul este atestat documentar la 16 iunie 1642 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întărește lui Diicu Buicescu patru sate în județul Teleorman, unul dintre ele fiind Țigănești³⁷⁴.

Uda, azi Uda Clocociov, com. Slobozia Mândra. Satul este menționat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Mircea Ciobanul prin care întărește mănăstirii Cutlumuz satul Uda, cu tot hotarul, prin hotarele cele bătrâne, fiind moșia de baștină a sfintei mănăstiri³⁷⁵.

Udeni, com. Sârbeni. Satul este menționat în zăpăsul din 8 august 1639 în care figurează un Dobre din Udeni, martor³⁷⁶.

Uești, sat dispărut, așezat pe Valea Câinelui lângă Ciolănești și menționat documentar la 20 mai 1578, în hrisovul domnitorului Mihnea Turcitul, prin care întărește mai

³⁶⁸ *Ibidem*, vol. V, doc. 178, p. 191-193.

³⁶⁹ *Ibidem*, vol. II, doc. 139, p. 276-278.

³⁷⁰ DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 113, p. 109-110.

³⁷¹ DRH, B, vol. I, doc. 99, p. 174.

³⁷² DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 446, p. 427-430.

³⁷³ DRH, B, vol. V, doc. 267, p. 292-294.

³⁷⁴ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. V, doc. 736, p. 324.

³⁷⁵ DRH, B, vol. IV, doc. 214, p. 256-257.

³⁷⁶ Cat. doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1535, p. 666.

multor proprietari ocină în Uești, cumpărată în timpul domniei lui Neagoe Basarab și pentru care s-au judecat cu Stanciu din Căzănești³⁷⁷.

Ulmeni, com. Bogdana. Satul are prima atestare documentară la 27 decembrie 1614 în hrisovul prin care domnitorul Radu Mihnea întărește lui Vintilă mare logofăt stăpânirea peste ocina din Ulmeni³⁷⁸.

Ulmulețul, sat dispărut, situat la nord de Zimnicea. Prima atestare documentară datează din 6 mai 1551 când Mircea Ciobanul voievod întărește slujitorului său Cînda mai multe sate la Gura Vedei, desfăcând totodată frăția cu feciorii lui Stan din Fierești, Vârjoghie și Udriște³⁷⁹.

Văgiulești, sat dispărut, situat pe Valea Teleormanului, lângă Lăceni. Acesta este atestat documentar în cartea de vânzare din 5 martie 1596 a lui Stan, în care, printre martori se află și Cârștian din Văgiulești³⁸⁰.

Văraș/Vieraș, sat dispărut, situat lângă Băduleasa, com. Putineiu și consemnat documentar la 20 martie 1670 în zăpășul prin care Gherghe ceauș lasă mănăstirii Gâlmeele partea sa de ocină în sat la Văraș³⁸¹.

Văselați, sat dispărut, nelocalizat. Este atestat documentar la 20 noiembrie 1507 în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr prin care întărește slujitorilor săi Radu pitar și Dobrușa postelnic ocină în Văselați³⁸².

Vătășani/Vătășești, sat inclus în Nenciulești, com. Mavrodin menționat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Vintilă din 18 aprilie 1533 prin care întărește daniile mănăstirii Cutlumuz. Costea și Dan din Vătășani sunt martori pentru satul Suhaia³⁸³.

Vâlcenii/Vâlceani, azi inclus în Botoroaga, com. Botoroaga. Satul este pomenit pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie din 10 decembrie 1535 prin care domnul întărește mănăstirii Argeș ocini în Tătarii de pe Vâjește. Din Vâlceni este martor Cînda³⁸⁴.

Vârtoape/Vârtop/Vârtopul/Vârtopi/Vatrup, com. Vârtoape. Satul este menționat prima dată în hrisovul lui Matei Basarab din 25 septembrie 1653 prin care întărește slujitorului său Constantin mare postelnic ocină în satul Vârtoape și de asemenea rumâni³⁸⁵.

³⁷⁷ DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 324, p. 319-320.

³⁷⁸ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. II, doc. 308, p. 346.

³⁷⁹ DRH, B, vol. V, doc. 7, p. 11.

³⁸⁰ DIR, B, veac. XVII, vol. VI, doc. 225, p. 204.

³⁸¹ Doc. Tel., doc. 520, p. 223.

³⁸² DRH, B, vol. VI, doc. 45, p. 60-61.

³⁸³ *Ibidem*, vol. III, doc. 156, p. 249-252.

³⁸⁴ *Ibidem*, doc. 214, p. 358-360.

³⁸⁵ Doc. Tel., doc. 365, p. 171.

Viespari, sat dispărut, situat pe Valea Călmățuiului, lângă Voevoda. Satul este pomenit pentru prima dată în hrisovul din 6 iunie 1626 prin care Alexandru Coconul îi întărește lui Apostol mare paharnic vecinii din Viespari, care s-au vândut cu fiii și părțile lor de moșie cu câte 3000 de aspri³⁸⁶.

Viișoara, com. Viișoara. Prima atestare documentară datează din 16 iulie 1538, în hrisovul lui Radu Paisie, prin care întărește lui Drăghici spătar, fratelui său Udriște mare vistier și vărului lor Vintilă comis satul Viișoara, pe care îl aveau de la bunicul lor³⁸⁷.

Vitânești, com. Vitânești. Satul este menționat pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie din 10 decembrie 1535 prin care domnul întărește mănăstirii Argeș ocini în Tătarii din Vâjește. Din Vitânești martor este Buda³⁸⁸.

Voevoda, com. Furculești. Satul este atestat documentar pentru prima dată în hrisovul din 6 iunie 1626 al domnitorului Alexandru Coconul prin care întărește lui Apostol mare paharnic satul Voevoda cu tot hotarul, venitul și vecinii³⁸⁹.

Voevodești, sat dispărut, așezat la Gura Vedei. Acesta este satul de baștină al lui Vârjoghie slugerul, atestat la 30 august 1511 prin hrisovul domnitorului Vlad cel Tânăr³⁹⁰.

Vrănești, sat dispărut, situat pe Valea Sâiului, lângă Ostra. Prima mențiune documentară este din <1533 mai - decembrie> în hrisovul lui Vlad Vintilă, prin care întărește lui Cernica din Izvoară și familiei sale ocina Vrăneștilor toată³⁹¹.

Zărnești, sat dispărut, așezat pe Valea Câinelui, probabil lângă Vârtoape. Acesta a fost menționat pentru prima dată în hrisovul lui Neagoe Basarab din 23 mai 1515, prin care domnul întărește părți din sat lui popa Stanciu, lui Manca cu fiul și nepotul. În document este menționat și satul Zărneștii de Jos³⁹².

Zâmbreasca/Zembrești, com. Zâmbreasca. Satul este menționat în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr din 22 aprilie 1567, în care printre martorii participanți la încheierea actului figurează și Liica de la Zembrești³⁹³.

Zârna/Zárnă, sat dispărut, situat lângă Ludăneasa, com. Răzmirești. Acesta a fost menționat documentar în hrisovul din 28 decembrie 1599 prin care Mihai Viteazul întărește lui Vâlcu logofăt și cu feciorii lui moșia de la Zárnă³⁹⁴.

³⁸⁶ DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 81, p. 158-163.

³⁸⁷ *Ibidem*, veac XVI, vol. II, doc. 127, p. 249-251.

³⁸⁸ DRH, B, vol. III, doc. 214, p. 358-360.

³⁸⁹ DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 81, p. 158-163.

³⁹⁰ DRH, B, vol. III, doc. 156, p. 249-252.

³⁹¹ *Ibidem*, doc. 158, p. 255-257.

³⁹² *Ibidem*, vol. II, doc. 137, p. 273-274.

³⁹³ *Ibidem*, vol. VI, doc. 22, p. 32-33.

³⁹⁴ DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 374, p. 364-365.

Zemnicele/Zimnicele Mici, com. Năsturelu. Satul, dăruit de Ivan clucerul mănăstirii Glavacioc este întărit de Radu cel Mare lăcașului, cu hrisov domnesc, la 21 noiembrie 1504³⁹⁵.

Zlotești, com. Tătăraști de Jos. Satul este atestat pentru prima dată în hrisovul lui Vlad Dracul din 7 august 1445, actul de danie pentru Badea Ciutin și fiii săi³⁹⁶.

Zmiorani/Zmieran, sat dispărut, situat pe Valea Câinelui, lângă Gârdești, com. Necșești. Acesta este atestat la 21 iunie 1669 în cartea boierilor hotarnici luați de Mareș Băjescu, ca hotar al moșiei Uești³⁹⁷.

Județul Giurgiu are prima atestare documentară sub numele său istoric, Vlașca, la 19 iulie 1493, în hrisovul domnitorului Radu cel Mare care întărește mănăstirii Râncăcirov sate și privilegii ...și din *județul Vlașca* iarăși din venitul domnesc³⁹⁸...

Orașele

Giurgiu

Documentele interne emise în cancelaria domnească, coroborate cu relațiile unor călători străini, pun în evidență existența orașelor în Țara Românească încă de la începuturile statalității, sec. al XIV-lea fiind cadrul cronologic al întemeierilor urbane³⁹⁹: Argeș (1336), Târgoviște (1394), Pitești (1388). În această serie de orașe, unele cetăți de scaun și reședințe domnești, prima mențiune documentară a orașului Giurgiu datează din 23 septembrie 1403. Este cel de-al doilea tratat⁴⁰⁰ încheiat între Mircea cel Bătrân și Vladislav Iagello, regele Poloniei și cneaz al Lituaniei, redactat în limba slavonă, ”în orașul nostru în Giurgiu”⁴⁰¹. Cu apelativul “orașul nostru” este desemnat Giurgiu și în cel de-al treilea tratat dintre cei doi principii, act redactat tot aici, în limba latină, la 17 mai 1411⁴⁰². Al treilea document diplomatic ce implică Giurgiu este o scrisoare adresată de Mircea cel Bătrân aceluiași Vladislav Iagello, datată din Giurgiu, la 10 august <1415>⁴⁰³. Un act intern de această dată, hrisovul domnesc, prin care Mircea voievod scutește satul Polcouți de dăjdii, este scris și datat în “Cetatea Giurgiu” la 11 mai 1409⁴⁰⁴.

³⁹⁵ DRH, B, vol. II, doc. 28, p. 67-68.

³⁹⁶ *Ibidem*, vol. I, doc. 99, p. 174.

³⁹⁷ Doc. Tel., doc. 513, p. 219-220.

³⁹⁸ DIR, B, veac. XIII-XV, doc. 221, p. 219-220.

³⁹⁹ Mircea D. Matei, *op. cit.*, p. 102

⁴⁰⁰ Primul tratat a fost încheiat în anul 1391 (vezi Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. I, Buc. 1890, doc. 375, p. 334).

⁴⁰¹ *Ibidem*, vol. I partea 2, doc. 1570, p. 824.

⁴⁰² *Ibidem*, vol. I, doc. 391, p. 472.

⁴⁰³ *Ibidem*, vol. I, partea 2, doc. 1573, p. 825-826.

⁴⁰⁴ DRH, B, vol. I, doc. 35, p. 75-77.

Faptul de a se emite documente atât de importante și în mod repetat pare să documenteze existența la Giurgiu a unei reședințe domnești adăpostind adesea curtea itinerantă lui Mircea cel Bătrân, dinaintea cuceririi turcești a cetății. Este elocvent că tratatul din 1411 era alcătuit “după sfatul boierilor noștri” și era întărit de sigiliile a nouă boieri, ceea ce presupune prezența aici a sfatului domnesc⁴⁰⁵.

Satele

Babele/Baba, azi inclus în satul Neajlovul, com. Clejani. Satul are prima atestare documentară la 28 aprilie 1518, în hrisovul lui Neagoe Basarab, în care pentru ispravnic semnează Danciul de la Baba⁴⁰⁶.

Bădinești, sat dispărut, situat lângă Găiseanca, com. Crevedia Mare, atestat la 2 aprilie 1635 în hrisovul domnitorului Matei Basarab prin care slobozește din rumânie săteni din Vâlcești, ce se răscumpără de la feciorii izbașei Damian din Bădinești⁴⁰⁷.

Bălăria, azi Valea Plopilor, com. Ghimpați. Satul este pomenit prima dată în hrisovul din 16 septembrie 1519 prin care Neagoe Basarab întărește mănăstirii Seaca satul Creva, pentru care jupân Manea clucer, făcuse schimb cu satele Voicești și Bălăria pe Neajlov⁴⁰⁸.

Bălești, sat dispărut, situat probabil pe valea Glavaciocului sau a Neajlovului, are prima atestare documentară la 15 dec. 1654, în zăpășul lui Dumitru și Stan din Bălești, care vând moșie în sat lui Mihalachi spătar⁴⁰⁹.

Bărbulești, sat dispărut, situat probabil lângă Bucșani. Acesta a fost menționat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520, prin care întărește mai multor moșneni părți din Bărbulești⁴¹⁰.

Berbecari, sat dispărut, așezat probabil lângă Pietri, atestat în hrisovul lui Matei Basarab din mai 1649 prin care domnul îi întărește doamnei sale Elina proprietățile, printre care și doi rumâni, Vlad și Tudor, fiii Oanei din Berbecari⁴¹¹.

Berceni/Berceani, azi inclus în Bolintin din Vale, com. Bolintin. Satul a fost pomenit în hrisovul din 1 august 1570 ca hotar pentru ocina din Sămaileni întărită de Alexandru Mircea lui Rusin⁴¹².

⁴⁰⁵ C. Rezachevici, *Implicarea Giurgiului în relațiile lui Mircea cel Bătrân cu Polonia*, în RI, tom XIII, 3-4, 2002, p. 156.

⁴⁰⁶ DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 135, p. 134-135.

⁴⁰⁷ DRH, B, vol. XXV, doc. 42, p. 55-56.

⁴⁰⁸ DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 151, p. 149-152.

⁴⁰⁹ Cat Doc. Ț. Rom., vol. VIII, doc. 464, p. 226.

⁴¹⁰ DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 157, p. 158-160.

⁴¹¹ DRH, B, vol. XXXIV, doc. 104, p. 89.

⁴¹² DIR, B, veac XVI, vol. III, doc. 442, p. 368-369.

Berești, sat dispărut, inclus în Adunații Copăceni, com. Adunații Copăceni. Satul este menționat prima dată în hrisovul lui Alexandru Iliăș din 7 iulie 1628, în care sunt amintiți și martori din Berești și Mogoșești⁴¹³.

Boari/Bouari, sat dispărut, situat pe Valea Milcovățului, lângă Letca Veche, com. Letca Nouă. Acesta a fost menționat documentar în hrisovul din 6 mai 1519 prin care domnul Neagoe Basarab întărește Sorei cu fiii ei cinci părți din Bouari, moștenire de la mama sa Stana⁴¹⁴.

Bodinești, sat dispărut, situat probabil lângă Gogoșari. Prima mențiune documentară datează din 30 iulie 1535 când Radu Paisie întărește prin hrisov partea lui de ocină lui Voico, moșnean din Bodinești⁴¹⁵.

Bolintin, com. Bolintin. Satul este atestat documentar la 5 martie 1433 în hrisovul lui Alexandru Mircea, prin care întărește mănăstirii Bolintin jumătate din satul Bolintin⁴¹⁶.

Borobeică, sat dispărut așezat probabil lângă Gogoșari, com. Gogoșari. Prima atestare documentară datează din 30 iulie 1535, când Radu Paisie, domnul Țării Românești, întărește prin hrisov partea de ocină a lui Voico din Borobeică, nepoților de soră ai acestuia⁴¹⁷.

Brăniștari/Brăniștar, com. Călugăreni. Satul are prima atestare documentară la 8 aprilie <1564-1568> în hrisovul prin care Petru cel Tânăr întărește mănăstirii „Sf. Nicolae” Pâlcov ocina de la Brăniștar, a patra parte din partea jupânesei Caplea⁴¹⁸.

Bucșani, com. Bucșani. Satul este atestat documentar la 5 martie 1433 în hrisovul lui Alexandru Mircea, care localizează mănăstirea Bolintin fața de satul Bucșani⁴¹⁹.

Cacaleți, azi Izvorul, com. Gogoșari. Satul are prima atestare documentară în hrisovul din 7 martie 1582 prin care Mihnea Turcitul întărește mănăstirii Iveri din București satul Cacaleți, partea dăruită de jupan Stelea spătar⁴²⁰.

Călinești, satul este atestat în 15 martie 1560, în zapisul lui Radu din Glupavi, scris de popa Ion din Călinești⁴²¹.

⁴¹³DRH, B, vol. XXII, doc. 125, p. 273-276.

⁴¹⁴DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 146, p. 143-145.

⁴¹⁵*Ibidem*, vol. II, doc. 182, p. 187-189.

⁴¹⁶*Ibidem*, veac. XIII-XV, doc. 84, p. 95.

⁴¹⁷*Ibidem*, veac XVI, vol. II, doc. 182, p. 187-189.

⁴¹⁸*Ibidem*, vol. III, doc. 226, p. 190-191.

⁴¹⁹*Ibidem*, veac. XIII-XV, doc. 84, p. 95.

⁴²⁰*Ibidem*, veac. XVI, vol. V, doc. 51, p. 49-50.

⁴²¹DRH, B, vol. V, doc. 167, p. 180.

Călugăreni, com. Călugăreni. Satul este atestat documentar într-un act din 27 septembrie 1461, care menționează un document de la Vlad Țepeș pentru Călugăreni, cu indicarea tuturor hotarelor⁴²².

Călugăreni/Coșopenești, de la Neajlov, sat dispărut, situat lângă Cupele, com. Vânătorii Mici. Prima mențiune documentară datează din 15 iulie 1475, când Basarab Laiotă întărește mănăstirii Cozia mai multe stăpâniri, printre care și satul Călugăreni⁴²³.

Căminești, probabil Cămineasca, com. Schitu. Satul a fost menționat la 13 august 1568 în hrisovul domnitorului Alexandru Mircea prin care întărește ocină în Căminești lui Albul, Armeanca și Boba⁴²⁴.

Căpotești, sat dispărut, situat probabil lângă Tomulești, com. Toporu. Acesta a fost menționat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520 prin care întărește părți de ocină în Capotești lui Badea Oțelea⁴²⁵.

Căptorești, sat dispărut, situat lângă Hulubești, com. Călugăreni. Prima atestare documentară este din 14 ianuarie 1634, când printre martorii zapisului de vânzare a unei ocini din Goruneni este martor un Moga logofăt din Căptărești⁴²⁶.

Căscioarele, com. Găiseni. Satul este consemnat documentar la 13 februarie 1629 în hrisovul lui Alexandru Iliăș prin care întărește mănăstirii Pantocrator de la Sf. Munte mănăstirea Căscioarele, să-i fie metoh⁴²⁷.

Căzănești, sat dispărut, situat lângă Bucșani, com. Bucșani. Prima mențiune documentară este din 5 septembrie <1568-1577> în hrisovul prin care domnul Alexandru Mircea întărește lui Stanciu logofăt din Căzănești moșie în Hulubești⁴²⁸.

Câlcești, azi inclus în Chirculești, com. Iepurești. Satul este menționat în hrisovul din 14 februarie 1618 prin care Alexandru Iliăș întărește lui Bran ocină în Câlcești⁴²⁹.

Codrești/Codrișești/Codrișăști, sat dispărut, azi inclus în Bucșani, com. Bucșani. Prima atestare documentară datează din 23 aprilie <1527>, în hrisovul lui Radu de la Afumați, prin care acesta întărește lui Albu partea de ocină din Codrești⁴³⁰.

Coiani, azi Mironești, com. Gostinari. Prima mențiune documentară a satului este cuprinsă în hrisovul domnitorului Radu Paisie scris în Coiani, la 20 martie 1542⁴³¹.

⁴²² *Ibidem*, vol. I, doc. 121, p. 206.

⁴²³ *Ibidem*.

⁴²⁴ DIR, B, veac XVI, vol. III, doc. 328, p. 282-283.

⁴²⁵ *Ibidem*, vol. I, doc. 157, p. 158-160.

⁴²⁶ DRH, B, vol. XXIV, doc. 190, p. 255-256.

⁴²⁷ *Ibidem*, vol. XXII, doc. 225, p. 441-443.

⁴²⁸ *Ibidem*, vol. V, doc. 101, p. 194-195.

⁴²⁹ DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 169, p. 194-195.

⁴³⁰ *Ibidem*, veac. XVI, vol. II, doc. 29, p. 31-32.

Comana, com. Comana. Satul este amintit documentar în hrisovul din 10 decembrie 1505 prin care Radu cel Mare întărește lui Șuica paharnic jumătate din satele Dadilov și Pietri, până în hotarul Comanei⁴³².

Copăceni, com. Adunații Copăceni. Satul este menționat pentru prima dată în hrisovul domnesc din 27 iunie 1566 în care satul Copăceni este hotar al ocinei Dudeasca⁴³³.

Corbii Ciungi, azi Izvorul, com. Vânătorii Mici. Este consemnat în hrisovul din 8 ianuarie 1580 ca hotar al satului Călugăreni–Coțopenești, întărit de domnul Mihnea Turcitul mănăstirii Glavacioc⁴³⁴.

Crevedia/Crivădeni/Crivădiia, com. Crevedia Mare. Satul are prima mențiune documentară la 9 februarie 1524, în hrisovul lui Radu de la Afumați, care întărește mănăstirii Argeș satul Crivădeni cu tot hotarul⁴³⁵.

Cucuruzu/Cucurezi, com. Răsuceni. Satul este menționat în hrisovul domnitorului Alexandru Mircea din 29 ianuarie 1575, în care, într-o pricină de pâra la domnie se află și Radu, feciorul Oancii Găojani din Cucurezi⁴³⁶.

Cupele/Cupeni, com. Vânătorii Mici. Satul este consemnat în hrisovul din 8 ianuarie 1580 ca hotar al satului Călugăreni–Coțopenești, întărit de domnul Mihnea Turcitul mănăstirii Glavacioc⁴³⁷.

Curățeștii de Sus, azi Chirculești, com. Iepurești. Satul este amintit pentru prima dată la 31 ianuarie 1631 în zăpăsul prin care jupâneasa Maria vorniceasa pune zălog lui Gheorghe logofăt satul său Curățeștii de Sus, cu rumâni⁴³⁸.

Dadilov/Deadilov/Dedilov, com. Dadilov. Satul este consemnat documentar la 10 decembrie 1505 în hrisovul lui Radu cel Mare prin care întărește lui Șuica paharnic cu fiii jumătate din satul Dadilov⁴³⁹.

Dănciulești, probabil Sterea, com. Clejani. Satul are prima mențiune documentară în hrisovul lui Radu Șerban din 20 ianuarie 1610 când printre boierii jurători pentru jupâneasa Maria se afla și Stan Băzoe din Dănciulești⁴⁴⁰.

⁴³¹ *Ibidem*, doc. 288, p. 286-287.

⁴³² *Ibidem*, vol. II, doc. 29, p. 33-35.

⁴³³ *Ibidem*, vol. III, doc. 263, p. 225-226.

⁴³⁴ *Ibidem*, vol. IV, doc. 443, p. 443-444.

⁴³⁵ *Ibidem*, vol. I, doc. 183, p. 180.

⁴³⁶ *Ibidem*, vol. IV, doc. 168, p. 165-167.

⁴³⁷ *Ibidem*, doc. 443, p. 443-444.

⁴³⁸ DRH, B, vol. XXIII, doc. 201, p. 327-328.

⁴³⁹ DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 29, p. 33-35.

⁴⁴⁰ *Ibidem*, veac XVII, vol. I, doc. 383, p. 433-435.

Dărăști, com. Dărăști. Prima atestare documentare a satului datează din 10 decembrie 1535, în hrisovul domnitorului Radu Paisie, în care în lista martorilor actului este numit și Neacșu din Dărăști⁴⁴¹.

Desegari/Desăgești, sat dispărut, situat lângă Mirău, sat care a fost consemnat în zapisul lui Radu din Stupari din 15 martie 1560⁴⁴².

Dibăcești, sat dispărut, situat lângă Valea Plopilor, com. Ghimpați. Acesta este atestat documentar la 17 mai 1529 în hrisovul domnului Moise Movilă prin care întărește fraților Tatu și Dragomir ocina cumpărată de ei mai de mult în Dibăcești⁴⁴³.

Drugănești, azi inclus în Florești, com. Stoienești. Satul a fost menționat prima dată documentar în hrisovul lui Vladislav al II-lea din 19 aprilie 1525, prin care întărește lui Stanciu grămătic cu feciorii, fiul lui Obraz Lat, mai multe sate, printre ele și Drugănești⁴⁴⁴.

Dușani, sat dispărut, situat lângă Crovu, com. Ghimpați. Acesta a fost pomenit prima oară în hrisovul domnitorului Radu Șerban din 15 august 1606, prin care întărește lui Barbu, lui Radu logofăt și lui Dumitru din Dușani ocină în Dușani⁴⁴⁵.

Elhoveț/Ilhoveț, sat dispărut, inclus în Cotenii, com. Bulbucata. Acesta a fost menționat în hrisovul domnitorului Mircea Ciobanu la 16 iunie 1545, prin care întărește jupâniței Caplea, în cazul morții soțului ei, satul Elhovăț⁴⁴⁶.

Gălășești, sat dispărut, situat lângă Brăniștari, com. Călugăreni, sat care este atestat la 27 august 1597, în hrisovul domnitorului Mihai Viteazul, prin care întărește lui Dumitru ban ocină la Gălășești⁴⁴⁷.

Găojani, com. Găojani. Satul este atestat documentar la 17 februarie 1569 în hrisovul lui Alexandru Mircea, prin care întărește lui Danciu și fratelui său Oprea moșie în Găojani, Siliștea și Preajba⁴⁴⁸.

Găureni, azi Teișoru, com. Ghimpați. Satul este pomenit prima oară la 23 martie 1629 într-un act de vânzare cumpărare, în care este martor și Oprea logofăt din Găureni⁴⁴⁹.

Gâștești, azi Pădureni, com. Buturugeni. Satul este atestat la 23 noiembrie 1608 în hrisovul domnitorului Radu Șerban, printre martori aflându-se și Pârvan din Gâștești⁴⁵⁰.

⁴⁴¹ *Ibidem*, veac XVI, vol. II, doc. 189, p. 196-196.

⁴⁴² DRH, B, vol. V, doc. 167, p. 180.

⁴⁴³ DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 65, p. 66.

⁴⁴⁴ *Ibidem*, vol. I, doc. 191, p. 185.

⁴⁴⁵ *Ibidem*, veac XVII, vol. I, doc. 213, p. 222-224.

⁴⁴⁶ *Ibidem*, veac XVI, vol. II, doc. 339, p. 329-330.

⁴⁴⁷ *Ibidem*, vol. VI, doc. 304, p. 286-287.

⁴⁴⁸ DRH, B, vol. VI, doc. 136, p. 171.

⁴⁴⁹ *Ibidem*, vol. XXII, doc. 239, p. 466-467.

⁴⁵⁰ DIR, B, veac XVII, vol. I, doc. 318, p. 348.

Gloșivul/Glușov, sat dispărut, situat lângă Căscioarele, com. Căscioarele. Acesta este menționat la 22 septembrie 1576 în hrisovul domnitorului Alexandru Mircea, prin care întărește satul Gloșivul lui Dan pârcălab și lui Staico⁴⁵¹.

Glupavi, sat dispărut, situat lângă Mirău, com. Stoieniști sat care a fost menționat documentar cel dintâi în hrisovul domnitorului Moise Movilă, redactat de Tudoran în câmpul Glupavilor la 22 mai 1530⁴⁵².

Gomenii de Sus/Gornenii de Sus, azi Goruneni, com. Iepurești. Satul este atestat la 21 aprilie 1560 în hrisovul domnitorului Petru cel Tânăr, prin care întărește lui jupan Gâscă, clucerul, satul Gornenii de Sus, moștenit de la mama lui Vișa⁴⁵³.

Grădiștea, com. Comana. Satul este atestat la 27 august 1597, în hrisovul domnitorului Mihai Viteazul, prin care întărește lui Dumitru ban ocină la Grădiștea din Vale, cumpărată de el cu 1270 aspri, pentru 400 stânjeni⁴⁵⁴.

Greaca, com. Greaca. Satul este atestat documentar în hrisovul domnitorului Vlad Vintilă, scris în satul Greaca, în 16 august 1532⁴⁵⁵.

Greci, sat dispărut, situat lângă Cârtojani, com. Roata de Sus. Acesta a fost menționat în hrisovul domnitorului Radu Paisie din 27 septembrie 1543 prin care întărește lui Drăghici portar ocina din satul Greci, pe care acesta a cumpărat-o cu 7000 de aspri⁴⁵⁶.

Hodivoaia, com. Putineiu. Prima atestare documentară datează din 20 februarie 1580, în hrisovul prin care domnitorul Mihnea Turcitul întărește mănăstirii „Sf. Troiță” jumătate din satul Hodivoaia⁴⁵⁷.

Hulubești/Culubești, com. Călugăreni. Satul are prima mențiune documentară la 5 septembrie <1568-1577> în hrisovul prin care domnul Alexandru Mircea întărește lui Stanciu logofăt din Căzănești moșie în Hulubești, din zestrea dată de soacra sa soției sale⁴⁵⁸.

Iași/Iașă, sat dispărut, situat lângă Hulubești, com. Călugăreni. Acesta a fost consemnat prima dată în hrisovul lui Alexandru Mircea, în care se amintește și de judecata lui Danciu postelnic și Oprea postelnic cu Danciu armaș din Iașă⁴⁵⁹.

Ionești, sat dispărut, situat lângă Hulubești, com. Călugăreni. Prima atestare documentară datează din 1 decembrie 1567, în hrisovul lui Petru cel Tânăr, prin care întărește

⁴⁵¹ *Ibidem*, veac XVI, vol. IV, doc. 242, p. 241-242.

⁴⁵² *Ibidem*, vol. II, doc. 78, p. 77-78.

⁴⁵³ DRH, B, vol. V, doc. 176, p. 189, 190.

⁴⁵⁴ DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 304, p. 286-287.

⁴⁵⁵ *Ibidem*, vol. II, doc. 112, p. 109.

⁴⁵⁶ *Ibidem*, doc. 314, p. 308-309.

⁴⁵⁷ *Ibidem*, vol. IV, doc. 451, p. 454-456.

⁴⁵⁸ DRH, B, vol. VI, doc. 101, p. 126.

⁴⁵⁹ *Ibidem*, doc. 171, p. 210.

slugilor sale Oană, Micu, Drăgan și Badea o ocină la Ionești, cumpărată de bunicul lor Onica⁴⁶⁰.

Izvoarele, com. Izvoarele. Satul are prima atestare documentară la 3 octombrie 1634 în hrisovul lui Matei Basarab prin care îi întărește lui Constantin mare postelnic șase sate, printre care și Izvoarele⁴⁶¹.

Letca/Letca Veche, com. Letca Nouă. Satul este menționat documentar în hrisovul din 6 mai 1519 prin care domnul Neagoe Basarab întărește lui Oprea cu fii și lui Radu cu frații și cu fiii lor jumătate, partea Stanei din satul Letca, cumpărată cu 250 de aspri și tot acolo a treia parte din partea Stancăi, dată de Dobrușa⁴⁶².

Malu/Malu Spart, com. Bolintin. Satul are prima mențiune documentară la 23 noiembrie 1608, în hrisovul lui Radu Șerban, în care, printre martori se afla și popa Gorga din Malu⁴⁶³.

Mârșa, com. Mârșa. Satul este atestat documentar în hrisovul domnitorului Vladislav al II-lea din 17 septembrie 1473, prin care întărește lui Barbu cu fiii și nepoții jumătate din Mârșa⁴⁶⁴.

Măldărești, sat dispărut, situat în hotar cu Mârșa, com. Mârșa. Este pomenit în hrisovul din 17 iunie <1546> prin care domnul Mircea Ciobanul judecă și hotărăște drept hotar al satului Măldărești, Valea Crușovului⁴⁶⁵.

Mihăilești/Mihăești, com. Mihăilești. Satul are o primă atestare documentară la 14 iunie 1579, în hrisovul prin care domnitorul Mihnea Turcitul întărește ocină în Mihăilești lui Stoica cu fiii și lui popa Vlad, călugărul⁴⁶⁶.

Milcoveni, sat dispărut, situat pe Valea Milcovățului, lângă Letca Veche, com. Letca Nouă. Prima atestare documentară este consemnată în hrisovul din 6 mai 1519 prin care domnitorul Neagoe Basarab întărește părți din Milcoveni mai multor moșteni din sat⁴⁶⁷.

Mirău/Mirăul/Mierăul, com. Stoienești. Satul este consemnat în zăpisiul lui Radu din Glupavi din 15 martie 1560⁴⁶⁸.

⁴⁶⁰ *Ibidem*, doc. 46, p. 61-63.

⁴⁶¹ *Ibidem*, vol. XXIV, doc. 387, p. 513-514.

⁴⁶² DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 146, p. 143-145.

⁴⁶³ *Ibidem*, veac XVII, vol. I, doc. 318, p. 348.

⁴⁶⁴ DRH, B, vol. I, doc. 105, p. 183-185.

⁴⁶⁵ DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 351, p. 338-339.

⁴⁶⁶ *Ibidem*, vol. IV, doc. 398, p. 393-394.

⁴⁶⁷ *Ibidem*, vol. I, doc. 146, p. 143-145.

⁴⁶⁸ DRH, B, vol. V, doc. 167, p. 180.

Mogoșești, com. Adunații Copăceni. Prima atestare documentară este la 10 mai 1555, în porunca lui Pătrașcu cel Bun prin care întărește lui Udriște slugerul și soției sale Stanca mai multe părți de sate, printre ele și Mogoșești⁴⁶⁹.

Nanoți/Nănești, sat dispărut, situat lângă Putinei, menționat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520, prin care întărește lui Badea Oțelea parte în Nanoți⁴⁷⁰.

Ogrăzeni, com. Ogrăzeni. Satul este atestat documentar în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 10 martie 1517, prin care întărește mănăstirii Bolintin mai multe sate și o parte în Ogrăzeni⁴⁷¹.

Parapani/Paraipani, azi Vedea, com. Vedea. Satul este menționat documentar la 7 martie 1582 în hrisovul prin care Mihnea Turcitul întărește lui jupan Stelea spătar ocină la Parapani⁴⁷².

Pietrele/Pietri, com. Băneasa. Satul este consemnat documentar la 10 decembrie 1505 în hrisovul lui Radu cel Mare prin care întărește lui Șuica paharnic cu fii jumătate din satul Pietri⁴⁷³.

Poeni/Poiana lui Stângă, com. Vânători. Satul este atestat documentar la 25 iunie 1628, în hrisovul lui Alexandru Iliăș, prin care domnul hotărăște ca popa Dragomir din Poeni să nu mai plătească birul acolo, pentru că era sat risipit și seliște pustie din urmă cu 6 ani⁴⁷⁴.

Popești, com. Mihăilești. Prima mențiune documentară a satului datează din 25 aprilie 1572, în hrisovul domnului Alexandru Mircea, prin care întărește lui Stanislav, Stan și Cârstea cu fiii lor ocină în Popești⁴⁷⁵.

Prisăceni/Presăcene/Preseceni, inclus în Buturugeni, com. Buturugeni. Satul are prima atestare documentară în zăpizul lui Marco și soției sale Parasca din 4 noiembrie <1623-1626>, când vând moșie în Prisăceni⁴⁷⁶.

Prund, com. Prund. Satul este atestat documentar într-un act din 27 septembrie 1461 care menționează un document de la Vlad Țepeș pentru Călugăreni, în care este semnalată Călea Prundului⁴⁷⁷.

⁴⁶⁹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. I, doc. 645, p. 98.

⁴⁷⁰ DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 157, p. 158-160.

⁴⁷¹ DRH, B, vol. II, doc. 150, p. 292.

⁴⁷² DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 51, p. 49-50.

⁴⁷³ *Ibidem*, vol. I, doc. 29, p. 33-35.

⁴⁷⁴ DRH, B, vol. XXII, doc. 117, p. 255-256.

⁴⁷⁵ DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 71, p. 67-68.

⁴⁷⁶ *Ibidem*, veac XVII, vol. IV, doc. 351, p. 344-345.

⁴⁷⁷ DRH, B, vol. I, doc. 121, p. 206.

Racovița, sat dispărut, situat probabil lângă Izvorul, com. Gogoșari. Prima atestare documentară datează din 10 decembrie 1535, în hrisovul domnitorului Radu Paisie în care, în lista martorilor actului sunt numiți și Neniul și Dragnea din Racovița⁴⁷⁸.

Răceni, sat dispărut, situat lângă Arsache, com. Vedea, menționat la 7 martie 1582 în hrisovul prin care Mihnea Turcitul întărește lui jupan Stelea spătar mai multe ocini în Răceni, cumpărate de boier⁴⁷⁹.

Roata, com. Roata de Jos. Satul are prima atestare documentară în hrisovul domnitorului Vladislav al II-lea din 16 septembrie 1473, prin care întărește lui Costea cu fiii săi, Manea și Radu, stăpânirea peste Roata⁴⁸⁰.

Roșia/Roșia, sat dispărut, situat lângă Cupele, com. Vânătorii Mici. Acesta este atestat la 13 iunie 1599 în hrisovul lui Mihai Viteazul, în care apare și Radu postelnic din Roșia în lista boierilor jurători pentru Dumitru ban⁴⁸¹.

Rușetu, sat dispărut, situat lângă Vânătorii Mici, com. Vânătorii Mici. Acesta a fost consemnat în hrisovul din 8 ianuarie 1580 ca hotar al satului Călugăreni – Coțopenești, întărit de domnul Mihnea Turcitul mănăstirii Glavacioc⁴⁸².

Ruși, azi Milcovățul, com. Letca Nouă. Satul este atestat documentar la 6 martie 1628, în hrisovul domnitorului Alexandru Iliș prin care întărește lui Hrizea mare logofăt moșia din Bucșanii de Jos, inclusiv partea lui Balea, logofătul din Ruși⁴⁸³.

Sămăileni, sat dispărut, situat în hotar cu Toporu, com. Toporu, menționat în hrisovul din 1 august 1570 prin care Alexandru Mircea întărește lui Rusin cu fiii săi ocina din Sămăileni, cumpărată de acesta⁴⁸⁴.

Sârbi, sat dispărut, situat pe Valea Argeșului, lângă Bănești, com. Iepurești. Acesta este menționat în hrisovul din 18 mai 1547 prin care Mircea Ciobanul întărește lui Bârcă pitar și jupânesei sale satul Sârbi cu tot hotarul și rumâni⁴⁸⁵.

Severin, sat dispărut, situat probabil lângă Letca Veche, com. Letca Nouă. Acesta a fost menționat documentar la 6 mai 1519 în hrisovul domnului Neagoe Basarab, prin care întărește părți în satul Severin lui Cârstea, fratelui său Stoia și lui Coman⁴⁸⁶.

⁴⁷⁸ DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 189, p. 195-196.

⁴⁷⁹ *Ibidem*, vol. IV, doc. 51, p. 49-50.

⁴⁸⁰ DRH, B, vol. I, doc. 105, p. 183-185.

⁴⁸¹ DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 361, p. 351-353.

⁴⁸² *Ibidem*, vol. IV, doc. 443, p. 443-444.

⁴⁸³ DRH, B, vol. XXII, doc. 30, p. 46-50.

⁴⁸⁴ DIR, B, veac XVI, vol. III, doc. 422, p. 368-369.

⁴⁸⁵ *Ibidem*, vol. II, doc. 371, p. 353-354.

⁴⁸⁶ *Ibidem*, vol. I, doc. 143, p. 143-145.

Singureni, com. Singureni. Prima atestare documentară a satului este din 10 decembrie 1535, în hrisovul domnitorului Radu Paisie în care, în lista martorilor actului este numit și un Oană din Singureni⁴⁸⁷.

Sminov, sat dispărut, situat lângă Grădiștea, com. Comana, menționat în zăpăsiul din <1605>, printre martorii actului aflându-se și Radu lui Stănimir din Sminov⁴⁸⁸.

Socotești, sat dispărut, situat lângă Grădinari, com. Grădinari. Acesta este atestat documentar la 14 iunie 1588 în hrisovul lui Mihnea Turcitul prin care domnitorul îi întărește lui Bogdan logofăt, printre alte bunuri, și un țigan cumpărat de la Diicu din Socotești⁴⁸⁹.

Stănești, com. Stănești. Satul este atestat documentar la 20 mai 1570 în hrisovul lui Alexandru Mircea, prin care întărește satului Stănești ocina Gurbani, partea de sus⁴⁹⁰.

Stănișlăvești, sat dispărut, situat probabil lângă Cârtojani, com. Roata. Acesta este menționat pentru prima dată în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520, prin care întărește lui Călian cu frații săi parte de ocină în satul Stănișlăvești⁴⁹¹.

Strâmba, sat dispărut, așezat lângă Hulubești, com. Călugăreni. Acesta a fost menționat documentar la 26 iunie 1588, în hrisovul lui Mihnea Turcitul, în care, în rândul celor 24 de boieri jurători pentru averea mănăstirii Dealu se află și Chiriac vornic din Strâmba⁴⁹².

Șerpătești/Șirmănești, sat dispărut situat lângă Daia, com. Daia. Are prima mențiune documentară la 12 noiembrie 1595, în hrisovul lui Mihai Viteazul, prin care domnitorul întărește lui Ivan mare vornic satul Șerpătești, cu tot hotarul și Balta Criva⁴⁹³.

Șoimari, sat dispărut, situat probabil lângă Uiești, com. Bucșani. Acesta are prima atestare documentară în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520, prin care întărește unor moșneni părțile lor de ocină în Șoimari⁴⁹⁴.

Șovârcu, sat dispărut, situat lângă Stănești, com. Stănești. Acesta este atestat documentar la 20 mai 1570 în hrisovul lui Alexandru Mircea prin care întărește satului Șovârcu ocina Gurbanu, partea de jos⁴⁹⁵.

⁴⁸⁷ *Ibidem*, vol. II, doc. 189, p. 195-196.

⁴⁸⁸ *Ibidem*, veac XVII, vol. I, doc. 197, p. 204.

⁴⁸⁹ *Ibidem*, veac XVI, vol. V, doc. 385, p. 366-367.

⁴⁹⁰ *Ibidem*, vol. III, doc. 413, p. 158-160.

⁴⁹¹ *Ibidem*, vol. I, doc. 157, p. 158-160.

⁴⁹² *Ibidem*, vol. V, doc. 389, p. 370-372.

⁴⁹³ *Ibidem*, vol. I, doc. 208, p. 191-192.

⁴⁹⁴ *Ibidem*, vol. I, doc. 157, p. 158-160.

⁴⁹⁵ *Ibidem*, vol. III, doc. 413, p. 359-360.

Tihuleștii de la Plopi, sat dispărut, situat lângă Daia, com. Daia. Are prima mențiune documentară la 12 noiembrie 1595, în hrisovul lui Mihai Viteazul prin care întărește lui Ivan mare vornic satul Tihuleștii de la Plopi⁴⁹⁶.

Toporu/Topol/Topora/Toporiul, com. Toporu. Satul este atestat documentar la 6 mai 1519 în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab prin care întărește lui Gherghe cu fiii săi parte din Topor, cumpărată pentru 120 aspri⁴⁹⁷.

Trestenic/Trestenici/Tristinic, azi inclus în Tomulești, com. Toporu. Satul este menționat documentar în hrisovul domnitorului Neagoe Basarab din 14 iulie 1520, prin care întărește mai multor moșneni părțile de ocină ce li se cuvin în Trestenic⁴⁹⁸.

Uiești, com. Bucșani. Satul, sub numele de Uieștii de la Dâmbovnic, are prima atestare documentară în hrisovul domnitorului Vladislav al II-lea din 16 septembrie 1473 prin care întărește lui Vâlcan, Tatul, Șerban, Neagoe și Mușat stăpânirea peste acesta⁴⁹⁹.

Uzigani, probabil Uzun, com. Călugăreni. Satul este atestat la 27 august 1597 în hrisovul domnului Mihai Viteazul prin care îi întărește lui Dumitru mare vornic ocină în Uzigani⁵⁰⁰.

Velea, sat inclus în Bulbucata, com. Bulbucata. Prima atestare documentară internă este cuprinsă în hrisovul domnesc din 23 martie 1542 prin care Basarab cel Tânăr – Țepeluș întărește mănăstirii Snagov jumătate din satul Velea cu moara de la Neajlov⁵⁰¹.

Zăvârca/Izvârta, azi inclus probabil în OGREZENI, com. OGREZENI. Satul este atestat documentar la 20 iunie 1507 în hrisovul lui Radu cel Mare, prin care întărește mănăstirii Glavacioc satul Izvârta, cu tot hotarul și toate morile⁵⁰².

Ce populație aveau aceste așezări⁵⁰³ în sec. XIV-XVII, câte gospodăriile cuprindeau ele, din câți membri era alcătuită o familie, sunt întrebări la care izvoarele scrise nu au putut oferi răspunsuri clare⁵⁰⁴. Singura sursă care poate aduce unele lămuriri, chiar și limitate, rămâne cercetarea arheologică.

⁴⁹⁶ *Ibidem*, vol. VI, doc. 208, p. 191-192.

⁴⁹⁷ *Ibidem*, vol. I, doc. 146, p. 143-145.

⁴⁹⁸ *Ibidem*, doc. 157, p. 158-160.

⁴⁹⁹ DRH, B, vol. I, doc. 105, p. 183-185.

⁵⁰⁰ DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 304, p. 286-287.

⁵⁰¹ DRH, B, vol. I, doc. 179, p. 291.

⁵⁰² DIR, veac XVI, vol. I, doc. 38, p. 42-44.

⁵⁰³ P. P. Panaitescu presupune că în timpul lui Vlad Țepeș populația Țării Românești ar fi fost de 400000-500000 de locuitori (vezi P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Buc., 1944, p. 61).

⁵⁰⁴ Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 33. Întrucât primele informații corespunzătoare unei statistici în Țara Românească sunt cele din harta rusă din 1835, ele neputând fi folosite ca bază de date, pot fi utilizate doar ca termen de comparație pentru o realitate anterioară cu câteva secole.

2.4. Populația

Populația care locuia aceste localități era în epoca medievală *românească*, sau aproape în totalitate românească⁵⁰⁵, argumentele având uneori un caracter indirect. Numele toponimic al fostului județ muntenesc *Vlașca* are la bază forma slavă sudică, bulgărească și sârbească a numelui etnic: vlah=român, vlah, păstor; vlaški=românesc, din care derivă topicul sârb *Vlaška*. La rândul lui acest județ se învecina cu pădurea Vlăsiei, topic ce conține aceeași temă de origine slavă: vlasi = pluralul de la vlah la slavii meridionali⁵⁰⁶. Un alt toponimic creat de străini după numele etnic al locuitorilor este al satelor dispărute, Romanății de Sus și Romanății de Jos din județul Teleorman⁵⁰⁷, numite asemenea județului vecin, Romanății⁵⁰⁸.

Alături de români trăiau în regiune oameni din alte etnii, chiar și alte religii, având aceleași drepturi și îndatoriri ca populația locală. În hrisovul din 13 iunie 1636 Matei Basarab întărește mănăstirii „Sf. Troiță” dijma din satul Parapani de la cel ce va cosi fânul pe ocina ei fie *turc*, fie călăraș, *sârb* sau țăran⁵⁰⁹.

Printre *grecii* trăitori aici îi aflăm în 1579 în calitate de stăpâni pe Sima grecu, care era proprietar la Islaz, împreună cu jupâneasa Marga⁵¹⁰, pe Iane grecu și Dumitru grecu, cărora Mihnea Turcitul le întărește prin hrisov, în anul 1538, moșia Gabrov și o parte din Găvănești⁵¹¹ sau pe Stanciu grecu ce pierduse moșia Radovanu⁵¹², dar și în raporturi de dependență, cum era Cârstea, feciorul lui Dumitru grecu din Ostra, care se vinde rumân în 1623⁵¹³. Un Mahamet *turcul* din Rușii de Vede semnează în limba turcă ca martor pe un zapis din 20 oct. 1634⁵¹⁴ și un *evreu*, Tănasia al doilea portar, primește danie de la Matei Basarab la Uiești, pentru slujbă dreaptă și pentru că a fost de lege evreiască și domnul l-a botezat și cununat⁵¹⁵. Despre *sârbi*, care cel mai probabil erau *bulgari*⁵¹⁶, se găsesc primele mențiuni

⁵⁰⁵ *Ibidem*.

⁵⁰⁶ Iorgu Iordan, *Dicționar de toponimie românească*, Buc., 1963, p. 304.

⁵⁰⁷ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1562.

⁵⁰⁸ N. Iorga, *Revelații toponimice*, p. 17. Însăși denumirea statului muntean în acte slavone, redactate în cancelaria domnească, este în mod obișnuit Ungrovlahia, începând cu anul 1394, cand când Vlaicu Vladislav se intitulează „domn a toată Ungrovlahia” (vezi DRH, B, vol. I, doc. 6, p.17-18).

⁵⁰⁹ DRH, B, vol. XXV, doc. 306, p. 341.

⁵¹⁰ DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 414, p. 409-412.

⁵¹¹ *Ibidem*, vol. V, doc. 119, p. 113-115.

⁵¹² *Ibidem*, doc. 313, p. 301-302.

⁵¹³ *Ibidem*, veac XVII, vol. IV, doc. 277, p. 262.

⁵¹⁴ DRH, B, vol. XXIV, doc. 390, p. 515-516.

⁵¹⁵ Doc. Tel., doc. 322, p. 160-161.

⁵¹⁶ Se știe că în toponimia noastră este foarte rar folosit termenul bulgari, preponderent fiind numele de sârbi, care s-a răspândit în Țara Românească masiv din cea de-a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, printr-o imigrație puternică de bulgari (vezi I. Donat, *Câteva aspecte geografice ale toponimiei din Țara Românească, în Fonetica și Dialectologie*, IV, Buc., 1962, p. 108). Termenul sub care erau numiți bulgarii de români este substantivul „schiau” (vezi, Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 265) pe care îl găsim în sec. al XVIII-lea într-un topic pe Valea Oltului,

documentare în timpul domniei lui Matei Basarab, când domnul le întărește cu hrisov, în anul 1635, lui Ieremia căpitan și sârbilor din steagul lui, satul Gruianii⁵¹⁷ și când același domnitor îi dă lui Dragomir mare vornic învoire să aducă sârbi pe moșia mănăstirii Plăviceni, în anul 1638⁵¹⁸.

Inventarierea așezărilor medievale din actualele județe Teleorman și Giurgiu îngăduie și o clasificare a lor după nume, în mai multe grupări toponimice, cu caracter compozit, atât etimologic cât și tipologic⁵¹⁹. Se delimitează în primul rând

cele care au *origine străină* față de cele cu *origine locală*. Cele mai numeroase sunt topicele *slave*, ele indicând atât denumirile lăsate de stăpânitorii slavi dar și apelative din limba curentă a populației majoritare românești⁵²⁰. Enumerarea începe cu însuși numele istoric Vlașca al județului Giurgiu⁵²¹ și cuprinde un număr de 23 de localități în județul Teleorman și 12 în județul Giurgiu. Cele mai multe hidronimice, cu excepția Oltului și Argeșului, care au denumiri locale cunoscute din antichitate, au aceeași origine, 12 cursuri de apă purtând o denumire slavă și sunt situate cu precădere spre estul regiunii⁵²².

Mai puțin numeroase, topicele *pecenego-cumane* păstrează memoria trecerii acestei populații de stepă, cu preferințe pentru câmpie și cursuri de apă, în numele județului Teleorman, derivat din sintagma *Deli-Orman*, în traducere *Pădurea nebună*, care a dat și numele unui râu, în hidronimicele terminate în sufixul *-ui*, Călmățui, Urlui, Berceului etc.⁵²³, precum și în alte forme lexicale: Burdea, Plapcea, Tecuci etc. și în denumiri de localități cum sunt Tecuci, Zbrăgleze ș.a., concentrate înspre limita vestică a regiunii, în actualul județ Teleorman⁵²⁴.

Toponimia a păstrat și numele unor *populații străine* care s-au perindat și s-au așezat așezat pe acest teritoriu, cum ar fi tătarii, sârbii (sau bulgarii), turcii, grecii, rușii dar și însușiri ale locului în care este situată o așezare sau ale populației care trăiește în acele locuri⁵²⁵.

lângă Uda, numit Skaun (Fr. Schwantz, Harta Olteniei din 1722) sau Skiau (Fr. Bauer, *Mémoires historiques et géographiques sur la Valachie*, Frankfort et Leipzig, 1778, p. 186).

⁵¹⁷ DRH, B, vol. XXV, doc. 22, p. 24-26.

⁵¹⁸ Marieta Adam, *Documente inedite din Arhiva Cretzulescu*, în SMIM, VI, 1973, p. 360.

⁵¹⁹ Oana Mădălina Popescu, *Teleormanul medieval. Cercetări de istorie socială, toponimie și onomastică, sec. XIV-XVII*, Buc., 2008, p. 26.

⁵²⁰ Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 7.

⁵²¹ Despre revenire la vechiul nume a se vedea discursul de recepție al lui C. C. Giurescu la primirea ca membru în Academia Română.

⁵²² Se poate observa că hidronimicele slave sunt specifice fostului județ Vlașca, văile superioare ale râurilor Călniște, Dâmbrovnic, Glavacioc, Neajlov etc. fiind pe teritoriul recent trecut în unitatea administrativă a județului Teleorman.

⁵²³ I. Conea, I. Donat, *Contribution à l'étude de la toponimie péchénegue-coman de la Plaine Romaine du Bas Danube*, Buc., 1958, p. 146-147.

⁵²⁴ *Ibidem*, p. 156.

⁵²⁵ Vezi și Oana Mădălina Popescu, *op. cit.*, p. 126-128

*Schema toponimiei medievale din județele Teleorman și Giurgiu**Numele de origine slavă*

Toponimice

Județul Teleorman

*Bistreani, Cervenia, Crevenic, Dobrotești, *Ducna, *Ghiurghev, *Gabrov, *Grădiștea, *Gurobodii, Islaz, *Ivanet, *Laiova, *Manița, *Ostra, *Preajba, *Racovița, Segarcea, Smârdioasa, Suhaia, Ștorobăneasa, Târnavă, *Văselați, Zimnicea

Județul Giurgiu

*Coșoveni, *Elhoveț, Grădiște, Trestenic, *Vlașănuț, Dadilov, Nanoți, Racovița, Gloșivul, Novaci

Hidronimice

Județul Teleorman

Câlniște, Dâmbrovnic, Glavacioc, Lișteava, Neajlov, Sâi, Vâjiște, Vodomocna

Județul Giurgiu

Bratilov, Câlniște, Dâmbrovnic, Glavacioc, Jirnov, Milcovăț, Neajlov, Suhat

*sate dispărute

Nume de origine cumană

Județul Teleorman

Teleorman, Burnaz, Balaci, *Ciupag, *Zbrăgleze

Bercelui, Călmățui, Urlui, Mozac

Nume de popoare	Județul Teleorman	Județul Giurgiu
Cumani	*Comanca *Comănești	Comana
Tătari	* Tătarii din Vâjiște	-
Bulgari	Scioaștea/Scheoastrea/Scheostrei /Scheoștra,Scheostre/Scheostri Scheau/Skaun	-
Sârbi	*Sârbi/lângă Rușii de Vede *Sârbi (lângă Frumoasa) *Pleașov Sârbi	Sârbi
Turci	*Turcii din Zlotești	-
Greci	-	*Greci Greaca
Ruși	Rușii de Vede <Poroschia>	Ruși
Români	*Romanații de Sus *Romanații de Jos	Vlașca Vlașănuț

Nume care descriu forma locului (teritoriului)

Județul Teleorman

*Cârligați, Găuriciu, *Găvănești, Gălăteni, *Grădiște, *Gurguița, Islaz, Lada, Măgurele, *Ostra, Plosca, Putineiu, Scurtu, Scarioaștea, Vârtoape

Județul Giurgiu

*Cârligați, Găureni, Putineiu, Roata, Toporu

Nume care identifică localitatea cu mediul natural înconjurător

Județul Teleorman

Crângeni, *Gabrov, Frăsinet, Lăceni, Mereni, Merișani, *Novaci, Peretu, Piatra, Pietroșani, Plopi, Poeni, Poienari, *Scăești, *Stejerei, Ulmeni, *Ulmuleț, Viișoara.

Județul Giurgiu

Bălăria, Brăniștari, Budeni, *Codrești, Copăceni, Corbii Ciungi, *Coșoveni, Cucurezi, Hulubești, Curăteștii de Sus, *Elhovețul, Epurești, Gâștești, *Ghimpeni, Poieni, *Porumbeni, Novaci, *Șoimari, *Șerpătești, Trestenic, *Zăvoiu

Nume care arată o însușire a locului

Județul Teleorman

Albeni, *Bălțați, Cervenia, Negreni, Plăviceni, Pleașov, *Prislop, *Roșia, Seaca, Smârdioasa, Suhaia, *Știubeiele, *Șipotele, Uda, Udeni

Județul Giurgiu

*Albele, *Bouari, Izvoarele, Izvor, Malu, Pietre, *Pietrosul, Prund, Roșia, *Rușețu, *Strâmba

Toponimice derivate din nume de persoane

Județul Teleorman

Albești, *Aldești, Adămești, *Balomirești, Baldovinești, *Bădicești, *București, Calomfirești, Ciolănești, *Chiverești, Didești, Drăgănești, *Iaroslăvești, *Mănești, *Mihăilești, *Mircești, *Miroslăvești, *Mușătești, Mărzănești, Necșești, *Negoști, Slăvești, Slăvitești.

Județul Giurgiu

Bănești, *Barbulești, *Bertești, Berceni, *Bodinești, *Câlcești, *Căptărești, *Căzănești, Ciocănești, *Mironești, Dănciulești, Dărăști, *Dibăcești, Drugănești, Frătești, *Iași, *Ionești, *Măldărești, Mogoșești, Popești, Stănești, *Stănilăvești, Stoienești, *Tihulești

Toponimice care arată poziția socială

Județul Teleorman

*Comișani, *Comiși, *Nemoșteni, Ștorobăneasa, Voevoda

Toponimice care arată ocupațiile oamenilor

Județul Teleorman

*Belitori, Caravaneți, *Hânsărești, *Prisăceni, Vânători

Județul Giurgiu

Călugăreni, Călugărul, *Desăgari, Prisăceni, Vânători

Toponimice care arată însușirile fizice și psihologice

Județul Teleorman

*Bălțați, *Bârboși, *Bărbătești, *Blotori, Dulceni, *Flocoșani, Frumoasa, *Ludăneasca, Muți, Netoți, Ologi, Râioasa

Județul Giurgiu

Babele

Nume de origine mocănească

Județul Teleorman

Băsești, *Zărneasca, *Zărnești, *Coșerie, Drăgșani, *Hârlău

Județul Giurgiu

Coiani, Mârșa

Nume care arată originea locuitorilor

Județul Giurgiu

*Milcoveni, Ogrezeni, *Răceni

CAP. III. ECONOMIA MEDIEVALĂ

1. Agricultură

În tot evul mediu și chiar în timpurile moderne, întreaga structură administrativ-fiscală a Țării Românești se baza pe producția agricolă rezultată din cultivarea solului și creșterea animalelor⁵²⁶. Aspecte ale agriculturii medievale, practică ca îndeletnicire principală de locuitorii de pe teritoriul actualelor județe Teleorman și Giurgiu, sunt evidențiate, în mod sumar, de două surse, documentare și arheologice, ambele fiind în stadiul actual sporadice și insuficiente⁵²⁷.

⁵²⁶ Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 49.

⁵²⁷ Cercetările arheologice din așezări cum sunt cele de la Zimnicea și Răreanca-Bragadiru sunt limitate cronologic la sec. al XIV-lea și începutul sec. al XV-lea și nu sunt întru totul relevante pentru profilul activităților economice. La Zimnicea, de exemplu, s-au găsit boabe de grâu carbonizate și unelte agricole sau legate de creșterea animalelor (vezi I.Nestor et al., *Așezările din societatea primitivă*, p. 101).

1.1. Cultivarea plantelor. Cele dintâi informații scrise privind *cultivarea cerealelor* datează de la jumătatea sec. al XV-lea, când domnitorul Vlad Dracul întărește cu hrisov în anul 1441 „gălețile domnești” ale mănăstirii Glavacioc⁵²⁸. Cerealele cultivate erau în primul rând *grâul* și *orzul*, din care Radu cel Mare făcea danie, la 21 noiembrie 1504, aceleași mănăstiri, cu „13 găleți de grâu și 13 găleți de orz în fiecare an”⁵²⁹, la care se adaugă *ovăzul* și *meiul*, așa cum reiese din actul prin care Matei Basarab întărește mănăstirii „Sf. Troiță” dijma din satul Parapani, jud. Vlaşca „...o claie din zece de grâu, orz, ovăz, mei, fân...”⁵³⁰.

În secolele al XVI-lea și al XVII-lea în documente se fac referiri la existența *livezilor de pomet*, la Sfințești⁵³¹, la Merișani⁵³², la Gratia⁵³³, a *bostanului* la Crângeni⁵³⁴ și a *grădinilor* la Nenciulești⁵³⁵, dar și al plantelor tehnice, cum era *cânepa*, la Dușești⁵³⁶

Vița de vie s-a cultivat în satele acestui ținut de câmpie la fel de intens ca și în regiunile de deal, cu specific viticol. Informații despre această cultură se regăsesc într-un mare număr de documente începând cu anul 1433, când domnitorul Alexandru Aldea scutește mănăstirea Bolintin „de vinărici”⁵³⁷. Numai în județul Teleorman este consemnată existența viilor în aproximativ 40 de localități, între anii 1557⁵³⁸ și 1700⁵³⁹. Aceste vii erau stăpânite de diverse categorii de proprietari. Mănăstirile dețineau vii la Islaz, ca M-rea „Sf. Troiță”⁵⁴⁰, la Ostra, Flocoșani și Mănicești – M-rea Flocoșani⁵⁴¹, la Afumați și Nenciulești – M-rea Cotmeana⁵⁴², la Sârbi și Mihăilești – M-rea Cotroceni⁵⁴³. Ceilalți deținători erau fie boieri, ca Stoicea ban, care în anul 1557 deținea o vie la Uda și un loc de vie la Laiovu de Sus⁵⁴⁴, fie moșneni ca cei din Nenciulești⁵⁴⁵, sau negustori precum Petru și Ghioca, cupeți, care aveau o vie la Gurobodii⁵⁴⁶ ș.a. Prețul viilor este de asemenea precizat în unele acte. Astfel, în anul 1639, se vinde loc de vie la Drăgănești cu 1100 de aspri⁵⁴⁷ iar la Gârdești se cumpără două

⁵²⁸ DRH, B, vol. I, doc. 94, p. 162-164.

⁵²⁹ *Ibidem*, vol. II, doc. 58, p. 67-68.

⁵³⁰ *Ibidem*, vol. XXV, doc. 307, p. 341.

⁵³¹ DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 446, p. 427-430.

⁵³² DRH, B, vol. XI, doc. 62, p. 84-85.

⁵³³ Doc. Tel., doc. 642, p. 263.

⁵³⁴ *Ibidem*, doc. 638, p. 264.

⁵³⁵ *Ibidem*, doc. 599, p. 250.

⁵³⁶ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. VIII, doc. 84, p. 50.

⁵³⁷ DIR, B, veac. XIII-XV, doc. 84, p. 95.

⁵³⁸ DRH, B, vol. V, doc. 82, p. 88-89.

⁵³⁹ Doc. Tel., doc. 725, p. 293.

⁵⁴⁰ DRH, B, vol. XXII, doc. 262, p. 495-499.

⁵⁴¹ *Ibidem*, vol. XXII, doc. 272, p. 514-516.

⁵⁴² Doc. Tel, doc. 634, p. 263,

⁵⁴³ *Ibidem*, doc. 655, p. 270.

⁵⁴⁴ DRH, B, vol. V, doc. 82, p. 88-89.

⁵⁴⁵ Doc. Tel., doc. 557, p. 234.

⁵⁴⁶ Cat Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 976, p. 444.

⁵⁴⁷ *Ibidem*, doc. 1571, p. 685-686.

răzoare cu 600 de bani⁵⁴⁸. În epocă vinul are valoare de schimb: în anul 1631 o moșie la Poieni este cumpărată pe un cal și o bute de vin⁵⁴⁹, iar în 1654 Mareș Băjescu plătește pentru moșia Hurezi, pe lângă bani și 40 de vedre de vin a 50 de bani vadra, care fac 2000⁵⁵⁰.

1.2. Creșterea animalelor aducea importante venituri din comerț⁵⁵¹ și produsele sale erau impuse cu prioritate la zeciuală⁵⁵². Este probabil că în câmpie, ca și la munte, creșterea *oilor* era pe primul loc, pe măsură ce Poarta otomană solicita cumpărarea unor cantități tot mai mari pentru aprovizionarea capitalei⁵⁵³ iar formularea din documente pentru dijmă începe întotdeauna cu „vama oilor”. În hrisovul său din anul 1441 Vlad Dracul, scutind satele Butești și Mircești de dări, a menționat întâi darea oilor, apoi pe celelalte⁵⁵⁴. Oile erau valoroase și ca monedă de schimb. În anul 1532, când Vlad Vintilă le întărește lui Vlaico și fraților lui ocină în Găvăneștii de Jos se specifică faptul că jumătate din sat fusese cumpărat în timpul lui Vlad Călugărul „pe 200 de aspri și 100 de oi care făceau 1200 de aspri”⁵⁵⁵. Mai târziu, în a doua jumătate a sec. al XVII-lea, o oaie pe care Nan ceauș a dat-o drept dar la nunta fiului său valora 1 taler⁵⁵⁶. Se creșteau de asemenea *porci*, așa cum reiese dintr-un hrisov al domnitorului Vladislav al II-lea care îi scutește de „vama porcilor” pe unii stăpâni de la Mârșa, Roata, Uiești, Bâtcov din jud. Vlașca și Găvănești, jud. Teleorman⁵⁵⁷. *Albinăritul* era o preocupare importantă, aducătoare de câștiguri bune, de vreme ce Vlad Călugărul scutește de albinărit satele Gheorgova, Comana, Laiova lui Stroe, dăruite mănăstirii Cutlumuz⁵⁵⁸, pentru ca mai târziu, Radu Mihnea să scutească de „darea mierii” și satul Uda, al aceleiași mănăstiri⁵⁵⁹. Alte animale, cu bună pondere în economia agrară, dar nesupuse zeciuielii erau vitele mari, mai ales *boii*, care puteau fi oferite și drept monedă de schimb. În anul 1588 domnitorul Mihnea Turcitul îi întărește lui Mihai ban vii la Plăviceni, cumpărate “cu 2000 aspri și doi boi de alți 600 de aspri”⁵⁶⁰, valoarea animalelor crescând în timp, astfel încât în 1639 un bou costa între 470-550 aspri⁵⁶¹. Nici pentru *cai* nu se percepea zeciuală și puteau fi oferiți și ca daruri prețioase domniei, pentru confirmarea stăpânirii asupra pământului, sub

⁵⁴⁸ Doc. Tel., doc. 281, p. 141.

⁵⁴⁹ DRH, B, vol. XXIII, doc. 301, p. 482.

⁵⁵⁰ Doc. Tel., doc. 377, p. 176.

⁵⁵¹ Valeria Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viața feudală în Țara Românească și Moldova în sec. XIV-XVII*, Buc., 1957, p. 17.

⁵⁵² Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 64.

⁵⁵³ *Istoria Românilor*, vol. IV, 2001, p. 64.

⁵⁵⁴ DRH, B, vol. I, doc. 94, p. 162-164.

⁵⁵⁵ *Ibidem*, vol. III, doc. 141, p. 218-224.

⁵⁵⁶ Doc. Tel., doc. 516, p. 221.

⁵⁵⁷ DRH, B, vol. I, doc. 105, p. 183-185.

⁵⁵⁸ *Ibidem*, vol. I, doc. 214, p. 342-344.

⁵⁵⁹ DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 273, p. 258.

⁵⁶⁰ *Ibidem*, veac XVI, vol. V, doc. 403, p. 383-384.

⁵⁶¹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1562, p. 678-681.

forma „*darea calului*”. Astfel, Vlad cel Tânăr menționează într-un hrisov din anul 1511 că slugerul Vârjoghie din Voevodești îi dăduse un cal turcesc pentru 3000 de aspri, pe care domnul „l-a dat la unguri când s-a făcut pace cu craiul”⁵⁶² și tot dintr-un hrisov domnesc dat de Mihnea Turcitul aflăm că domnitorul Vlad Înecatul dăruise jumătate din satul Islaz lui Fârtat, pentru că acesta îi adusese domnia de la Poartă și pentru care cheltuisese 20.000 de aspri și patru cai pruși⁵⁶³.

1.3. Bălțile și pescuitul

Râurile cele mari, Oltul și Argeșul, cele mai mici, dar mai ales Dunărea cu *bălțile* și *gârlele* pe care le alimenta, reprezentau una din cele mai însemnate bogății naturale ale regiunii. Valoarea lor economică constă nu numai în *peștele* care era una din principalele mărfuri de export și o bună sursă de venit a domniei, ci și din faptul că formau obiectul unor importante danii pe care domnitorii le făceau în general mănăstirilor, mai ales propriilor ctitorii sau sfetnicilor care se dovedeau devotați. Astfel prima menționare a Bălții Suhaia datează din anul <1475-1476>, în timpul domniei lui Laiotă Basarab, care o întărește mănăstirii Cutlumuz⁵⁶⁴. Alți domni și succesori ai săi până la Matei Basarab vor întări timp de 200 de ani această danie făcută de Mircea cel Bătrân, mănăstirii de la Muntele Athos⁵⁶⁵. Un alt complex mare de bălți care se afla la est de Zimnicea este cel pe care Vlad cel Tânăr îl întărește în anul 1511 lui Vârjoghie sluger, unul din strămoșii familiei Năsturel⁵⁶⁶.

Cea mai mare baltă din Țara Românească era Balta Greaca sau Balta Doamnei dinspre gura Argeșului⁵⁶⁷. Ea avea o mare însemnătate în aprovizionarea cu pește a Bucureștiului și aducea venituri frumoase mănăstirilor ce încasau de aici vamă de pe urma pescuitului. Radu de la Afumați a dăruit partea domnească din vamă „din douăzeci de pești, patru pești”, mănăstirilor Glavacioc, Bolintin, Nucet, Strâmbu și Ursătești⁵⁶⁸. Vlad Vintilă a sporit numărul acestor mănăstiri cu Snagovul și Tutana⁵⁶⁹ și Alexandrul Coconul cu mănăstirea Mislea⁵⁷⁰. La Greaca își aveau sediul și stolniceii care luau dijma ce se cuvenea

⁵⁶² DRH, B, vol. II, doc. 90, p. 186-187.

⁵⁶³ DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 414, p. 409-412.

⁵⁶⁴ DRH, B, vol. I, doc. 151, p. 250-253.

⁵⁶⁵ În hrisovul din 23 iulie <1512-1513>, emis de Neagoe Basarab, se detaliază întinderea complexului de la Suhaia „de la Vadul Șiștovului până la Sichir, toate bălțile și gârlele din jurul Călmățuiului” (vezi DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215).

⁵⁶⁶ Era format din Gârla Șiștovului, Gârla Mare, Balta lui Calotă, Vrămărarul, Zlătanul, Crivedea și Călnița (vezi *Ibidem*, doc. 90, p. 186-187).

⁵⁶⁷ C. C. Giurescu, *Istoria pisciculturii*, p. 121.

⁵⁶⁸ DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 6, p. 5-7.

⁵⁶⁹ *Ibidem*, doc. 123, p. 121-122.

⁵⁷⁰ *Ibidem*, veac XVII, vol. IV, doc. 584, p. 570.

casei domnești nu numai din această baltă, ci și din cele învecinate⁵⁷¹. De beneficiile dijmei de pește s-au bucurat și călugării mănăstirii „Sf. Troiță” cărora Matei Basarab le întărește vama din satul Parapani, ce le fusese dăruită de Radu cel Mare⁵⁷², iar Radu Leon dă dreptul mănăstirii Clocociov să ia zeciuiala din peștele din Balta Suhaia⁵⁷³.

În sec. XVII, pe lângă bălțile deja cunoscute sunt amintite în diferite acte și unele *eleșteie*, cum sunt cele de la Prigoriți⁵⁷⁴ sau Nenciulești⁵⁷⁵.

Bogăția și întinderea bălților presupune și existența unei populații pescărești, așa numiții băltăreți, asupra cărora funcționau legi și tradiții speciale⁵⁷⁶. *Pescuitul* se dovedește astfel în tot evul mediu o activitate importantă și permanentă, probată atât de piesele arheologice descoperite – ace de pescuit, harpoane – cât și de mărturiile documentare: printre martorii unui act din 1686 se află și Tudor pescarul din Rușii de Vede⁵⁷⁷.

1.4. Pădurile

Sub raportul întinderii pădurilor pâna la marile defrișări din secolul al XIX-lea, județele Teleorman și Vlașca au reprezentat una din zonele cele mai bine împădurite din cadrul Câmpiei Române, fapt consemnat și de hărțile medievale. În harta din anul 1700 stolnicul Cantacuzino indică pentru județul Teleorman trei masive de pădure la est de Cotmeana și pentru Vlașca un masiv care înconjoară mănăstirea Glavacioc⁵⁷⁸. În harta Marelui Stat Major al Armatei Austriece din 1790-1791 (Pl.IV/1) în Teleorman apar împădurite regiunile nordice și centrale, cu concentrări masive între Olt și Călmățui și între Vedea și Teleorman, ce coboară apoi aproape în linie dreaptă până la nord de Călniște, unindu-se la vest de București cu Codrii Vlăsiei, iar peticele de pădure din jurul Comanei și al Neajlovului sugerează că uriașa pădure din centrul Munteniei se întindea în evul mediu până la Dunăre.

În județul Teleorman, unde pădurea ocupa, cum am văzut, o suprafață considerabilă și reprezenta o importantă sursă de bogăție, primele documente scrise se referă la obligațiile fiscale ce decurgeau din exploatarea ei. În anul 1445 domnitorul Vlad Dracul îi scutește pe Badea Ciutin și pe fii săi de slujbe și dajdii, printre care și cele „de lemne și de tălpi”⁵⁷⁹, de

⁵⁷¹ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 122.

⁵⁷² DRH, B, XXIV, doc. 222, p. 297-298.

⁵⁷³ Doc. Tel., doc. 457, p. 201.

⁵⁷⁴ *Ibidem*, doc. 632, p. 262.

⁵⁷⁵ *Ibidem*, doc. 667, p. 274.

⁵⁷⁶ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 222; Henri Sthal, *op. cit.*, p. 64-74.

⁵⁷⁷ Doc. Tel., doc. 636, p. 264.

⁵⁷⁸ C. C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Buc., 1975, p. 168.

⁵⁷⁹ DRH, B, vol. I, doc. 99, p. 173-175. „Lemnele și tălpile” se referă la obligația locuitorilor de a aproviziona cu lemne de ars și materiale de construcție curtea domească.

aceleași dări fiind scutiți și unii locuitori din Mârșa, Roata, Albești și Găvănești⁵⁸⁰. Numărul documentelor ce conțin referințe despre pădure este mare. Numai în județul Teleorman, în intervalul 1567-1699 au fost atestate corpuri de pădure în peste 70 de localități, iar din formulele de redactare ale actelor de vânzare-cumpărare sau întărire de către domni a proprietăților, rareori a lipsit specificarea pădurii. În aceleași acte, printre puținele detalii privind însușirile acelor posesiuni, se dau unele amănunte privind prețul stânjenuului de pădure, care în 1665 era, de exemplu, de 30 de bani atunci când Tudoran, clucer din Aninoasa, a cumpărat la Plosca pământ și pădure⁵⁸¹ și a crescut la 46 de bani până la sfârșitul aceluiași secol, când Mareș Băjescu a mai cumpărat o moșie la Zlotești⁵⁸².

În Vlașca era „pădurea cea mare” la vest de râul Argeș, în mijlocul căreia se găsea mănăstirea Bolintin⁵⁸³. O altă barieră de pădure se întindea la nord-est de Giurgiu, unde se afla și o braniște domnească⁵⁸⁴ care la <1560-1568> era în posesia mănăstirii Cutlumuz, ce „...trebuie să-și apere braniștea de la Giurgiu și nimeni să nu îndrăznească să taie sau strice”⁵⁸⁵.

2. Meșteșugurile

Până la sfârșitul sec. al XV-lea starea meșteșugurilor în regiune nu este înregistrată documentar, dar ea trebuie să fi urmat condițiile generale din Țara Românească, cu meșteșugari din diverse domenii de activitate care satisfăceau necesitățile comunităților sătești și urbane⁵⁸⁶. În urma cercetărilor arheologice de la Zimnicea s-a pus în evidență prezența în sec. al XIV-lea a unui atelier, prin descoperirea unui număr de unelte din dotarea acestuia, cu care se produceau obiecte pentru uzul gospodăresc și agricol⁵⁸⁷. Este neîndoielnic că dovezi ale *meșteșugurilor casnice* ale *torsului*, *țesutului* și *cusutului* erau prezente în așezările de la Zimnicea, Flămânda, Răreanca-Bragadiru, unde au fost găsite printre resturile locuințelor diferite piese folosite în această activitate, cum erau fusaiiolele, acele de cusut, un dinte de dărac ș.a.

Primii meseriași, a căror existență este probată documentar, sunt Ștefan și Martin Gasner din Ruși (Rusmark), ce figurau în registrul frăției *cizmarilor* din Sibiu în anul 1484⁵⁸⁸.

⁵⁸⁰ *Ibidem*, doc. 105, p. 208-215.

⁵⁸¹ Doc. Tel., doc. 469, p. 205-206.

⁵⁸² *Ibidem*, doc. 707, p. 287-288.

⁵⁸³ DIR, B, veac. XIII-XV, doc. 84, p. 95.

⁵⁸⁴ Acolo se afla și satul Brăniștari, atestat documentar tot în sec. al XVI-lea.

⁵⁸⁵ DRH, B, vol. V, doc. 182, p. 196-197.

⁵⁸⁶ Șt. Olteanu, *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în evul mediu*, Buc., 1969, p. 52.

⁵⁸⁷ I. Nestor et al., *Așezările din societatea primitivă* p. 101.

⁵⁸⁸ Fr. Zimmermann, *Das Register der Johannes Bruderscraft in Archiv des Vereines für Siebenbürgschs Landeskunde*, Hermanstadt, 1880, p. 356.

Mai târziu, printre *măcelarii* din Țara Românească semnați la Brașov în anul 1503 afla și „Valentinus carnifex de Ross”⁵⁸⁹. Tot în sec. la XVI-lea, printre cei din tagma *morarilor* îl găsim pe Neagul Murariul din Călugăreni⁵⁹⁰. Rămânând în domeniul morăritului, în sec. al XVI-lea se observă rolul tot mai important pe care îl deține această activitate în viața economică a tuturor categoriilor sociale: mănăstiri⁵⁹¹, boieri⁵⁹², moșneni⁵⁹³, care stăpâneau sau tranzacționau mori și vaduri de moară.

Pe lângă mori apar și meșterii constructori care se tocmesc pentru lucrări cu proprietarii. În 1659 Vasile și Iacob din Cătun se înțelegeau cu Mareș Băjescu să-i facă o roată de moară la Zlotești, cu 7 ughi⁵⁹⁴. Pentru a face o moară nouă la Puținței, în 1676, Neagu și Gherghe se asociază cu Tudoran, fost mare clucer, ca să tocmească meșteri să taie și să cioplească lemnele pentru aceasta cu 5 ughi, ei și sătenii să le care cum vor putea și să tocmească alt meșter care să facă moara⁵⁹⁵.

În sec. al XVII-lea sunt mai bine reprezentate și alte tipuri de meserii în actele de arhivă. Un Stoica *croitorul* figurează printre vecinii din Pleșovul de Sus⁵⁹⁶. Ion croitoru din Dușești este martor în anul 1636⁵⁹⁷ și în 1640 apare ca vânzător de moșie în Mărzănești⁵⁹⁸. Tot la sate își făceau meseria și *cojocarii*, cum erau Constantin Chiuciubașa din Ghimpați⁵⁹⁹, Gherghe Parpală din Novaci, martor în anul 1667⁶⁰⁰ și Radu cojocarul din Gratia⁶⁰¹.

În atelierele de confecționat abale din Rușii de Vede activau în cea de-a doua jumătate a sec. al XVII-lea mai mulți meșteri, printre care jupânii Gheorghe și Nedelco *abagii*, care în 1678 cumpărau moșie în satul Sârbi, alți doi abagii, Pencea și Tudor, fiindu-le

⁵⁸⁹ *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, vol. I, 1866, p. 2.

⁵⁹⁰ DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 250, p. 234.

⁵⁹¹ Exemplele pot fi multiple: în anul 1570 mănăstirea Glavacioc deținea mori la Călugăreni pe Neajlov și la Călugăreni în Teleorman, la Velea și Izvârta (DRH, B, vol. III, doc. 53), în anul 1684 mănăstirea Cotroceni deținea moară la Cervenia „cu roată de moară umblătoare și vad de moară” (Doc. Tel., doc. 620, p. 256) iar în 1689 egumenul Partenie cumpără pentru mănăstirea Cotmeana, alături de moșie, vie, braniște și „eleșteul din Nenciulești cu moară ș.a.” (Doc. Tel., doc. 667, p. 274).

⁵⁹² În 1514 Neagoe Basarab îi întărește lui Șuica vornic și fiilor săi jumătate din moara de la Dadilov, pe Câlniște (vezi DRH, B, II, doc. 122, p. 245-247); dintr-un hrisev al lui Radu Paisie din 1536 reiese că morile de la Rușii de Vede fuseseră făcute de Alb vistier în timpul lui Vlad Călugărul și date lui Stoico într-un schimb, 1/3 din moșia Ruși pentru moșia Căzânești (vezi supra, nota 185), în anul 1662 Mareș Bajescu, mare vistier, deținea la Slăveștii de Sus mai multe vaduri și mori gata (vezi Doc. Tel., doc. 446, p. 198-199).

⁵⁹³ În zăpăsul moșnenilor din Lăceni care se vând rumâni la 1 dec. 1630 figurează și moara satului (DRH, B, XXIII, doc. 181, p. 300-301.).

⁵⁹⁴ Doc. Tel., doc. 427, p. 192.

⁵⁹⁵ *Ibidem*, doc. 572, p. 239.

⁵⁹⁶ DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 81, p. 77-79.

⁵⁹⁷ Doc. Tel., doc. 234, p. 122.

⁵⁹⁸ *Ibidem*, doc. 288, p. 143-144.

⁵⁹⁹ DANIC, Mitrop. Ț. Rom., Ms. 132, f. 194-195.

⁶⁰⁰ Doc. Tel., doc. 480, p. 208.

⁶⁰¹ *Ibidem*, doc. 589, p. 247.

martori la încheierea actului de cumpărare⁶⁰². Tot din Ruși sunt amintiți ca făcând parte din rândul meseriașilor și niște *săpunari*⁶⁰³. În 1677, într-un zapis de vânzare din Gratia figurează printre martori și Vlad *cizmarul*⁶⁰⁴.

Deși ateliere de olărit nu au fost identificate în mod concret prin cercetările arheologice de până acum, probabil că olăritul se practica cel puțin pentru nevoile locale⁶⁰⁵, fapt confirmat prin semnalarea în anul 1630 a lui Voico *străchinaru* din Lăceni⁶⁰⁶.

Aceste informații scrise privind meșteșugarii specializați din ținutul Vlașcăi și Teleormanului formează un tablou palid al meseriilor în decurs de 400 de ani, când producția meșteșugărească, cel puțin în ramurile de bază – alimentare, țesut și prelucrarea țesăturilor, prelucrarea pieilor, a lemnului, a metalelor, cărămidăria, olăritul, trebuie să fi fost mult mai răspândite și aici, pe domeniile boierești și la sate, și mai apoi în orașe.

3. Căile de comunicație și comerțul

3.1. Drumurile

Drumurile comerciale medievale, folosite și în veacurile anterioare, unele continuându-le pe cele din antichitate⁶⁰⁷, erau considerate de N. Iorga fundamentul nașterii statelor feudale românești⁶⁰⁸. Raportul dintre drum și stat este acela că a fost unul din factorii constitutivi ai statului, iar prin veniturile vamale s-a consolidat puterea politică în spațiul românesc cuprins astfel în arii de civilizație atât occidentale cât și orientale⁶⁰⁹. Cele mai însemnate drumuri din Țara Românească erau rutele negustorești care coborau din Ardeal în Peninsula Balcanică, traversând Dunărea prin vadurile de la Severin, Calafat, Turnu, Zimnicea, Giurgiu, Dârstor, Brăila. Importante sau mai puțin importante, *drumurile medievale din sud-vestul Munteniei* urmăresc, ca mai toate drumurile, configurația terenului și principalele cursuri de apă (Pl.VII). Toponimia vadurilor și vâmlor dunărene este o dovadă a continuității și intensității circulației în Peninsula Balcanică - vadurile Diiului, Țimbrului, Nicopolei, Șviștovului și Dârstorului sunt numite în actele românești după orașele de pe malul drept, pentru că se aflau aici depozite de tranzit pentru mărfurile aflate în circuit. Numai așa poate fi explicată fixarea în toponimia românească a acestor denumiri⁶¹⁰.

⁶⁰² *Ibidem*, doc. 595, p. 248.

⁶⁰³ DANIC, Măn. Sf. Apostoli, V/1.

⁶⁰⁴ Doc. Tel., doc. 589, p. 247.

⁶⁰⁵ În județele Teleorman și Giurgiu nu au existat până astăzi centre tradiționale de ceramică.

⁶⁰⁶ DRH, B, vol. XXIII, doc. 181, p. 300-301.

⁶⁰⁷ Austriecii au folosit calea romană de pe Valea Oltului, Limesul Alutan și l-au transformat în "Via Carolina".

⁶⁰⁸ N. Iorga, *Drumurile de comerț, creație ale statelor românești*, Buc., 28, p. 2.

⁶⁰⁹ Șerban Papacostea, *Începuturile politicii comerciale a Țării Românești și Moldovei (sec. XIV-XVI)*, în SMIM, X, 1983, p. 9.

⁶¹⁰ Dinu C. Girescu, *op. cit.*, p. 178-179.

Drumul Oltului (Pl.VII/1) le asigura în primul rând negustorilor Sibiului, al doilea oraș comercial transilvănean, legături permanente cu Valahia, cu Bulgaria și Turcia sau, cu corăbiile pe Dunăre până la Brăila, cu lumea levantină de la Marea Neagră⁶¹¹. Drumul străbătea pasul Turnu Roșu-Câineni, făcea un popas la Râmnicu Vâlcea și altul la Slatina, unde se bifurca: o ramură mergea la Craiova, una se îndrepta la Nicopolea Mică unde era citadela ridicată de Mircea cel Bătrân în fața puternicei Nicopole bulgărești, la vadul de unde Radu Paisie emitea un hrisov la 5 mai 1544⁶¹² și unde funcționa una din vămile de graniță ale Țării Românești. Ea este menționată de domnitorul Dan al II-lea în hrisovul din 1431 prin care întărește privilegiul lui Mircea cel Bătrân adresat pârgarilor Brașovului pentru reglementarea vămii de la Dunăre⁶¹³. Cât de important era vadul de la Turnu și pentru negustorii brașoveni se vede din scrisoarea domnitorului Alexandru Aldea din anul 1432, care le cere sprijinul pentru recăpătarea cetăților Dârstor și Pîrgos din mâinile turcilor, a căror armată se îndrepta spre Țara Românească⁶¹⁴.

Dacă *Drumul Șiștovului* (Pl.VII/2) este pomenit în 1385 de pelerinii germani Sparnau și Tennstädt, ce străbăteau drumul dintre Dunăre și Sibiu prin Pitești, în documentele interne este pomenit mult mai târziu, la 23 iulie <1512-1513> în hrisovul lui Neagoe Basarab care, întărind daniile făcute de strămoșii săi domnești mănăstirii Cutlumuz, localizează acest drum. El pornea de la Rușii de Vede spre sud-vest, urma malul stâng al Urluiului, apoi pe cel al Călmățuiului ajungea până la Sichir (Secara) mai departe era hotar satului Fântânele și pe lângă Balta Suhaia ducea până la vadul Șiștovului⁶¹⁵. În acest sector al bălții se întâlnea cu alte drumuri mai mici, locale, cum erau *Drumul Găuriciului* (Pl.VII/3), atestat în 1533⁶¹⁶ și *Drumul Plăseanei* (Pl.VII/4), care venea dinspre Ulmuleț, așa cum apare în anul 1588⁶¹⁷. Vama de la vadul românesc al Șiștovului a funcționat și ea, desigur și înainte și după singura atestare documentară, cea din <1478-1479>, când mănăstirea Glavacioc fusese scutită și aici de vamă de către Basarab cel Tânăr Țepeluș⁶¹⁸.

⁶¹¹ Șt. Meteș, *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul până în veacul al XVIII-lea*, Sighișoara, 1921, p. 23.

⁶¹² DRH, B, vol. IV, doc. 160, p. 196-197.

⁶¹³ I. Bogdan, *Documente privitoare la Relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Tara Ungurească în veacurile al XV-lea și al XVI-lea*, vol. I, Buc., 1905, p. 34. Primul privilegiul comercial dat de Vlaicu Vladislav în 1368 Brașovului se referă explicit la vama de la Slatina și Brăila, implicit se poate referi și la vama de la Gura Oltului când vorbește de „mărfuri de peste Dunăre vămuite” (vezi și N. Iorga, *op.cit.*, p. 9).

⁶¹⁴ *Ibidem*, p. 40

⁶¹⁵ DRH, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

⁶¹⁶ *Ibidem*, vol. III, doc. 156, p. 249-252.

⁶¹⁷ DIR, B, veac XVI, vol. V., doc. 384, p. 364-366.

⁶¹⁸ DRH, B, vol. I, doc. 162, p. 268.

De la Rușii de Vede, răscruce principală de circulație în regiune, porneau mai multe drumuri în direcții diferite. Spre sud-vest se îndrepta *Drumul Nicopolei* (Pl.VII/5). El făcea hotar satelor Comanca, Ghiurghev, Prislop, Crângeni și Mănicești, intersecta „locul unde se întâlneau troianele”⁶¹⁹ și peste câmp ajungea la Nicopolea Mică – Turnu⁶²⁰. Tot de la Ruși este menționat în același document *Drumul Hânsăreștilor* (Pl.VII/6) până în satele Hânsărești și Ivaneti, în direcția nord-vest și *Drumul Scheostrei* (Pl.VII/7), spre nord-est⁶²¹. Mai târziu, în 1694 sunt consemnate un *Drum al Rușilor* (Pl.VII/8) prin Drăgușenel⁶²² și un *Drum al Ploscei* (Pl.VII/9) în <1654-1657>⁶²³.

În anul 1560 o ocină la Tecuci avea hotar în *Drumul Marmurei* (Pl.VII/10) sau Marmurelui⁶²⁴. *Drumul Oii (Calea Oii)*, ruta de transhumanță spre bălțile Dunării, venea dinspre nord de Pitești pe Valea Vedei și cobora la Olt (Pl.VII/11) pe un traseu adevărat documentar în anul 1588 la Ostra⁶²⁵, în anul 1617 la Crângeni⁶²⁶, în 1641 la Periați⁶²⁷, și în 1693 la Belciugata⁶²⁸. În hrisovul din 26 februarie 1617 dat de Alexandru Iliăș, când se face hotărnicia satului Crângeni pe Călmățui, în afara Drumului Oii sunt consemnate și alte drumuri: *Drumul Tolceștilor*, *Drumul Stupinilor* (Pl.VII/12), *Drumul Romanașilor*, *Drumul Băseștilor* (Pl.VII/13), *Drumul lui Oană*⁶²⁹. În anul 1693 un *Drum al Foametei* (Pl.VII/14) figurează drept hotar la moșia Seaca⁶³⁰.

În anul 1639, când Matei Basarab a întărit lui Bunea vistier satul Gabrov, acesta avea hotar la *Calea Albinelor* (Pl.VII/15), lângă Mărzănești⁶³¹. *Drumul Săpeștii* (Pl.VII/16) era în anul 1639 hotar de ocină în satul Săpata de la Vede⁶³² și hotar la Voevoda în anul 1626⁶³³, sate pe care le lega peste câmp.

Un hotar al satului Slăveștii de Jos, la 1670 era format de *Drumul Teleormanului* (Pl.VII/17), ce ținea probabil malul râului cu același nume⁶³⁴.

⁶¹⁹ Troianele sunt valurile Limesului Transalutan și ale Brazdei lui Novac de Sud care se intersectează în apropierea Gării Troianu.

⁶²⁰ *Ibidem*, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

⁶²¹ *Ibidem*.

⁶²² DANIC, Mitrop. Ț. Rom., CXXXVI/5

⁶²³ *Ibidem*, XXX/11.

⁶²⁴ DRH, B, vol. V. Doc. 178, p. 191-193.

⁶²⁵ DIR, B, veac. XVI, vol. V, doc. 383, p. 364.

⁶²⁶ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. II, doc. 749, p. 403-404.

⁶²⁷ *Ibidem*, vol. V, doc. 517 bis, p. 238.

⁶²⁸ Doc. Tel., doc. 696, p. 283-284.

⁶²⁹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. II, doc. 749, p. 403-404.

⁶³⁰ Doc. Tel., doc. 696, p. 283-284.

⁶³¹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1562, p. 678-681.

⁶³² *Ibidem*, doc. 1432, p. 620-621.

⁶³³ DRH, B, vol. XXI, doc. 81, p. 158-163.

⁶³⁴ Doc. Tel., doc. 519, p. 222-223.

La sfârșitul sec. al XIX-lea, Pantele Georgescu menționează printre drumurile vechi din județul Teleorman și altele, nesemnlate în documente, dar a căror funcționare este neîndoielnică, doar cu argumente indirecte. *Drumurile Sării* legau salinele de la Telega de schela de la Zimnicea pe valea Teleormanului (Pl.VII/18) și pe cele de la Ocnele Mari de schela de la Turnu⁶³⁵, situație relevantă documentar pentru sec. al XVIII-lea, valabilă și în secolele anterioare, cu atât mai mult cu cât vom vedea că sarea era cel mai important produs de export în porturile Turnu, Islaz și Giurgiu sub stăpânirea otomană. *Drumul Olacului sau al Craiovei* (Pl.VII/19) traversa de la est la vest județele Vlașca și Teleorman, pe la Vadulat, Baci, Balaci, Slatina, Craiova, de unde făcea legătura cu Pesta, Viena, Praga. *Drumul Cerii* (Pl.VII/20) venea dinspre Romanăți și Olt la Segarcea, trecea peste deal la Piatra și se oprea la Zimnicea. *Drumul Untului* (Pl.VII/1) se desfășura între Giurgiu și Turnu prin Bragadiru – Găuriciu – Piatra și exista și un *Drum al Țintei* (Pl.VII/22) de la Rușii de Vede la Zimnicea, prin Peretu, Piatra, Fântânele⁶³⁶, drum legat de transportul produselor petroliere, mai ales al păcurei⁶³⁷.

Câte un *Drum al Banului* pentru fiecare kaza, de la Turnu (Pl.VII/3) și Giurgiu, sunt recunoscute ca granițe trasate direct de Imperiul Otoman între Țara Românească și teritoriile sale administrative, kazalele⁶³⁸. Prima atestare documentară datează de la 1642, într-un document în care era pomenit ca hotar de ocină la Cacaleji⁶³⁹, în sec. al XVII-lea fiind numit, într-o scrisoare a boierilor munteni către trimisul sultanului, „hotar bătrân și vechi, drumul ce-i zice al Banului⁶⁴⁰”.

De la Giurgiu, unde Mircea cel Bătrân ridicase o puternică cetate pentru paza trecerii Dunării, pornea, încă din sec. al XIV-lea, o importantă cale: un drum care se îndrepta spre București și de acolo spre Transilvania pe două rute, prin Târgoviște, Câmpulung, Rucăr, Bran sau prin Pitești și Râmnicu Vâlcea. Sub denumirea de *Calea Giurgiului*, drumul la București este atestat în 1461 drept hotar al satului Calugăreni⁶⁴¹. Funcționarea vămii de la Giurgiu era reglementată de regulamente după care funcționau și celelalte vămi, taxele percepute intrând direct în visteria domnului, privilegiu de care principii Țării Românești se vor bucura și după ocuparea de către turci și transformarea în kazale a cetăților dunărene.

⁶³⁵ Aurora Ilieș, *Drumurile și transportul sării în Țara Românească în sec. XV-XIX*, în SMIM, vol. VII, 1974, p. 224-226.

⁶³⁶ Pantele Georgescu, *op. cit.*, p. 148.

⁶³⁷ Mara Popp, *Drumuri și ocupațiuni vechi în Țările Românești*, în BSRG, LVII, 1938, p. 272.

⁶³⁸ Frații Tunusli, *Istoria politică și geografică a Țării Românești de la cea mai veche a sa întemeiere și până la 1774*, trad. de G. Sion, Buc., 1836, p. 101.

⁶³⁹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. V, doc. 739, p. 326.

⁶⁴⁰ DANIC, Acte Dipl. Noi, pach. XIII, f. 18.

⁶⁴¹ DIR, B, veac. XIII-XV, doc. 124, p. 132.

Luptele pentru apărarea și controlul acestei intrări în Țara Românească s-au perpetuat și după pierderea ei în 1420, astfel încât în octombrie 1445 domnitorul Vlad Dracul, care considera Giurgiu „tăria creștinilor”, se vede nevoit să le scrie pângarilor din Brașov o scrisoare prin care să le ceară ajutorul în apărarea cetății, cu arme și muniție⁶⁴².

Mai târziu, Nicolae Iorga va considera că liniei de comerț ce ducea de la Rucăr la Giurgiu și la Rusciucul de pe malul celălalt al Dunării i se datorează ridicarea cetății București, în urma căreia se va dezvolta apoi orașul⁶⁴³.

Alte drumuri brăzdau județul Vlașca în lung și în lat. Într-un hrisov din 1519 figurează *Drumul Cârnelui*⁶⁴⁴, din hotarul Crevenicului până la Târnava, iar în anul următor *Drumul Prejbei*, din Trestenic până în apa Glavaciocului⁶⁴⁵. În anul 1568 o ocină din Manița are drept hotar *Drumul Curmeșat*⁶⁴⁶, iar în imediata apropiere, în hotar cu satul Toporu, doi ani mai târziu este consemnat *Drumul Bercenilor*⁶⁴⁷. *Drumul Răposatului Mircea Voievod* era limită a ocinei mănăstirii Glavacioc la Neagra, dinspre Vișina și Mălinești în 1576⁶⁴⁸, în timp ce *Drumul Sării* grănițuia satul Măldărești în anul 1587⁶⁴⁹ iar satele Dadilov și Piatra aveau la 1586 hotar la Calea Giurgiului și la *Calea lui Berivoi*⁶⁵⁰.

Aceste drumuri și altele, nemenționate, erau totodată căi de comunicație și rute comerciale, participante la traficul de mărfuri atât în interiorul țării cât și la comerțul exterior, prin cele trei schele de la Turnu, Zimnicea, Giurgiu.

3.2. Comerțul

După cucerirea Țării Românești și a Moldovei de către turci și subordonarea lor economică, o consecință importantă a fost orientarea tot mai accentuată, până la monopol, a comerțului celor două principate către Imperiul Otoman, îndeosebi către aprovizionarea capitalei acestuia cu alimente.

În aceste condiții schelele de la Turnu și Giurgiu, ca toate porturile otomane de la Dunărea de Jos, îndeplineau o întreită funcție: erau debușee pentru producția agro-zootehnică a hinterlandului, loc de tranziție și desfacere a mărfurilor din comerțul terestru al Imperiului Otoman cu țările Europei și centre de import și export al comerțului maritim imperial⁶⁵¹.

⁶⁴² I. Bogdan, *op. cit.*, p. 80.

⁶⁴³ N. Iorga, *Istoria Comerțului Românesc*, vol. I, Buc., 1925.

⁶⁴⁴ DRH, B, vol. II, doc. 183, p. 350-351.

⁶⁴⁵ *Ibidem*, doc. 196, p. 381-384.

⁶⁴⁶ *Ibidem*, vol. VI, doc. 116, p. 145-148.

⁶⁴⁷ *Ibidem*, doc. 218, p. 271-272.

⁶⁴⁸ DIR, B, veac XVI, vol. IV, doc. 213, p. 212.

⁶⁴⁹ *Ibidem*, vol. V, doc. 306, p. 294.

⁶⁵⁰ *Ibidem*, doc. 266, p. 254.

⁶⁵¹ Anca Popescu, *Circulația mărfurilor la Dunărea de Jos reflectată în kanunname-le (a doua jumătate a sec. al XVI-lea)*, în RI, tom VI, 3-4, 1995, p. 258.

Schela și târgul de la Turnu, situate la capătul sudic al drumului Oltului, singura rută comercială a negustorilor sibieni cu Peninsula Balcanică, erau frecventate de negustori străini, cum erau raguzanii, bulgarii, grecii, turcii, care tranzitau mărfurile la și din Sibiu, așa cum reiese din registrele vamale ale orașului transilvan⁶⁵². *Giurgiu* era un adevărat antrepozit între Țara Românească și posesiunile otomane de la sudul Dunării. Aici negustorii valahi și moldoveni schimbau produsele lor, în general alimentare, pentru țesături și alimente mediteraneene⁶⁵³.

În lipsa unor stipulații comerciale care să reglementeze statutul Țării Românești față de Poartă în secolele XV-XVII, se poate considera că negoțul dintre nordul și sudul Dunării se ghida la început după practici cutumiare, care au stat apoi la baza regulamentelor aplicate de administrația otomană porturilor dunărene⁶⁵⁴.

Normele care fixau regimul juridic al traficului comercial între cele două maluri ale Dunării pentru asigurarea veniturilor visteriei statului și pentru a satisface aprovizionarea cu alimente după nevoile tot mai crescute ale orașelor din Imperiu erau aplicabile în general tuturor așezărilor portuare⁶⁵⁵ și existau, în același timp, și regulamente specifice fiecărui port în parte⁶⁵⁶.

Legea referitoare la *vama, piața și portul Holovnik*⁶⁵⁷ stabilește regimul de vânzare și taxele portuare menționând mărfurile și activitățile desfășurate prin schela Turnului în secolul al XVI-lea. Produsele vămuite sunt în general cele exportate din Valahia. Sarea este unul din cele mai importante articole livrate de Țara Românească în Imperiul Otoman. La Turnu se percepeau 2 aspri pe căruță pentru trezoreria imperială, iar pentru sarea adusă pe fluviu vama

⁶⁵² Mihail Dan și Samuel Goldemberg, *Le commerce balkano-lévantin de la Transilvanie au cours de la seconde moitié du XVI-e siècle et au début du XVII-e siècle*, în RESEE, tom V, 1-2, 1967, p. 95. Între 1578-1595 tranzitează prin Turnu 27 de transporturi de la Nicopole, iar în 1595 trazitază câte 3 transporturi de la Târnova, Vidin și Constantinopol. La începutul secolului al XVII-lea, între 1614-1618 sunt înregistrate la Sibiu 51 de transporturi de mărfuri provenite de la Nicopole.

⁶⁵³ Halil Inalcik, *Imperiul Otoman. Epoca Clasică*, Buc., 1996, p. 239.

⁶⁵⁴ Viorel Panaite, *Pace, Război și Comerț în islam. Țările Române și dreptul otoman al popoarelor (sec. XV-XVII)*, Buc., 1997, p. 398.

⁶⁵⁵ Irène Beldiceanu Steinherr și Nicoară Beldiceanu, *Act du règne du Selim I concernant quelques échelles danubienne de Valachie, de Bulgarie et de Dobroudja*, în Südost-Forschungen, XXIII, München, 1964, p. 96-108. Cel mai vechi document care conține dispoziții privind regimul vamal și alte taxe percepute în porturile dunărene este registrul lui Kiuciuk Piri, cadiful din Kazanlâk, din data de 15.04.1520. O copie după manuscris se află în Biblioteca Națională din Paris.

⁶⁵⁶ Bistra Țvetkova, *Regimul schimbului economic dintre teritoriile de la nord și sud de Dunăre în sec. al XVI-lea, în vol. Relații româno – bulgare de-a lungul veacurilor (sec. XII-XIX)*, Buc., 1971, p. 109.

⁶⁵⁷ Eadem, *Actes concernant la vie économique des villes et ports balcanique au XV-e siècle et XVI-e siècle*, în REI, XL, 2, 1972, p. 375 și 380. Unele reglementări referitoare la portul Nicopol se aplicau și portului Holovnik. De exemplu, pentru sarea importată prin Turnu sau Islaz se percepea o taxă pe căruță cu titlul de taxă de vapor, iar pentru lemnul adus la Nicopol de vis à vis, de pe malul românesc, se percepea vama de rigoare dar dacă era pentru foc, rămânea nevămuat, ca și postavul de Brusa care era tranzitat spre Țara Românească și Ungaria.

era de 10 aspri pe vas în beneficiul domnului sau de 1 aspru pentru 2 bolovani⁶⁵⁸. Fructele, mierea și stupii de albine, seul, scândurile și altele asemănătoare erau vămuite cu 4 aspri pe căruță și 1 aspru la 2 stupi⁶⁵⁹; pentru mătase și îmbrăcăminte se plătea vamă de 4 aspri pe căruță; pentru lemnul brut se percepea o bucată pe căruță; pentru peștele pescuit din lacul Bercelui taxa de pescuit era de 1 pește la 10 pești; oile se percepeau cu un aspru la 2 capete, din care jumătate intra în trezoreria imperială și jumătate revenea domnitorului Țării Românești; pentru vitele mari se plăteau 4 aspri pe vită, din care jumătate era cota parte a domnitorului valah; pentru fiecare cal de povară se percepeau 10 aspri: 2 reveneau imperiului în trezorerie și 8 prințului român⁶⁶⁰, pieile de bivoli se plăteau cu 2 aspri pe o piele sau 4 aspri pe căruță; taxa pe cerealele din Țara Românească era de 4 aspri pe căruță; pentru mărfurile importate precum vinul adus de pe malul turcesc în Țara Românească taxa era de 4 aspri pe butoi. Se percepea o taxă de la crescătorii de oi și porci, numită “gorștină”, pentru iernarea turmelor de animale în jurul citadelor de sub autoritatea otomană și se confiscau animalele pierdute sau fugare, pentru fiecare turmă de oi se oprea o oaie, pentru fiecare turmă de porci se plăteau câte 15 aspri în contul trezoreriei otomane. Se stabilește și o taxa de căsătorie pentru fetele soldaților din fortăreață. Vapoarele cu mărfuri care veneau de la Vidin, Silistra, Hârșova, Chilia ș.a., plăteau de asemenea o taxă, cu titlul de vamă de trecere: pentru un vas mare, 20 de aspri; pentru un vas mijlociu, 12 aspri; pentru fiecare un vas mic, 8 aspri; pentru un vas de tip lădia 4 aspri⁶⁶¹.

Prin portul Turnu mai erau tranzitate și alte articole, supuse unor reglementări juridice ale portului Nicopole: țesături, cuțite, fier brut, postav gros, burnuze, legume, fructe, miere, cizme de piele, ceapă, bare de fier, carne de oaie, carne de vacă, fân și papură⁶⁶². Din lege rezultă că pe malul românesc, nu departe de Nicopole, se construiau corăbii și alte vase fluviale⁶⁶³ și că portul Islaz, care nu făcea parte din teritoriul administrativ al Imperiului Otoman era și el supus unor astfel de reglementări, el fiind unul din centrele importante ale exportului de sare din Țara Românească; pe sarea importată la Nicopole prin portul Islaz se rețineau, în natură, 11 bolovani la 100 de bucăți, din care 3 reveneau vămii românești. În unele cazuri se percepea în monedă, 1 aspru din 3 pentru cei trei bolovani⁶⁶⁴.

⁶⁵⁸ *Ibidem*, p. 382.

⁶⁵⁹ *Ibidem*, p. 381.

⁶⁶⁰ *Ibidem*, p. 382.

⁶⁶¹ *Ibidem*, p. 381.

⁶⁶² *Ibidem*, p. 375-380.

⁶⁶³ *Ibidem*, p. 376.

⁶⁶⁴ *Ibidem*, p. 375.

În aceeași perioadă aproximativ aceleași sortimente de mărfuri fac obiectul comerțului dintre cele două maluri ale Dunării prin *târgul și portul Giurgiu*: oi și carne de oaie, la două oi de vânzare se încasau 2 akce, împărțite egal, de emin și visteria românească⁶⁶⁵; la 2 oi de tăiat se încasa 1 akce, împărțită de asemenea egal și se plăteau 25 akce pentru o turmă (o turmă era formată din 154-1200 de oi) și 1 akce la 10 oi sub o turmă⁶⁶⁶; pentru o vită se plăteau 6 akce, din care 2 lua eminul și 4 visteria Țării Românești, iar pentru o vită tăiată se încasau 2 akce; pentru un cal sau iapă se percepeau 12 akce, din care 4 erau ale visteriei Țării Românești; la untdelemn și untdelemn pentru iluminat la 2 tigve cu ulei se lua 1 akce, împărțită între emin și vama Țării Românești, iar un car cu untdelemn de iluminat se taxa cu 44 akce, 40 revenindu-i eminului și 4 vămii române; la o căruță de unt, miere sau brânză se plăteau 8 akce, împărțite egal de cele două vămi; un car cu oțet, in, fructe era taxat cu 8 akce, câte 4 revenind eminului și domnului; scândurile de brad și materialul lemnos pentru construcții și de foc erau impozitate cu câte 4 akce pe car, sumă împărțită între cele două vămi⁶⁶⁷; pentru îmbrăcăminte, în special hainele aduse de la Brusa și Edirne și ipingelele bulgărești, pentru hainele tranzitate sau vândute dinspre Țara Românească, vama este distribuită între cele două părți, turcă și românească, în timp ce pentru marfa sosită dinspre sud, de vamă beneficiază exclusiv partea otomană; pentru un car cu pește eminul încasa 4 akce; pentru butoiul de vin venit de la Ruse se taxa vamă de 14 akce pentru emin și 14 akce pentru visteria românească; bineînțeles, produsul cel mai prețios, sarea, era supus aceluiași reglementări vamale ca în celelalte porturi, în plus pentru fiecare car trecut la Ruse eminul încasa încă 2 bolovani⁶⁶⁸.

În regulamentele ambelor porturi, ca de altfel pe toată linia de nord a Dunării, lipsesc mirodeniile, cu toate că este știut faptul că făceau parte dintre acele *mărfuri turcești* de lux ce penetraseră piața din Țările Române⁶⁶⁹. Se cunosc însă două mențiuni despre cantitățile de piper tranzitate prin portul Giurgiu: în anul 1506 se primiseră 1501 kg. în 8 luni, iar în anul 1515, 2112 kg în 6 luni⁶⁷⁰.

Din taxele vamale percepute pe importul și exportul din porturile dunărene aflate sub administrația otomană sumele erau împărțite între eminul portului, care primea 2% și domnul

⁶⁶⁵ Eadem, *Regimul schimbului economic*, p. 136.

⁶⁶⁶ *Ibidem*, p. 138.

⁶⁶⁷ *Ibidem*, p. 137.

⁶⁶⁸ *Ibidem*, p. 138.

⁶⁶⁹ Mihai Maxim, *Regimul economic al dominației otomane în Moldova și Țara Românească în a doua jumătate a sec. al XVI-lea*, în RI, tom 32, 9, 1979, p. 1750.

⁶⁷⁰ Halil Inalcik, *Bursa an the commerce of Levant*, în Journal of Economic and Social History of the Orient, III, 2, 1960, p. 138-139, ap. Anca Popescu, *op. cit.*, p. 267.

Țării Românești, “necredinciosul valah”, căruia îi revenea 3%, sub numele de vam sau chiar vama, ceea ce însemna o prelungire a vechii vămi românești a vadurilor, care era tot de 3%⁶⁷¹.

În secolul al XVI-lea satele din Țara Românească participau din plin la comerțul cu *Brașovul*. Negustorii țărani făceau anual nu numai transporturi cu produsele proprii dar, după ce le colectau, plecau și cu produsele consătenilor lor și ale proprietarilor⁶⁷². Din registrele vicesimale ale Brașovului rezultă că în prima jumătate a secolului al XVI-lea la acest la negoț a participat și un număr de sate din județul Teleorman și Vlașca, conform tabelului (după R. Manolescu).

Anul	Localitatea de origine	Valoarea mărfii	Nr. de participanți	Nr. de transporturi
1503	Mircești	3.300 asp.	1	1
1503	Voevodești	2160 asp.	1	1
1542	Dibăcești	200 asp.	1	1
1542	Nanov	250 asp.	1	1
1542	Suhaia	450 asp.	2	2
1542	Sura	580 asp.	1	1
1543	Putineiu	1750 asp.	5	5
1543	Sârbii	1890 asp.	1	2
1546	Găiseni	1920 asp.	1	1
1548	Găiseni	4120 asp.	1	1
1549	Găiseni	1340 asp.	1	1
1549	Găujani	1300 asp.	2	3
1549	Fântânele	760 asp.	2	2
1550	Cervenina	1080 asp.	1	1
1550	Cioara	1400 asp.	1	1
1551	Găiseni	11620 asp.	10	13
1551	Orbeasca	3800 asp.	2	2
1554	Găiseni	9200 asp.	6	10
1554	Fântânele	900 asp.	1	1
1554	Mircești	4640 asp.	4	4
1554	Piatra	3800 asp.	2	2
1554	Tătăraști	2100 asp.	4	4
1554	Blăjani (Buzău)+ Călugăreni	1920 asp.	2	1

Deși în aceste registre vamale nu sunt nominalizate tipurile de mărfuri vândute, ele nu pot fi altele decât cele general exportate din Țara Românească: pește, vite, cai, porci, oi, piei de vită, brânzeturi, miere, ceară, vin⁶⁷³.

Traficul extern de mărfuri explică prezența mai multor negustori din Rușii de Vede la Brașov: Radislav și Bratul în 1503⁶⁷⁴, Mănăilă în 1529⁶⁷⁵, iar Voicu se află în patru rânduri

⁶⁷¹ Anca Popescu, *Circumscripții vamale otomane în Zona Pontului Stâng și a Dunării de Jos*, în vol. Național și Universal în istoria Românilor. Studii oferite prof. Șerban Papacostea, Buc., 1998, p. 321.

⁶⁷² Radu Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul*, Buc., 1965, p. 215.

⁶⁷³ *Ibidem*, p. 105.

în Brașov între 1542-1545⁶⁷⁶. În total, între 1503-1554 sunt consemnați la Brașov 9 negustori din Rușii de Vede, care în 11 transporturi au dus marfă în valoare de 17.230 aspri. În aceeași perioadă, de la Giurgiu, patru negustori au efectuat 6 transporturi cu marfă, în valoare de 16.850 aspri⁶⁷⁷.

Taxele vamale rezultate din comerțul cu Sibiul și Brașovul erau luate de domnul Țării Românești, care, în unele cazuri, cedau o parte din veniturile acestor vămi unor mănăstiri pentru a le înzestra⁶⁷⁸, așa cum a procedat Radu cel Mare, care a întărit mănăstirii Glavacioc, ctitoria tatălui său Vlad Călugărul, printr-un hrisov dat la 20 iunie 1507, jumătate din vama Prahovei încasată pentru mărfurile cumpărate de la Brașov⁶⁷⁹.

În secolul al XVII-lea mai mulți negustori cumpără sau sunt deja proprietari de moșii în Teleorman și Vlașca, fapt ce confirmă situația că negoțul ajunsese o meserie aducătoare de venituri substanțiale dar și de îmbunătățire a statutului social. Câteva exemple din documentele epocii ilustrează acest fenomen. La 23 ianuarie 1631 Dumitru și Vasilie, negustori din Nicopole, cumpără satul Băcălești⁶⁸⁰, la 6 mai 1637 Matei Basarab le întărește lui Petru și Ghioca, cupeți, ocină în satele Gurobodii și Păhulești⁶⁸¹, la 13 noiembrie 1657 Nica neguțătorul cumpără parte de moșie în Purani⁶⁸², iar la 22 iunie 1686 domnul Șerban Cantacuzino dă hrisov de întărire lui Panait negustor pentru moșia Cătunul de Sus, județul Valșca⁶⁸³.

3.3. Circulația monetară

Numeroasele tezaure monetare medievale și nu mai puțin monedele izolate, descoperite în regiunea de sud-vest a Munteniei, documentează schimburi comerciale intense și o activitate de vânzare-cumpărare care presupune existența *banilor*. Aceștia dovedesc amploarea circulației monetare în decurs de patru secole, lămurind unele aspecte ale vieții politico-economice în acest teritoriu și puterea de teaurizare a unei populații așezate în apropiere de Dunăre, hotar permanent amenințat de atacuri, dar mai mult decât atât, loc de întâlnire al unor drumuri comerciale de mare interes, ce depășeau legăturile locale, ele tranzitând între Balcani și Carpați.

⁶⁷⁴ *Quellen*, I, p. 14, 31.

⁶⁷⁵ *Ibidem*, p. 174.

⁶⁷⁶ *Ibidem*, III, 1896, p. 200, 237, 243, 304.

⁶⁷⁷ Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 261-298.

⁶⁷⁸ Lia Lehr, *Comerțul Țării Românești și Moldovei în a doua jumătate a sec. al XVI-lea și prima jumătate a sec. al XVII-lea*, în SMIM, tom IV, 1960, p. 245.

⁶⁷⁹ DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 38, p. 42-44.

⁶⁸⁰ DRH, B, vol. XXIII, doc. 198, p. 375.

⁶⁸¹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 976, p. 444.

⁶⁸² Doc. Tel, doc. 413, p. 188.

⁶⁸³ *Ibidem*, doc. 644, p. 266.

Secolul al XIV-lea și începutul celui de-al XV-lea sunt dominate de moneda românească ce-și trăiește epoca de maximă înflorire și moneda țaratelor bulgare de la sudul Dunării. Cel mai mare și important tezaur medieval este cel descoperit în 1977 la *Balta Sărată*, în nord-vestul județului *Teleorman*. El este constituit din 3169 monede de argint, dintre care 1425 monede sunt emise de domnii Țării Românești Vlaicu Vladislav (1364-1377), Radu I (1377-1383), Dan I (1383-1386) și Mircea cel Bătrân (1386-1418) și 1744 monede emise de țarii bulgari Ivan Alexandru și Mihail (1331-1355), Ioan Sracimir (1360-1396) și Ivan Șișman (1371-1393). Nominalurile la monedele românești sunt dinarii și ducății, la cele bulgărești asprii și groșii⁶⁸⁴. Tezaurul de la *Scrioaștea*, din care s-au recuperat 48 de piese, este contemporan cu cel de la *Balta Sărată*. Monedele românești sunt emise de Vlaicu Vladislav iar cele bulgărești de Ivan Alexandru și de fiul său Mihail și de Ivan Sracimir⁶⁸⁵. Monede izolate, provenind de la aceiași emitenți s-au găsit și în alte localități, printre care *Zimnicea*⁶⁸⁶, *Răreanca*⁶⁸⁷, *Guruieni*⁶⁸⁸, *Lăceni*, *Alexandria*⁶⁸⁹. Într-un tezaur descoperit la *Roșiorii de Vede* se găsesc 11 ducăți din Țara Românească bătute de Mircea cel Bătrân și un gros emis de Petru I Mușat (1375-1391) în Moldova⁶⁹⁰.

Din secolul al XV-lea, după ce moneda românească se devalorizează, piața monetară românească este invadată de monedele statelor central europene și în primul rând, de cele ale Imperiului Otoman. Din tezaurul de la *Ulmeni*, care conținea aproximativ 3000 de monede, au fost salvate 1959 de piese, bătute în secolele XV-XVI și în primele trei decenii ale sec. XVII-lea de împărați romano-germani, de regi ai Ungariei și Poloniei, de principii ai Transilvaniei, de duci ai Prusiei și de câteva orașe europene. Ca valoare nominală monedele sunt taleri, orți, monede de șase, trei și un groș, dar mai ales dinari, care formează majoritatea acestui tezaur⁶⁹¹. Alte asemenea monede izolate sunt semnalate pe tot cuprinsul județului. Un tezaur monetar descoperit la *Viișoara* este compus din 225 de monede din argint, aproape în totalitate tripli groși, monede emise între 1531 și 1625 în Polonia, Lituania, la Riga, la Danzig

⁶⁸⁴ Ecaterina Țânțăreanu, Corneliu Beda, *Date preliminare asupra tezaurului de la Balta Sărată, com. Crângeni, jud. Teleorman*, în CN, V, 1983, p. 83-84.

⁶⁸⁵ Bucur Mitrea, *Un tezaur românesc vechi: Scrioaștea, jud. Teleorman*, în BSNR, LXX-LXXIV, 124-128, 1976-1980, p. 297-304.

⁶⁸⁶ Idem, *Monede antice și feudale de la Zimnicea*, p. 249, 255-256.

⁶⁸⁷ Gh. Bichir, *Quelques problèmes des XIII-e et XIV-e siècles*, p. 428.

⁶⁸⁸ N. Constantinescu, Al. Marinescu, *În problema satelor medievale de pe Vede și Teleorman: Descoperirile arheologice de la Guruieni și Orbeasca de Jos (r. Alexandria)*, în RM, an 1, 3, 1966, p. 71.

⁶⁸⁹ I. Spiru, *Informații asupra circulației monetare în jud. Teleorman în sec. XIV-XIX*, în BSNR, LXX-LXXIV, 124-128, 1976-1980, p. 652.

⁶⁹⁰ Katiușa Catrina, *Câteva date despre tezaurul din sec. XIV-XV descoperit la Roșiorii de Vede, jud. Teleorman*, în CN, VI, 1990, p. 151-161.

⁶⁹¹ I. Spiru, *Tezaurul monetar feudal de la Ulmeni-Teleorman*, în BSNR, LXVII-LXIX, 1973-1975, p. 171-174; Veronica Predoi, *Tezaurul de monede medievale descoperit la Ulmeni*, în Meandre, Alex., 1 (8), 2002, p. 35.

și Teschen, în Transilvania și în Imperiul Otoman⁶⁹². O compoziție aproximativ asemănătoare în ceea ce privește locul de emitere – Polonia, Lituania, Riga, Teschen și nominalurile, dar diferind epoca de batere, fixată după 1620, are tezaurul medieval de la *Nicolae Bălcescu*, compus din 46 de monede din argint⁶⁹³. Din tezaurul de la *Beciu* fac parte 31 de monede din argint, dinari, groși, tripli groși, aspri, toate bătute după anul 1600, în Ungaria, Prusia, la Danzig, Riga, Northeim și în Imperiul Otoman⁶⁹⁴. Un mic tezaur, format din trei monede austriece de la sfârșitul sec. al XVII-lea și o pafta masivă din argint aurit a fost descoperit la *Puținței*, fost Atârnați⁶⁹⁵. Două descoperiri monetare din secolul al XIX-lea au fost depistate din arhive, piesele fiind intrate de atunci în Muzeul Național din București: un tezaur descoperit de un locuitor la *Băsești*, în anul 1864, care cuprindea 216 monede din argint turcești și habsburgice și 25 de monede, tot din argint, provenite din Belgia, Prusia și Polonia ce au fost găsite în timpul lucrărilor agricole în satul *Grădișteanca*⁶⁹⁶.

Unele tezaure monetare medievale descoperite în județul Giurgiu pot fi asociate cu evenimentele politico-militare care au marcat sfârșitul secolului al XVI-lea, în special episoadele din războiul antiotoman purtat de Mihai Viteazul pe teritoriul acestui județ. Tezaurul de la *Ghimpați*, ce conține un număr de 11 ducați de aur emiși în Ungaria, Veneția și Țările de Jos, cronologic în perioada dintre anii 1446-1447 și 1595, reprezintă o valoare echivalentă cu leafa unui mercenar al voievodului pe o anumită perioadă⁶⁹⁷. Acumulat ceva mai târziu, tezaurul de la *Pietrele* are în componența sa 193 de piese de o mare varietate de tipuri monetare și cu o valoare ridicată, emisiuni provenite din Polonia, Lituania, Riga, Danzig, Curlanda, Teschen, Transilvania, Ungaria, Austria, Liegnitz-Brieg, Goettingen, Oldenburg, Embden, Provinciile Unite, Spania, Ragusa, Urbino, Modena, Lorena și Bar, Imperiul Otoman și se întinde cronologic pe o perioadă de aproape două secole, între domniile lui Matei Corvinul (1468-1481) în Ungaria și Filip al IV-lea (1621-1665) în Spania⁶⁹⁸. Două mici tezaure, databile în secolul XVI și începutul secolului al XVII-lea, au fost găsite la *Giurgiu*⁶⁹⁹ și *Stănești*⁷⁰⁰ și cuprind dinari și groși ungurești și polonezi.

⁶⁹² Aurel Vâlcu, Emil Păunescu, *Un tezaur monetar din sec. XVI-XVII descoperit la Viișoara, jud. Teleorman*, în vol. Chișinău 28-30 mai 2000, Buc., 2001, p. 169-195.I

⁶⁹³ Idem, *Trei tezaure monetare descoperite în jud. Teleorman*, în Meandre, an 3, nr. 2, Alex., 2000, p. 29-30.

⁶⁹⁴ Adina Berciu Drăghicescu, *Repertoriul descoperirilor monetare otomane din teritoriile locuite de români*, în Caietul seminarului special de științe auxiliare, Opuscula Numismatica, Buc., 1989, p. 89.

⁶⁹⁵ Aurel Vâlcu, Emil Păunescu, *Trei tezaure*, p. 29-30.

⁶⁹⁶ Constanța Știrbu, *Documente inedite din sec. al XIX-lea privind unele descoperiri monetare*, în CN, 1, 1978, p. 154.

⁶⁹⁷ Ana Maria Velter, *Un tezaur monetar din sec. XV-XVI descoperit la Ghimpați, jud. Giurgiu*, în CN, 4, 1982, p. 133-139.

⁶⁹⁸ Constanța Știrbu, Ana Maria Velter, *Tezaurul de la Pietrele*, Buc., 1996, p. 5-11.

⁶⁹⁹ Constanța Știrbu, *op. cit.*, p. 91.

În secolul al XV-lea își face apariția în forță *moneda turcească* ce va circula timp de peste patru secole în Țările Române, înlesnind circulația mărfurilor. Cele mai vechi tezaure de monede turcești sunt cele descoperite în județul Teleorman la *Orbeasca de Jos*, conținând 619 piese⁷⁰¹ și la *Plopi*, cu 211 piese bătute în cea de-a doua jumătate a sec. al XV-lea și în primele două decenii din sec. al XVI-lea. În secolele XVII și XVIII cele mai numeroase monede turcești componente ale unor tezaure sunt paralele și piaștrii de argint, cu titlu mai slab. Din această perioadă datează tezaurele de la *Alexandria*, *Drăgănești Vlașca*⁷⁰², *Frăsinet*⁷⁰³, în cele mai multe monedele otomane fiind asociate cu alte monede. Monede otomane izolate s-au găsit în foarte multe localități, dar și în morminte, folosite în cadrul ritualului funerar.

Un tezaur cu un conținut de 882 aspri otomani de argint și unul singur de bronz argintat, aparținând unei perioade de 40 de ani de la sfârșitul sec. al XV-lea și începutul celui de-al XVI-lea, a fost descoperit la *Gâștești*, pe Valea Ilfovățului. Suma bănească a monedelor, emise de sultanii Baiazid al II-lea, Selim I și Suleiman I, ar putea reprezenta o tranzacție comercială curentă, mai ales că locul depozitării tezaurului se află într-o zonă unde convergeau multe drumuri comerciale din preajma Bucureștiului⁷⁰⁴.

Tezaurul de la *Radu Vodă*, județul Giurgiu, cuprinde un număr de 367 aspri otomani, o imitație după aceștia și o monedă rusească. Cele mai vechi monede sunt emise în anii 1444-1445 iar cele mai recente datează din anii 1574-1584, contextul îngropării lui fiind legat probabil de un conflict intern între domn și o partidă boierească⁷⁰⁵.

4. Transhumanța

În evul mediu, ca și în vremurile moderne, pentru o bună parte din turmele de oi de la stânele de pe versantul nordic al Carpaților și de la cele de pe versantul sudic se alegea pentru iarnă coborârea în câmpia și bălțile din sudul Țării Românești sau Dobrogei. Acest fenomen al transhumanței reprezintă o mișcare în sens unic, din Transilvania în câmpia

⁷⁰⁰ Katiușa Pârvan, *Un mic tezaur din sec. al XVII-lea descoperit la Stănești, jud. Giurgiu*, în vol. Chișinău 13-15 mai 2001, Buc., 2002, p. 203-208.

⁷⁰¹ N. Constantinescu, Al. Marinescu, *op. cit.*, p. 551-555.

⁷⁰² Toma Rădulescu, Veronica Predoi, *Tezaurul monetar de la Drăgănești Vlașca, sec. XV-XVII*, în Oltenia. Studii și comunicări. Arheologie-Istorie, XV, Craiova, 2004, p. 47-51.

⁷⁰³ Idem, *Tezaurul monetar de la Frăsinet, sec. XVII-XVIII*, p. 54-58.

⁷⁰⁴ H. Dj. Siruni, Panait I. Panait, *Tezaurul de la Gâștești și unele probleme privind circulația acelei pe teritoriul orașului București și în împrejurimi*, în MIM, II, Buc., 1965, p. 196.

⁷⁰⁵ Eugen Nicolae, Emil Păunescu, *Un tezaur din sec. al XVI-lea descoperit la Radu Vodă, com. Izvoarele, jud. Giurgiu*, în SCN, X, 1993, p. 109-135.

Dunării⁷⁰⁶. Faptul este cauzat nu numai de clima mai rece din interiorul arcului carpatic⁷⁰⁷, cât mai ales de bogăția pășunilor din Valahia, unde desimea populației era mai redusă. Despre acest păstorit al ardelenilor nu au rămas documente, el rânduindu-se după tradiție până la începutul sec al XVIII-lea, când în Anatefterul lui Constantin Brâncoveanu sunt prevederi speciale pentru păstori din Scheii Brașovului⁷⁰⁸. Până la 1630 ei nu plăteau dijmă în visteria domnească, dar plăteau proprietarilor boieri sau mănăstiri taxă în bani sau în natură pentru pășunatul de vară sau iarnă, în arendă⁷⁰⁹. La Turnu și Giurgiu, pe teritoriul kazalelor, plăteau taxa de hibernare eminilor turci.

Marile drumuri ciobănești, răsfirate între Olt și Argeș, erau străbătute în special de păstori margineni care își îndreptau turmele în lunca Dunării, de la Turnu la Oltenița⁷¹⁰. Veneau la gurile Oltului și păstori din Țara Făgărașului și Țara Bârsei, dar mai puțini, drumurile lor fiind îndreptate spre răsărit, în Bărăgan și Dobrogea⁷¹¹.

Uneori, după ce generațiile de mocani pendulau pe aceleași rute și își stabileau târlele de iarnă pe aceleași moșii, se ajungea în cele din urmă la împrăștierea lor în Țara Românească. În județul Teleorman oierii ungureni au întemeiat sate care repetă numele celor de origine: Lisa, Mândra, Drăgșani⁷¹² și s-au stabilit pe moșii domnești, cum s-a întâmplat cu mocanii bârsani, învredniciți de domnitorul Nicolae Mavrogheni pe moșia Zimnicea⁷¹³. Păstoritul transhumant a atras atenția administrației otomane pentru produsele sale atât de apreciate de turci⁷¹⁴, deși uneori relațiile comerciale au produs și stări conflictuale, cumpărătorii de oi ai turcilor luând animalele cu sila și fără tocmeală⁷¹⁵.

Pentru sud-vestul Munteniei, ca pentru întreg teritoriul Țărilor Române așezământul transumanței a însemnat întărirea legăturilor între românii trăitori sub diferite stăpâniri,

⁷⁰⁶ Em. De Martonne, *Viața păstorească în Carpații Români*, în *Convorbiri Literare*, an XLVI, II, 1912, p. 122. Autorul consideră că migrațiunile păstorești sunt pretutindeni unde munții înalți cu pășuni bogate sunt alături de câmpie, aceste condiții găsindu-se în jurul Mediteranei și Peninsulei Balcanice.

⁷⁰⁷ Andrei Vereș, *op. cit.*, p. 127.

⁷⁰⁸ Dinu C. Giurescu, *Anatefterul. Condica de porunci a visteriei lui C. Brâncoveanu*, în SMIM, V, 1962, p. 410.

⁷⁰⁹ Șt. Meteș, *Păstori ardeleni în Țările Române*, Arad, 1925, p. 33.

⁷¹⁰ Costin Murgescu, *Drumurile unității românești*, Buc., 1996, p. 90.

⁷¹¹ Em. de Martonne, *La Valachie*, p. 284. La sfârșitul sec. al XIX-lea în Teleorman și Vlașca veneau turmele din Munții Făgăraș și Bucegi, ceea ce ar justifica aceleași pendulari și în sec. XIV-XVII, ținând cont de tradiția viguroasă a acestei ocupații.

⁷¹² N. Iorga, *Revelații toponimice*, p. 6

⁷¹³ Șt. Meteș, *Păstori ardeleni*, p. 65.

⁷¹⁴ C. Constantinescu Mircești, *Păstoritul transhumant și implicațiile lui în Transilvania și Țara Românească în sec. XVIII-XIX*, Buc., 1976, p. 36.

⁷¹⁵ Hurmuzaki, vol. XIX, p. 601. Baciul ardelean Dumitru Popa a fost jefuit de saigii turci la Zimnicea (vezi și Șt. Meteș, *Păstori ardeleni*, p. 60).

circulația valorilor și omogenizarea limbii și obiceiurilor acestora⁷¹⁶ și chiar dacă a fost limitat economic, el a fost excepțional din punct de vedere etnografic⁷¹⁷.

CAP. IV. HABITATUL MEDIEVAL

1. Așezarea deschisă

În stadiul actual al cercetărilor arheologice privitoare la problemele locuirii medievale pe teritoriul de azi al județelor Teleorman și Giurgiu, se observă că satul a reprezentat principala formă de organizare a comunităților românești pe parcursul secolelor XIV-XVII, după un model aproape exclusiv în regiunea de câmpie a Țării Românești. Până la apariția orașelor, centrul vieții economice, determinate în mod major de agricultură, se afla în sate⁷¹⁸. Fenomenul urbanizării unor așezări mai vechi, s-a desfășurat în mod inegal pe harta Țării Românești, unde regiunea podișului subcarpatic a avut prioritate datorită schimburilor comerciale orientate dincolo de munții Carpați, în timp ce în câmpia de sud a stagnat. Ea a fost supusă repetatelor invazii turcești și, după ocuparea cetăților Turnu și Giurgiu și trecerea lor sub administrația Imperiului Otoman, ca efect direct, s-au resimțit perturbări în viața orașelor legate de rutele comerciale, stânjenite de noua stăpânire⁷¹⁹. Așa se poate explica distrugerea așezării de la Zimnicea, pe care călătorii germani Sparnau și Tennstädt o găseau în anul 1385 „un oraș” care se numea tot Șviștov sau retrogradarea celui alt oraș vizitat de pelerinii germani cu aceeași ocazie, Rușii de Vede, la statutul de sat, așa cum este menționat în documente din secolul al XVI-lea și chiar de la începutul secolului al XVII-lea, precum și dispariția, pentru o lungă perioadă, din jurisdicția domnului valah, a așezării de lângă cetatea Giurgiului, pe care în anul 1403 Mircea cel Bătrân îl menționa cu apelativul „orașul nostru”.

În capitolul dedicat descrierii istorico-geografice a țărilor române, eruditul maghiar Anton Verancsics prezintă satele „ca niște colibe de păstori împrăștiate peste tot locul, târgurile nu sunt întărite cu nici un fel de îngrădituri iar casele țărănești sunt puțin ridicate de la pământ și făcute din lemn, lipite cu lut și acoperite cu paie sau stuf” și are grijă să menționeze că „orașe nu sunt deloc nici [...] o civilizație orășenească...”⁷²⁰. O imagine aproximativ asemănătoare o dau și izvoarele arheologice.

⁷¹⁶ C. Constantinescu Mircești, *op. cit.*, p. 15.

⁷¹⁷ I. Donat, *Păstoritul românesc și problemele sale*, în *Studii*, vol. XIX, 1966, p. 282.

⁷¹⁸ N. Constantinescu, *Le stade et les perspectives de la recherche archéologique du village medieval de la Roumanie*, în *Dacia*, NS, tom VIII, 1964, p. 265-278.

⁷¹⁹ Panait I. Panait, *Începuturile orașului București în lumina cercetărilor arheologice*, în *MIM*, V, 1968, p. 8-9.

⁷²⁰ *Călători străini*, vol. I, p. 404.

Județul Teleorman

Zimnicea. Așezarea medievală este amplasată pe terasa înaltă a Dunării, imediat deasupra luncii fluviului, la aproximativ 250 m de vechea margine a orașului modern și contemporan (Pl.XVI) și ocupă, prin suprapunere, așezarea getică din sec. IV-II î. Chr. și parțial necropolele, tumulară și plană, în zona de sud a acestora⁷²¹. Nivelul medieval poate fi decelat peste cele antice printr-un strat subțire de pământ negru, care a distrus și a deranjat pe mari porțiuni așezarea străveche. Dintre descoperirile deosebite făcute în cuprinsul așezării medievale de la Zimnicea trebuie semnalate în primul rând elementele care au permis datarea acestui complex. În bordeiul nr. 4 au fost descoperite două monede de argint bătute de Vlaicu Vladislav, iar în spațiul din imediata apropiere, la sud de Caseta (C) 3, s-au descoperit 2 monede bulgărești de bronz emise de țarul Ivan Alexandru și fiul său Mihail, emisiune care a durat până în anul 1355, o monedă de argint bătută de Ioan Sracimir și două monede turcești din argint, ilizibile dar probabil din aceeași epocă⁷²². Având în vedere faptul că nici în săpăturile arheologice următoare și nici prin descoperiri întâmplătoare nu s-au semnalat monede ulterioare acestei epoci, nici măcar de la Mircea cel Bătrân, perioada principală de locuire la Zimnicea poate fi situată în a doua jumătate a sec. al XIV-lea, cu posibilitatea ca ea să fi ființat și scurt timp după această epocă⁷²³. Dacă aceasta și-a încheiat existența brusc și în mod brutal în preajma veacului al XV-lea, atunci aceasta poate fi pusă în legătură cu evenimentele din toamna anului 1394, când Baiazid I și-a încheiat expediția din Țara Românească, după victoria de pe Argeș, de la Rovine, trecând Dunărea pe la Nicopole, în condițiile unor operațiuni de jaf și pradă ale detașamentelor turcești ce se înapoiau să treacă fluviul⁷²⁴.

Așa cum reiese dintr-un plan inedit al săpăturilor întreprinse între 1948 și 1974 (Pl.XIII) cele 65 de locuințe identificate pe suprafața cercetată, în exclusivitate bordeie, sunt concentrate în grupuri care urmăresc în principal un ax longitudinal orientat pe direcția est-vest, aflat spre extremitatea de nord a zonei locuite. Alte grupuri, dispuse mai răsfirat, ocupă partea de sud a platoului, până la marginea terasei⁷²⁵.

⁷²¹ I. Nestor et al., *Săpăturile arheologice de la Zimnicea*, p. 120; Idem, *Așezările din societatea primitivă*, p. 100.

⁷²² Bucur Mitrea, *Monede antice și feudale*, p. 255-256.

⁷²³ I. Nestor et al. *Așezările din societatea primitivă*, p. 101.

⁷²⁴ N. Constantinescu, *Fiction chronologique – destin historiographique: Rovine, le 17 Mai 1395* (II), în Argensis, Studii și Comunicări, XIV, Pitești, 2005, p. 301-314. N. Constantinescu pune în seama aceluiași eveniment distrușterea așezării de la Coconi în faza A (vezi N. Constantinescu, *Coconi, Un sat din Câmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrân*, Buc., 1972, p. 154) și Gh. Bichir indică aceleași cauze pentru incidentul care a distrus așezarea de la Răreanca-Bragadiru (vezi Gh. Bichir, *Quelques problèmes*, p. 439).

⁷²⁵ Situația era diferită acum 500 de ani, botul de terasă pe care se afla așezarea a suferit vizibile modificări prin prăbușire, datorită eroziunii naturale și intervențiilor umane.

La rândul lor, cele mai multe bordeie au axul lungimii pe direcția nord-sud, restul fiind ușor orientate spre sud-est sau sud-vest. Este de remarcat amplasamentul unui grup de zece bordeie așezate radiar pe movila C3, sectorul cu cea mai mare concentrare de locuințe și probabil unul din cele mai importante ale așezării (Pl.XIV).

În timpul campaniilor din 1975 și 2000-2005 s-au mai identificat încă un număr de 5 locuințe, ceea ce duce la un total de aproximativ 70 de locuințe. Întrucât proporția dintre spațiul cercetat arheologic și cel necercetat, în limitele relative ce pot fi trasate pentru întreaga așezare⁷²⁶, este net în favoarea celui necercetat, se constată că mai puțin de jumătate, chiar o treime din suprafață a fost ocupată de locuințele investigate arheologic. În acest caz, dacă în discuție am admite un număr dublu de bordeie pentru suprafața nesăpată, atunci așezarea ar fi cuprins cel puțin 150 de locuințe.

În comparație cu numărul locuințelor din vetrele altor așezări contemporane, cercetate în totalitate, cum sunt cele de la Coconi, care în faza A încheiată înainte de 1396 cuprindea 15 bordeie⁷²⁷ și de la Măicănești, pe Colentina, care în timpul lui Mircea cel Bătrân avea 6 bordeie⁷²⁸, la Zimnicea apare un decalaj pozitiv semnificativ.

Existența satelor „mici și mari” este confirmată de însuși voievodul Mircea cel Bătrân printr-o poruncă din anul <1404-1418 > fără precizări însă în ceea ce privește mărimea exactă⁷²⁹. Dar dacă se coroborează cifra locuințelor cu cantitatea și importanța materialului arheologic descoperit, atunci ar fi mai corect să se discute despre *Zimnicea ca de o așezare cu caracter urban sau cel puțin incipient urban*⁷³⁰.

Cimitirul. În movila C2, unde existau din antichitate două faze de înmormântare, s-au dezgropat 17 morminte de creștini, contemporane cu așezarea de bordeie. Defuncții erau așezați cu capul la apus și picioarele la răsărit, întinși pe spate, cu mâinile pe piept. Doar două înmormântări erau cu sicriu. Inventarul funerar era modest, alcătuit din: butoni sferici din argint cu mult cupru în aliaj; cercel de tâmplă de tip slav din electron, înfășurat cu fir de argint pe care erau înșirate mici perle metalice și un cercel aparținând unui tip medieval derivat dintr-o podoabă veche bizantină⁷³¹.

⁷²⁶ La sud și vest este buza terasei, la nord, dincolo de drum, sunt necropolele cercetate arheologic (și unde a fost surprins, spre limita estică un singur bordei, B 32, iar la est, în sondajele executate la limita orașului contemporan nu au mai fost interceptate locuințe.

⁷²⁷ N. Constantinescu, op. cit., p. 69. În faza B va avea 21 de locuințe iar în faza C 35.

⁷²⁸ Panait I. Panait, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești, Așezarea feudală*, în CAB, II, 1965, p. 190. În a doua jumătate a sec. al XV-lea va avea 9 gospodării.

⁷²⁹ Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în sec. XIV-XV*, p. 26.

⁷³⁰ Radu Popa, *Culture urbaine et culture villageois au Bas Danube aux XIII-e et XIV-e siècles*, în Actes du II-e Congrès International des Études du Sud –Est Européen, tom II, Athènes, 1972, p. 428.

⁷³¹ I. Nestor et al., op cit., p. 101.

Răreanca-Bragadiru. Așezarea veche medievală de la Răreanca este situată pe terasa din dreapta râului Vedea, la o distanță de 1,5 Km sud-est față de satul cu același nume, aparținător de comuna Frumoasa (Pl.XVII/1). Aici au fost scoase din pământ, în urma săpăturii de salvare, 6 bordeie, o groapă de provizii și două cuptoare de pâine. La baza stabilirii cronologiei așezării în sec. al XIV-lea, chiar în a doua jumătate a lui, pe lângă materialul arheologic, în special ceramic, cu analogii certe în așezările de la Zimnicea, Frumoasa, Coconi, stă mărturie și o moneda bulgărească, bătută de țarul Ivan Alexandru (1330-1371) în efigie cu fiul său Mihail, găsită în zona bordeielor 3 și 5, identică cu tipul descoperit la Zimnicea. Toate bordeiele de la Răreanca au fost distruse prin incendiere, ipoteza că așezarea a fost evacuată și incendiată cu ocazia invaziei otomane din anul 1394 fiind plauzibilă⁷³².

Cimitirul. Între cele două grupe de bordeie și afectând grupul dinspre nord s-a găsit un cimitir cuprinzând 52 de morminte, datat prin monede în sec. al XVI-lea. Așezarea contemporană cu cimitirul era situată la nord vest de acesta⁷³³.

Frumoasa. La marginea fortificației, la limita de sud, a fost surprins un bordei cu cuptor, care stratigrafic taie așa numita „manta” a valului de margine. Bordeiul face parte dintr-o așezare datată în sec. al XV-lea, contemporană cu cimitirul situat în interiorul palisadei dezafectate⁷³⁴.

Cimitirul. La partea superioară a fortificației, în interiorul cetății de pământ, sub stratul vegetal actual se găsește cimitirul aferent așezării datate la începutul sec. al XV-lea (Pl.XXIX/3). Din mormintele sărace în inventar funerar provin patru cercei simpli, din bronz⁷³⁵. Unul dintre cercei are veriga de sârmă pe care este prinsă o mărgică metalică decorată cu granule mici. Ceilalți trei cercei au veriga de sârmă cu mărgică îmbrăcată într-un fir metalic răsucit pe o mică distanță și dincolo de capetele ei⁷³⁶.

Poiana-Flămânda. În interiorul castrului roman (Pl.XIX/1) de la Poiana – Flămânda⁷³⁷, în două secțiuni orientate pe direcția nord-sud au fost surprinse trei locuințe medievale⁷³⁸, al căror inventar, constituit exclusiv din vase de ceramică este asemănător până

⁷³² Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 439; (vezi și N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 53).

⁷³³ *Ibidem*, p. 427.

⁷³⁴ N. Constantinescu, *Cetatea de pământ de la Frumoasa*, p. 735-736.

⁷³⁵ *Ibidem*, p. 735.

⁷³⁶ Luminița Dumitriu, *Der mittelalterliche schmuck des unteren Donaugebietes im 11.-15. Jahrhundert*, Buc., 2001, pl. 48/1-4.

⁷³⁷ Ioana Bogdan Cătănicu, *op. cit.*, p. 43. Castrul roman de la Flămânda, cu o suprafață inițială de la 6-7 ha și formă trapezoidală, a fost construit cel mai probabil chiar la începutul războaielor daco-romane.

⁷³⁸ Satul Flămânda este atestat documentar pentru prima dată în anul 1747, în timpul domniei lui Ștefan Racoviță (vezi Radu Perianu, *Raiaua Turnu. Un plan topografic al raialei*, în RIR, XIII, 1, 1943, p. 56-57).

la identitate cu material ceramic provenit din așezările de la Zimnicea, Frumoasa și Basarabi-Calafat, situri aflate în relativă apropiere. Nivelul medieval de la Flămânda a distrus în parte vestigiile romane și corespunde unui strat de pământ negru, peste care s-a depus un nivel de aluviuni gros de 0,30 m. Se poate astfel data locuirea românească de la Flămânda în cea de-a doua jumătate a sec. al XIV-lea și începutul sec. al XV-lea, iar dispariția satului poate fi asociată cu ocuparea definitivă de către turci a cetății Turnu și transformarea ei în kaza, în anul 1420⁷³⁹, când segmentul sudic din vallumul antic al Limesului Transalutan devine graniță între Țara Românească și Imperiul Otoman⁷⁴⁰.

Udeni, com. Sârbeni. Așezarea medievală este situată în punctul Lutărie, pe terasa pârâului Jirnov, afluent al Neajlovului. Distrusă parțial de arături adânci contemporane, din ea s-au păstrat și identificat două bordeie. Pe baza celor două monede descoperite în cimitirul contemporan așezării, un dinar din anul 1598 emis de Rudolf al II-lea, regele Ungariei și un dinar, tot unguresc, de la Mathias I (1608-1612), satul, ca și cimitirul, se datează în sec. XVI-XVII⁷⁴¹.

Cimitirul. În cimitirul medieval s-au dezvelit 23 de morminte, aflate la mică adâncime – 0,48-0,65 m. Gropile mormintelor erau dreptunghiulare și înguste, cu scheletele zăcând în poziție normală. 13 dintre morminte aparțineau unor adulți și 10 unor copii. S-au putut stabili, pe bază de suprapuneri, două faze de morminte. Cele din faza a doua aveau monede, pe baza cărora cimitirul se datează în sec. XVI-XVII. Una dintre monede este un dinar unguresc din 1589 iar a doua are același nominal și este emisă de Mathias I. Aceasta din urmă este perforată, semn că a fost purtată ca medalion⁷⁴².

Județul Giurgiu

Gogoșari, com. Gogoșari. Din așezarea medievală de la Cariera de nisip din Gogoșari au putut fi cercetate numai trei bordeie, înainte ca să fie și ele distruse de exploatarea nisipului. Datarea sitului în secolul al XVI-lea, cu posibile prelungiri în secolul al XVII-lea, s-a putut realiza atât cu materialul arheologic din cuprinsul locuințelor cât mai ales cu cele două monede de argint descoperite, ambele perforate: una din timpul domniei lui Ioan Albert (1492-1504) și a doua emisă în Ardeal, în anul 1568⁷⁴³.

⁷³⁹ Valeriu Ciocâltan, *Competiția pentru controlul Dunării inferioare*, în RI, tom 35, nr. 11, p. 1193.

⁷⁴⁰ H. Dj. Siruni, *Acte turcești privitoare la hotarele dunărene ale Țării Românești*, în RA, V, 1, 1942, p. 145-146. Documentul din 1578, mai, 8, care este și prima hotărânicie cunoscută a kazalei Turnu menționează printre toponime și “drumul lui Torpan”, ce trebuie să fie o transcriere eronată pentru Troian sau Drumul lui Traian, nume păstrat până în zilele noastre pentru limesul roman.

⁷⁴¹ Gh. Bichir, *Cercetări arheologice la Udeni*, p. 54-58.

⁷⁴² *Ibidem*, p. 54-56.

⁷⁴³ Bucur Mitrea, C. Preda, *op. cit.*, p. 634.

1.1. Locuința Bordeiul este locuința preponderent folosită din cea de-a doua jumătate a secolului al XIII-lea până în secolul al XVII-lea în zona de câmpie⁷⁴⁴ așa cum au demonstrat descoperirile arheologice de la Vădastra⁷⁴⁵, Străulești-Măicănești⁷⁴⁶, Coconi⁷⁴⁷, Basarabi-Calafat⁷⁴⁸ etc. Faptul se datorează pe de o parte lipsei unor materiale dure precum piatra, pe de altă parte pentru că acest tip de locuință semiîngropată este adecvat zonei în care combustibilul nu este întotdeauna la îndemână în cantitățile necesare, iar condițiile climaterice sunt în general extreme. Iar structura constructivă a bordeiului, rămasă aproape neschimbată din preistorie, este simplă și ușor de realizat.

Zimnicea. Bordeiele din situl de la Zimnicea nu permit încă o analiză temeinică, ci doar una formală, bazată pe date sumare⁷⁴⁹, cu detalii tehnice provenite de la bordeie parțial cercetate, în intervalul 2000-2006 (Pl.XV).

Începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIV-lea evoluția acestui tip de locuință marchează unele inegalități. În regiunea din apropierea Dunării se constată prezența unor bordeie mai evolute, unele cu două sau trei încăperi, în timp ce în centrul Țării Românești bordeiele sunt mai reduse ca dimensiuni și lipsite de un anume confort interior. Acest decalaj se va diminua până la dispariție, în intervalul dintre secolele al XV-lea și al XVII-lea⁷⁵⁰. La Zimnicea toate bordeiele investigate se prezintă planimetric cu o singură încăpere rectangulară, în formă de pătrat, de dreptunghi sau de trapez, mai rar ca un pentagon, și uneori cu colțurile rotunjite. Dimensiunile sunt variabile, de la cele mai mari de 7 X 3,4 m, (B1), 5,7 X 3,5 m (B26), 5 X 3,5 m (B8) la cele mai mici de 3,4 X 2,2 m (B3) sau 3 X 2,2m (B2) m. Tehnica de construcție trebuie să fi fost similară cu cea a locuințelor din celelalte situri contemporane: în partea inferioară, cea adâncită în pământ, pereții erau amenajați în paiantă. Modelul este demonstrat de amprente de nuiiele și pleavă din bucățile mari de chirpici provenit din prăbușirea pereților, care în acest caz suportau și osatura de grinzi și

⁷⁴⁴ Maria Comșa, *Types d'habitations de caractère rural de la région comprise entre les Carpates Méridionales et le Danube aux XIII-e – XVII-e siècles*, în *Dacia*, NS, XXI, 1977, p. 299; Panait I. Panait, *Așezare și locuință*, p. 238-242.

⁷⁴⁵ Corneliu Mateescu, *Un bordei din epoca lui Mircea cel Bătrân descoperit la Vădastra*, în *Materiale*, IX, 1970, p. 337-343.

⁷⁴⁶ Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 190-191,

⁷⁴⁷ N. Constantinescu, *Coconi*, p. 36.

⁷⁴⁸ Elena Busuioc, D. Vâlceanu, *Ceramica din așezarea medievală de la Basarabi-Calafat (sec. al XIV-lea)*, în *SCIVA*, XXVII, 1976, p. 495.

⁷⁴⁹ Din păcate pentru descrierea bordeielor cercetate în campaniile din 1948-1975, informațiile păstrate sunt cele verbale (vezi Maria Comșa, *op. cit.*, p. 303, nota 9), documentația de șantier nemaiputând fi recuperată.

⁷⁵⁰ Maria Comșa, *op. cit.*, p. 315.

căpriori a acoperișului pe care se puneau paiele sau stuful⁷⁵¹. Puteau, de asemenea, să rămână necăptușiți, doar cu o lutuială pe pământul crud săpat⁷⁵², modul de acces în aceste bordeie fiind clarificat doar pentru cele care dispuneau de un gârlici cu pantă, probabil acoperit⁷⁵³.

În situl de la Zimnicea gropile menajere sunt o prezență constantă în jurul locuințelor. Numai în limitele secțiunilor din ultima etapă de săpături s-au identificat aproximativ 9 astfel de complexe. Indiferent de scopul pentru care au fost realizate inițial⁷⁵⁴, aceste gropi s-au umplut în cele din urmă cu resturi menajere medievale și pământ amestecat cu pietre și chiar cioburi din straturile Latène.

Cel mai important element care mobila bordeiul era instalația de foc, ce putea fi simplă, formată numai din vatră, sau complexă, formată din vatră și cuptor. De exemplu, în grupul de locuințe din C 3 numai bordeiul 1 dispunea de o vatră deschisă amplasată în fața unui cuptor, în timp ce o parte din restul de bordeie aveau numai vetre deschise. Într-una din aceste vetre s-a găsit, în situ, un țest din pământ bătut⁷⁵⁵. Asemănătoare ca plan și tehnică constructivă cu locuințele mari, bordeiele cele mici din C 3 nu comportau amenajări în vederea încălzirii, destinația lor fiind de magazii de provizii și ținând cont de terenul nisipos, ele nu erau nici adânc săpate în pământ. Alte 20 de bordeie explorate în aceeași zonă aveau cuptoarele săpate într-un bloc de lut, cruțat în acest scop. Este menționat un cuptor săpat în pereții gropii unui bordei, la aproximativ 20 cm deasupra podelei, în fața căruia, pe aceeași podea era o vatră deschisă, iar în fața lui un rând de pietre puse acolo cu bună știință. În alt bordei, cuptorul săpat în lut avea acoperișul consolidat cu ajutorul unor pietre mari, dispuse pe laturi și deasupra. Un alt cuptor lucrat din lut, paie și pleavă era amenajat într-unul din unghiurile gropii bordeiului. În bordeiele cu vetre deschise, acestea erau în general amplasate în apropierea pereților opuși intrării sau la colțul dintre doi pereți, ca în bordeiele 3 și 4⁷⁵⁶.

Răreanca-Bragadiru. Bordeiele cu numerele 1, 2, 6 au fost identificate pe malul terasei, la limita de sud-vest a așezării și grupul 3, 4, 5 la limita de nord. Bordeiele 1 și 6, aflându-se pe pantă, au fost parțial distruse, conservându-se intacti doar pereții de vest, căptușiți cu bârne de lemn, lungi de 3,10 m în bordeiul 1 și de 3,26 m în bordeiul 6 și cu

⁷⁵¹ N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 41. La Coconi bordeiele aveau cel puțin patru pari de colț, unele având unul sau mai mulți pari intermediari pe fiecare latură. O altă tehnică era susținerea pereților de lemn pe tălpi sau loasbe de lemn.

⁷⁵² Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 190. O situație asemănătoare este la Măicănești – București, unde în locuințele din prima fază, pereții nu erau căptușiți cu lemn sau nuiele.

⁷⁵³ N. Constantinescu, *loc. cit.* La Coconi al doilea tip de intrare era cu o groapă cu fundul plat, cu o scară fixă sau mobilă.

⁷⁵⁴ Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 196. La Măicănești gropile au fost întrebuintate la început pentru depozitarea proviziilor.

⁷⁵⁵ Corneliu Mateescu, *op. cit.*, p. 314, nota 16.

⁷⁵⁶ Maria Comșa, *op. cit.*, p. 303.

adâncimea gropii de 0,75m. Bordeiu 2 din același grup (Pl.XVII/2), conservat aproape în întregime, era aproximativ pătrat, cu dimensiunile de 3,60 X 3,80 m și adânc de 1,20 m. Podeaua și pereții erau lutuiți, aceștia din urmă având parii de susținere încastrați în ei. În mijlocul laturii de nord erau situate vatra deschisă și cuptorul săpat în lutul pereților. Amândouă erau dispuse pe un strat de pietriș. Între vatră și colțul de NV s-au găsit scânduri lungi și gropi de pari provenind de la un pat. Intrarea se afla pe latura de est, unde datorită înclinării pantei peretele se afla mai mult la suprafață. Cenușa denotă un acoperiș de stuf. Bordeiu 2 a fost distrus de un incendiu violent, iar inventarul neputând fi evacuat a rămas pe loc⁷⁵⁷. Bordeiele conservate în întregime, 3 și 4, aveau o formă rectangulară, cu dimensiunile de 3,60 X 3,25 m (B3) și 3,50 X 5,35 m (B4) și adâncimea gropii de 0,76 și respectiv 0,70 m. Pereții căptușiți cu nuiele aveau stâlpi de colț și grinzi groase. Amândouă aveau câte o vatră ovală, amplasată la colțul dintre doi pereți, iar intrările pe latura sudică⁷⁵⁸.

Poiana-Flămânda. Surprinse doar în secțiune, din cele trei locuințe se cunoaște lungimea câte unei laturi, celelalte fiind rămase în afara excavațiilor (Pl.XIX/2). Bordeiu 1 are latura de pe axul nord-sud lungă de 4 m. Pe podeaua amenajată din argilă, groasă de 0,10 m, aflată la 1,70 m adâncime și care se află pe un stat de cărbune, s-au prăbușit pereții construiți din lemn și pământ bătut, groși de 0,30 m. Pe latura de vest, săpat în perete, exista un cuptor, vatra deschisă aflată în fața lui fiind în mare măsură distrusă. Din bordeiu 2, a cărui groapă se afla la -1 m adâncime, s-a surprins o parte din podeaua de lut amenajată și vatra.

A treia locuință, cea de suprafață⁷⁵⁹, un tip constructiv rar, chiar întâlnit izolat în Câmpia Munteană, este reprezentată de o platformă de chirpici cu o latură, măsurată pe direcția nord-sud lungă de 4,15m.. Peste ea este prăbușită o bucată de chirpici masiv și are drept inventar două vase de mici dimensiuni din ceramică smălțuită și sgraffitată. Pământul de umplutură este negru și conține bulgări mici de chirpici și fragmente de ceramică⁷⁶⁰.

Udeni. Bordeiele nr. 3 și nr.4 sunt nedezvelite complet, ci doar în porțiunile cuprinse de șanț. Se cunosc astfel numai lungimea unei laturi și adâncimea gropii. Bordeiu 3 avea latura de 3,48 m și adâncimea de 0,65 m. Podeaua era făcută din pământ bătucit, fără să fie lipită cu lut. În umplutură s-au găsit puține urme de ceramică și arsură. Spre deosebire de nr.3, bordeiu 4 era mult mai mare – avea latura de 5,80 m și adâncimea de 0,95 m. El conținea mult lemn carbonizat și cenușă provenind din grinzile de la acoperiș și de asemenea,

⁷⁵⁷ Gh. Bichir, *Quelques problèmes*, p. 429).

⁷⁵⁸ *Ibidem*, p. 428.

⁷⁵⁹ Ioana Bogdan Cătănicu, *op. cit.*, p. 43.

⁷⁶⁰ Ecaterina Țântăreanu, *Date despre locuirea medievală*, p. 460.

fragmente ceramice. Podeaua a fost lipită cu lut. În partea superioară a umpluturii bordeiului s-au găsit câteva cărămizi și fragmente de tencuială, fapt ce presupune că în apropiere a fost o construcție de zid⁷⁶¹.

Dulceanca. La Dulceanca a fost descoperit un complex reprezentat de o platformă aproape rectangulară, de 2,40 X 2 m, la adâncimea de 0,40 m, marcată de chirpici și cărbune, masate în special la colțuri (Pl.XVIII). Masa de chirpici are direcția de prăbușire spre interior. Este vorba de o *locuință de suprafață* cu podeaua neamenajată și cu o vatră circulară adâncită sub nivelul podelei, în colțul de nord-est. În cuprinsul ei, s-a găsit multă cenușă și cărbune și un vas, singurul inventar al casei. Această locuință a fost atribuită cronologic sec. al XIV-lea⁷⁶².

Județul Giurgiu

Gogoșari. Forma bordeielor nu a putut fi stabilită în mod clar, ele fiind parțial distruse de cariera de nisip. Întrucât bordeiul nr.3 păstrează în întregime latura de vest, care măsoară 4,70 m, s-a considerat că ar fi fost cel mai probabil dreptunghiular. Adâncimea la care se află podelele față de nivelul actual de călcare este variabilă, de – 1,30 m în bordeiul 3 și de numai 0,90 m în bordeiele 1 și 2. În porțiunile săpate nu au putut fi identificate urmele unor pari, dar a fost scos la iveală o cantitate destul de mare de material arheologic din pământul de umplură al locuințelor⁷⁶³.

2. Arhitectura de apărare

Întărirea liniei Dunării cu un sistem de fortificații care să reprezinte puncte eficiente de apărare ale teritoriilor valahe într-un moment în care întreg malul bulgăresc, întărit cu cetăți puternice, devenise posesiune turcească, a fost una din principalele preocupări ale lui Mircea cel Bătrân imediat după suirea sa pe tronul Țării Românești. Pericolul permanent al atacurilor otomane, mai ales după înfrângerea creștinilor de la Nicopole în 1396, îl obligă pe domn să întreprindă mari lucrări defensive pentru întărirea hotarului dunărean. Astfel se încheagă și se dezvoltă, la sfârșitul sec. al XIV-lea, sistemul de apărare ce se baza în primul rând pe cetățile de zid care străjuiau granițele în punctele cheie, de la Severin până la Marea Neagră. Așezate la graniță, la cele două mari vaduri, la rândul lor apărate de cadrul natural avantajos, o regiune inundabilă, acoperită cu bălți, cu brațe și mlaștini la care se adăugau pădurile de nestrăbătut din câmpia de sud, cetățile Turnu și Giurgiu au jucat un rol important în sistemul de apărare organizat de Mircea cel Bătrân.

⁷⁶¹ Gh. Bichir, *Cercetări arheologice la Udeni*, p. 56.

⁷⁶² Suzana Dolinescu-Ferche, *Raport asupra săpăturilor de la Dulceanca, 1963-1967*, în *Materiale*, IX, 1970, p. 321-323.

⁷⁶³ Bucur Mitrea, C. Preda, *op. cit.*, p. 632.

Planul nucleului cetății Turnu este circular, cu trei centuri de ziduri, iar al cetății Giurgiu este pătrat, cu turnuri de colț⁷⁶⁴. Pe lângă marile lucrări defensive, întreprinse în această perioadă, s-au ridicat și unele întărituri de proporții mai mici cum au fost cetățile de pământ. Acestea erau construite cu ocazia unei situații imediate și pentru folosirea temporară, tipul fiind mai bine ilustrat în Moldova de cetățile de la Bârlad și Crăciuna⁷⁶⁵ decât în Țara Românească, unde este cercetată și încadrată cronologic doar una singură, cetatea de la Frumoasa⁷⁶⁶. Alte două fortificații de pământ care ar corespunde tipului Frumoasa ca funcțiune, Cetatea Cazacilor de la Roșiorii de Vede și Cetatea de la Frățești-Giurgiu, nu pot fi puse în legătură cu vreun eveniment militar sau într-un raport cronologic, din lipsa totală a materialului arheologic sau a informațiilor documentare.

2.1. Cetățile de zid

Cetatea Turnu – Turnu Măgurele, jud. Teleorman. Cetatea Turnu este așezată lângă acel vad al Dunării pe unde trecea cel mai drept drum dintre Ardeal și Peninsula Balcanică, pe văile Oltului și Osam, unde coborau și urcau negustorii din Transilvania, dar și năvăleau turcii în Țara Românească și Ardeal⁷⁶⁷. În față, pe malul drept al Dunării se afla cetatea Nicopolei, care din anul 1393 fusese ocupată de turci, și de la care primește și numele de Nicopolul Mic sau Nicopolis Minor, nume cu care cetatea Turnu este desemnată atât în documentele străine cât și în cele românești. Toate celelalte denumiri pe care le poartă în izvoarele documentare și cartografice – turcescul Kulé, forma slavizată Holovnik și grecescul Pirgos reprezintă echivalentul cuvântului românesc Turnu⁷⁶⁸.

Reconstituirea evoluției planimetrice și a sistemului de construcție al fortăreței de la Turnu, demantelată după pacea de la Adrianopol din 1829, este rezultatul cercetărilor arheologice întreprinse în mai multe etape.

În ultima formă (Pl.XXI/1-2), la sfârșitul ocupației otomane, cetatea Turnu era alcătuită din trei elemente principale dispuse aproximativ concentric: un puternic zid circular în centru, un zid de incintă și un șanț de apărare mărginit de ziduri⁷⁶⁹, iar în afara ei o a doua

⁷⁶⁴ Teodor Octavian Gheorghiu, *Arhitectura medievală de apărare din România*, Buc., 1985, p. 99.

⁷⁶⁵ Lucian Chițescu, *Fortificațiile din pământ și din lemn de pe teritoriul țărilor române în evul mediu*, în SMMIM, nr. 2-3, 1969-1970, p. 54.

⁷⁶⁶ N. Constantinescu, *Cetatea Frumoasa*, p. 731-743.

⁷⁶⁷ N. A. Constantinescu, *Întinderea raialelor. Cu deosebită privire la raiaua Giurgiu*, în AGA, I, 1910-1911, p. 27.

⁷⁶⁸ Analiza istorico-lingvistică a numelui cetății „Turnu”, bazată pe izvoare externe și bibliografie de specialitate este cuprinsă în lucrările de referință despre monument (Gr.Florescu, *Cetatea Turnu*, p. 5-6 și Gh. I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 138-139).

⁷⁶⁹ Gh. I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 141.

linie de apărare din pământ, de formă pentagonală, cu turnuri de colț⁷⁷⁰. Cel mai de seamă element al fortificației, de la care și-a luat și numele, este turnul central circular, cu diametrul de 17,40 m și ziduri groase de 3 m. Paramentul exterior este alcătuit din blocuri de piatră fățuite, având între ele pietre sau cărămizi și din emplectonul de piatră și mortar consolidat cu grinzi transversale. În săpătura adâncită până la 4 m, în vecinătatea turnului s-a găsit un strat gros de cărămidă și mortar, corespunzător primului nivel de construcție al turnului. Deasupra lui se află un strat de nivelare cu pământ nisipos, peste care s-a turnat un strat de mortar ce se subțiază pe măsură ce se depărtează de turn. Concomitent sau imediat după construcția turnului s-a amenajat șanțul de apărare, lat de 6 m, mărginit de un zid spre interior, cu o contraescarpă spre exterior. Fără a se putea face un raport stratigrafic direct între turn și șanț, se poate stabili o succesiune imediată a șanțului față de turn. La exteriorul zidului de contraescarpă s-a descoperit un șir de piloți de lemn, groși, bătuți unul lângă altul, care au avut cel mai probabil rostul de a consolida terenul decât de elemente de fortificație. În prima fază zidul de incintă avea un traseu circular, cu o fundație mai lată decât elevația, construcția lui fiind imediată ridicării turnului și amenajării nivelării din jurul lui. Situația stratigrafică și fragmentele ceramice dovedesc că prima fază a cetății Turnu s-a construit într-o succesiune strânsă, ca etape ale aceleiași faze de construcție, la sfârșitul secolului al XIV-lea. În cei peste 400 de ani de existență, cetatea Turnu a cunoscut mai multe stadii de refaceri și folosire, decelabile în cercetarea arheologică. Zidul de incintă a fost refăcut integral în secolul al XV-lea pe un traseu care parțial se suprapune pe zidul demolat, iar în alte locuri îl depășește sau se retrage față de el. În această fază avea grosimea de 2,50 m, iar spre exterior avea turnuri semicirculare masive, cu diametrul de 3 m. Într-o etapă mai târzie acest zid va fi îngroșat prin înglobarea turnurilor. O altă refacere, corespunzătoare tot secolului al XV-lea, a suferit și zidul care mărginea șanțul de apărare și contraescarpa, dar numai în partea superioară, și tot de acum datează și poarta cetății de pe latura de est-nord-est. Ulterior poarta va fi mutată pe latura de sud, unde va rămâne pe toată perioada de funcționare. Ultimele transformări au fost cele când s-au adăugat turnuri masive în partea de sud a incintei⁷⁷¹.

Configurația refacerilor otomane mai târzii și a fortificației de pământ sunt confirmate de materialele cartografice din secolul al XVIII-lea. În schițele maiorului Jenei (1784) pentru descrierea topografică a Bulgariei și Valahiei Mici⁷⁷² și în Schița austriacă a

⁷⁷⁰ Ionel Căndea, Ecaterina Țânțăreanu, *Nicolae Iorga în fruntea Comisiunii Monumentelor Istorice și cercetările arheologice de la Cetatea Turnu - Turnu Măgurele*, în vol. Nicolae Iorga 1871-1940, Studii și Documente, III, Buc., 2007, p. 225-226.

⁷⁷¹ Gh. I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 100-101.

⁷⁷² DANIC, R89-c. 351, 354.

districtului Romanai⁷⁷³ fortificația exterioară a cetății Turnu are formă pentagonală, în fiecare vârf al pentagonului găsiindu-se câte un turn (Pl.XXIII), așa cum apare în ridicarea topografică executată de inginerul Petre Danielescu împreună cu Cezar Bolliac în anul 1869 (Pl.XX). În jurul ei se întinde așezarea civilă destul de compactă⁷⁷⁴, orientată spre nord-est, cum este redată și de inginerul hotarnic în Planul topografic al domeniului Turnu (Pl.XXIV), întocmit cu ocazia revenirii sub administrația românească a acestui teritoriu, după schițele locotenentului rus S. Kamenscoy⁷⁷⁵ și mai ales cum reiese din fotografiile aeriene recente (Pl.XXV/2).

Cetatea Giurgiu, Giurgiu, jud. Giurgiu. Ca și Turnu, cetatea Giurgiu apare ca un edificiu militar gândit și înfăptuit de Mircea cel Bătrân pentru apărarea și ofensiva împotriva turcilor. Ea însă are o anumită semnificație și anume deplasarea economică și politică spre răsărit, legată de mutarea capitalei la Târgoviște⁷⁷⁶. Originea numelui a fost un subiect controversat⁷⁷⁷, diferitele variante în care acesta apare având cel mai probabil obârșia într-un onomastic purtat de întemeietorul satului din apropiere⁷⁷⁸. Cel mai vechi document în care este atestat toponimul Giurgiu este Itinerariul de la Bruges (circa 1380-1390) care cuprinde în lista de pe traseul spre Țara Sfântă și „Rossi vel Jargo”, care transpus în limbajul de azi ar însemna Rusciuk sau Giurgiu⁷⁷⁹. Aproximativ contemporan cu Itinerariul, Codex Latinus Parisinus, redactat la Timișoara (1394-1395) este primul document cartografic în care, sub denumirea italianizată „Zorio” (PL.XXVII/1) este menționată cetatea Giurgiu⁷⁸⁰. Imaginea ei corespunde cu relatările izvoarelor narative și cu descoperirile arheologice: o cetate de formă aproximativ pătrată, cu turnuri de colț construite în etape diferite. Însemnătatea strategică a citadelei, statutul urban și importanța așezării de la Giurgiu, în calitate de reședință domnească temporară, sunt atestate, cum s-a văzut, de diferite izvoare medievale contemporane.

⁷⁷³ DANIC, R3C-228-231.

⁷⁷⁴ Fotografia aeriană surprinde urmele așezării în jurul fortăreței (Arh. DMSI, nr. 72321-80; foto OCPI Teleorman, 2004).

⁷⁷⁵ DANIC, Planuri. Teleorman, nr. 81.

⁷⁷⁶ Pavel Chihaia, *Cetățile lui Mircea cel Bătrân monumente ale independenței și ale luptei de cruciadă*, în SCIA, tom 24, 1977, p. 62.

⁷⁷⁷ N. A. Constantinescu, *Cetatea Giurgiu*, p. 485-491. Autori din secolul XIX au acreditat originea geneveză a numelui, ca provenind din „San Giorgio”.

⁷⁷⁸ *Ibidem*, p. 492-497.

⁷⁷⁹ *Călători străini*, I, p. 24-25.

⁷⁸⁰ I. Dumitriu-Snagov, *Țările Române în sec. al XIV-lea în Codex Latinus Parisinus*, Buc., 1979, p. 99.

Aceste mărturii narrative, coroborate cu documentele cartografice întocmite mai târziu, în secolele XVIII și XIX⁷⁸¹, cu gravuri și desene de epocă⁷⁸², cu rezultatele cercetărilor arheologice și cu observațiile de ordin arhitectural⁷⁸³ permit o reconstituire parțială a fazelor de construcție și refacere a cetății, vizibile și din fotografiile aeriene ((Pl.XXV/1). În urma săpăturilor arheologice au fost sesizate mai multe niveluri stratigrafice, ca indice cronologic fiind folosită ceramica sgrafittată din secolele XIV-XVI pentru nivelele mai vechi și ceramica din secolele XVII-XVIII pentru nivelele târzii (Pl.XXVII/2).

Faza cea mai veche, care precede epoca lui Mircea cel Bătrân este identificată cu turnul-donjon din colțul de nord-est al fortăreței, de forma unui poligon cu șapte laturi, cu lungimea de 13 m pe (pe direcția est-vest), construit după procedeul bizantin din blocuri mari de piatră încadrate pe verticală și orizontală, cu asize din câteva rânduri de cărămizi⁷⁸⁴.

Următoarea etapă este corespunzătoare construcției și folosirii din timpul lui Mircea cel Bătrân. Zidurile groase de 3 m, cu paramentul din blocuri de piatră cioplite și fasonate spre exterior și din bolovani spre interior, cu emplectonul din piatră legată cu mortar și pietriș și grinzi cuprinse în grosimea lui, au capetele adosate turnului-donjon. Ele se articulează pe un traseu pentagonal neregulat, care închide o curtină. Un turn cu secțiunea de prismă triunghiulară cu latura de 5,5m, asemănător mai mult cu un contrafort, către care duce o scară, este amplasat la nord-est de primul turn. Încă două turnuri de colț străjuiau din exterior fortăreața. Turnul de sud-est, cercetat arheologic, este de formă dreptunghiulară, construit pe o fundație-platformă cu latura de 12,5 m și a fost distrus de un incendiu⁷⁸⁵, cel de sud-vest rămânând necercetat. În situația în care imaginea cetății din Codexul Latin nu este fantezistă, atunci Mircea însuși este autorul unei noi faze care corespunde celor două turnuri de sud-vest și sud-est.

Urmează momentul, comentat în mai multe cronicile turcești, al refacerii cetății Giurgiu de către Mehmed I. În continuare se înregistrează o succesiune de lucrări realizate tot în secolul al XV-lea, în timpul domniei lui Dan al II-lea: la sfârșitul secolului al XVI-lea, în cursul evenimentelor din 1595, refaceri datorate lui Mahmud Pașa, după reluarea cetății de la

⁷⁸¹ Planul ridicat de austrieci în 1790 (vezi Mihail Popescu, *Cetățile turcești dinprejurul Principatelor Române*, în BCMI, an XX, fasc., 1927, p. 84) și Planul rusesc din 1829 (vezi Barnea et. al., *op. cit.* p. 224).

⁷⁸² Gravurile publicate de Th. De Bry în Panonia Historia Chronologica, 1596 și gravurile după M. Bouquet (ap. N. A. Constantinescu, *op. cit.*, pl II, III, IV).

⁷⁸³ Planul cetății Giurgiu, prezentat cu comunicarea „Cetatea din insula Giurgiului în lumina cercetărilor de arhitectură”, 1989, ne-a fost pus la dispoziție cu bunăvoință de domnul Arh. Gh. Sion, căruia îi aducem mulțumiri.

⁷⁸⁴ Cristian Moisescu, *Arhitectura românească veche*, I, Buc., 2001, p. 75.

⁷⁸⁵ *Ibidem*.

Mihai Viteazul; intervenția rușilor la sfârșitul secolului al XVIII-lea când pentru un timp, în 1771 au cucerit și ocupat cetatea⁷⁸⁶.

Într-o perioadă târzie a funcționării acestei cetăți, în jurul ei s-a ridicat o nouă fortificație, de pământ, cu bastioane rotunjite și poligonale, care spre vest urma conturul țărmului, iar spre est se frângea transversal pe insulă, formând două cortine⁷⁸⁷.

Cetatea Giurgiu și hinterlandul ei au revenit Țării Românești în anul 1829, când, ca urmare a condițiilor păcii de la Adrianopole, cetatea a fost demantelată.

2.2. Fortificațiile de pământ

Cetatea de pământ Frumoasa, com. Frumoasa, jud. Teleorman. Ansamblul fortificat de la Frumoasa (Pl.XXVIII) constă în trei rânduri de valuri și din două șanțuri amenajate concentric, astfel încât, de la forma trapezoidală a valului de margine și forma dreptunghiulară a valului mijlociu se ajunge în centru la un plan pătrat cu palisadă de pământ și lemn (Pl.XXIX/3). Suprafața totală a fortificației este de 2,5 ha, din care doar 10% îi revine palisadei⁷⁸⁸.

Reduta centrală, ale cărei laturi măsoară câte 43 m, a fost marcată prin câte două șanțuri mici, paralele, la baza cărora s-au fixat pari groși de stejar, în poziție oblică, la o distanță de 0,15-0,25m între ei. Între pari și de-a lungul lor la diferite nivele s-au pus bârne și grinzi groase cu care au format scheletul de lemn al palisadei, peste care s-a bătătorit pământ. Amenajarea valurilor de pământ s-a făcut cu pământul scos din șanțuri, astfel încât în structura lor se disting exact straturile de pământ din șanțurile de apărare, dar în ordine inversă. Valul central al palisadei măsoară azi 1,60 – 1,80 m, dar este probabil că la construcție ar fi trebuit să măsoare cel puțin 3 m până la nivelul interior al cetății. Cele două valuri nu cuprind material lemnos. Ele aveau la bază o lățime de 5-8 m și o înălțime de 3 m. Șanțurile au gura largă de 8-12 m, și adâncimea maximă astăzi de 3,60 – 4,50 m, deși la origine distanța dintre creasta valurilor și fundul șanțurilor era de 6-10 m. De jur împrejurul palisadei, între val și șanțul de apărare a fost lăsată o platformă lată de 3-3,5 m pentru circulația apărătorilor (Pl.XXIX/). În interiorul cetății nu au fost găsite amenajări speciale pentru adăposturi, deși materialul arheologic descoperit în interiorul ei – vase de ceramică, vetre de foc – atestă folosirea ei.

Cetatea Cazacilor – Roșiorii de Vede, jud. Teleorman. Cetatea Cazacilor este un alt exemplu de fortificație de pământ, cercetată arheologic, fără a fi însă și făcute cunoscute

⁷⁸⁶ Gh. I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 150.

⁷⁸⁷ Mihail Popescu, *op. cit.*, p. 84-85.

⁷⁸⁸ N. Constantinescu, *Cetatea Frumoasa*, p. 731.

rezultatele. Ea ar putea fi considerată medievală ca și cea de la Frățești-Giurgiu, dacă se iau în calcul doar starea bună de conservare a valului și a șanțului⁷⁸⁹.

Cetatea Cazacilor este o incintă aproape circulară (Pl.XXVI/2), cu diametrul de 260 m și o suprafață de 53.066 mp, cu val de 4 m înălțime și șanț de apărare de 8 m, lățime având o poartă în zona nordică a diametrului⁷⁹⁰. Din fotografia aeriană reiese că aceasta ocupa o bună parte din interiorul unui hexagon delimitat de o modificare fermă a solului, probabil un val cu o înălțime redusă mai ales de lucrările agricole. Nu există nici un indiciu că ar fi fost și alte amenajări de apărare – ziduri sau palisadă – și este lipsită de materialele arheologice care ar permite stabilirea cronologiei. Trebuie observat că ea nu figurează în harta statului major austriac din 1790, care excelează în detalii, ceea ce naște întrebarea dacă cetatea exista la acea dată.

Cetatea de pământ de la Frățești, com. Frățești, jud. Giurgiu. Fortificația de pământ de la Frățești, cunoscută sub numele de „Cetatea”, are planul de formă pătrată, cu val și șanț de apărare. Laturile pătratului sunt orientate pe direcția est-vest și nord-sud. Lungimea unei laturi, măsurată pe fundul șanțului, este de 67 m, șanțul având adâncimea de 1,35 m. Valul de pământ se ridică deasupra nivelului actual al locului, în interiorul cetății, la 1,10 – 1,50 m. Intrarea era practică pe mijlocul laturii de est, într-un loc unde atât valul cât și șanțul de apărare sunt întrerupte. Nu a fost identificat nici un fel de material arheologic care să încadreze cronologic fortificația⁷⁹¹. Ca și Cetatea Cazacilor, Cetatea Frățești ar corespunde tipului de fortificație medievală de scurtă durată și care, în cele din urmă, probabil nici nu a mai fost folosită.

3. Arhitectura civilă

3.1. Curțile boierești

Impresionat de „palatele și mănăstirile” întemeiate de postelnicul Constantin pe domeniul Cantacuzinilor din Prahova, arhidiaconul sirian Paul de Alep, secretarul patriarhului Macarie al Antiohiei nota: „...acolo se află case clădite ca la Istanbul, căci toți boierii din Țara Românească au clădiri minunate în satele lor. Fiecare are întotdeauna lângă casa lui o mănăstire mare, înzestrată cu danii și fiecare boier se întrece cu cei de o seamă cu el în ceea ce privește frumusețea clădirii și a lucrăturii. Ei își pun toată mândria în aceste lucruri. Când

⁷⁸⁹ Eugen Comșa, Sebastian Morintz, *Cercetări arheologice în raionul Giurgiu*, în SCIV, IV, nr. 3-4, 1953, p. 762.

⁷⁹⁰ I. Spiru, *Așezări străvechi în raionul Roșiorii de Vede*, în Materiale, V, 1958, p. 698.

⁷⁹¹ G. Rădulescu, M. Ionescu, *Descoperiri arheologice în raionul Giurgiu*, în SCIV, V, nr. 1-2, 1954, p. 325-332.

vreunul din ei este scos din slujbă, el se retrage pentru tot restul vieții sale în satele și în palatele sale și are mănăstirea lui alături”⁷⁹².

Paul de Alep se referă la epoca lui Matei Basarab, când avântul ctitoricesc fără precedent al domnului va fi imitat de marea aristocrație, care în acest fel nu numai că își legitima averea dar își și afirma poziția de frunte în ierarhia socială.

Nu există mențiuni arhivistice sau narrative și lipsesc și vestigiile arheologice care să aducă argumente despre existența în Țara Românească, mai devreme de secolul al XVII-lea a vreunei *curți boierești*, în accepțiunea de *ansamblu construit ca atare*, unde, într-o incintă, pe lângă clădirea nobiliară se aflau anexele gospodărești, iar în afara ei se afla biserica paraclis, toate cuprinse într-un spațiu organizat după principii compoziționale rezultate din relația de interdependență sau subordonare dintre obiectivele componente⁷⁹³. Se poate vorbi astfel de funcțiunile multiple ale reședinței boierești: aceea de centru administrativ-gospodăresc al domeniului funciar, uneori cea defensivă și funcțiunea religioasă, paraclisul fiind nu numai locul unde se țin slujbele ci și necropolă a ctitorului și familiei sale⁷⁹⁴. Concepția arhitecturală și procedeele compoziționale constructive și plastice ale arhitecturii civile din această perioadă au fost rezolvate prin folosirea atât a datelor furnizate de tradiție cât și de elemente care pun în contact Occidentul și Orientul⁷⁹⁵.

În peisajul arhitecturii rezidențiale, în regiunea de sud-vest a Munteniei, analizabile sunt doar trei monumente, ce fac parte din tipul reședințelor boierești, reședința domnească nefiind reprezentată.

Curțile boierești de la Dobreni, Coiani-Mironești și Herești, județul Giurgiu și Balaci, județul Teleorman, sunt exemple care ilustrează în decursul unui întreg secol, cel de-al XVII-lea, genul arhitectural căruia îi aparțin.

Toate edificiile au la primul nivel pivnițe zidite din cărămidă, pe al căror contur era așezat etajul locuit. Din punct de vedere structural, aceste beciuri pot fi încadrate tuturor celor trei tipuri cunoscute⁷⁹⁶. De tipul cu o singură sală acoperită cu boltă semicilindrică pe arce dublouri, precum Filipeștii de Pădure, Mărgineni, Băjești, sunt pivnițele caselor din Herești și Dobreni; de tipul doi, compus din două sau mai multe nave acoperite cu bolți semicilindrice separate prin arcade, ca la casele domnești de la „Ziduri între Vii” și mănăstirile Brâncoveni, Plumbuita, Comana, sunt pivnițele caselor din Coiani-Mironești și Balaci. O formă nouă, al

⁷⁹² *Călători străini*, vol. VI, p. 149-150.

⁷⁹³ Cristian Moiescu, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, I, Buc., 2002, p. 22.

⁷⁹⁴ Anca Brătuleanu, *op. cit.*, p. 11-12.

⁷⁹⁵ Tereza Sinigalia, *Arhitectura civilă de zid din Țara Românească în sec. XIV-XVIII*, Buc., 2000, p. 5-20.

⁷⁹⁶ Cristian Moiescu, *op. cit.*, p. 22.

cărei prototip este casa postelnicului Constantin Cantacuzino de la Filipeștii de Pădure este un parter în jurul beciului⁷⁹⁷, adoptat și de constructorii casei de la Balaci a familiei lui Constantin Bălăceanu.

Problema accesului în pivnițe a fost rezolvată în două moduri: cu gârliciul inclus în patrulaterului beciului, ca la Dobreni, Herești și Balaci, sau cu un gârlici ieșit din profilul beciului, ca la Coiani-Mironești. În ambele cazuri el trebuie să fi fost suprapozat de un elegant foișor. În ceea ce privește incintele de la Coiani-Mironești și Balaci nu există indicii, dar pentru curtea din Dobreni trebuie reținută mărturia lui Paul de Alep că „era înconjurată cu un gard din scânduri lămbuite” și nu de zid ca și în alte cazuri.

Curtea boierească de la Dobreni, com. Vărăști, jud.Giurgiu. Curtea de la Dobreni îi apărea lui Paul de Alep în anul 1656, când o vizita, astfel: ”o curte mare... înlăuntrul cărora sunt clădiri mari și spațioase cu firide și bolte acoperite în întregime cu chipuri de sfinți și cu alte asemănătoare. Odăile dau spre o grădină foarte mare, împărțită în straturi, ca grădinile frâncilor, cu jgheaburi de olane. În partea de afară este un bazin mare cu apă, cu un pod peste el, de la un capăt la celălalt. În mijlocul grădinii este un chioșc frumos și lângă el este o biserică foarte mare, de piatră, purtând hramul „Adormirii Maicii Domnului”⁷⁹⁸.

Construcția curții îi este atribuită lui Constantin Șerban în anii dinaintea domniei, când era numai boier și era numit în documente Constantin din Dobreni⁷⁹⁹. El era fiul nelegitim al domnitorului Radu Șerban (1602-1611) cu Elena, soție de preot din Dobreni⁸⁰⁰, și a fost exclus din diata părintelui său⁸⁰¹, dar tot Paul de Alep, cu un alt prilej, spune că fiind în conflict cu Matei Basarab, Constantin se retrăsese la Dobreni, „în palatele sale pe care tatăl său le clădise pentru el când trăia și a locuit acolo până în această clipă.”⁸⁰². Extrapolând această informație se naște firesc întrebarea dacă reședința din Dobreni a fost ridicată de Constantin Șerban sau a fost doar moștenită⁸⁰³, lui rămânându-i să facă biserica de curte, ceea ce s-a și întâmplat în timp ce deținea dregătoria de serdar⁸⁰⁴.

⁷⁹⁷ *Ibidem*, p. 41.

⁷⁹⁸ *Călători străini*, vol. VI, p. 229-230.

⁷⁹⁹ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV-XVII*, Buc., 1971, p. 158.

⁸⁰⁰ N. Iorga, *Crucea de la Călugăreni*, în BCMI, an XXII, fasc. 61, 1929, p. 101.

⁸⁰¹ În testamentul întocmit la 28 februarie 1620 la Viena, Radu Șerban lasă întreaga avere moștenită de la bunica și mama sa, Anca și Maria din Coiani, fiicelor legitime, Anca și Elina (vezi DIR, B, veac XVII, vol. V, p. 484-485).

⁸⁰² *Călători străini*, vol. VI, p. 133.

⁸⁰³ Tereza Sinigalia propune ipoteza atribuirii lui Radu Șerban a construcției de la Dobreni, pe timpul domniei, ante 1611 (vezi Tereza Sinigalia, *Repertoriul arhitecturii în Țara Românească 1600-1680*, I, Buc., 2002, p. 316-319).

⁸⁰⁴ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 280.

Din palatul descris de sirian, astăzi au mai rămas numai pivnițele cu trei compartimente care formează un dreptunghi cu dimensiunile de 23x18 m (Pl.XXXI/1). Cea mai mare încăpere este compartimentată în patru secțiuni egale de un stâlp cruciform central, pe care se descarcă bolțile în leagăn. Cea de-a doua încăpere, alăturată, este boltită cu un semicilindru cu trei arce dublouri, cea de-a treia, adosată pe lungimea primelor două era acoperită tot cu un semicilindru susținut de două arce dublouri⁸⁰⁵. Soluția accesului în pivniță a fost aceea a închiderii gârliciului în volumul paralelipipedic al casei, formulă ades folosită în epocă⁸⁰⁶.

Un element de noutate și totodată de lux este cel al aranjamentelor peisagistice, prin amenajarea unui heleșteu între casă și biserică și a unei grădini „ca a frâncilor” cu un chioșc de odihnă.

Curtea boierească de la Coiani-Mironești, com. Gostinari, jud.Giurgiu. Din vastul domeniu funciar al Craioveștilor⁸⁰⁷ făcea parte și satul Coiani pe Argeș, ce ajunsese în stăpânirea postelnicului Constantin Cantacuzino prin soția sa Elena, fiica lui Radu Șerban, și al cărui domeniu boieresc provenea numai din averea Craioveștilor⁸⁰⁸. Satul este atestat documentar în hrisovul dat de domnitorul Radu Paisie la 20 martie 1542 „în Coiani”⁸⁰⁹, fapt care presupune existența aici și a unei curți boierești, mai ales că vestita jupâneasă Anca, ce purta cognomenul „din Coiani” trebuie să fi avut acolo o reședință, despre care documentele nu spun însă nimic.

Tot Paul de Alep lasă o descriere plină de admirație a curții marelui postelnic Cantacuzino „într-un sat...așezat pe un loc ridicat ce domină râul Argeș, numit Coiani, unde acesta are un mare palat după felul palatelor din Constantinopol. Există într-adevăr ceva vrednic de admirat în arhitectura celor două clădiri principale așezate una în fața celeilalte și care nu se deosebesc câtuși de puțin una de alta cu cupolele lor și sunt zugrăvite în întregime spre a imita liniile vălurite ale marmurei colorate. În vârful fiecărei cupole, încununând-o, este un cerc întocmai ca o bucată din porfir foarte tare și restul este făcut din mai multe fețe asemenea cu cele ale marmurei. Lemnăria este de o frumusețe rară și ferestrele sunt minunate. Înăuntrul incintei este o biserică mare, cu hramul „Sfântului Nicolae”⁸¹⁰.

⁸⁰⁵ Cristian Moiescu, *op. cit.*, p. 48.

⁸⁰⁶ Anca Brătuleanu, *op. cit.*, p. 27.

⁸⁰⁷ I. Donat, *Domeniul domnesc în Țara Românească sec. XIV-XVI*, Buc., 1996, p. 153-180.

⁸⁰⁸ C. Rezachevici, *Domeniul boieresc al lui Radu Șerban*, în *Studii*, tom 23, nr. 3, 1970, p. 470. Radu Șerban era urmaș al postelnicului Radu Craiovescu prin femeie. Maria, fiica sa, căsătorită cu Șerban mare ban este mama Ancăi din Coiani, căsătorită cu Neagoe mare ban și totodată bunica Mariei din Coiani, căsătorită cu Radu postelnic, tatăl lui Radu Șerban și apoi cu Nica, mare armaș .

⁸⁰⁹ DRH, B, vol. IV, doc. 121, p. 154-155.

⁸¹⁰ *Călători străini*, vol. VI, p. 231-232.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea mai sunt menționate la Coiani „case și o biserică de piatră”⁸¹¹, dar în anul 1872, când este întocmit răspunsul la chestionarele Odobescu, din casă rămăseseră doar pivnițele în ruină și foștii stăpâni fuseseră uitați⁸¹², iar N. Iorga observa „până și beciurile astupate pentru totdeauna”⁸¹³.

Din datele obținute din săpătura arheologică se poate reconstitui parțial arhitectura locuinței boierești de la Coiani (Pl.XXX/1), cel puțin în zona din jurul nucleului central care este pivnița⁸¹⁴. Beciul ei avea dimensiunile interioare de 17,15x8,40 m și era compus din două nave longitudinale, separate de trei piloni cu secțiunea pătrată, legați cu arce între ei și de pereți prin intermediul pilaștrilor. Acest prim nivel era acoperit cu bolți cilindrice. Gârliciul era ieșit în afara conturului dreptunghiular al pivniței. Paralel cu latura de nord a clădirii se deschidea un portic spre Valea Argeșului, din care a rămas un număr de stâlpi aliniați la distanța de 3,5 m de perete. În săpătură au putut fi observate și intervențiile provocate de configurația nesigură a terenului.

Referitor la etapele diferite de construcție ale clădirii, acestea s-ar fi putut succede în perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului al XVI-lea sau începutul secolului al XVII-lea și mijlocul acestuia din urmă. Cele mai vechi materiale medievale au fost descoperite într-o groapă în zona de NV, în care s-au găsit fragmente din vase de ceramică, unele întregibile, de tipul oalei cu o toartă și buza dreaptă, străchini din ceramică smălțuită și sgraffitată, fragmente de cahle smălțuite, cu gura pătrată și fundul rotund⁸¹⁵.

Casele de piatră ale familiei Năsturel, Herești, com. Hotarele, jud. Giurgiu. Pe moșia de baștină a familiei Năsturel de pe malul Argeșului, lângă vechiul conac de la Fierești (azi Herești), frații Cazan și Udriște⁸¹⁶, au construit cel mai important exemplu de arhitectură civilă din epocă, casele de piatră⁸¹⁷, parte dintr-un ansamblu rezidențial ridicat probabil între 1641-1643⁸¹⁸, ce cuprindea și paraclisul de curte, azi biserica de mir, ctitoria din anul 1644 a surorii lor Elina, soția lui Matei Basarab. Prima descriere detaliată a monumentului o face tot sirianul Paul de Alep după vizita din anul 1657, când, plin de entuziasm, nota că a văzut „conacurile și palatele fraților ...lui Matei Voievod [și] când s-a început clădirea se spunea că

⁸¹¹ Fr. Bauer, *op. cit.*, p. 164.

⁸¹² BAR, ms.227, f. 55-55v.

⁸¹³ N. Iorga, *Sate și mănăstiri din România*, Buc., 1905, p. 201.

⁸¹⁴ Gh. I. Cantacuzino, Gh. Sion, *Ruinele curții feudale de la Coiani-Mironești (jud. Giurgiu), Date arheologice și arhitectonice*, în BCMI, I, nr. 1-2, 1990, p. 62-69.

⁸¹⁵ *Ibidem*, p. 65.

⁸¹⁶ Radu Greceanu, *Casa de piatră din Herești*, în MM, I, 1958, p. 119. Cazan și Udriște erau fiii lui Radu Năsturel postelnic, căsătorit cu Despina, din familia lui Mihai Viteazul, care au mai avut împreună un alt fiu, Șerban precum și două fiice, Elina, viitoarea doamnă a țării și o altă fată căsătorită cu Radu Șintescu ot Popești.

⁸¹⁷ Cristian Moisescu, *op. cit.*, p. 44.

⁸¹⁸ Răzvan Theodorescu, *Civilizația românilor între medieval și modern*, II, 1987, p. 42.

nu se mai află... palat asemănător, afară numai în țara francilor, căci aceștia au adus meșteri arhitecți din Țara Ungurească și piatră din Țara Turcească și au început să clădească și pe din afară cu piatră fățuită...și toate lucrute cu îngrijire și clădite cu atâta trăinicie încât stârneau admirația privitorului”⁸¹⁹. Călătorul străin deplânge însă lipsa unui sistem propriu de apărare⁸²⁰ și faptul că era amplasată într-o regiune nesigură din câmpia Dunării, lângă țara turcilor și nu undeva, la munte.

Casa, unicat al arhitecturii românești, păstrată datorită unei restaurări efectuate de Direcția Monumentelor Istorice⁸²¹, dezvoltată pe un plan în forma literei L răsturnate, cuprinde de fapt două corpuri de locuințe sub un singur acoperiș, aproape identice ca suprafață și distribuție interioară, fiecare având un vestibul cu portal, scară interioară la etaj⁸²² și pivnițe proprii. Dacă tipul de bolți, ancadramentele cu profilele sculptate, frontoanele de la uși întrerupte de stema heraldică a familiei⁸²³ și cele de la ferestre pot fi sugestii ale renașterii târzii occidentale, filtrate prin relația cu Ardealul⁸²⁴, elementele orientale, cum erau paramentul din calcar de Vrața⁸²⁵ ce acoperă emplectonul de mortar, arcele în acoladă ale ferestrelor, olanele roșii ale învelitorii, profilul cornișei, trimit hotărât către arhitectura otomană din Peninsula Balcanică. Anul edificării, neatestat de nici o inscripție sau document, ar putea fi până în 1644⁸²⁶, mai ales dacă se poate face asociația între această construcție și cea din anul 1645 de la Giurgiu, „baia cea mare turcească”, clădită la comanda lui Matei Basarab din aceeași piatră de Rusciuc, avându-l în ambele cazuri ca ispravnic pe Radu Șintescu din Popești⁸²⁷.

În mod evident comanditarul luxoasei reședințe de la Herești, cu apartenență stilistică la două arii culturale opuse⁸²⁸, a fost Udriște Năsturel⁸²⁹. Cărturarul, care în timpul domniei lui Matei Basarab a fost de fapt șeful cancelariei domnești, deși niciodată nu a

⁸¹⁹ *Călători străini*, vol. VI, p. 232-233.

⁸²⁰ Curtea se pare că era împrejmuțată cu un gard de lemn (vezi Cristian Moisesescu, *op. cit.*, p. 45).

⁸²¹ Olga Băzu, *Restaurarea casei lui Udriște năsturel de la Herești*, în BMI, IV, 1971, p. 55.

⁸²² Tereza Sinigalia, *Arhitectura de zid*, p. 338. Autoarea consideră scara interioară și lipsa spațiilor deschise cu peisajul – foișoare, logii – o noutate absolută a epocii.

⁸²³ Radu Greceanu, *op. cit.*, p. 120. Asemănătoare cu însemnul heraldic al mărturiilor de pe frontispiciul traducerii lui Udriște Năsturel a lucrării *Imitatio Christi* din anul 1647.

⁸²⁴ Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 42. Gh. Sebestyen aproape exclude contribuția meșterilor transilvăneni la construcția casei din Herești și propune căutarea lor la sud Dunăre (vezi Gh. Sebestyen, *Renașterea*, Buc., 1982, p. 143) așa cum trimite și Corina Nicolescu mai degrabă la arhitectura profană a Istanbulului acelor vremi (vezi și Corina Nicolescu, *Case, conace, palate*, Buc., 1979, p. 65).

⁸²⁵ Tereza Sinigalia, *op. cit.*, p. 338. Cel mai apropiat tip, ca tehnică constructivă, este cetatea de la Vidin, din Bulgaria.

⁸²⁶ Pavel Chihaiia, *Modele răsăritene și voievodale în Țara Românească*, în GB, an XXV, 1976, nr.1-2, p. 23.

⁸²⁷ Petre Șt. Năsturel, *Întregiri la genealogia Năsturelilor*, în Dorul, an V, 1995, nr. 68, p. 27.

⁸²⁸ Tereza Sinigalia, *op. cit.*, p. 339.

⁸²⁹ În anul 1881 I. Bianu a găsit, săpat în piatra unei camere, armorialul lui Udriște Năsturel (AAR, 1879-1880, p. 14, ap. Radu Greceanu, *op. cit.*).

depășit dregătoria de al doilea logofăt și a cunoscut străinătatea în multe călătorii, era și singurul din familie capabil să conceapă această originală realizare arhitecturală (Pl.XXXII).

Reședința boierească de la Dragomirești–Vale, com. Dragomirești-Vale, jud. Giurgiu. Atunci când la 8 mai 1681 jupâneasa Păuna, văduva lui Drăghici Cantacuzino, fost mare spătar, mort în anul 1667 în condiții neelucidate⁸³⁰, a cumpărat împreună cu fiii săi satul Dragomirești din jud. Vlașca, de la jupâneasa Vilae, s-a avut grijă ca în actul de vânzare – cumpărare, atunci când a fost vorba de curtea boierească, să se nominalizeze fiecare element al ansamblului, “ *casele, curtea, pivnița, grajdul, cuhnia*” ca semn al valorii și importanței particulare a fiecăruia⁸³¹. Această individualizare expresă din document, în special pentru cuhnie, este apreciată ca singulară în epocă și denotă o construcție independentă față de locuință, ceva în genul bucătăriilor mănăstirești contemporane⁸³². Documentul din 1681 rămâne de altfel, unica informație despre existența unei curți boierești în sec. al XVII-lea la Dragomirești.

Curtea de la Balaci, com. Balaci, jud. Teleorman. Curtea boierilor Bălăceni, așa cum a fost concepută, ar fi trebuit să fie o reședință reprezentativă pentru sfârșitul de veac XVII. Întemeietorul ei a fost Constantin Bălăceanu, fiul marelui vornic Badea Bălăceanu, care avea în urmă un lung șir de strămoși. El se căsătorește cu domnița Maria, devenind astfel ginerele lui Șerban Cantacuzino, în timpul domniei căruia ajunge mare agă⁸³³. Devotat socrului său, poate chiar și urmărind să ocupe scaunul domnesc după moartea acestuia, Constantin Bălăceanu a transformat solia de la Viena, unde fusese trimis să trateze cu împăratul Leopold, în uneltire contra noului voievod Constantin Brâncoveanu, care îl va pedepsi nu numai pe autorul ei, ucigându-l pe câmpul de luptă de la Zărnești⁸³⁴ ci și pe urmași, ura lui revărsându-se față de tot ce reprezenta amintirea vicleniei marelui agă.

Ruinele casei sunt cunoscute aproximativ în aceeași stare din secolele trecute. Mitropolitul Neofit, care vizitează proprietatea în anul 1747 notează că „era aici o pivniță isprăvită și boltită pustie”⁸³⁵ iar învățătorul satului le descrie în 1871 ca fiind în același stadiu de ruină în care sunt și astăzi „...un beci în lungime ca de 30 de stânjeni, în lărgime cade 20 și în adâncime ca de 2 ½ stânjeni, despărțindu-se înăuntru prin mai multe bolți, între care

⁸³⁰ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 137. Cronicile contemporane îl cred ba otrăvit la Constantinopol, ba mort de ciumă.

⁸³¹ Idem, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*, I, Mitrop. Olteniei, 1971, p. 276, nota 61.

⁸³² Tereza Sinigalia, *Repertoriul arhitecturii*, p. 330.

⁸³³ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 113.

⁸³⁴ *Ibidem*.

⁸³⁵ Episcopul Ghenadie, *Mitropolitul Ungro-Vlahiei Neofit I*, în BOR, XIV, 8, 1890, p. 723.

jumătate există și până astăzi cu boltă. Construcția ei este din zidăria cea mai solidă cu cărămidă...»⁸³⁶.

Satul Balaci este atestat pentru prima oară într-un document din 10 ianuarie 1538⁸³⁷, dar o reședință a familiei Bălăceanu nu este menționată documentar, data ridicării casei fiind probabil apropiată anului 1684, când se construiește biserica, ea nefiind consemnată expres nicăieri.

O serie de probleme ce privesc edificiul de la Balaci, cum sunt cele de cronologie, planimetrie, faze de construcție și durată a viețuirii au fost cel puțin parțial clarificate în urma cercetării arheologice⁸³⁸.

Primul nivel vizibil al casei, care este o construcție unitară, are planul de formă dreptunghiulară cu lungimea de 31,38 m și lățimea de 13,38 m și este o pivniță compusă din două încăperi (Pl.XXXIV). Pe latura de vest, pivnița mică, un spațiu aproape pătrat, acoperit de o boltă semicilindrică susținută de două arce dublouri și spre est pivnița mare, de formă dreptunghiulară, care trebuie să fi avut o boltă dublă, sprijinită pe doi stâlpi centrali masivi și pe pilaștri (Pl.XXXV). Accesul în ambele pivnițe se făcea prin gârliciul care ocupă sectorul de sud-vest al edificiului. Rezultatele cercetării arheologice întreprinse până acum la acest monument au permis în primul rând clarificarea planimetriei, care de la origine prezenta un tip constructiv mai complex, dezvoltându-se în partea de nord cu un parter parțial în jurul beciului (Pl.XXXVI/1), cu destinația de locuință pentru slujitori și apropiații casei. Acesta se înscrie pe lungimea celor două pivnițe și se extinde pe o lățime de 7,20 m, spațiul fiind compartimentat în patru încăperi aproximativ egale. Grosimea zidurilor variază între 1,18 – 1,28 m în elevație, dar fundațiile sunt ceva mai groase, cota lor de adâncime fiind mai mare la zidurile exterioare (0,80-1,00 m) decât la zidurile mediane (0,30-0,50 m). În ceea ce privește racordul parterului parțial cu pivnițele, aspectul este unitar, zidăria este țesută atât între zidul celor două pivnițe care fac corp comun, cât și între acestea și zidul perpendicular pe ele. Lentila de mortar scursă din cofrag este de asemenea continuă, indicând construirea simultană a tuturor compartimentelor ce compun casa. Datorită demolării, care a acționat în profunzime, nu s-a identificat urma unei podele interioare, astfel încât nu s-a putut stabili un nivel de călcare original în această zonă. Sondajele care au urmărit interiorul pivniței mari au pus în evidență baza pilonului din traveea vestică, unde, peste pământul viu format dintr-o argilă galben-roșcată foarte densă s-a turnat o platformă de mortar groasă de 0,14-0,45 m, peste care

⁸³⁶ BAR, ms. 229, f. 536-536v.

⁸³⁷ DANIC, Mrea Tismana, XXXVII/4.

⁸³⁸ N. Constantinescu, Ecaterina Țânțăreanu, *op. cit.*, p. 165-172.

s-au așezat cărămizile din elevație și au permis ipoteza că distrugerea lui s-a făcut într-o fază veche, datorită stratului compact de moloz aflat la bază (Pl.XXXVI/2). Sub pragul ușii de acces în gârlici, la 0,32 m distanță, se găsește un pavaj format din fragmente de cărămidă așezate neordonat într-un strat de mortar, nivel ce corespunde primelor cărămizi din elevație. Configurația gârliciului s-a conturat printr-un zid din cărămidă, gros de 0,85 m, adânc înfîpt în solul viu, care continuă latura sudică a pivniței mari fără decroș și fără să urmeze panta de acces și prin zidul, parțial demolat, care închidea la vest gârliciul, în continuarea pivniței mici (Pl.XXXVI/3). În ceea ce privește stratigrafia, a ieșit în evidență că fundarea casei (pivnița), a pornit de la un strat de humus negru intens, steril din punct de vedere arheologic. Stratul de construcție al casei este decelabil, legat de regulă de soclul fundației și este compus din mortar, cărămizi sfărmate, vagi urme de cenușă, cărbuni și zgură de fier, semn al unui atelier de fierar prin preajmă. Aceasta, împreună cu constatarea că toate zidurile de racord între spațiile construite sunt țesute și nu adosate, scoate din discuție existența mai multor faze de construcție la monumentul din Balaci⁸³⁹. Materialul arheologic este inconsistent, sporadic ca răspândire și puțin semnificativ, lipsind astfel fosta curte boierească de dovezile unei locuiri intense și de oarecare durată, așa cum a fost un timp considerată⁸⁴⁰.

Dacă se admite că lipsa unor straturi de demolare care ar fi urmat unei eventuale distrugerii a pereților și bolților din pivnița mare, lipsa oricărui element constructiv de atestare a etajului locuit, neinterceptarea în sondajele exterioare a urmelor unor ziduri de incintă sau acareturi gospodărești, componente obligatorii ale imaginii unei curți boierești de la sfârșitul sec. al XVII-lea⁸⁴¹, rezultă că evenimentele din 1690 care au dus la tragicul sfârșit al lui Constantin aga Bălăceanu au întrerupt lucrările de construcție ale reședinței sale de la Balaci, lucrări ce nu au mai fost reluate vreodată de urmași, așa cum se întâmplase în mod fericit cu biserica.

4. Arhitectura religioasă

Arhitectura religioasă, ilustrată geografic în aria de sud-vest a Munteniei este caracterizată de un număr restrâns de monumente păstrate din perioada secolelor XV-XVII. Cauzele acestei reprezentări modeste cu ctitorii trebuie căutată mai puțin în slaba populație a șesurilor Teleormanului și Vlașcăi cât mai ales în apropierea graniței cu Imperiul Otoman și proximitatea kazalelor Turnu și Giurgiu, care confereau regiunii o permanentă stare de instabilitate și nesiguranță.

⁸³⁹ Tereza Sinigalia, *Arhitectura de zid*, p. 325-326.

⁸⁴⁰ Anca Brătuleanu, *Casa din Balaci, județul Teleorman*, în BMI, IV, nr. 3-4, 1993, p. 22.

⁸⁴¹ Corina Nicolescu, *op. cit.*, p. 56.

În secolul al XV-lea, considerat până de curând ca fiind aproape lipsit de acte ctitoriești⁸⁴² au fost ridicate două așezăminte monahale, amândouă fiind ctitorii domnești: mănăstirea Comana în prima sa fază, legată de numele lui Vlad Țepeș⁸⁴³ și mănăstirea Babele (1496), începută de Vlad Călugărul și terminată de fiul său Radu cel Mare.

Din ampla operă constructivă a epocii Matei Basarab în regiunea în discuție se regăsesc două ctitorii domnești: biserica curților de la Herești (1644), fondată de Elina doamna și o mănăstire făcută de Matei Basarab cu rudele sale apropiate, Diicu Buicescu și Drăgușin Deleanu, la Drăgănești (1647) și două ctitorii boierești: biserica curții de la Dobreni (1646) construită de Constantin Șerban când era numai boier, mănăstirea Plăviceni (1648) ctitoria lui Dragomir mare vornic. În cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea se ridică biserica curții din Coiani-Mironești (1669) de către Constantin Cantacuzino postelnicul, spre sfârșitul secolului fiind ridicate biserica curții de la Balaci (1684) a lui Constantin Bălăceanu, biserica fostului schit Didești (cca. 1700) de către slugerul Șerban Știrbei, biserica din Baldovinești (cca. 1700), probabil un fost paraclis de curte. Din mănăstirile edificate în acest ținut unele erau fortificate cu ziduri groase și puternice, cu turnuri înalte și metereze ca cele de la Comana și Plăviceni, chiar cu structuri care permiteau folosirea artileriei ușoare, așa cum vom vedea la Comana. Aceste mănăstiri îndeplineau astfel și funcțiuni militare de apărare și mai ales de refugiu, într-o regiune neconținut amenințată din afara graniței și lipsită de cetăți.

Toate aceste monumente sunt integrate evoluției și direcțiilor de dezvoltare ale arhitecturii ecleziastice muntenești, fără particularizări regionale sau inovații de ordin constructiv sau plastic.

4.1. Așezăminte monahale

Mănăstirea Comana, com. Comana, jud. Giurgiu. Mănăstirea Comana este un remarcabil așezământ religios din Câmpia Română, dotată cu un pronunțat caracter de cetate, devenită necropolă a lui Radu Șerban și a familiei sale, apoi a Cantacuzinilor cu care se vor înrudi și probabil a lui Vlad Țepeș. Înconjurată din trei părți de apele Călniștei, într-o bună poziție de apărare între capitală și Dunăre (Pl.XXXIX/1), aproape de Giurgiu, l-a impresionat pe Paul de Alep într-atât încât acesta s-a simțit îndemnat să facă aserțiunea că „dacă împăratul [turcesc] ar veni să poarte război cu armata sa toată, nu ar fi în stare să învingă...”⁸⁴⁴.

⁸⁴² Cristian Moiescu, *Secolul al XV-lea un “hiatus” și o “stagnare” în evoluția bisericilor de zid din Țara Românească?*, în *Ars Transilvaniae*, VII, 1997, p. 5-59.

⁸⁴³ I. Brezoianu, *Mănăstirile zise închinare și călugării străini*, Buc., 1869, p. 44.

⁸⁴⁴ *Călători străini*, vol. VI, p. 231.

În lipsa documentelor ce privesc mănăstirea Comana⁸⁴⁵, istoriografia consacrată acesteia s-a bazat pe un document de la sfârșitul secolului XVIII-lea referitor la o hotărnicie din anul 1462⁸⁴⁶ și pe afirmațiile lui Ion Brezoianu care a văzut documente vechi, între timp dispărute⁸⁴⁷. Penuria documentară este suplinită de cercetarea arheologică întreprinsă cu ocazia lucrărilor de restaurare organizate de DMI în anul 1971, care pune la dispoziția cercetării informații detaliate despre etapele de evoluție ale așezământului (Pl.XXXVIII).

Primele clădiri ridicate în cadrul complexului monahal sunt o biserică de lemn cu un modest corp de chilii și un turn clopotniță, tot din lemn, neprotejate de vreo incintă fortificată. Biserica, cu dimensiunile de 12x10 m, prezintă un plan dreptunghiular simplu, cu absida altarului nedecroșată, obținută prin simpla îngustare a acestuia, așezată pe fundații de cărămidă, cu tencuieli simple exterioare și tencuieli pictate în interior. Chiliile sunt amplasate la vest de biserică, din ele putând fi reconstituită, ca plan și sistem constructiv o singură încăpere de 3x3 m și galeria din fața ei, cu lățimea de 1 m. Turnul clopotniță ocupa un spațiu de 4x4 m în interiorul naosului bisericii actuale, din care s-au păstrat patru masive de zidărie având aceeași tehnică de construcție ca și fundația bisericii. Materialul numismatic descoperit în necropola adiacentă și observațiile stratigrafice au confirmat că perioada de funcționare a acestui nucleu se încadrează între mijlocul secolului al XV-lea și sfârșitul secolului al XVI-lea⁸⁴⁸, deci și în epoca lui Vlad Țepeș, care poate fi considerat ctitorul primei biserici a așezământului de la Comana, unde ar fi fost și înmormântat, ipoteză dificil de verificat, dar probabilă⁸⁴⁹. La sfârșitul veacului al XVI-lea Radu paharnicul, viitorul domnitor Radu Șerban, reîntemeiază mica așezare monahală ce se afla în vecinătatea domeniului său și reședinței de la Coiani a familiei sale, pe care o înzestrează cu dărnicie⁸⁵⁰. Ctitoria din 1588 de la Comana, așa cum reiese data din pisană pusă în anul 1700⁸⁵¹, cuprindea, într-o incintă în formă de patrulater neregulat, cu patru turnuri poligonale la colțuri, biserica înconjurată de corpurile de chilii, acareturile gospodărești și casa egumenească.

⁸⁴⁵ Al. Lapedatu, *Mănăstirea Comana. Note istorice și note arhitectonice și lucrări noi*, în BCMI, I, 1908, p. 12. Arhiva mănăstirii a dispărut probabil la jumătatea secolului al XIX-lea, căci în anul 1850 Epitropia mănăstirilor închinată Sf. Mormânt a făcut hotărniciiile moșiiilor sale incluzând și mănăstirea Comana.

⁸⁴⁶ DRH, B, vol. I, doc. 121, p. 206.

⁸⁴⁷ I. Brezoianu, *op. cit.*, p. 44. Printre ele hrisovul ce dovedește că mănăstirea e zidită și înzestrată cu moșia Călugăreni.

⁸⁴⁸ Lia Bătrâna, Adrian Bătrâna, *Evoluția ansamblului fostei mănăstiri Comana în lumina cercetărilor arheologice*, în RMM-MIA, 1, 1971, p. 19-20.

⁸⁴⁹ C. Rezachevici, *Mormântul lui Vlad Țepeș – Cea mai plauzibilă ipoteză*, în vol. Închinare lui Petre Șt. Năsturel la 80 de ani, Brăila, 2003, p. 245-264.

⁸⁵⁰ Al. Lapedatu, *op. cit.*, p. 13. Mănăstirea primește ca danie de la ctitor satele: Crețeștii, Piscul Danciului, Vadul Sării, Dadilovul ș.a.

⁸⁵¹ N. Iorga, *Sate și mănăstiri*, p. 84.

Biserica prezenta un plan treflat, cu absidele laterale mai mult elipsoidale și absida altarului semicirculară în interior, despărțită de naos printr-o tâmplă de lemn a cărei talpă a fost surprinsă în săpătura arheologică. Pronaosul era de formă aproape pătrată, cu lățimea egală cu cea a naosului, comunicarea dintre cele două compartimente despărțite de un zid plin făcându-se prin intermediul unei uși. Fațadele tencuite ale bisericii erau decorate cu un brâu în formă de tor care le împărțea suprafața în două registre cu înălțimi inegale, sistem decorativ pus în evidență printr-un sondaj la nivelul racordului dintre naos și pronaos și prin descoperirea de cărămizi profilate⁸⁵².

Rânduite pe laturile de est, vest și nord ale incintei, ca plan chiliile erau mici, dreptunghiulare și grupate câte două la un vestibul, ele fiind precedate de o galerie de arcade și coloane sau stâlpi (Pl.XXXIX/2). Este de remarcat că fiecărei chilii îi corespundea câte o gură de tragere, marcată în partea superioară de câte un arc.

Casa egumenească era o construcție pe pivnițe, al căror plan de formă dreptunghiulară avea dimensiuni mari, de 27x8,6 m. Păstrate până astăzi intacte, chiar dacă etajul a suferit modificări, pivnițele sunt formate din câte două travee acoperite cu bolți semicilindrice, despărțite de un șir de stâlpi masivi pe care se sprijină arcele.

În realizarea zidului de incintă cu toate dotările sale defensive apare evidentă preocuparea ctitorului de a încheia la Comana un sistem de fortificare, în concordanță cu cele mai noi realizări ale tehnicii militare existente în acea vreme, care reprezenta un progres față de fortificațiile monastice muntenești construite anterior, precum cele de la Vintilă Vodă Menedic, județul Buzău (1532), Gorgota, județul Dâmbovița (1554-1557) și Bradu, județul Buzău, din ultimul sfert al secolului al XVI-lea⁸⁵³.

Zidul de incintă, înalt de 6 m, era probabil tencuit într-o etapă de funcționare, motiv pentru care Paul de Alep notează că „mănăstirea e închisă cu ziduri de piatră”⁸⁵⁴. La cele patru colțuri erau amplasate turnurile, de formă hexagonală, dintre care trei sunt dispărute. Cel de-al patrulea, cercetat, permite, prin extrapolare, refacerea imaginii tuturor turnurilor de colț, care erau alcătuite din parter și etaj, cu golurile de tragere grupate pe fiecare latură, mai multe la etaj decât la parter, destinate artileriei ușoare.

Turnul de intrare, ale cărui fundații pătrate au latura de 8 m și grosimea de 1 m, avea la nivelul superior clopotnița, spre care accesul era permis printr-o scară amenajată într-un masiv de zidărie la nord de turn.

⁸⁵² Lia Bătrâna, Adrian Bătrâna, *op. cit.*, p. 21.

⁸⁵³ Cristian Moiescu, *op. cit.*, p. 62.

⁸⁵⁴ *Călători străini*, p. 231.

Cu toate că mănăstirea Comana s-a bucurat de grija domnilor Țării Românești⁸⁵⁵, la sfârșitul veacului al XVII-lea a necesitat ample lucrări de refacere pe care le-a executat în anul 1700 marele paharnic Șerban Cantacuzino, devenit, după cum glăsuiește pisania, al doilea ctitor al lăcașului⁸⁵⁶. Cu prilejul acestei refaceri s-au făcut reparații, modificări și adăugiri asupra tuturor construcțiilor componente ale ansamblului. La fațada de vest a bisericii s-a adăugat un pridvor, cel mai probabil deschis. Corpurile de chilii au fost etajate iar galeriile înlocuite cu portice realizate din arce sprijinite pe coloane din cărămidă, turnul de nord-vest a fost refăcut și supraînălțat, casa egumenească s-a înălțat cu un etaj peste parterul modificat ca plan. În exterior, pe latura de nord, corespunzător etajului superior al casei egumenești s-a adăugat un foisor, sprijinit pe o bază înaltă din cărămidă, susținută de doi contraforți. Coloanele de piatră au capitellurile și bazele ornamentate cu un decor elegant cioplit. O ultimă intervenție a lui Șerban Cantacuzino în anul 1703 s-a soldat cu ridicarea unui paraclis în colțul de sud-est al incintei⁸⁵⁷.

Ultimele restructurări care au modificat semnificativ aspectul general al mănăstirii au fost făcute la jumătatea secolului al XIX-lea de călugării greci⁸⁵⁸ ca urmare a stării de degradare provocate de războiul ruso-turc din anii 1769-1774, de altfel unica ocazie când mănăstirea a servit ca fortăreață militară⁸⁵⁹, a cutremurelor și mai ales a delăsării călugărilor greci, cu toate că așezământul beneficia de dani bogate⁸⁶⁰.

Cimitirul ce a servit mănăstirii Comana pe toată durata existenței sale, este amplasat atât în exteriorul bisericii cât și în interiorul ei și conține un număr total de 82 de morminte⁸⁶¹. În partea exterioară, care se întinde pe o rază de numai 7,5 m în jurul bisericii și care include un număr mare de înmormântări, s-a ajuns, prin suprapunere și intersectare, la deranjarea mormintelor anterioare. Prezența copiilor în cadrul cimitirului duce la ipoteza că aici se înhumau și persoane din satele din împrejurimi. Această necropolă a cunoscut două faze de înmormântare: o serie încadrată de la sfârșitul sec. al XVI-lea până la sfârșitul sec. al XVII-lea și a doua serie în sec. al XVIII-lea⁸⁶². Ambele faze sunt datate cu monede care constituie aproape unicul obiect de inventar, în afara unui inel sigilar care i-a aparținut lui Lazăr

⁸⁵⁵ I. Brezoianu, *op. cit.*, p. 44. A fost înzestrată de Alexandru Iliș cu satul Siminov, de Radu Mihnea cu satele Gălășești, Buciumeni și Șovârcu, de Matei Basarab cu satul Budeni, de Șerban Cantacuzino cu satul Baldovinești.

⁸⁵⁶ N. Iorga, *op. cit.*, p. 84.

⁸⁵⁷ *Inscripțiile medievale ale României. Orașul București*, I, Buc., 1965, nr. 584.

⁸⁵⁸ Mănăstirea Comana a fost închinată Sf. Mormânt în anul 1728 (Enăceanu 1875-1876, p. 324).

⁸⁵⁹ E. Hurmuzaki, *op. cit.*, V, p. 309 și urm.

⁸⁶⁰ Cezar Bolliac, *Monastirile din România (Monastirile închinare)*, Buc., 1862, p. 555.

⁸⁶¹ Lia Bătrâna, Adrian Bătrâna, *op. cit.*, p. 27.

⁸⁶² *Ibidem*, p. 28.

Corenici, călugărit sub numele de Loghin și care pentru scurt timp, în anul 1628, fusese și mitropolit de Ineu.

Cel de-al doilea segment al necropolei este cel din interiorul bisericii, din pronaos, spațiu destinat ctitorului și familiei sale. Aici au fost reînțehumați Radu Șerban, domnul Țării Românești și ginerele său Nicolae Pătrașcu, ale căror oseminte au fost aduse de la Viena și respectiv din Serbia în anul 1640, de către Ancuța. Pe mormântul acestora Șerban Cantacuzino a pus o lespede nouă în anul 1700. Tot aici se află și mormântul Ancuței, fiica lui Radu Șerban și soția lui Nicolae Pătrașcu, alături de fiul său Mihai Pătrașcu. Ea a fost însoțită în mormânt de o garnitură de bijuterii formată dintr-un inel de aur cu veriga și montura decorate cu motivul florii de crin, o pereche de cercei cu toarta din sârmă de aur, cu un corp central romboidal masiv, decorat în tehnica cloisonnée, de care atârna o perla de sticlă și patru ace de voal, maniera în care au fost realizate primele trei piese sugerând proveniența dintr-un atelier occidental⁸⁶³.

Cel mai bogat mormânt este cel al unei fete, care cuprinde în inventar o garnitură de bijuterii lucrate cel mai probabil într-un atelier transilvan, compusă din doi cercei în formă de lacăt din argint aurit, cu fațete filigranate, 15 bumbi din argint filigranat, caracteristici ale modei din sec. al XVI-lea, un inel de aur, cu veriga turnată o dată cu chatonul, o pafta de argint aurit cu granate și o cataramă din argint aurit compusă din două piese pentagonale. În criptă se afla și un mic vas ritual de sticlă, fabricat probabil la Veneția, ceea ce sugerează că un inventar funerar bogat, chiar somptuos, denotă nu numai bogăția sau valoarea socială ci și valoarea sentimentală⁸⁶⁴.

Fostul Schit Babele, com. Babele, jud. Giurgiu. Despre cea de-a doua ctitorie a domnitorului Vlad Călugărul, ridicată prin anii 1492-1493, prima mențiune documentară certă datează din 15 august 1518⁸⁶⁵, iar cea de-a doua după mai mult de 100 de ani, din 23 martie 1623⁸⁶⁶. Cu ocazia vizitei canonice pe care mitropolitul Neofit a făcut-o la Schitul Babele, a notat în jurnalul său textul exact al pisaniei, astăzi de mult dispărută. „Acest schit s-a făcut de către Vlad Voievod Basarab și de fiul lui Radu și Mircea Voievod la 7001 (1493) de la Adam fiind mitropolit al Ungro-Vlahiei Ilarion și egumen în zisul schit unul Visarion oarecare”⁸⁶⁷.

⁸⁶³ Idem, *Podoabe din necropola fostei mănăstiri Comana*, în BMI, an XLII, nr. 1, 1973, p. 15-16.

⁸⁶⁴ *Ibidem*, p. 16-17.

⁸⁶⁵ DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 138, p. 137-138.

⁸⁶⁶ *Ibidem*, veac XVII, vol. IV, doc. 252, p. 235.

⁸⁶⁷ Episcopul Ghenadie, *Mitropolitul Neofit I*, în BOR, III, 1876-1877, p. 326. Autenticitatea pisaniei a fost confirmată de documente anterioare epocii lui Neofit I: Mitropolitul Ungro-Vlahiei Ilarion este pomenit într-un document din 16 martie 1494 (DIR, B, veacurile XIII-XV, doc. 233, p.226) iar Visarion apare în calitate de egumen al mănăstirii Glavacioc la 5 septembrie 1495 (*Ibidem*, doc. 243, p. 232).

Din păcate, imaginea arhitecturală și planul bisericii și al alcătuirii monahale originare nu mai pot fi reconstituite astăzi decât printr-o viitoare investigație arheologică, care să suplinească și sărăcia de documente din prima perioadă a existenței schitului.

În anul 1625 așezământul monahal, căzut în ruină și aproape părăsit a fost refăcut „cu multă strădanie și cheltuială de la el” de ieromonahul Paisie, pus egumen pe viață de Alexandru Vodă Coconul, așa cum spune hrisovul domnesc din 11 mai 1625⁸⁶⁸. Întrucât o nouă refacere a bisericii, cea datorată egumenului Nicodim din anul 1799 s-a făcut prin ridicarea bisericii pe temeliiile celei vechi⁸⁶⁹ se pot face câteva considerații privind planul acesteia în cea de-a doua fază: un lăcaș de dimensiuni mici – 12,80 x 4 m – aparținând tipului trilobat, cu absidele laterale și absida altarului poligonale în exterior și semicirculare în interior, probabil cu un zid continuu între naos și pronaos, cu o ușă de comunicație între ele. Este de observat masivitatea zidului de vest al pronaosului, a cărui grosime este dublă față de restul pereților. Urmărind caracteristicile acestui plan (Pl.XL/1), în care se regăsesc elemente ce amintesc de biserici din secolul XV: absida altarului supralungită ca la biserica fostei mănăstiri Brădet-Argeș (mijlocul sec. XV) și peretele vestic al pronaosului foarte îngroșat ca la biserica „Sfânta Vineri” din Târgoviște, datată în aceeași epocă⁸⁷⁰, cu unele posibile modificări survenite în timp, ar putea apărea întrebarea dacă la 1625 s-a construit o nouă biserică sau doar s-a refăcut pe aceleași temelii ale bisericii lui Vlad Călugărul. În documentul citat nu este amintită în mod expres biserica, iar mitropolitul Neofit descrie în 1774 biserica „zidită de preafericitul Vlad Voievod Basarab, care din călugăr s-a făcut domn...”⁸⁷¹, pe care se afla pisană originală, fără să citeze o altă pisanie ce ar fi fost pusă la o refacere radicală, după un procedeu obișnuit în epocă.

Întreaga existență a ctitoriei voievodale de la Babele a fost pusă sub semnul sărăciei. În lipsa documentelor nu sunt cunoscute datele întemeietorului, care a fost generos și a înzestrat multe mănăstiri⁸⁷². În secolul al XVII-lea sunt înregistrate datele pe care schitul le-a primit de la Matei Basarab în anul 1636⁸⁷³ și de la Maria, văduva banului Pavalachi din Clejani⁸⁷⁴, care nu pot însă împiedica decăderea așezământului monahal. Pentru a-l salva de la

⁸⁶⁸ DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 252, p. 235.

⁸⁶⁹ Paul Cernovodeanu, *Știri privitoare la o ctitorie a lui Vlad Vodă Călugărul: Schitul Babele*, în GB, XIX, nr. 5-6, 1960, p. 494.

⁸⁷⁰ Cristian Moisescu, *op. cit.*, p. 37, 40.

⁸⁷¹ Episcopul Ghenadie, *op. cit.*, p. 325.

⁸⁷² Al. Lapedatu, *Vlad Vodă Călugărul*, Buc., 1903, p. 49.

⁸⁷³ DANIC, CCLXVI/1 și *Ibidem*, CCXX/2.

⁸⁷⁴ *Idem*, Mitrop. Buc., CXVIII/2.

pieire, domnitorul Gheorghe Duca dă la 17 noiembrie 1678 hrisovul prin care închină Mitropoliei schitul Babele⁸⁷⁵.

Înfățișarea actuală a bisericii, modestă și alterată de intervenții este urmarea refacerii din anul 1868, când devenise de mult timp biserică de mir (Pl.XL/2).

Fostul schit Strâmbul, com. Găiseni, jud.Giurgiu. Schitul Strâmbul, devenit în timp biserică de mir a satului Găiseni, a fost „întemeiat și zidit” de Drăghici mare vornic în timpul domniei lui Neagoe Basarab, după cum se spune în hrisovul dat de Radu cel Mare la 15 noiembrie 1605, prin care întărește mănăstirii daniile cu care o înzestrase ctitorul⁸⁷⁶. Drăghici din Florești, care a fost îngropat aici, alături de „soția lui, fiii lui și toate rudele lor” fusese mare vornic și mare paharnic în divanele domnitorilor Neagoe Basarab și Radu de la Afumați și prim sfetnic al lui Vlad Înecatul⁸⁷⁷. Modestul schit⁸⁷⁸ a beneficiat și el de unele danii domnești⁸⁷⁹, iar din perioada târzie a existenței sale se știe că doi foști egumeni au ajuns înalți ierarhi⁸⁸⁰.

Biserica „Sfântul Dumitru a fostei mănăstiri Drăgănești, com. Vedea, jud. Teleorman. Biserica cu hramul „Sfântul Dumitru” este tot ce a rămas din mănăstirea Drăgănești, ridicată de Matei Basarab și rudele sale dinspre mamă, Diicu Buicescu, mare spătar și Drăgușin Deleanu, mare paharnic⁸⁸¹, ultimii fiind ctitori ai mai multor așezăminte religioase, ale căror biserici au o incontestabilă asemănare⁸⁸². Tot din pisanie reiese că biserica a fost construită între 30 iunie și 1 august 1647, deci în doar 26 de zile lucrătoare, fapt care poate fi posibil cu condiția unei bune organizări a lucrărilor⁸⁸³. Judecând după afirmația din inscripție, că se ridică noua mănăstire „din temei, știind că, ctitoria noastră despre mumă-mea și văzând-o veche și stricată”⁸⁸⁴, dar și după hrisovul din 27 noiembrie 1640 prin care Matei Basarab revocă actul închinării unor mănăstiri la Sfântul Munte în care figurează și

⁸⁷⁵ *Ibidem*, CXVIII/7.

⁸⁷⁶ DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 193, p. 199-200.

⁸⁷⁷ N. Stoicescu, *Curteni și slujitori*, p. 55-56.

⁸⁷⁸ Cercetarea arheologică, efectuată în mai multe campanii, a fost concentrată pe Casa Stăreției, pe turnul de poartă și în general în zona incintei. Rezultatele au permis reconstituirea parțială a traseului incintei și a habitatului uman din jurul ei, dar, conform materialului arheologic, edificiile ansamblului au funcționat în două faze disticte, în sec. XVII și XVIII (vezi Daniela Marcu et al., *Fostul Schit Strâmbu*, în CCA, 2006, p. 166-167; *Ibidem*, 2008, p. 141-144).

⁸⁷⁹ DIR, B, veac XVI, vol. II, doc. 6, p. 5.

⁸⁸⁰ Emil Păunescu, Raport intern, Giurgiu, 2005, p. 53. Clement, episcop al Argeșului (1850-1862) și Iosif Naniescu, episcop de Argeș (1873-1875) și mitropolit al Moldovei (până în 1902).

⁸⁸¹ *Inscripțiile medievale*, p. 481.

⁸⁸² Paul de Alep notează, cu prilejul vizitei la mănăstirea Clocociov, că „Seamănă cu o mănăstire pe care o vizitasem mai înainte [Deleni – Olt]” (vezi *Călători Străini*, VI, p. 225).

⁸⁸³ Cristian Moisescu, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab, II, Repertoriul edificiilor de cult*, Buc., 2003, p. 73.

⁸⁸⁴ *Inscripțiile medievale*, p. 841.

Drăgăneștii de la Vede⁸⁸⁵ se deduce că pe acest loc s-ar fi aflat o mai veche așezare monahală, a cărei existență nu a putut fi pusă în evidență pe cale arheologică. De altfel nici un alt element din construcțiile ce puteau constitui complexul monahal, chiar din epoca lui Matei Basarab, nu a fost interceptat. Lipsește de asemenea materialul arheologic care să ateste o viață cotidiană activă în acest așezământ, pe care nici ctitorii se pare că nu l-au dotat cum se cuvine, mănăstirea Drăgănești nefigurând în lista lăcașurilor înzestrate cu generozitate de domnitorul muntean⁸⁸⁶. La scurt timp după înființarea mănăstirii Văcărești schitul de la Drăgănești devine metoh al lăcașului bucureștean, faptul neîmpiedicând procesul de sărăcire și ruinare a micului așezământ monahal⁸⁸⁷, loc pe care Cezar Bolliac îl găsisese părăginit și dărăpănat iar biserica părăsită⁸⁸⁸.

Biserica a fost reparată în anul 1708 de Constantin Brâncoveanu⁸⁸⁹, în 1841 pentru înlăturarea distrugerilor provocate de cutremurele din 1802 și 1838, între 1935-1941 sub patronajul Comisiei Monumentelor Istorice și în prezent, când se află în prelungit proces de restaurare, fresca nefiind încă pusă în lucru.

Mai mică decât biserica mănăstirii Clocociov – măsoară 13x6,20 m – lăcașul de la Drăgănești reproduce aproape fidel atât planul cât și structura generală a modelului de la Slatina (Pl.XLI/2), ceea ce face plauzibilă ipoteza folosirii de către domn ca ispravnic la Drăgănești a ctitorului de la Clocociov, Diicu Buicescu⁸⁹⁰.

Din punct de vedere arhitectonic biserica „Sf. Dumitru” se prezintă în plan treflat (Pl.XLI/1), cu o ușoară asimetrie a absidei altarului. Pronaosul este despărțit de naos prin zidărie masivă, cu o singură deschidere arcuită în centru și este acoperit cu două mici calote semisferice. Naosul prezintă patru masive de zidărie pe care se sprijină arcurile mari și turla Pantocratorului. Absida altarului are două mici absidiole laterale. Acum dărămat, fără să lase urme vizibile pe zidărie, a existat un pridvor, construit probabil imediat după ridicarea edificiului. Programul arhitectonic exterior respectă întrutotul canoanele epocii, biserica remarcându-se mai mult prin eleganța proporțiilor decât prin fastul decorațiunii (Pl.XLII/1-2). Rezultatele sondajelor arheologice au pus în evidență faptul că la biserică există o singură fază de construcție, nefiind surprinse urmele unei fundații anterioare. Fundația existentă, groasă de 0,90 m, constă într-un amestec de mortar foarte dur cu fragmente de piatră de gresie

⁸⁸⁵ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. V, doc. 233, p. 111-113.

⁸⁸⁶ Iolanda Micu, Radu Lungu, *Aspecte ale patronajului cultural în timpul domniei lui Matei Basarab*, în Mitrop. Olteniei, an XXXVI, nr. 5-6, 1984, p. 362-372.

⁸⁸⁷ DJAN Teleorman, fond. Pref. Tel. Dos. 89/1831, f. 70. În catagrafia personalului de cult din 1831 la biserica Sfântul Dumitru de pe moșia Văcăreasca nu există preot, diacon, țărcovnic.

⁸⁸⁸ Cezar Bolliac, *op. cit.*, p. 440.

⁸⁸⁹ DANIC, M-rea Arnota, VIII, 178.

⁸⁹⁰ Cristian Moisescu, *op. cit.*, p. 72-73.

și rare bucăți de cărămidă și cărbune. La abside fundația de mortar a fost turnată în cofrag semicircular, deasupra căruia aceasta se continuă cu 4 asize de cărămidă pe același traseu semicircular. În elevație absidele sunt poligonale. În interior cercetarea a fost limitată datorită excavațiilor produse cu ocazia restaurării din anii 1935-1941, patronată de CMI, care au distrus stratigrafia. Au rămas totuși resturi din două pavimente succesive sub pragul intrării și în zona deschiderii dintre naos și pronaos. Este evident că un inventar arheologic care să ateste o viață monahală intensă și de lungă durată lipsește de la Mănăstirea Drăgănești, fapt întărit și de lipsa documentelor de arhivă. Materialul ceramic este cu totul sporadic și provine, în general, din specia oalelor cu pereți subțiri, a căror tipologie este greu de făcut, fragmentele de buză lipsind în totalitate. S-au mai găsit un fund înalt, cu inel, provenit de la o farfurie sau strachină cu smalt galben-verzui și două fragmente de lulele din ceramică, una din pastă cenușie deschisă, alta din pastă galben-roșcat⁸⁹¹.

Cimitirul. În exteriorul bisericii s-a descoperit parțial necropola, din care s-au identificat 32 de morminte. S-a constatat că ultima fază de înhumare, datând din secolul XIX și încheiată aproximativ între 1905-1910 cuprinde un număr mai mare de morminte care sunt concentrate în zona vestică și nordică, unde există o mai mare frecvență a reînhumărilor și a mormintelor de copii. În legătură cu faza veche a cimitirului, limita inferioară a înhumărilor este atestată de cel puțin 3 morminte cu monedă din secolul XVI, care coboară până în jurul anilor 1560. Această fază de înmormântare, poziționată în zona pridvorului și lângă latura sudică a bisericii este demonstrată și de faptul că unele astfel de înmormântări sunt aproape sub fundația bisericii. În afară de monedele prezente în marea majoritate a mormintelor în zona bărbiei sau bazinului, inventarul funerar este sărac. El constă din: fragmente de ace de prins marama, cu acul simplu de bronz cu o mică măciulie metalică; mărgelile mici din sticlă mată, albe, în formă de sferă turtită; fragment dintr-o piesă de fier, probabil o cataramă; fragment dintr-o verigă de inel; 19 copci de argint dintre care 9 au formă de frunză palmată, 9 au forma de frunză de liliac și o rozetă cu petalele aurite (PL.XCIII/1-6). Cele 50 de monede descoperite în morminte provin din sec. al XVI-lea - un denar ungar emis de Maximilian al II-lea în 1560, de la sfârșitul sec. al XVI și începutul sec. al XVII-lea, un dirhem otoman și un fening german, din sec. al XVIII-lea un gros austriac din 1688, un dinar unguresc din 1693 și o aceea otomană, din sec. al XIX-lea monede otomane, austriece și românești, din sec. al XX-lea, monede românești. Astfel raportul dintre înmormântări devine net în favoarea celor din faza târzie, când biserica devenise de mir⁸⁹².

⁸⁹¹ Ecaterina Țânțăreanu, *Considerații istorice, arhitectonice și arheologice*, p. 180.

⁸⁹² *Ibidem*, p. 181.

Mănăstirea Aluniș-Plăviceni, com. Plopii Slăvitești, jud. Teleorman. Potrivit pisaniei din 4 mai 1648, mănăstirea Aluniș-Plăviceni a fost construită de Dragomir mare vornic și jupânița sa Elina⁸⁹³. Nepot al lui Dobromir mare ban, acesta a devenit prin căsătoria cu Elina, fiica lui Radu clucer din Prooroci și Brâncoveni, rudă cu Matei Basarab, pe care l-a slujit cu credință, domnul răsplătindu-l cu aproape toate marile dregătorii, cu numeroase danii și privilegii⁸⁹⁴. Pentru legitimarea averii și sporirea prestigiului Dragomir și soția sa au refăcut ctitoria predecesorilor lor de la Lipovul (jud. Dolj) și au construit o mănăstire în locul numit Aluniș, pe moșia Plăviceni⁸⁹⁵.

Data din pisanie este devansată de un document din 16 octombrie 1637, când domnitorul Matei Basarab împuternicește mănăstirea să înființeze pe pământurile sale o slobozie cu sârbi⁸⁹⁶. Actul ctitoricesc al celor doi soți, rămași fără copii, a fost însoțit de o bogată înzestrare către mănăstire⁸⁹⁷, care la scurt timp după moartea întemeietorilor săi, în anul 1667, este luată sub îngrijirea sa de marele logofăt Radu Crețulescu, așezământul trecând astfel sub epitropia Eforiei Crețulescu⁸⁹⁸.

În secolul al XVIII-lea mănăstirea a devenit metoh al bisericii Crețulescu din București. Ca urmare a scurgerii timpului, a distrugerilor provocate de cutremurele din 1802, 1838, dar și a proastei administrări, complexul mănăstiresc de la Plăviceni s-a degradat și a decăzut, iar la 1815 era deja biserică de mir⁸⁹⁹.

Din ansamblul monahal de la Aluniș-Plăviceni, constituit inițial dintr-un turn clopotniță, ziduri de incintă masive, biserică în plan treflat, chilii și casă egumenească (Pl.XLIII), până aproape în zilele noastre rămăsese o ruină abandonată, revitalizată ca așezământ monahal în ultimii ani, după ce Ministerul Culturii și Patrimoniului a început restaurarea ei (Pl.XLVI/2).

Biserica prezintă caracteristicile epocii, de la origine ea se înscrie în planul triconc cu 20,50x9,50 m, cu turlă pe naos și pridvor (Pl.XLIV/1). Altarul este simplu, cu un decroș

⁸⁹³ Virgil Drăghiceanu, *Pisania Mănăstirii Plăviceni-Olt*, în BCMI, VII, 1914, p.144. Emanuel Kretzulescu și apoi I.C. Filitti, făcând o confuzie de nume, l-au identificat pe Dragomir, ctitorul de la Plăviceni cu Dragomir, fratele doamnei Stanca, soția lui Mihai Viteazul (vezi Em. Kretzulescu, *Doamna Stanca Kretzulescu Basarab*, Buc., 1924, p. 3-5; I. C. Filitti, *Ctitorii de la Plăviceni-Olt și neamul Doamnei Stanca*, în Arh. O., VI, nr.32-33, 1927, p. 226-281). Confuzia a fost înlăturată de genealogistul Dan Pleșia (N. Stoicescu, *Dicționarul marilor dregători*, p. 53).

⁸⁹⁴ DANIC, Doc.Ist. CXC, VII – 186. În diata lui Dragomir din 6 martie 1652 acesta afirmă că întreaga avere este câștigată „din mila mării sale lui Vodă”.

⁸⁹⁵ Atât în pisania bisericii cât și în testamentul lui Dragomir, mănăstirea este atestată sub numele Aluniș. Ea a fost ridicată pe o moșie numită Plăviceni, care era învecinată cu cea stăpânită de doamna Stanca, ceea ce se pare că a fost una din cauzele confuziei de nume.

⁸⁹⁶ Marieta Adam, *Documente inedite din Arhiva Crețulescu*, în SMIM, VI, 1973, doc. 1, p. 360.

⁸⁹⁷ În testamentul ctitorului, mort în anul 1653, figurează cu „sate, țigani, rumâni, vii, mori și dobitoc”.

⁸⁹⁸ DANIC, Doc. Ist., CCIV/47; *Ibidem*, CXCII/70.

⁸⁹⁹ V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, vol. X, Buc., 1892, p. 273.

marcat doar la exteriorul poligonal. Cele patru colțuri de bază ale naosului descriu un dreptunghi imperfect și un pătrat, astfel încât cele două arce laterale sunt înclinate în interior și se reazemă oblic pe cele transversale pentru a se apropia de cercul de bază al turlei. Pronaosul se prezintă în plan sub forma unui patrulater cu un caracter neregulat, acoperit cu o boltă în formă de semicilindru transversal, sprijinită pe o consolă de jur împrejurul pronaosului. Peretele dintre pronaos și naos se deschide printr-un gol flancat de două coloane angajate, scunde și groase, pe care este așezat un arc trilobat, configurație ulterioară construcției. Biserica mănăstirii Aluniș-Plăviceni a avut la origine un pridvor nedecroșat față de zidurile laterale ale clădirii, descoperit arheologic la nivelul fundațiilor (Pl.XLV/5), figurat și în miniatura bisericii din tabloul votiv (Pl.XLIV/3) ca un pridvor deschis, cu două arcade semicirculare laterale⁹⁰⁰.

Aspectul exterior corespunde principiului general al epocii, de divizare a fațadelor în două registre, separate de un brâu orizontal compus dintr-un tor și două rânduri de zimți din cărămidă. Registrul inferior este alcătuit din chenare dreptunghiulare înalte, iar cel superior din arcade alăturate, inegale ca înălțime, demarcate cu ciubuce semirotunde, ordonate pe un traseu neuniform. Biserica a fost tencuită de la început, ea prezentând un parament specific epocii: pe tencuială sunt incizate și pictate imitații de cărămidă alternante cu panouri albe⁹⁰¹.

Ancadramentele de piatră ale ferestrelor, care corespund fazei lărgirii acestora, sunt decorate fără o regulă evidentă. Rama de piatră a ușii (Pl.XLV/5) prezintă o trăsătură de unicatate prin iluzia de sculptură în lemn, din creștături decorative cu motive care aparțin artei populare românești, lucru care denotă că autorul s-a ocupat inițial cu meșteșugul sculpturii în lemn⁹⁰². Turla de pe naos avea ferestrele acoperite cu ochiuri de geam prinse într-o rețea, după cum este figurat în tabloul votiv și demonstrat arheologic, asemenea modelelor de la mănăstirile Snagov și Plumbuita⁹⁰³.

Cercetarea arheologică a bisericii din vremea lui Matei Basarab a pus în evidență o fundație solidă, lată de 1,10 m în dreptul zidului de est al pronaosului, și cu talpa la – 1,94 m, lucrată din fragmente de cărămidă, blocuri de piatră și bolovani de râu prinși în mortar. Sub această biserică a apărut o altă fundație, aproximativ paralelă, de la un edificiu anterior, cu plan dreptunghiular și absidă nedecroșată, lungă de 15,8 m și lată de 5 m (Pl.XLIV/2).

⁹⁰⁰ Ecaterina Țânțăreanu, Pavel Mirea, *op. cit.* p. 250.

⁹⁰¹ N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia, III, Veacul al XVII-lea*, în BCMI, XXV, 1932, p. 15.

⁹⁰² Ecaterina Țânțăreanu, *Motive ornamentale din arta populară a lemnului pe ancadramentele de piatră ale bisericii fostei Mănăstiri Aluniș-Plăviceni, jud. Teleorman*, în BO, Alexandria, 2003, p. 182.

⁹⁰³ *Bucureștil de odinioară în lumina săpăturilor arheologice* (sub red. Prof. I. Ionașcu), Buc., 1959, p. 183, pl. CXV.

Dimensiunile și aspectul fundației îndreptățesc concluzia că prima biserică de la Plăviceni a fost de lemn⁹⁰⁴. Fresca din biserică, de mare frumusețe și cu merite artistice deosebite în ilustrarea programului iconografic bazat pe academismul școlii athonite⁹⁰⁵, s-a păstrat parțial sub straturile de repictări târzii, mai mult în naos, în registrul superior și în pronaos unde, desfășurată pe tot registrul inferior de pictură se află o galerie de 19 portrete⁹⁰⁶, fapt puțin obișnuit în epocă, dar care prefigurează vastul tablou al Cantacuzinilor de la Filipeștii de Pădure.

Cimitirul 1. Necropola de la Aluniș-Plăviceni are două componente. Una este constituită din înmormântările cu și fără criptă din pronaos și din pridvor, cea de-a doua cuprinde înmormântările din incintă și din exteriorul ei. În stânga pronaosului se află două cripte din cărămidă, cu un perete comun, lipsite de pietrele de mormânt, iar în dreapta se află o criptă și alte două morminte simple. A patra criptă se află în stânga pridvorului unde sunt alături de ea alte înmormântări și un mormânt simplu, de călugăr, în dreapta. Inventarul funerar bogat constituie dovezi că cei înhumați au aparținut familiei ctitorului, unul fiind probabil chiar Dragomir vornicul. Inventarul funerar este format din podoabe, accesorii, vase funerare, monede. Inelele fac parte din două categorii: inele sigilare, din care cel provenit din cripta 1 este de aur, cu chatonul oval ce face corp comun cu veriga aplatizată, pe care este gravată o scenă cu un grifon aflat în fața unui pom cu trei crengi (Pl.LXXXIX/1), iar cel de-al doilea este din argint, are chatonul tot oval, turnat împreună cu veriga, pe corpul lui fiind gravată o pasăre în zbor planat; inele cu montura în caboșon: inel de argint cu caboșon poligonal și piatră verde deschis și cu două protuberanțe pe verigă, și inel de aur cu caboșon dreptunghiular cu piatră verde-deschis (Pl.LXXXIX /2-3). Cerceii, patru piese, reprezintă o singură categorie, cu o placă turnată, ovală, triunghiulară sau dreptunghiulară, traforată sau nu, în centru cu o casetă cu piatră verde de care sunt agățate 2 sau 3 pandantive mici (Pl. LXXXIX /5-7). Acele de voal, în număr de trei, sunt fie simple, din argint cu o măciulie din sârmă răsucită, fie din argint cu capul în formă de rozetă aurită, cu o piatră în mijloc (Pl. LXXXIX/9). Copcile din argint, din care s-au găsit două bucăți, sunt tot în formă de rozetă lipită pe o sârmă sau turnate pe o plăcuță (Pl.LXXXIX /8). Cruciulițele sunt din bronz, cu Iisus Christos pe cruce pe o față și Maica Domnului pe cealaltă față, în excizie (Pl. LXXXIX /23-24). Bumbii metalici, din care s-au găsit două fragmente din partea superioară, au formă sferică (Pl.LXXXIX/11). Vasele funerare sunt din sticlă și ceramică. Vasul de sticlă are

⁹⁰⁴ Spiridon Cristocea, Ecaterina Țânțăreanu, Pavel Mirea, *op. cit.*, p. 139-155.

⁹⁰⁵ Cornelia Pillat, *Pictura murală în epoca lui Matei Basarab*, Buc., 1980, p. 29, 65.

⁹⁰⁶ Paul Cernovodeanu, *Mănăstirea Plăviceni-Olt, un monument genealogic vitregit*, în *Arh. Gen.*, I, 1994, nr. 3-4, p. 44.

culoare gri petrol, corp cilindric, gât înalt și subțire terminat cu o cupă, iar cel de ceramică este o cănuță cu toartă. Monedele nu par a fi făcut parte din inventarul funerar. Deși au fost găsite în criptă ele au fost aduse cu pământul purtat, de umplutură. Acestea sunt găurite și emise de Ludovic al XIV-lea (1643-1715), Maximilian al II-lea în 1569 și Ferdinand I (1556-1564). Într-un singur mormânt au fost identificate urme de țesătură cu fir metalic⁹⁰⁷.

Cimitirul 2. În cimitirul din cadrul mănăstirii Aluniș-Plăviceni, care într-o fază târzie depășește incinta, au fost descoperite 155 morminte de înhumare, o bună parte dintre ele cuprinzând reînhumări și morminte suprapuse, din care cele mai multe sunt grupate în zona de sud, corespunzătoare pronaosului bisericii și până aproape de zidul estic. Adâncimea mormintelor variază între 0,60 și 1,95 m, cele mai multe sunt simple gropi, dar în unele s-au găsit și resturi de lemn și cuie provenind de la sicrie. Poziția scheletelor, care erau orientate est-vest, este cea normală, cu brațele îndoite deasupra abdomenului sau pe torace. Într-un mare număr de morminte sunt îngropați copii, acestea conținând aproape întotdeauna și un inventar funerar, nelipsite fiind măregele și brățările de sticlă (Pl.XLV/6). S-au putut identifica doar trei morminte de călugări cu o casetă de cărămidă la nivelul capului. Durata de funcționare a cimitirului, atestată de inventarul descoperit și de monede, cuprinde o perioadă situată între cea de-a doua jumătate a sec. al XVI-lea și sfârșitul secolului al XIX-lea.

Inventarul funerar cuprinde: măregele de sticlă, în număr mare, cu forme, dimensiuni și culori diferite; brățări de sticlă, de culoare albastră și neagră, ovale sau profilate în secțiune, depuse numai în mormintele de copii; inele, dintre care două sigilare, unul de argint cu chatonul oval în continuarea verigii pe care este gravată o pasăre și unul de bronz cu chatonul rotund, cu o rozetă în mijloc; cele trei inele simple, din bronz, au dimensiuni diferite, chatonul oval sau circular care face corp comun cu veriga plată și sunt decorate cu orificii în jurul cărora sunt gravate mici cercuri (Pl.LXXXIX/16-21); ace de vâl simple, cu câte o gămălie metalică sau de sticlă la cap (Pl.LXXXIX/12-14); vase funerare, din care cele mai numeroase sunt ulcele bitronconice (Pl.LXXXVI/23-24), cu buza răsfântă în exterior, vopsite în partea superioară cu angobă albă și decorate cu pastile de smalț verde-oliv pe buză sau pe umeri⁹⁰⁸.

Restul *turnului clopotniță* vădește o construcție impozantă, mai mult prin înălțime decât masivitate. Are planul în secțiune dreptunghiular, cu tunelul intrării acoperit cu o boltă semicilindrică, ferestre metereze la cel de-al treilea nivel și urme de tencuială cu decorația „simili”, identică celei de pe biserică (Pl.XLVI/1).

⁹⁰⁷ Spiridon Cristocea, Ecaterina Țânțăreanu, Pavel Mirea, *op. cit.*, p. 151-155.

⁹⁰⁸ Ecaterina Țânțăreanu, Pavel Mirea, *op. cit.*, p. 246-247.

Prin sondajele care au vizat corpul de chilii adosat zidului de nord al incintei, s-a stabilit că acesta surprindea la primul nivel 13 încăperi cu dimensiuni variabile care aveau în față o prispă lată de 1,50 m și s-a găsit pavimentul original. În extremitatea vestică a corpului de chilii s-a constatat existența unui pilastru care împreună cu materialul de demolare masiv și amprente de arce din zidărie atestă existența aici a unui spațiu boltit (Pl.XLV/4). Peste această construcție demolată și nivelată s-a construit, la sfârșitul secolului al XIX-lea o casă parohială, demolată apoi și ea. Un alt corp de clădire, cu încăperi de dimensiuni variabile ce se întinde în spațiul dintre turnul clopotniță până în dreptul absidei de sud a bisericii a fost distrus în mare parte de cimitir. Conform rezultatelor săpăturii arheologice, casa domnească era amplasată pe latura de vest, în exteriorul incintei, fațada ei estică suprapunându-se pe ceea ce ar fi fost zidul vestic al incintei. Planul ei poate fi înscris într-un trapez cu laturile de 19,80 (V) x 8,40 m (S) x 20 m (E) x 9,60 m (N), cu un foișor spre est și probabil cu un alt foișor spre vest. Nivelul inferior al acestei construcții este reprezentat de două pivnițe între care se află un zid despărțitor, fără acces dintr-o parte în alta. Spre sud este pivnița mică, spre nord, pivnița mare. Pivnița mică are un plan aproape pătrat cu laturile de aproximativ 8 m. Pe axul NS se află un perete median, lung de cca. 8 m și gros de 1m, cu funcția de sprijin al bolții. Zidul care desparte cele două pivnițe a fost degajat pe toată lungimea lui, chiar în profilul secțiunii (Pl.XLV/1-2). El nu este țesut cu zidul de vest și este susținut de doi pilaștri amplasați la distanțe egale, dar care au profile diferite. Între ei, o firidă cu arcul semicircular din cărămidă, este adâncită în perete. Dincolo de cel de-al doilea pilastru, aflat la nivelul peretelui estic, zidul se continuă, ușor înclinat spre nord, formând zidul sudic al gârliciului. Intrarea în pivnița mică era pe plan înclinat, în pantă lină, pavată cu fragmente de cărămidă prinse în pământul argilos. Referitor la sistemul de boltire, aceasta era acoperită cu două bolți în leagăn, susținute de arce dublouri sprijinite pe pilaștri și pe zidul median. Pivnița mare are un plan trapezoidal cu laturile lungi de 9,80 m și laturile scurte de 8,00 m și respectiv 8,60 m. Intrarea în pivniță este flancată de un pilastru, adosat zidului despărțitor și de capătul zidului estic, simetric în compoziția planului cu pilastrul. Pivnița mare este divizată în trei travee de doi stâlpi centrali de la care se nasc arcele de boltă, indicând poziția nord-sud. Acești stâlpi sunt amplasați pe axul median al pivniței mari și corespunzător peretelui median din pivnița mică (Pl.XLV/3). La pivnițe nu s-au identificat mai multe etape de construcție. Distrugerea lor a fost vizibil violentă și nu a existat nici o încercare de refacere. Atât în interiorul incintei cât și în exterior, în fața turnului de intrare, s-au găsit suprafețe din pavajul original, iar în fața bisericii trei pavaje succesive: unul mai recent format din fragmente de cărămidă prinse în mortar, unul format din dale de cărămidă, identică cu cea din construcțiile de sec. XVII și al

treilea din bolovani de râu și piatră de carieră, probabil adiacent primei biserici. Referitor la raportul cronologic dintre construcțiile ce compuneau ansamblul monahal de la Aluniș-Plăviceni, ordinea este următoarea: s-a ridicat casa boierească (sau stăreția), urmată de zidurile de incintă și turnul clopotniță și apoi s-au adosat corpurile de clădire de pe laturile de sud și nord⁹⁰⁹.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” a fostului schit Didești, jud. Teleorman.

Schitul Didești este ctitoria lui Șerban Știrbei și a jupânesei sale Stanca, fiica lui Ivașcu clucer Băleanu⁹¹⁰. Cei doi soți au intrat în posesia satului Didești printr-un schimb cu satul Oltenița, făcut între Marica clucereasa și ginerele său Șerban slugerul, în anul 1679⁹¹¹. Așezământul trebuie să fi fost gata de un oarecare timp când la 1 martie 1705 ctitorii își întocmesc testamentul și lasă mănăstirii Didești toate moșiile ce o înconjoară, cu vaduri de moară, vii etc.⁹¹². În anul următor, la 2 februarie 1706 aceștia dau zapis de închinare a „mănăstioarei” lor Mitropoliei din București⁹¹³ pe care Șerban îl întărește cu o scrisoare către mitropolitul Antim în anul 1708.

Din mănăstirea ridicată probabil în jurul anului 1700 s-au mai păstrat biserica modestă, inițial paraclis de curte, ruinele pivniței boltite cu un semicilindru susținut de arce dublouri, ce a aparținut cel mai probabil casei boierești, devenite egumenești și părți din zidul de sud și cel de est al incintei (Pl.XLVII/1), acesta din urmă, construit după anul 1708, conform dispoziției ctitorului⁹¹⁴.

Biserica se înscrie într-un plan de tip sală, evident inadecvat funcției monahale, cu clopotnița pe pronaos, alcătuit din toate componentele tradiționale (Pl.XLVII/-3). Altarul, aproape lipsit de decroș, prezintă o subțiere a masei zidăriei în zona proscomidiei și diaconiconului. Naosul are formă dreptunghiulară și deasupra are o turlă cu opt laturi, care ar putea fi și un adaos mai târziu. Pronaosul pătrat are zidul decroșat față de naos, în grosimea zidăriei fiind săpată scara de acces la clopotniță. Zidul dintre pronaos și naos a fost inițial plin, cu o deschidere în centru pentru circulație, dar a fost modificat prin lărgirea acesteia. Pridvorul pătrat, de mici dimensiuni, nu atinge lățimea fațadei bisericii și este acoperit cu o boltă semisferică.

⁹⁰⁹ *Ibidem*, p. 243-246.

⁹¹⁰ Ștefan Greceanu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, Buc., 1913, p. 306.

⁹¹¹ DANIC, Mitrop. Buc., Pach. 134, doc. 8.

⁹¹² *Ibidem*, doc. 21.

⁹¹³ *Ibidem*, Pach. 325/144, doc. 2.

⁹¹⁴ În scrisoarea către Mitropolitul Țării Românești Șerban Știrbei lasă dispoziție de construire a incintei și chiliilor mănăstirii (DANIC, Mitrop. Buc., Pach. 294/113, doc. 4).

În ceea ce privește aspectul exterior (Pl.XLVIII), fațadele tencuite sunt azi lipsite de orice alt decor, exceptând o cornișă profilată, fapt compensat de o anume zveltețe conferită de dezvoltarea pe verticală prin turlă⁹¹⁵.

În anul 1861 Cezar Bolliac constata că deja biserica schitului ținea loc de biserică de mir, iar așezământul mănăstiresc era într-o stare deplorabilă⁹¹⁶. Singurele reparații cunoscute sunt cele târzii, din 1899 și 1907, când s-a închis pridvorul.

4.2. Mănăstiri și schituri dispărute

Mănăstirea din Pădurea cea Mare de la Bolintin. Mănăstirea cu hramul „Buna Vestire” ale cărei urme nu au fost identificate până azi, situată undeva pe malul drept al Argeșului, ridicată de Pilea logofătul în timpul domniei lui Mihail I⁹¹⁷, este pomenită pentru prima dată în hrisovul din 5 martie 1433 al lui Alexandru Mircea, care o înzestrează cu jumătate din satul Bucșani⁹¹⁸, danie întărită și de Vlad Dracul⁹¹⁹. Domnitorul Vladislav al II-lea îi întărește și alte danii primite mai înainte, prin hrisovul din 29 aprilie 1453⁹²⁰. Daniile sunt întărite pe rând de Laiotă Basarab și Basarab cel Tânăr, care o și scutește să dea vamă la schelele de la Dunăre⁹²¹. În anul 1526 Radu de la Afumați dă venitul din pescuitul din Balta Doamnei mai multor mănăstiri, printre care și celei de la Bolintin⁹²², iar în 1560 Petru cel Tânăr îi întărește alte privilegii⁹²³. Probabil că în urma sărăcirii și decăderii, Alexandru Coconul se vede nevoit să o închine în anul 1526 mănăstirii Radu Vodă, la rândul ei închinată mănăstirii athonite Simo-Petra, ca mai apoi, inevitabil, viața monahală să se întrerupă după anul 1667⁹²⁴. Din documente se cunosc numai trei egumeni de la Bolintin, Sava, Atanasie și Efrosin⁹²⁵.

Mănăstirea Flocoșani. Mănăstirea Flocoșani, cu hramul „Sf. Ioan Înainte Mergătorul”, metoh al mănăstirii cu același hram de la Zaina (neidentificată), din Grecia, este atestată pentru prima dată în hrisovul din 12 mai 1629 dat de Alexandru Iliș, domnul Țării Românești, act prin care întărește acestei mănăstiri moșiile Ostra și Flocoșani dăruite de Iane

⁹¹⁵ Ecaterina Țânțăreanu, *O ctitorie de la cumpăna veacurilor XVII și XVIII. Biserica „Adormirea Maicii Domnului” a fostului schit Didești, jud. Teleorman.*, în BCMI, XVII, nr. 1-2, 2006, p. 100-104.

⁹¹⁶ Cezar Bolliac, *op. cit.*, p. 439.

⁹¹⁷ I. Ionașcu, *Vechimea Mănăstirii din pădurea cea mare de la Bolintin*, în RI, VII, 1937, p. 3.

⁹¹⁸ DIR, B, veacurile XIII-XV, doc. 84, p. 95.

⁹¹⁹ *Ibidem*, doc. 93, p. 103.

⁹²⁰ *Ibidem*, doc. 149, p. 152.

⁹²¹ *Ibidem*, doc. 163, p. 164.

⁹²² *Ibidem*, veac XVI, vol. II, doc. 6, p. 5.

⁹²³ *Ibidem*, vol. III, doc. 132, p. 140.

⁹²⁴ I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 11. Ultimul document care o mai atestă este datat la 24 mai 1667.

⁹²⁵ *Ibidem*, p. 8-11.

vistier, prezumtivul ctitor al așezământului⁹²⁶. Acesta ocupase în anul 1621 dregătoria de al doilea vistier și împreună cu fratele său Ghionea postelnic și fiii lor dețineau și satul Scurta zis și Pleașov⁹²⁷ și, cu mult înainte, fusese miluit de Mihai Viteazul cu moșie la Cârlița, pentru dreaptă și credincioasă slujbă⁹²⁸. Prin acel hrisov de întărire dat de domn se poate reconstitui nu numai actul de danie al lui Iane, ci și modul de proveniență și succesiunea proprietăților în timp, precum și valoarea bunurilor care constituiau dania. Despre perioada de timp cât a activat și modul de funcționare al mănăstirii Flocoșani informațiile sunt puține și neconcludente, singurul egumen` cunoscut fiind „popa Iane”⁹²⁹. Ultimul document care atestă existența ei este hrisovul domnitorului Matei Basarab din 2 noiembrie 1643⁹³⁰ prin care întărește mănăstirii alte posesiuni, în principal vii, situate între apa Sâiului și Drumul Oii (azi pe teritoriul satului Brâncoveanca, com. Plopii Slăvitești, jud. Teleorman), pe care le stăpâna și care proveneau din alte danii⁹³¹.

4.3. Biserici de mir

Biserica „Sf. Nicolae”, Roșiorii de Vede. Investigația arheologică de la biserica „Sf. Nicolae” privea în mod special identificarea unei biserici anterioare celei construite la 1780, a cărei existență era bănuțită pe baza informațiilor din documentele de arhivă și a celor cartografice. Rezultatul cercetării confirmă doar parțial această presupunere, prin identificarea unui cimitir circumscris unei biserici mai vechi, alta decât „Sf. Nicolae”. Imediat sub cota terenului actual s-au surprins zidurile bisericii demolate în 1977, dar ruinate de la începutul sec. XX⁹³², a căror grosime este variabilă, între 0,58 m la zidul de vest și 0,90 m la zidul de la absida altarului, ca și adâncimea fundațiilor care nu depășește 0,64 m. În ceea ce privește fundațiile, s-a constatat că pe lângă mortarul friabil, de proastă calitate, dimensiunile reduse și îngustarea lor excesivă la talpă au fost câteva dintre cauzele pentru care edificiul s-a ruinat după 100 de ani de la construcție.

Cimitirul. Sub biserică s-au dezvelit 15 morminte de înhumație, în poziție creștină, cu un inventar sărac, din acestea patru morminte fiind suprapuse de zidurile bisericii. Alte 17 morminte, probabil cele aflate pe traseul șanțurilor de fundare, au fost exhumate și reînhumate într-o groapă comună, în afara zidurilor, lângă absida altarului. Toate aceste înmormântări și o parte din mormintele din zona de la nord de biserică aparțin unei faze mai vechi a cimitirului,

⁹²⁶ DRH, B, vol. XXII, doc. 272, p. 514-515.

⁹²⁷ DIR, B, veac XVII, vol. IV, doc. 6, p.6-7.

⁹²⁸ *Ibidem*, doc. 408, p. 396-397.

⁹²⁹ DRH, B, vol. XXIV, doc. 62, p. 86-87; vezi și Cat. Doc. Ț. Rom., vol. V, doc. 1152, p. 484.

⁹³⁰ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. V, doc. 1052, p. 484.

⁹³¹ Ecaterina Țânțăreanu, *Un așezământ monahal mai puțin cunoscut din județul Teleorman- Mănăstirea Flocoșani*, în vol. Pagini de istorie bisericească teleormăneană, Buc., 2006, p. 467-471.

⁹³² Paul Cernovodeanu, *Bisericile din orașul Roșiorii de Vede*, în GB, nr. 3-4, 1961, p. 292-293.

a cărui limită inferioară poate fi datată cu o monedă ungurească din anul 1549, în cea de-a doua jumătate a sec. al XVI-lea. Inventarul funerar este compus din podoabe, accesorii și monede. Cerceii sunt de două tipuri: cercei din argint aurit dintr-o verigă de sârmă pe care este fixată o perlă metalică, cilindrică, decorată la capete cu câte un șir de granule, iar de o parte și alta o sârmă răsucită fixează mărgeaua (Pl.XC/8-9); cercei din argint formați dintr-o plăcuță dreptunghiulară ajurată, decorată cu rozete și volute, cu o piatră verde-turcoaz în centru și cu trei pandantive cu perlă metalică în vârf, atârdate în partea de jos (Pl.XC/11-12), asemănători cu cei de la Plăviceni și cu cei datați în sec. XVI-XVII la Orașul de Floci⁹³³. Inelele sigilare fac parte, după tehnica executării, din două categorii: unul are chatonul oval, cu un brăduț gravat, turnat o dată cu veriga de argint (Pl.XC/7); al doilea, tot de argint are pe veriga groasă, cu striuri circulare, lipită o plăcuță ovală, decorată prin gravare cu o cruce cu brațe egale înscrisă într-un romb. Acul de voal – o singură piesă – are formă de rozetă cu petalele rectangulare mărginite cu granule; în centru, chatonul, din care a căzut piatra, este înconjurat de al doilea rând de petale, mai mici, de aceeași formă și înconjurat cu granule, iar tija este lipită pe spate (Pl.XC/10). Brățara de sticlă, descoperită pe brațul unui copil are culoarea albastru deschis iar în profil este ovală. Copcile sunt simple, din sârmă îndoită. Monedele sunt în cea mai mare parte ilizibile, doar două putând fi identificate: o monedă ungurească din anul 1549 și o monedă otomană din anul 1698. Faza contemporană cu biserica cuprinde morminte cu un inventar și mai sărac, reprezentat doar de câteva monede.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” a fostei curți boierești din Dobreni, jud. Giurgiu. Biserica destinată a fi capelă a curții boierești din Dobreni a fost construită de Constantin Șerban și soția sa Bălașa în anul 1646, după cum glăsuiește pisania „ridicatu-se-a această s(f)ântă și dumnezeiască biserică ... în zilele prealuminatului Constantin Voievod Basarab și a făcut din temelie jupân Constantin vel sărdar, sna Io Șerban Voievod, i jupânița Bălașa. Pis m(e)s(i)ța avgust 15 dnă văleat 7154 (1646). Ispravnic Logofăt”⁹³⁴.

Pe plan dreptunghiular, cu turla clopotniță surmontând pronaosul, lăcașul are dimensiuni destul de mari pentru funcțiunea sa de curte, cca. 20x7,5 m (Pl.XXXI/2). Altarul poligonal este decroșat, iar proscomidia este adâncită în zid sub forma unei nișe. Naosul și pronaosul sunt acoperite de cupole sferice pe pandantivi iar legătura dintre cele două încăperi principale se face prin trei arcade sprijinite pe doi stâlpi cu secțiunea octogonală. Accesul la

⁹³³ Anca Păunescu, *Orașul de Floci, un oraș dispărut din Muntenia medievală*, Târgoviște, 2005, p. 14.

⁹³⁴ N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, 1908, p. 89.

clopotniță se face pe o scară cuprinsă într-un turn pentagonal adosat peretelui nordic al pronaosului⁹³⁵.

Plastica decorativă urmează și ea regulile epocii: un brâu mijlocește divizarea fațadei în două registre inegale. Registrul inferior este format din panouri dreptunghiulare, în partea de sus dublu arcuite, registrul superior este format din firide, cu aceeași terminație dublu arcuită, de data aceasta cu contururi din ciubuce semicirculare. Ancadramentele originale ale ferestrelor, demontate la o dată necunoscută, erau de tipul baghetelor încrucișate și deschidere în acoladă plată. Ancadramentul de piatră al ușii aduce ca decor motive ale sculpturii în lemn⁹³⁶.

Biserica din Dobreni conservă în pronaos o frescă de certă valoare artistică, ce reprezintă, pe lângă cei doi soți fondatori, teme mai puțin utilizate în iconografia bisericilor din Țara Românească în sec. al XVII-lea, Imnul Acatist și Sinoadele Ecumenice, care sunt datoare stilistic tradițiilor picturii post bizantine⁹³⁷.

Biserica „Sfântul Nicolae” a fostei curți boierești Coiani-Mironești, jud. Giurgiu. Biserica, azi parohială, a curții construite de postelnicul Constantin Cantacuzino la Coiani-Mironești este ctitoria soției sale Ilinca, fiica domnitorului Radu Șerban, împreună cu cei patru fii ai săi în anul 1669, așa cum scrie în pisanie: „Această sfântă și dumnezeiască biserică, care se vede zidită din temelie este făcută de doamna Ilinca, fata răposatului bătrân Io Șerban Basarab Voievod, împreună cu feciorii săi Constantin vel stolnic, cu Mihai vel spătar, cu Matei vel agă, cu Iordache vel cămăraș pentru că cea bătrână, care lângă aceasta era mai dintâi făcută de tatăl doamnei Ilincăi... rău crăpând zidurile acele dintâi, ceastălaltă de isnoavă început-o-au și săvârșit cu ajutorul lui S-tai Nicolae...”⁹³⁸. Aceasta este, deci, o reînțemeiere a unei mai vechi ctitorii.

Fostul paraclis are un plan mononavat cu dimensiuni destul de mari, 25,20x8,60 m, cu turlă clopotniță pe pronaos și cu pridvor (Pl.XXX/2). Altarul poligonal în exterior și semicircular în interior este iluminat de o fereastră în ax și de cea de-a doua poziționată imediat lângă proscomidie. Naosul și pronaosul sunt despărțite de o arcatură sprijinită de doi stâlpi octogonali. Atât naosul cât și pronaosul sunt boltite cu cupole semisferice susținute de arce pe console. În camera clopotelor din turla cu secțiunea în formă de prismă octogonală accesul se face pe o scară inclusă în zidul nordic al pronaosului. Pridvorul deschis, cu arcade

⁹³⁵ Cristian Moiescu, *op. cit.*, p. 20.

⁹³⁶ Tereza Sinigalia, *Repertoriul arhitecturii*, p. 322

⁹³⁷ Cornelia Pillat, *op. cit.*, p. 103-110.

⁹³⁸ Victor Brătulescu, Radu Ilie, *Mănăstiri și biserici din județul Ilfov*, Buc., 1935, p. 51-53.

așezate pe stâlpi octogonali, are bolta compusă dint-o calotă flancată de două bolți semicilindrice.

Plastica decorativă a monumentului este tipică epocii: brâul rotunjit, încadrat de zimți din cărămidă delimitează două registre de firide inegale ca înălțime: arcadele din registrul inferior sunt duble, cu arhivoltele îngustate spre nașterea arcului, cele din registrul superior au aceeași cofigurație dar sunt accentuate de un ciubuc puternic reliefat. Elementul stilistic care caracterizează biserica din Coiani-Mironești este acolada. În interior este utilizată la decorarea arhivolțelor ferestrelor și a proscomidiei, în exterior la arcatura pridvorului și ca o noutate, la profilatura ancadramentului unei ferestre de pe peretele sudic⁹³⁹.

Biserica „Sf. Treime” a curților boierești de la Herești, com. Hotarele, jud.Giurgiu. Biserica Sf. Treime din Herești făcea parte din ansamblul reședinței boierești a familiei Năsturel, ca paraclis de curte și gropniță a familiei⁹⁴⁰. Pisania de deasupra ușii de intrare, compusă cu iscusință de Udriște Năsturel precizează numele ctitorilor și data punerii ei „Acest...hram din însăși a lui temelie s-a înălțat și zidit... cu cheltuială prealuminatului blagocestviei...doamna Elena, stăpână și voievodeasă a Ungrovlahiei, soția prealuminatului și stăpânitorului domn, Io Matei Basarab, cu osteneala și în parte a fratelui Iorest Năsturel...în anul de la facerea lumii 7152 și de la mântuirea lumii 1644. Vătah a fost la lucru Mamant, fiul lui Barbu din Netezești”⁹⁴¹.

De fapt, ctitoria Elinei reprezintă a patra fază constructivă a bisericii, așa cum a fost demonstrat de cercetarea arheologică⁹⁴².

Primul edificiu fusese din lemn, pe plan dreptunghiular cu altarul pentagonal decroșat, clădit din bârne orizontale, cu tălpile îngropate. Distrus de un incendiu puternic, este succedat pe același traseu, de un nou lăcaș din lemn, dezafectat la rândul lui pentru a face loc unui prim lăcaș de zid, cu plan dreptunghiular în formă de sală, cu dimensiunile de 17,50 x 8,30 m. La o dată ulterioară primei biserici de zid se adosează și un pridvor de zidărie, care în colțul de NE cuprindea o scară de acces la turla-clopotniță construită tot atunci. În cea de-a patra fază, impusă de distrugerile provocate de cutremurul din 1628, se păstrează fundațiile existente și se ridică doar zidăria pe vechiul traseu, cu o modificare la altarul poligonal, căruia i se adaugă o latură pe ax. Sistemul de boltire folosit de constructori este cel cu bolți

⁹³⁹ Cristian Moiescu, *op. cit.*, p. 37.

⁹⁴⁰ Radu Greceanu, *op. cit.*, p. 123. Elina a așezat în pronaosul bisericii sale pietrele de mormânt ale lui Radu postelnic Năsturel, înmormântat împreună cu fiul său Șerban și a mamei sale Despina.

⁹⁴¹ N. Iorga, *op. cit.*, I, p. 91.

⁹⁴² Cristian Moiescu, *op. cit.*, p. 15. Rezultatele săpăturilor arheologice întreprinse de Lia Bătrâna și Adrian Bătrâna, rămase inedite, au fost comunicate d-lui arhitect Cristian Moiescu.

semicilindrice la pridvor și pronaos și cu o calotă pe pandantivi la naos, iar ca particularitate se remarcă forma de arc frânt de deasupra deschiderilor pridvorului.

Cronologic, cele patru faze s-au desfășurat aproximativ în etape de 50 de ani, de la începutul sec. al XVI-lea⁹⁴³ până la 1628.

În secolul al XIX-lea, când moșia de la Herești trece în proprietatea principelui Miloș Obrenovici, acesta întreprinde intervenții substanțiale atât la case cât și la biserică, pe care o renovează în anul 1831.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” a fostei curți boierești de la Balaci, jud. Teleorman. Biserica, construită de Constantin aga Bălăceanu ca paraclis al curții sale de la Balaci în anul 1684, rămâne părăsită pentru multă vreme, cum de altfel o găsește și mitropolitul Neofit I „...biserica de piatră mare, pustie”⁹⁴⁴, până în anul 1825, când niște urmași îndepărtați se învrednicesc să o termine și să o sfințească, punându-i și o pisanie, după care devine biserică parohială a satului. „Această s(fin)tă și d(u)mnezeiască biserică s-a zidit din temelie de răposatul vel aga Constantin Bălăceanul, fiul răposatului vel vornic Badea Bălăceanul, în zilele fericitului Io Șerban Cantacuzino, ținând în căsătorie pe preaiubita fiică a M(ă)rii Sale, Domnița Maria, la leat 7192 (1684) august 5, care biserică de atunci și până acum nefiind tencuită, lipsindu-i pisania, am tencuit-o, am zugrăvit-o, am pus și pisania eu, Constantin Bălăceanu vel ban, împreună cu fiul meu biv vel armaș Ștefan Bălăceanu, d(u)mnealui Grigore Bălăceanu spre veșnică pomenire, în zilele preafericitului domn Grigore Dumitru Ghica, la leat 1825, decembrie, 1”⁹⁴⁵.

Cu planul drept, cu pridvor deschis și turn clopotniță pe pronaos (Pl.XXXVII/1), biserica din Balaci – necunoscută în literatura de specialitate – este o replică aproape identică a Bisericii Doamnei din București, ridicată de Maria Cantacuzino la 1683⁹⁴⁶.

De dimensiuni mari pentru funcțiunea de biserică de curte, 26,80x8,20 m, edificiul începe cu un pridvor deschis, de formă dreptunghiulară, având arcele cu arhivolte în retragere susținute pe stâlpi octogonali, nedecorați. El este acoperit cu două calote rezemate pe arce cu pandantivi. Pronaosul este pătrat și comunică cu naosul printr-o arcadă cu trei deschideri susținute pe două coloane masive. Deasupra calotei care îl acoperă se află turla clopotniță la care se ajunge printr-o scară înglobată în peretele de nord al naosului și care debușează deasupra axului zidului de vest al pronaosului. Naosul are planul dreptunghiular, este acoperit

⁹⁴³ *Ibidem*. Datarea s-a făcut pe baza materialului arheologic, în special a ceramicii specifice sec. al XVI-lea, când este atestat documentar și satul Fierești (Herești).

⁹⁴⁴ Episcopul Ghenadie, *Mitropolitul Ungro-Vlahiei Neofit I*, în BOR, XIV, 8, 1890, p. 723.

⁹⁴⁵ Virgil Drăghiceanu, *Inscripții referitoare la Bălăceni*, în BCMI, VII, 1914, p. 195-196.

⁹⁴⁶ N. Ghika-Budești, *op. cit.*, p. 46-47.

de o boltă semicilindrică și este despărțit de altarul poligonal în exterior și semicircular în interior printr-o tâmplă de zid, arcuită în dreptul ușilor împărătești.

În exterior tratarea fațadelor s-a făcut în două registre de arcaturi subliniate de ciubece semicirculare, despărțite printr-un brâu median perimetral, sub forma unui tor puternic reliefat. Același elemente de decorație sunt folosite la tamburul pătrat și masiv și la turla clopotniță de formă octogonală, la aceasta din urmă adăugându-se și arce gemene (Pl.XXXVII/2-4).

Biserica are două rânduri de ferestre, al doilea rând format din deschideri mici dreptunghiulare este amplasat deasupra brâului. Ancadramentele ferestrelor mari sunt din piatră (Pl.XXXVII/5), de inspirație gotică la festonul din baghete încrucișate și acoladă din partea superioară și sunt decorate cu rozete în partea de jos a montanților, cu modele diferite la fiecare fereastră⁹⁴⁷.

Biserica „Sf. Treime” din Popești, com Mihăilești. Biserica din satul de baștină al familiei a fost ridicată în anii 1688 – 1689 de Cârstea Popescu mare vistier, fiul comisului Ghidu și de soția sa Ilinca, fiica lui Pană Pepano⁹⁴⁸. Aceștia au zidit-o din temelie în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, ale căror portrete, împreună cu doamnele lor, au avut grijă să fie pictate imediat în stânga și dreapta intrării. Pe peretele din dreapta al pronaosului se desfășoară un vast tablou votiv care cuprinde portretele deosebit de îngrijite ale numeroasei familii a fondatorilor, operă a unui meșter de talent, cum de altfel a demonstrat în toată fresca ce îmbracă interiorul bisericii. Tot în pronaos se află mormintele celor doi ctitori, acoperite de o piatră inscripționată cu anii 1703 și 1704, data morții lui Cârstea vistier și respectiv a jupânesei sale⁹⁴⁹.

Biserica „Sf. Troiță” din Popești se prezintă pe un plan în formă de navă cu o singură turlă, cu dimensiunile de 16,50x7,30 m. Altarul, poligonal în exterior și semicircular în interior, este puțin decroșat față de corpul edificiului, iar naosul este despărțit de încăperea pronaosului prin doi stâlpi cruciformi de zidărie. Accesul la turnul clopotniță care surmontează pronaosul se face din exterior, printr-o cază pentagonală, adosată capătului de vest al peretelui nordic.

Principala decorație a fațadelor este obișnuitul brâu median, alcătuit dintr-un tor mărginit de două rânduri de zimți care pe fațada de vest, în zona centrală, înconjoară în unghi drept firida semicirculară a icoanei de hram, cornișa alcătuită din mai multe șiruri de zimți și

⁹⁴⁷ N. Constantinescu, Ecaterina Țânțăreanu, *op. cit.*, p. 165-166.

⁹⁴⁸ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 228-229.

⁹⁴⁹ I. D. Trajanescu, *Biserica din Popești-Vlașca*, în BCMI, V, 1911, p. 115-118.

soclul marcat de un rând de cărămizi semirotonjite. Tot în plastica decorativă exterioară se integrează și ancadramentele ferestrelor realizate din piatră, terminate în partea de sus în acoladă și grilajele originare, din fier forjat.

Ruinele bisericii din Baldovinești, com. Ciolănești, jud. Teleorman. Despre biserica din Baldovinești, cunoscută doar sub forma unei ruine încă din secolul al XIX-lea, o tradiție a locului, consemnată în chestionarele din 1871 și preluată în bibliografia de specialitate⁹⁵⁰, spune că ar fi aparținut unui așezământ monahal, fără ca vreo mențiune documentară să confirme existența unei mănăstiri în acest sat, atestat pentru prima oară în anul 1655-1656⁹⁵¹ și oferit drept danie de domnitorul Șerban Cantacuzino mănăstirii Comana. În această situație este inexplicabilă lipsa de informații din arhiva Comanei, de vreme ce aceasta a posedat o parte din moșia Baldovinești până la secularizarea averilor mănăstirești din anul 1863⁹⁵². O ipoteză mai realistă propune Virgil Drăghiceanu, căruia i se pare mai probabilă existența aici a unei curți boierești, al cărei paraclis a fost biserica ruinată⁹⁵³.

În lipsa oricăror elemente sigure de natură istorico-documentară de datare și privitoare la funcționalitatea edificiului sau a ansamblului, rămâne doar analiza comparată cu alte monumente de același tip, de pildă biserica din Vădeni (jud. Gorj) și biserica fostului schit Didești, aflată la câțiva km distanță⁹⁵⁴, amândouă construite în jurul anului 1700, având același plan și caracteristici constructive asemănătoare.

Biserica de la Baldovinești prezintă un plan dreptunghiular alungit încheiat la răsărit cu o absidă și un turn clopotniță pe pronaos (Pl.XLIX/1). Altarul, poligonal în exterior și semicircular în interior are două ferestre, asimetric așezate. Era despărțit de pronaos printr-o tâmplă de zid. Naosul dreptunghiular, are sistemul de boltire, ca și cel din altar, complet distrus. Între naos și pronaos separația se făcea printr-un zid plin străpuns de golul unei uși de acces. Pronaosul pătrat era încoronat cu clopotnița de forma unei prisme octogonale așezată pe o bază pătrată, susținută de arce în consolă și pandativi. Scara de acces la turn este săpată în grosimea zidului de nord al pronaosului; ea pleca din colțul de nord-vest și ajungea la camera clopotelor deasupra zidului dintre pronaos și naos. Peretele vestic era parțial acoperit de un pridvor deschis, de formă pătrată, fapt demonstrat de pornirile unor arce pe fațadă, care se sprijineau în exterior pe stâlpi, decelați imediat sub nivelul de călcare. Acest tip de pridvor,

⁹⁵⁰ În marele *Dicționar Geografic al României* a fost preluat ad literam conținutul *Dicționarului statistic, economic și istoric al județului Teleorman*, publicat de Pantele Georgescu în anul 1897.

⁹⁵¹ DANIC, Mitrop. Ț. Rom., CXXIX/9.

⁹⁵² DANIC, Inv. Planuri, Jud. Teleorman, p. 81.

⁹⁵³ Virgil Drăghiceanu, *Biserica din Baldovinești – Teleorman*, în ACMI, 1914, p. 84-85.

⁹⁵⁴ Voica Maria Pușcașu, I. Dumitrescu, *Biserica din Baldovinești*, în BMI, XLI, nr. 4, 1972, p. 72.

mai rar întâlnit, este caracteristic bisericilor din Vădeni⁹⁵⁵ și Didești. Ca și la celelalte două biserici el era probabil boltit cu o calotă sferică.

Plastica monumentală este definită de structurarea pe un ax vertical a unui singur compartiment și este o aplicare a tipului de biserică de plan dreptunghiular alungit, încheiat spre răsărit cu o absidă și încoronat cu un turn clopotniță ridicat deasupra pronaosului, fază înnoitoare a arhitecturii valahe în cea de-a doua jumătate a sec. al XVII-lea și primul sfert al sec. al XVIII-lea, ale cărei începuturi sunt legate de primul deceniu al domniei lui Matei Basarab⁹⁵⁶. Plastica decorativă este redusă la un brâu perimetral format dintr-un tor semicircular și două șiruri de zimți din cărămidă ce desparte două registre inegale ca înălțime, simple și netede (Pl.XLIX/2). Pe fațadă, brăul perimetral deține funcțiunea consacrată și desparte două registre simple, netede, pe care din loc în loc se mai păstrează bucăți de tencuială.

În privința bisericii din Baldovinești au rămas astfel încă obscure o serie de probleme, cum sunt cele de datare, de planimetrie și structură a unui eventual ansamblu, a căror rezolvare este posibilă numai pe cale arheologică.

5. Alte monumente

Crucea de la Călugăreni. Com. Călugăreni, jud. Giurgiu. Între anii 1683-1684, domnitorul Șerban Cantacuzino a înălțat o cruce pentru pomenirea podului ridicat de voievod peste apa Neajlovului, nu cu mult timp înainte.

Înaltă de 3 m, crucea este decorată cu motive florale stilizate, sculptate deosebit de îngrijit și are marginile festonate cu o torsadă. Inscripția de pe cruce îi pomenește pe voievod, pe doamna sa Maria și pe fiul său Gheorghe, pe două fețe ale crucii, pe cea de-a treia sunt trecuți boierii ispravnici ai podului, “care au arătat astfel multă strădanie și osteneală de la începerea podului până la săvârșit: Radu vel ban, Badea Bălăceanu vel vornic, Niculi Budișteanu logofăt, Vlad Cocreșcu biv vel logofăt, Constantin Brâncoveanu vel spătar, Iordache Cantacuzino vel stolnic, Mișu biv vel spătar, Tănase vel armaș, Constandin Bălăceanu vel agă, Șerban vtori logofăt, Fiera vtori vistiernic, Șerban vel căpitan za lefegii, Pârvu Crețulescu postelnic”⁹⁵⁷.

⁹⁵⁵ N. Ghika-Budești, *op. cit.*, p. 44.

⁹⁵⁶ Grigore Ionescu, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Buc., 1982, p. 364.

⁹⁵⁷ N. Iorga, *Crucea de la Călugăreni*, p. 105.

Fără altă dovadă a existenței ei, căci Șerban Cantacuzino nu o pomenește pe cruce, cronica Țării Românești amintește și de *o biserică*, ce ar fi fost ridicată de Matei Basarab lângă podul de la Călugăreni, ctitorie considerată incertă⁹⁵⁸.

CAP. V. CULTURA MATERIALĂ

A. Materialul arheologic din așezări

1. Ceramica

1.1. Ceramica uzuală, care servea pentru satisfacerea nevoilor gospodărești, este cea mai numeroasă categorie de material arheologic din așezările de la Zimnicea, Răreanca-Bragadiru, Poiana-Flămânda, Udeni, Gogoșari, de la Frățești și Bălănoaia dar și din fortificații. Ea întruchipează imaginea generală asupra vieții și activității cotidiene a comunității care o avea în folosință și totodată oferă o bază documentară pentru cunoașterea nivelului cultural al populației din acest teritoriu în raport cu Țara Românească și regiunile învecinate, în special cu Peninsula Balcanică.

Vasele de uz comun sunt lucrate, fără excepție, la roata rapidă, modelate din argilă cu nisip fin, uneori cu mici incluziuni din pietricele sau calcar și în multe cazuri cu un conținut de paiete de mică. Arderea, întotdeauna oxidantă, nu era de fiecare dată completă și unitară în cuptoare, astfel încât vasele au căpătat la suprafață o culoare roșie, în multiple tonuri și un aspect mai mult sau mai puțin neted, miezul rămânând în multe cazuri cenușiu.

Pentru definirea tipologiei formelor se face apel, în general, la criteriul morfologic, bazat pe parametrii cantitativi, vizând dimensiunile și pe parametrii calitativi, care stabilesc tipul geometric⁹⁵⁹. Gradul de deschidere al vasului, determinat de raportul dintre diametrul gurii, diametrul maxim și înălțime⁹⁶⁰, grupează ceramica în *forme deschise*, la care diametrul gurii este mai mare, egal sau puțin mai mic decât diametrul maxim – farfurii, străchini, castroane, cupe, cești și *forme închise*, când diametrul gurii este de 2 ori mai mic decât diametrul maxim, diametrul maxim mai mic decât înălțimea, sau gâtul este înalt – oale, căni, pahare, ulcioare.

Pe lângă aceste două clase principale există și una cu *forme speciale* cum sunt capacele, opaițele, strecurătorile, piesele miniaturale, sfeșnicele ș.a.

⁹⁵⁸ Veniamin Nicolae, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, Buc., 1982, p. 118.

⁹⁵⁹ Gh. Postică, *Români din codrii Moldovei în evul mediu timpuriu*, Chișinău, 1994, p. 16-17.

⁹⁶⁰ C. Orton, P. Tyers, și A. Vince, *Pottery in Archaeology, Manuals in archaeology*, Cambridge, 1993, p.157.

Un alt criteriu de clasare este cel în care formele pot fi grupate din punct de vedere utilitar: *vase care serveau pentru prepararea hranei pe foc*, motiv pentru care aceste vase, pe părțile expuse în mod repetat focului, au căpătat o culoare cenușie sau chiar neagră, așa cum sunt oalele; *vase destinate lichidelor* – ulcioarele, cămile, paharele; *vase pentru servirea mesei* – străchinile, *vasele de folosință gospodărească* – capacele, strecurătorile, opaițele, fusaiiolele. De fapt tipul de folosință al acestor vase determină și condiționează dimensiunile, forma și decorația lor⁹⁶¹.

Forme deschise

1. *Strachina* este o formă rară a ceramicii nesmălțuite. Din bordeiele de la Zimnicea provin numai două exemplare întregibile, lucrate din pastă fină, cu diametrul gurii în jur de 20 cm și înălțimea de 6,7 cm. Buza înaltă și subțire este ușor evazată spre exterior, iar fundul plat (Pl.L/6-7).

Forme închise

1. *Borcanul*. Prima constatare este lipsa, în cvasitotalitatea așezărilor cercetate, a tipului de vas borcan, identificat într-un singur exemplar în locuința de la Dulceanca (Pl.L/5), lucrat din pastă aspră, cu umerii bine marcați și buza arcuită puternic în exterior și accentuată pe centru de o șanțuire⁹⁶² și câteva fragmente din partea superioară a unor borcane descoperite întâmplător la Drăgănești-Vlașca (Pl.L/1-4), într-un bordei distrus în parte de săpăturile unor lucrări de telefonie. Fără a putea aprecia dimensiunile reale ale vaselor, câteva profile de buze sunt asemănătoare celor din așezarea de la Coconi⁹⁶³ cu marginea arcuită, pronunțat evazată, triunghiulară în secțiune datorită marginii teșite oblic, și care este marcată de o muchie mai mult sau mai puțin evidentă (Pl. L/1-4).

2. *Oala cu toartă* este forma fundamentală a ceramicii gospodărești în regiune. De dimensiuni și capacități diferite, cu particularități de formă și stilistice variate, oalele reprezintă cea mai numeroasă categorie de vase descoperită în așezările cercetate.

Oalele cu toartă din așezarea de la Zimnicea se prezintă cu dimensiuni variabile, de la cele mari, cu înălțimea de la 20 până la 23,5 cm, puține din punct de vedere procentual, doar 6%, în timp ce vasele de dimensiuni mici, cu înălțimea între 11 – 15 cm reprezintă 25% iar cele de dimensiuni medii, între 15 și 19,5 cm sunt cele mai răspândite și ocupă un procent de 36%.

⁹⁶¹ Sonia Georgieva, *Keramikata ot dvoretsa na Tsarevets-Tsarevgrad Tărnovo II*, Sofia, 1974, p. 173.

⁹⁶² Suzana Dolinescu-Ferche, *op. cit.*, p. 323.

⁹⁶³ N. Constantinescu, *Coconi*, p. 110.

Tipologia formei se restrânge la o siluetă în general *ovoidală*, cu unele tendințe spre o dezvoltare mai mare în zona diametrului maxim, când corpul devine aproape *sferic* sau când linia umerilor este mai coborâtă și capătă aspectul *bitronconic*.

Eșantionul de oale analizat este format din oale întregi, întregite și întregibile și din fragmente care prezentau un profil al buzei, nu neapărat profilul complet. Grosimea pereților nu este egală, fiind mai mare spre fund și către gură și mai subțire în dreptul pereților, de la 0,04 cm la 0,07 cm. Baza de sprijin este plată, iar diametrele fundurilor sunt întotdeauna mai mici decât ale gurii. Toartele sunt în cele mai multe cazuri în formă de bandă, deci ovale în secțiune, și sunt fixate cu un capăt de muchia buzei ori imediat sub ea, foarte rar sunt supraînălțate, celălalt capăt fiind aplicat pe corp în zona diametrului maxim.

Din punctul de vedere al construcției buzei, oalele cu o toartă de la Zimnicea pot fi incluse în următoarele serii tipologice:

2.1. Vase cu gât înalt în punctul de întâlnire cu pereții, marcat în general de o nervură și foarte rar nemarcat, profilul buzei formând o linie dreaptă, cu muchia egală sau ușor subțiată.

2.1.1. Buză înaltă și evazată mai mult sau mai puțin, spre exterior (Pl.LI/1-13 și Pl.LV- Pl.LVI).

2.1.2. Buză scundă și evazată spre exterior (Pl.LI/-12 și Pl.LVII/1-10).

2.1.3. Buză înaltă și aproape verticală (Pl.LI/13 și Pl.LVII/11-13).

2.2. Vase cu gâtul mai scurt, în cele mai multe cazuri marcat de o nervură sau un șanț și linia buzei cu marginea întoarsă spre interior, astfel încât să formeze o concavitate.

2.2.1. Buză înaltă – cuprinde majoritatea vaselor din grupă. Din această subgrupă fac parte și cele mai multe oale din așezările de la Răreanca-Bragadiru, Poiana-Flămânda și o parte din cele descoperite în fortificațiile de la Frumoasa și Turnu, precum și oalele cu toartă descoperite întâmplător la Bălănoaia, com. Frățești (Pl.LII-Pl.LIII și Pl.LVIII/1-16,18).

2.2.2. Buza scundă – cuprinde un număr redus de vase (Pl.LVIII/17).

2.3. Vase cu gâtul scurt și nemarcat în vreun fel, buza fiind subțiată la margine, prin teșirea oblică a muchiei în exterior, cea ce dă profilului o linie sinuoasă (Pl.LIV/1-4,7-10 și Pl.LIX/1-8).

2.4. Vase cu buza puternic profilată la margine, care imediat sub muchie devine proeminentă ca o streășină, dând liniei de profil aspectul pronunțat al literei S (Pl.LIV/5-6 și Pl.LIX/9-11).

3. *Ulcioarele* se prezintă în primul rând într-o notă de varietate a dimensiunilor, implicit a capacităților și a efortului decorativ și mai puțin în ceea ce privește tipologia formei.

3.1. *Ulcioarele amforoidale*, care confirmă forma universală a amforei antice sunt caracterizate de prezența a două toarte masive și au dimensiunile mai ample.

3.1.1. Două exemplare de ulcioare, cu înălțimea de 32 cm și respectiv 38,5 cm prezintă un corp ovoidal, cu fundul plat, cu gâtul cilindric și cu buza dreaptă în continuarea acestuia, cu o nervură în dreptul punctului de inserție al toartelor și sunt lipsite de decor (Pl.LXII/1 și Pl.LXIII/13).

3.1.2. Ulcioare cu corpul ovoidal, ceva mai zvelt, cu înălțimi între 27 m și 38 cm, cu gâtul cilindric, demarcat la bază de o nervură simplă sau alveolată, cu buza îngroșată și delimitată de un prag, piese care se remarcă printr-o atenție deosebită acordată decorului (Pl.LXII/2-4 și Pl.LXIII/8, 11-12).

3.2. Subgrupa cuprinde *ulcioarele cu o toartă* de dimensiuni medii, cu înălțimea nedepășind 25,4 cm, media fiind între 17 cm și 20 cm, cu corpul ovoidal, mai rar bitronconic, cu fundul plat și gâtul înalt, cu buza dreaptă sau evazată, cu toarta ovală în secțiune, având părțile corpului bine marcate de nervuri, brâuri sau linii incizate și în mod special pe părțile superioare pete scurse de smalt colorat (Pl.LXII/5-7,10 și Pl.LXIII/5-7;9-10).

3.3. Fac parte vasele de cele mai mici dimensiuni, *ulciorașele*, cu corpul bombat, aproape sferic, cu gâtul înalt, mai gros (Pl.LXII/8 și Pl.LXIII/3-4) sau mai subțire (Pl.LXIII/1), cu buza evazată, cu toarta aplicată sub nivelul muchiei buzei și acestea cu demarcații accentuate ale fiecărei părți a corpului cu nervuri și linii incizate, la care se adaugă decorația cu angobă albă și pastile de smalt colorat. Înălțimea acestor vascioare se situează între 10 și 16 cm.

4. *Ulcelele*. Un anumit număr de vase au toate caracteristicile oalelor cu toartă și în plus cele mai multe au primit pastile de smalt, dimensiunile însă sunt mult reduse, astfel încât înălțimea variază între 7 și 11 cm. Profilul buzei corespunde chiar variantelor de oale: buză înaltă și evazată (Pl.LX/14-16 și Pl.LXI/14,16), buză înaltă cu marginea întoarsă spre interior (Pl.LX/14; și Pl.LXI/11,1), buză înaltă și verticală (Pl.LXI/12), buză scundă și evazată (Pl.LX/19 și Pl.LXI/15) și buză scundă și întoarsă spre interior (Pl.LX/18 și Pl.LXI/17). În general se observă că ulcelele au beneficiat de mai mare atenție în ceea ce privește decorul decât oalele.

5. *Cănille* sunt vase care sunt mai apropiate ca formă, în special în partea lor superioară și ca registru decorativ, de ulcioare⁹⁶⁴. Și la căni este evidentă atenția deosebită acordată de olari decorului. Ceea ce este specific cănilor de la Zimnicea este fundul, întotdeauna profilat, inelar și înalt (Pl.LXI/9) sau aplatizat, chiar până la orizontală (Pl.LXI/7). După forma corpului se pot distinge trei tipuri de căni.

5.1. *Căni cu corpul bitronconic*, mai înalte, până la 16 cm (Pl.LX/1-2 și Pl.LXI/6-7), sau scunde, de maximum 12,5 cm, cu gâtul înalt și larg, cu buza simplă sau îngroșată și evazată.

5.2. *Căni cu corpul sferic*, cu diametrul maxim și înălțimea aproape egale, cu buza înaltă, puțin evazată sau verticală, cu toarta supraînălțată sau alipită cu partea superioară imediat sub marginea buzei (Pl.LXI/9-10).

5.3. Tipul de cană înaltă cu *corpul aproape cilindric*, este reprezentat de un singur exemplar, cu diametrul buzei egal cu cel maxim. Profilul vasului are o linie ușor sinuoasă, precizată de fundul profilat, dezvoltarea pântecului și evazarea buzei. Toarta ovală în secțiune este alungită (Pl.LX/3 și Pl.LXI/8).

5.4. *Căni cu gura trilobată*, numite de tip oenochoe⁹⁶⁵, toate provenite din descoperirea întâmplătoare de la Balănoaia și din cetatea de la Frumoasa, au drept trăsături caracteristice: construcția gurii, treflată prin strangularea marginii spre a crea un cioc de scurgere, gâtul larg, lung (Pl.LX/6-7, 9-11 și Pl.LXI/2-4) sau scurt (Pl.LX/8,12 și Pl.LXI/1,5) și corpul aproape globular, sprijinit de un picior profilat, mai mult sau mai puțin înalt (Pl.LX/9-11) care conferă eleganță și grație acestui tip de vas, la care se adugă accentul ce revine secțiunii superioare a ansamblului prin buza amplă, cu diametrul egal sau mai mare decât cel maxim (Pl.LX/6).

Forme speciale. Aproape toate piesele provin din așezarea de la Zimnicea.

1. *Opaițul*. Un singur exemplar dintr-un vas scund în formă de tăviță, cu diametrul de 11,4 cm și peretele cu înălțimea de 3,5 cm, perete care se arcuiește într-o parte formând un cioc de scurgere (Pl.LXIV/10 și Pl.LXV/10), ce a putut fi folosit la iluminat, cu o feștilă⁹⁶⁶.

2. *Capacele*. Sunt forme de ceramică utilizate la acoperirea vaselor – motiv pentru care o primă clasificare se referă la tipul de vas pe care îl proteja.

⁹⁶⁴ *Ibidem*, p. 118.

⁹⁶⁵ Barbu Slătineanu, *Ceramica feudală românească*, Buc., 1958, p. 75.

⁹⁶⁶ N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 121.

2.1. *Capacele pentru oale.* Formează tipul comun, constituit din corpul tronconic, terminat cu un buton, care se sprijină pe o ramă circulară cu marginea ridicată și are o toartă pentru prindere. Diametrul oscilează între 14,5 și 17 cm, iar înălțimea corpului nu depășește 8 cm.

2.1.1. Capacele din prima subgrupă au drept caracteristică comună toarta care se prinde de baza gâtului și marginea ramei, cu un arc mai larg. Butonul cu care se încheie corpul este și el tronconic sau trilobat. Toarta este întotdeauna plată, în formă de bandă (Pl.LXIV/1-2 și Pl.LXV/3, 5-6). O piesă provine de la Frățești.

2.1.2. A doua subgrupă cuprinde capacele cu toarta ovală în secțiune, prinsă cu capetele de partea superioară și baza corpului, căpătând astfel o formă de arc strâns (Pl.LXIV/3-4 și Pl.LXV/1-2); butonul în această variantă este deschis în interior.

2.2. *Capace pentru ulcior* – A fost identificat un singur astfel de capac cu corpul în formă de calotă terminată cu un buton de prindere cu capul aplatizat (Pl.LXIV/8 și Pl.LXV/5).

3. *Strecurătoarea.* Este o formă cunoscută într-un singur exemplar. Are aspectul unei farfurii cu diametrul de 12 cm și înălțimea de 1,5 cm, cu fundul perforat cu 3x3 rânduri de orificii circulare (Pl.LXIV/9 și Pl.LXV/9).

Decorul ceramicii uzuale

Ca și formele, decorația ceramicii de uz curent din sec. XIV reprezintă nu numai o continuare a modelelor din epocile precedente, ci și o permanentă perfecționare a lor⁹⁶⁷. Aceasta este epoca în care s-au definitivat caracteristicile olăriei ca meșteșug și manifestare a artei populare în tot spațiul carpato-balcanic⁹⁶⁸. Dacă forma este întotdeauna subordonată destinației, ornamentica răspunde mai repede tradițiilor și gustului artistic al utilizatorilor decât formei funcționale.

Analiza decorului ceramicii uzuale din așezările cercetate, implică structurarea ei în trei direcții: tehnicile de decorare; motivele ornamentale; organizarea decorului pe diferitele părți anatomice ale vaselor.

1. *Tehnicile de executare* a decorului sunt cele întâlnite în tot arealul Țării Românești⁹⁶⁹ și asemănătoare cu cele din Bulgaria⁹⁷⁰.

⁹⁶⁷ Răzvan Theodorescu, *Sur les début de l'art populaire médiéval roumaine*, în *Revu Roumain d'Histoire d'Art*, Série Beaux-Arts, VII, 1970, p.6.

⁹⁶⁸ Sonia Georgieva, *op. cit.*, p. 182.

⁹⁶⁹ Barbu Slătineanu, *op. cit.*, p. 61-82; N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 109-123; Idem, *Curtea de Argeș 1200-1400. Asupra începuturilor Țării Românești*, Buc., 1984, p. 122-135; Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, p. 49-67; Panait I. Panait, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești*, p. 214-218;

⁹⁷⁰ Todor Ovcearov, *Keramikata na vtoroto Bălgarsko Tzarstvo*, Sofia, 2000, p. 38-83.

a) *Incizia* este tehnica cea mai răspândită, și este aplicată în pasta moale cu un vârf subțire, ascuțit, în cele mai mult cazuri ((Pl.LVI/1) și cu un vârf bont, mai lat, doar la unele oale cu toartă (Pl.LVIII/18) și alteori cu pieptenul (Pl.L/3).

Motivele folosite de meșterii olari în incizie sunt limitate la *linia dreaptă*, întotdeauna orizontală, întrebuințată în bandă circulară pe suprafețele concave de pe buza, umerii și pântecele oalelor și *linia ondulată și frântă, în formă de val*.

1. La oalele de la Zimnicea aceste motive sunt plasate în primul rând pe buză, unde apar sub forma benzilor de linii drepte (Pl.LII/3) sau sub forma unui val în combinația de linii drepte și val (Pl.LI/5). Pe umeri ornamentele pot fi liniile drepte în bandă (Pl.LII/10,14) și asociațiile de val și bandă de linii sau, foarte rar, de val și rețea de linii orizontale și verticale.

Când se folosește un vârf bont, care lasă o *impresiune mai puțin adâncă* iar distanța dintre linii mai mare, aspectul realizat este apropiat de excizie. Motivul este aplicat de asemenea pe buză și umeri independent, în benzi de linii pe buză (Pl.LI/9) și umeri (Pl.LII/13) sau val (Pl.LIX/5).

Aceleași motive liniare concentrice sunt aplicate pe oalele provenite din așezările de la Răreanca-Bragadiru, Poiana-Flămânda și Bălănoaia.

2. Pe ulcioarele de la Zimnicea decorul incizat este organizat astfel: pe piesele amforate benzile de linii sunt amplasate fie numai pe buză, fie pe buză și gât (Pl.LXII/2), fie pe buză și umeri (Pl.LXII/3). Pe piesele cu o toartă el este amplasat de obicei pe umeri, în bandă îngustă (Pl.LXII/6), pe buză (Pl.LXIII/7) dar și gât (Pl.LXIII/4). Pe un singur exemplar liniile sunt asociate cu valul.

3. Pe ulcelele din aceeași stațiune liniile incizate fie depășesc suprafața buzei, (Pl.LX/14) fie doar marginea acesteia (Pl.LX/16).

4. Cănille de la Zimnicea nu sunt exemple specifice ale decorației incizate, numai pe două exemplare fiind aplicate benzi de linii, pe buză (Pl.LXI/6) și gât (Pl.LXI/8). De asemenea sunt aplicate linii incizate pe o cană de tip oenochoe de la Bălănoaia (Pl.LX/8).

b) *Impresiunile* sunt realizate cu pieptenul, cu un vârf bont, cu degetul sau cu unghia.

1. Pe oalele de la Zimnicea, decorul prin impresiune, când este realizat cu unghia sau scoica, în mod obișnuit marchează diametrul maxim (Pl.LI/7) sau diametrul maxim și extremitățile umerilor (Pl.LI/2), situație în care pe muchia buzei sunt făcute mici creștături. Tot câte două registre de impresiuni, practicate de această dată cu un vârf bont, delimitează umerii altor oale. Pe un număr restrâns de toarte sunt dispuse împunsături pentru ornamentare.

2. Ulcioarele de la Zimnicea au drept decor și impresiunile cu unghia, sub formă de brâu. Pe ulcioarele cu o toartă și gât înalt acesta ornează gâtul (Pl.LXII/7 și Pl.LXIII/1) și accentuează linia de maximă dezvoltare a corpului (Pl.LXII/10).

3. Aceleași motive, când decorează cămile, sunt fixate numai pe gât (Pl.LX/3) și pe umeri (Pl.LX/2).

4. Alveolele realizate cu degetul decorează marginea ramelor unor capace (Pl.LXIV/5).

c) *Relieful* este o tehnică de decorare mai puțin utilizată la ceramica uzuală, exemplele oprindu-se la o singură categorie, ulcioarele și oricum la un număr restrâns de exemplare: un singur ulcior de tip amforă are dispuse radial pe umeri mici brâie în relief, crestate. De altfel vasul este un exemplu de asociație de motive și tehnici: brâiele sunt acoperite de pete de smalt verde-oliv, și sunt încadrate de triunghiuri duble și o bandă din linii punctate între ele, pictate cu angobă albă; linia gâtului este întărită de impresiuni cu unghia, iar pânțele este acoperit de linii oblice lustruite. Din tipul cu o toartă există un exemplar cu decor complex, care are pe linia gâtului un brâu în relief, crestă, din care coboară pe umeri trei mici asemenea brâie verticale ce ating punctul de întâlnire cu pânțele. Acesta este trasat printr-o bandă de linii incizate încadrate de două linii în val. Buza și brâiele sunt marcate de pete scurse de smalt verde-oliv, iar corpul este acoperit de linii oblice lustruite (Pl.LXIII/9). Al treilea exemplu este un ulcior de mici dimensiuni, pe umerii căruia au fost plasați trei butoni în formă tronconică. Și de această dată este vorba de o combinație de tehnici și motive, gâtul fiind acoperit de smalt verde-oliv, asociat cu pictură în angobă și impresiuni cu unghia (Pl.LXIII/1).

d) *Petele scurse și pastilele de smalt* acompaniază alte tehnici precum și diferite motive decorative pe ulcioarele și ulcelele de la Zimnicea (Pl.LXIII/1; Pl.LXI/14), și pe cămile de tip oenochoe cu picior înalt de la Frățești și Bălănoaia, acesta fiind aplicat pe buze și pe toarte (Pl.LXI/2 și 4) sau scurs pe buză și sub formă de pastile pe pântec (Pl.LXI/3).

e) *Pictura cu angobă albă*, este restrânsă la două categorii de vase și la un registru redus de motive. Pe ulcioare se prezintă sub forma unor linii ondulate în semicerc, dublate de o linie punctată (Pl.LXIII/1,4). Pe unele cămi desenul este în linie frântă, ca un triunghi, de asemenea dublat de o linie întreruptă (Pl.LXI/6), iar o cană este ornată cu linii desenate radial pe gât (Pl.LXI/10). Acest decor pictat este concentrat întotdeauna în zona gâtului și a umerilor.

Un ulcior întreg și câteva fragmente, tot din ulcioare, din așezarea de la Poiana-Flămânda sunt decorate de asemenea cu motive din angobă albă.

f) *Pictura cu angobă roșie* figurează pe un singur vas, o cană cu picior înalt de la Frățești, pe care s-a trasat o bandă din linii roșii care traversează vasul ca o spirală între două pastile de smalt brun-arămiu (Pl.LXI/3).

g) *Liniile oblice lustruite* constituie caracteristica inventarului de ceramică uzuală de la Zimnicea. Dacă vasele din alte stațiuni nu posedă un asemenea decor în mod obișnuit, cele de la Zimnicea, reprezentând toate categoriile: străchini, oale cu toartă, ulcioare, ulcele, căni au aproape întotdeauna asociate cu alte tehnici și motive decorative cu linii oblice lustruite care acoperă pânțele de la umeri până la o anumită înălțime față de bază, diferită de la vas la vas.

Străchinile. Sunt decorate atât în interior, cu liniile în poziție radiară, cât și în exterior, în mai multe registre .

Oalele cu toartă pe care s-au lustruit linii oblice reprezintă procentual 38% din totalul inventarului analizat, acest mod de decorare fiind diferit distribuit pe seriile tipologice stabilite: seria 1 conține 60% vase cu linii lustruite, seria 2 - 12%, seria 3 - 21%, seria 4 - 38%.

Ulcioarele conțin de asemenea o proporție ridicată a pieselor ce au pe corp, între umeri și bază, linii lustruite. Un exemplar are liniile executate în registre divergente, dându-i-se un aspect deosebit (Pl.LXII/4).

Pe o singură *cană* liniile sunt trasate sub formă de rețea rombică.

Cantitativ cea mai numeroasă din loturile prezentate, ceramica uzuală de la Zimnicea poate fi privită ca formă de prototip a ceramicii nesmălțuite contemporane din întreg spațiul muntean⁹⁷¹.

1.2. Ceramica smălțuită sau artistică

Ceramica smălțuită descoperită în săpăturile arheologice din așezările medievale de la Zimnicea⁹⁷², Răreanca-Bragadiru și întâmplător la și Bălănoaia, județul Giurgiu⁹⁷³, se înscriu în tradiția ceramicii bizantine, pe care o continuă, chiar dacă tehnica de fabricație și temele decorative sunt diferite și mult mai simplificate față de produsele similare din lumea greco-orientală a Constantinopolului și a Orientului Apropiat⁹⁷⁴.

Această ceramică, numeroasă și răspândită din estul Mării Mediterane, prin Peninsula Balcanică, până la nordul Dunării și al Mării Negre, cunoscută și ca post

⁹⁷¹ Ecaterina Țânțăreanu, *Observații asupra ceramicii medievale de uz comun de la Zimnicea*, în BMJT, Seria Arheologie, 1, 2009, p. 159-174.

⁹⁷² Eadem, *Observații asupra ceramicii smălțuite-artistice de la Zimnicea*, în BMJT, 2, 2009, p. 163-171.

⁹⁷³ Materialul, inedit, se află în muzeul sătesc din com. Frățești.

⁹⁷⁴ D. Talbot-Rice, *The Pottery of Byzantium and the Islamic World*, în *Studies in Islamic Art and Architecture in Honour of Prof. K. A. Kreswell*, Cairo, 1965, p. 221.

bizantină⁹⁷⁵, fabricată de o calitate inferioară celei clasice pe care o imită, se va adresa din ce în ce mai mult unor medii sociale mai modeste și mai îndepărtate de Constantinopol⁹⁷⁶. Ea păstrează formele orizontale, armonizate estetic cu funcțiile sale, frumusețea ei provenind din combinarea formei cu celelalte trei elemente: pasta, smalțul și decorul pictural⁹⁷⁷.

Tehnologia de producere a ceramicii smălțuite medievale descoperite în sud-vestul Munteniei este corespunzătoare pretențiilor evidente ale acestui gen cu valențe artistice și este comună acestei categorii de olărie descoperite și în alte așezări din Țara Românească și Moldova, așa cum este comună în linii generale ceramicii cu origine bizantină descoperite în țările balcanice, în special în Bulgaria, dar și în Grecia, Turcia, Siria și Palestina, Egipt. Pasta purificată, compusă din argilă amestecată cu nisip fin, și uneori cu mici incluziuni de calcar și mică, este trasă întotdeauna în mod continuu și cu viteză constantă la roata rapidă de picior și astfel are suprafața pregătită pentru decorare⁹⁷⁸. Această etapă constă în aplicarea unei angobe deschise la culoare drept fond, pe care se practică cel mai adesea incizia în tehnica sgraffito, mai rar decuparea în *champlevée* sau se pictează cu altă culoare⁹⁷⁹, ca în final să se acopere cu smalțul transparent sau colorat⁹⁸⁰. Arderea în cuptor pe etape și la temperaturi controlate – ca operațiune complexă și laborioasă⁹⁸¹, era ultima din lanțul tehnologic al acestei specii de ceramică.

O problemă nerezolvată este aceea a centrelor de producție cărora le aparține materialul ceramic din unele din siturile amintite, în special cel de la Zimnicea. Aici, cu toate că săpătura arheologică a acoperit o bună parte din suprafața așezării, nu a fost identificat un atelier de olar, un cuptor sau deșeurii de ardere, nici rebuturi care să ateste o producție locală⁹⁸². În aceste condiții proveniența ceramicii smălțuite de la Zimnicea trebuie căutată deocamdată într-o regiune învecinată, de unde difuzarea unei cantități mari de vase să fie lesnicioasă și să nu implice costuri ridicate, centrul cel mai apropiat fiind în atelierele din

⁹⁷⁵ Ch. Bakirtzys, *Didymoteichon: un centre céramique post byzantine*, în *Balkan Studies*, 21, nr. 1, 1980, p. 147-153.

⁹⁷⁶ J. M. Spieser, *La céramique byzantine médiévale*, în vol. *Hommes et richesses dans l'Empire byzantine*, II, 1991, p. 256.

⁹⁷⁷ G. Nikolakopoulos, *Réflexion sur l'esthétique de la céramique byzantine*, în *BCH*, Supl. XVIII, 1989, p. 321.

⁹⁷⁸ Veronique Francois, *La céramique byzantine à Thassos*, în *Études thassiennes*, XVI, Paris, 1995, p. 17. Această etapă este descrisă cu amănunte într-un tratat persan din sec. al XIV-lea apărut la Tabriz.

⁹⁷⁹ Călugărul german Theophilus, în lucrarea numită *Diversarum Artium Scaedula*, dă o serie de indicații despre modul în care grecii din Imperiul bizantin își decorau vasele (ap. Veronique Francois, *op. cit.*, p. 18).

⁹⁸⁰ Un amplu studiu despre glazură este prezentat în lucrarea monografică despre ceramica medievală thassiană (vezi *Ibidem*, p. 22-29).

⁹⁸¹ Despre aceste faze operaționale sunt informații detaliate în lucrarea *Coconi* (N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 130-131). De fapt aceeași tehnică este perpetuată până în zilele noastre de meșteri în olăria populară (I. Godea, *La céramique*, Timișoara, 1995).

⁹⁸² Silvia Baraschi, *Sur la production céramique de tradition byzantine au Bas-Danube*, în *Études byzantines et postbyzantines*, 1979, p. 31. Autoarea a întocmit seria criteriilor care pot demonstra o producție locală a ceramicii smălțuite.

nordul Bulgariei, în condițiile în care se știe că schimburile comerciale ale Țării Românești cu regatul bulgar erau active la sfârșitul secolului al XIII-lea și începutul secolului al XIV-lea⁹⁸³. În Bulgaria, care era situată mult mai aproape de Bizanț, activau mai multe „școli” de olărie artistică, printre care, în mod special, cea de la Târnovo, capitala celui de-al doilea țarat bulgar. Așa cum se va vedea, analiza stilistică comparativă va demonstra că vasele smălțuite de la Zimnicea sunt cel puțin de inspirație bulgărească, asemănarea cu articolele de olărie descoperite la Palatul țarilor de la Târnovo⁹⁸⁴ fiind frapantă. În același timp este evident că pentru vasele găsite la Bălănoaia și pentru unele fragmente din Cetatea Giurgiu originea în atelierele din Cerven poate fi considerată certă⁹⁸⁵. Un ipotetic atelier de producere a ceramicii smălțuite a putut funcționa la Măgura, pe Valea Teleormanului, unde în situl neolitic recent cercetat arheologic⁹⁸⁶, s-a identificat și un nivel medieval. Aici, printre complexe și artefacte care probează existența unei așezări, s-au descoperit un tripod întreg și alte fragmente, precum și o parte din peretele unui vas sgraffitat, aflat într-o fază tehnologică intermediară, în care s-a realizat doar modelul incizat în pasta crudă, fără a se mai acoperi cu angobă și smalt, ceea ce demonstrează *prezența în apropiere a unui cuptor de ars vase smălțuite*, dar nu și orizontul cronologic al acestuia.

Și de această dată criteriile de clasificare, care sunt de ordin utilitar, morfologic, stilistic, etnografic etc., au drept scop fixarea grupelor de studiu pentru stabilirea unor tipologii și sistematizarea clasificărilor obținute.

A. Criteriul utilitar se referă la destinația vaselor conform unor informații rezultate din contextul arheologic sau la comparații cu piese de folosință actuală. Din acest punct de vedere ceramica smălțuită descoperită în așezările din sud-vestul Munteniei era folosită drept *veselă de masă*: farfurii, străchini, boluri, cești, căni, cupe, ulcioare; drept *piese de folosință gospodărească*: sfeșnice; ca *obiecte de decorație a pereților*: farfurii și străchini, care aveau orificii de prindere pe picior. Un alt argument al utilizării la împodobirea locuinței este faptul că un număr de vase, din cele mai deosebit decorate, sunt restaurate din vechime, prin așa zisa „coasere” (Pl.LXX/2 și LXXIV/3).

B. Criteriul morfologic, care este o construcție temporară, propune un studiu bazat pe caracteristicile vaselor și combinațiile lor. La acest criteriu se face apel pentru

⁹⁸³ Dinu C. Giurescu, *Relațiile economice ale Țării Românești cu țările Peninsulei Balcanice din sec. al XIV-lea până la mijlocul sec. al XVI-lea*, în *Romanoslavika*, 1965, p. 178-180.

⁹⁸⁴ Sonia Georgieva, *op. cit.*

⁹⁸⁵ Eadem, *Srednovekovniyat Cherven*, I, Sofia, 1985, p. 133-165.

⁹⁸⁶ Radian Andreescu et al., *Măgura, com. Măgura, Punct Buduiasca-Boldul lui Moș Ivănuș*, în CCA, 2008, p. 196.

definirea tipologiei formelor⁹⁸⁷. Metodologia rămâne aceeași ca la ceramica uzuală: dimensiunile și raportul dintre ele, în principal diametrele superioare cum sunt diametrul buzei, diametrul maxim și înălțimea vasului, care, corelate, determină forma vasului și încadrarea în grupa *formelor deschise sau largi*: farfuriile, străchinile, cupele, ceștile; a *formelor închise sau înalte*: ulcioare, căni sau *formelor speciale*: sfeșnicele, în timp ce parametrii calitativi conturează geometria formei: sferică, ovoidală, conică, tronconică etc.

Subgrupele au drept criteriu de identificare anumite porțiuni ale vasului: *curba continuă* sau *curba discontinuă* a pereților⁹⁸⁸, *tipologia buzei*, tipul bazei cu *fundul plat* sau *inelar*, tipul toartei etc.⁹⁸⁹. Astfel, studiul părților componente oferă datele despre *profilul complet al vaselor*, care, asociat cu *modul de tratare al suprafeței interioare și exterioare* și cu *elementele de decoratie*, stau la baza clasificării materialului ceramic smălțuit.

Forme deschise

1. *Farfuriile* sunt forme deschise prin excelență, cu aspect tronconic, cu curba pereților de cele mai multe ori continuă, cu baza în general așezată pe picior inelar, cu puține excepții:

1.1. *Farfurie cu buza lată, cu aspect de bandă*, ușor oblică și aproape de orizontală, cu marginea îngroșată și cu o inflexiune fermă, la punctul de întâlnire cu pântecul vasului (Pl.LXVII/3; Pl.LXVIII/1).

1.2. *Farfurie cu buza simplă, aproape verticală*, cu punctul de inflexiune exterior, cu marginea buzei îngroșată: a) rotunjită (Pl.LXVII/1,6; Pl.LXVIII/4-5) sau b) teșită (Pl.LXVIII/3)

1.3. *Farfurie cu buza îngustă, aproape orizontală*, cu marginea rotunjită și punctul de inflexiune cu pereții formând un unghi ieșit în afară (Pl.LXVIII/2; Pl.LXIX/6,10-11).

1.4. *Farfurie cu buza îngustă, cu marginea răsfrântă în interior*, la care punctul de intersecție cu partea superioară a pântecului formează un unghi drept (Pl.LXVIII/5).

1.5. *Farfurie cu buza îngustă, evazată, cu marginea îngroșată și teșită*, cu punctul de inflexiune cu partea superioară a pereților, în exterior (Pl.LXIX/4)

1.6. *Farfurie cu buza îngustă, subțire și ușor evazată spre exterior*, prezintă o concavitate subliniată de punctul de legătură cu pereții care formează o nervură unghiulară (Pl.LXIX/8,12).

⁹⁸⁷ Veronique Francois, *op. cit.*, p. 43.

⁹⁸⁸ Curba continuă este caracteristică vaselor cu pereții curbați fără îndoire și cu buza în prelungirea pereților cu punctele de inflexiune sau îngroșare în interior. Curba discontinuă caracterizează vasele cu pereții a căror curbă este intreruptă într-unul sau mai multe puncte; în acest caz buza poate fi în prelungirea pereților, fără puncte de inflexiune sau cu puncte de intresecție frânte.

⁹⁸⁹ Gh. Postică, *op.cit.*, p. 16, 17.

2. *Străchinile* sunt vase bitronconice, de dimensiuni medii, caracterizate de curba discontinuă. Linia pântecelui este întreruptă de un punct care determină schimbarea direcției profilului care poate fi: a) aproape vertical (Pl.LXXII/1)

b) rectiliniu și înclinat spre exterior (Pl.LXXIII/2)

c) rectiliniu și înclinat spre interior (Pl.LXXIII/3-4)

2.1. *Strachină cu buza în prelungirea pereților, cu marginea subțiată* (Pl.LXXII/4);
a) cu picior inelar, b) fără picior inelar.

2.2. *Strachină cu inflexiune internă* care creează o concavitate în punctul de intersecție cu partea superioară a pereților:

a) cu marginea rotunjită (Pl.LXXII/6)

b) cu marginea teșită în interior (Pl.LXXII/9)

2.3. *Strachină cu buza cu inflexiune internă și externă, cu muchia îngroșată* iar punctul de întâlnire cu pereții subliniat de o proeminență (Pl.LXXIII/5)

2.4. *Strachină cu buza cu marginea subțiată* ce provoacă ruperea profilului și în interior și în exterior prin schimbarea direcției dinspre interior spre exterior (Pl.LXXII/7-8)

3. *Cupele* sunt vase de dimensiuni mici, cu corpul sferic, cu o linie elegantă, așezate pe baza inelară sau pe un picior tronconic.

3.1. *Cupă cu picior înalt*, cu profilul în linie neîntreruptă până la buza care provoacă o rupere bruscă și se răsfrânge în exterior, iar în interior, în punctul de intersecție cu pereții, creează o denivelare ușor arcuită. Piciorul înalt are baza lățită și se îngustează spre fund, interiorul fiind gol (Pl. LXXVI/6).

3.2. *Cupă cu picior scund*, are corpul semisferic, profilat cu o linie neîntreruptă până la marginea buzei. Piciorul scund este inelar și bine evazat spre bază (Pl.LXXVI/7)

4. *Bolurile* sunt forme asemănătoare cupelor, dar cu un picior mai scund, și pereții mai înalți care au o linie de profil mai sinuoasă:

4.1 *Bol cu pereții cu curbă continuă* și buza în continuarea pereților (Pl.LXXV/1-5), tipice descoperirii de la Frățești și Bălănoaia.

4.1. *Bol cu pereții cu curbă continuă* până la intersecția cu buza cu care formează un unghi ieșit în afară și în interior o ruptură a liniei pereților (Pl.LXXVI/8)

4.2. *Bol cu profilul cu o curbă discontinuă* și buza în continuarea pereților, cu punctul de inflexiune cu pântecelul în interior, unde formează un unghi (Pl.LXXVI/1,2)

5. *Cămile* sunt vase de dimensiuni mici sau medii, cu corpul în general bombat și cu o toartă:

5.1. *Cană cu corpul aproape sferic*, cu gât scurt sau absent, buza îngustă și îngroșată în exterior, iar toarta pornește de la nivelul marginii superioare a buzei și are în secțiune formă rectangulară, cu patru muchii (Pl.LXXVI/11-13)

5.2. *Cană cu corpul piriform*, cu buza subțiată, evazată și cu cioc de scurgere. Toarta, aproape circulară în secțiune este prinsă ușor sub muchia buzei și în dreptul diametrului maxim (Pl.LXXVI/10).

5.3. *Cană cu corpul cilindric*, cu picior inelar ușor oblic spre exterior, toarta ovală în secțiune și prinsă sub muchia buzei și la jumătatea pântecului – 2/3 din partea superioară a corpului are caneluri orizontale largi (Pl.LXXVIII/5).

6. *Ceștile* apar ca vase mici, cu corpul tronconic, cu bază inelară și toartă de prindere.

6.1. *Ceașcă al cărei corp are curba discontinuă*, cu o frânare bruscă la jumătatea înălțimii și buza verticală în continuarea pereților, piciorul inelar este destul de înalt și toarta situată în dreptul buzei era probabil orizontală, al doilea punct de prindere lipsind (Pl.LXXVI/9).

Forme închise

1. În secolele XIV-XV *ulcioarele smălțuite* sunt forme rare în tot arealul de răspândire a ceramicii de tradiție bizantină unde, în general, par să fie inspirate de originalele persane și nu au corespondent în olăria nesmălțuită, cele două exemplare provenite de la Zimnicea având forme speciale și unice.

1.1 *Ulcior în forma unui animal cu corpul cilindric*, cu patru picioare tronconice, cu toarta de prindere arcuită situată pe spatele vasului, cu gura tubulară aflată la un capăt al mânușii, cu o parte laterală, cea din spate, având forma unui disc plat și cea de-a doua, din față, fiind proeminentă (Pl.LXXVII/1). Nu a putut fi identificată o analogie printre piesele bizantine publicate, dar se consideră că ulcioarele cu capete de animale au derivat din prototipuri de metal persane din perioada sasanidă⁹⁹⁰. Tot din metal este piesa cea mai apropiată ca aspect, o aquamanilla descoperită la Chersones și contemporană vasului nostru⁹⁹¹.

1.2 *Ulcior cu aspect piriform*, cu pereții înalți, puțin arcuiți, cu fundul drept, neprofilat și toarta, circulară în secțiune, subțiată la bază, unde devine romboidală și este marcată cu o nervură verticală pe centru (Pl.LXXVII/2).

Forme speciale

⁹⁹⁰ D. Talbot-Rice, *op.cit.*, p. 229.

⁹⁹¹ Vera Zalleskaia, *La céramique byzantine des XIIIe – XIIIe siècle des Chersonèse*, în BCH, Supl. XVIII, 1989, p. 149.

1. *Sfeșnicele* sunt reprezentate de un fragment din care s-a păstrat fundul cilindric și puțin profilat al tije și o mică parte din tăviță (Pl.LXXVIII/9).

C. Criteriul stilistic privește forma de organizare a decorațiunii prin respectarea unor tehnici de execuție asociate cu anume motive decorative și care permite o anumită libertate de interpretare, rezultată din amprenta lăsată de creativitatea artistului⁹⁹². În cazul ceramicii medievale smălțuite, decorul este cea mai importantă însușire a esteticii sale.

Tipologia materialului ceramic smălțuit medieval, descoperit în habitatele umane de la Zimnicea, Răreanca-Bragadiru, Frumoasa, Turnu, Jud. Teleorman, Giurgiu, Frătești și Bălănoaia, județul Giurgiu, întocmită pe baza a două principii – tehnica de decorare și motivele sau combinațiile de motive folosite – încadrează materialul inventariat cu această ocazie în următoarele categorii:

- I. **Ceramica sgraffito**⁹⁹³
- II. **Ceramica champlevée**⁹⁹⁴
- III. **Ceramica pictată**⁹⁹⁵
- IV. **Ceramica monocromă**⁹⁹⁶

I. Decorul în tehnica sgraffito este aplicat în cea mai mare măsură în interiorul vaselor deschise și în mod excepțional pe exteriorul vaselor închise, iar modul de tratare al suprafeței se înscrie, în ceea ce privește coloritul, în tradiția bizantină, cu fondul deschis, cel mai adesea galben în diferite nuanțe, uneori cu tentă verzuie, în alte cazuri alb, cu reflexe verzi. Pe buză aceste vase poartă pete scurse de smălț verde, în tonuri de la oliv închis la verde tare, în alternanță cu pete de smălț cafeniu sau brun, de la nuanțele cele mai închise la cele deschise, cu reflexe arămii sau aurii. Concepția decorativă este subordonată celor două principii fundamentale – central și radiar. După principalele motive ornamentale folosite, ceramica sgraffitată poate fi împărțită în trei grupe de decor:

1. Decor liniar-geometric
2. Decor vegetal
3. Decor zoomorf.

⁹⁹² Valentina Voinea, *Ceramica complexului cultural Gumelnița – Karanovo VI, Fazele A1 și A2*, Constanța 2005, p. 16.

⁹⁹³ Ch. Morgan, *The Byzantine Pottery*, în *Corinth*, XI, Cambridge, Massachusetts, 1942, p. 26. Tehnica sgraffito, care a caracterizat ceramica bizantină a fost identificat sub denumirea de *Early sgraffito* la apogeu și *Late sgraffito* în perioada târzie și de declin. Aceasta a fost folosită în toată epoca post bizantină și mai târziu.

⁹⁹⁴ D. Talbot-Rice, *op. cit.*, p. 221. Această tehnică considerată de mare rafinament nu a cunoscut o mare extindere regională, centrul ei rămânând Constantinopolul.

⁹⁹⁵ Ch. Morgan, *op. cit.*, p. 27. Decorul colorat pictat se folosește dedesubtul sau peste glazura de suprafață și în unele cazuri, rare, se adaugă detalii în relief sau realizate prin alte tehnici.

⁹⁹⁶ *Ibidem*. Suprafața cu glazură monocromă are varietăți care nu sunt complet lipsite de decorație, care uneori poate fi modelată în relief dau cu impresiuni.

1. *Decorul liniar geometric*

A. Organizare concentrică:

1.1. *Fascicole de linii drepte dispuse alternativ cu grupuri de linii ondulate sau frânte*, verticale, realizate cu „pieptenul” pe angoba de fond, situate întotdeauna pe umerii vasului, în friză încadrată între două cercuri concentrice duble (Pl.LXXIV/5,8,13, LXXX/1-3). Este un model ornamental specific olăriei nord-dunărene, figurat pe vase de la Păcuiul lui Soare⁹⁹⁷, dar cunoscut și în atelierele din Bulgaria, de la Târnovo⁹⁹⁸ și Cerven⁹⁹⁹.

1.2. *Bandă de linii fasciculate verticale și oblice alternând cu câte un rând de împunsături*, urmate de o bandă cu mici cercuri punctate de câte trei împunsături (Pl.LXXX/11-12). Acest decor se regăsește atât pe vase de la Păcuiul lui Soare¹⁰⁰⁰ cât și de la Cerven¹⁰⁰¹.

1.3. *Linii în spirală*¹⁰⁰² în combinații diferite: spirale simple (Pl.LXXVI/5), spirale divergente (Pl.LXVIII/5), spirale duble divergente dispuse în rază sau în bandă orizontală (Pl.LXXII/2,3,7; Pl.LXXIII/2), spirale oblice (Pl.LXXI/3), spirale cu „ochi” înlanțuite (Pl.LXXI/5), toate executate într-un cadru de linii ondulate și frânte, amintind de vrejuri și palmete. Aceste motive ornamentale sunt de cele mai multe ori pe umeri, sub buză, astfel încât câmpul central să poată fi ocupat de un medalion din cercuri concentrice (Pl.LXVIII/4) sau de o pasăre (Pl.LXXIV/14) și numai când anturează o rozetă centrală, pe cupe sau boluri, banda de spirale să fie dispusă pe fund, la baza pereților (Pl.LXXVI/5,8). Motivul spiralei este larg răspândit pe ceramica provenită de la Constantinopol¹⁰⁰³, din Grecia, de la Corinth, definit ca atare „the spiral style”¹⁰⁰⁴, din insula Thassos¹⁰⁰⁵, din Turcia, de la Gölpinar¹⁰⁰⁶, de la Târnovo¹⁰⁰⁷ și de la Păcuiul lui Soare¹⁰⁰⁸, precum și de la Coconi¹⁰⁰⁹.

1.4. *Forme și asociații de forme geometrice*: semiove tangente la cerc ce dau naștere la triunghiuri ascuțite, împreună cu benzi de trapeze secționare cu diagonale și dreptunghiuri hașurate succesive (Pl.LXVII/2); benzi de triunghiuri intersectate

⁹⁹⁷ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, p. 74, fig. 54/5, 56/1.

⁹⁹⁸ Sonia Georgieva, *op. cit.*, p. 81, fig. 55.

⁹⁹⁹ Eadem, *Cerven*, p. 45, pl. 3.

¹⁰⁰⁰ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, p. 83, fig. 66/3.

¹⁰⁰¹ Sonia Georgieva, *Cerven*, p. 142, fig. 1.

¹⁰⁰² Liniile spirale sunt derivate, prin stilizare și geometrizare, ale motivului vegetal al vrejului cu palmetă din repertoriul decorativ al ceramicii bizantine (vezi Ch. Morgan, *op. cit.*, p. 168).

¹⁰⁰³ D. Talbot-Rice, *op. cit.*, p. 206.

¹⁰⁰⁴ Ch. Morgan, *op. cit.*

¹⁰⁰⁵ Veronique Francois, *op. cit.*, p. 89 și fig. 12.

¹⁰⁰⁶ Filiz Yenişehirlioglu, *La céramique glaçurée de Gölpinar*, în BCH, Supl. XVIII, 1989, p. 313, fig. 16.

¹⁰⁰⁷ Sonia Georgieva, *Târnovo*, p. 90, fig. 64/2, p.75, pl. IX, p. 92, fig. 5.

¹⁰⁰⁸ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, fig. 65/D.

¹⁰⁰⁹ N. Constantinescu, *Coconi*, p. 276, pl. XL 11/2, p. 279, pl. XLV/1, 7.

(Pl.LXXX/16), triunghiuri hașurate (Pl.LXXIV/6) și sectoare de cerc hașurate cu linii drepte și ondulate (Pl.LXVIII/2), decorații cu cele mai multe analogii la Târnovo¹⁰¹⁰.

1.5. *Rețele în tablă de șah* (Pl.LXXVII/1; Pl.LXXX/31); *rețele de hașuri și linii frânte* dispuse într-un medalion central (Pl.LXVII/5; Pl.LXXX/28) sau dispuse în bandă la marginea de sus a pereților atunci când în câmpul central este figurată o pasăre (Pl.LXXV/1-3). Motive identice cu ultima variantă se întâlnesc pe vase de la Cerven¹⁰¹¹.

1.6. *Entrelacul* – este tipul de ornament amplasat pe buza lată sau la limita de sus a pereților. Se distinge împletitura dublă simplă, cu linii rotunjite bicolore (Pl.LXXX/22-23), identificată de asemenea la Păcuiul lui Soare¹⁰¹² și Coconi¹⁰¹³ și dublă, cu liniile rotunjite dar conținând în spațiile intermediare cruciulițe cu brațe rombice, iar pe marginile laterale spirale conjugate (Pl.LXVIII/3), motiv cu analogii aproape identice la Turnu Severin¹⁰¹⁴ și Păcuiul lui Soare¹⁰¹⁵.

1.7. *Bandă de linii duble frânte*, dispusă imediat sub buză (Pl.LXVII/5). Cea mai apropiată analogie este la Cerven¹⁰¹⁶, una mai îndepărtată este pe un vas descoperit la Thessalonic¹⁰¹⁷.

B. Organizare radiară

1.8. *Decorul radiar* este exemplificat de un număr sporit de străchini în care câmpul pereților este divizat în trei (Pl.LXXIII/3) sau patru sectoare (Pl.LXXIII/4) de benzi verticale, situate între buză și un medalion central alcătuit din cercuri concentrice, formate din linii drepte ce încadrează una sau mai multe linii ondulate, aflate în alternanță cu triunghiuri răsturnate, cu baza către buză, ornate cu aceleași tipuri de linii incizate (Pl.LXXIII/3) sau benzi și triunghiuri decorate cu o rețea de linii rombice și mici cârlige la extremitate (Pl.LXXIII/4). Acest model, numit *radiar sau stelar*, considerat propriu țării noastre și peninsulei Balcanice¹⁰¹⁸ este întradevăr un tip familiar ceramicii smălțuite de la Coconi¹⁰¹⁹, Păcuiul lui Soare¹⁰²⁰, Basarabi-Calafat¹⁰²¹, Târnovo¹⁰²² sau Cerven¹⁰²³. De fapt triunghiurile

¹⁰¹⁰ Sonia Georgieva, *Târnovo*, p. 76, fig. X; Nikola Angelov, *Tsarevgrad Târnov Patriarsheskiyat kompleks na Tsarevets, prex XII-XIV vek*, III, Sofia, 1980, fig. XVI.

¹⁰¹¹ Eadem, *Cerven*, p. 144, fig. 2.

¹⁰¹² Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, p. 65/2.

¹⁰¹³ N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 279, pl. XLV/5.

¹⁰¹⁴ Al. Bărcăcilă, *Monede și podoabe de metal și fragmente ceramice la Termele Drobetai și din cimitirul medieval suprapus*, în *Materiale*, V, 1959, p. 786, fig. 7/6.

¹⁰¹⁵ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, fig. 56/2.

¹⁰¹⁶ Sonia Georgieva, *Cerven*, p. 144, tab. 2.

¹⁰¹⁷ Demetra Papanikola-Bakirtzi, *Byzantine Glazed Ceramics. The Art of Sgraffito*, Athens, 1999, p. 218.

¹⁰¹⁸ Paul Petrescu, Corina Nicolescu, *Ceramica românească tradițională*, Buc., 1974, p. 51.

¹⁰¹⁹ N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 277, pl. XLIII.

¹⁰²⁰ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, p. 82, fig. 62, 63.

suspendate cu vârful în jos și depinzând de o bandă orizontală sunt motive comune ceramicii bizantine, caracteristice secolului al XIII-lea¹⁰²⁴. Două vase de la Serres¹⁰²⁵, din nordul Greciei, dovedesc că acest tipar decorativ a avut o circulație mai largă și originea tot în regiunea egeeană și est mediteraneană¹⁰²⁶. Caracteristica principală a acestui decor constă în faptul că linia incizată este urmărită de o linie groasă de culoare, cu un ton intens verde sau brun-auriu. Acest grup combină astfel tehnica sgraffito cu decorația pictată, care întărește pronunțat motivul geometric de bază.

1.9. *Rozeta sau roata este unul din motivele decorative cu cea mai largă circulație și constituie o formă stilizată a discului solar, ca simbol al luminii*¹⁰²⁷, în mitologia populară fiind chiar o reprezentare sui-generis a antropogenezei¹⁰²⁸. Ca poziție pe vasele analizate, rozeta este situată întotdeauna într-un medalion, ocupând centrul vaselor și constituind astfel punctul la care se raportează toate celelalte componente ornamentale. Ca variante se pot distinge:

1.9.1. *Rozeta stilizată cu 8 sau 11 petale alungite, cu marginea rombică (Pl.LXXII/8) sau semiovală (Pl.LXXII/9), cu câte o împunsătură pe fiecare petală, pentru care se găsesc analogii pe vase de la Târnovo*¹⁰²⁹ și Păcuiul lui Soare¹⁰³⁰.

1.9.2. *Rozeta stilizată cu 8 petale cu marginea trapezoidală și câte o mică impresiune pe fiecare petală (Pl.LXXVI/8) – sunt cunoscute astfel de realizări la Târnovo*¹⁰³¹ și Păcuiul lui Soare¹⁰³².

1.9.3. *Rozeta cu 4 sau 6 petale cu aspect figurativ floral (Pl.LXXVIII/6), asemănătoare cu rozete de la Coconi*¹⁰³³ și Păcuiul lui Soare¹⁰³⁴. La aceste tipuri de rozete olarul a folosit pe lângă incizie și tehnica champlevé-ului pentru decuparea fondului în jurul petalelor care dețin o funcție de basorelief¹⁰³⁵.

¹⁰²¹ Elena Busuioc, D. Vâlceanu, *Ceramica din așezarea medievală de la Basarabi-Calafat (sec. al XIV-lea)*, în SCIVA, tom 27, nr.4, 1976, p. 513, fig. 5.

¹⁰²² Sonia Georgieva, *Târnovo*, p. 80, fig. 54/2.

¹⁰²³ Eadem, *Cerven*, p. 184, fig. 36, 37.

¹⁰²⁴ Ch. Morgan, *op. cit.*, p. 30.

¹⁰²⁵ Henry Maguire, *Materials Analysis of Byzantine Pottery*, Washington DC, Dumbarton Oaks, 1997, pl. IIA, IIc.

¹⁰²⁶ Demetra Papanikola-Bakirtzis, *op. cit.*, p. 95.

¹⁰²⁷ J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, III, Buc., 1995, p. 163.

¹⁰²⁸ Paul Petrescu, *Imaginea omului în arta populară românească*, Buc., 1969, p. 18.

¹⁰²⁹ Nikola Angelov, *op. cit.*, fig. XVI; Sonia Georgieva, *Târnovo*, p. 78, fig. 52/5.

¹⁰³⁰ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, fig. 65B/10.

¹⁰³¹ Sonia Georgieva, *op. cit.*, p. 101, fig. 69/2.

¹⁰³² Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, fig. 64/11.

¹⁰³³ N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 273, fig. 4.

¹⁰³⁴ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, p. 87, fig. 70/3.

¹⁰³⁵ J. Alexiev, *Formes et décoration de la céramique sgraffite de Târnovo*, în BIA, XXXVIII, 1994, p. 95.

1.9.4. *Rozeta cu petale cu marginea semirotondă, hașurate în rețea, partajate de linii duble în formă de cruce și conturate cu o linie de culoare, pe fundul de asemenea hașurat* (Pl.LXXVI/4). Acest motiv poate fi întâlnit pe ceramica de la Cerven¹⁰³⁶ și Thessalonice¹⁰³⁷.

1.9.5. *Rozeta din semipalmete partajate de linii duble cruciforme* (Pl.LXXX/27), asemănătoare cu rozeta de pe ceramica cerveniană¹⁰³⁸.

1.9.6. *Rozeta cu 6 petale hașurate și conturate cu linii duble de culoare ce ocupă cea mai mare parte a pereților vasului* (Pl.LXXVI/3) – cu asemănări evidente la Cerven¹⁰³⁹.

1.9.7. *Rozeta cu petale inegale tangente la un cerc* (Pl.LXXIV/6).

2. *Decorul vegetal*. Caracteristica evidentă a acestui motiv este supunerea lui exclusiv principiului radiar.

2.1. *Frunza* – Aceasta poate căpăta o formă figurativă, cel mai adesea de plop, cu accente de impresiuni sau culoare (Pl.LXX/2,9) pentru care se găsesc analogii la Păcuiul lui Soare¹⁰⁴⁰ și la Târnovo¹⁰⁴¹ sau să fie stilizată până la o formă geometrică, de romb, alcătuită din linii incizate succesive până la romb central hașurat și încadrat de o linie de împunsături; de capătul dinspre buză al rombului este agățat un cârcel cu capătul rotund hașurat (Pl.LXVII/4).

2.2. *Crenguțele și ghirlandele cu frunze* au întotdeauna rol secundar, de umplutură¹⁰⁴², ele însoțesc un motiv principal cum este cel al păsării (Pl.LXXX/25) sau geometric (Pl.LXVII/3 și 5) și sunt elemente de decor intens folosite de meșterii olari din Târnovo¹⁰⁴³.

2.3. *Bradul*. Este un motiv puțin folosit pe vasele cu sgraffito inventariate, el apare totuși exclusiv pe forme închise cum sunt ulcioarele, figurat de linii scurte în fascicule paralele și divergente (Pl.LXXVII/1-2). Acest decor este reprezentativ pentru regiunea balcano-dunăreană și este redat pe vase la Păcuiul lui Soare¹⁰⁴⁴, Coconi¹⁰⁴⁵, Basarabi-

¹⁰³⁶ Sonia Georgieva, *Cerven*, p. 159, fig. 49.

¹⁰³⁷ Henry Maguire, *op. cit.*, pl. IV/e.

¹⁰³⁸ Sonia Georgieva, *op. cit.*, pl. 54, fig. 2.

¹⁰³⁹ *Ibidem*, p. 150.

¹⁰⁴⁰ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, fig. 64.

¹⁰⁴¹ Sonia Georgieva, *Târnovo*, p. 101, fig. 69/5, 7.

¹⁰⁴² Ch. Morgan, *op. cit.*, p. 30.

¹⁰⁴³ Sonia Georgieva, *op. cit.*, p. 105 și p. 112, fig. XXV.

¹⁰⁴⁴ Corina Nicolescu, Radu Popa, *La céramique émaillée des XIIIe et XIVe siècles de Păcuiul lui Soare*, în *Dacia*, NS, IX, 1965, p. 342, fig. 4.

¹⁰⁴⁵ N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 279, pl. XLV/9,10.

Calafat¹⁰⁴⁶. Apare în mod cu totul excepțional pe vase din Thassos, produse în insula Lemnos¹⁰⁴⁷.

2.4. *Cârceii*, desenați din linii incizate sau puncte reprezintă motiv de umplură și completează alte motive¹⁰⁴⁸, cum sunt frunzele (Pl.LXVII/3,6) sau un decor mai complex, cum este cel cu păsări (Pl.LXVII/1; Pl.LXXIV/12).

3. *Decorul zoomorf*. În inventarul vaselor de la Zimnicea și Bălănoaia decorul zoomorf cuprinde numai două tipuri de reprezentări: păsările și peștii.

3.1. *Motivul păsării*. Prima grupă este caracterizată de plasarea motivului principal pe fundul vasului, în poziție centrală, pasărea fiind tratată plastic în trei moduri: figurativ, heraldic și schematic.

3.1.1 *Modelul figurativ* surprinde pasărea, cel mai adesea porumbelul, redată grafic prin linii drepte și curbe incizate, cu aspect de hașuri și împunsături, într-o poziție liniștită, întotdeauna în profil, cu aripile deschise, ocupând toată suprafața pereților vasului (Pl.LXXIV/12) sau în medalion, secondat de un registru cu motive geometrice (Pl.LXXIV/13); când pasărea este înfățișată cu aripile strânse este fie așezată pe o creangă (Pl.LXXIV/14), fie înconjurată de un cadru cu crenguțe și frunze (Pl.LXXX/25). Cele mai multe reprezentări similare se găsesc pe ceramica de la Târnovo¹⁰⁴⁹ și Păcuiul lui Soare¹⁰⁵⁰. O piesă cu o realizare artistică excepțională este o farfurie întinsă având în centru o compoziție cu trei găște care ciugulesc pašnic, înconjurată de trei registre concentrice cu ornamente geometrice (Pl.LXVII/2). Atât tema cât și modul de expunere îi dau nota de unicitate, negăsindu-i-se încă o analogie.

3.1.2. *Modelul heraldic*, tratează pasărea de pradă, de obicei vulturul, figurat numai pe vasele de la Zimnicea, așezat în poziție frontală, cu capul văzut în profil și aripile larg deschise, (Pl.LXX/7), această pasăre fiind recunoscută ca un atribut regal și este binecunoscută la Palatul țarilor de la Târnovo¹⁰⁵¹. O altă abordare a păsării heraldice este aceea a porumbelului de pe vasele de la Bălănoaia, tratat în aceeași poziție dar cu o linie mai largă și o cromatică intensă (Pl.LXXV/1,3) cu analogie până la identitate doar în materialul ceramic de la Cerven¹⁰⁵² și cu o variantă inedită, cu aceeași pasăre cu aripile deschise dar cu corpul și capul văzute din profil (Pl.LXXV/2).

¹⁰⁴⁶ Elena Busuioc, D, Vâlceanu, *op. cit.*, p. 512, fig. 9/10.

¹⁰⁴⁷ Veronique Francois, *op. cit.*, p. 89-90.

¹⁰⁴⁸ Ch. Morgan, *loc. cit.*

¹⁰⁴⁹ Sonia Georgieva, *op. cit.*, fig. 71/1,2,4, p. 73, fig. 7, pl. XXIV-XXV.

¹⁰⁵⁰ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, fig. 72/3 și 62/2.

¹⁰⁵¹ Sonia Georgieva, *op. cit.*, p. 116, fig. 79; vezi și J. Alexiev, *op. cit.*, p. 95.

¹⁰⁵² Eadem, *Cerven*, p. 156, fig. 15 și p. 159, fig. 51, 52.

3.1.3. *Modelul schematic*, cu o pasăre naiv desenată, aflată în zbor planat pe un ulcior (Pl.LXXVII/2), are o singură analogie găsită pe o cană de tip oenochoe, smălțuită și sgrafittată, dar care cuprinde și alte animale, tot naiv tratate, provenind de la Târnovo¹⁰⁵³.

3.2. *Motivul peștelui*. Cuprinde un singur exemplar, o farfurie pe care sunt redați patru pești, într-o, manieră stilizată, în schema radiară, combinată cu motiv vegetal (Pl.LXX/9). Această temă, singulară în repertoriul nostru de motive se întâlnește, în mod obișnuit, în decorul unor vase provenite de la Constantinopol¹⁰⁵⁴, Chersones¹⁰⁵⁵, Cerven¹⁰⁵⁶ sau din Grecia¹⁰⁵⁷.

II. Ceramica chamlevée – este ilustrată de un singur exemplar (Pl.LXXVI/1 și Pl.LXXIX/1), tratat în tehnică mixtă cu sgraffito, un bol adânc, colorat în verde turcoaz pe pereții exteriori, care sunt decorați cu o serie de arcuri semirotunde în partea superioară, accentuate și de câte un cerc, și cu buza ușor evazată marcată de linii oblice alternând cu cârlige. În interiorul tratat bicromatic, cu cafeniu și galben, două benzi concentrice de linii și noduri închise gravitează în jurul unei rozete centrale. Atât forma, cu pereții abrupti, culoarea smălțului și execuția vasului sugerează un import de influență timpurie otomană sau oricum din arealul islamic¹⁰⁵⁸, comparabil cu vase datate în sec. XIV de la Kaliakra¹⁰⁵⁹ sau Constantinopol¹⁰⁶⁰.

III. Ceramica pictată

1. Grupa cuprinde un număr restrâns de vase, din ambele categorii formale, deschise și închise, care se disting prin aceea că peste angoba de fond, colorată cu galben deschis, sunt pictate numai cu verde, dându-li-se un aspect bicrom. Motivul decorativ este aproape unic, cel al bradului. Pe pereții interiori ai străchinilor ramurile de brad sunt figurate în fascicule radiare pe toată suprafața, colorate cu verde intens pe fondul alb galben (Pl.LXXIV/4). Pe o cănuță brăduții formează două benzi verticale, pe toată înălțimea ei (Pl.LXXVIII/1) de această dată colorați cu verde-oliv stins, pe fondul cenușiu deschis. Acest motiv specific țărilor dunărene va deveni un model nelipsit de pe ceramica populară românească¹⁰⁶¹.

¹⁰⁵³ Nikola Angelov, *op. cit.*, pl. XXVI.

¹⁰⁵⁴ D. Talbot-Rice, *op. cit.*, p. 122.

¹⁰⁵⁵ Vera Zalleskaia, *op. cit.*, p. 146/2.

¹⁰⁵⁶ Sonia Georgieva, *op. cit.*, p. 158, fig. 17.

¹⁰⁵⁷ Demetra Papanikola-Bakirtzis, *op. cit.*, p. 28, 29, cat. 5-6.

¹⁰⁵⁸ Veronique Francois, *op. cit.*, fig. 11, cat 71.

¹⁰⁵⁹ Ljubka Bobceva, *Sgraffito keramika ot Kaliakra*, în IzVarna, 15, 1979, tb. IV/39.

¹⁰⁶⁰ D. Talbot-Rice, *op. cit.*, p. 212.

¹⁰⁶¹ Paul Petrescu, Corina Nicolescu, *op. cit.*, p. 52.

2. O piesă singulară este o cupa cu picior înalt, care este decorată doar cu pete dispuse aleatoriu în zona centrală, colorate în brun-arămiu și verde-oliv și cu aceleași culori, alternant, pe buză (Pl.LXXVIII/7). Lipsa sgraffito-ului și decorul pictat pe acest tip de cupe este specific și se regăsește pe vâscioare de la Coconi¹⁰⁶² și Păcuiul lui Soare¹⁰⁶³.

IV. Ceramica monocromă. Aceasta are o reprezentare redusă, ea fiind încă din cea de-a doua jumătate a secolului al XIII-lea pe cale de dispariție în favoarea policromiei¹⁰⁶⁴.

1. O cupă cu picior scund are suprafața interioară și partea superioară a pereților exteriori acoperite cu o angobă crem deschis peste care s-a turnat smaltul galben strălucitor (Pl. LXXVI/7).

2. Mai multe căni de dimensiuni mici (Pl.LXXVIII/2-4) au un strat de smalt în color pus peste angoba albă, galben pai și alb gălbui, la aceasta din urmă meșterul adăugând un pastilaj cu un relief puternic. O cană înaltă, cu caneluri orizontale este acoperită cu smalt bej, care parțial este ascuns spre bază de unul brun-roșcat (Pl.LXXVIII/5). Acest gen de decorație monocromă se găsește pe unele cupe mici de la Păcuiul lui Soare¹⁰⁶⁵ și Coconi¹⁰⁶⁶ dar și în insulele egeene, de exemplu la Thassos¹⁰⁶⁷.

În concluzie, trebuie menționate unele observații rezultate din analiza ceramicii smălțuite provenite din așezările medievale cercetate arheologic în sud-vestul Munteniei.

Ceramica artistică de la Zimnicea – farfurii, străchini, cupe, căni se situează, atât din punct de vedere formal cât mai ales stilistic, cel mai aproape de ceramica bulgară de la Târnovo. Cea mai mare atenție i-a fost acordată ceramicii sgraffito, care este și cea mai numeroasă, în timp ce vasele de tipul ceramicii pictate și *champlevée*, ocupă un loc modest. Repertoriul ornamental conține aproape toate motivele, policromia și stilizările clasice ale ceramicii de la Țarevgrad, cu puține elemente sau detalii care să-i confere note specifice, notabile fiind uneori diferențele față de același tip de vase descoperite în Dobrogea, la Păcuiul lui Soare¹⁰⁶⁸ și îndeosebi față de cele mai apropiate, de la Basarabi-Calafat¹⁰⁶⁹.

Vasele din descoperirea întâmplătoare de la Frătești și Bălănoia se disting prin varietatea și intensitatea culorilor, prin strălucirea smaltului dar mai ales prin reprezentările de

¹⁰⁶² N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 121.

¹⁰⁶³ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, p. 93.

¹⁰⁶⁴ Silvia Baraschi, *op. cit.*, p. 34.

¹⁰⁶⁵ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *op. cit.*, p. 93.

¹⁰⁶⁶ N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 131.

¹⁰⁶⁷ Veronique Francois, *op. cit.*, p. 111.

¹⁰⁶⁸ Ceramica de la Păcuiul lui Soare, chiar dacă folosește același repertoriu de motive decorative, din punctul de vedere al tehnologiei de fabricare și cromaticii este diferită.

¹⁰⁶⁹ Vasele de la Basarabi-Calafat posedă în decorație mai multe elemente care o apropie de ceramica din nord-vestul peninsulei balcanice, din Serbia. Seamănă cu cea de la Turnu Severin, printr-o mai mare atenție pentru detaliu și finețea expresiei artistice.

păsări ce ocupă tot spațiul central și care sunt redată prin esențializarea liniei lor grafice, motiv care ne îndreptățește să credem că acest lot de nouă piese provine direct din atelierele de la Cerven, aflate la doar 30 Km distanță și contribuie la îmbogățirea repertoriului cu acest tip de decor, foarte rar în descoperirile din situl bulgăresc¹⁰⁷⁰.

2. Unelte, obiecte de uz casnic, arme

Dintre uneltele și obiectele medievale de uz gospodăresc cel mai larg răspândite și descoperite în decursul cercetărilor arheologice la Zimnicea sunt cuțitele (Pl.LXXXIV/1-4). Lamele întregi sau fragmentele sunt cu predilecție piese de dimensiuni mici, cu lama subțire și îngustă și pedunculul de prindere ascuțit, pe unele dintre ele fiind rămase chiar niturile de la plăsele. Un singur exemplar, lung de 0,20 m cuprinde trei secțiuni, lama propriu zisă, o porțiune cu trei nituri și un peduncul. Alte obiecte gospodărești provenite din așezarea de la Zimnicea sunt mai multe gripci (Pl.LXXXIV/5) cu lamă triunghiulară și tija răsucită la capăt, un dinte de darac (Pl.LXXXIV/8), câteva dălți și o dălțiță de fier, foarfece, lopățele, o săpăligă, câteva seceri (Pl.LXXXIV/11), un sfredel, o danga (instrument de însemnat animalele), ace de cusut din fier și bronz cu capătul cu urechea aplatizat (Pl.LXXXIV/6-7), fusaiole făcute din pereți de oale, bucăți de cremene, mai multe amnare de fier, din două tipuri (Pl.LXXXIV/9-10): dintr-o plăcuță trapezoidală cu tije laterale cu buclă, și în forma literei B, cu buclele egale, cârlige de undiță din bronz și fier (Pl.LXXXIV/20-23), de dimensiuni diferite, un harpon de fier cu o aripioară și o mare cantitate de cuie, piroane și scoabe de fier (Pl.LXXXIV/12-19), o balama. Din harnașamentul cailor s-au mai păstrat pinteni, zăbale și aplici de fier (Pl.LXXXIII/15-20), iar din piesele de armament (Pl.LXXXIII/1-8) pot fi citate vârfulurile de săgeată care aparțin unor tipuri diferite: vârf romboidal cu peduncul circular și ascuțit, vârf cu trei muchii și cu tub, vârf cu două muchii și tub gros, vârf cu patru muchii și peduncul ascuțit și un vârf de lance cu frunza plată cu o nervură și tub circular, o teacă de cuțit, o buterolă întreagă și mai multe fragmente. O mare cantitate de zgură și câteva unelte specifice cum sunt o lingură de turnat metal și clești duc la presupunerea existenței unor ateliere de fierărie, neidentificate până în prezent.

În bordeiele de la Răreanca s-au găsit câteva obiecte din fier, dintre care se citează un lacăt cilindric, două capete de vârtelniță, o lamă de cuțit, o cataramă, un inel dintr-o verigă, anouri dintr-un lanț și un clopoțel de bronz¹⁰⁷¹.

Podoabele și accesoriile vestimentare sunt foarte slab reprezentate în inventarul de la Zimnicea. Este semnificativă pentru cronologia așezării și necropolei prezența bumbilor

¹⁰⁷⁰ Sonia Georgieva, *Cerven*, p. 165.

¹⁰⁷¹ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 435.

globulari de aramă, cu urechiușa din sârmă (Pl.LXXXIII/13-14), atât în bordeie cât și în cimitir. Din inventarul funerar provin două inele din bronz, realizate dintr-o bandă care, prin batere, a format o plăcuță ovală ce a rămas nedecorată (Pl.LXXXIII/10) și un pandantiv oval, în formă de chaton, decorat cu o bandă de puncte și cu bucla de prindere în formă de S, cu un capăt lipit (Pl.LXXXIII/12). Dintr-un cercel de argint au rămas numai veriga din sârma subțire și lipitura, probabil a unei mărgele metalice. Dintre accesorii s-au identificat o cataramă de fier, confecționată în formă de trapez cu colțurile rotunjite și laturile ondulate și mai multe anouri din fier de la o cămașă de zale (Pl.LXXXIII/9).

B. Materialul arheologic din fortificații.

Cetatea Turnu. *Piese epigrafice și sculpturale, din marmură și piatră* ca și blocurile din piatră de talie provin din zidurile refăcute de turci, în special din zidul turnului central. Acestea au fost aduse de peste Dunăre, din castrul roman de la Oescus, transformat de turci în carieră. Faptul este confirmat de o inscripție găsită chiar în ruinele cetății și publicată în CIL, III, 753. S-au găsit în total cincisprezece piese, dintre care patru sunt blocuri de piatră cu inscripții, trei fragmente de stele funerare, trei fragmente din câte un relief, probabil de sarcofag, două fragmente de arhitravă ionică, două fragmente din câte un capitel de pilastru, un bloc de calcar în formă de capitel și o piatră de calcar cu o inscripție în limba slavonă ce datează din anii 1397-1398 când cetatea numită Holovnic a fost înnoită de Baiazid Ildirim¹⁰⁷². În decursul săpăturilor s-au descoperit doar două *monede*: un taler olandez probabil de la începutul sec. al XVII-lea și o monedă de bronz găurită, neidentificată. De-a lungul timpului au fost descoperite și mai multe *piese de armament*: două țevi de pușcă de fier, două țevi de pușcă de bronz, mai multe fragmente de țevă de tun și multe ghiulele de piatră și fier, cramioane de fier, alice de plumb de diferite dimensiuni¹⁰⁷³. Ceramica descoperită în campaniile postbelice, în cantitate destul de importantă, aparține atât tipului de *vase nesmălțuite* cât și celor *smălțuite* și acoperă cronologic intervalul din sec. XIV-XIX, dar este atât de fragmentată încât din ea nu se pot reconstitui profile întregi și cu atât mai multe vase. În depunerile legate de prima fază a cetății s-au descoperit fragmente de *oale cu toartă*, cu pereții subțiri și buza dreaptă și evazată sau ușor albiată, *căni* cu gura înaltă și picior profilat, asemănătoare cu cele documentate la Coconi și Zimnicea, fragmente mici de căni parțial smălțuite și de *farfurii* și *străchini* decorate cu sgraffito și smalț¹⁰⁷⁴. Din fazele mai noi ale cetății, materialul ceramic este la fel de fragmentat și cuprinde părți din vase largi, smălțuite

¹⁰⁷² Gr. Florescu, *op. cit.*, p. 27-33.

¹⁰⁷³ *Ibidem*, p. 34.

¹⁰⁷⁴ Gh. I. Cantacuzino, *Cetățile medievale*, p. 116.

monocrom cu verde, de cele mai multe ori în nuanțe deschise, fragmente din vase mari de provizii, cu pereții groși și uneori smălțuiți în interior cu smalt cafeniu, folosite la depozitarea untdelemnului. Acestea, alături de fragmentele din vase nesmălțuite, probabil oale și căni, fac parte din categoria *ceramicii otomane*, aflate în uzul garnizoanelor de turci care au populat cetatea. S-au mai identificat și puține resturi de vase fine, din *importuri orientale* și un număr mai mare de *lulele din lut* sau părți din astfel de obiecte, de asemenea importate¹⁰⁷⁵.

Analiza arheozoologică ilustrează consumul alimentar aproape numai de specii domestice, ceea ce ar sugera faptul că *activitatea de creștere a animalelor ar fi jucat un rol de prim ordin pentru comunitatea de la Cetatea Turnu*, iar absența totală a suinelor domestice din spectrul analizat ar putea fi pusă pe seama unor cutume alimentare specifice comunității etnice și religioase a turcilor musulmani, cărora este posibil să le fi aparținut aceste resturi menajere¹⁰⁷⁶. Dintre plantele pe care le foloseau membrii acestei comunități, la analiza paleobotanică sumară au fost identificate semințe de struguri, sâmburi de caise și semințe de grâu carbonizat¹⁰⁷⁷.

Cetatea Frumoasa. Ceramica descoperită la Cetatea de pământ de la Frumoasa, atât în nivelul de construcție cât și în interiorul incintei, aparține celor două tipuri de clasificare. *Ceramica nesmălțuită, de uz comun*, este prezentă prin vasele realizate dintr-o pastă ceva mai aspră, în tonuri de roșu, trecute printr-o ardere incompletă, pentru că miezul apare cenușiu în spărtură. Forma predominantă este *oala cu o toartă*, care ca tipologie aparține primelor două grupe: a) cu buza înaltă și evazată spre exterior (Pl.LI/14) și b) cu buza înaltă și ușor arcuită spre interior (pl.LVIII/19-21). Decorația este și ea în registrul obișnuit: linii incizate pe buză sau pe umeri, uneori combinate cu o linie în val, pe unele vase adăugându-se și alte tehnici de decorare, cum sunt pastilele de smalt la partea superioară sau pictura cu angobă albă. *Cana de tip oenochoe* este a doua formă reprezentativă la Frumoasa și se prezintă în două tipuri: cu piciorul înalt și profilat, cu pânțele bine arcuit pe care s-au lustruit linii oblice, gâtul înalt și larg și gura treflată, cu marginea conturată ca un feston (Pl.LX/6) și o formă mai scundă și îndesată, cu baza profilată, dar fără picior (Pl.LX/7). Un ulcior de dimensiuni mai mari, lipsit de decorație, este identic cu vase din aceeași categorie descoperite la Zimnicea (Pl.LXIII/13).

¹⁰⁷⁵ Ionel Cândea, Ecaterina Țânțăreanu, *Cetatea Turnu, Turnu Măgurele*, în CCA, 2008, 324-325.

¹⁰⁷⁶ Adrian Bălășescu, Valeriu Radu, *Cetatea Turnu, Turnu Măgurele, Raport arheozoologic preliminar asupra faunei*, în CCA, 2009, p. 225. Deși informațiile sunt lacunare pentru această perioadă, rezultatele de la Cetatea Turnu sunt similare cu cele de la Brăila și Cetatea Oradea dar și din Ungaria, de la reședința Pașei de la Buda, unde a fost semnalată aceeași prohibiție a musulmanilor pentru porcine.

¹⁰⁷⁷ Mala Stavrescu, *Raport intern*, 2007.

Din categoria *ceramicii smălțuite* fac parte fragmentele de *farfurii* cu baza inelară și *strachina* (Pl.LXXIV/15), ambele categorii cu decor geometric amplasat concentric pe pereții vasului și acoperite cu smalt, culorile predominante fiind verdea și cafeniul¹⁰⁷⁸.

Cetatea Giurgiu. Piese de armament cele mai frecvente sunt *proiectilele sferice din piatră și fier*, iar din categoria *uneltelor și obiectelor casnice* fac parte cuțitele de fier, întregi sau fragmentare, plăsele de cuțit, cuie și piroane de fier, un obiect din corn, probabil o igliță de împletit năvoade etc. Ceramica descoperită în situl fortificației de la Giurgiu aparține celor două categorii ale speciei: *ceramica nesmălțuită* care este reprezentată de fragmente de *castroane* tronconice, decorate cu linii incizate, drepte și paralele sau în formă de val, de fragmente din *oale cu o toartă*, asemănătoare ceramicii muntene din secolele XIV-XV atât ca tehnică de producție cât și ca tipologie, fragmente de *căni* cu profilul sinuos dat de corpul aproape globular și piciorul înalt, *ulcioare*, dintre care se remarcă unul cu pânțele sferice și gâtul bombat, decorat în partea superioară cu pete de smalt verde-oliv; din ceramica smălțuită fac parte fragmente din vase largi, cu picior inelar, *farfurii* și *străchini*, decorate în tehnica sgraffito, de tipul central, cu un medalion ornat cu motive geometrice hașurate sau în rețea și cu rozete, pereții și buzele la rândul lor decorate cu motive geometrice de felul linii spiralate, a rețelei sau hașurii, sau cu elemente zoomorfe, precum păsările (Pl.LXXX/26-31). Din perioada mai târzie de funcționare a fortificației (sec. XVI-XVIII) s-au descoperit fragmente de ceramică autohtonă și otomană, fragmente de mărgelă și brățări de sticlă, lulele din lut ars¹⁰⁷⁹.

C. Materialul arheologic din așezămintele religioase

Mănăstirea Plăviceni. În incinta ce cuprinde ansamblul monahal de la Plăviceni s-a descoperit, concentrat în spațiul ocupat de casa boierească și corpul de chilii, un material arheologic bogat și variat, care este semnificativ pentru perioada atestată documentar în care a funcționat mănăstirea, între anii 1637¹⁰⁸⁰ și 1815¹⁰⁸¹, când este desființată. Pentru perioada anterioară de funcționare stau mărturie fundația vechii biserici și descoperirea monedelor din sec. al XVI-lea asupra viețuirii în acest loc cu aproape un veac înainte de jumătatea sec. al XVII-lea.

Numeroasele fragmente din *vasele de ceramică* corespund atât *ceramicii uzuale, nesmălțuite* cât și celei *smălțuite* specifice epocii medievale târzii în arealul Câmpiei Române, fără a se putea face delimitări cronologice stricte. În stabilirea repertoriului de forme și pentru

¹⁰⁷⁸ N. Constantinescu, *Cetatea Frumoasa*, p. 737-738.

¹⁰⁷⁹ Ion Barnea et al., *op. cit.*, p. 233-234; Dan Căpățână, I. Iavorschi, *op. cit.*, p. 123.

¹⁰⁸⁰ Marieta Adam, *op. cit.*, p. 360.

¹⁰⁸¹ V. A. Urechia, *op. cit.*, II, p. 273.

datarea materialului există analogii în spațiul dintre Carpați și Dunăre, la București¹⁰⁸² Tânganu¹⁰⁸³, Cătălui-Căscioarele¹⁰⁸⁴, Cernica¹⁰⁸⁵, Orașul de Floci¹⁰⁸⁶, Brăila¹⁰⁸⁷.

Ceramica uzuală – nesmălțuită. Această categorie este confecționată din pastă fină, amestecată cu nisip mărunț, paiete de mică și pietricele, trecută prin ardere exclusiv oxidantă, de cele mai multe ori incompletă, miezul rămânând cenușiu, în urma căreia a rezultat o culoare roșie cărămizie cu nuanțe mai închise de cele mai multe ori, uneori deschise spre gălbui și albicios și mai rar roșu intens. Multe fragmente prezintă și o ardere secundară.

Oala cu toartă este forma care domină cantitativ această categorie. Vasele au corpul bombat cu umerii rotunjiți sau bitronconici și pereții în general subțiri; diametrul buzei este mai mare decât al bazei. Toarta cu aspect de bandă cu marginile rotunjite este prinsă la nivelul buzei sau imediat sub ea și este îndoită în unghi aproape drept, urmând a se prinde de pereți în dreptul diametrului maxim. Buza, subțire și îngustă, este evazată sau dreaptă și ușor albiată. Decorul, pictat cu angobă albă, este format din benzi de linii orizontale peste care sunt trasate linii în val, oblice, verticale sau pete scurse, amplasate pe buze, gât și umeri. Unele oale au pe marginea buzei o peliculă sau pe corp pastile de smalt verde-oliv sau brun-oliv.

Ulcica are același profil ca și oala cu toartă, buza este însă răsfrântă în afară și șanțuită. Acest tip de vas este acoperit parțial sau total cu angobă albă, este smălțuită pe buză, iar pe umeri are o bandă de decor cu roțița.

Cana este prezentă numai sub formă fragmentară și este reprezentată de câteva exemplare de la baza vasului: picior tronconic, cilindric sau evazat, cu fundul drept sau profilat. Un exemplar este decorat cu roțița și numai două dintre ele acoperite cu angobă albă.

Castronul. Exemplarele din această categorie au fundul drept, pereții carenați, buza răsfrântă oblic în exterior, cu un șanț în apropierea marginii. Sunt acoperite în întregime cu angobă albă și decorate cu linii concentrice și în val din angobă brun-roșcată și cu pastile de

¹⁰⁸² Bucureștii de odinioară, p. 126-127, pl. LXI, LXV, C, CI; Panait I. Panait, *Observații arheologice pe șantierele de construcții din capitală*, în CAB, I, 1962, p. 148; Anca Păunescu, *Ceramica descoperită la hanul Constantin Vodă*, în CAB, V, 2002, p. 79; Gh. Mănușu Adameșteanu, Dan Căpățână, *Ceramica Curții Domnești din București secolele XV-XIX*, Buc., 2002, p. 13-24; Gh. Mănușu Adameșteanu et al., *Depozitul unui negustor de la hanul Stavropoleos*, în CAB, V, 2002, p. 99.

¹⁰⁸³ Panait I. Panait et al., *Complexul medieval Tânganu. Cercetări arheologice, numismatice și istorice*, în CAB, II, 1965, p. 264-270.

¹⁰⁸⁴ Gh. Cantacuzino, Gh. Trohani, *Săpăturile arheologice de la Cătălui- Căscioarele*, jud. Ilfov, în CAMNI, III, 1979, p. 309-320.

¹⁰⁸⁵ Idem, *Cercetările arheologice de la Cernica-Mănăstire*, în CAMNI, IV, 1981, p. 223-232.

¹⁰⁸⁶ Lucian Chițescu et al., *Cercetări arheologice la Piuța Pietrii (Orașul de Floci)*, jud. Ialomița, în CAMNI, III, 1979, p. 203-206; Dana Mihai, *Ceramica de Iznik descoperită la Piuța Pietrii, Orașul de Floci*, jud. Ialomița, în CAMNI, X, 1997, p. 277-290.

¹⁰⁸⁷ Ionel Căndea, *Brăila - Origini și evoluții până la jumătatea sec. al XVI-lea*, Brăila, 1996, p. 265-272.

smalț verde deschis. O singură piesă are pereții drepecți, toartă supraînălțată foarte arcuită și este acoperită în interior și exterior cu angobă roșie (Pl.LXXXVI/1, 2, 22).

Ulciorul. Nici un exemplar întreg sau întregibil nu a fost descoperit. Câteva gâturi cu buze și toarte provin din exemplare de dimensiuni diferite și reprezintă variantele cu o singură toartă prinsă la jumătatea gâtului îngroșat, cu o nervură puternic reliefată și cu buza bitronconică rotunjită sau carenată. Decorul este realizat din linii incizate orizontale și în formă de val pe gât și sub gât. Pe unele porțiuni din gât și umeri este aplicată angobă albă. Deosebit este un exemplar cu buza subțiată și strânsă în patru alveole cu aspect cruciform, care lasă un orificiu pentru lichid.

Capacele sunt reprezentate de două fragmente cu corpul tronconic, unul cu marginea ridicată și decor incizat cu linii în val și brăduți, cel de-al doilea decorat cu linii concentrice cu angobă albă.

Sfeșnicile. Tot sub formă fragmentară, provin din acest tip un picior tubular cu tăvița cu marginile evazate și o tăvița suport cu marginea evazată și un șanț lateral, vopsită cu angobă albă și pete scurse de smalț verde-oliv.

Ceramica smălțuită, exclusiv fragmentară și aproape neîntregibilă, apare într-o proporție redusă față de cea nesmalțuită, dar acoperă aproximativ toate formele de vase ale acestei categorii.

Farfuriile sunt bine reprezentate tipologic, fiind cuprinse atât cele smălțuite cât și cele sgraffitate și smălțuite în interior. Toate fragmentele corespund caracteristicilor generale ale speciei: au pereți oblici, buza lată cu marginea rotunjită, turtită oblic, ondulată sau alveolată și sunt sprijinite pe un fund inelar, plat sau profilat (Pl.LXXXVI/14-19, 21). Pe fondul deschis la culoare în general, decorul este realizat cu smalț verde, verde oliv, brun, brun auriu și brun roșcat, în pete simple sau scurse, și în motive geometrice – cercuri, spirale, triunghiuri și vegetale – frunze, flori, rozete. Doar două exemplare au aplicat un smalț monocrom pe toată suprafața.

Castroanele. Din această categorie provin cele mai numeroase fragmente și sunt caracterizate, pe lângă pereții drepecți și fundul profilat, de buza scurtă răsfrântă în exterior chiar până la orizontală. Decorul este constituit din cercuri concentrice, linii în val și fascicule de linii, deschise la culoare, cel mai adesea galbene, pe un fond mai închis, în nuanțe de brun sau verde (Pl. LXXXVI/13, 20).

Strachina prezintă o mai mare raritate în situl de la Plăviceni, aici descoperindu-se numai 5 funduri, toate cu picior inelar, trei exemplare acoperite cu smalț monocrom, celelalte având un decor liniar sau pete de culoare (Pl.LXXXVI/5-7, 10-12).

Ulcioarele. Piesele smălțuite pe toată suprafața sunt mai rare, cele câteva fragmente smălțuite numai în exterior cu culoarea verde sunt decorate ori cu un brâu în relief cu creștături oblice, ori cu pastile în relief cu motiv cruciform și câte patru granule.

Tigaia cu 3 picioare. Pentru această formă s-au găsit fragmente din două exemplare: unul de dimensiuni mai mici, cu picioare tronconice, cel de-al doilea mai mare, cu picioare aplatizate și rotunjite, ambele acoperite cu smalt verde-oliv închis (Pl.LXXXVI/8-9).

Cana este reprezentată de 2 piese fragmentare. Prima are corp globular și gât înalt, evazat spre exterior, pe fond cafeniu deschis fiind pictat un decor liniar cu alb și verde. Cea de-a doua prezintă umeri puțin arcuiți, buza scurtă și evazată, toartă arcuită în sus, și decor geometric galben pe fond cafeniu roșcat.

Sfeșnicile sunt prezente numai prin fragmentele de gât cu buză ce nu pot permite refacerea formei inițiale.

Discul ornamental. S-a identificat un singur fragment dintr-un disc circular, verde deschis, cu marginea orizontală și muchia exterioară ușor supraînălțată, colorată cu smalt verde închis.

Vasele de sticlă. Categoria este ilustrată numai de fragmente neîntregibile de recipiente din sticlă de culoare verzuie, albă transparentă sau lăptoasă, albastră cobalt sau marin și galben auriu. În ceea ce privește formele vaselor din care provin aceste fragmente sunt: flacoane cu gât cilindric și buza răsfrântă în afară în plan orizontal, clondirele cu gât tronconic, cu buza mult evazată și marginea oblică și subțiată precum și candelarele de două tipuri: cu umerii foarte dezvoltati și buza răsfrântă sau cu umerii puțin arcuiți și buza răsfrântă. Mai multe funduri de vase provin din recipiente cu corpul cilindric și poligonal, de dimensiuni diferite, cu pereții foarte subțiri sau ceva mai groși, simpli sau decorați în relief cu o aplicație ondulată la margine.

Importurile sunt foarte slab reprezentate, toate având proveniență orientală: un fragment de ceramică de Iznik din pastă alb-gălbuie, cu smalt sidefiu și decor albastru cobalt, un fragment de farfurie confecționată din pastă de caolin gălbuie, cu smalt foarte deschis și cu decor cu motive vegetale albastru și verde. Din aceeași categorie a importurilor fac parte și numeroasele pipe de lut, variat colorate și decorate¹⁰⁸⁸.

D. Tezaure de podoabe

Tezaurul de la Olteni (Pl.LXXXVIII), descoperit în anul 1959 pe malul stâng al râului Teleorman confirmă și subliniază în secolele al XIV-lea și al XV-lea influențele dintre

¹⁰⁸⁸ Ecaterina Țânțăreanu, Pavel Mirea, *op. cit.*, p. 247-249.

Bizanț, Macedonia și țările Adriatice și spațiul de la nordul Dunării, care începe să-și creeze un stil propriu inspirat tocmai de filiera vest-balcanică și nu de cea pontică¹⁰⁸⁹. Din acest tezaur fac parte: fragmente dintr-un mic vas de argint aurit cu șaisprezece lobi și un medalion cu o reprezentare de animal fantastic¹⁰⁹⁰, comparabil cu vasul de la Gogoșu¹⁰⁹¹, cu cel de la Stobi, în Serbia¹⁰⁹²; o cataramă și o garnitură de curea lucrate din tablă de argint, bogat decorate prin ajurare și gravare, care, stilistic, prin folosirea motivelor arhitecturale introduc elemente ale goticului în artele decorative, alături de paftaua de la Curtea de Argeș¹⁰⁹³; aplice de centură, în număr de 95 de piese, din argint, argint aurit, argint emailat, aparținând ca formă mai multor tipuri, cu analogii la Voinești¹⁰⁹⁴, Cotul Morii¹⁰⁹⁵ și Păcuiul lui Soare; fragmente din bumbi din tablă de argint; două diademe de frunte, una din plăcuțe turnate din argint cu lanțuri din mici zale atârdate, pe care sunt fixați bumbi și pandativi și alta alcătuită din două medalioane cu caboșon din cristal de stâncă și lănișoare cu bumbi, comparativ asemănătoare cu piese găsite în mediul sârbesc și bulgăresc al epocii, ca și la Covei, în Oltenia¹⁰⁹⁶; mai multe verigi de tâmplă (cercei) de argint aurit, lucrate în pseudofiligran și pseudogranulații, producție datorată unui atelier de la sudul Dunării, ca cei de la Cotnari¹⁰⁹⁷; inele de argint și argint aurit, formate din verigă pe care s-a aplicat o plăcuță decorată prin gravare și inele cu chatonul turnat împreună cu veriga, cu care face corp comun, un exemplar asemănător cu cel de la Orbeasca de Jos¹⁰⁹⁸. În ceea ce privește cronologia, obiectele din tezaur pot fi eșalonate în timp între a doua jumătate a sec. al XIII-lea și a doua jumătate a sec. al XV-lea, dată care ar putea corespunde cu momentul îngropării tezaurului de la Olteni¹⁰⁹⁹.

Tezaurul de la Guruieni (Pl.LXXXVII/3) a fost descoperit cu prilejul unor lucrări de nivelare dintr-un cimitir medieval, din care au fost reperate 10 morminte de înhumare, situate la marginea de nord a satului și conține monede, obiecte de podoabă și inele sigilare¹¹⁰⁰.

¹⁰⁸⁹ Răzvan Theodorescu, *Câteva observații asupra unor piese de argintărie din veacul al XIV-lea în jurul continuității artistice balcano-dunărene*, în SCIA, 14, nr. 2, 1967, p. 147.

¹⁰⁹⁰ D. V. Rosetti, *Tezaurul de podoabe medievale de la Olteni și elementele lor bizantine*, în BMI, 41, nr.4, 1972, p. 3-14.

¹⁰⁹¹ Al. Bărcăcilă, *Tezaurul medieval de la Gogoșu-Mehedinți*, în CNA, XIV, 1939, p. 125-134.

¹⁰⁹² Vera Hau, *Une coupe d'argent de la Serbie médiévale*, în Actes du XIIe Congrès International des Études Byzantines, III, Beograd, 1966, p. 113, 118.

¹⁰⁹³ Virgil Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeș. Note istorice și arheologice*, în BCMI, X-XVI, 1917-1923, p. 9.

¹⁰⁹⁴ Gh. Teodoru, *Tezaurul feudal timpuriu de obiecte de podoabă descoperit las Voinești, Iași*, în Arh. M., I, 1961, p. 259.

¹⁰⁹⁵ Eugenia Neamțu, *Obiectele de podoabă din tezaurul medieval de podoabe de la Cotul Morii-Popricani*, în Arh. M., I, 1961, p. 283-293.

¹⁰⁹⁶ M. Romanescu, *Tezaurul de la Covei*, în RIP, 16, nr. 1, 1946, p. 19-39.

¹⁰⁹⁷ Marin M. Popescu, *Obiecte de podoabă sud-dunărene*, în RM, IV, 1967, p. 54.

¹⁰⁹⁸ N. Constantinescu, Al. Marinescu, *op. cit.*, p. 76.

¹⁰⁹⁹ D. V. Rosetti, *op. cit.*; vezi și Luminița Dumitriu, *op. cit.*, p. 130-131, pl. 41-44.

¹¹⁰⁰ N. Constantinescu, Al. Marinescu, *op. cit.*, p. 71-76.

Monedele cuprind o perioadă de timp îndelungată, de la Constantinus II (sec. III d. Chr.), la Sracimir (a doua jumătate a sec. al XIV-lea) și la Soliman al II-lea (sfârșitul. sec. al XVII-lea), cea dintâi neavând probabil nici o legătură cu cimitirul. Obiectele de podoabă sunt: un inel de argint decorat cu o simplă protuberanță, un cercel de bronz de origine bizantină și nasturi globulari de argint și bronz, inele sigilare. Din această categorie fac parte 7 piese de argint dintre care atrag atenția un inel cu veriga în torsadă și plăcuță romboidală cu un semn cruciform, un inel pecete din argint aurit cu imaginea unui cap de bour¹¹⁰¹, al cărui model pare să se găsească în heraldica moldovenească, din care este inspirat și exemplarul de la Turnu Severin, datat în secolul XV¹¹⁰². Celelalte piese au pe montura circulară gravate motive florale stilizate geometric și alte reprezentări heraldice, care încadrează cronologic tezaurul de la Guruieni în intervalul dintre secolele XIV și XVI¹¹⁰³. Din aceeași localitate provin, fără a se cunoaște condițiile de descoperire și alte piese, care, din punct de vedere stilistic, se integrează acestui tezaur: un inel sigilar cu veriga torsionată și montura dintr-o plăcuță circulară, gravată cu un motiv al păsării și litere dintr-un nume și o aplică de argint în formă de rozetă cu șase petale, cu marginile festonate iar în mijloc cu un chaton oval. Este asemănătoare cu aplica rozetă de la Olteni.

Tezaurul de la Orbeasca de Jos (Pl.LXXXVII/1) stătea ascuns în pământ, într-o ulcică cu toartă, până a fost descoperit întâmplător în anul 1964. Conținutul tezaurului constă din monedele de argint și obiecte de podoabă. Cele 619 monede sunt acele și aspri, emisiuni ale sultanilor Mohamed al II-lea (1451-1481), Baiazid II (1481-1512), datate între 1461-1517, după care se poate plasa îngroparea tezaurului în vremea lui Neagoe Basarab.

Obiectele de podoabă sunt de fapt accesorii care serveau la decorarea unor curele de piele, realizate într-o tehnică vădit iscusită, într-un atelier bine specializat, cel mai probabil din Transilvania¹¹⁰⁴. Aceste piese sunt: o cataramă din argint în formă de inimă, în vârf ornamentată cu un cap de femeie, o altă cataramă de forma litere Ω, decorată în partea superioară cu motive florale stilizate și 47 de aplici din argint aurit, turnate și ajurate, corespunzătoare tipologic la patru grupe: aplică rozetă, aplici dreptunghiulare cu ornamente din cercuri și granule, aplici în formă de ancoră dublă, aplici care în zona mediană au câte un romb cu motiv floral, aplici ajurate cu motive florale în relief. Toate aplicile posedă găuri pentru nituri.

¹¹⁰¹ Marin M. Popescu, *Podoabe medievale din Țările Române*, Buc., 1970, p. 28-29.

¹¹⁰² Al. Bărcăcilă, *Monede și podoabe*, p. 72.

¹¹⁰³ Luminița Dumitriu, *op. cit.*, p. 126, pl. 91.

¹¹⁰⁴ Marin M. Popescu, *Obiecte de podoabă sud-dunărene*, p. 80.

Inelele sigilare sunt din argint. Unul din exemplare este o adevărată operă de artă, turnat dintr-o singură bucată, masivă, ce are gravat pe cartușul octogonal o floare de crin, încadrată de câte două păsări în luptă. Toată suprafața inelului este decorată cu motive geometrice și florale în tehnica niello. Al doilea inel este mai simplu, imaginea sigilară fiind greu de identificat¹¹⁰⁵.

Compoziția tezaurului de la Orbeasca de Jos sugerează că este vorba de elemente ale costumului masculin. Garniturile de la Orbeasca de Jos ca și cele de la Olteni și Gogoșu evidențiază un port masculin în care centura poartă un rol determinant, împrejurare subliniată și de accesoriile de centură, toate la un loc indicând, poate, ca și inelele sigilare de la Orbeasca de Jos și Olteni, rangul social al purtătorului ei¹¹⁰⁶.

CAP. VI. SOCIETATE

1. Danii din domeniul domnesc în județele Teleorman și Giurgiu

În lumea feudală proprietatea asupra pământului a reprezentat fundamentul pe care s-au structurat raporturile dintre categoriile sociale, dintre conducători și supuși. Unitatea de bază social-economică era domeniul, diferind de la caz la caz tipul de stăpânire asupra lui: domeniul domnesc, boieresc, mănăstiresc și proprietatea obștei sătești.

Dacă în sec. XIV-XV întreaga proprietate funciară era supusă domnului, în virtutea dreptului său de „dominium eminens”, din sec. al XVI-lea și mai ales al XVII-lea și următorul, situația se schimbă în ceea ce privește proprietatea boierească, ce devine absolută și neîngrădită¹¹⁰⁷. Dar, pe lângă stăpânirea indirectă, care făcea din domn originea oricărui drept de proprietate, domnul ținea în stăpânire directă, la fel ca ceilalți feudali ai țării, un număr de posesiuni care constituiau domeniul domnesc propriu-zis¹¹⁰⁸. Acesta a fost alcătuit de-a lungul timpului din sate, bălți, siliști, terenuri nelocuite, braniști ce erau risipite sau strânse la un loc, mai multe sau mai puține, ele intrând sau ieșind din patrimoniul domnului la anumite date și în diferite moduri¹¹⁰⁹. Creșterea domeniului domnesc se făcea pe mai multe căi: prin luarea în stăpânire a terenurilor pustii, nelocuite¹¹¹⁰, prin moștenire de la consangvini

¹¹⁰⁵ N. Constantinescu, *Un tezaur feudal de monede și obiecte de podoabă de pe Valea Teleormanului*, în SCIV, 17, nr. 3, 1966, p. 551-555; N. Constantinescu, Al. Marinescu, *op. cit.*, p. 73-76.

¹¹⁰⁶ Luminița Dumitriu, *op. cit.*, p. 131.

¹¹⁰⁷ P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Buc., 1944, p. 77

¹¹⁰⁸ Ion Donat, *Domeniul domnesc*, p. 3

¹¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 14

¹¹¹⁰ N. Iorga, *Constatări istorice cu privire la viața agrară a românilor*, Buc., 1908, p. 5. ”În acea pustie foarte întinsă, până târziu, în părțile de la Dunăre, care este de drept ca orice teren nelocuit și fără stăpân, a domniei”. Vezi și I. Donat., *op. cit.*, p. 8

sau predecesorii din scaun, prin cumpărare, aceasta făcându-se atât în timpul boieriei cât și în timpul domniei¹¹¹¹, prin confiscarea averilor de la cei acuzați de viclenie sau trădare¹¹¹², prin stingerea unei familii, așa numita desherență, sau stingerea ei pe linie bărbătească, sub numele de prădalică¹¹¹³, prin neplata birului de către proprietari¹¹¹⁴ etc.

Din acest domeniu domnul îi răsplătea cu danii pe cei ce îi aduceau serviciile lui sau intereselor țării și înzestrau mănăstirile, mai ales pe cele ctitorite de ei în țară și unele mănăstiri de la Muntele Athos.

Referitor la bunurile funciare ce au aparținut domeniului domnesc în teritoriul actual al județelor Teleorman și Giurgiu, până în sec. al XIV-lea documentele lipsesc cu desăvârșire, iar pentru secolul al XIV și chiar al XV-lea, cele mai multe informații provin din documente târzii, emise în următoarele două veacuri.

Primul domn care a atribuit danii în cele două județe, Teleorman și Giurgiu către mănăstiri, a fost Mircea cel Bătrân. Știrea provine dintr-un document dat de Radu cel Mare, prin care întărește Mănăstirii Glavacioc satele „Călugărenii de la Neajlov toți și Călugărenii pe Teleorman, jumătate dăruite încă de la Mircea Voievod”¹¹¹⁵. Tot dintr-un document târziu, emis de Laiotă Basarab, aflăm că Mircea cel Bătrân dăruise mănăstirii Cutlumuz de la muntele Athos, satele „...Giurgiu și Prislop și toate bălțile de la Șviștov pe tot Călmățuiul și Comanca și Laiovul lui Stroe...cu tot hotarul cât a dăruit Mircea Voievod”¹¹¹⁶. Se pare că satele grupate în jurul marilor bălți de la Dunăre¹¹¹⁷ aduceau mari beneficii, nu numai în pește ci și în valoarea terenurilor agricole din vecinătatea lor. Astfel, proprietățile de la gura Călmățuiului apăreau în continuare în actele de întărire a daniei către mănăstire date de domnitorul Neagoe Basarab, cu referire la vechimea acestuia, „căci aceste sate sunt vechi și drepte ocine și dedine”¹¹¹⁸ sau la extinderea ei cu alte siliști „...numite Sura, Seaca, Cioara,

¹¹¹¹ I. C. Filitti, *Proprietatea solului în principatele române până la 1864*, Buc., 1935, p. 80

¹¹¹² R. Rosetti, *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova. De la origini până la 1834*, tom I, Buc., 1907, p. 140. Confiscările se făceau numai pe motive bine întemeiate: înaltă trădare, crimă, datorie către domnie.

¹¹¹³ I. Minea, L. T. Boga, *Cum se moșteneau moșiile în țara românească până la sf. sec. al XVI-lea*, în *Cercetări Istorice*, Iași, an XIII-XVI (1940), nr. 1-2, p. 49

¹¹¹⁴ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. II, p. 148... „această pedeapsă se aplica ...alteori când satul nu putea răspunde birul cu care era impus”.

¹¹¹⁵ DIR, B, veac XVI, vol. I, doc. 38, p. 42-44. Satul Călugăreni este dispărut, el ar putea fi identificat cu Vârtoapele de azi.

¹¹¹⁶ DIR, B, veac XIII-XV, doc. 199, p. 193-194. Hrisovul domnitorului Vlad Călugăru datat <apr. – august> 1489. Satele sunt azi dispărute, dar ar putea fi identificate astfel : Giurgiu (Giurgevo), pe Călmățui; Prislop, lângă Cărligați; Comanca, în hotar cu Cărligații; Laiovul lui Stroe-Saelele; Dăneștii, neidentificat sau în jud. Olt.

¹¹¹⁷ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 122. Când s-a stabilit domnia Țării Românești domeniile de baltă au încăput în mâna acesteia. În cursul sec. XV bălțile trec din stăpânirea domniei, prin donații, în mâna particularilor și mănăstirilor.

¹¹¹⁸ DIR, B, veac XVI, vol I, doc. 75, p. 75-76. Hrisovul lui Neagoe Basarab din 20 febr. 1512.

Suhaia și alte siliști toate câte sunt în jurul bălții Călmățuiului”¹¹¹⁹. În timp ele sunt întregite cu noi sate: Ulmuleț, Fântânele, Viișoara, Căcănăul¹¹²⁰, pe care, când le întărește, Mihai Viteazul amintește că făceau parte din dania lui Mircea cel Bătrân, deși ele proveneau din moștenirea Craioveștilor pe care a împărțit-o cu ceilalți pretendenți, punându-și pe seama lui o parte destul de însemnată. În vremea lui Mihnea Turcitul le găsim întărite lui Nica al doilea postelnic, care le moștenise tot de la Craiovești¹¹²¹. Seria hrisoavelor de întărire a daniilor domnești către ctitoria lui Mircea cel Bătrân de la Sf. Munte, provenite din domeniul teleormănean, continuă în cursul secolelor al XVI-lea și al XVII-lea, când astfel de documente sunt scrise în cancelariile domnitorilor Vlad Înecatul¹¹²², Vlad Vintilă¹¹²³, Mircea Ciobanul care întărește și satul Uda, o altă mai veche posesiune a mănăstirii¹¹²⁴, Petru cel Tânăr, ce adaugă și moșia Lunca¹¹²⁵, Petru Cercel¹¹²⁶, Gavril Movilă¹¹²⁷, Radu Mihnea¹¹²⁸ și Matei Basarab. Acesta din urmă, după exemplul predecesorilor săi, înnoiește și întărește satele pe care le-a avut mănăstirea de la domnii români de-a lungul timpului, de fapt ce mai rămăsese din danie până în vremea lui, adică satele Călugărenii, Laiovu, Comanca, Ghiurghiuelele cu Prislopul și siliștele Sura, Seaca, Cioara, Suhaia din jurul bălților Călmățuiului, până la calea Șiștovului¹¹²⁹.

Și alte mănăstiri au beneficiat de danii în Teleorman și Giurgiu (Vlașca) de la domnii Țării Românești. Astfel Vlad Călugărul dăruiește mănăstirii Viforâta satele Gurguiații și Vărăștii, întărite de Alexandru Mircea¹¹³⁰; Neagoe Basarab înzestrează mănăstirea Argeș cu satul Tătării (pe Vâjiște), cumpărat de el însuși de la Mănăstirea Iviri¹¹³¹; Vlad cel Tânăr dă

¹¹¹⁹ *Ibidem*, doc. 79, p. 78-82. Hrisovul de întărire al domnului Neagoe Basarab din 23 iulie 1512.

¹¹²⁰ *Ibidem*, veac XVI, vol. VI, doc. 130, p. 115. Hrisovul din 15 mai 1594 cu care Mihai Viteazul întărește aceste sate mănăstirii Cutlumuz, căci ele au fost date și miluite de Basarab Voievod. De fapt ele provin din moștenirea Craioveștilor, pe care domnul o împarte cu ceilalți pretendenți și punându-și pe seama lui o parte destul de importantă.

¹¹²¹ *Ibidem*, vol V, doc. 420, p. 402-407

¹¹²² *Ibidem*, vol II, doc. 98, p. 96-99. Hrisovul domnitorului Vlad Înecatul din mai 1531

¹¹²³ *Ibidem*, doc. 135, p. 133-136. Hrisovul din 18 apr. 1533 dat de Vlad Vintilă.

¹¹²⁴ *Ibidem*, doc. 384, p. 366-367. Hrisovul domnitorului Mircea Ciobanul din <1546> august 27, în care precizează că sf. mănăstire s-a judecat cu sătenii din Laiovu de Sus pentru satul Uda.

¹¹²⁵ *Ibidem*, vol III, doc. 186, p. 154-155 < sept. 1561- mai 1562>. Hrisovul lui Petru cel Tânăr.

¹¹²⁶ *Ibidem*, vol. V, doc. 184, p. 172-173. Hrisovul din 28 aug. 1585 prin care Petru Cercel întărește încă o dată mănăstirii Cutlumuz satul Uda și ocina Lunca.

¹¹²⁷ *Ibidem*, veac XVII, vol. II., p. 273-276. Hrisovul din 8 dec. 1618 al domnitorului Gavril Movilă prin care întărește mănăstirii Cutlumuz toate posesiunile pe care le dobândise până atunci.

¹¹²⁸ *Ibidem*, vol. IV, doc. 273, p. 258. Porunca domnului Radu Mihnea din 29 aprilie 1623 ca mănăstirea să-și facă sat în siliștea Udei, care să fie scutit de bir 4 ani.

¹¹²⁹ Șt. Nandris, *Documente românești în limba slavă de la muntele Athos*, Buc., 1937, p. 174-184.

¹¹³⁰ DIR, B, veac XVI, vol. III, p. 378-379. Hrisovul domnesc din 26 sept. 1570 dat de Alexandru Mircea pentru întărire a daniei lui Vlad cel Bătrân.

¹¹³¹ *Ibidem*, vol. I, doc. 187, p. 182-183. Hrisovul din 11 feb. 1525 prin care Radu de la Afumați întărește mănăstirii Argeș dania lui Neagoe Basarab, care cumpărase satul de la mănăstirea Iviri.

danie, prin schimb, mănăstirii Cotmeana o parte din moșia Rușilor de Vede¹¹³², întărită mai apoi de Matei Basarab; tot Matei Basarab dăruiește mănăstirea sa Râncăciiov cu satul Neculești (pe Clănița)¹¹³³ și le dă drept călugărilor de la mănăstirea Clocociov să ia darea și suhaturile după moșiile ei de la Giurgeva, Comanca și Uda¹¹³⁴, călugări cărora Radu Leon le dă înapoi și vama de pește din balta satului Suhaia¹¹³⁵.

Primul act de danie cunoscut din județul Giurgiu a fost dat de Vlaicu Vladislav al II-lea mănăstirii Bolintin, pe care o înzestrează cu satul și moara Bolintin, cu jumătate din satul Bucșani, cumpărat de însuși domnul și cu mai multe vie și sălașe de țigani¹¹³⁶, același locaș primind mai târziu, de la Basarab cel Tânăr, o altă vie, cumpărată de el de la Mustafa Cepal¹¹³⁷. Tot Basarab cel Tânăr atribuie mănăstirii Snagov drept danie satele Grădiștea toată și jumătate din Velea¹¹³⁸. Vlad Călugărul dăruiește celei mai importante ctitorii ale sale, mănăstirea Glavacioc, satele Velea și Izvârta, cumpărate de el cu 200 florini și mai mulți coți de postav scump, pe care le întărește apoi cu hrisov fiul și urmașul său în scaunul Țării Românești, Radu cel Mare¹¹³⁹. Neagoe Basarab miluiește Mitropolia din Târgoviște cu satul și moșia Băneștii de la Ruia, pentru care plătitese 20.000 de aspri când a cumpărat jumătate de sat, fiindcă cealaltă jumătate rămăsese de prădalică domniei¹¹⁴⁰. Tot el întărește mănăstirii Bolintin danii mai vechi, o ocină în Pilești cu moară pe Neajlov, satul Bucșani și o ocină la OGREZENI¹¹⁴¹. Mihnea Turcitul contribuie la creșterea averii mănăstirii sale „Sf. Troiță” din București, cumpărând și donându-i multe sate, printre care figurează jumătate din Hodivoaia, pentru care a plătit 40.000 de aspri¹¹⁴² și satul Parapani cumpărat cu 35.000 de aspri¹¹⁴³. Mihai Viteazul cumpără satul Grădiștea tot cu 35.000 de aspri, pe care îl dăruiește mănăstirii „Sf. Nicolae”, mai bine cunoscută sub numele de Mihai Vodă¹¹⁴⁴.

De-a lungul timpului și un număr de boieri, curteni și slujitori s-au bucurat de danii în jud. Teleorman, provenite din posesiunile domniei, documentând astfel existența și

¹¹³² DRH, B, vol. XXIV, doc. 120, p. 162-164. Hrisovul lui Matei Basarab, datat iulie 1633 prin care întărește dania lui Vlad cel Tânăr.

¹¹³³ *Ibidem*, doc. 66, p. 93-95. Hrisovul lui Matei Basarab din 13 mai 1633.

¹¹³⁴ Cat. Doc., Ț. Rom., vol V, doc. 1143, p. 481. Hrisovul lui Matei Basarab din 13 <oct.> 1643.

¹¹³⁵ DANIC, Mrea Glavacioc, XI/13. Hrisovul domnitorului Radu Leon din 10 apr. 1664.

¹¹³⁶ DIR, B, veacurile XIII-XV, doc. 116, p. 125.

¹¹³⁷ *Ibidem*, doc. 164, p. 164. Hrisovul lui Matei Basarab cel Tânăr din 12 sept. 1479.

¹¹³⁸ *Ibidem*, doc. 172, p. 171-173. Hrisovul lui Basarab cel Tânăr din 16 aug. 1481.

¹¹³⁹ *Ibidem*, veac XVI, vol. I, doc. 38, p. 43. Hrisovul lui Radu cel Mare din 20 iunie 1508 prin care întărește vechi danii mănăstirii Glavacioc.

¹¹⁴⁰ *Ibidem*, vol. II, doc. 125, p. 123-124. Hrisovul domnitorului Vlad Înecatul din 2 februarie 1533.

¹¹⁴¹ DRH, B, vol. I, doc. 150, p. 292-293.

¹¹⁴² DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 465, p. 472-475. Hrisovul lui Mihnea Turcitul din 14 mai 1580.

¹¹⁴³ *Ibidem*, doc. 367, p. 349-350. Hrisovul lui Mihnea Turcitul din 9 febr. 1588.

¹¹⁴⁴ I. Donat, *op. cit.*, p. 226

dinamica continuă a domeniului domnesc în general dar și într-o anumită unitate administrativ teritorială, cum este județul.

Domnitorul Vlad Dracul îi dăruiește lui Badea Ciutin cu fii o ocină la Turci și Zlotești, cumpărate de însuși domnul¹¹⁴⁵. Vremelnicul domn Radu Bădica, vărul lui Neagoe Basarab, a posedat jumătate din satul Viișoara¹¹⁴⁶, iar Mircea Ciobanul, după ce a confiscat de la Căndea pârcălab, pentru hiclenie, satele Ulmuleț, Zimnicele și Zimnicelele, le-a dăruit lui Țintea armaș¹¹⁴⁷. Vlad Înecatul l-a miluit pe Fârtat vornicul cu jumătate din satul Islaz după ce acesta, cheltuind mulți bani și alte daruri, i-a adus domnia de la Poartă¹¹⁴⁸ și tot el a dăruit satul Fântânele lui Pârvu ban și Șerban ban, sat pe care îl confiscase de la Drăghici, fiul lui Danciu Gogoășe, spânzurat la Constantinopol pentru viclenie împotriva domnului¹¹⁴⁹. Domnitorul Radu Paisie l-a miluit pe Oprea slugerul din Preajba cu o jumătate de ocină la Gurbanu¹¹⁵⁰ și tot el a cumpărat de la jupânița Marga din Caracal (o Craiovească) cealaltă jumătate din satul Islaz¹¹⁵¹. Această jumătate va fi „donată” mai târziu mănăstirii Radu Vodă din București de moștenitorii lui Dobromir mare ban, cel mai probabil la presiunea lui Mihnea Turcitul, dornic să-și vadă ctitoria bine înzestrată¹¹⁵². Același domn, când s-a apucat să cerceteze averea Craioveștilor pentru alegerea moștenirilor și stabilirea părților domnești, a întărit lui Nica al doilea postelnic și jupâniței sale Maria (fiica Ancăi din Coian) pe lângă alte sate și pe cele de la gura Călmățuiului: Căcănău, Viișoara, Ducna și Fântânele în întregime și partea domnească din zestrea jupâniței Marga cea bătrână cu satul Islaz¹¹⁵³. Tot Mihnea Turcitul cumpără satul Cioara, cu care fiul său Radu Mihnea l-a miluit pe Mișu mare spătar¹¹⁵⁴. Alexandru Mircea a corectat o nedreptate, dăruindu-i lui Dan pârcălab satele Curmătura și Gloșivul, pe care Mircea Ciobanul le confiscase pentru viclenie de la socrul acestuia, Stoico vornic¹¹⁵⁵.

¹¹⁴⁵ DIR, B, veac XIII-XV, doc. 105, p. 115-116. Hrisovul de danie al lui Vlad Dracul din 7 aug. 1445

¹¹⁴⁶ I. Donat, op. cit., p. 49

¹¹⁴⁷ DIR, B, veac XVII, vol IV, doc. 7, p. 7-8. Cartea de mărturie a 6 boieri din 20 ian. 1621.

¹¹⁴⁸ *Ibidem*, veac XVI, vol IV, doc. 414, p. 409-412. Hrisovul domnului Mihnea Turcitul din 3 aug. 1579 prin care întărește fiicelor lui Fârtat vornic dania domnească ce fusese confiscată mai întâi de domnul Alexandru Mircea și apoi de Mircea Ciobanul, după fuga din țară a lui Tudor, fiul lui Fârtat.

¹¹⁴⁹ DIR, B, veac XVI, vol.V, doc. 384, p. 364-366. 1588 iunie 13. Hrisovul lui Mihnea Turcitul prin care întărește lui Nica postelnic și soției sale jupânița Maria moștenirea lui Pârvu ban.

¹¹⁵⁰ *Ibidem*, vol. III, doc. 416, p. 362-364. Hrisovul lui Alexandru Mircea, datat 6 iunie 1570.

¹¹⁵¹ *Ibidem*, vol V, doc. 310, p. 409-457, Hrisovul emis de Mihnea Turcitul din care rezultă că Radu Paisie a cumpărat jumătate din satul Islaz pentru a o înzestra pe sora sa Cârștina.

¹¹⁵² *Ibidem*, vol V, doc. 310, p. 297-299. Hrisovul din 14 febr. 1587 dat de Mihnea Turcitul care întărește mănăstirii Sf. Troiță jumătate din satul Islaz ce fusese cumpărată de Dobromir mare ban de la moștenitorii Cârștinei.

¹¹⁵³ *Ibidem*, doc. 420, p. 402-407. Hrisovul lui Mihnea Turcitul din 17 mai 1589. Vezi și supra, nota 17.

¹¹⁵⁴ *Ibidem*, veac XVII, vol. IV, doc. 398, p. 388-389. Hrisovul lui Alexandru Coconul din 20 martie 1624 prin care recunoaște dania făcută de tatăl său cu satul cumpărat de bunicul său.

¹¹⁵⁵ *Ibidem*, veac XVI, vol. IV, doc. 242, p. 241-242. Hrisovul lui Alexandru Mircea din 22 sept. 1576.

Un capitol special în problematica domeniului domnesc o ocupă posesiunile lui Mihai Viteazul. Așa cum se știe domeniul lui funciar a fost uriaș, el deținând în Țara Românească peste două sute de sate, dobândite pe căile cunoscute, prin cumpărare, confiscare pentru viclenie sau ca despăgubire pentru birurile neîncasate. O bună parte din satele cumpărate au fost luate de la moșneni, care în acest fel și-au pierdut nu numai pământul, ci și libertatea astfel încât câteva decenii după sfârșitul domniei lui Mihai se vor lupta în judecăți pentru redobândirea proprietăților.

În județul Teleorman Mihai Viteazul a cuprins în domeniul său feudal un număr de 13 sate și moșia domnească a Rușilor de Vede, din care l-a recompensat pe Mihail Roșu căpitan cu 600 de stânjeni precum și pe alți 50 de călăreți Roșii pentru vitejie¹¹⁵⁶. În județul Giurgiu domeniul lui cuprindea 12 sate sau părți de sate.

La Islaz a deținut o parte din sat, prin schimb cu mănăstirea Radu Vodă din București și a cumpărat o altă parte cu 12.000 de aspri¹¹⁵⁷. Satele Pleașovul de Sus și de Jos au fost cumpărate de Mihai de la megieși, care mai târziu nu au mai recunoscut și s-au judecat pretinzând că nu au primit bani¹¹⁵⁸. Satul Băduleasa a fost confiscat de domn pentru datoria birului¹¹⁵⁹, satul Ciolănești a fost cumpărat de la moșneni, printre care Bria și nevasta lui Vlada¹¹⁶⁰, Dulceni¹¹⁶¹, Prigoriți și Depusa¹¹⁶² au fost și ele rumânite de Mihai. La Slăvilești (Slăvitești) a cumpărat o ocină de la Maia¹¹⁶³, iar satul Cârliğați a fost stăpânit de Mihai prin împresurare, mai târziu Radu Mihnea dăruindu-l lui Iane vistierul, pentru dreaptă și credincioasă slujbă¹¹⁶⁴. Satul Voevoda era domnesc în timpul lui Mihai Viteazul și se răscumpărase în zilele lui Alexandru Iliaș¹¹⁶⁵, iar cu satul Guruiani Leon Tomșa îl miluiește

¹¹⁵⁶ D. A. Butculescu, *op. cit.*, p. 15. Hrisovul domnesc de întărire a daniei se afla la începutul sec. XX în arhiva familiei Butculescu. Rușii de Vede a fost oraș domnesc până în anul 1769 când Alex. Scarlat Ghica înzestreață cu această moșie mănăstirea „Sf.Spiridon” din București.

¹¹⁵⁷ Ștefan Nicolescu, *Documente cu privire la istoricul mănăstirii Radu Vodă*, în București III, 1937, 1-2, p. 191-192. Mihai a schimbat satul Măgurele (lângă București) din zestrea doamnei Stanca cu jumătate din satul Islaz.

¹¹⁵⁸ DIR, B, veac XVII, vol II, doc. 81, p. 77-79. Hrisov din 20 mai 1612 prin care domnitorul Radu Mihnea îi întărește satele lui Preda postelnic și soției sale Florica.

¹¹⁵⁹ *Ibidem*, vol III, doc. 106, p. 129-130. Hrisovul lui Alexandru Iliaș din 6 mai <1617> prin care restituie moștenitorilor satul.

¹¹⁶⁰ *Ibidem*, doc. 234, p. 263. Cartea domnitorului Gavril Movilă din 27 oct. 1618 prin care îi miluiește pe cei doi soți cu ocină în Ciolănești.

¹¹⁶¹ *Ibidem*, doc. 340, p. 377-378. Hrisovul lui Gavril Movilă din iunie 1619 prin care întărește satul lui Turcan, Dragomir, Vlad, Marin, Groza și urmașii lor, după ce îl pierduseră în zilele lui Mihai Voievod, iar domnul Radu Șerban miluise cu el pe Raț Mihai și fiul lui.

¹¹⁶² *Ibidem*, doc. 416, p. 458-459. Hrisovul lui Gavril Movilă din 11 <ian-mart> 1620.

¹¹⁶³ *Ibidem*, doc. 431, p. 474-475. Hrisovul lui Gavril Movilă din 5 febr. 1620.

¹¹⁶⁴ *Ibidem*, vol IV, doc. 408, p. 396-397. Hrisovul din 12 apr. 1624 al domnitorului Alexandru Coconul.

¹¹⁶⁵ DRH, B, vol XXI, doc. 81, p. 158-163. Hrisovul din 6 iunie 1626 prin care domnitorul Alexandru Coconul îi întărește satul lui Apostol mare paharnic.

pe Ieremia căpitan de sârbi și steagul lui, după ce Mihai îl făcuse domnesc¹¹⁶⁶. Mihai a mai cumpărat și satul Găuriciu de la cnezii locali ca apoi să-l dăruiască lui Turturea paharnic¹¹⁶⁷. Pentru neplata birului a fost confiscat satul Nenciulești, pe care mai apoi Gavril Movilă îl slobozește vechilor proprietari¹¹⁶⁸ și tot el cumpără satul Șulești, pe seama domniei¹¹⁶⁹.

În Vlașca Mihai Viteazul îi dăruiește lui Ivan vel vornic două sate: Tihuleștii de lângă Plopi, confiscat pentru viclenie de la Enache postelnic și Șerpăteștii, unde Ivan fusese comandant în bătălia cu turcii¹¹⁷⁰. Budenii de pe Câlniște a fost cumpărat de Mihai de la megieși și i l-a dăruit jupanului Antonie Grama, pentru a repara o mai veche nedreptate¹¹⁷¹; Cămineștii i-a fost dăruit lui Zaharia vornic¹¹⁷²; Cârtojani, rumânit de Mihai, i-a fost dat lui Andrei Călugărul, fost ban¹¹⁷³. Tudoran pitar a primit parte din satul Iași, pe care domnul îl cumpăraseră de la fiii lui Balea¹¹⁷⁴ și tot Mihai a rumânit cu sila satele Porumbeni și Șovârcu, pe ultimul dăruindu-l lui Zaharia clucer¹¹⁷⁵. Acest sat va fi întărit din nou de Radu Șerban iar Matei Basarab îl va dăruia mai târziu lui Albu comis, fiul lui Zaharia¹¹⁷⁶. Satul Zăvoi a fost cumpărat de Mihai de la cnezii locali și dăruit apoi de Nicolae Pătrașcu lui Radu logofăt din Boari, pentru care dau hrisoave de întărire Simion Movilă și Radu Mihnea¹¹⁷⁷.

La începutul veacului al XVII-lea Simion Movilă îi dăruiește lui Pană mare vornic mai multe sate printre care Budeni, Copăceni, Curta, Toporu, Trestenicu și Crevenicu, pentru dreaptă și credincioasă slujbă¹¹⁷⁸.

Principalul izvor al domeniului boieresc și domnesc al lui Radu Șerban era averea din moștenirea Craioveștilor, la care acesta a fost îndreptățit prin mama sa Maria, fiica jușăniței Anca din Coiani, fiica lui Pârvu Craiovescu¹¹⁷⁹. În județul Teleorman proprietatea funciară a acestora, pe care o stăpânea Radu Șerban, era grupată compact în jurul gurii și bălților Călmățuiului și cuprindea, așa cum reiese din hrisovul lui Mihnea Turcitul din 1589, satele Căcănău, Vișoara, Ducna și Fântânelele în întregime, cu tot hotarul, reprezentând

¹¹⁶⁶ *Ibidem*, vol XXV, doc. 22, p. 24-26. Hrisovul lui Matei Basarab din febr. 1635.

¹¹⁶⁷ DANIC, Doc. Ist., DCXLI/3, Hrisovul lui Radu Mihnea din 1612. Cf. Ion Donat, *op. cit.*, p. 224.

¹¹⁶⁸ DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 346, p. 384-385.

¹¹⁶⁹ DANIC, A.N.C. XVII/47. Hrisovul lui Grigore I Ghica din 18 sept. 1664 prin care îl dăruiește lui Socol logofăt.

¹¹⁷⁰ DIR, B, veac XVI, vol. VI, doc. 208, p. 191-192. Hrisovul domnitorului Mihai Viteazul din 12 nov. 1595.

¹¹⁷¹ *Ibidem*, doc. 402, p. 390-39. Hrisovul lui Mihai Viteazul din 26 sept. 1600.

¹¹⁷² I. Donat, *op. cit.*, p. 219.

¹¹⁷³ DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 159, p. 185-187. Hrisovul lui Alexandru Iliș din 18 ian. 1618.

¹¹⁷⁴ *Ibidem*, B, veac XVI, vol. VI, doc. 328, p. 316-317. Hrisovul lui Mihai Viteazul din 20 mai 1598.

¹¹⁷⁵ I. Donat, *op. cit.*, p. 231.

¹¹⁷⁶ *Ibidem*, p. 234.

¹¹⁷⁷ DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 302, p. 340-342. Hrisovul lui Radu Mihnea din 11 dec. 1614.

¹¹⁷⁸ DIR, B, veac XVII, vol I, doc. 37, p. 31-32. Hrisovul domnitorului Simion Movilă din 1 febr. 1602.

¹¹⁷⁹ Constantin Rezachevici, *Domeniul boieresc al lui Radu Șerban*, în Studii, tom 23, nr. 3, p. 470

partea lui Radu postelnic Craiovescu¹¹⁸⁰. Tot de la mama sa moștenise, printre alte cinci vii și două la Viișoara și Fântânele¹¹⁸¹, singura achiziție proprie fiind o ocină în satul Gropeni¹¹⁸². Alte bunuri funciare de care a dispus domnitorul Radu Șerban au fost satele Drăgășanii din Teleorman, cu care a înzestrat-o pe jupânița Marga¹¹⁸³, Vâlcenii, fost în Vlașca, cu moșia căruia l-a miluit pe Damian iuzbașa, pentru dreaptă slujbă¹¹⁸⁴ și Dulcenii, pe care i l-a dăruit lui Mihai Raț¹¹⁸⁵. În Vlașca, din vastul domeniu al lui Radu Șerban, situat în principal între Sabar, Argeș și Dunăre, a beneficiat de o danie cu satul Glupavi Costea chehaia, răsplătit de domn pentru slujba ce o îndeplinise pentru el la Țarigrad¹¹⁸⁶.

Domeniul deținut de Matei Basarab se înscrie în tendința generală a epocii de mărire a rezervei senioriale prin cumpărări sau acaparare, el urmând un drum mereu ascendent, favorizat de poziția socială a lui Matei, ca mare boier și apoi ca domn¹¹⁸⁷.

Satele componente ale domeniului domnesc în vremea lui în Teleorman, azi cele mai multe dispărute au fost: Putineiu, confiscat de la Necula vistier¹¹⁸⁸, Cătun (pe apa Vezii), pe care l-a dăruit lui Nedelco vătaf Hagi¹¹⁸⁹, Hurezi, unde l-a miluit pe Mareș logofăt¹¹⁹⁰, Blotori și Gurguiți¹¹⁹¹, Stănești și Uiești, ultimele două cu care va răsplăti pentru convertirea la religia ortodoxă doi străini: pe Gheorghe, căpitan de unguri, pe care l-a botezat „de a venit din întuneric la lumină”¹¹⁹² și respectiv pe Tănasiu al doilea portar, de lege evreiască, pe care l-a botezat și cununat¹¹⁹³.

Domnitorul Constantin Șerban a cumpărat în județul Teleorman, pe valea râului Vedea, mai multe ocini învecinate, pentru a-și lipi hotarul între ele, la Comănești, Oroșani, Hurezi, Blotori (sate dispărute) și Cucuieți¹¹⁹⁴. Tot el i-a dăruit slugii sale Neagoe Secuianu

¹¹⁸⁰ DIR B, veac XVI, vol. V, doc. 420, p. 402-407. Hrisovul lui Mihnea Turcitul din 17 mai 1589.

¹¹⁸¹ *Ibidem*, doc. 384, p. 364-366.

¹¹⁸² *Ibidem*, veac XVII, vol. III, doc. 550, p. 617-618. Hrisovul lui Radu Mihnea din 2 dec. 1620 prin care întărește lui Albu Comis ocina din Gropeni, dăruită de Radu Șerban pentru dreaptă și credincioasă slujbă.

¹¹⁸³ DRH, B, vol. XXIV, doc. 257, p. 344-346. Hrisovul lui Matei Basarab din 6 mai 1634 prin care îi întărește jupâniței Marga satul ei de zestre.

¹¹⁸⁴ *Ibidem*, vol. XXV, doc. 42, p. 55-56. Porunca lui Matei Basarab din 2 apr. 1635.

¹¹⁸⁵ Vezi supra, nota 46.

¹¹⁸⁶ I. Donat, *op. cit.*, p. 224.

¹¹⁸⁷ Iolanda Micu, Radu Lungu, *Domeniul lui Matei Basarab*, în RI, tom 35, nr. 12, 1982, p. 1314

¹¹⁸⁸ DRH, B, vol. XXV, doc. 362, p. 406. Porunca din 10 aug. 1636 a lui Matei Basarab care îi privește pe Gheorghe ăpitan și Gâlcă iuzbașa din Rușii de Vede, miluiți cu acest sat.

¹¹⁸⁹ DANIC, Mrea Cozia, L/11. Hrisovul lui Matei Basarab din 11 aprilie 1654 prin care întărește boierului său Cârstea satul Mitrești și ocină la Cătun, care era moșie domnească din zilele lui Mihai Voievod.

¹¹⁹⁰ DANIC, M-rea Câmpulung, XVII/2. Scrisoarea lui Matei Basarab din 15 febr. 1648

¹¹⁹¹ Iolanda Micu, Radu Lungu, *op. cit.*, vezi Lista proprietăților lui Matei Basarab.

¹¹⁹² BCS, LXXX/8. Cf. Iolanda Micu, Radu Lungu, *op. cit.*, p. 1318

¹¹⁹³ DANIC, Mitrop. Ț. Rom., CXXIX/4 cf. *Ibidem*, p. 1319

¹¹⁹⁴ DANIC, A.N.XXX/11. Cartea a doisprezece boieri hotarnici din 6 nov. <1654-1657> care hotărnicesc moșiile domnului Șerban Cantacuzino.

fost mare postelnic, satul Bărbătești, pe care l-a cumpărat pe banii lui pentru că l-a însoțit în pribegie¹¹⁹⁵.

Antonie vodă din Popești a deținut în județul Teleorman două proprietăți cu care își miluiește doi slujbași, pe Matei postelnic, cu satul Mărzănești, pe care îl confiscase de la Udriște spătar¹¹⁹⁶ și pe Stoichiță spătar din Plosca, cu ocină în Gurguiți¹¹⁹⁷.

Singurul sat cunoscut din Teleorman în domeniul lui Șerban Cantacuzino, socrul agăi Constantin Bălăceanu, este satul Bărbătești pe apa Vezii, pe care l-a cumpărat de la Neagoe Secuianu în timpul boieriei, când era mare spătar¹¹⁹⁸.

Fără a intra în amănuntele statutului juridic al daniilor domnești, trebuie precizat că acestea erau revocabile, de unde necesitatea reconfirmării stăpânirii asupra lor din când în când, majoritatea hrisoavelor domnești fiind acte de întărirea daniilor și doar un număr restrâns reprezentând actele de danie propriu-zisă, fapt care explică, pe lângă alte motive, necesitatea hrisoavelor domnești de întărire pentru împiedicarea revocării sau confiscării¹¹⁹⁹.

Analizând comparativ datele ce privesc satele atestate documentar, de exemplu pe teritoriul actual al județului Teleorman și daniile făcute de domnitorii români în decurs de trei veacuri, se poate constata că domnii erau stăpânii efectivi asupra unei părți întinse a județului. Astfel din cele aproximativ 196 sate a căror existență este cunoscută prin documentele de arhivă până la sfârșitul sec. al XVII-lea, 55, adică mai mult de un sfert din ele (28,06%) erau posesiuni domnești. Modalitățile în care acestea au intrat în patrimoniul domniei respectă căile generale de constituire și dezvoltare a domeniului domnesc. Cele mai multe proprietăți, în număr de 22, au fost obținute prin cumpărare, 9 proprietăți prin confiscare, 10 proprietăți prin moștenire, 2 proprietăți prin schimb, iar 13 au proveniență neclară. Principalii beneficiari ai daniilor au fost mănăstirile, multe dintre ele ctitorii ale domnitorilor care le-au înzestrat, precum și boierii, dregători și slujbași, miluiți pentru servicii către domnie, care, la rândul lor, își formează și dezvoltă propriile domenii feudale.

2. Mari boieri și domeniile lor în județele Teleorman și Giurgiu

În Țara Românească stăpânirea funciară a crescut începând chiar din sec. al XIV-lea, consolidându-se treptat, ierarhia funciară devenind treptat o ierarhie militară și politică, din ce în ce mai puternică¹²⁰⁰. Astfel, cu timpul, domeniul eminent al domnului pierde locul

¹¹⁹⁵ DANIC, A.N.XXX/16. Hrisovul lui Radu Leon din 17 febr. 1665. Ibidem, Ms. 690, f. 135. Cartea lui Constantin Șerban din <1658 martie-1664 septembrie>.

¹¹⁹⁶ DANIC, M-rea Radu Vodă, XLII/43. Cartea lui Antonie Vodă din Popești .

¹¹⁹⁷ DANIC, A.N. CVII/11. Hrisovul lui Antonie din Popești din 4 ian. 1672.

¹¹⁹⁸ DANIC, A.N. XXX/19. Zapisul lui Neagoe Secuianu din 2 aprilie 1671.

¹¹⁹⁹ I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 269.

¹²⁰⁰ *Istoria Românilor*, vol. IV, Buc., 2001, p. 119.

principal în proprietatea pământului, luându-i locul domeniul boieresc. În sec. al XVII-lea rangul nobiliar era statuat de întinderea domeniului și de numărul de sate stăpânite. Dar, dincolo de mărimea averii, boieria era un privilegiu raportat direct la autoritatea domnească, când noțiunea de boier era sinonimă cu cea de dregător¹²⁰¹ de la care decurgea o apreciable sursă de sporire a câștigurilor. Principalul izvor de venit boieresc rezultă din exploatarea domeniilor funciare – prin creșterea animalelor, cultivarea pământului cu cereale, pometuri, vii, din activități ca piscicultura, morăritul ș.a. și nu în rare cazuri prin implicarea în negoț. Reconstituirea domeniilor familiilor boierești și mai ales pe un spațiu delimitat, care trebuie rupt din domeniul întreg, prezintă dificultăți atât în ceea ce privește stabilirea provenienței tuturor proprietăților și data la care s-a intrat în posesia respectivă, dar și date despre soarta lor ulterioară, constituirea și evoluția domeniilor funciare medievale reprezentând un proces deosebit de dinamic¹²⁰².

Modalitățile de dobândire a proprietății funciare în județele Teleorman (Pl.X) și Giurgiu (Pl.XI) sunt cele general valabile: moștenirea de la predecesori (a cărei origine și dată s-au pierdut în timp), cumpărăturile, zestrea intrărilor feminine în familie, înfrățirile conjuncturale și nu în ultimul rând dania domnească, care a stat probabil la baza întemeierilor funciare. Numărul și întinderea domeniilor feudale în decursul celor câteva veacuri necesită un studiu amplu, prin analizarea și coroborarea documentelor din arhive¹²⁰³, dar se poate aprecia că cel puțin pentru secolele XVI și XVII există câteva exemple de vaste domenii familiale, după cum vom vedea, concentrate în jurul unui nucleu care poate fi sau nu reședință.

Asupra boierilor *Bălăceni*, despre care tradiția familiei consideră că au intrat în istorie printr-un cneaz care ar fi trăit în a doua jumătate a sec. al XIII-lea¹²⁰⁴, ipoteză neverificată de izvoare, căci toponimul Bullaciani din textul târziu al lui Luccari pe care se bazează această prezumție referindu-se de fapt la mănăstirea din Prilep numită și Bullaciani, unde a fost înmormântat Marco Kraljevič, mort în bătălia de la Rovine¹²⁰⁵, iar un Constantin ot Balaci, căpetenie în oastea lui Mircea cel Bătrân ar fi întemeietorul neamului¹²⁰⁶. Primul document cunoscut este un hrisov din 1532 prin care domnitorul Vlad Înecatul întărește stăpânirea în devălmășie a ocinii de la Balaci¹²⁰⁷. Moșia de la Balaci va rămâne în continuare

¹²⁰¹ *Ibidem*, vol. V, p. 409.

¹²⁰² C. Rezachevici, *op. cit.*, p. 469.

¹²⁰³ Oana Mădălina Popescu, *op. cit.*, 2008, p. 240-247.

¹²⁰⁴ C. Bălăceanu Stolnici, *Cele trei săgeți: Saga Bălăcenilor*, Buc., 1990, p. 8-9.

¹²⁰⁵ N. Constantinescu, Ecaterina Țânțăreanu, *op. cit.*, p. 168, nota 9.

¹²⁰⁶ C. Bălăceanu Stolnici, *op. cit.*, p. 1.

¹²⁰⁷ Șt. Greceanu, *op. cit.*, p. 96.

în indiviziune, astfel încât în 1556, Pătrașcu cel Bun o întărește din nou fraților *Spată, Moș, Stan, Gialapi* și unei surori căsătorită cu Ghiuraproca. Moșia a fost sporită prin două părți cumpărate de Spată în intervalul de timp dintre cele două documente¹²⁰⁸. La sfârșitul anului 1569 Alexandru Mircea emite un hrisov prin care îi întărește lui *Dragomir logofăt* părți de moșii la Balaci, cumpărate de la mai mulți megieși cu fiii lor, care s-au vândut rumâni pentru că nu și-au putut plăti dările, căci fuseseră birari de curte. În același document se mai întăresc și alte moșii în Teleorman, Găguleștii și Stoileștii, situate cel mai probabil lângă Balaci¹²⁰⁹. O lungă perioadă moșia de reședință din Balaci nu mai este amintită în documente, până spre sfârșitul sec. al XVII-lea, când cronicile interne menționează începerea lucrărilor de construcție a unei mărețe reședințe nobiliare la Balaci, pe care *Constantin Bălăceanu*, ginerele domnului, nu va reuși să le termine în timpul vieții sale, dar care nu figurează totuși printre moșiile confiscate de la familie de Constantin Brâncoveanu precum Băbiciul, Gârcovul, Uluiții. Pe acestea domnul le va dărui Mănăstirii „Sf. Pavel” de la Muntele Athos¹²¹⁰. Despre moșia de baștină de la Balaci se va aminti apoi sporadic, într-un document târziu din 1734, în legătură cu fiul agăi, Ioan Bălăceanu, graf al Sf. Imperiu Romano-German și mai apoi în testamentul domnitorului Grigore Ghica, care lasă spitalului Sf. Pantelimon cea jumătate din moșia Balaci care i-a aparținut lui Constantin aga Bălăceanu, cealaltă jumătate rămânând indiviză în proprietatea celorlalți Bălăceni¹²¹¹.

În cea de-a doua jumătate a sec. al XVII-lea o creștere semnificativă a posesiunilor bălăcenești coincide cu ridicarea în dregătoriile importante și cu locuri în sfatul domnesc, ca partizani ai domniei și mai ales ca rude apropiate ale lui Șerban Cantacuzino, a lui *Badea, mare vornic* și caimacam al Țării Românești în mai multe rânduri și a fiului său *Constantin, mare agă*, ajuns general în armata austriacă, unde fusese trimis ca sol de către Șerban Cantacuzino, socrul său, a lui *Pătrașco* fratele lui Badea, mare șetrar și mare sluger cu fiul său *Barbu, mare clucer*¹²¹².

Astfel Badea vătaf cumpără o moșie în Belitori, în <1653>¹²¹³ și apoi, în 1661 cumpără rumâni cu părțile lor de moșie în Dulceni¹²¹⁴. În anul 1655, *Pătrașcu Bălăceanu* cuparu și jupâneasa lui Chira primesc hrisov de întărire de la domnul Constantin Șerban și pentru unele proprietăți din județul Teleorman, cum sunt moșia Ludăneasca din satul

¹²⁰⁸ *Ibidem*, p. 97.

¹²⁰⁹ *Ibidem*, p. 101-102.

¹²¹⁰ *Ibidem*, p. 124.

¹²¹¹ *Ibidem*, p. 126, 128.

¹²¹² N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 111-114.

¹²¹³ Cat. Doc. Ț. Rom., VII, doc. 363, p. 170.

¹²¹⁴ Doc. Tel., doc. 435, p. 195.

Răzmirești, moșia Calofireasca și satul Gavănești, primele cumpărate de socrul său Ștefan cihodaru și ultimul plătit de Pătrașcu în numele soacrei sale, ceea ce duce la presupunerea că făceau parte din zestrea Chirei, alături de Doicești, Mănești și alte sate din Dâmbovița¹²¹⁵. Spre sfârșitul sec. al XVII-lea, mai multe documente îl prezintă pe *Matei Bălăceanu*, fiul lui Pătrașco, într-o serie de tranzacții funciare: în anul 1692 vinde moșia satului Plosca, pe care o cumpărase de la vărul său Teodosie călugărul, în mirenie Tudoran clucer¹²¹⁶, în anul 1696 vinde partea sa din moșia Negreasca¹²¹⁷, mai târziu, în 1700, dintr-o carte de hotărnicie reieșind că acesta vânduse și alte moșii la Aldeasca și Guzeanii de Sus¹²¹⁸. Așa cum se poate observa domeniul nobiliar teleormănean al Bălăcenilor, deși remarcabil ca vechime nu cunoaște o mare extindere, importanța lui limitându-se la statutul de baștină a familiei care a preferat Bucureștiul, unde a întemeiat o mahala¹²¹⁹ sau la consolidarea prin cumpărări masive a domeniului din Romanați, de pe Valea Oltului ori a celui din Dâmbovița, provenit inițial pe linie feminină, prin zestre¹²²⁰.

Istoria domeniului teleormănean al *Năsturelilor*, o altă familie renumită, nu numai prin blazonul aristocratic ci și prin oamenii de cultură pe care i-a zămislit, își poate avea originea ante 1511, când Vlad cel Tânăr, domnul Țării Românești îi întărește lui *Vârjoghie sluger* din Voevodești satul Zimnicele tot, cu formulele consacrate de “vechi și drepte ocini și dedine”, pentru a nu se aplica prădalica și se consemnează îndeplinirea “dării calului”¹²²¹. O jumătate de secol mai târziu, Mircea Ciobanul îi întărește fiului său *Cândea medelnicer*, Zimnicele toate și alte sate dinprejur – Ulmulețul, Scăeștii, Futeștii, Voevodeștii, de la gura Vedei și desface frăția pe care Vârjoghie o făcuse înainte cu fratele său vitreg *Stan* din Fierești și fii lui, *Vârjoghie logofăt* și *Udriște Beceriu*. Pricina este probabil prima dintr-un lung șir de procese și judecați pentru aceste sate și moșii, pentru care se vor lupta, mai mult de un secol, cele două familii pornite se pare dintr-un strămoș comun, tot un Vârjoghe, Baloteștii, urmașii direcți ai lui Vârjoghe sluger și Năsturelii din Herești, descendenții lui Stan. În anul 1602 Simion Movilă îi întărește lui *Vintilă paharnic*, ginerele lui *Cândea pârcălab* și jupânesei sale Maria, toate satele și moșiile din jurul Zimnicei, inclusiv Voevodeștii, pe care, în timpul domniei lui Mihai Viteazul, Radu Năsturel o împresurase, deoarece se căsătorise cu o fată

¹²¹⁵ Șt. Greceanu, *op. cit.*, p. 105-106.

¹²¹⁶ Doc. Tel., doc. 684, p. 280.

¹²¹⁷ *Ibidem*, doc. 708, p. 288.

¹²¹⁸ *Ibidem*, doc. 726, p. 294.

¹²¹⁹ C. Bălăceanu Stolnici, *op. cit.*, p. 43.

¹²²⁰ Șt. Greceanu, *op. cit.*, p. 112-114.

¹²²¹ DRH, B, vol. II, doc. 90, p. 186-187.

“din casa voievodului” și obținuse pentru aceasta carte¹²²². Se pare că după ce Mircea Ciobanul i-a tăiat capul lui Câdea, aceste moșii le-au fost donate boierilor Nănoveni, dar au fost apoi recuperate de Balotești, astfel încât în anul 1621 Ivașcu postelnic va primi carte de mărturie pentru dreptul lui asupra moștenirii de la Câdea¹²²³. În anul 1631 *Radu Năsturel* și Ivașcu vornic Balotescu se învoiesc “după multe prigoniri și judecăți, să stăpânească moșiile de-a valma, ca mai nainte”¹²²⁴.

În timpul domniei lui Matei Basarab, care și-a manifestat o preferință pronunțată pentru rudele sale din sfatul domnesc, *Radu Năsturel*, tatăl doamnei Elena, care ajunsese mare vistier și mare logofăt și fiii lui, *Udriște*, logofătul “de taină” al domnului și *Cazan*, ispravnicul de București¹²²⁵, și-au însușit, fără judecată, toate satele din Teleorman pentru care se luptaseră, dar numai până la moartea rudei domnești. Imediat ce se urcă pe tron Constantin Șerban le dă hrisov de întărire pentru aceste sate lui *Vintilă iuzbașa* și *Cânda* din Balotești, stabilește despăgubirile pe care trebuie să le primească pentru cei 22 de ani cât au fost lipsiți de ele, dar hotărăște să fie exploatare pe din două cu Năsturelii¹²²⁶.

La scurt timp satele Ulmușești și Zimnicea Mare sunt pomenite într-un zăpis din 1662 prin care Câdea postelnic Balotescu se învoiește să stăpânească aceste moșii cu Cazan postelnic Năsturel¹²²⁷.

Probabil că disputa între cele două familii pe aceste sate s-a stins și de la sfârșitul sec. al XVII-lea îi găsim pe strănepotul lui Cazan, *Șerban postelnic* Năsturel, care cumpărase partea lui Pârveu, pe fiul lui *Vintilă clucer* Balotescu de la Futești¹²²⁸, care dețineau partea *Tudoscăi Balotescu* din acel sat¹²²⁹ și pe *Matei Balotescu*, împuterniciți de cartea lui Constantin Brâncoveanu din anul 1699 să adune toate veniturile moșiei Zimnicea¹²³⁰.

În județul Teleorman boierii din Herești au deținut și alte proprietăți, cum fusese o ocină în Tămășești, vândută de Radu postelnic lui Hera logofăt pentru 8000 de aspri¹²³¹, dar cele mai multe provenind din moștenirea Elinei, doamna lui Matei Basarab, care îi lasă prin testament lui *Toma Radu*, fiul cărturarului Udriște Năsturel, averea pregătită pentru Matei,

¹²²² DIR, B, veac XVII, vol. I, doc. 61, p. 49-51.

¹²²³ *Ibidem*, vol. IV, doc. 7, p. 7-8.

¹²²⁴ Doc. Tel., doc. 191, p. 106.

¹²²⁵ Petre V. Năsturel, *Genealogia Năsturelilor*, în Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, vol. XI, partea I, Buc., 1910, p. 290.

¹²²⁶ *Ibidem*, p. 289.

¹²²⁷ Doc. Tel., doc. 448, p. 199.

¹²²⁸ *Ibidem*, doc. 685, p. 280.

¹²²⁹ *Ibidem*, doc. 706, p. 286.

¹²³⁰ *Ibidem*, doc. 718, p. 291.

¹²³¹ Petre V. Năsturel, *op. cit.*, p. 40.

fratele lui, crescut ca fiu în casa domnitorului și mort de tânăr¹²³². Astfel Toma Radu Năsturel rămăsese stăpân de rumâni care se vânduseră cu părțile de moșie din Nenciulești doamnei Elina și pe care îi eliberează prin răscumpărare¹²³³ și de asemenea eliberează rumâni în satul Sârbi¹²³⁴. În anul 1664 el îi vinde lui Dumitrașco logofăt două moșii învecinate: Calomfirești și Trudești¹²³⁵, iar în 1671 îl găsim printre cei 22 de părtași ai moșiei Ulmenii de Sus¹²³⁶. Tot din moștenirea doamnei Elina beneficiază și nepoata sa *Anghelina*, fiica fratelui său Cazan, căsătorită cu Cârstea clucer, care primește satul Mitrești și o vie în Cătun, pe apa Vezii¹²³⁷.

O nouă situație tensionată privind domeniul boieresc al Năsturelilor apare după moartea lui Matei Basarab și a Elinei, când domnitorul Grigore I Ghica îl miluiește pe Constantin Cantacuzino cu satul Pietrele, care fusese luat pe seama domniei, pentru care *Radu spătar Năsturel* primește în anul 1660 despăgubire de 400 de taleri. Mai târziu, Elina, văduva lui Constantin Cantacuzino, îi dă zapis lui Radu Năsturel că îi vinde satul, ca mai apoi, în anul 1679, Șerban Cantacuzino să răscumpere același sat de la Radu mare ban¹²³⁸.

Despre cuibul rezidențial al familiei „ot” Fierești/Herești nu insistăm, pentru ca într-un alt capitol s-a prezentat pe larg meritul edificării de către aceștia a unui adevărat palat, piesă unică a arhitecturii civile muntenești din secolul al XVII-lea.

Un domeniu seniorial de mai mici dimensiuni pe care îl putem urmări documentar în județul Teleorman peste un secol este cel întemeiat de *Dan Danilovici*, ruda prin alianță a lui Mihnea Turcitul, dușman de neîmpăcat al lui Mihai Viteazul, dar devotat Movileștilor¹²³⁹. Fără a putea preciza unde și-a avut reședința, din anul 1588 îl găsim pe Dan al doilea vistier stăpân de moșie la Ostra, unde se înfrățise cu Cazan stolnic și cu frații acestuia pentru o sumă de bani și “le-a făcut și mult bine”¹²⁴⁰. La Gabrov a cumpărat întâi o parte de moșie cu rumâni, în vremea domniei lui Mihnea Turcitul, pe care i-a dat-o ca zestre fiicei sale Maria, apoi două părți de moșie cu rumâni, fiecare cu câte 5000 de aspri, întărite de Simion Movilă în anul 1602¹²⁴¹. La o dată neprecizată, cel mai probabil în toamna lui 1596, Dan vistier, profitând de dezordinile provocate de pustiitoarele atacuri turco-tătărești a “împresurat” moșia

¹²³² Viorica Diaconescu, *Două documente românești din sec. al XVII-lea*, în *Studio Bibliologica*, vol. III, Buc., 1969, p. 841-849.

¹²³³ Doc. Tel., doc. 487, p. 210.

¹²³⁴ *Ibidem*, doc. 453, p. 200.

¹²³⁵ *Ibidem*, doc. 455 și 456, p. 201.

¹²³⁶ *Ibidem*, doc. 546, p. 231.

¹²³⁷ *Ibidem*, doc. 369, p. 172-173.

¹²³⁸ N. Iorga, *Despre Cantacuzini, Studii istorice bazate în parte pe documentele inedite din arhiva d-lui G. Gr. Cantacuzino*, Buc., 1902, p. 240, 246.

¹²³⁹ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 47-48.

¹²⁴⁰ DIR, B, veac XVI, vol. V, doc. 383, p. 364.

¹²⁴¹ *Ibidem*, veac XVII, vol. I, doc. 49, p. 40-41.

Sărăcineștii de Jos, vecină cu Gabrovul¹²⁴² și tot lângă Gabrov Dan vornic avusese și satul Găvănești, pe care ginerele său, Hrizan postelnic, și Tatu logofăt, nepot de la altă fiică și frate cu Marco Danovici, îl vânduseră în anul 1622¹²⁴³.

O nouă parte va fi adăugată domeniului familial de către *Marco Danovici* din Orbeasca, ajuns mare armaș în sfatul domnesc al lui Matei Basarab și mare vornic în cel al lui Constantin Șerban. El și fiul său *Tudor căpitan* cumpără noi trupuri de moșie în Ludănești, tot lângă Gabrov, prima în 1647, pentru o mie de bani¹²⁴⁴, a doua în 1655, pentru 5 ughi¹²⁴⁵ și a treia, cu 3 ughi în 1659¹²⁴⁶. Pentru unele moșii din Teleorman, pentru care pretindea că ar avea drepturi, Marco Danovici a trebuit să se judece, în primul rând cu rudele soției sale Rada, nepoata lui Dumitru din Cepturi, cărora domnul le-a dat hrisov de întărire a satelor Dădeștii, Gorgeștii, Tecucenii și Roșii, la ultimele trei considerându-se îndreptățiți și soții Danovici¹²⁴⁷. Apoi s-a judecat înaintea domnului, în anul 1647, pentru moșia Plosca, pe care o revendica pentru că ar fi fost cumpărată de bunicul său Dan vornic¹²⁴⁸.

O ultimă parte din averea Danovicilor este menționată documentar în anul 1700, într-o carte de hotărnicie, din care rezultă că Marco mare armaș cumpărase la *Aldești* 52 stânjeni și la București 10 stânjeni. Pe aceștia din urmă i-a dat lui Bunea Grădișteanu în schimbul altor 62 de stânjeni în moșia Guzeanilor¹²⁴⁹.

Pentru reconstituirea domeniului boieresc pe care *Bunea-Vâlcu Grădișteanu* l-a întemeiat, în județele Teleorman și Vlașca, prin numeroase achiziții de sate și moșii, mărit considerabil de către urmașii săi încă două generații, trebuiesc aflate întâi originile acestei imense averi, mostră de acumulare funciară în sec. al XVII-lea. Bunea-Vâlcu era fiul lui *Vâlcu logofăt* din Orbeasca, despre care nu se știe decât că a început șirul cumpărăturilor de moșii în Gabrov, în timpul domniei lui Mihai Viteazul¹²⁵⁰, posesiune pe care o completează cu alte două ocini în valoare totală de 11.000 aspri pe care le cumpără în 1612¹²⁵¹ și 1613¹²⁵². A mai cumpărat, de asemenea, și jumătate de sat și moșie cu rumâni la Șovărăști¹²⁵³. După moartea lui Vâlcu, văduva sa, jupânița Maria a reglementat averea din Gabrov plătind 700 de

¹²⁴² *Ibidem*, doc. 412, p. 466-467.

¹²⁴³ DRH, B, vol. XXII, doc. 317, p. 608-612.

¹²⁴⁴ Doc. Tel., doc. 341, p. 164.

¹²⁴⁵ *Ibidem*, doc. 387, p. 180.

¹²⁴⁶ *Ibidem*, doc. 423, p. 191.

¹²⁴⁷ DRH, B, vol. XXV, doc. 270, p. 288-291.

¹²⁴⁸ Doc. Tel., doc. 339, p. 163.

¹²⁴⁹ *Ibidem*, doc. 726, p. 294.

¹²⁵⁰ DIR, B, veac XVII, vol. II, doc. 140, p. 142-143.

¹²⁵¹ *Ibidem*, doc. 90, p. 88-89.

¹²⁵² *Ibidem*, doc. 192, p. 207-208.

¹²⁵³ Cat Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1562, p. 678-681.

aspri pentru o ultimă parte de moșie, pentru care primește hrisov de întărire de la Gavril Movilă, în anul 1620¹²⁵⁴.

De la tatăl său vitreg, *Dumitru Zețeța*, vornic din Mogoșești, Bunea-Vâlcu a primit satul Grădiștea de Jos pentru 56.000 de aspri, întărit cu carte și blestem de însuși patriarhul Ierusalimului, Teofan, moșia Grădiștioara și moșia cu viile din Albași, cumpărate tot de Dumitru vornic. De altfel la Grădiștea își așează reședința după care ia patronimicul Grădișteanu și ctitorește o biserică, unde de altfel este și înmormântat¹²⁵⁵.

Din anul 1629, când Bunea logofăt cumpără o ocină la Grădiștea de Sus, lângă Mogoșești, cu 900 de bani¹²⁵⁶ începe seria cumpărărilor masive de moșii și corpuri de moșii, cu o tendință vizibilă de concentrare a satelor domeniiale, atât cele din județele Teleorman și Vlașca, cât și a celor din Dâmbovița sau Muscel.

La Lăceni, Bunea-Vâlcu logofăt cumpără în anul 1630 rumâni cu părțile lor de moșie, în valoare de 41.500 de bani¹²⁵⁷, apoi repetă achizițiile de ocini în sat, fără rumâni, în cinci tranșe: în 1633 cumpără o dată două părți de moșie cu câte 800 de aspri¹²⁵⁸, altă dată o parte, pentru aceeași sumă¹²⁵⁹ și încă o parte, tot cu 800 de aspri¹²⁶⁰; în anul 1637 încheie un zapis de vânzare cumpărare pentru 5 ughi și 5 costande¹²⁶¹ și ultimul act datează din 1650, când pentru o parte de moșie plătește 4 ughi¹²⁶²; între anii 1637-1651 Bunea-Vâlcu Grădișteanu cumpără la Lăceni, în 10 tranșe succesive, părți de moșie cu sau fără rumâni, în valoare totală de 30 ughi, 14.500 de aspri și 15.200 de bani; în anul 1639 el face trei achiziții de rumâni cu părțile lor de moșie la Comiși, pe 26 de ughi¹²⁶³ și la Românești (Românați) pentru 2200 de bani¹²⁶⁴; în 1640 cumpără două trupuri de moșie în Căineni cu 1950, respectiv 900 de bani¹²⁶⁵; la Ludănești achiziționează alte două trupuri cu 30 de ughi¹²⁶⁶ și la Marmura o parte de moșie cu 300 de bani¹²⁶⁷. În același an începe seria cumpărăturilor la Dușăști¹²⁶⁸ și

¹²⁵⁴ DIR, B, veac XVII, vol. III, doc. 428, p. 469-470.

¹²⁵⁵ Victor Brătulescu, *Biserica din Grădiștea-Vlașca*, în BCMI, an XVIII, fasc. 42, 1924, p. 174-176.

¹²⁵⁶ DRH, B, vol. XXII, doc. 368, p. 684-685.

¹²⁵⁷ *Ibidem*, vol. XXIII, doc. 181, p. 300-301.

¹²⁵⁸ *Ibidem*, vol. XXIV, doc. 80, p. 207.

¹²⁵⁹ *Ibidem*, doc. 97, p. 128-129.

¹²⁶⁰ *Ibidem*, doc. 152, p. 204.

¹²⁶¹ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 985, p. 447.

¹²⁶² Doc. Tel., doc. 350, p. 166.

¹²⁶³ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. IV, doc. 1509, p. 651-652.

¹²⁶⁴ *Ibidem*, doc. 1539, p. 668.

¹²⁶⁵ *Ibidem*, vol. V, doc. 30, p. 35.

¹²⁶⁶ *Ibidem*, doc. 244, p. 118.

¹²⁶⁷ *Ibidem*, doc. 242, p. 116-117.

¹²⁶⁸ *Ibidem*.

Dușăștii de Sus¹²⁶⁹, pe care, în etape succesive, o continuă până în 1657¹²⁷⁰, pentru care a plătit un total 850 de bani, 1500 de aspri, 49 de ughi și 3 costande de aur.

Tot Bunea cumpără în anul 1642 rumâni cu moșiile lor în Comănești, cu 18 ughi¹²⁷¹ și în aceeași perioadă o parte de ocină la Grozești, cu 900 de bani, unde mai cumpără o parte în 1646, cu 700 de bani¹²⁷². În același an, în hrisovul prin care Matei Basarab îi întărește boierului Bunea proprietățile, sunt specificate în Teleorman și partea de moșie Calofireasca, luată cu 2000 de aspri, și moșia de 120 de stânjeni de la Găvănești, pentru care a plătit 1700 de aspri, alți rumâni cu ocinile lor la Rumânați. În Vlașca sunt întărite moșia de la Grădiștea din Coastă, moștenită de la mama lui, jupâneasa Maria, și părțile cumpărate de el aici de la mai mulți megieși, împreună cu viile de la Albași, pentru care a plătit în total 4050 de aspri, precum și moșia cu via din Budeni, care l-a costat 6100 de aspri, pe lângă alte sate și moșii din Muscel, Dâmbovița, Saac, Slam și Brăila¹²⁷³. În anul 1651 Bunea sluger Grădișteanu cumpără 3 rumâni cu moșiile lor la Fințești, cu 6600 de bani¹²⁷⁴ și alți rumâni cu moșiile lor la Orbeasca de Sus, pentru 6480 de bani¹²⁷⁵; în anul următor alți megieși din Boteni-Vlașca i s-au vândut cu moșiile lor din acest sat¹²⁷⁶. Același Bunea, ajuns vistier cumpără trei rumâni cu fiii și moșiile lor la Balomirești, cu 12.2000 de bani¹²⁷⁷ și jumătate din satul Nănești din Vlașca, ultimul fiind întărit de Matei Basarab prin hrisovul din 26 decembrie 1655¹²⁷⁸, în care se întărește și o ultimă cumpărare de moșie cu rumâni la Grădiștea de Jos. Bunea a fost proprietar și la Ulmenii de Sus, unde cumpăraseră 280 de stânjeni, la care era parte și fiul său Vâlcu, după cum se menționează într-un document din 1671¹²⁷⁹.

Toți cei trei fii ai lui Bunea Grădișteanu, Vâlcu, Grigore și Nica au avut o bună ascensiune politică, ei fiind, ca mari dregători, membri în divanul domnesc. Acesta a fost probabil și unul din motivele pentru care au reușit să sporească substanțial averea și așa bogată a tatălui lor. Dintre ei numai Nica, ajuns mare armaș, se pare că nu a avut o preocupare constantă și de lungă durată de a procura noi posesiuni. Doi din fiii acestuia i-au urmat exemplul și nu au avut nici dregătorii, unul singur, Bunea, contribuind alături de ceilalți doi Grădișteni, unchii săi, la creșterea vastului domeniu seniorial al familiei. De altfel, în zăpădul

¹²⁶⁹ *Ibidem*, doc. 251, p. 120-121.

¹²⁷⁰ Doc. Tel., doc. 407, p. 186.

¹²⁷¹ *Ibidem*, doc. 794, p. 347.

¹²⁷² Doc. Tel., doc. 337, p. 163.

¹²⁷³ DRH, vol. XXI, doc. 217, p. 242-245.

¹²⁷⁴ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. VII, doc. 499, p. 180.

¹²⁷⁵ *Ibidem*, doc. 511, p. 184.

¹²⁷⁶ DRH, vol. XXXVII, doc. 86, p. 73.

¹²⁷⁷ Cat. Doc. Ț. Rom., vol. VIII, doc. 689, p. 320-321.

¹²⁷⁸ *Ibidem*, doc. 752, p. 347.

¹²⁷⁹ Doc. Tel., doc. 547, p. 232.

din 19 septembrie 1665, prin care Vâlcu și Grigore împart moștenirea ținută până atunci împreună, Nica nu figurează, astfel încât cele mai multe proprietăți din județul Teleorman, cum sunt Lăcenii cu toate achizițiile dimprejur, dar și cele de la Târgoviște, ajung la Vâlcu, Grigore luând Poienarii, Șovărăștii și Năneștii în Vlașca¹²⁸⁰.

Primul fiu al lui Bunea-Vâlcu, *Vâlcu Mogoșescu*, care a urcat în ierarhia politică de la logofăt până la cele mai înalte trepte ale dregătoriei, cele de mare vornic și mare vistier și care a murit ucis din porunca domnitorului Șerban Cantacuzino¹²⁸¹, a continuat rânduiala instaurată de părintele său și a cumpărat numeroase proprietăți funciare, începând din anul 1657 când cumpără 100 de stânjeni la Mircești¹²⁸² cu 15 ughi, după care achiziționează aici peste 650 stânjeni de moșie, pentru care a plătit în total 63 de ughi, 8 costande și 5100 de bani, ultimul act datând din 8 ianuarie 1671¹²⁸³. De altfel, este de observat aceeași tendință de concentrare a moșiilor cumpărate în jurul Lăcenilor, pentru că satul Mircești, deși se afla în Vlașca, era probabil chiar în hotar cu acesta. Foarte aproape erau și satele Zărnești, unde cumpără în patru tranșe, din ianuarie până în septembrie 1675 peste 1000 de stânjeni de moșie cu suma de 116 ughi¹²⁸⁴ și Grozești, în care răscumpără o moșie zălogită cu 25 de ughi¹²⁸⁵ și unde mai cumpără apoi o altă funie de pământ¹²⁸⁶. Vâlcu continuă extinderea latifundiului sau spre sud, cumpărând mai multe funii de moșie la Ludănești, în valoare de 75 ½ ughi și 1200 de bani, între 1670-1677¹²⁸⁷, aproape de Trudești, unde moștenise o proprietate și mai adaugă și el în 1677 o altă parte de moșie la Dușăștii luați de tatăl său.

Cel de-al doilea fiu, *Grigore Grădișteanu*, ajuns în diverse dregătorii în sfatul domnesc, până la mare serdar și mare logofăt¹²⁸⁸, urmează și el politica de creștere a domeniului feudal și din anul 1666 începe seria cumpărăturilor repetate în același sat, la Netoți¹²⁸⁹. Aici, între 1671 și 1678 a cumpărat și a stăpânit aproape 1000 de stânjeni de pământ și alte părți de moșii, pentru care, în numai 8 ani a încheiat 17 acte de vânzare-cumpărare. Dar soarta acestei moșii, acumulată cu atâta râvnă, este cunoscută din hrisovul domnitorului Constantin Brâncoveanu, care o întărește la 10 mai 1694 mănăstirii Trivalea,

¹²⁸⁰ *Ibidem*, doc. 468, p. 205.

¹²⁸¹ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 189.

¹²⁸² Doc. Tel., doc. 414, p. 188.

¹²⁸³ *Ibidem*, doc. 530, p. 226.

¹²⁸⁴ *Ibidem*, doc. 567-570, p. 237-238.

¹²⁸⁵ *Ibidem*, doc. 590, p. 247.

¹²⁸⁶ *Ibidem*, doc. 606, p. 252.

¹²⁸⁷ *Ibidem*, doc. 593, p. 248.

¹²⁸⁸ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 190.

¹²⁸⁹ Doc. Tel., doc. 479, p. 208.

căreia i-o vânduse Matei, unul din fiii lui, pentru a acoperi restul de 400 taleri din datoria rămasă de la tatăl său față de mănăstire¹²⁹⁰.

La Bâțcoveni, Grigore cumpără într-un an, între septembrie 1670 – septembrie 1671 nu mai puțin de 6 ori cei 545 de stânjeni de moșie¹²⁹¹. Pe valea Vedei el achiziționează la Mihăilești o parte de moșie de 500 stânjeni și 12 rumâni pentru suma de 130 de ughi¹²⁹², iar la Cervenția cumpără, la 1674 satul cu moșia în valoare de 650 taleri¹²⁹³, din care va vinde în 1678 o jumătate de sat și de moșie cu rumâni și moară pentru 450 de taleri¹²⁹⁴. În județul Teleorman Grigore Grădișteanu a mai cumpărat două părți de moșie de 110 stânjeni la Nenciulești, pentru care a plătit 4500 de bani¹²⁹⁵, iar în Vlașca, la Nănești, a luat o ultimă proprietate în valoare de 300 taleri de la Neacșa Vlădeasca, în contul datoriei răposatului ei soț¹²⁹⁶.

Ultimul Grădiștean din sec. al XVII-lea, ale cărui posesiuni pot fi analizate pe baza documentelor de arhivă, este *Bunea Grădișteanu*, fiul lui Nica și nepotul lui Bunea-Vâlcu, întemeietorul spiței și a averii Grădiștenilor. Și el a înaintat în dregătorii fiind membru în sfatul lui Constantin Brâncoveanu cu care se înrudea și care l-a investit cu încredere, pentru că l-a trimis în mai multe solii la Constantinopol¹²⁹⁷.

Ca și predecesorii săi el cumpără proprietățile comasat, astfel că îl regăsim în hotărnicia din 12 iunie 1700 ca stăpân al unei proprietăți întinse pe Valea Vedei, care cuprindea teritoriul a cinci sate și moșii, aproximativ pe locul de astăzi al orașului Alexandria și a împrejurimilor de la nordul lui¹²⁹⁸. La Negreasca cumpărase de două ori în 1696¹²⁹⁹ și 1697¹³⁰⁰, la Nemoșteni tot de două ori, în 1697 și 1700¹³⁰¹, la Șovărăști și Adămești, unde mai avea o moșie ca moștenire, cumpără în 1699¹³⁰², la Aldești tot în 1699¹³⁰³ și la Băcăieni în 1700¹³⁰⁴. În total Bunea mare armaș a cumpărat în județul Teleorman 1032 de stânjeni de moșie pentru care a plătit 245 de taleri.

¹²⁹⁰ *Ibidem*, doc. 699, p. 285.

¹²⁹¹ *Ibidem*, doc. 524, 532-533, 536, 548-549.

¹²⁹² *Ibidem*, doc. 563, p. 236.

¹²⁹³ *Ibidem*, doc. 564, p. 237.

¹²⁹⁴ *Ibidem*, doc. 596, p. 249.

¹²⁹⁵ *Ibidem*, doc. 599, p. 250, doc. 639, p. 264.

¹²⁹⁶ *Ibidem*, doc. 631, p. 262.

¹²⁹⁷ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 191.

¹²⁹⁸ Doc. Tel., doc. 726, p. 294.

¹²⁹⁹ *Ibidem*, doc. 708, p. 288.

¹³⁰⁰ *Ibidem*, doc. 711, p. 289.

¹³⁰¹ *Ibidem*, doc. 713, p. 289 și doc. 724, p. 293.

¹³⁰² *Ibidem*, doc. 719, p. 292.

¹³⁰³ *Ibidem*, doc. 722, p. 292.

¹³⁰⁴ *Ibidem*, doc. 725, p. 293.

Chiar și în afara unei analize detaliate privind veniturile acestor proprietăți domeniiale, dar și alte mișcări de moșii, cum ar fi unele vânzări necunoscute sau posesiuni din zestrea soțiilor, eventuale danii domnești primite sau danii oferite către propriile ctitorii, se poate constata că familia Grădișteanu a posedat unul din cele mai mari domenii boierești din secolul al XVII-lea din Țara Românească, concentrat în bună parte în județele Teleorman și Vlașca, unde se afla de altfel și reședința seniorială.

O altă avere considerabilă, de această dată acumulată în timp scurt, într-o singură generație, este partea teleormăneană din domeniul boieresc al lui *Mareș Băjescu*, omul nou al sec. al XVII-lea, care intrând în politică a urcat repede treptele ierarhiei dregătorești până la cele de mare vistier și mare ban și a acumulat o avere atât de mare, încât a compensat modesta sa origine de târgoveț¹³⁰⁵.

Prima fracțiune din acest domeniu a fost de fapt ocina din dania domnească primită în anul 1648 de la Matei Basarab la Hurezi și revocată de Constantin Șerban, care a redat-o megieșilor¹³⁰⁶. Aici Mareș obține o altă parte de moșie, de 60 de stânjeni, în schimbul unor daruri de valoare mai mare, printr-o înfrățire¹³⁰⁷, parte pe care în cele din urmă o va dărui mănăstirii Câmpulung în anul 1664¹³⁰⁸. La Ciolănești procesul de cumpărare de pământ, care are loc între primul act de vânzare-cumpărare din 1656¹³⁰⁹ și hotărnicia din 1669¹³¹⁰ va duce la achiziționarea întregului sat cu moșia sa de 508 stânjeni, pentru suma de 108 ughi. Alt sat care i-a aparținut în întregime lui Mareș Băjescu și care l-a costat 133,5 ughi a fost Ueștii. El l-a cumpărat în 13 tranșe de achiziții care au durat timp de 12 ani, între 1657 și 1669¹³¹¹. La Zlotești cumpără, tot începând cu anul 1657¹³¹², după cum reiese din zapisele de vânzare încheiate în răstimpul a cinci ani, părți de moșie în suprafață de 156 de stânjeni și în valoare de 37 ughi. Ultimul sat dobândit în întregime a fost Slăveștii de Jos, în care, pe lângă pământ, pădure, vad și moară, prima ocină cumpărată în anul 1660 cuprindea și o casa cu pivniță și acareturi, care a devenit probabil o reședință temporară pentru proprietar și familia lui. Satul a costat în total 80 de ughi, din care casa cu moara au valorat 45 ughi¹³¹³. Ultima achiziție pe

¹³⁰⁵ Spiridon Cristocea, *Din trecutul marii boierimi muntene. Marele ban Mareș Băjescu*, Brăila, 2005.

¹³⁰⁶ Doc. Tel., doc. 344, p. 164-165.

¹³⁰⁷ *Ibidem*, doc. 377, p. 176-177.

¹³⁰⁸ *Ibidem*, doc. 458, p. 202.

¹³⁰⁹ *Ibidem*, doc. 393, p. 182.

¹³¹⁰ *Ibidem*, doc. 513, p. 219-220.

¹³¹¹ DANIC, Mitrop. Ț. Rom., CXXIX/15. Vezi și Spiridon Cristocea, *op. cit.*, p. 58.

¹³¹² Doc. Tel., doc. 408, p. 186.

¹³¹³ *Ibidem*, doc. 429, p. 193.

care Mareș Băjescu a făcut-o în Teleorman a fost o moșie de 40 de stânjeni, numită Pităreasca¹³¹⁴, cumpărată în preziua ultimei hotărnicii a acestui domeniu boieresc¹³¹⁵.

Partea din județul Teleorman a imensului domeniu boieresc al lui Mareș din Băjești, care se întindea pe teritoriul a șase județe, se caracteriza prin două elemente distinctive: moșiile erau adunate într-o zonă limitată între văile Teleormanului și ale Pârâului Câinelui, toate în hotar și se afla într-un bazin cerealier, sursă sigură de aprovizionare pentru restul domeniului¹³¹⁶.

3. Kazalele turcești Turnu și Giurgiu – un aspect al relațiilor româno - otomane

În anul 1386, când Mircea cel Bătrân urca pe tronul Țării Românești, Imperiul Otoman ocupase deja importante poziții strategice în Peninsula Balcanică, unde, după anul 1393, prin înlăturarea ultimelor dinastii locale, au fost puse bazele unui imperiu cu o conducere centralizată, care viza controlul regiunii de la Dunărea de Jos¹³¹⁷, de apărarea căreia era interesată și Ungaria, obligată prin tratatul încheiat la Brașov, la 7 martie 1395, să protejeze Țara Românească în fața turcilor¹³¹⁸.

Pentru puterea otomană era clar că spre a fi sigură de hotarul nordic, trebuia să-l stăpânească în întregime, pe ambele maluri ale Dunării¹³¹⁹.

În aceste condiții, Mircea cel Bătrân construiește și întărește un întreg lanț de cetăți la granița sudică a țării, creând un sistem articulat, format din puncte de ofensivă și de apărare pe malul stâng al Dunării¹³²⁰ la Severin¹³²¹, Turnu¹³²², Giurgiu¹³²³, pe malul drept al fluviului, la Silistra¹³²⁴ și în Dobrogea la Hârșova¹³²⁵ și Enisala¹³²⁶ care la rândul lor erau avanposturi ale cetăților de la gurile Dunării, Chilia¹³²⁷ și Cetatea Albă¹³²⁸.

¹³¹⁴ *Ibidem*, doc. 513, p. 219-220.

¹³¹⁵ Spiridon Cristocca, *op. cit.*, p. 55-60.

¹³¹⁶ *Ibidem*.

¹³¹⁷ Halil Inalcik, *op.cit.*, p. 59.

¹³¹⁸ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 252.

¹³¹⁹ *Ibidem*, p. 238. Ocuparea cetăților Nicopole și Silistra și alungarea lui Mircea cel Bătrân, în parte, din Dobrogea de către Baiazid I adusesse deja toată Bulgaria dunăreană în stăpânirea turcilor.

¹³²⁰ Pavel Chihaiia, *Cetățile lui Mircea cel Bătrân*, în vol. Arta medievală, III, Țara Românească între Bizanț și Occident, Buc., 1998, p. 15-29.

¹³²¹ Răzvan Theodorescu, *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii românești, (sec. X-XIV)*, Buc. 1974, p. 275; Gh. I. Cantacuzino, *Cetățile medievale*, p. 87. Cetatea Severinului a fost ridicată în sec. XII, o dată cu înființarea banatului de Severin.

¹³²² Cetatea Turnu este menționată pentru prima dată în izvoare scrise în 1394-1395 într-o cronică românească inedită, bazată pe relatări ungurești, citată de Gr. Tocilescu (vezi Gr. Tocilescu, *Monumente epigrafice*, p. 219, nota 3).

¹³²³ Deși se consideră în general că cetatea Giurgiu a fost gândită și înfăptuită de Mircea cel Bătrân (vezi N.A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 492; Paul Cernovodeanu, *Cetatea Giurgiului. Studiu istorico-militar*, în SMMIM, nr. 2-3, 1969-1979, p. 78), cel puțin turnul donjon este anterior domniei lui, el reprezentând o fază mai veche, bizantină (vezi Cristian Moisescu, *Arhitectura românească veche*, p. 75).

¹³²⁴ După părerea lui P. P. Panaitescu, care citează cronici contemporane, Baiazid cucerește cetatea Dârstorului din mâinile lui Mircea cel Bătrân în 1393 (vezi P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 238).

Prima cucerire turcească a cetății Turnu este una din consecințele celei dintâi expediții a lui Baiazid I peste Dunăre, în toamna anului 1394. După ce a trecut fluviul pe la Nicopole în fruntea unei imense armate de vasali din Europa, sultanul a cucerit și ocupat cetatea Turnu¹³²⁹, după care a pornit în urmărirea lui Mircea, care s-a retras pe drumul spre capitala de la Argeș în apropierea căreia a avut loc bătălia de la Rovine din 10 octombrie 1394¹³³⁰. La întoarcere sultanul a urmat același drum spre Nicopole, dar nu a trecut Dunărea înainte de a instala în Nicopolea Mică o garnizoană turcească și probabil și una românească, fidelă lui Vlad, numit Uzurpatorul, pe care turcii tocmai îl pusese pe tronul Țării Românești¹³³¹. Începând din acest moment cetatea Turnu a fost vizată în aproape toate campaniile antiotomane de la sfârșitul sec. al XIV-lea și începutul sec. al XV-lea, căci se afla în imediata vecinătate a cetății Nicopole, devenită în această epocă un important centru al administrației imperiale otomane¹³³². În vara anului 1395, când regele Ungariei Sigismund de Luxemburg a organizat o nouă expediție în Țara Românească, după ce l-a repus pe Mircea în scaunul domnesc, s-a îndreptat spre Turnu. După un asediu în care au fost folosite mașini de război pentru dărâmarea zidurilor, regele maghiar a cucerit cu mari sacrificii cetatea¹³³³, în care și-a instalat, apoi, propria garnizoană ungurească. Un nou episod din aceste stăpâniri alternative ale cetății a fost în legătură cu înfrângerea drastică a cavalerilor cruciați la Nicopole, la 28 septembrie 1396, când, ca urmare a victoriei otomane, un detașament turcesc a trecut fluviul pe malul stâng și după alungarea garnizoanei lăsate acolo cu un an în urmă de Știber, voievodul Ardealului, a recucerit Nicopolul Mic. În intervalul acestei stăpâniri cetatea numită acum Holovnik, probabil grav avariata în cursul bătăliilor de cucerire, a fost refăcută de turci, eveniment consemnat de o inscripție pe piatră, datată în timpul domniei lui Baiazid

¹³²⁵ Primele fortificații din cetatea Hârșovei aparțin epocii bizantine (vezi Radu Ciobanu, *Un monument mai puțin cunoscut: Cetatea feudală de la Hârșova*, în BMI, XXXIX, nr. 1, 1970, p. 25-30).

¹³²⁶ Enisala era la sfârșitul sec. XIV o cetate maritimă, menită să supravegheze golful Razelm – Babadag (vezi Idem, *Cetatea Enisala*, în BMI, XL, nr.1, 1971, p. 21-30).

¹³²⁷ Stăpânirea „părților tătărăști” din sudul Basarabiei cu cetatea Chilia, vechiul Licostomo genevez, este o consecință a recuperării în anul 1404 de către Mircea cel Bătrân a Dobrogei (vezi P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 304-305).

¹³²⁸ Cetățile de la gurile Dunării, unde coborau marile drumuri comerciale din Ungaria – Chilia și Polonia – Cetatea Albă, au preferat stăpânirea domnului muntean și nu moldovean (vezi *Ibidem*, p. 297).

¹³²⁹ Leunclavius, *Historiae musulmanae turcorum de monumentis ipsorum et scriptatae libri XVIII*, Frankfurt, 1591, ap. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 240.

¹³³⁰ N. Constantinescu, *Fiction chronologique*, 2005, p. 306.

¹³³¹ Gh. T. Ionescu, *Contribuții la istoria românilor, Studii și materiale*, Brăila, 2004, p. 146.

¹³³² Halil Inalcik, *op. cit.*, p. 58-59.

¹³³³ „De trei ori steagul regelui căzu la pământ și de trei ori fu ridicat, iar regele îndemna mereu pe ai săi să lupte pentru Hristos”, spune cronica franceză contemporană (vezi *Chronique du religieux de St. Denis contenant le règne de Charles VI*, în Collection des documents inédits sur l'histoire de France, 1840, p.386-387, ap. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p.257).

Ildirâm, dar redactată în limba slavă, care era cunoscută de populația ocupată și nu în limba cuceritorilor¹³³⁴.

Nu se cunoaște prilejul cu care cetatea a revenit domnului Țării Românești, dar sigur este că la 23 martie 1399, Sigismund de Luxemburg notează, într-o epistolă către un apropiat, rezumatul scrisorii recente pe care o primise de la Mircea cel Bătrân, datată cu 16 zile în urmă în Nicopolul Mic¹³³⁵.

În primele două decenii ale sec. la XV-lea, în contextul războiului civil, rezultat al luptelor de succesiune la tronul statului otoman și al politicii agresive de intervenție a unor state creștine ca Veneția, Bizanțul, Țara Românească¹³³⁶, politica Porții otomane în Balcani era aceea de creare de capete de pod și pe malul stâng al Dunării și de puncte de control în Dobrogea¹³³⁷. Astfel, în campaniile din 1419 și 1420 Mehmed al VI-lea, după ce l-a respins pe Mihail I înapoi peste Dunăre, a transformat cetățile dunărene Giurgiu, Turnu, Enisala și pentru un timp Severinul și Chilia, în avanposturi otomane înaintate în sectorul românesc al fluviului, devenit astfel turcesc¹³³⁸. Odată încorporate Imperiului Otoman, aceste teritorii au fost transformate în complexe militare și economice, numite *kazale*, conduse de un kadiu și supuse unor reglementări fiscale, juridice și administrative aflate sub jurisdicția directă a unui sangeakbeilik¹³³⁹. Prin firmane ale sultanilor, atât Giurgiu cât și Turnu au fost, pe toată perioada ocupației turcești, subordonate beifului de Nicopole, la rândul lui aflat sub ascultarea beglerbeifului Rumeliei. Pentru kazaua Giurgiu sunt cunoscute firmanele emise la 12 februarie și 14 martie 1571¹³⁴⁰.

Deși făceau parte din structura administrativă a Imperiului Otoman cu mult timp în urmă, o recunoaștere oficială a granițelor cu Țara Românească a kazalei Giurgiu și niabetului Turnu s-a făcut o dată cu primele hotărnicii realizate în timpul domniei lui Mircea Ciobanul, în anul 1546, rămase în toponimia locului, până în vremurile moderne, sub numele de “drumul banului de la hotarul turcilor”¹³⁴¹. Frontierele între cele două organisme

¹³³⁴ Haralambie Chircă, C. Bălan, *O inscripție din 1397-1398 privitoare la stăpânirea turcească de la Turnu*, în SMIM, III, 1959, p. 359-363. Autorii articolului presupun că subașa pomenit în pisanie, al cărui nume este șters, era un slujbaș din rândurile localnicilor creștini, practică cunoscută în epocă.

¹³³⁵ Victor Motogna, *Politica externă a lui Mircea cel Bătrân*, Gherla, 1924, p. 41.

¹³³⁶ Halil Inalcik, *op. cit.*, p. 62.

¹³³⁷ Mihai Maxim, *Teritorii românești sub administrație otomană în sec. al XVI-lea*, în RI, tom 36, nr. 8, 1983, p. 808.

¹³³⁸ Valeriu Ciocâltan, *Competiția pentru controlul Dunării inferioare*, în RI, tom 35, nr. 11, 1982, p. 1200.

¹³³⁹ O kaza era definită prin existența unei cetăți (kalé) cu o garnizoană, a unui oraș (varoș) ce cuprindea populația civilă și instituțiile administrative, un port sau schelă (iskele), cu dana și antrepozitele și zona agricolă, formată din satele ce trebuiau să hrănească cetatea și orașul (vezi, Mihai Maxim, *op. cit.*, p. 811-812).

¹³⁴⁰ Mihai Maxim, *Documente turcești privind kazaua Giurgiului în sec. al XVI-lea*, în vol. Ilfov. File de istorie, Buc., 1978, p. 189.

¹³⁴¹ DIR, B, veac XVI, vol. III, doc. 413, p. 359.

administrative, otoman și românesc, erau marcate de borne speciale, după reglementările convenite între cele două părți¹³⁴², dar hotarul nu a rămas fix, turcii încalcându-l adesea, motiv pentru care voievozii români făceau plângeri la Poartă pentru restabilirea vechilor hotare. Mihnea Turcitul a obținut la 8 mai 1578 un firman al sultanului Murad al II-lea care confirma frontierele fixate de o comisie solicitată de predecesorul său, Alexandru Mihnea, sultanului Selim al II-lea, redând astfel Drumului Banului, atât la Turnu cât și la Giurgiu, caracterul de linie de hotar¹³⁴³. Cetatea Giurgiu, numită în documentele otomane Yerkökü¹³⁴⁴, se delimita de Țara Românească pe o linie care la est unea Dunărea cu lacul Chiriva, apoi se îndrepta prin valea Cosova până unde se unea cu Drumul Banului, mai departe pe lângă hotarele satelor [Stănești, Gurban], și Paraipani, ocolea pe lângă lacul Mahâru și ajungea din nou la Dunăre. În document erau orânduite locurile de pășune și cui revenea peștele din lacuri¹³⁴⁵. Cetatea Turnu, dispunea de un teritoriu mai mic. La vest se întindea de la Dunăre, din fața gurii Oltului, urca spre nord pe lângă satul Ciupelnița (Ciuperceni?) până în fața satului Lița, se îndrepta către est pe lângă drumul Segarcei, apoi cotea spre sud, spre Dunăre, pe drumul numit Torpan [Troian]¹³⁴⁶.

De-a lungul timpului, conflictele de graniță datorate tendințelor locuitorilor musulmani, dar și administrației turcești de încălcare a lor și de comitere a unor abuzuri în teritoriul românesc, s-au soldat, pe de o parte, cu repetate reclamații și intervenții ale domnitorilor la Înalta Poartă, la care sultanii au răspuns cu noi firme pentru oprirea acestor agresiuni¹³⁴⁷, iar, pe de altă parte, cu întocmirea de hotărnicii la anumite intervale, mai complete și precise, în stabilirea limitelor litigioase ale acestor enclave otomane. Pentru Turnu avem două documente târzii, din secolul XVIII, care confirmă aceste necesități: scrisoarea boierilor către Mimiș aga, împuternicitul sultanului Mustafa al III-lea pentru îndreptarea

¹³⁴² Mihai Maxim, *Le statut des pays roumaine envers de Porte Ottomane aux XVIe-XVIIe siècles*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, XXIV, nr. 1-2, Buc., 1985, p. 35.

¹³⁴³ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 476.

¹³⁴⁴ În limba turcă însemnând „rădăcina pământului”, sau „morcovul” (vezi Mihai Maxim, *Documente turcești*, p. 188).

¹³⁴⁵ H. Dj. Siruni, *Acte turcești privitoare la hotarele dunărene ale Țării Românești*, în RA, V, nr. 1, 1942, p. 145 și Mihail Guboglu, *Catalogul documentelor turcești*, p. 43, doc. 86.

¹³⁴⁶ *Ibidem*, p. 145 și *Ibidem*, p. 43.

¹³⁴⁷ Câteva situații, este drept din sec. al XVIII-lea, care aveau cu siguranță precedente și în secolele anterioare, le folosim ca exemple: la 2 mai 1764, prin firman împăărătesc, sultanul ordonă ca funcționarii Silistrei și Nicopolei să nu mai încalce nici un pic din teritoriul Țării Românești (vezi Mihail Guboglu, *op.cit.*, p. 70); la 17-26 iunie 1768 Mustafa al III-lea dă poruncă în legătură cu conflictele de graniță dintre români și cei din kazaua Giurgiu și tot la aceeași dată se cere un firman care să ratifice sentința vicejudecătorului de Silistra în același litigiu și care să interzică celor din Giurgiu să semene, să cosească iarbă și să taie lemne pe pământul Țării Românești (vezi *Ibidem*, p. 77).

hotarelor de la Ada-Kaleh la Brăila, din anul 1764 și hotărnicia lui Pârvu Cantacuzino din anul 1767¹³⁴⁸.

Din punct de vedere juridico-administrativ, în *kazaua* de la Giurgiu cele mai înalte atribuții le avea *kadiul*, care judeca după legea sfântă musulmană, chiar dacă unii împetricinați erau creștini, atât din interiorul kazalei cât și din teritoriul românesc, dacă erau pricini de hotar¹³⁴⁹. De altfel, Poarta a trebuit să intervină de nenumărate ori cu cereri către acest dregător pentru stoparea abuzurilor turcești dincolo de granița cu Țara Românească. Cât de reprezentativ era acest funcționar s-a putut vedea în momentul în care, atunci când Mihai Viteazul i-a chemat pe creditorii turci la București pentru reglementarea datoriilor, a convocat și *kadiul* de Giurgiu, în calitate de reprezentant și garant al Porții Otomane¹³⁵⁰.

La Turnu, în secolele XVI și XVII, cel mai important dregător otoman era *naib-ul*, circumscripția sa fiind un *niabet*. Într-un ordin din 12 iulie 1566 adresat *kadiului* de Nicopole se constată că schela și orașelul Turnu depindeau administrativ de acesta. În registrul de recensământ din anul 1568 în subordinea sangeakbeilikului de la Nicopole nu figurează un *cadiu* de Turnu, iar în registrul secretariatului oilor din anii 1612-1613 nu este nici o semnalare a unei kazale cu numele Turnu, Holovnik sau Kule¹³⁵¹. Faptul este confirmat de lipsa mențiunilor documentare exprese a denumirii de *cadiu* și *kaza de Turnu* în actele administrației otomane pentru acest teritoriu, de altfel redus ca suprafață, pentru toată perioada ocupației turcești, cu mici excepții, precum și de către Evlia Celebi care, vizitând regiunea, consemnează tocmai titulatura de *niabet* a acestei unități administrative¹³⁵². Cetatea, la rândul ei era condusă de un *dizdar* (pârcălab) și nu de un *cadiu*, iar schela de un *emin*.

Referitor la populația nemusulmană cuprinsă în cele două teritorii, îndeosebi la cea din orașul Giurgiu și din împrejurimile sale, cele mai importante informații sunt furnizate de condicile financiare, cum este cea din anul 1697, care a înregistrat contribuabilii de gizie¹³⁵³ nominal, pe localități. În *kazaua* Giurgiu figurau la acea dată 2155 de raiale în mahalalele orașului și în restul teritoriului, în cele 21 de sate numite cu numele stăpânului locului (cele mai multe turcești), și 2070 de raiale care lucrau pe vasele flotei imperiale de pe Dunăre¹³⁵⁴.

¹³⁴⁸ Radu Perianu, *Raiaua Turnu. Un plan topografic al raialei*, în RIR, vol. XIII, fasc. I, 1943, p. 56-57.

¹³⁴⁹ Mihai Maxim, *Documente turcești*, p. 192. Cauzele cele mai numeroase de judecată erau cele referitoare la furturile de cai și de vite săvârșite de turci asupra populației românești, a cărei mărturie nu avea valabilitate în fața „instanței” otomane.

¹³⁵⁰ Mihail Guboglu, Mustafa Ali Mehmet, *Cronici turcești*, p. 499-500.

¹³⁵¹ Liviu Maxim, *L'échelle et la forteresse danubienne de Turnu (Holovnik, Kulé) à la lumière des nouveaux documents ottomans*, în *Romano-Turcica*, I, Istanbul, 2003, p. 119.

¹³⁵² *Călători străini*, vol. VI, p. 705.

¹³⁵³ Gizia este tributul (haraciul) anual încasat de la raiale (bărbați valizi, capi de familie nemusulmani).

¹³⁵⁴ Valeriu Veliman, *O condică turcească referitoare la populația nemusulmană din Giurgiu și împrejurimile sale la sfârșitul sec. al XVII-lea*, în vol. Ilfov. File de istorie, Buc., 1978, p. 196.

Se poate aprecia, așadar, că populația creștină, majoritar românească după numele din adevărurile, din kazaua Giurgiu, era la sfârșitul sec. al XVII-lea de aproximativ 20.000 de locuitori, la care se adaugă, evident, populația musulmană din orașul Giurgiu și din sate, numite ciftlikuri¹³⁵⁵, al căror număr nu poate fi încă apreciat¹³⁵⁶.

Pentru teritoriul Turnului, singurele informații sunt cele oferite de Celebi, care, la jumătatea sec. al XVII-lea aprecia populația orașului întemeiat de Mehmed I¹³⁵⁷ la 300 de case, aflate în jurul cetății (aprox. 1500 locuitori), iar în ceea ce privește satele, toate sursele documentare citează, între sec. al XVI-lea și al XVIII-lea, cel mult 3 sate concomitent.

Despre efectivele garnizoanelor turcești care păzeau cetățile Giurgiu și Turnu se cunosc date din statistici și condici bugetare otomane care indică în a doua jumătate a sec. al XVI-lea la Giurgiu cel mult 200 de militari plătiți cu 3-7 aspri pe zi¹³⁵⁸, iar la Turnu un număr de 41 de oșteni – 33 de arbaletieri și 8 tunari¹³⁵⁹. Spre sfârșitul sec. al XVII-lea, în anul 1669-1670, la Turnu se găseau numai 18 militari¹³⁶⁰.

În orice caz, este vizibilă diminuarea importanței strategico - militare a celor două cetăți pe măsura întăririi regimului de dominație otomană asupra țărilor române, ele păstrându-și în continuare importanța ca centre comerciale și vamale, mai ales Giurgiu, care făcea legătura directă dintre București și Istanbul.

CONCLUZII

Studiul istoric, oricât de limitat, privind regiunea generic denumită *Sud-Vestul Munteniei*, care de fapt reunește două județe actuale, *Teleormanul și Giurgiu*, conduce la observația că aceasta a evoluat ca o expresie a stadiului în care se găseau structurile economice, sociale și politice ale spațiului românesc extracarpatic cât și a contextului sud-est european și a purtat amprenta condițiilor concret – istorice locale.

Primele consemnări documentare despre acest teritoriu au apărut destul de târziu în evul mediu, în ultimele două decenii ale sec. al XIV-lea, marcând un decalaj semnificativ

¹³⁵⁵ Un ciftlic era constituit, din case, grădini cu chioșc, vii, livezi, semănături și diferite alte hangarale. La jumătatea sec. al XVIII-lea valoarea ciftlicului numit Ciungul era de 6000 de guruși (vezi Mihail Guboglu, Mustafa Ali Mehmet, *op. cit.*, p.58).

¹³⁵⁶ Un secol mai târziu, în 1778, Bauer consemnează în raiaua Giurgiu 38 de sate, cele mai multe purtând nume turcești (vezi Fr. Bauer, *op. cit.*, p.193).

¹³⁵⁷ *Călători străini, loc. cit.*

¹³⁵⁸ Mihai Maxim, *Documente turcești*, nota 46, p. 193.

¹³⁵⁹ N. Todorov, B. Netkov, *Turski izvori za bălgarskoto istoria, vec. XV-XVI*, vol. II, Sofia, 1966, p. 312-315.

¹³⁶⁰ Comparativ, în același an erau plătiți 248 oșteni în Cetatea Chilieii, 148 la Brăila, 63 la Tulcea, 622 la Oradea (vezi Mihai Maxim, *Teritorii românești*, p. 812).

între momentul începuturilor așezărilor omenești și organizării teritoriale și primele menționări ale existenței acestora.

La început izvoarele scrise sunt cele externe. În însemnările călătorilor străini, dincolo de inexactitățile inerente, figurează cele dintâi referiri despre localitățile pe care le-au întâlnit în cale în această regiune: pelerinii catolici Peter Sparnau și Ulrich von Tennstädt desemnează explicit Zimnicea ca oraș și în mod indirect Roșiorii de Vede (pe tot traseul ei indicând exclusiv orașele); pentru Giurgiu există beneficiul imaginii cetățuiei sale în Codexul parizian și numele pe axa de circulație a Itinerariului de la Bruges. Ținând cont de insuficiența datelor despre orașele dintre Carpați și Dunăre în epocă, valoarea acestor informații nu poate fi ignorată atunci când se discută *statutul* sau *calitatea* acestor centre de locuire cu atât mai mult cu cât problema eventualei *crystalizări urbane* are legătură cu o continuitate ori periodicitate de locuire (la Zimnicea s-au descoperit bordeie din sec X-XI și un cuptor de reducere a minereului de fier, din aceeași epocă), sau este congruentă cu existența unor fortificații (turnul–donjon bizantin la Giurgiu și posibila fază bizantină la Turnu).

Apariția documentelor interne, la început emise în cancelaria domnească și mai apoi provenite din diverse alte surse și coroborarea lor cu izvoarele narrative - istorice, literare sau geografice, cu cele onomastice și în special cu izvoarele arheologice și numismatice, permit o reconstituire aproximativă a procesului de evoluție demografică în regiune.

Condiționate de mecanisme de determinare reciprocă cu cadrul natural, așezările umane medievale, în majoritatea lor covârșitoare *sate*, sunt în bună parte o continuare a vechilor obști sătești grupate pe văile râurilor sau în lunca și bălțile Dunării. Populația lor exploata, prin ocupații străvechi ca pescuitul și vânătoarea, resursele locale, uneori până la epuizare, așa explicându-se dispariția în scurt timp, prin defrișare, a arealului imensei păduri a *Deli-Ormanului* ce ocupa nord-estul regiunii și slaba populare a stepei din interfluvii, rămasă așa până astăzi.

Cu toată precaritatea informațiilor din documentele de arhivă, valorificarea lor intensivă dovedește că între sec. al XV-lea și al XVII-lea și în mod special în ultima sută de ani a intervalului, în județele Teleorman și Giurgiu numărul *satelor existente* sau *existente și dispărute* a fost mult mai mare decât s-a considerat până în prezent. De exemplu în județul istoric Teleorman s-au putut identifica astfel aproximativ 47 de sate necuprinse în harta din anul 2004 și s-au putut îndrepta unele erori în localizarea care părea incertă sau greșită a unor sate. Se poate considera astfel că densitatea așezărilor și implicit numărul populației din această zonă a câmpiei joase depășește toate estimările de până acum.

Cât privește ocupațiile locuitorilor acestor așezări, din analiza materialului documentar și arheologic prezentat de noi rezultă că *agricultura* era *îndeletnicirea de bază*. Fertilitatea crescută a solului, clima adecvată, suprafețele mari de luciu de apă au determinat păstrarea acestei ocupații arhaice, în condițiile în care proximitatea porturilor cu schele pentru export le ofereau posibilitatea unei mai bune valorificări a produselor. Producția agricolă este astfel determinată nu numai de nevoile proprii ci și de cererea pieței, așa cum rezultă din regulamentele vamale ale porturilor. Se cultivau în special cerealele, atât pentru hrana oamenilor cât și pentru furaje, se creșteau animale, în mod deosebit oile, masiv cumpărate de către musulmanii din Imperiul Otoman datorită obiceiurilor lor alimentare, se practica stupăritul pentru miere și ceară. Acestea nu au exclus altfel de culturi de plante sau creșterea și a altor animale, exemplul cel mai elocvent fiind vița de vie, larg cultivată, probabil doar pentru asigurarea nevoilor personale și a vitelor mari, folosite ca animale de povară și uneori ca monedă de schimb. Din ansamblul acestor îndeletniciri de bază au rezultat și altele *conexe*, cum ar fi *morăritul* - vadurile de moară și morile fiind o realitate constantă aproape în fiecare sat sau pescuitul în apele curgătoare și mai ales în bălți și heleștee. Majoritatea meșteșugarilor valorificau de fapt rezultatele acestor activități agricole: *măcelarii*, *cojocarii*, *abagii*, *cizmarii* etc.

Și *comerțul*, local sau exterior, nu face altceva decât să pună în valoare produsele agricole specifice regiunii. În legătură cu comerțul, o ocupație foarte pragmatică de altfel, ni se pare relevant faptul că el este practicat, după cum se menționează în documente, de toate categoriile sociale, nu numai de târgoveți: de boieri, de mănăstiri și chiar de țărani. Ca o consecință a unei intense circulații a mărfurilor, locale și de tranzit, regiunea era străbătută în tot evul mediu de o *rețea de drumuri*, unele adevărate căi europene - Drumul Sibiului prin Turnu și Calea de la București la Istanbul, prin Giurgiu, altele care legau provinciile românești, cum erau Drumurile Oilor, așa cum am putut demonstra pe baza datelor arhivistice.

O contribuție majoră în încercarea de clarificare a trăsăturilor specifice ale vetrelor de locuire medievale în sud-vestul Munteniei o are cercetarea arheologică. Cu toată insuficiența și lipsa de amploare a investigațiilor, unele rezultate sunt concludente: toate așezările se încadrează în *tipul deschis*, beneficiind uneori de protecția naturală –râpe sau zone mlăștinoase ca în cazul celor de la Zimnicea și Răreanca-Bragadiru, sau de protecția unor fortificații mai vechi și dezafectate, ca la Poiana-Flămânda și Frumoasa; toate aceste contexte de locuire au avut o existență relativ scurtă, databilă, cu monede, cel mai probabil în intervalul cu limita inferioară la jumătatea veacului al XIV-lea și cea superioară la începutul

celui de-al XV-lea, *nu au cunoscut faze succesive de existență și au suferit distrugeri totale bruște*, unanim asociate cu expedițiile otomane la nordul Dunării în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân. Construcțiile din aceste așezări se potrivesc unei *arhitecturi de paiantă*. Locuințele, cel puțin în stadiul actual al cercetării, neprezentând diferențieri formale față de statutul urban sau rural al așezării și nici în funcție de starea materială a locuitorilor, sunt în majoritatea lor covârșitoare *bordeie semiîngropate* și sunt constituite dintr-o singură încăpere. Același tip de locuință va fi utilizat și în secolele următoare, așa cum s-a demonstrat cu așezările mai recente, din sec. XVI-XVII, de la Udeni și Gogoșari.

Materialul arheologic rezultat din excavațiile arheologice și din descoperirile întâmplătoare *nu conține nici el elemente care să delimiteze sfera vieții urbane de cea sătească*. În toată perioada analizată în inventarul așezărilor ceramica ocupă locul principal, tipul de bază rămânând *ceramica de uz comun*, nesmălțuită, răspândită în locuințe și gropi menajere. Ceramica smălțuită, numeric mult mai redusă, denotă pe lângă o remarcabilă reușită artistică și un proces de pătrundere a produselor de calitate superioară în medii tot mai diverse. *Ceramica smălțuită și sgraffitată* din complexul medieval de la *Zimnicea*, care se evidențiază prin repertoriul de forme și motive decorative caracteristic întregului areal al ceramici bizantine și post bizantine, relevă o altă poartă de pătrundere a influenței culturale bizantine și sud-dunărene în societatea românească, în epoca imediat următoare formării și consolidării statului feudal.

Poziția geografică strategică, de graniță, a regiunii și proximitatea Imperiului Otoman, care la sfârșitul sec. al XIV-lea ocupase deja malul drept al Dunării, au constituit premisele încadrării structurilor locale de apărare în sistemul defensiv al întregii țări, inițiat de Mircea cel Bătrân. Astfel *arhitectura de apărare*, materializată prin cele două cetăți de zid, Turnu și Giurgiu și fortificația de pământ de la Frumoasa (față de încadrarea cronologică în perioadă a celor de la Roșiorii de Vede și Frățești având rezerve) și-a îndeplinit funcțiunea o perioadă de timp scurtă, de câteva decenii, până la ocuparea definitivă de către turci a liniei de nord a Dunării, după care cetatea Frumoasa a fost abandonată, iar cetățile Turnu și Giurgiu vor intra pentru patru veacuri în sistemul defensiv al Imperiului turcesc.

Arhitectura civilă din regiune este ilustrată în sec. al XVII-lea de *reședințele nobiliare*, veritabile ansambluri de *arhitectură de zid*, care răspundeau unor *necesități și funcțiuni complexe* cum erau cele de *locuire și religioase*, fără a avea și un rol *defensiv*. Numărul lor este redus și probabil că în epocă exista o motivație pentru acesta, iar faptul este întărit de lipsa totală a reședințelor domnești, cu toate că o bună parte din acest teritoriu a făcut parte din domeniul domnesc. Aceste curți boierești, puternic influențate de modele

aduse atât din Răsărit cât și din Apus, erau compuse din două cadre principale. *Casele*, care nu dispuneau de incinte fortificate, erau ridicate pe pivnițe ample, cu foișoare pentru belvedere (Balaci, Dobreni), acoperite cu olane (Dobreni), amintind de palatele constantinopolitane cu turnuri și cupole (Coiani-Mironești), sau cu aspect de palat occidental placat cu piatră și cu ancadramentele profilate și decorate cu blazonul familiei (Herești), unele aveau chiar pretenții de lux prin amenajările peisagistice. *Bisericile* de curte, corespunzătoare programului arhitectonic al epocii, de dimensiuni medii (Dobreni, Coiani-Mironești) sau aulice (Balaci), îndeplineau și rolul de lăcaș de cult al comunității sătești locale, motiv pentru care erau întotdeauna amplasate într-o incintă diferită de cea a caselor.

Și *arhitectura religioasă* are reprezentativitate cronologic târzie, majoritatea edificiilor de cult - ansambluri sau biserici mănăstirești și lăcașuri de mir – au fost fondate în decursul sec. al XVII-lea, căruia îi aparțin din punct de vedere stilistic, atât prin rezolvările constructive și planimetrice cât și prin expresia plastică, excepțiile fiind cele două ctitorii din sec. al XV-lea, mănăstirile Comana și Babele, Comana cunoscând o reînțemeiere și la sfârșitul sec. al XVI-lea, când est posibil să fi fost ridicată și biserica de lemn de la Plăviceni. Din punct de vedere constructiv două din ansamblurile mănăstirești, Comana și Plăviceni au deținut și o *funcțiune defensivă*, datorită fortificațiilor cu care au fost prevăzute: ziduri înalte cu ferestre de tragere, turnuri de poartă și clopotniță masive, cu atribuții de pază și supraveghere, mănăstirea Comana fiind dotată în plus și cu turnuri de colț, destinate folosirii artileriei.

În urma discuției despre arhitectura medievală în sud-vestul Munteniei, concluzia este că *arhitectura civilă* a fost în toată perioada o arhitectură dominată de construcțiile din *paianță*, care vor coexista doar în ultimul secol al acesteia cu puține construcții de zid, *piatra* și *cărămidă* rămânând materialul de construcție predilect al *arhitecturii militare și religioase*. Se ridică astfel o întrebare inevitabilă: cum a fost posibil ca într-o regiune dominată de pădurea de stejar *să nu se dezvolte o civilizație a lemnului*, similară celei din alte zone ale țării? Răspunsul ar trebui căutat mai degrabă în instabilitatea vetrelor de așezări și necesității reîncropirii lor rapide, decât în lipsa materiei prime care oricum era disponibilă și de bună calitate. Ipoteza poate fi verificată, căci până în vremurile moderne bisericile de lemn, destul de numeroase, erau lucrate întotdeauna de meșteri din zona de deal și aduse și asamblate în satele din Teleorman sau Vlașca.

Fundamentul societății medievale românești a fost, așa cum se știe, întemeiat pe stăpânirea asupra pământului. În județele Teleorman și Vlașca (Giurgiu) *marea proprietate funciară* a fost deținută de *domnie*, de *mănăstiri* și de *boieri*. Dacă pentru sec. XV și XVI se

constată, documentar, că aceasta era concentrată în numele domniei, suveranul fiind cel care dispunea distribuția proprietăților, în timp s-au produs deplasări în structura acestor posesiuni, astfel încât pentru sec. al XVII-lea se observă *regresul domeniului domnesc* și constituirea unor *domenii boierești impresionante*, cu atât mai mult cu cât au fost rezultatul acumulărilor scurte, de la puține generații, instalate în dregătorii înalte, cele mai elocvente exemple fiind domeniile familiilor Grădișteanu și domeniul lui Mareș Băjescu.

Puținele note dedicate *kazalelor* demonstrează că, mai ales pentru perioada de început a ocupației turcești asupra teritoriilor din jurul cetăților Turnu și Giurgiu, istoria lor “rămâne a fi scrisă”, după ce turcologii vor deschide larg arhivele otomane. Până atunci doar constatăm că Poarta s-a străduit să păstreze *relații cel puțin corecte cu populația creștină românească* din imediata apropiere a frontierei Imperiului Otoman – nu de puține ori prin intervenția domnului direct la sultan – și în raporturile cu domnia să-i mențină suveranului Țării Românești *privilegiile economice și vamale* pe care le deținea prin tradiție, dinaintea ocupației otomane a celor două porturi dunărene.

RÉSUMÉ

L'étude historique concernant la région appelée génériquement le *Sud-Ouest de la Munténie* – qui réunit deux départements actuels, *Teleorman et Giurgiu*, tant limitée qu'elle soit, nous mène à l'observation que celle-ci a évolué comme expression de l'étape dans laquelle se trouvaient les structures économiques, sociales et politiques de l'espace roumain extra-carpatique, mais aussi du contexte sud-est européen et a porté l'empreinte des conditions concrètement historiques locales.

Les premières consignations documentaires à l'égard de ce territoire ont été faites tardivement dans le Moyen Âge, pendant les dernières deux décennies du XIVème siècle, marquant ainsi un décalage significatif entre le moment de début des habitats humains et de l'organisation territoriale et les premières mentions de leur existence.

Tout d'abord, les sources écrites sont celles externes. Dans les notes des voyageurs étrangers, au-delà des inexactitudes inhérentes, on trouve les premières mentions à l'égard des localités qu'ils ont rencontré au fil de leur chemin dans cette région. Les pèlerins catholiques Peter Sparnau et Ulrich von Tennstädt désignent explicitement Zimnicea en tant que ville et indirectement Roșiorii de Vede (sur tout leur trajet ils ont indiqué exclusivement les villes); pour Giurgiu il y a l'avantage de l'image de sa petite forteresse dans le Codex parisien et son nom sur l'axe de circulation de l'Itinéraire de Bruges. Ayant en considération l'insuffisance des dates à l'égard des villes situées entre les Carpates et le Danube dans l'époque, la valeur de ces informations ne peut être ignorée quand on prend en discussion *le statut* ou *la qualité* de ces centres d'habitat, d'autant plus que le problème de l'éventuelle *crystallisation urbaine* est lié à une continuité ou périodicité d'habitation (on a découvert à Zimnicea des huttes du X – XIème siècles et un four de réduction du minerai de fer, datant de la même époque), ou il est congruent à l'existence de quelques fortifications (la tour – donjon byzantine de Giurgiu et la possible phase byzantine de Turnu).

L'apparition des documents internes, émis au début par la chancellerie princière et provenus après de différentes autres sources et la corroboration de ceux-ci avec les sources narratives – historiques, littéraires ou géographiques, avec celles onomastiques et spécialement avec les sources archéologiques et numismatiques, nous permettent une reconstitution approximative du processus d'évolution démographique dans la région.

Conditionnés par des mécanismes de détermination réciproque avec le cadre naturel, les habitats humains médiévaux, dans leur grande majorité *des villages*, représentent en bonne partie une continuation des anciennes collectivités villageoises groupées sur les vallées des

rivières ou dans la pré et les étangs du Danube. Leur population exploitait les ressources locales, quelquefois jusqu'à l'épuisement, pratiquant des occupations anciennes comme la pêche et la chasse, ce qui explique donc la disparition à bref délai, par défrichage, de la zone de l'immense forêt du *Deli-Orman*, qui se situait au nord-est de la région et aussi le faible peuplement de la steppe des inter-fleuves, restée ainsi jusqu'à aujourd'hui.

En dépit de la précarité des informations provenant des documents d'archive, leur valorisation intensive démontre le fait qu'entre le XV^{-ième} et le XVII^{-ième} siècles et spécialement pendant la dernière centaine d'années de l'intervalle, le nombre de *villages existants* ou *existants et disparus* dans les départements de Teleorman et Giurgiu a été beaucoup plus grand que ce qu'on a apprécié jusqu'à présent. On peut considérer ainsi que la densité des habitats et implicitement le nombre de la population de cette zone de la plaine basse dépasse fortement toutes les estimations faites jusqu'à maintenant.

En ce qui concerne les occupations des habitants de ces habitats, il résulte de l'analyse du matériel documentaire et archéologique présenté par nous que *l'agriculture* était *le métier de base*. La fertilité accrue du sol, le climat adéquat, les grandes superficies des surfaces lisses d'eau ont déterminé le maintien de cette occupation archaïque, dans les conditions où la proximité des ports avec des passerelles pour l'exportation leur offrait la possibilité d'une meilleure valorisation des produits. La production agricole est ainsi déterminé non seulement par les besoins propres mais aussi par la demande du marché, tel qu'il résulte des règlements douaniers des ports. On cultivait spécialement des céréales, tant pour la nourriture de la population comme pour faire du fourrage, on élevait du bétail, particulièrement des moutons, que les musulmans de l'Empire Ottoman achetaient massivement dû à leurs habitudes alimentaires, on pratiquait l'apiculture pour le miel et la cire. Ceci n'a pas exclu d'autres types des cultures des plantes ou l'élevage d'autres animaux aussi, le meilleur exemple étant la vigne, largement cultivée, peut-être juste pour assurer les besoins personnelles et du gros bétail, utilisé comme bêtes de somme et quelquefois comme monnaie d'échange. De l'ensemble de ces métiers de base ont résulté d'autres *connexes*, comme par exemple *la meunerie* – les bons gués pour les moulins et les moulins étant une réalité constante dans presque chaque village, ou la pêche dans les eaux courantes et notamment dans les marais et les étangs. La majorité des artisans valorisaient en effet les résultats de ces activités agricoles: *les bouchers, les pelletiers, les marchands de bure, les cordonniers, etc.*

En même mesure *le commerce*, local ou extérieur, ne faisait autre chose que mettre en valeur les produits agricoles spécifiques à la région. Quant au commerce, un métier très

pragmatique d'ailleurs, d'après les documents c'est évident qu'il était pratiqué par toutes les catégories sociales, pas seulement par les marchands: par les boyards, par les monastères et même par les paysans. Comme conséquence d'une intense circulation des marchandises, locale et de transit, la région était sillonnée dans tout le Moyen Âge par *un réseau de chemins*, certains d'entre eux de vraies voies européennes – La Voie de Sibiu par Turnu et La Voie de Bucarest à Istanbul, par Giurgiu, d'autres qui liaient les provinces roumaines, comme Les Chemins des Moutons, tel qu'on a pu démontrer à partir des dates archivistiques.

La recherche archéologique apporte une contribution majeure aux essais de clarification des traits spécifiques des habitats médiévaux du sud-ouest de la Munténie. Malgré l'insuffisance et le manque d'ampleur des investigations, certains résultats sont concluants: tous les habitats investigués s'encadrent dans *le type ouvert*, ayant parfois le bénéfice de la protection naturelle – escarpements ou zones marécageuses, comme dans le cas de ceux de Zimnicea et de Răreanca-Bragadiru, ou celui de la protection de quelques fortifications plus anciennes et désaffectées, comme ceux de Poiana-Flămânda et Frumoasa; tous ces contextes d'habitation ont eu une existence relativement courte, datable, à travers des monnaies, le plus probablement dans l'intervalle ayant la limite inférieure à la moitié du XIVième siècle et la limite supérieure au début du XVième siècle, *n'ont pas connu des phases successives d'existence et ont souffert des destructions totales soudaines*, unanimement associées aux expéditions ottomanes du nord du Danube pendant le règne de Mircea le Vieux. Les constructions de ces habitats se ressemblent à *une architecture de murs en trellis*. Les demeures, au moins dans le stade actuel de la recherche et puisqu'elles ne présentent pas ni des différenciations formelles à l'égard du statut urbain ou rural de l'habitat, ni par rapport à l'état matériel de habitants, sont dans leur grande majorité *des huttes semi-enterrées* et se constituent d'une seule pièce. Le même type de demeure sera utilisé pendant les siècles suivants, tel qu'on a démontré dans le cas des habitats plus récents, du XVIième – XVIIième siècles, de Udeni et Gogoșari.

Le matériel archéologique résulté des excavations archéologiques et des découvertes casuelles *ne contient lui non plus des éléments qui délimitent la sphère de la vie urbaine de celle villageoise*, notamment à Zimnicea.

Pendant toute la période analysée la céramique occupe la place centrale dans l'inventaire des habitats, le type de base restant *la céramique d'usage commun*, non-émaillée, répandue dans les demeures et les fosses ménagères. Cette catégorie est représentée par *des pots qui servaient à la préparation de la nourriture sur le feu*, raison pour laquelle ces pots ont acquis, comme les marmites, une couleur grise ou même noire, sur les parties exposées le

plus souvent au feu; *des pots destinés aux liquides* – les cruches, les brocs, les verres; *des pots pour servir la table* – les écuelles; *les pots d'usage ménager* – les couvercles, les passoires, les petites lampes paysannes, les fusaïoles. Et le type d'usage de ces pots a déterminé et conditionné leurs dimensions, leur forme et leur décoration.

La céramique émaillée découverte suite aux excavations archéologiques faites dans ces habitats s'inscrit dans la tradition de la céramique byzantine, qu'elle continue, à travers la filière bulgare du deuxième royaume tsariste, même si la technique de fabrication et les motifs décoratifs sont déjà différents et beaucoup simplifiés par rapport aux produits similaires du monde grec-oriental de l'est de la Mer Méditerranée, celle-ci s'adressant de plus en plus à quelques milieux sociaux plus modestes et plus éloignés de Constantinople.

Appelée parfois *artistique*, cette céramique a gardé les formes horizontales, harmonisées esthétiquement avec ses fonctions, sa beauté provenant de la combinaison de la forme avec les autres trois éléments: la pâte, l'émail et le décor pictural.

La technologie de production de la céramique émaillée médiévale correspond aux prétentions évidentes de ce genre aux valences artistiques et celle-ci est commune à la catégorie de poterie découverte dans d'autres habitats contemporains de la Valachie et de la Moldavie, tel qu'elle est commune, de manière générale, à la céramique d'origine byzantine découverte dans les pays balkaniques, notamment en Bulgarie, mais aussi en Grèce, en Turquie, en Syrie et en Palestine, en Égypte, tout comme au nord de la Mer Noire en même mesure.

Du point de vue de la destination, la céramique émaillée était utilisée comme *vaisselle* – des assiettes, des écuelles, des bols, des tasses, des brocs, des coupes, des cruches; comme *pièces à usage ménager* – des chandeliers; ou comme *objets de décoration des murs* – des assiettes et des écuelles –, qui avaient des orifices d'attachement au pied. Un autre argument concernant l'usage pour la décoration de la demeure c'est le fait qu'un nombre de pots – parmi les mieux décorés, sont restaurés depuis des temps anciens, par la soi-disante "couture".

Le principal critère de classification de la céramique émaillée médiévale se base sur *la décoration*, qui constitue le trait le plus important de son esthétique. Ainsi, à base de deux critères – la technique de décoration et les motifs ou les combinaisons des motifs utilisées, on peut encadrer la poterie artistique dans quatre catégories distinctes, mais inégales en ce qui concerne la proportion d'englobement du matériel archéologique: *la céramique sgraffite* – la plus représentative et la plus nombreuse, *la céramique Champlevée*, *la céramique peinte* et *la céramique monochrome*, les derniers trois genres étant modestement illustrés par une petite

quantité de récipients. La conception décorative est subordonnée à deux principes fondamentaux – central et radiaire, et d’après les principaux motifs ornementaux utilisés, la céramique émaillée et sgraffite du XIVième siècle comprend trois grands groupes de décoration, *le décor liniaire – géométrique, le décor végétal, le décor zoomorphe et le décor anthropomorphe.*

La céramique émaillée et sgraffite du complexe médiéval de Zimnicea, en même mesure que celle provenant d’autres centres aussi – des assiettes, des écuelles, des bols, des coupes, des brocs, des cruches, perpétue à travers le répertoire ornemental – qui contient presque tout les motifs, la polychromie et les stylisations classiques de la poterie consacrée il y a quelques siècles dans l’Empire Byzantin.

La position géographique stratégique, frontalière, de la région et la proximité de l’Empire Ottoman, qui avait déjà occupé la rive droite du Danube à la fin du XIVième siècle, ont constitué les prémisses de l’encadrement des structures locales de défense dans le système défensif du pays entier, initié par Mircea le Vieux. Ainsi *l’architecture de défense*, matérialisée à travers les deux citadelles de muraille, de Turnu et de Giurgiu et la fortification de terre de Frumoasa (envers l’encadrement chronologique dans la période de celles de Roșiorii de Vede et de Frățești ayant des réserves) a rempli sa fonction pendant un bref délai, de quelques décennies, jusqu’à l’occupation définitive par les Turcs de la ligne du nord du Danube, après quoi la citadelle de Frumoasa a été abandonnée, et les citadelles de Turnu et de Giurgiu allaient faire partie pour les suivantes quatre siècles du système défensif de l’Empire turc.

L’architecture civile de la région est illustrée dans le XVIIième siècle par quelques *résidences nobiliaires*, de véritables ensembles *d’architecture de muraille*, qui répondaient à quelques *nécessités et fonctions complexes* comme celles *d’habitation et religieuses*, sans avoir aussi un rôle *défensif*. Leur nombre, connu aujourd’hui, est réduit aux cours des boyards de Dobreni, de Coiani-Mironești, de Herești et de Balaci, même si pendant l’époque il y avait peut-être d’autres, également. Cette situation est corrélée aussi avec le manque total de résidences princières, malgré le fait qu’une bonne partie de ce territoire avait fait partie du domaine princier. Ces cours des boyards, fortement influencées par des modèles apportés tant de l’Est comme de l’Ouest, se composaient de deux cadres principaux, les maisons et les chapelles de cour. *Les maisons*, qui ne disposaient pas d’enceintes fortifiées, étaient élevées sur des amples caves, avec des belvédères, couvertes en tuiles et rappelant des palais de Constantinople avec des tours et des coupes, ou ayant l’aspect de palais occidental plaqué

en pierre et avec des encadrements profilés décorés, certains avaient même des prétentions de luxe dûes aux aménagements paysagés.

Pareillement, *l'architecture religieuse* aussi indique une représentativité chronologiquement tardive, la majorité des édifices de culte – des ensembles monacaux ou des monastères et des églises – ont été fondés pendant le XVIIième siècle, auquel ils appartiennent du point de vue stylistique, tant par les résolutions constructives et planimétriques comme par l'expression plastique, sauf les deux fondations du XVième siècle – les monastères de Comana et de Babele, celui de Comana ayant connu un autre rebâtiment à la fin du XVIième siècle, quand probablement l'église en bois d'Aluniș-Plăvniceni aussi a été bâtie. Du point de vue constructif deux ensembles des monastères, celui de Comana et de Plăvniceni, ont détenu également *une fonction défensive*, dûe aux fortifications avec lesquelles ils avaient été prévus: des hautes murailles avec des fenêtres de tir, des tours de porte et clocher massifs, avec des attributions de défense et de surveillance, le monastère de Comana étant doué en plus de tours d'encoignure, destinées à l'usage de l'artillerie. Quoique fondation princière, le monastère de Drăgănești a eu une vie monacale restreinte et il est devenu église, comme les ermitages de Strâmbu et de Didești, tandis que des locaux comme les monastères de Bolintin et de Flocoșani ont perdu leurs traces matérielles, au fil du temps. *Les églises de cour* de Dobreni, de Coiani-Mironești, de Herești et de Balaci, mais probablement de Baldovinești aussi, qui correspondaient au programme architectonique de l'époque – avec des dimensions moyennes ou celles d'une cour princière comme l'église de Balaci, remplissaient en même mesure le rôle de local de culte de la communauté villageoise autochtone, raison pour laquelle elles étaient toujours placées dans une enceinte différente de celle des maisons.

Suite à l'analyse de l'architecture médiévale du sud-ouest de la Munténie, on peut tirer la conclusion que *l'architecture civile* – rurale ou urbaine, a été pendant toute la période une architecture dominée par les constructions en bousillage, qui allaient co-exister uniquement dans le dernier siècle de celle-ci avec les peu nombreuses constructions en mur, *la pierre et la brique* restant le matériel de construction de prédilection pour *l'architecture militaire et religieuse*. Ainsi on se pose une question inévitable: comment a-t-il été possible que dans une région dominée par le bois de chêne *ne se développe pas une civilisation du bois*, similaire à celle des autres régions du pays? La réponse devrait être cherchée plutôt dans l'instabilité des emplacements des habitats et de la nécessité de leur reconstruction rapide, que dans le manque de la matière première qui était de bonne qualité et disponible de toute façon. L'hypothèse peut être vérifiée, car jusqu'aux temps modernes les églises en bois –

relativement nombreuses, étaient exécutées toujours par des artisans provenant de la zone des collines, apportées et assemblées dans les villages de Teleorman et de Vlașca.

Les fondements de la société médiévale roumaine ont été jetés – tel qu'on sait, sur le contrôle du territoire. Dans les départements de Teleorman et de Vlașca *la grande propriété foncière* a été détenue par *le règne, les monastères et les boyards*. Si pour les XVième et XVIième siècles on constate, du point de vue documentaire, que celle-ci était concentrée au nom du règne, le souverain étant celui qui disposait de la distribution des propriétés – en récompensant de ce domaine avec des dons ceux qui lui apportaient des services à lui et aux intérêts du pays et qui douaient les monastères, notamment celles fondées par eux dans le pays et quelques monastères du Mont Athos, à travers le temps des déplacements dans la structure de ces possessions se sont produites. Ainsi, pour le XVIIième siècle on observe le recul du *domaine princier* et la constitution de quelques *domaines des boyards impressionnants*, d'autant plus que dans certains cas ceux-ci ont été le résultat des accumulations brèves, provenant d'un nombre restreint de générations – installées dans des hautes dignités, les exemples les plus éloquents étant les domaines des familles Grădișteanu et le domaine de Mareș Băjescu. Mais il y a eu aussi des domaines – plus réduits, accumulés par de nombreuses générations des boyards, comme les familles Bălăceanu et Năsturel.

Le nombre diminué des notes dédiées aux *kazales* démontre – spécialement pour la période de début de l'occupation turque des territoires environnant les citadelles de Turnu et de Giurgiu, qui a duré pendant quelques centaines d'années, le fait que leur histoire "reste encore d'être écrite", après que les chercheurs turcologues ouvrent largement les archives ottomanes. Jusqu'à ce moment-là, on constate juste que la Porte s'est donnée la peine de garder des relations *au moins correctes avec la population chrétienne roumaine* située dans la proximité immédiate de la frontière de l'Empire Ottoman – pas peu de fois à travers l'intervention directe du roi auprès du sultan – et de maintenir, dans les rapports avec le règne, *les privilèges économiques et douaniers* du souverain de la Valachie, que celui-ci détenait par tradition, avant l'occupation ottomane des deux ports danubiens.

BIBLIOGRAFIE

- Adam, Marieta, *Documente inedite din Arhiva Cretzulescu*, în SMIM, VI, 1973, doc.1, p. 359-361.
- Adameșteanu, Gh.; Drăgan, Elisabeta; Poll, Ingrid; Căpățână, Dan, *Depozitul unui negustor la hanul Stavropoleos*, în CAB, V, 2002, p. 95-125.
- Adameșteanu, Mănuș, Gh.; Căpățână, Dan, *Ceramica Curții Domnești din București sec. XV – XIX*, București, 2002.
- Alexandrescu, Alexandrina, *La nécropole du bronze récent de Zimnicea, dép de Teleorman*, în Dacia, NS, 17, 1973, p. 77-97.
- Alexandrescu, Alexandrina, *Sépultures du premier âge du Fer à Zimnicea*, în Dacia, NS, 22, 1978, p. 115-124.
- Alexandrescu, Alexandrina, *La nécropole Gète de Zimnicea*, în Dacia, NS, 24, 1980, p.19-26.
- Alexiev, Jordan, *Formes et décoration de la céramique sgraffite de Tarnova*, în Bulletin de l'Institute d'Archéologie de l'Academie Bulgare des Sciences, XXXVIII, 1994, p.92-100.
- Andreescu, Radian; Mirea, Pavel; Apope, Ștefan, *Cultura Gumelnița în vestul Munteniei. Așezarea de la Vitănești, județul Teleorman*, în CAMNI, XII, 2004, p. 71-87.
- Andreescu, Radian; Mirea, Pavel; Torcică, Ion; Zaharia, Pompilia; Dumitru, Mădălina, *Măgura, Punct Buduiasca, Boldul lui Moș Ivănuș*, în CCA, Campania 2007, București, 2008, p. 195-198.
- Angelov, Nicolai; Tarnov, Todor, *Patriarhseskiat complex na Tsarevets prez XII-XIV vek*, tom 3, Sofia, 1980.
- Babeș, Mircea; Trohani, Gh.; Spânu, Daniel; Măndescu, Dragoș, *Cercetările arheologice de la Zimnicea-Campania 2001*, în CCA, 2002, p. 344-345.
- Babeș, Mircea; Trohani, Gh.; Spânu, Daniel; Măndescu, Dragoș, *Cercetările arheologice de la Zimnicea – Campania 2002*, în CCA, 2003, p. 347-348.
- Bakirtzis, Charalambos, *Didymoteichon: un centre de céramique post byzantine*, în Balkan Studies, 21, 1, 1980, p. 147-153.
- Bachirtzis, Papanikola, Demetra, *Byzantine Glazed Ceramics. The Art of Sgraffito*, Athens, 1999.
- Baraschi, Silvia, *Sur la production céramique de tradition byzantine au Bas-Danube*, în Études byzantines et postbyzantines, București, 1979, p. 29-37.
- Bauer, Fr., *Mémoires Historiques et géographiques sur la Valachie*, Frankfort et Leipzig, 1778.
- Bălășescu, Al.; Radu, Valeriu, *Raport arheozoologic preliminar asupra faunei din Cetatea Turnu, Turnu Măgurele-Campania 2008*, în CCA, 2009, p. 225.
- Bătrâna, M., Lia, *Podoabe din necropola fostei mănăstiri Comana*, în B M I, an XLII, nr.1, 1973, p. 10-18.
- Bătrâna, Lia; Bătrâna, Adrian, *Evoluția ansamblului fostei mănăstiri Comana în lumina cercetărilor arheologice*, în RMM - MIA, nr.1, 1971, p. 16-23.
- Bărcăcilă, Alexandru, *Tezaurul medieval de la Gogoșu Mehedinți*, în CNA, XIV, 1939, nr. 113 - 114, p. 125-134.
- Bărcăcilă, Alexandru, *Monede și podoabe din metal și fragmente ceramice de la termele Drobetei și din cimitirul medieval suprapus*, în Materiale, V, 1959, p. 769-785.
- Băzgan, Melentina, *Județele Tării Românești până la jumătatea sec. al XVIII-lea*, Ed. Cartea Universitară, București, 2004.
- Bâtcă, Cioară, Mioara; Bâtcă, Vlad, *Zona etnografică Teleorman*, Ed. Sport-Turism București, 1985.
- Bâzu, Olga, *Restaurarea Casei lui Udriște Năsturel din Herești*, în BMI, 4, 1971, p. 53-57.
- Berci, Dumitru, *Săpăturile de la Tangăru*, în MCA, V, 1935, p. 142-143.

- Berciu, Dumitru, *Săpăturile de la Petru Rareș*, în BMJV, II, 1937, p. 1-23.
- Berciu, Dumitru, *Cercetări și descoperiri arheologice în Regiunea București*, în Materiale, II, 1956, p. 491-563.
- Berciu, Dumitru; Mitrea, Bucur, *Unele date privind necropola de la Oinacu, Giurgiu*, în Ilfov. File de Istorie, 1978, p. 99-110.
- Bichir, Gheorghe, *Quelques problèmes des XIII e et XIV siècles dans la Plaine Valaque à la lumière des fouilles de sauvegarde du village de Bragadiru (district de Zimnicea)*, în Dacia, NS, tom 9, 1965, p. 427-439.
- Bichir, Gheorghe, *Cercetări arheologice la Udeni, jud. Teleorman*, în Muzeul National, VII, 1983, p. 31-61.
- Byzantine Glazed ceramics. The Art of Sgraffito*, ed. De Demetra Papanikola – Bakirtzi, Athens, 1999.
- Bobceva, Ljubka, *Sgraffito keramika ot Kaliakra*, în IzVarna, 15, 1979, p. 125-136.
- Bogdan, Ioan, *Documenete privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în veacurile al XV-lea și al XVI-lea*, I, București, 1905.
- Bolliac, Cezar, *Mănăstirile din România: mănăstirile zise brâncovenești*, București, 1863, Tipografia CA Rosetti.
- Bolliac, Cezar, *Opere vol. I-II*, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1956.
- Bolliac Cezar, *Trompeta Carpaților.*, an VII, nr. 758, 1869.
- Brătianu, I. Gheorghe, *O enigma și un miracol istoric: poporul român*, București, 1940.
- Brătuleanu, Anca, *Curtea din Balaci, jud. Teleorman*, în BMI, IV, nr.3 - 4, 1993, p. 17-22.
- Brătuleanu, Anca, *Curți domnești și boierești în România. Valahia veacurilor al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, Ed. Simetria, 1997.
- Brătulescu, Victor; Ilie, Radu, *Mănăstiri și biserici din județul Ilfov*, București, 1935.
- Brezoianu, Ioan, *Mănăstirile zise închinat și călugării străini*, București, 1861.
- Bucureștiul de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*(sub red. prof. I. Ionașcu), Ed. Științifică, București, 1959.
- Budești, Ghika, Nicolae *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, III, veacul al XVII-lea, în BCMI, XXV, 1932, fasc.71-74.
- Busuioc, Elena; Vâlceanu, D., *Ceramica din așezare medievală de la Basarabi-Calafat (sec. al XIV-lea)*, în SCIVA, XXVII, 1976, p. 495-516.
- Butculescu, A. Dimitrie, *Familia Butculescu*, în Figuri contimporane din România, București, f.a.
- Cantacuzino, Gheorghe, *La grande Camp Romain situé près de la commune de Baneasa (d. de Teleorman)*, în Dacia, 1941-1944, p. 441-472.
- Cantacuzino, Gh.; Trohani, Gh., *Săpăturile arheologice de la Cătalui – Căscioarele, jud. Ilfov*, în CAMNI, III, 1979.
- Cantacuzino, Gh., Trohani, Gh., *Cercetările arheologice de la Cernica – Mănăstire*, în CAMNI, IV, 1981, p. 200-239.
- Cantacuzino, I. Gheorghe, Rădulescu, Al., *Considerații asupra ceramicii descoperite la mănăstirea Putna în anul 1971*, în SCIVA, 25, nr. 4, 1974, p. 527-544.
- Cantacuzino, I. Gheorghe, *Cetățile medievale din Țara Românească, sec. XIII-XIV*, Ed. Enciclopedică, București, 1981.
- Cantacuzino, I. Gheorghe; Sion, Gheorghe, *Ruinele Curții feudale de la Coiani – Mironași (județul Giurgiu)*, *Date arheologice și arhitectonice*, în BCMI, I, nr. 1-2, 1990, p. 62-69.
- Catalogul Documentelor Țării Românești din Arhivele Naționale vol. I-VIII*, București, 1947–2006.
- Catrina, Katiușa, *Câteva date despre tezaurul din secolele XIV–XV descoperit la Roșiorii de Vede, județul Teleorman*, în CNG, 1990, p.151-161.

- Călători străini despre Țările Române*, București, vol I – 1968, vol. II – 1970, vol. III – 1971, vol. IV – 1972, vol. V – 1973, vol. VI – 1976, vol. VII – 1980.
- Cătănciu, Bogdan, Ioana *Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului roman*, Alexandria, 1998.
- Căpătână, Dan; Iavorschi, I., *Săpăturile Arheologice de la Cetatea lui Mircea cel Bătrân, Giurgiu*. în vol. Ilfov, File de Istorie, București, 1978.
- Căpătână, Dan, *Giurgiu. Raport arheologic, campania 1997*, în CCA, 1998 p. 21-22.
- Câdea, Ionel; Țânțăreanu, Ecaterina, *Nicolae Iorga în fruntea Comisiunii Monumentelor Istorice și cercetările arheologice de la Cetatea Turnu – Turnu Măgurele*, în vol. Nicolae Iorga 1871 – 1940, Studii și Documente, III, Ed. Univ. București, 2007, p.117-130.
- Câdea, Ionel, Țânțăreanu, Ecaterina, *Cercetările arheologice de la Cetatea Turnu, Turnu Măgurele, Campania 2006*, în CCA, 2007, p. 325-326.
- Cernovodeanu, Paul, *Știri privitoare la o ctitorie a lui Vlad Vodă Călugărul: Schitul Babele*, în GB, XIX, nr. 5-6, 1960, p. 483-497.
- Cernovodeanu, Paul, *Cetatea Giurgiului. Studiu istorico-militar*, în SMMIM, nr. 2 - 3, (1969-1970), p. 76-107.
- Cernovodeanu, Paul, *Bisericile din Roșiorii de Vede*, în, GB, nr. 3-4, 1961, p. 287-307.
- Cernovodeanu, Paul, *Mănăstirea Plăviceni-Olt, un monument genealogic vitregit*, în Arh Gen., I, 1994, nr. 3-4, p. 43-60.
- Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de Simboluri*, vol. I-III, Ed. Artemis, București, 1994-1995.
- Chihai, Pavel, *Modele răsăritene și voievodale în Țara Românească*, în GB, an XXV, nr. 1-2, 1976.
- Chihai, Pavel, *Cetățile lui Mircea cel Bătrân, monumente ale independenței și ale luptei de cruciadă*, în SCIA, tom 24, 1977, p. 53-65.
- Chihai, Pavel, *Cetățile voievodului Mircea cel Bătrân*, în vol. Arta medievală, III, Țara Românească între Bizanț și Occident, București, 1998.
- Chircă, Haralambie, Bălan, C., *O inscripție din 1397-1398 privitoare la stăpânirea Turcească de la Turnu*, în SMIM, III, 1959, p. 359 - 364.
- Chitescu, Lucian, *Fortificațiile din pământ și din lemn de pe teritoriul țărilor române în evul mediu*, în SMMIM, nr. 2-3, 1969-1970, p. 46-62.
- Chitescu, Lucian, Conovici, N., Lungu, Radu, Păunescu, Anca, Rădulescu, Venera, *Cercetări arheologice la Piua Pietrei (orașul de Floci), jud. Ialomița*, în CAMNI III, 1979, p. 199-242.
- Christescu, Vasile, *Il castro romano di Frumoasa*, în Bulletino del museo del Imperio Romano, III, 1932, XI, p. 35-46.
- Chronique du religieux de St. Denis contenant le règne de Charles VI, in Collection de documents inédits sur l'histoire de France*, în Histoire politique, II, Paris, 1840.
- Ciobanu, Radu, *Un monument istoric puțin cunoscut: Cetatea feudală de la Hârșova*, în BMI, XXXIX, 1970, nr. 1, p. 25-30.
- Ciobanu, Radu, *Cetatea Enisala*, în BMI, XL, 1971, nr. 1, p. 21-30.
- Ciocâltan, Valeriu, *Competiția pentru controlul Dunării inferioare*, în RI, tom 35, nr. 11, 1982, p. 1191-1203.
- Comșa, Eugen; Morintz, Sebastian, *Cercetări arheologice în raionul Giurgiu*, în SCIV, IV, nr. 3 - 4, 1953, p. 758-764.
- Comșa, Eugen, *Cercetări arheologice în preajma Lacului Greaca*, în SCIV, 1954, V, 3-4, p. 585-593.
- Comșa, Eugen, *Săpături de salvare și cercetări de suprafață în Reg. București*, în SCIV, 1955, IV, 3 - 4, p. 411-437.

- Comșa, Eugen, *Complexul neolitic de la Radovanu*, în C.C.D.J., VIII, 1990, p. 7-126.
- Comșa, Maria, *Types d'habitations de caractère rural de la région comprise entre les Carpatés Méridionales et le Danube au XIIIe – XVIIe*, în Dacia, NS XXI, 1977, p.299-317.
- Comșa, Maria, *Ein Begräbnis – Fundverband aus dem 9. – 10. Jhr. in Fântânele*, în Dacia, NS, 13, 1969, p. 417-437.
- Comșa, Maria; Bichir, Gh. *Date preliminare cu privire la necropola de la Păuleasca*, în SCIV, Tom. 25, 1973, p. 317 - 320,
- Constantinescu, N. A., *Întinderea raialelor. Cu deosebită privire la raiaua Giurgiului*, în AGA, I, 1910 - 1911, p. 23-86.
- Constantinescu, N. A., *Cetatea Giurgiu, originile și trecutul ei*, în AAR, Mem. Sect. Ist., SII, 1916, p. 485-522.
- Constantinescu, Nicolae, *Le Stade et les perspectives de la recherches archéologique du village médiéval de la Roumanie*, în Dacia NS, VIII, 1964, p. 265-278.
- Constantinescu, Nicolae, *Cetatea de pământ de la Frumoasa*, în SCIV, tom. 16, nr. 1, 1965, p. 731-743.
- Constantinescu, Nicolae Marinescu, Al., *În problema satelor medievale de pe Vedea și Teleorman: Descoperirile arheologice de la Guruieni și Orbeasca de Jos (r. Alexandria)*, în RM, 1, 3, 1965, p.71-76.
- Constantinescu, Nicolae, *Curtea de Argeș. 1200 - 1400. Asupra începuturilor Țării Românești*, Ed. Academiei, București, 1984.
- Constantinescu, Nicolae, *Un tezaur feudal de monede și obiecte de podoabă de pe Valea Teleormanului*, SCVI, 17, nr. 3, 1966, p. 551-555.
- Constantinescu, Nicolae, *Cimitirul medieval de la Guruieni*, Revista. Muzeelor, 3, 1986, p. 71-76.
- Constantinescu, Nicolae, *Coconi. Un sat din Câmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrân*, Ed. Academiei, Buc, 1972.
- Constantinescu, Nicolae, *Fiction chronologique – destin historiographique: Rovine, le 17 Mai 1395 (I)*, în Argessis, Studii și Comunicări, XIII, Pitești, 2004, p.177-194;
- Constantinescu, Nicolae, *Fiction chronologique – destin historiographique: Rovine, le 17 Mai 1395 (II)*, înArgessis, XIV, Pitești, 2005, p. 301-314.
- Constantinescu, Nicolae; Țânțăreanu, Ecaterina, *Reședința nobiliară de la Balaci-Teleorman (sfârșitul sec.al XVII- lea). Contribuții arheologice*, în BM Teohari Antonescu, an IX-XII, nr. 9, 2003 - 2006, p. 165-172.
- Costăchel, Valeria; Panaitescu, P. P.; Cazacu, A., *Viața feudală în Țara Românească și Moldova în sec. XIV – XVII*, Ed. Științifică, București, 1957.
- Coteț, Petre, *Mutarea gurii Oltului*, în RGR, an II, fasc. I - III, 1939, p. 1-8.
- Coteț, Petre, *Câlniștea, o vale tectonică de tip Balcanic*, în Revista. de Geografie, an III, nr.1-3, București, 1946.
- Coteț, Petre, *Câmpia Română. Studiu de geomorfologie integrată*, Ed. Ceres, București, 1976.
- Cristea, V. Stan; Moraru, I.; Țânțăreanu, Ecaterina; Popa, Gh.; Cristea, Gh.; Spiru, I., *Alexandria 160 ani, Monografie*, Alexandria, 1994.
- Cristea, V. Stan; Moraru, I.; Țânțăreanu, Ecaterina; Popa, Gh.; Barabas, Titus; Cristea, Gh., *Monografia județului Teleorman*, Ed. Teleormanul Liber, Alexandria, 1998.
- Cristocea, Spiridon; Țânțăreanu, Ecaterina; Mirea, Pavel, *Cercetările arheologice de la biserica fostei mănăstiri Plăviceni, județul Teleorman*, în Argessis, Studii și Comunicări, Seria Istorie, X, Pitești, 2001, p. 139-155.
- Cristocea, Spiridon, *Din trecutul mării boierimi muntene. Marele ban Mareș Băjescu*, Brăila, 2005.

- Cronici turcești privind Țările Române*, Ed. Mihail Guboglu și Mustafa Mehmed, I, București, 1966.
- Dan, Mihail, Goldenberg, Samuel, *Le commerce balkano-lévantin de la Transilvanie au cours de la seconde moitié du XVIe siècle et au début du XVIIe siècle*, în *RÉSEE.*, V, 1967, 1 - 2, p. 87-117.
- Dâmbovița, Petrescu; M., Sanie, S., *Sondaajul din tell-ul gumelnițean de la Ciolaneștii din Deal*, în *Arh. M.*, VI, 1969, p. 11-53.
- Diaconescu, Viorica, *Două documente românești din sec. al XVII-lea*, Studio Bibliologica, III, București, 1969, p. 841-849.
- Diaconu, Petre; Baraschi, Silvia, *Păciul lui Soare*, Ed. Academiei, București, 1977.
- Documente referitoare la Istoria Județului Teleorman 1441 - 1700*, Catalog, vol. I (sub Red. Maria Georgescu și Gh. Popa), București, 1989.
- Dogaru, Maria, *Heraldica românească*, București, 1994.
- Donat, Ion, *Revelații toponimice pentru istoria neștiută a românilor*. Recenzie. Ed. Ramuri, Craiova, 1941 (extras).
- Donat, Ion, *Așezările omenești din Țara Românească în sec. XIV-XVI*, în *Studii*, IX, 1956, p.75-95.
- Donat, Ion; Conea, I., *Contribution à l'étude de la toponymie péchéenègue – coman de la Plaine Romaine du Bas - Danube*, în vol. Contributions onomastiques, București, Ed. Academiei, 1958, p. 139-168.
- Donat, Ion, *Câteva aspecte geografice ale toponimiei din Țara Românească*, în *Fonetica și Dialectologie*, București, 1962, p. 101-131.
- Donat, Ion, *Păstoritul românesc și problemele sale*, în *Studii*, vol. 19, 1966, p. 281-305.
- Donat, Ion, *Domeniul domnesc în Țara Românească*, sec. XIV- XVI, Ed. Enciclopedică, București, 1996.
- Drăghiceanu, Virgil, *Biserica din Baldovinești – Teleorman*, în *ACMI*, 1914, p. 84-85.
- Drăghiceanu, Virgil, *Pisania mănăstirii Plăviceni-Olt*, în *BCMI*, VII, 1914, p. 144.
- Drăghiceanu, Virgil, *Inscripții referitoare la Bălăceni*, în *BCMI*, VII, 1914, p. 195-196.
- Drăghiceanu, Virgil, *Curtea domnească din Argeș. Note istorice și arheologice*, *BCMI*, nr.10-16, 1917-1923, p. 9-76.
- Drăghicescu, Berciu, Adina, *Repertoriul descoperirilor monetare otomane din teritoriile locuite de români, (sec. XV-XVI)*, în *Caietul seminarului special de științe auxiliare*, Opuscula numismatică, București, 1989.
- Documente privind Istoria României*, B, Țara Românească, veacurile XIII – XV, București, 1951; veacul XVI, vol. I - IV, București, 1951 – 1953; veacul XVII, vol. I - IV, București, 1951-1954.
- Documenta Romaniae Historica*, B. Țara Românească, vol. I – XXXVII, București, 1966-2007.
- Dumitrescu, Hortensia, *Zâmbreasca 1947*, în *Studii de Preistorie*, nr. 3, 2006, p. 173-198.
- Dumitrescu, Vladimir, *Principalele rezultate ale campaniilor de săpături din așezarea neolitică târzie de la Căscioarele*, în *SCIV*, 16, 1965, p. 215-237.
- Dumitriu, Luminița, *Der mittelalterliche Schmuck des Unteren Donaugebietes im 11.-15. Jahrhundert*, București, 2001.
- The New Encyclopedia Britanica*, vol.V, Ed. The University of Chicago, Chicago, 1956
- Dolinescu-Ferche, Suzana, *Raport asupra săpăturilor de la Dulceanca, jud. Teleorman (1962 - 1967)*, în *Materiale*, IX, București, 1970, p. 317-323.
- Dolinescu-Ferche, Suzana, *Așezările din sec. III și VI în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, Ed. Academiei, București, 1974.
- Filitti, C. Ioan, *Ctitorii de la Plăviceni-Olt și neamul Doamnei Stanca*, *Arh. O.*, VI, nr. 32 – 33, 1927, p. 266-281.

- Filitti, C. Ioan, *Proprietatea solului în principatele Române până la 1864*, în vol. Opere alese, Ed. M. Eminescu, București, 1985.
- Florescu, Grigore, *Turnul antic de la Turnu Măgurele. Cercetările arheologice din 1936*, București, 1936.
- Florescu, Grigore, *Cetatea Turnu (Turnu Măgurele)*, în RIR, XV, 1945, p. 432-464.
- Francois, Veronique, *La céramique byzantine à Thassos*, în Études Thassiennes, XVI, Ed. De Boccard, Paris, 1995.
- Gârboviceanu, Petre, *Șapte biserici cu averea lor proprie*, I, București, 1904.
- Gâștescu, Petre; Rusănescu, C.; Breier, Ariadna, *Județul Teleorman*, Ed. Academiei, București, 1976
- Georgescu Pantele, *Dicționarul geografic, statistic, economic și istoric al județului Teleorman*, București, 1897.
- Ghenadie, Episcopul, *Mitropolitul Ungrovlahiei Neofit I*, în BOR, an 2, 1875-1876, p. 315-327; Ibidem, an XIV, 8, 1890-1891, p. 718-724.
- Georgieva, Sonia, *Keramikata ot Dvoretza na tsarevets Tsarevgrad Tarnov*, tom 2, Sofia, 1974.
- Georgieva, Sonia, *Grincearstvo*, în vol. Srednovekoviatskii Cerven, tom I, Sofia, 1985, p. 133-165.
- Gheorghiu, Octavian Teodor, *Arhitectura de apărare din România*, Ed. Tehnică, București, 1985.
- Giurescu, C. Constantin, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino. O descriere a Munteniei la 1700*, în RIR, XIII, 1943, p. 1-28.
- Giurescu, C. Constantin, *Principatele române la începutul sec. XIX. Constatări istorice, geografice, economice, statistice pe temeiul hărții ruse din 1835*, Ed. Științifică, București, 1957.
- Giurescu, C. Constantin, *Istoria pescuitului și a Pisciculturii în România*, I, Ed. Academiei, București, 1964.
- Giurescu, C. Constantin, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Ed. Ceres, București, 1975.
- Giurescu, C. Dinu, *Anatefterul. Condica de porunci a lui C. Brâncoveanu*, în SMIM, V, 1962, p. 353-490.
- Giurescu, C. Dinu, *Relațiile economice ale Țării Românești cu țările Peninsulei Balcanice din sec. al XIV-lea până la mijlocul sec. al XVI-lea*, în Romano – Slavika, XI, București 1965, p. 167-200.
- Giurescu, C. Dinu, *Țara Românească în sec. XIV-XV*, Ed. Științifică, București, 1973.
- Godea, Ioan, *La céramique*, Timișoara, 1995.
- Greceanu, Eugenia, *Casa de piatră din Herești. Studiu arhitectonic*, în MM, I, 1958, p. 131-148.
- Greceanu, Radu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu*, Ed. Academiei, București, 1970.
- Greceanu, Radu, *Casa de piatră din Herești*, în MM, I, 1958, p. 119-129.
- Greceanu, Ștefan, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, București, 1913.
- Guboglu, Mihail, *Catalogul documentelor turcești*, I, Ed. Academiei, București, 1960
- Guboglu, Mihail, Mehmed, Ali Mustafa, *Cronici turcești privind Țările Române. Extrase, sec. XV – mijlocul sec. XVIII*, I, Ed. Academiei, București, 1966.
- Hau, Venera, *Une coupe d'argent de la Serbie médiéval*. În Actes du XIIe Congrès International des études Byzantines III, Beograd, 1966, p. 113-118.
- Hurmuzaki, Eudoxiu, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. I/2 București 1890, vol. XI București, 1900.

- Iakobson, A.L., *Keramica i keramiceskoe proizvodstvo srednevekovoï tavrïkii*, Leningrad, 1979.
- Ilieș, Aurora, *Drumurile și transportul sării în Țara Românească în sec. XV-XIX*, în SMIM, vol.VII, 1974, p. 224-242.
- Inalcik, Halil, *Bursa and the commerce of Levant*, în Journal of Economic and Social History of the Orient, III, 2, 1960, p. 138-139.
- Inalcik, Halil, *Imperiul Otoman, Epoca Clasică*, Ed. Enciclopedică, București, 1996
- Inscripțiile medievale ale României, Orașul București*, I, Ed. Academiei, București, 1965.
- Ionescu, Grigore, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Ed. Academiei, București, 1982,
- Ionașcu, I., *Vechimea mănăstirii din Pădurea cea mare de la Bolintin*, în RI, VII, 193, p. 323-338.
- Ionescu, Gh.T., *Contribuții la istoria românilor, Studii și materiale*, Ed. Istros, Brăila, 2004.
- Iordan, Iorgu, *Dicționar de toponimie românească*, Ed. Academiei, București, 1963.
- Iorga, Nicolae, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. I – XXXI, București, 1901-1906.
- Iorga, Nicolae, *Sate și mănăstiri din România*, București, 1905.
- Iorga, Nicolae, *Inscripții din bisericile României*, I – II, București, 1905 – 1908.
- Iorga, Nicolae, *Constatări istorice cu privire la viața agrară a românilor*, București, 1908.
- Iorga, Nicolae, *Drumuri vechi*, București, 1920.
- Iorga, Nicolae, *Istoria comerțului românesc*, I, București, 1925.
- Iorga, Nicolae, *Drumurile de comerț create de statele românești*, București, 1928.
- Iorga, Nicolae, *Crucea de la Călugăreni*, în BCMI, XXII, 1929, p. 101-105.
- Iorga, Nicolae, *Studii istorice bazate în parte pe documente inedite din Arhiva d-lui Gr. Cantacuzino*, București, 1902.
- Iorga, Nicolae, *Revelații toponimice pentru istoria neștiută a românilor, I, Teleormanul*, București, 1941.
- Iorga, Nicolae, *Istoria românilor prin călători*, Ed. Eminescu, București, 1981.
- Istoria Țării Românești, 1290 – 1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, Ed. Critică C. Grecescu și Dan Simonescu, București, 1960.
- Istoria Românilor, De la universalitatea creștină către Europa "patriilor"*, vol. IV, Ed. Academiei, București, 2001.
- Istoria Românilor, O epocă de înnoiri în spirit european*, vol. V, Ed. Academiei, București, 2003.
- Kretzulescu, Emil, *Doamna Stanca Kretzulescu Basarab*, București, 1924.
- Kuleff, Ivelin, Djingova, Rumyana, *Archeometric Investigation of sgraffito ceramics from medieval Bulgaria*, în Archeologia Bulgarica, V, 2001, 3, p.71-82.
- Lapedatu, Alexandru, *Vlad Vodă Călugărul*, București, 1903.
- Lapedatu, Alexandru, *Mănăstirea Comana. Note istorice. Note arhitectonice și lucrări noi*, în BCMI, nr.1, 1908, p. 9-28.
- Laurian, T. August, *Istriana sau Descrierea cetăților din preajma Dunării descoperite într-o călătorie din vara anului 1845*, în Magazin Istoric pentru Dacia, II, 1846, p. 65-116.
- Leahu, Valeriu; Trohani, Gheorghe; *Două morminte de călăreți nomazi*, în SCIV, tom. 29, 4, 1978, p. 529, 538.
- Lehr, Lia, *Comerțul Țării Românești și Moldovei în a doua jumătate a sec.al XVI-lea și prima jumătate a sec. al XVII-lea*, în SMIM, IV, 1960, p. 245.
- Maguire, Henry, *Materials Analysis of Byzantine Pottery*, Washington DC, 1997, Dumbarton Oaks.
- Makarova, T. I., *Polivnaja keramika v Drevnej Rusii*, Moscova, 1972.

- Manolescu, Radu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (sec. XIV-XVI)*, Ed. Științifică, București, 1965.
- Marcu, Daniela, *Fostul Schit Strâmbu*, în CCA, 2006, p. 166-167 și în CCA, 2008, p. 141-144.
- Martonne, Emmanuel, *La Valachie. Essai sur la monographie géographique*, Paris, 1902.
- Martonne, Emmanuel, *Viața păstorească în Carpații Români*, în Convorbiri Literare, II, an XLVI, 1912, p. 121-127.
- Mateescu, Corneliu; Babeș Mircea, *Cercetări arheologice și săpături de salvare la Fântânele*, în SCIV, tom. 19, nr.2, 1968, p. 283-291.
- Mateescu, Corneliu, *Un bordei din epoca lui Mircea cel Bătrân descoperit la Vădastra*, în Materiale, IX, 1970, p. 337-343.
- Matei, D. Mircea, *Geneză și evoluție urbană în Moldova și Țara Românească*, Ed. Helios, Iași, 1997.
- Maxim, Liviu, *L'échelle et la fortress danubienne de Turnu (Holovnik, Kulé) à la lumière des nouveaux documents ottomans*, în Romano-Turcica I, Istanbul, 2003, p. 117-125.
- Maxim, Mihai, *Documente turcești privind kazaua Giurgiului în sec. al XVI-lea*, în vol. Ilfov. File de Istorie, 1978.
- Maxim Mihai, *Regimul economic al dominației otomane în Moldova și Țara Românească în a doua jumătate a sec. al XVI-lea*, în RI., tom 32, nr. 9, 1979, p. 1731-1735.
- Maxim, Mihai, *Teritorii românești sub administrație otomană în sec. al XVI-lea*, în RI, tom 36, nr. 8, 1983, 802-817.
- Maxim, Mihai, *Le statut des pays roumain envers de Porte Ottomane aux XVI-e-XVII-e siècles*, în *Revue Roumaine d'Historie*, XXIV, nr. 1-2, București, 1985, p. 29-50.
- Mazilu, Dan Horia, *Cronicari Munteni – Studiu introductiv*, în vol. Cronicari Munteni, București 1988.
- Metes, Ștefan, *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul până în veacul al XVIII-lea*, Sighișoara, 1921.
- Metes, Ștefan, *Păstori ardeleni în principatele române*, Arad, 1925.
- Micu, Iolanda; Lungu, Radu, *Domeniul lui Matei Basarab*, în RI, tom 35, nr. 12, 1982, p. 1313-1329.
- Micu, Iolanda; Lungu, Radu, *Aspecte ale patronajului cultural în timpul domniei lui Matei Basarab*, în Mitropolia Olteniei, an XXXVI, nr. 5 – 6, 1984, p. 362-372.
- Mihai, Dana, *Ceramica de Iznik descoperită la Piua Pietrii, Orașul de Floci, com. Giurgeni, jud. Ialomița*, în CAMNI, X, 1997, p. 277-290.
- Mihăilescu, Vintilă, *Vlășia și Mostiștea. Evoluția geografică a două regiuni din Câmpia Română*, în BSRG, XLIII, București, 1925 p. 1-200.
- Minea, Ilie; Boga, T. Leon, *Cum se moșteneau moșiile în Țara Românească până la sfârșitul sec. al XVI-lea: contribuțiuni la istoria vechiului drept în Țara Românească*, I, Iași, 1933.
- Mircești, Constantinescu, N., *Păstoritul transhumant și implicațiile lui în Transilvania și Țara Românească în sec. XVIII – XIX*, Ed. Academiei, București, 1976.
- Mitrea, Bucur; Preda, C., *Săpăturile de salvare de la Gogoșari și Cacaletți*, în SCIV, tom VI, nr. 4, 1955, p. 627-642.
- Mitrea, Bucur, *Monede antice feudale de la Zimnicea*, în SCIV, tom. 16, nr. 2, p. 239-260.
- Mitrea, Bucur, *Un tezaur românesc vechi: Scioaștea Jud. Teleorman*, în BSNR, LXX-LXXIV, nr. 124 – 128, 1976 – 1980, p. 297-304.
- Moiescu, Cristian, *Secolul al XV-lea un „hiatus” și o „stagnare” în evoluția bisericilor de zid din Țara Românească?*, în *Ars Transsilvaniae*, VII, 1997, p. 5-59.
- Moiescu, Cristian, *Arhitectura românească veche*, I, Ed. Meridiane, București, 2001.
- Moiescu, Cristian, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, I, Ed. Meridiane, București, 2002.

- Moiescu, Cristian, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab, Repertoriul edificiilor de cult*, II, Ed. Meridiane, București, 2003.
- Moisil, Constantin, *Privire asupra antichităților preistorice ale României*, în BCMI, III, 1910, p. 122.
- Moisil, Constantin, *Stațiunile preistorice din România*, în BCMI, III, 1910, p. 122-125.
- Morgan, Charles, *The Byzantine Pottery*, în Corinth, XI Cambridge, Massachusetts, 1942.
- Moscalu, Emil, *Noi cetăți traco – getice*, în CAMNI, III, 1979, p. 361-371.
- Moscalu, Emil, Beda, Corneliu, *Descoperirile arheologice de la Pietroșani*, în CAMNI, III, 1979, p. 375-381.
- Moscalu, Emil, *Mormântul princiar de la Peretu*, în Thraco – Dacica, tom VII, 1 – 2, 1986, p. 59-70.
- Moscalu, Emil; Beda, Corneliu, *Bujoru, un tumul cu cazan votiv aparținând culturii Basarabi*, în Thraco – Dacica, 9, 1988, p. 23-47.
- Motogna, Victor, *Politica externă a lui Mircea cel Bătrân*, Gherla, 1924.
- Murgescu, Costin, *Drumurile unității românești*, Ed. Enciclopedică, București, 1966.
- Nandriș, Ștefan, *Documente românești în limba slavă de la muntele Athos*, București, 1937.
- Năsturel, P.V., *Genealogia Năsturelilor*, în Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, vol. XI, 1916, București, p. 37-57.
- Năsturel, Șt. Petre, *Întregiri la genealogia Năsturelilor*, în Dorul, an V, Aalborg, Danemarca, 1995, nr. 68, p. 23-27.
- Neamțu, Eugenia, *Obiectele de podoabă din tezaurul medieval de la Cotul Morii-Popricani*, Arh. M.,1, 1961, p. 283-293.
- Nicolae, Veniamin, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, București, 1982.
- Nestor, Ion, *Săpăturile arheologice de la Zimnicea, jud. Teleorman*, în Studii, anul 2, 1949, p. 116-125.
- Nestor, Ion, *Așezările din societatea primitivă și sclavagistă în reg. Dunărea de Jos. Raport preliminar asupra campaniei de săpături arheologice de la Zimnicea*, în SCIV,1, 1950, p. 93-102.
- Nica, Marin; Deleanu, Elena, *Câteva date despre așezările din sec. VI și XVI de la Piatra-Sat, punctele Nucet și Vadul Codrii*, în SCIVA, tom 45, nr. 1, 1964, p. 61-69.
- Nicolae, Eugen; Păunescu, Emil, *Un tezaur din sec. al XVI-lea descoperit la Radu Vodă, com. Izvoarele, jud. Giurgiu*, în SCN, X, 1993, p. 109-135.
- Nicolescu, Corina, *Ceramica smălțuită din sec. X-XV în lumina ultimelor cercetări arheologice*, în SCIA, an VI, 2, 1959, p. 75-102.
- Nicolescu, Corina; Popa, Radu, *La céramique émaillée des XIIIe – et XIVe siècles de Păcuiul lui Soare*, în Dacia, NS, IX, p. 337-350.
- Nicolescu, Corina; Petrescu, Paul, *Ceramica românească Tradițională*, Ed. Meridiane, București, 1974.
- Nicolescu, Corina, *Case, conace, palate*, Ed. Meridiane, București 1979.
- Nicolescu, Ștefan, *Documente cu privire la istoricul mănăstirii Radu Vodă*, în București, III, 1937, nr. 1-2.
- Nikolakopoulos, Georges, *Réflexion sur l'esthétique de la céramique Byzantine*, în BCH, suppl. XVIII, 1989, p. 317-326.
- Olteanu, Ștefan, *Cercetările cu privire la geneza orașelor medievale din Țara Românească*, în Studii, 1963, nr. 6, p. 1255-1283.
- Olteanu, Ștefan, *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în evul mediu*, Ed. Academiei, București, 1969.
- Orton, C.; Tyers, P.; Vince, A., *Pottery in Archaeology. Manuals in archaeology*, Cambridge, 1993.
- Ovcearov, Todor, *Keramikata na vtoroto Balgarsco tsarstvo*, Ed. Pan-VT, Sofia, 2000.

- Panait, I. Panait, *Observații arheologice pe șantierul de construcții din capitală*, în CAB, I, 1962, p.139-179.
- Panait, I. Panait, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești. Așezarea feudală*, în CAB, II, 1965, p. 190-222.
- Panait, I. Panait; Turcu, Mioara; Constantinescu, Iulia; Cernovodeanu, Paul, *Complexul medieval Tânganu. Cercetări arheologice, numismatice și istorice*, în CAB, II, 1965, p. 240-264.
- Panait, I. Panait, *Începuturile orașului București în lumina cercetărilor arheologice*, în MIM, V, 1968, p. 7-24.
- Panait, I. Panait, *Cercetarea arheologică a culturii materiale din Țara Românească în sec. al XIV-lea*, în SCIV, tom 22, nr. 2, 1971, p. 247-261.
- Panait, I. Panait, *Așezare și locuință în bazinul mijlociu al Argeșului (sec. XIV-XVI)*, în Revista Muzeelor, 3, 1974, p. 238-242.
- Panait, I. Panait, *Considerații privind demografia teritoriului ilfovean în sec. XV-XVI*, în vol. Ilfov. File de Istorie, București, 1978.
- Panaite, Viorel, *Pace, Război și Comerț în islam. Țările Române și dreptul otoman al popoarelor (sec. XV-XVII)*, Ed. All, București, 1997.
- Panaitescu, P., Petre, *Mircea cel Bătrân*, București, 1944.
- Panaitescu, P., Petre, *De ce au fost Țara Românească și Moldova țări separate*, în vol. Interpretări Românești, București, 1994, p. 99-110.
- Papacostea, Șerban, *Începuturile politicii comerciale ale Țării Românești și Moldovei (sec. XIV-XVI). Drum și Stat*, în SMIM, X, 1983, p. 9-56.
- Păunescu, Alexandru, *Paleoliticul și mezoliticul din spațiul cuprins între Carpați și Dunăre*, Ed. Agir, București, 2000.
- Păunescu, Anca, *Ceramica descoperită la Hanul Constantin Vodă*, în CAB, V, 2002, p. 79-94.
- Păunescu, Anca, *Orașul de Floci – un oraș dispărut din Muntenia medievală*, Târgoviște, 2005.
- Păunescu, Emil, *Raport intern*, Giurgiu, 2005.
- Pârvan, Vasile, *Getica, O protoistorie a Daciei*, București, 1926.
- Pârvan, Katiușa, *Un mic tezaur din sec.al XVII-lea descoperit la Stănești, jud. Giurgiu*, în vol. Chișinău 13-15 mai 2001. Comunicări, Studii și Note, București, 2002, p. 203-208.
- Perianu, Radu, *Raiua Turnu. Un plan topografic al raialei*. în RIR, vol. XIII, Fasc. I, 1943, p.52-59.
- Petrescu, Paul; Nicolescu, Corina, *Ceramica românească tradițională*, Ed. Meridiane, București, 1974.
- Petrescu, Paul, *Imagina omului în arta populară românească*, Ed. Meridiane, București, 1969.
- Pillat, Cornelia, *Pictura murală în epoca lui Matei Basarab*, Ed. Meridiane, București, 1980.
- Pletinov, V., *Bitovata keramikata viv Varna XV – XVIII vek*, Ed. Spavena, Varna, 2004.
- Poncea, Traian, *Geneza orașului medieval românesc în spațiul extracarpatic*, Ed. Biblioteca Bucureștilor, București, 1999.
- Popa, Radu, *Culture urbaine et culture villageoise au Bas Danube aux XIIIe et XIVE siècles*, în Actes du Ie Congrès International des Études du Sud-Est Européen, tom II, Athènes, 1972, p. 423-434.
- Popa, Traian, *Descoperiri din perioada La Tène în campaniile de la Malul Roșu (Giurgiu)*, în BMJG, nr. 1, 1995, p. 9-19.
- Popescu, Anca, *Circumscripții vamale otomane în zona Pontului Stâng și a Dunării de Jos, în Național și universal în istoria românilor. Studii oferite prof. Șerban Papacostea*, Ed. Enciclopedică, București, 1998, p. 112-125.

- Popescu, Anca, *Circulația mărfurilor la Dunărea de Jos reflectată în kanunname-le (a doua jumătate a sec. al XVI-lea)*, în RI, tom VI, nr. 3-4, 1995, p. 255-278.
- Popescu, Mihail, *Cetățile turcești dimprejurul Principatelor Române*, în BCMI, tom 52, 1927, p. 76-87.
- Popescu, Radu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, Ed. critică C. Grecescu, București, 1963.
- Popescu, M. Marin, *Obiecte de podoabă sud-dunărene*, în RM, IV, 1967, p. 53-56.
- Popescu, M. Marin, *Podoabe medievale din Țările Române*, Ed. Meridiane, București, 1970.
- Popescu, Oana Mădălina, *Teleormanul medieval. Cercetări de istorie socială, toponimie și onomastică, secolele XIV – XVII*, Ed. Universității București, București, 2008.
- Popp, Mara, *Drumuri și ocupațiuni vechi în Țările Românești*, în BSRG, LVII, 1938, p. 271-287.
- Popp, Nicolae, *Bazinul Dunării, natură și om*, Ed. Litera, București, 1988.
- Postică, Gh., *Românii din Codrii Moldovei în evul mediu timpuriu*, Ed. Universitară, Chișinău, 1994.
- Preda, Constantin, *Un nou aspect al începuturilor epocii La Tène în Dacia. Descoperirea de la Alexandria*, în SCIV, XI, nr. 1, 1960, p. 25-38.
- Preda, Constantin, *Geto-dacii din bazinul Oltului Inferior, Dava de la Sprâncenata*, București, 1986, Ed. Academiei.
- Preda, Constantin, *Contribuții la cunoașterea civilizației Geto-dacice. Așezarea de la Pleașov, jud. Teleorman*, în Thraco-Dacica, tom VII, nr. 1-2, București, 1986, p. 71-100.
- Pușcașu, Voica; Dumitrescu, Ion, *Biserica din Baldovinești*, în BMI, XLI, nr. 4, 1972, p. 58-60.
- Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, vol I 1866, vol. II-1889, vol. III-1896.
- Rădulescu, G., Ionescu, M., *Descoperiri arheologice în raionul Giurgiu*, în SCIV, tom V, 1-2, 1954, p. 325-332.
- Rădulescu, Toma; Predoi, Veronica, *Tezaurul moneter de la Drăgănești-Vlașca, sec. XV – XVII*, în Oltenia Studii și Comunicări, Arheologie-Istorie, XV, Craiova, 2004, p. 47-51.
- Rădulescu, Toma; Predoi, Veronica, *Tezaurul moneter de la Frăsinet, sec. XVII – XVIII*, în Oltenia Studii și Comunicări, Arheologie-Istorie, XV, Craiova, 2004, p. 47-51.
- Rezachevici, Constantin, *Domeniul boieresc al lui Radu Șerban*, în Studii, tom. 23, nr. 3, 1970, p. 469-491.
- Rezachevici, Constantin, *Constantin Brâncoveanu – Zărnești, 1960*, București 1989.
- Rezachevici, Constantin, *Implicarea Giurgiului în relațiile lui Mircea cel Bătrân cu Polonia*, în Revista Istorică, tom XIII, 3-4, 2002, p. 149-159.
- Rezachevici, Constantin, *Mormântul lui Vlad Țepeș – Cea mai plauzibilă ipoteză*, în vol. Închinare lui Petre Țt. Năsturel la 80 de ani, Ed. Istros, Brăila, 2003, p. 245-264.
- Rice, Talbot, David, *The Pottery of Byzantium and the Islamic World*, în Studies in Islamic Art and Architecture in Honor of Prof. K.A.Creswell, Cairo, 1965, p. 195-220.
- Romanescu, M., *Tezaurul de la Covei*, în RIP, 16, 1, 1946, p. 19-39.
- Rosetti, D.V., *Tezaurul de podoabe medievale de la Olteni și elementele lor bizantine*, în BMI, 41, 4, 1972, p. 3-14.
- Rosetti, Radu, *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova de la origini până la 1834*, tom. 1, București, 1907.
- Schuster, Cristian; Popa, Tr., *Cercetările privind epoca bronzului în jud. Giurgiu*, în BMJG, 1995, p. 26-30.
- Sebastyen, Gh., *Renașterea*, Ed. Tehnică, București, 1982.
- Sinigalia, Tereza, *Arhitectura civilă de zid din Țara Românească în sec. XIV-XVIII*, Ed. Vreamea, București, 2000.

- Sinigalia, Tereza, *Repertoriul arhitecturii în Țara Românească 1600 – 1680*, I, Ed. Vreimea, București, 2002
- Siruni, H. Dj., *Acte turcești privitoare la hotarele dunărene ale Țării Românești*, RA, V, 1, 1942, p. 127-165.
- Slătineanu, Barbu, *Ceramica românească*, București, 1938.
Slătineanu, Barbu, *Ceramica feudală românească*, Ed. de Stat pentru Literatură și artă, București, 1958.
- Snagov, I. Dumitriu, *Țările Române în sec. al XIV-lea în Codex Latinus Parisinus*, Ed. Cartea Românească, București, 1979.
- Spieser, Jean Marie, *La céramique Byzantine médiévale* în vol. *Hommes et richesses dans l'Empire Byzantin*, tome 2, VIIIe – Xve siècles, Paris, 1991, p. 249-260.
- Spiru, Ion, *Așezări străvechi în raionul Roșiorii de Vede*, în *Materiale*, V, 1958, p. 695-699.
- Spiru, Ion, *Tezaurul monetar feudal de la Ulmeni – Teleorman*, în *BSNR*, LXVII–LXIX, 1973–1975, p. 171-174.
- Spiru, Ion, *Informații asupra circulației monetare în județul Teleorman în sec. XIV – XIX*, în *BSNR*, LXX–LXXIV, 124–128, 1976–1980, p. 651-655.
- Spiru, Ion; Rusenescu Constanța, *Evoluția limitelor administrative ale județului Teleorman*, în *Studii și Cercetări de Geologie, Geofizică, Geografie*, tom XXVI, București, 1979, p. 97-103.
- Spânu, Daniel, *Istoricul și stadiul actual al cercetărilor arheologice efectuate pe situl „cetate” de la Zimnicea*, în *CAMNI*, 13, 2005, p. 189–212.
- Stahl, Henri, *Studii de sociologie istorică*, Ed. Științifică, București, 1972.
- Stăncescu, Scarlat, *Din trecutul orașului Giurgiu*, București, 1935.
- Steinherr, Beldiceanu, Irène; Beldiceanu, Nicoară, *Act du règne du Selime I concernant quelques échelles danubiennes de Valachie, de Bulgarie et de Dobroudja*, în *Südost – Forschungen*, XXIII, München, 1964, p. 96-108.
- Stoicescu, Nicolae, *Curteni și slujitori, Contribuții la istoria armatei române*, Ed. Militară, București, 1968.
- Stoicescu, Nicolae, *Bibliografia localităților și monumentelor din România*, I, Țara Românească, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1970.
- Stoicescu, Nicolae, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*, Ed. Enciclopedică, București, 1971.
- Stolnici, C. Bălăceanu, *Cele trei săgeți: Saga Bălăcenilor*, Ed. Eminescu, București, 1990.
- Știrbu, Constanța, *Noi tezaururi monetare intrate în patrimoniul muzeului de istorie al RSR*, în *CN*, 1, 1978, p. 91.
- Știrbu, Constanța; Velter, Ana Maria, *Tezaurul de la Pietrele*, București, 1996.
- Știrbu, Constanța, *Documente inedite din sec. al XIX-lea privind unele descoperiri monetare*, în *CN*, 1, 1978, p. 152-154.
- Teodoru, Gheorghe, *Tezaurul feudal timpuriu de obiecte de podoabă descoperit la Voinești Iași*, în *Arh. M.*, 1, 1961, p. 246-263.
- Theodorescu, Răzvan, *Câteva observații asupra unor piese de argintărie din veacul al XIV-lea în jurul continuității artistice balcano-dunărene*, în *SCIA*, 14, 2, 1967, p. 145-153.
- Theodorescu, Răzvan, *Sur les débuts de l'art populaire médiéval roumain*, în *Revu Roumain d'Histoire d'Art*, serie Beaux-Arts, VII, București, 1970, p. 3-12.
- Theodorescu, Răzvan, *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii românești (sec. X-XIV)*, Ed. Academiei, București, 1974.
- Theodorescu, Răzvan, *Civilizația românilor între medieval și modern*, II, Ed. Meridiane, București, 1987.
- Tocilescu, Grigore, *Dacia înainte de romani*, București, 1880.

- Tocilescu, Grigore, *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie*, București, 1900.
- Tocilescu, Grigore, *Monumente epigrafice și sculpturale*, București, 1902.
- Todorov, N., Netkov, B., *Turski izvori za balgarskoto istoria, vek. XV-XVI*, vol. II, Sofia, 1966.
- Trajanescu, D. Ion, *Biserica din Popești – Vlașca*, în BCMI, V, 1911, p. 115-118.
- Trohani, Gh.; Oancea, Al., *Cercetări arheologice pe Valea Glavaciocului*, în CAMNI, IV, 1981, p. 19-29.
- Tudor, Dumitru, Matroșenco, A., *Sucidava*, în MCA, V, 1961, p. 473-404.
- Țvetkova, Bistra, *Regimul schimbului economic dintre teritoriile de la nord și sud de Dunăre în sec. al XVI*, în vol. *Relații româno-bulgare de-a lungul veacurilor (sec. XII-XIX)*, București, 1971, p. 105-150.
- Țvetkova, Bistra, *Actes concernant la vie économique des villes et ports balcanique au XV-e et XVI-e siècles*, în REI, XL, 2, 1972, p. 345-390.
- Tunusli, frații, *Istoria politică și geografică a Țării Românești de la cea mai veche a sa întemeiere până la anul 1774*, trad. de G. Sion, București, 1836.
- Țânțăreanu, Ecaterina; Beda, Corneliu, *Date preliminare asupra tezaurului de la Balta Sărată, com. Crângeni, jud. Teleorman*, în CN, V, 1983, 1983, p. 83-84.
- Țânțăreanu, Ecaterina; Predoi, Veronica, *Cercetările de la Biserica „Sf. Nicolae”, Roșiorii de Vede, Campania 2001*, în CCA, 2002, p. 262-263.
- Țânțăreanu, Ecaterina, *Considerații istorice, arhitectonice și arheologice despre biserica „Sf. Dumitru” a fostei mănăstiri Drăgănești, jud. Teleorman*, în BO, an VI, nr. 1, 2004, Alexandria, p. 176-184.
- Țânțăreanu, Ecaterina, Mirea, Pavel, *Cercetările arheologice din incinta mănăstirii Aluniș-Plăviceni*, în Argessis, Studii și Comunicări, XIV, 2005, p. 243-258.
- Țânțăreanu, Ecaterina, *Date despre locuirea medievală din castrul roman de la Poiana-Flămânda, jud. Teleorman*, în CCDJ, vol. In onorem Silvia Marinescu-Bâlcu, Călărași, 2005, p. 459-640.
- Țânțăreanu, Ecaterina, *Un așezământ monahal mai puțin cunoscut din județul Teleorman – Mănăstirea Flocoșani*, în vol. *Pagini de istorie bisericească teleormăneană*, București, 2006.
- Țânțăreanu, Ecaterina, *O ctitorie de la cumpăna veacurilor XVII și XVIII. Biserica „Adormirea Maicii Domnului” a fostului schit Didești, Jud. Teleorman*, în BCMI, XVII, nr. 1-2, 2006, p. 100-104.
- Țânțăreanu, Ecaterina, *Observații asupra ceramicii medievale de uz comun de la Zimnicea, jud. Teleorman*, în BMJT, Seria Arheologie, 1, 2009, p. 159-174.
- Țânțăreanu, Ecaterina, *Observații asupra ceramicii smălțuite – artistice de la Zimnicea*, în BMJT, Seria Arheologie, 2, 2010, p. 163-171.
- Urechia, V.A., *Istoria Românilor*, I – XIV, București, 1891–1902
- Ujváry, I., *Geografia apelor României*, Ed. Științifică, București, 1972.
- Vâlcu, Aurel; Păunescu, Emil, *Trei tezaure monetare descoperite în județul Teleorman, în Meandre*, An 3, nr. 2(5) Alexandria, 2000, p. 29-30.
- Vâlcu, Aurel, Păunescu, Emil, *Un tezaur monetar din sec. XVI – XVII descoperit la Viișoara, jud. Teleorman*, Chișinău, 28-30 mai 2000, în *Comunicări, Studii și Note*, București, 2001, p. 169-195.
- Vâlsan, George, *Câmpia Română. Contribuțiuni de geografie fizică*, în BSRG, XXXVI, București, 1915.
- Veliman, Valeriu, *O condică turcească referitoare la populația nemusulmană din Giurgiu și împrejurimile sale la sf. Sec. al XVII-lea*, în Ilfov. File de Istorie, 1978.
- Veress, Andrei, *Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească (până la 1821)*, în AAR, Mem. Sect. Ist. București, 1927, p. 127-240

- Velter, Ana Maria, *Un tezaur monetar din sec. XV-XVI descoperit la Ghimpați, jud. Giurgiu*, în CN, 4, 1982, p. 133-139.
- Vilov, Vilo, *Razkopkii na Kaletu v gr.Svištov*, în Arheologia, nr. 4, 1962, p.7-15.
- Voinea, Valentina, *Ceramica complexului cultural Gumelnița-Karanovo VI, Fazele A1 și A2*, Constanța, 2005.
- Vulcănescu, Romulus, *Dicționar de etnologie*, Ed. Albatros, București, 1979.
- Vulpe, Alexandru, *Săpăturile de la Popești*, în CAMNI, X, 1997, p. 163-171.
- Vulpe, Radu, *Așezările getice din Muntenia*, București, 1966.
- Xenopol, A.D., *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, I-XIII, Iași, 1896–1912.
- Yenişehirlioglu, Filiz, *La céramique glaçurée de Gülpınar*, în BCH Suppl, XVIII, 1989, p. 303-315.
- Zalesskaya, Vera, *La céramique Byzantine des XIIe-XIIIe siècles de Chersonèse*, în BCH, Suppl XVIII, 1989, p. 143-149.
- Zimmermann, Fr., *Das Register der Johannes Bruderschaft in Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, Hermanstadt, 1880 (XVI).
- Zimmermann, Fr.; Wern, C.; Müller, Fr.; Gündisch, G., *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, Sibiu – București, 1881-1891.

SURSELE ILUSTRĂȚIILOR

- Pl. II – III Fig. 1, 2. D. Dem. Dimăncescu, *Atlas de facsimile*, 1935.
- Pl. IV Fig. 1 Stolnicul Cantacuzino, *Harta Țării Românești*, 1700, B.A.R. H 1165.
Fig. 2 Jos. Ruhedorff, *Mappa Specialis Walachiae*, B.A.R. H 983.
- Pl. V Fig. 1 Fr. Specht, *Harta 1790 – 1791*, B.A.R. H 1003 DXXVII 6
Fig. 2 *Harta Rusă 1935*, B.A.R. H III 461
- Pl. XII Veronique Francois, *La céramique byzantine à Thassos*, 1995; Ivelin Kuleff, Rumiana Djingova, *Archeometric Investigation off sgraffito ceramics from Medieval Bulgaria*, în *Arheologia Bulgarica*, 2001; Ionel Căndea, *Brăila – origini și evoluții până la jumătatea sec. al XVI-lea*, 1995; Radian Andreescu et al., *Măgura, Punct Buduiasca, Boldul lui Moș Ivănuș*, în CCA, campania 2007, 2008
- Pl. XIII Daniel Spânu, *Istoricul și Stadiul actual al cercetărilor arheologice efectuate pe situl „Cetate” de la Zimnicea*, în CAMNI, 13, 2005, p. 212.
- Pl. XV Idem, *Raport intern*.
- Pl. XVI Fig. 1 Fr. Specht, *Harta 1790 – 1791*, B.A.R. H 1003 D XXVII 6.
Fig. 2 C. Danielescu, B.A.R. H 3227 C cv 46.
- Pl. XVII Fig. 1, 2 Gh. Bichir, *Quelques problèmes des XIII – XIV siècles dans la Plaine Valaque à la lumière des fouilles de sauvegarde du village de Bragadiru*, în *Dacia*, NS, 9, 1965.
- Pl. XVIII Suzana Dolinescu-Ferche, *Raport asupra săpăturilor de la Dulceanca, jud. Teleorman*, în *Materiale*, IX, 1970.
- Pl. XIX Fig. 1 Ioana Bogdan Cătănicu, *Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului Roman*, 1998.
Fig. 2 Idem, *Raport intern*.
- Pl. XX C. Danielescu, B.A.R. H 3227 C cv 49.
- Pl. XXI Fig. 1 Grigore Florescu, *Cetatea Turnu (Turnu Măgurele)*, în *RIR*, XV, 1945.
Fig. 2 Gh. I. Cantacuzino, *Cetățile medievale din Țara Românească, sec. XIII–XIV*, 1981.
- Pl. XXII Fig. 1 Pascu Bolborici, *Turnu Măgurele, consemnări istorice și memorialistice*, 2006.
- Pl. XXIII Fig. 1 D.A.N.I.C., R 3c 228 – 231.
Fig. 2 D.A.N.I.C., R 89c 351 – 354.
- Pl. XXIV Fig. 1 Fr. Specht, B.A.R., H. 1003 D XXVII 6.
Fig. 2 D.A.N.I.C., Planuri, Teleorman, nr. 81.

- Pl. XXV Fig. 1 Arh. Gh. Sion, *Raport intern*.
Fig. 2 Oficiul Național de Cadastru și Publicitate Imobiliară.
- Pl. XXVI Fig. 1 Ing. M. Rada, N. Constantinescu, fotografie inedită.
Fig. 2 Muzeul Național de Istorie a României.
- Pl. XXVII Fig. 1 I. Dumitriu Snagov, *Țările Române în sec. al XIV-lea în Codex Latinus Parisinus*, 1979.
Fig. 2 Arh. Gh. Sion, *Raport intern*.
- Pl. XXVIII Fig. 1 Ing. C. Danielescu, B.A.R. H 3227 C cv 47.
Fig. 2 N. Constantinescu, *Cetatea de pământ de la Frumoasa*, în SCIV, 16, 1965.
- Pl. XXIX Fig. 1 Fr. Specht, B.A.R., H. 1003 D XXVII 6.
- Pl. XXX Fig. 1 Cristian Moiescu, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, vol. I. 2002.
Fig. 2 Idem, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab. Repertoriul edificiilor de cult*, XXXII vol. II, 2003.
- Pl. XXXI Fig. 1 Cristian Moiescu, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab*, vol. I. 2002.
Fig. 2 Idem, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab. Repertoriul edificiilor de cult*, XXXII vol. II, 2003.
- Pl. XXXVII Fig. 1, 2 Arhiva Institutului Național al Patrimoniului.
- Pl. XXXVIII Cristian Moiescu, *Secolul al XV-lea un „hiatus” și o „stagnare” în evoluția bisericilor de zid din Țara Românească?*, în *Ars Transsilvaniae*, XII, 1997.
- Pl. XXXIX Fig. 1, 2 Al. Lepădatu, *Mănăstirea Comana. Note istorice, note arhitectonice și lucrări noi*, în BCMI, 1, 1908.
- Pl. XL Fig. 1 Cristian Moiescu, Plan inedit.
- Pl. XLI Fig. 1, 2 Idem, *Repertoriul edificiilor de cult*, 2003.
- Pl. XLVI Fig. 2 Arh. Mihai Opreanu, *Mănăstirea Plăviceni, jud. Teleorman, Proiect de consolidare și restaurare*, 1998.
- Pl. XLVII Fig. 1 – 3 Arhiva Institutului Național al Patrimoniului
- Pl. XLIX Fig. 1, 2 *Ibidem*
- Pl. L Fig. 5 Suzana Dolinescu-Ferche, *Raport asupra săpăturilor de la Dulceanca, jud. Teleorman*, în *Materiale*, IX, București, 1970.
- Pl. LI Fig. 14 N. Constantinescu, *Cetatea de pământ de la Frumoasa* în SCIV, tom. 16, nr. 1, 1965
- Pl. LII Fig. 7 *Ibidem*.

- Pl. LIII Fig. 10 – 13 Gh. Bichir, *Quelques problèmes des XIIIe et XIVe siècles dans la Plaine Valaque à la lumière des fouilles de sauvegarde du village de Bragadiru (district de Zimnicea)*, în *Dacia*, NS, tom 9, 1965.
- Pl. LXVI Nikola Angelov, Teodor Tarnov, *Patriarhseskiat complex na Tsarevets prez XII - XIV vek*, tom III, 1980.
- Pl. LXXXI Fig 1-4 Sonia Georgieva, *Keramikata ot dvoretza na tsarevets. Tsarevgrad Tărnov*, tom II, 1974
Fig. 5 Eadem, *Grincearstvo*, în vol. *Srednovekoviat Cerven*, tom I, 1985.
- Pl. LXXXVII Fig. 1 – 3 N. Constantinescu, Al. Marinescu, *În problema satelor de pe Vedea și Teleorman: Descoperirile arheologice de la Guruieni și Orbeasca de Jos*, în *RM*, 1, 3, 1965. Luminița Dumitriu, *Der mittelalterliche Schmuck des unteren Donauebietes im 11. – 15. jahrhundert*, 2001.
- Pl. LXXXVIII D. V. Rosetti, *Tezaurul de podoabe Medievale de la Olteni și elementele lor bizantine*, în *BMI*, 41, 4, 1972; Luminița Dumitriu, *Der mittelalterliche Schmuck des unteren Donauebietes im 11. – 15. jahrhundert*, 2001.

INDICE GENERAL

- Ada-Kaleh, insulă 209
 Adam, Marieta 83, 139, 179
 Adameșteanu-Mănuclu, Gh. 180
 Adămești, sat 47, 85, 203
 Adrianopol, oraș 21, 100, 116, 120
 Adunații Copăceni, sat 72
 Afumați, sat 87
 Alb vistier 92
 Albași, sat 200, 201
 Albele, sat 85
 Albeni, sat 47, 85
 Albești, sat 39, 48, 85, 91
 Albu comis 191, 192
 Albu, întărit la Blejești 49, 66, 73
 Albul, întărit în Căminești 73
 Aldeasca, moșie 196
 Aldești, sat 48, 57, 85, 199, 203
 Alexandrescu, Alexandrina 28, 40
 Alexandria, oraș 12, 13, 28, 29, 30, 32, 39, 48, 49, 50, 57, 103, 105, 140, 203
 Alexandru Aldea, domn al Țării Românești 87, 94
 Alexandru Coconul, domn al Țării Românești 50, 59, 60, 62, 64, 69, 89, 135, 145, 189, 190
 Alexandru Iliăș, domn al Țării Românești 48, 52, 57, 72, 73, 78, 79, 95, 133, 145, 190, 191
 Alexandru Mihnea, domn al Țării Românești 208
 Alexandru Mircea, domn al Țării Românești 44, 48, 50, 56, 57, 58, 59, 61, 65, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 145, 187, 189, 195
 Alexandru Scarlat Ghica, domn al Țării Românești 46
 Alexiev, J. 171, 173
 Alfonso Visconti, călător 18
 Aluniș, topic 139
 Aluniș-Plăviceni, mănăstire 32, 33, 83, 130, 139, 140, 141, 142, 144, 179, 221
 Aluta, vezi Olt
 Anca din Coiani, bunica lui Radu Șerban 51, 54, 55, 123, 124, 189, 191
 Anca, fiica lui Radu Șerban 33, 123, 134
 Andreescu, Radian 39, 164
 Andrei călugărul, fost ban 191
 Andrei Taranowski, sol polonez 15
 Andrieșescu, I. 27
 Angelov, Nikola 170, 171, 174
 Anghelina, fiica lui Cazan Năsturel 198
 Aninoasa, sat 91
 Antim Ivireanu, mitropolit al Țării Românești 144
 Anton Verancsics, călător 38, 107
 Antonie Grama, dăruit cu Budenii 191
 Antonie vodă din Popești, domn al Țării Românești 193
 Antoninus Pius împărat 38
 Antonio Lafreeri, călător 25
 Apostol mare paharnic 59, 60, 62, 69, 190
 Arad, oraș 106
 Ardeal 15, 17, 24, 93, 94, 111, 116, 126, 206
 Argeș, râu 9, 12, 27, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 79, 83, 89, 91, 106, 108, 124, 125, 145, 192; ~ județ 45; ~ oraș (capitală) 14, 70, 183, 206; ~ mănăstire 55, 62, 63, 66, 68, 69, 74, 135, 187; ~ episcopie 136
 Armeanca, întărit în Căminești 73
 Arsache, sat 79
 Asia Mică 13
 Așik Pașa Zade, cronicar turc 20
 Atanasie egumen 145
 Atârnați, sat 104
 Atena, oraș 109, 170
 Austria 104
 Ayşe-Sultan, prințesă 17
 Babele, mănăstire 130, 134, 135, 136, 214, 221; ~ sat 71, 86
 Babeș, Mircea 28, 40, 47
 Baci, sat 96
 Badea Bălăceanu mare vornic 127, 150, 153, 195
 Badea Ciutin, întărit la Turci 67, 70, 90, 189
 Badea clucer 23
 Badea logofăt 60
 Badea Oțelea, întărit la Căpotești și Nanoți 73, 78
 Badea vătaf 195
 Badea, din Șuici 53, 56
 Badea, întărit la Ionești 77
 Badea preot 56
 Baiazid I, sultan 17, 20, 31, 105, 108, 177, 205, 206
 Baiazid al II-lea, sultan 21, 105, 184
 Baico, tatăl lui Micu 50
 Baicu logofăt 54
 Bakirtzyis, Ch.163
 Balaci, sat 33, 48, 61, 84, 96, 122, 123, 127, 128, 129, 130, 150, 194, 195, 214, 220, 221
 Baldovinești, sat 85, 130, 133, 152, 153, 221
 Balea, logofăt 79
 Balomirești, sat 85, 201
 Balosin, sat 48
 Balotă, martor din Piatra 61
 Balotești, sat 196, 197
 Balta Berceului 83, 84, 99
 Balta Criva 80
 Balta Doamnei 41, 89, 145
 Balta Greaca 41, 45, 89

- Balta lui Calotă 89
 Balta Romoleț 41
 Balta Sărată, sat 103
 Balta Suhaia 38, 43, 89, 90, 94
 Bar, oraș 104
 Baraschi, Silvia 31, 159, 163, 169, 170, 171, 172, 173, 175
 Barbu Bălăceanu mare clucer 195
 Barbu Urdăreanu mare paharnic 47
 Barbu, din Netezești 149
 Barbu, întărit la Dobrogostea 46
 Barbu, întărit la Dușani 75
 Barbu, întărit la Găvănești 56
 Barbu, întărit la Mârșa 77
 Barbu, vinde la Aldești 48
 Barbulești, sat 71, 85
 Barnea, Ion 34, 119, 179
 Basarab cel Bătrân Laiotă, domn al Țării Românești 44, 47, 52, 56, 57, 63, 73, 89, 145, 186
 Basarab cel Tânăr Țepeluș, domn al Țării Românești 46, 81, 94, 145, 188
 Basarabia 206
 Basarabi-Calafat, topic 111, 112, 170, 171, 172, 175
 Basea, tatăl lui Tudor iuzbașa 52
 Băbiciu, sat 195
 Băcălești, sat 48, 102
 Băcilă, rumân din Drăgănești 54
 Bădicești, sat 48, 85
 Bădinești, sat 71
 Băduleasa/Bădileasa, sat 48, 66, 68, 190
 Bădulești, sat 45
 Băjești, sat 122, 205
 Bălaci, vezi Balaci
 Bălan, C. 207
 Bălășa, doamna lui Constantin Șerban 147
 Bălăceanu Stolnici, C. 194, 196
 Bălăceanu, familie 33, 127, 128, 194, 196, 222
 Bălănoaia, sat 154, 156, 158, 160, 161, 162, 164, 166, 168, 173, 175
 Bălăria, sat 71, 85
 Bălășescu, Adrian 178
 Bălcescu, Nicolae 96
 Bălești, sat 71
 Bălțați, sat 48, 85, 86
 Băneasa, sat 29, 38, 66
 Băneasa-Străulești, sat 109, 159
 Bănești, sat 79, 85
 Băneștii de la Ruia, sat 188
 Bărăgan, câmpie 12, 36, 40, 106
 Bărbătești, sat 48, 86, 193
 Bărboși, sat 49, 86
 Bărcăcilă, Al. 170, 183, 184
 Băsești/Băseani, sat 49, 86, 104
 Bătrâna, Adrian 34, 35, 131, 132, 133, 149
 Bătrâna, Lia 34, 35, 131, 132, 133, 149
 Băzgan, Melentina 44, 45
 Bâcâieni/Bâcâianca/Băcuieni, sat 49, 203
 Bârcă pitar 79
 Bârlad, oraș 116
 Bâscoveni/Bățcoveni, sat 49, 203
 Bâtcă, Vlad 13
 Bâtcov, sat 88
 Bâzu, Olga 126
 Beciu, sat 104
 Beda, Corneliu 39, 40, 103
 Beiu, sat 50
 Belciugata, sat 95
 Beldiceanu Steinherr, Irène 98
 Beldiceanu, Nicoară 98
 Belgia 104
 Belitori, sat 49, 86, 195
 Berbecari, sat 71
 Berceni/Berceani, sat 71, 85
 Berciu, D. 40
 Berești, sat 72
 Bertești, sat 85
 Bianu, I. 126
 Bichir, Gh. 12, 31, 39, 103, 108, 110, 111, 114, 115, 176
 Bistreani, sat 49, 84
 Bizanț 164, 183, 205, 207
 Blăjani, sat 101
 Blejești/Blejăi, sat 40, 49
 Blotori, sat 49, 50, 86, 192
 Boari/Bouari, sat 72, 85, 191
 Boba, întărit la Căminești 73
 Bobceva, Ljubka 174
 Bobe, boier hotarnic 57
 Bodinești, sat 72, 85
 Boga, L. T. 186
 Bogdan Cătănicu, Ioana 12, 32, 38, 40, 110, 114
 Bogdan logofăt 80
 Bogdan, I. 94, 97
 Bojica, întărit la Nenciulești 60
 Bolintin din Vale, sat 71
 Bolintin, mănăstire 46, 72, 78, 87, 89, 91, 145, 188, 221; ~ sat 44, 45, 72, 188
 Bolliac, Cezar 27, 29, 30, 118, 133, 137, 145
 Borobeică, sat 72
 Boteni, sat 201
 Botoroaga, sat 68
 Bracea, sat 49
 Bradu, mănăstire 132
 Bragadiru, sat 31, 32, 64, 96
 Bran, întărit la Câlcești 73
 Brașov, oraș 91, 92, 94, 97, 101, 102, 205
 Brata, martor din Băsești 49

- Bratilov, sat 39, 84
 Bratul negustor 101
 Brazda lui Novac de Sud, topic 95
 Brădășani, sat 50
 Brădet, mănăstire 135
 Brăgleze/Brăgleaze, sat 50
 Brăila, oraș 25, 30, 46, 93, 94, 131, 178, 180, 201, 204, 206, 209, 210
 Brăniștari/Brăniștar, sat 72, 75, 85, 91
 Brătuleanu, Anca 33, 122, 124, 129
 Brătulescu, Victor 148, 200
 Brânceni, sat 50
 Brâncoveanca, sat 55, 146
 Brâncoveni, mănăstire 122; ~ sat 139
 Brebina/Brebine/Brebinari, sat 50
 Brezoianu, I. 35, 130, 131, 133
 Bria, întărit la Ciolănești 52, 190
 Bruges, oraș 14, 118, 211, 216
 Brusa, oraș 98, 100
 Buciumeni, sat 50, 133
 Bucovul, pârâu 31
 Bucșani, sat 23, 44, 71, 72, 73, 145, 188
 Bucșanii de Jos, moșie 79
 Bucur, din Didești 53, 58
 București, oraș 15, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 27, 28, 32, 40, 41, 46, 59, 72, 85, 89, 90, 96, 97, 104, 105, 107, 113, 133, 139, 140, 150, 180, 188, 189, 190, 196, 197, 209, 210, 212, 218; ~ sat 50, 144, 199; ~ mosie 49
 Buda, martor 69
 Buda, oraș 14
 Budeni, sat 85, 133, 191, 201
 Bujoru, sat 39, 40
 Bulbucata, sat 81
 Bulgaria 13, 15, 16, 18, 24, 25, 26, 38, 94, 98, 117, 126, 159, 163, 164, 169, 205, 219
 Bullaciani, toponim în Serbia 194
 Bunea Grădișteanu mare armaș 199, 201, 203
 Bunea-Vâlcu Grădișteanu mare vistier 63, 95, 199, 200, 201, 202, 203
 Burdea, pârâu 37, 39, 83
 Burnas, câmpie 12, 13, 36, 37, 76
 Busuioc, Elena 32, 112, 171, 173
 Butculescu, D. A. 46, 190
 Butculescu, familie 33, 46, 190
 Butea, stăpân în Merișani 58, 61
 Butești/Butiști, sat 44, 50, 53, 88
 Buturugeni, sat 75, 78
 Buzău, oraș 101, 132
- Cacaletți, sat 72, 96
 Cairo, oraș 162
 Calafat, oraș 93
 Calea Albinelor 95
 Calea de la București 212
- Calea Giurgiului 96, 97
 Calea lui Berivoi 97
 Calea Oii vezi Drumul Oii
 Calea Prundului 78
 Calofireasca, moșie 196, 201
 Calomfirești/Calofirești, sat 50, 64, 85, 198
 Calotă, martor din Sitișești 65
 Cambridge, oraș 154, 168
 Cantacuzini, familie 23, 121, 130, 141, 198
 Cantacuzino, G. Gr. 198
 Cantacuzino, Gh. 29, 180
 Cantacuzino, Gh. I. 11, 29, 30, 35, 116, 117, 120, 125, 177, 205
 Caplea jupâneasa, din Brăniștari 72, 75
 Caracal, oraș 189
 Caravaneți, sat 86
 Cazacu, A. 88
 Cazan Năsturel postelnic 125, 197, 198
 Cazan preot 56
 Căcănău, sat 50, 51, 63, 187, 189, 191
 Călărești, sat 51
 Călian, întărit la Stănișlăvești 80
 Călinești, sat 72
 Călmățui, pârâu 37, 38, 41, 44, 47, 52, 54, 56, 57, 58, 62, 63, 64, 65, 66, 69, 83, 84, 89, 90, 94, 95, 186, 187, 189, 191
 Călmățuiul Sec, pârâu 44, 52, 56
 Călugăreni-Coțopenești, sat 73, 74, 79
 Călugăreni, sat 18, 20, 21, 22, 23, 24, 51, 72, 78, 86, 92, 96, 101, 123, 131, 153, 154, 186, 187
 Călugărul, sat 86
 Căminești, sat 73, 191
 Căpățână, Dan 34, 179, 180
 Căpotești, sat 73
 Căptorești/Căptărești, sat 73, 85
 Căscioarele, mănăstire 65, 73; ~ sat 41, 73, 76, Cătălui-Căscioarele, topic 180
 Cătun, sat 51, 92, 192, 198
 Cătunul de Sus, moșie 102
 Căzănești, sat 51, 68, 73, 76, 85, 92
 Căineni, sat 200
 Câlcești, sat 73, 85
 Câlniștea, râu 20, 34, 36, 37, 39, 83, 84, 90, 92, 130, 191
 Câmpia Boianului 36, 37
 Câmpia Burdea 36, 37
 Câmpia Burnazului 12, 13, 28, 36, 37, 84
 Câmpia Dunării 12, 13, 105, 126
 Câmpia Găvanu-Burdea 36, 37
 Câmpia Iminogului 37
 Câmpia Română 9, 13, 31, 34, 36, 37, 39, 41, 90, 108, 130, 179
 Câmpia Teleormanului 37
 Câmpia Urluiului 37

- Câmpul Morților, topic la Zimnicea 28
 Câmpulung, oraș 14, 96, 192, 204
 Cânda medelnicer 55, 64, 68, 196
 Cândea Balotescu postelnic 197
 Cândea pârcălab 189, 196
 Cândea, Ionel 30, 117, 178, 180
 Cârliğați, sat 50, 51, 63, 85, 146, 186, 190
 Cârstea clucer 51, 192, 198
 Cârstea Popescu mare vistier 151
 Cârstea, fiul lui Dumitru grecu 82
 Cârstea, întărit la Popești 78
 Cârstea, întărit la Severin 79
 Cârstian, martor din Lăceni 57
 Cârstian, martor din Văgiulești 68
 Cârstina, sora lui Mihnea Turcitul 189
 Cârtojeni/Cârtojeni/Cărtăjeni/Crătojeni/Cartojeni, sat 51, 76, 80, 191
 Cernat, martor din Scorioaștea 64
 Cernica, întărit la Vrănești 69
 Cernica, mănăstire 180
 Cernovodeanu, Paul 34, 135, 141, 146, 205
 Cerven, oraș 164, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 176
 Cervenia/Cervenie, sat 51, 59, 84, 85, 92, 101, 203
 Cetatea Albă 205, 206
 Cetatea Cazacilor 116, 120, 121
 Chersonesz, port 167, 174
 Chevalier, J. 171
 Chiajna, doamna lui Mircea Ciobanul 23
 Chicago, oraș 9
 Chihaia, Pavel 118, 126, 205
 Chilia, cetate 30, 99, 205, 206, 207
 China 17
 Chira, jupâneasa lui Pătrașcu Bălăceanu 195, 196
 Chircă, Haralambie 207
 Chirculești, sat 73, 74
 Chiriac vornic 80
 Chiriva, lac 208
 Chișinău, oraș 104, 105, 154
 Chițescu, Lucian 116, 180
 Chiverești, sat 51, 85
 Christescu, Vasile 29
 Cioara/Ciora, sat 43, 52, 101, 186, 187, 189
 Cioară, Mioara 13
 Ciobanu, Radu 206
 Ciocănești, sat 85
 Ciocâltan, Valeriu 111, 207
 Ciolănești Deal, sat 39
 Ciolănești, sat 39, 52, 53, 64, 67, 85, 190, 204
 Ciupa Mare, sat 45
 Ciupa, sat 14
 Ciupag, sat 84
 Ciuperceni, sat 40, 208
 Clănița, pârâu 37, 39, 41, 44, 45, 188
 Clejani, sat 23, 135
 Clement episcop 136
 Clocociov, mănăstire 90, 136, 137, 188
 Coastă, sat 201
 Coconi, sat 31, 32, 108, 109, 110, 112, 113, 155, 163, 169, 170, 171, 172, 175, 177
 Codrești/Codrișești/Codrișăști, sat 55, 73, 85
 Codrii Vlăsiei, pădure 40, 42, 82, 90
 Coiani, sat 17, 23, 51, 54, 55, 73, 86, 123, 124, 125, 131, 191, 214, 220
 Coiani-Mironești, topic 35, 85, 122, 123, 124, 130, 148, 149, 214, 220, 221
 Colentina, râu 109
 Colfești, sat 52, 53, 57
 Collovnich, Cholownus, Colownik, Cholonic, Culla vezi Turnu
 Colunești, sat 44
 Coman, întărit la Severin 79
 Coman, martor din Răzmirești 63
 Comana, mănăstire 17, 34, 35, 122, 130, 131, 132, 133, 134, 152, 214, 221; ~ sat 34, 74, 84, 88, 90
 Comanca, sat 52, 57, 58, 64, 84, 95, 186, 187, 188
 Comănești, sat 52, 84, 192, 201
 Comișani, sat 52, 85
 Comiși, sat 52, 85, 200
 Comoara, sat 59
 Comșa, Eugen 40, 41, 121
 Comșa, Maria 12, 39, 40, 112, 113
 Conea, I. 83
 Constantin Bălăceanu mare agă 24, 33, 123, 127, 129, 130, 150, 153, 193, 195
 Constantin Brâncoveanu, domn al Țării Românești 24, 33, 48, 106, 127, 137, 151, 153, 195, 197, 202, 203
 Constantin Cantacuzino, domn al Țării Românești 198
 Constantin Cantacuzino mare postelnic 17, 35, 68, 77, 121, 123, 124, 130, 148
 Constantin Cantacuzino mare stolnic 148
 Constantin Cantacuzino stolnicul 25, 44, 45, 82
 Constantin cel Mare, împărat 30
 Constantin Chiuciubașa 92
 Constantin, martor din Lăceni 57
 Constantin ot Balaci 194
 Constantin Șerban, domn al Țării Românești 48, 50, 53, 61, 123, 130, 147, 192, 193, 195, 197, 199, 204
 Constantin Vodă, han 180
 Constantinescu Mircești, C. 106, 107
 Constantinescu, N. 11, 29, 31, 33, 103, 105, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 116, 120, 128,

- 151, 155, 158, 159, 163, 169, 170, 171, 172, 175, 179, 183, 185, 194, 206
 Constantinescu, N. A.. 34, 116, 118, 119, 205
 Constantinopol, oraș 15, 16, 17, 20, 98, 124, 127, 162, 163, 168, 169, 174, 189, 203, 219, 220
 Constantinus al II-lea, împărat 184
 Constanța, oraș 168
 Conțești/Cocești, sat 52
 Copăceni, sat 74, 85, 191
 Corbii Ciungi, sat 74, 85
 Corbii Mari, sat 10
 Corinth, oraș 168, 169
 Costăchel, Valeria 88
 Costea chehaia 192
 Costea, întărit la Roata 79
 Costea, martor din Vătășani 68
 Coșeri/Coșerie/Coșări, sat 53, 86
 Coșoaia, sat 53
 Coșoteni, sat 32
 Coșoveni, sat 84, 77
 Cotenii, sat 67
 Coteș, Petre 36, 37, 38, 39
 Cotmeana, mănăstire 48, 62, 87, 92, 188; ~ piemont 36, 38, 39, 48; ~ râu 39, 90
 Cotmenița, pârâu 39
 Cotnari, sat 183
 Cotroceni, mănăstire 87, 92
 Cotul Morii, sat 183
 Covei, sat 183
 Covens, L. 25
 Cozia, mănăstire 73, 192
 Cozmești, sat 53
 Craiova, oraș 12, 38, 94, 96, 105
 Craiovești, familie 51, 124, 187, 189, 191
 Crăciuna, cetate 116
 Crângeni/Crangeani, sat 44, 52, 53, 58, 64, 85, 87, 95, 103
 Crângu, sat 60
 Cretzulescu, familie 83, 139
 Crețești, sat 131
 Crețulescu, biserică din București 139; ~ eforie 139
 Creva, sat 71
 Crevedia/Crivădeni/Crivădiia, sat 74, 89
 Crevenic/ Crevenicu/Crevenici, sat 52, 53, 57, 84, 97, 191
 Cristea, Gh. 13
 Cristea, Stan V. 13
 Cristocea, Spiridon 11, 33, 141, 142, 204, 205
 Criva de Sus, sat 65
 Crovu, sat 75
 Cucuieți, sat 49, 50, 52, 53, 59, 67, 192
 Cucuruzu/Cucurezi, sat 74, 85
 Cupele/Cupeni, sat 73, 74, 79
 Curățeștii de Sus, sat 74, 85
 Curmătura, sat 189
 Curta, sat 191
 Curtea de Argeș, oraș 159, 183
 Cutlumuz, mănăstire 38, 41, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 88, 89, 91, 94, 186, 187
- Dacia Inferior** 12
 Dadilov/Deadilov/Dedilov, sat 63, 74, 84, 92, 97, 131
 Daia, sat 25, 80, 81
 Daica, fiica lui Oprea 60, 61
 Damian iuzbașa, din Bădinești 71, 192
 Damian, Oana 11
 Dan al doilea vistier 198
 Dan I, domn al Țării Românești 103
 Dan al II-lea, domn al Țării Românești 94, 119
 Dan Danilovici al doilea vistier 198
 Dan, din Frăsenet 55
 Dan, din Vătășani 68
 Dan pârcălab 76, 189
 Dan vistier 198
 Dan, Mihail 98
 Danciu armaș 76
 Danciu Gogoșe 189
 Danciu ispravnic 71
 Danciu, întărit la Găojani 65, 75
 Danciu postelnic 76
 Danielescu, Petre 118
 Danovici, familie 199
 Danzig, ducat 103, 104
 Dara, vărul lui Șuica vornic 54, 62
 Datco logofăt 60
 Dănciulești, sat 74, 85
 Dănești, sat 186
 Dărăști, sat 75, 85
 Dâmbovița, județ 45, 132, 196, 200, 201; ~ râu 25
 Dâmbrovnic, pârâu 37, 39, 81, 83, 84
 Dârstor, cetate/vad 46, 93, 94, 205
 Dealu, mănăstire 50, 56, 80
 Deli-Orman, pădure 83, 211, 217
 Deparați/Dăpărați, sat 53
 Depusa, sat 53, 190
 Desegari/Desăgești/ Desăgari, sat 75, 78
 Despina, soția lui Năsturel postelnic 125, 149
 Diaconescu, Viorica 198
 Diaconu, Gh. 31
 Diaconu, Petre 159, 169, 170, 171, 172, 173, 175
 Dibăcești, sat 75, 85, 101
 Didești, schit 130, 144, 152
 Didești/Dădești, sat 53, 64, 85, 144, 145, 153, 199, 221

- Diego Galàn, călător 18
 Diicu Buicescu mare spătar 49, 67, 130, 136, 137
 Diicu, țigan din Socotești, 72
 Diiului, vad la Dunăre 93
 Dimăncescu, D. Dem. 25
 Dîrjov, pârâu 38
 Dobra, întărit la Buciumeni și Trudești 50, 67
 Dobre, martor din Udeni 67
 Dobreni, sat 122, 123, 130, 147, 148, 214, 220, 221
 Dobrogea 13, 98, 105, 106, 175, 205, 206, 207
 Dobrogostea/Dobrogoști, sat 54
 Dobromir mare ban 139, 189
 Dobromir, rumân din Romanăți 63
 Dobrotă, înfrățit la Tămășești 66
 Dobrotești, sat 59, 84
 Dobrușa postelnic 68
 Dobrușa, din Letca 77
 Doicești, sat 196
 Dolinescu Ferche, Suzana 12, 30, 39, 115, 155
 Dolj, județ 139
 Dominicus Custodis, călător 25
 Donat, I. 12, 42, 43, 82, 83, 107, 124, 185, 188, 189, 191, 192
 Dragnea, martor din Racovița 79
 Dragomir, din Dibăcești 75
 Dragomir, fiul Neacșei 62
 Dragomir, fratele doamnei Stanca 139
 Dragomir, întărit la Dulceni 190
 Dragomir logofăt 195
 Dragomir mare vornic 32, 33, 83, 130, 139, 141, Dragomir popa 78
 Dragomir postelnic 62
 Dragomirești-Vale, sat 127
 Drăcșani/Drăgșani/Drăgășanii, sat 54, 86, 106, 192
 Drăgan, nepotul lui Onica 77
 Drăgănești de Vede, sat 54, 85, 87, 137
 Drăgănești-Vlașca, sat 54, 105, 155
 Drăgănești, mănăstire 32, 130, 136, 137, 138, 221
 Drăghiceanu, Virgil 139, 150, 152, 183
 Drăghicescu-Berciu, Adina 104
 Drăghici Cantacuzino mare spătar 127
 Drăghici, fiul lui Danciu Gogoășe, 189
 Drăghici mare vornic 136
 Drăghici portar 76
 Drăghici, socrul lui Neagomir din Plăviceni 61
 Drăghici spătar 69
 Drăghinești, sat 54
 Drăgoi portar 67
 Drăgșani, sat 54, 86, 106
 Drăgușenel, pârâu 95
 Drăgușin Deleanu mare paharnic 130, 136
 Drugănești, sat 75, 85
 Drumul Banului 96, 207, 208
 Drumul Băseștilor 95
 Drumul Bercenilor 97
 Drumul Bercenilor 97
 Drumul Cerii 96
 Drumul Curmeșat 97
 Drumul Foametei 95
 Drumul Găuriciului 56, 94
 Drumul Hânsăreștilor 95
 Drumul lui Oană 95
 Drumul lui Traian 111
 Drumul Marmurei 95
 Drumul Nicopolei 95
 Drumul Oii 95, 146, 212, 218
 Drumul Olacului sau al Craiovei 96
 Drumul Plăsceanei 94
 Drumul Ploscei 95
 Drumul Prejbei 97
 Drumul Răposatului Mircea Voievod 97
 Drumul Romanaților 95
 Drumul Rușilor 95
 Drumul Săpeții 64, 95
 Drumul Sării 96, 97
 Drumul Scheostrei 95
 Drumul Stupinilor 95
 Drumul Șiștovului 94
 Drumul Teleormanului 95
 Drumul Tolceștilor 95
 Drumul Țintei 96
 Drumul Untului 96
 Duca, înfrățit la Tămășești 66
 Ducna, sat 54, 84, 189, 191
 Dudeasca, moșie 74
 Dudu, sat 32
 Dulceanca, sat 12, 30, 31, 39, 115, 155
 Dulceni/Dulceani, sat 53, 54, 62, 86, 190, 192, 195
 Dulcenii de Jos, sat 54
 Dumitrașco logofăt 51, 198
 Dumitrescu, Hortensia 39
 Dumitrescu, I. 152
 Dumitrescu, Vladimir 41
 Dumitriu, Luminița 110, 183, 184, 185
 Dumitriu-Snagov, I. 118
 Dumitru ban, din Dușani 75
 Dumitru ban, din Roșia 79
 Dumitru, din Bălești 71
 Dumitru, din Cepturi 199
 Dumitru, din Didești 53
 Dumitru, din Dușani 75
 Dumitru grecu 82
 Dumitru mare vornic 81
 Dumitru neguțător 102
 Dumitru Popa, oier 106

Dumitru Zețeța vornic 76, 200

Dunărea, fluviu 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 83, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 106, 108, 109, 111, 112, 115, 116, 126, 130, 145, 162, 163, 177, 180, 183, 185, 186, 192, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 213, 216, 217, 218, 220

Dușani, sat 75

Dușăstii de Sus, sat 201

Dușești/Dușăști, sat 54, 66, 87, 92, 200, 202

Edirne, vezi Adrianopol

Efrosin egumen 145

Egipt 163, 219

Elena, soția lui C. Cantacuzino 124, 198

Elena, soție de preot din Dobreni 123

Elhoveț/Ilhoveț, sat 75, 84, 85

Elina doamna, soția lui Matei Basarab 51, 63, 71, 125, 130, 149, 197, 198

Elina, fiica lui Radu Șerban 123

Elina, soția lui Dragomir mare vornic 32, 139

Embden, ducată 104

Enache postelnic 191

Enisala, cetate 21, 205, 206, 207

Epurești, sat 85

Europa 23, 40, 97, 206

Evlia Celebi, călător 17, 209, 210

F. Jos. Ruhedorff, cartograf 26

Fântânele, sat 40, 54, 55, 63, 65, 94, 96, 101, 187, 189, 191, 192

Fârtat, întărit la Islaz 57, 89

Fârtat vornic 189

Ferdinand I, împărat 142

Ferdinand, duce 18, 19

Fiera al doilea vistier 153

Fierești vezi Herești

Filip al IV-lea, rege 104

Filipeștii de Pădure, sat 122, 123, 141

Filippo Pigafetta, călător 18, 19

Filitti, I. C. 139, 186, 193

Flămânda vezi Poiana-Flămânda

Flocoșani, mănăstire 87, 145, 146, 221; ~ sat 55, 86, 87

Florescu, Gr. 30, 116, 177, 205

Florești, sat 75, 136

Florica, fiica lui Mihai Viteazul 190

Foești, sat 55

Francois, Veronique 163, 165, 169, 173, 174, 175

Frankfurt, oraș 83, 206

Franța 15

Frăcea, vinde la Netoți 60

Frăsinet/Frăsenet, sat 55, 85, 105

Frătești, cetate 116, 121, 213; ~ sat 85, 154, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 166, 168, 173, 175

Friedrich Bauer, cartograf 83, 125, 210

Friedrich Schwantz, cartograf 26, 83

Frumoasa, cetate 29, 31, 32, 44, 110, 111, 116, 120, 156, 168, 178, 179, 212, 213, 218, 220; ~ sat 55, 84, 86, 110

Furculești, sat 38

Futești/Fotești, sat 55, 196, 197

Gabor vezi Gabrov

Gabrov/Gabruv/Gabrova 55, 67, 82, 84, 85, 95, 198, 199

Ganea, din Lisa 58, 59

Gâlcă iuzbașa 192

Gâlmeele, mănăstire 68

Gârboviceanu, P. 46

Gârcov, sat 195

Gârdești/Gârdiști, sat 51, 56, 70, 87

Gârla Mare, baltă 89

Gâscă clucer 76

Gâștescu, Petre 41

Gâștești, sat 75, 85, 105

Gavril Movilă, domn al Țării Românești 49, 52, 53, 54, 55, 57, 62, 64, 187, 190, 191, 200

Găgulești, sat 195

Găiseni, sat 71, 101, 136

Gălășești, sat 75, 133

Găleteni, sat 55

Găojani/ Găujani, sat 65, 75, 101

Găureni, sat 75, 85

Găuriciu/Găuriceni, sat 56, 85, 96, 191

Găvănești, sat 56, 82, 85, 88, 91, 196, 199, 201

Găvăneștii de Jos, sat 88

Georgescu, Pantele 12, 96, 152

Georgieva, Sonia 155, 159, 164, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 176

Gerard Mercator, cartograf 25

Gerardus de Jode, cartograf 25

Gheerbrant, A.171

Ghenadie episcop 127, 134, 135, 150

Gheorghe abagiu 92

Gheorghe căpitan 192

Gheorghe Duca, domn al Țării Românești 136

Gheorghe, fiul domnitorului Șerban

Cantacuzino 24, 153

Gheorghe logofăt 74

Gheorghe Rácóczi al II-lea, principe 21

Gheorghiu, Teodor Octavian 116

Gherghe ceauș 68

Gherghe clucer 55

Gherghe, înfrățit cu Tudoran mare clucer 92

- Gherghe, întărit la Toporu 81
 Gherghe Parpală, din Novaci 92
 Gherghina, din Păhulești 61
 Ghica negustor 52
 Ghidu comis 151
 Ghika-Budești, N. 140, 150, 153
 Ghimpați, sat 92, 104
 Ghimpeni, sat 85
 Ghine postelnic 48
 Ghioca neguțător 38, 56, 87, 102
 Ghionea postelnic 146
 Ghiuraproca, întărit la Balaci 195
 Ghiurghiuevelele, sat 187
 Giacomo Cantelli 25
 Giacomo Luccari 194
 Gialapi, întărit la Balaci 195
 Giurescu, C. C. 26, 39, 41, 45, 83, 89, 90
 Giurescu, Dinu C. 43, 81, 86, 88, 93, 106, 109, 164
 Giurgiu, cetate 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 34, 70, 96, 97, 107, 115, 116, 118, 119, 120, 164, 168, 179, 205, 207, 208, 210, 211, 213, 215, 216, 220, 222; ~ drum 96, 97, 212, 218; ~ județ 9, 11, 12, 27, 34, 35, 36, 40, 44, 70, 83, 84, 85, 86, 93, 104, 105, 107, 111, 115, 116, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 130, 134, 136, 147, 148, 149, 153, 162, 168, 185, 186, 187, 188, 190, 193, 194, 210, 211, 216, 217; ~ kaza 10, 22, 23, 26, 44, 45, 96, 106, 116, 128, 205, 207, 208, 209, 210; ~ oraș 11, 14, 16, 18, 20, 27, 28, 34, 40, 70, 71, 91, 96, 102, 104, 118, 126, 130, 136, 209, 210; ~ vad/schelă/vamă 46, 47, 93, 96, 97, 98, 100
 Giurgiu/Gheorgova/Ghiurghev/Ghiurgev, sat 56, 57, 58, 64, 84, 95, 186, 187, 188
 Glavacioc, mănăstire 10, 16, 45, 49, 50, 51, 57, 59, 66, 67, 70, 74, 79, 81, 89, 90, 92, 94, 97, 87, 102, 134, 186, 188; ~ moșie 44; ~ râu 17, 37, 39, 40, 41, 52, 71, 83, 84, 89, 97
 Gloșivul/Glușov, sat 76, 84, 189
 Glupavi, sat 23, 72, 76, 77, 192
 Godea, I. 163
 Goettingen, oraș 104
 Gogoșari, sat 72, 111, 115, 154, 213, 218
 Gogoșu, sat 183, 185
 Goldemberg, Samuel 98
 Gomenii de Sus/Gornenii de Sus/Goruneni, sat 73, 76
 Gorga preot 77
 Gorgești, sat 199
 Gorgota, sat 132
 Gorj, județ 152, 153
 Gornenii de Sus, sat 76
 Gratia, sat 56, 87, 92, 93
 Grădinari, sat 80
 Grădiștea/Grădiște, sat 56, 76, 80, 84, 85, 188, 200
 Grădiștea de Jos, sat 201
 Grădiștea de Sus, sat 200
 Grădiștea din Vale, sat 76
 Grădișteanca, sat 104
 Grădișteanu, familie 200, 203, 204, 215, 222
 Grădiștioara, moșie 200
 Greaca, sat 40, 76, 84, 89
 Greceanu, Radu 24, 125, 126, 149
 Greceanu, Șt. 144, 194, 196
 Greci, sat 76, 84
 Grecia 17, 145, 163, 169, 171, 174, 219
 Gresia, sat 38
 Grigore Bălăceanu 150
 Grigore Dimitrie Ghica, domn al Țării Românești 150
 Grigore Grădișteanu mare logofăt 201, 202, 203
 Grigore I Ghica, domn al Țării Românești 191, 195, 198
 Gropeni, sat 192
 Groza, întărit la Dulceni 190
 Grozești, sat 56, 201, 202
 Guboglu, Mihail 20, 208, 209, 210
 Guillaume Blaeuw, cartograf 25
 Gurbanu, sat 80, 189, 208
 Gurguiați, sat 56, 85, 187, 192, 193
 Gurobodii, sat 56, 84, 87, 102
 Guruieni/Gruiani/Gruieni/Guniani/ Groiani, sat 44, 56, 57, 83, 103, 183, 184, 190
 Güssefeld, F.L., cartograf 26
 Guzeni/Gozieni/Guzeani/Guziani, sat 57
 Guzeani, moșie 199
 Guzeanii de Sus, sat 196
 Guzinca din Rădulești 63
 Gölpinar, topic în Turcia 169
- H.** Jaillot, cartograf 25
 Hadrian, împărat 38
 Hau, Vera 183
 Hânsărești/Hânsărești/Hăsărești/Însărești, sat 57, 86, 95
 Hârlău, pârâu 86
 Hârșova, cetate 99, 205, 206
 Heisler, general 24
 Henric al IV-lea, rege 16
 Hera logofăt, 197
 Herești, sat 55, 68, 122, 123, 125, 126, 130, 149, 150, 196, 197, 198, 214, 220, 221
 Hermanstadt vezi Brașov
 Hintești, sat 45
 Hodivoaia, sat 76, 188
 Holovnic vezi Turnu
 Hrizan postelnic 199

- Hrizea mare logofăt 79
 Hulubești/Culubești, sat 73, 76, 80, 85
 Hurezi/Hurez/Huhurezi, sat 57, 65, 88, 192, 204
 Hurmuzaki, Eudoxiu 70, 106, 133
- I**acob, din Cătun 92
 Ialomița, județ 180
 Ianache, fiul lui Manea din Pădureți 61
 Iancu de Hunedoara, voievod 14
 Iane, din Negreni 60
 Iane grecu 82
 Iane preot 146
 Iane vistier 145, 146, 190
 Iaroslăvești, sat 57, 85
 Iași/Iașă, sat 46, 76, 85, 183, 186, 191
 Ibrahim Pecevi, cronicar turc 22
 Idris Bitlisi, cronicar turc 21
 Ieremia căpitan 83, 191
 Ierköký vezi Giurgiu
 Ierusalim, oraș 200
 Ilarion mitropolit 134
 Ileana, fata Voicăi din Balosin 48
 Ilfov, județ 34, 40, 148, 180, 207, 209
 Ilie, Radu 148
 Ilieș, Aurora 96
 Ilinca Ghidu, fiica lui Pană Pepano 151
 Ilinca, soția lui Constantin Cantacuzino postelnic 148
 Imperiul Otoman 10, 19, 20, 22, 25, 44, 96, 97, 98, 99, 103, 104, 111, 129, 205, 207, 212, 217, 220, 222
 Imperiul Romano-German 195
 Inalcik, Halil 98, 100, 205, 206, 207
 India 17
 Ioan Albert, rege 111
 Ioan Bălăceanu, graf al Imperiului Romano-German 195
 Ioan Sracimir, țar 103, 108, 184
 Ioan Tzimnisces, împărat 27
 Ioannes Sambucus, cartograf 25
 Ion croitoru 92
 Ion, din Miroslăvești 59
 Ion, din Muți 59
 Ion preot 72
 Ionașcu, I. 140, 145
 Ionescu, Gh. T. 206
 Ionescu, Grigore 153
 Ionescu, M. 121
 Ionești, sat 15, 76, 77
 Iordache Cantacuzino mare stolnic 153
 Iordache mare cămăraș 148
 Iordan, Iorgu 82, 83
 Iorest vezi Udriște Năsturel
- Iorga, Nicolae 11, 12, 13, 15, 16, 30, 35, 39, 82, 93, 94, 97, 106, 117, 123, 125, 131, 133, 147, 149, 153, 185, 198, 208
 Iosif Naniescu episcop 136
 Ipotești, sat 38
 Isaccea, cetate 21
 Islaz, sat 57, 82, 84, 85, 87, 89, 96, 98, 99, 189, 190
 Istanbul, oraș 121, 126, 192, 209, 210, 212, 218
 Ivan Alexandru, țar 103, 108, 110
 Ivan clucer 70
 Ivan mare vornic 80, 81, 191
 Ivan Șișman, țar 103
 Ivan vornic 59
 Ivanco, feciorul lui Dumitrașco logofăt 51
 Ivanet/Ivaneți sat 57, 84, 95
 Ivașcu Băleanu clucer 144
 Ivașcu postelnic 52, 197
 Iviri/Iveri, mănăstire la Muntele Athos 66, 72, 187
 Iznik, oraș 180, 182
 Izvârta, sat 81, 92, 188
 Izvoară, vezi Izvorul
 Izvoarele, sat 42, 45, 77, 85, 105
 Izvorul, sat 69, 72, 74, 79, 85
- J**acop Gastaldo, cartograf 25
 Jaques Bongars, călător 16
 Jean Blaeuw, cartograf 25
 Jehan de Wawrin, cronicar 14
 Jeney maior, cartograf 26
 Jirnov, pârâu 84, 111
- K**ara Celebi Zade Abdul Aziz Efendi, cronicar turc 22
 Kazanlâk, oraș 98
 Kiuciuk Piri cadu, din Kazanlâk 98
 Kodja Husein, cronicar turc 21
 Kretzulescu, Emanuel 139
 Kulé vezi Turnu
- L**a Carieră, topic la Ciuperceni 31
 Lada, sat 85
 Laiova/Laova/Laiovu/Laiovu de Jos/Laiovu de Sus/Laiovu lui Stroe, sat 57, 61, 64, 84, 87, 88, 186, 187
 Lapedatu, Al. 131, 135
 Laurian, August Treboniu 27, 29, 30
 Lazăr Corenici episcop 133
 Lazăr paharnic 54
 Lazăr, martor din Sârbi 64
 Lăceni/Lăncean/Lătceane/Lătceani/Lătteni, sat 44, 55, 56, 57, 68, 85, 92, 93, 103, 200, 202

- Leahu, Doina 40
 Leahu, Valeriu 12, 39
 Lehr, Lia 102
 Leipzig, oraș 83
 Lemnos, insulă 173
 Leon Tomșa, domn al Țării Românești 190
 Leopold I, împărat 127
 Letca/Letca Veche, sat 72, 77, 79
 Leunclavius, cronicar 206
 Licostomo, port 206
 Liegnitz-Brieg, ducat 104
 Liica, martor din Zâmbresca 69
 Limes Alutan 38, 93
 Limes Transalutan 29, 32, 38, 40, 95, 111
 Lipia vezi Grozești
 Lipovul, mănăstire 139
 Lisa/Liseni, sat 58, 106
 Lișteava, pârâu 84
 Lituania 70, 103, 104
 Lița, sat 38, 208
 Lorena, ducat 104
 Ludănești/Ludenești/Ludăneasa, sat 50, 58, 69, 86, 195, 199, 200, 202
 Ludovic al XIV-lea, rege 142
 Lungu, Radu 137, 192
 Lutărie, topic la Udeni 111
- Macarie** al III-lea, patriarh al Antiohiei 16, 121
 Macedonia 183
 Maciej Strykowski, călător 15
 Maguire, Henry 171, 172
 Mahamet turcul, martor 82
 Mahâru, lac 208
 Mahmud Pașa 119
 Maia, vinde ocină la Slăvitești 190
 Malu Roșu, sat 40
 Malu/Malu Spart, sat 77, 85
 Mamant vataf 149
 Manca, întărit în Zărnești 69
 Manea Checica 64
 Manea clucer 71
 Manea, din Brebini 50
 Manea, fiul lui Costea din Roata 79
 Manea, fiul lui Neagul din Pădureți 61
 Manița, sat 58, 84, 97
 Manolescu, Radu 101, 102
 Marco Danovici mare armaș 199
 Marco Kraljevič, principe 194
 Marco, vinde la Prisăceni 51, 63, 78
 Marcu, Daniela 136
 Marea Adriatică 183
 Marea Mediterană 106, 162, 219
 Marea Neagră 14, 40, 94, 115, 162, 219
- Mareș Băjescu mare vistier 47, 65, 70, 88, 91, 92, 192, 204, 205, 215, 222
 Marga cea bătrână 189
 Marga, fiica lui Oprea 60, 61, 53
 Marga, jupâneasa lui Lazăr 54, 192
 Marga, jupâneasa lui Sima grecu 82
 Marga jupânița, din Caracal 189
 Maria din Coiani, mama lui Radu Șerban 123, 124, 189, 191
 Maria, fiica lui Dan Danilovici 198
 Maria, fiica lui Radu Craiovescu 124
 Maria, fiica Ancăi din Coiani 189, 191
 Maria jupâneasa, din Drăgănești 63
 Maria jupâneasa, vinde la Șipote 66
 Maria jupânița, întărită la Dănciulești 74
 Maria jupânița, întărită la Gabrov 67
 Maria, soția lui Constantin Bălăceanu 127, 150
 Maria, soția lui Șerban Cantacuzino 150, 153
 Maria, soția lui Vâlcu logofăt 199, 201
 Maria, soția lui Vintilă paharnic 196
 Maria, văduva banului Pavalachi 135
 Maria vorniceasa 74
 Marica clucereasa 144
 Marin, întărit la Dulceni 190
 Marinescu, Al. 103, 105, 183, 185
 Marinescu-Bîlcu, Silvia 11
 Marmura, sat 200
 Martin Gasner, cizmar 91
 Martonne, Emmanuel de 42, 106
 Mateescu, Corneliu 40, 112, 113
 Matei Balotescu 197
 Matei Basarab, domn al Țării Românești 32, 43, 48, 49, 51, 54, 56, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 71, 77, 82, 83, 87, 89, 90, 95, 102, 122, 123, 125, 126, 130, 133, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 146, 149, 153, 154, 187, 188, 191, 192, 197, 198, 199, 201, 204
 Matei Bălăceanu, fiul lui Pătrașco 196
 Matei Corvinul, rege 104
 Matei Grădișteanu, fiul lui Grigore mare armaș 203
 Matei mare agă, fiul lui Constantin Cantacuzino 148
 Matei, martor din Flămânda 55
 Matei, Mircea D. 46, 70
 Matei Năsturel, frate cu Cazan și Udriște 197
 Matei postelnic, dăruit cu satul Mârzănești 193
 Mathias I, rege 111
 Matroșenco, A. 31
 Maxim, Liviu 209
 Maxim, Mihai 100, 207, 208, 209, 210
 Maximilian al II-lea de Habsburg, împărat 138, 142
 Mazilu, Dan Horia 23
 Măcești/Mănești, sat 58

- Măgura, sat 164
Măgurele, sat 85, 190
Măicănești, sat 109, 113
Măldărești, sat 77, 85, 97
Mălinești, sat 97
Mănăilă, negustor din Rușii de Vede 101
Mănești, sat 58, 85, 196
Mănicești/Măncești/Mărcești, sat 55, 58, 87, 95
Mănici, de la Belitori 49
Mărghia, sat 58
Mărgineni, sat 122
Mâine postelnic 66
Mândra, sat 106
Mârșa, sat 77, 86, 88, 91
Mărzănești, moșie 95
Mărzănești/ Mărzănești, sat 54, 55, 58, 85, 95, 193
Megene, martor din Șipote 66
Mehmed I, sultan 17, 20, 21, 119, 210
Mehmed al VI-lea, sultan 207
Mehmed bin Mehmed, cronicar turc 21, 22
Mehmed Celebi, sultan 21
Mehmed Neșri, cronicar turc 20
Mehmet, pretendent la tronul Țării Românești 23
Mehmet, Mustafa Ali 20, 209, 210
Mereni, sat 58, 85
Merișani, sat 58, 60, 61, 85, 87
Meteș, Șt. 94, 106
Micu, din Brânceni 50
Micu, Iolanda 137, 192
Micu, întărit la Ionești 77
Micu, megieș din Săceni 64,
Mihai comis, din Sărata 62
Mihai, Dana 180
Mihai mare spătar, fiul lui Constantin Cantacuzino 148
Mihai, martor din Gabrov 54
Mihai, martor din Sârbi 64
Mihai Pătrașcu, fiul lui Nicolae Pătrașcu 134
Mihai Raț, dăruit cu Dulcenii 54, 190, 192
Mihai Viteazul, domn al Țării Românești 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 41, 46, 48, 56, 58, 63, 69, 75, 76, 79, 80, 81, 104, 120, 125, 139, 146, 187, 188, 190, 191, 192, 196, 198, 199, 209
Mihai Vodă, mănăstire 188
Mihail I, domn al Țării Românești 145, 207
Mihail I, țar bulgar 103, 108, 110
Mihail, martor din Mitrești 59
Mihail Roșu căpitan 190
Mihalachi spătar 71
Mihăești/Mihăilești/Mihălești, sat jud.
Teleorman 49, 59, 61, 85, 87, 203
Mihăilă, întărit la Poeni 62
Mihăilescu, Vintilă 13, 36, 37, 34
Mihăilești/Mihăești, sat, jud. Giurgiu 77
Mihnea Turcitul, domn al Țării Românești 24, 41, 48, 50, 51, 54, 55, 60, 65, 67, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 88, 89, 187, 188, 189, 191, 192, 198, 208
Mihu al doilea spătar 153
Mihu mare spătar 189
Milcovăț, pârâu 39, 72, 77, 84
Milcovățul, sat vezi Ruși
Milcoveni, sat 77, 86
Milea postelnic 48
Miloș Obrenovici, principe 150
Mimiș aga 208
Minea, I. 186
Mirău/Mirăul/Mierăul, sat 75, 76, 77
Mircea cel Bătrân, domn al Țării Românești 10, 21, 30, 31, 34, 38, 44, 51, 52, 70, 71, 81, 89, 94, 96, 103, 107, 108, 109, 112, 115, 118, 119, 134, 185, 186, 187, 194, 205, 206, 207, 213, 218, 220
Mircea Ciobanul, domn al Țării Românești 23, 55, 64, 67, 68, 75, 77, 68, 79, 187, 189, 196, 197, 207
Mircea Voievod vezi Mircea cel Bătrân
Mircești, sat 44, 45, 59, 85, 88, 101, 202
Mirea, Pavel 11, 33, 140, 141, 142, 182
Mirilești, sat 59
Mirlea, jurător din Blotori 49
Miroslăvești, sat 59, 85
Mislea, mănăstire 89
Mitrea, Bucur 28, 40, 103, 108, 111, 115
Mitrești, sat 51, 59, 192, 198
Mitropolia Țării Românești 136, 144, 188
Modena, oraș 104
Moga logofăt 73
Mogoșești, sat 46, 72, 78, 85, 200
Mohamed al II-lea, sultan 184
Moise Movilă, domn al Țării Românești 75, 76
Moisescu, Cristian 119, 122, 124, 125, 126, 130, 132, 135, 136, 137, 148, 149, 205
Moisil, C. 27, 29
Moldova 16, 23, 46, 88, 91, 93, 97, 100, 101, 102, 103, 116, 123, 136, 154, 163, 186
Moraru, I. 13
Morgan, Ch. 168, 169, 171, 172, 173
Morintz, Sebastian 121
Mortier, C. 25
Moscalu, Emil 39, 40
Mostiștea, lac 13
Moș, întărit la Balaci 195
Moșteni, sat 53, 55
Motogna, Victor 207
Moțea, înfrățit cu Radomir vornic 51, 58
Moțoc, din Bățcoveni 49

- Movilești, familie 198
 Mozac, pârâu 84
 Muntele Athos 43, 52, 56, 57, 63, 89, 186, 187, 195, 222
 Muntenia 9, 12, 14, 25, 27, 36, 37, 39, 40, 42, 43, 90, 93, 102, 106, 122, 129, 140, 147, 163, 164, 175, 210, 212, 214, 216, 218, 221
 Munții Balcani 102,
 Munții Bucegi 106
 Munții Carpați 29, 38, 102, 105, 106, 107, 112, 180, 211, 216
 Munți Făgăraș 39, 106
 Murad al II-lea, sultan 208
 Murad al IV-lea, sultan 17
 Murgescu, Costin 106
 Muscel, județ 200, 201
 Mustafa al III-lea, sultan 208
 Mustafa Cepal, vinde vie 188
 Mușa, vinde la Gârdești 56
 Mușat, întărit la Uiești 81
 Mușetești/Mușătești, sat 59, 85
 Muți, sat 59, 86
 München, oraș 98
- N.** Sanson, cartograf 17
 Nan ceauș 80
 Nandris, Șt. 187
 Nanoși/Nănești, sat 78, 84, 201, 202, 203
 Nanov/Nănoveni, sat 52, 59, 60, 66, 101, 197
 Năsturel, familie 89, 125, 126, 149, 196, 197, 198
 Năsturel, Petre Șt. 126, 131
 Năsturel, Petre V. 197
 Năvrăp, se vinde rumân 43
 Neacșa, mama lui Dragomir din Pleașov 54
 Neacșa Vlădeasca 203
 Neacșu, din Dărăști 67
 Neag, întărit la Didești 45
 Neagoe Basarab, domn al Țării Românești 43, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 77, 78, 79, 80, 81, 89, 92, 94, 136, 184, 186, 187, 188, 189
 Neagoe, din Cârligați 51, 55
 Neagoe logofăt 50, 50
 Neagoe mare ban, căsătorit cu Anca din Coiani 124
 Neagoe Secuianu mare postelnic 48, 192, 193
 Neagoe vornic 57
 Neagomir, întărit la Pietroșani 53
 Neagra, sat 97
 Neagu, asociat cu Tudoran mare clucer 84
 Neagul, din Pădureții de Sus 53
 Neagul Murariul 84
- Neajlov, pârâu 14, 17, 20, 23, 37, 39, 71, 81, 83, 84, 90, 92, 111, 153, 186, 188
 Neamțu, Eugenia 183
 Necșești/Necșaști/Nicșaști, sat 59, 77
 Necula logofăt 40
 Necula vistier 192
 Neculești, sat 188
 Nedelco abagiu 84
 Nedelco Hagiul vătaf 192
 Nedelco, întărit în Codrișești 47
 Negoști, sat 60, 77
 Negrași/ Negrașii de Sus, sat 37
 Negreasca, moșie 51, 196, 203
 Negreni, sat 60, 77
 Negri, martor din Coșoia 45
 Nemoșteni, sat 60, 85, 203
 Nenciulești, moșie 54; ~ sat 56, 60, 68, 87, 90, 92, 191, 198, 203
 Neniul, martor din Racovița 71
 Neofit mitropolit 127, 134, 135, 150
 Nerx vezi Argeș
 Nestor, I. 27, 28, 86, 91, 108, 109
 Netezești, sat 149
 Netkov, B. 210
 Netoți, sat 60, 86, 202
 Nica Grădișteanu mare armaș 124, 201, 203
 Nica neguțătorul 94
 Nica postelnic, ginerele Ancăi din Coiani 50, 54, 187, 189
 Nicolae Mavrocordat, domn al Țării Românești 16
 Nicolae Mavrogheni, domn al Țării Românești 98
 Nicolae Pătrașcu, domn al Țării Românești 53, 191
 Nicolae Pătrașcu, ginerele lui Șerban Cantacuzino 134
 Nicolae, Eugen 105
 Nicolae, Veniamin 154
 Nicolescu, Corina 28, 126, 129, 170, 172, 174
 Nicolescu, Ștefan 190
 Nicopole, port/cetate 15, 23, 24, 25, 46, 93, 94, 98, 99, 102, 108, 115, 116, 205, 206, 207, 208, 209
 Nicopolul Mic/Nicopolis Minor vezi Turnu
 Niculi Budișteanu logofăt 153
 Nieuwemere vezi Pitești
 Nikolakopoulos, G. 163
 Nil, fluviu 9
 Nișandyi Bașâ, cronicar turc 11
 Northeim, duc 96
 Novaci, sat 60, 84, 85, 84
 Nucet, mănăstire 89
 Nuwestad vezi Pitești

- O**ană, din Singureni 80
 Oană, întărit la Ionești 77
 Oancea, Al. 40
 Oancea din Frumoasa 55
 Oancea Găojani, din Cucuruzu 74
 Oanea, din Berbecariu 71
 Obraz Lat, tatăl lui Stanciu grămătic 75
 Ocele Mari, salină 96
 Odobescu, Al. 125
 Oescus, castru roman 30, 177
 Ogrezeni/ Ogrăzeni, sat 78, 81, 86, 188
 Oinacu, sat 40
 Oldenburg, ducat 104
 Ologi, sat 60, 86
 Olt, râu 9, 12, 13, 16, 19, 26, 27, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 82, 83, 89, 90, 93, 94, 95, 98, 106, 116, 196, 208; ~ județ 13, 26, 44, 96, 136, 139, 141, 186
 Olteanu, Șt. 46, 91
 Olteni, sat 182, 183, 184, 185
 Oltenia 13, 26, 38, 43, 83, 105, 127, 137, 140, 183
 Oltenița, sat 106, 144
 Onica, bunicul lui Oană 77
 Oprea, fiul Stancii din Albeni 47
 Oprea, întărit în Găojani 75
 Oprea, întărit în Letca 77
 Oprea logofăt 75
 Oprea postelnic 65, 76
 Oprea sluger 189
 Oprea, tatăl lui Marga și Daica 60, 61
 Oradea, oraș 178, 210
 Orașul de Floci, oraș 147, 180
 Orbeasca de Jos, sat 183, 184, 185
 Orbeasca de Sus, sat 39, 201
 Orbeasca/Orbească/Orăbască/Orbesca, sat 52, 60, 101, 103, 105, 199
 Oroșani, sat 60, 192
 Orșova, oraș 13, 27
 Ortelius Abraham, cartograf 25
 Orton, C. 154
 Orudj Bin Adil, cronicar turc 20
 Osam, râu 38, 116
 Ostra, sat 61, 69, 82, 84, 85, 87, 95, 145, 198
 Ovcearov, Todor 159
- P**aisie ieromonah 135
 Pâlcov, mănăstire 72
 Palestina 163, 219
 Panait negustor 102
 Panait, Panait I. 11, 40, 42, 105, 107, 109, 112, 113, 159, 180
 Panaite, Viorel 98
 Panaitescu, Petre P. 81, 88, 185, 186, 205, 206
 Pană, întărit la Aldești 48, 57
 Pană mare vornic 191
 Pană Pepano 151
 Panonia 13, 119
 Pantocrator, mănăstire la Muntele Athos 73
 Papacostea, Șerban 93, 101
 Papanikola-Bakirtzis, Demetra 170, 171, 174
 Para postelnic 56
 Parapani/Paraipani, sat 78, 82, 87, 90, 188, 208
 Parasca, soția lui Marco 78
 Pârâul Căinelui 37, 39, 205
 Paris, oraș 42, 98, 163
 Pârlita, sat 61
 Partenie egumen 62, 92
 Pârvan din Gâștești 75
 Pârvan, Katiușa 103, 105
 Pârvan, Vasile 11, 27
 Pârvu ban 55, 189
 Pârvu Cantacuzino, boier hotarnic 209
 Pârvu Craiovescu mare ban 51, 54
 Pârvu Craiovescu, tatăl Ancăi din Coiani 51, 54, 55, 191
 Pârvu Crețulescu postelnic 153
 Pârvu mare armaș, tatăl lui Pârvu postelnic 58
 Pârvu, martor la Ștorobăneasa 66
 Pârvu postelnic, fiul lui Pârvu mare armaș 58
 Pârvu, vinde la Zimnicea 197
 Paul de Alep, călător 16, 35, 121, 122, 123, 124, 125, 130, 132, 136
 Pavalachi ban 135
 Pavel Kiseleff, general 26, 34
 Păcuilui lui Soare, oraș/cetate 31, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 183
 Pădureni, sat 75
 Pădureții de Sus, sat 61
 Păpușari/Păpușar/Păpușarul lui Zlatco, sat 61
 Pătrașcu Bălăceanu mare șetrar 195
 Pătrașcu cel Bun, domn al Țării Românești 78, 195
 Pătrărești, sat 50
 Pătru logofăt 51
 Păucescu, Gr. 12
 Păuleasca/Păhulești, sat 12, 39, 56, 61, 94
 Păuna, jupânesa lui Drăghici Cantacuzino 127
 Păunescu, Al. 38, 40
 Păunescu, Anca 11, 147, 180
 Păunescu, Emil 11, 104, 105, 136
 Pencea abagiu 92
 Peninsula Balcanică 13, 42, 93, 98, 106, 116, 126, 154, 162, 164, 205
 Peretu, sat 39, 85, 96
 Perianu, Radu 110, 209
 Periați, sat 95
 Persia 17
 Pesta, oraș 96

- Peter Sparnau, călător 14, 45, 46, 94, 107, 211, 216
 Petrescu, Paul 170, 171, 174
 Petrescu-Dâmbovița, M. 39
 Petru I Mușat, domn al Moldovei 103
 Petru Bogdan Bakšić, călător 16
 Petru cel Tânăr, domn al Țării Românești 23, 49, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 66, 67, 68, 69, 72, 76, 145, 187
 Petru Cercel, domn al Țării Românești 187
 Petru cupețul 56, 87, 102
 Petru Eremitul 15
 Petru, fiul lui Mircea Ciobanul 23, 48
 Petru Rareș, domn al Moldovei 40
 Piatra/Piatră, sat 61, 85, 96, 93, 101
 Pierre Lescalopier, călător 15
 Pietrele/Pietri/Pietre, sat 63, 71, 74, 78, 85, 97, 104, 108, 198
 Pietrosul, sat 85
 Pietroșani, sat 40, 45, 61, 85
 Pilea logofătul 145
 Pilești, sat 188
 Pillat, Cornelia 141, 148
 Pirgos vezi Turnu
 Piscul Danciului, sat 131
 Piscul, sat 62
 Pităreasca, moșie 205
 Pitești, oraș 14, 32, 33, 36, 39, 44, 70, 94, 95, 96, 108
 Piuă Pietrii vezi Orașul de Floci
 Plapcea, pârâu 83
 Plăviceni vezi Aluniș-Plăviceni
 Plăviceni, moșie 139; ~ topic 61, 85, 88, 139,
 Pleașov/Pleşov, sat 38, 57, 62, 84, 85, 146
 Pleașovul de Jos, sat 190
 Pleașovul de Sus, sat 92, 190
 Pleșia, Dan 139
 Plopi, sat 62, 85, 105
 Plosca, moșie 48, 199
 Plosca, sat 59, 62, 85, 91, 193, 196
 Plumbuita, mănăstire 122, 140
 Poeni, sat 62, 85, 88
 Poeni/Poiana lui Stângă, sat 78
 Poiana-Flămânda, castru roman 24; ~ sat 31, 32, 38, 40, 44, 55, 91, 110, 114, 154, 156, 160, 161, 212, 218
 Poienari, sat 62, 85, 202
 Polcouți, sat 62
 Polonia 15, 17, 70, 71, 103, 104, 206
 Poncea, Traian 47
 Popa, Gh. 13
 Popa, Radu 109, 172
 Popa, Traian 11, 40
 Popescu, Anca 11, 97, 100, 101
 Popescu, Marin M. 183, 184
 Popescu, Mihail 119, 120
 Popescu, Oana Mădălina 83, 194
 Popești, sat 40, 62, 78, 85, 125, 126, 151, 193
 Popp, Mara 96
 Popp, N. 13
 Porcia, moșneni din Băduleasa 48
 Poroschia, sat 84
 Porumbeni, sat 85, 191
 Postică, Gh. 154, 165
 Potlogi, sat 37
 Praga, oraș 96
 Prahova, județ 121
 Prahova, vamă 94
 Preajba/Preajva/Prejbă/Prejvă, sat 54, 62, 65, 75, 84, 189
 Preda Brâncoveanu 61, 66
 Preda, C. 34, 38, 39, 111, 115
 Preda, feciorul lui Dumitrașco logofăt 51
 Preda postelnic 190
 Preda sluger 63
 Predoi, Veronica 34, 103, 105
 Prigoriți/Prigoriț/Prigorița, sat 62, 90, 190
 Prilep, mănăstire în Serbia 194
 Principatele Române 16, 20
 Prisăceni/Presăcene/Preseceni, sat 51, 63, 78, 86
 Prislop/Prislog, sat 38, 57, 58, 63, 64, 85, 95, 186, 187
 Procopius din Cezareea 30
 Prooroci, sat 139
 Prund, sat 78, 85
 Prusia 103, 104
 Purani, sat 63, 94
 Pușcașu, Voica Maria 152
 Putinei, sat, jud. Vlașca 23, 78
 Putineiu, sat, jud. Teleorman 38, 63, 68, 85, 101, 192
 Puținei, sat 63, 92, 104
Racovița, sat 79, 84
 Rada, soția lui Marco Danovici 199
 Radislav, negustor 101
 Radomir vornic 51, 58
 Radoslav logofăt 65
 Radovanu, moșie 82; ~ sat 40
 Radu I, domn al Țării Românești 103
 Radu ban 59
 Radu Bădica, domn al Țării Românești 189
 Radu cel Mare, domn al Țării Românești 44, 45, 51, 53, 56, 70, 74, 78, 79, 81, 87, 90, 102, 130, 136, 186, 188
 Radu clucer, din Prooroci 139
 Radu cojocar 92
 Radu Craiovescu postelnic 124, 192
 Radu Crețulescu mare logofăt 139

- Radu de la Afumați, domn al Țării Românești 23, 49, 58, 59, 60, 61, 66, 73, 74, 89, 136, 145, 187
- Radu, din Cozmești 53
- Radu, din Găurici 50
- Radu, din Glupavi 77
- Radu, din Stupari 75
- Radu, feciorul Oancii Găojani 74
- Radu, fiul lui Costea din Roata 79
- Radu Greceanu Logofătul 24
- Radu, întărit la Codrișești 55
- Radu, întărit la Letca 77
- Radu, întărit la Mănicești 58
- Radu Leon, domn al Țării Românești 48, 90, 188, 193
- Radu logofăt, din Bouari 191
- Radu logofăt, din Calomfirești 50
- Radu logofăt, întărit la Dușani 75
- Radu mare ban 153, 198
- Radu, martor din Sminov 80
- Radu Mihnea, domn al Țării Românești 52, 67, 68, 88, 133, 187, 189, 190, 191, 192
- Radu Năsturel postelnic 125, 149, 196, 197
- Radu Năsturel spătar vezi Toma Radu Năsturel
- Radu Paisie, domn al Țării Românești 48, 50, 51, 55, 58, 62, 63, 66, 68, 69, 72, 73, 75, 76, 79, 80, 92, 94, 124, 189
- Radu pitar 68
- Radu Popescu, cronicar 24
- Radu postelnic, din Roșia 79
- Radu Șerban, domn al Țării Românești 35, 60, 74, 75, 77, 123, 124, 130, 131, 134, 148, 190, 191, 192
- Radu Șintescu, din Popești 125, 126
- Radu, Valeriu 178
- Radu vistier, stăpân la Romoleț 41
- Radu Vodă, mănăstire 76, 82, 87, 90, 105, 145, 188, 189, 190, 193; ~ sat 105
- Radu vornic, întărit la Bățcoveni 49
- Raguza, oraș 104
- Râioasa, sat 86
- Râmnicu Vâlcea, oraș 94, 96
- Râncăcirov, mănăstire 70, 188
- Răceni, sat 79, 86
- Rădulescu, G. 121
- Rădulescu, Toma 105
- Rădulești, sat 63
- Răreanca-Bragadiru, topic 31, 44, 86, 91, 103, 108, 110, 113, 154, 156, 160, 162, 168, 176, 212, 218
- Răzmirești, sat 45, 58, 63, 66, 196
- Rezachevici, C. 71, 124, 131, 191, 194
- Riga, oraș 103, 104
- Roata, sat 76, 79, 85, 88, 91
- Roma 12, 21
- Romanați, județ 13, 26, 82, 96, 118, 196
- Românați/Romanați, sat 12, 63, 196, 200, 201
- Romanații de Jos, sat 82, 85
- Romanații de Sus, sat 82, 85
- Romanescu, M. 183
- România 27, 29, 33, 35, 37, 38, 46, 116, 125, 127, 133, 147, 152, 153
- Romoleț, sat 41, 63
- Rosay/Rossi vel Jargo vezi Giurgiu
- Rosetti, D.V. 183
- Rosetti, Radu 186
- Roșia/Roșiia, sat în Jud. Vlaşca 79, 85
- Roșiia/Roșii/Roșiiani, sat în jud Teleorman 64, 85, 199
- Roșiorii de Vede, oraș 14, 33, 34, 44, 45, 46, 57, 64, 82, 84, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 101, 102, 103, 107, 116, 120, 121, 146, 190, 192, 211, 213, 216, 220
- Rovine, topic 108, 194, 206
- Rucăr, sat 96, 97
- Rucăr-Bran, pas 38
- Rudolf al II-lea, împărat 111
- Rumelia, provincie 207
- Rusănescu, Constanța 44
- Rusciuc vezi Ruse
- Ruse, oraș 14, 23, 24, 97, 100, 118, 126
- Rusia 16
- Rusin, întărit la Berceni și Sămăileni 59, 71, 79
- Rusmark/Russenart vezi Roșiorii de Vede
- Rușețu, sat 79, 77
- Ruși, sat în jud Vlaşca 79, 85
- Rușii de Vede vezi Roșiorii de Vede
- S. Kamenscoy, cartograf 118
- Saac, județ 201
- Sa'Adeddin Mehmed Hodgîa Effendi, cronicar turc 21
- Sabar, pârâu 45, 192
- Saelele, sat 186
- Sâi, pârâu 26, 57, 69, 84, 146
- Samuel Twardowski, călător 20
- San Francisco, oraș 25
- Sanie, Silviu 39
- Sârbeni/Sârbi, sat 64
- Sârbi, sat în jud. Teleorman 64, 84, 87, 92, 101, 198
- Sârbi, sat în jud. Vlaşca 79
- Satu-Vechi, sat 59
- Sava egumen 145
- Săceni/Seceni, sat 64
- Sămăileni, sat 71, 79
- Săpata de Jos, sat 21
- Săpata, sat 29, 45, 64, 95
- Sărata, sat 62
- Sărăcineștii de Jos, sat 199

- Scăești, sat 64, 85, 196
 Scheau/Skaun vezi Pleașov
 Scheii Brașovului, cartier 106
 Schela, sat 53
 Schitu Poienari vezi Poienari
 Scrioaștea/Scheostre/Scheostra/Scheostri/Sche
 oas-trea, sat 38, 64, 84, 85, 103
 Scurta, vezi Pleașov
 Scurtu, sat 65, 85
 Seaca, mănăstire 71
 Seaca/Saca, sat 64, 65, 85, 95, 186, 187
 Sebastian Münster, cartograf 25
 Sebestyen, Gh.126
 Secara/Secărești/Sichir/Sichira/Săcure, sat 64,
 89, 94
 Segarcea, sat 84, 96, 208
 Selim I, sultan 98, 105
 Selim al II-lea, sultan 208
 Serbia 134, 175, 183
 Severin, cetate 115, 205, 207
 Severin, port 25, 92
 Severin, sat 79
 „Sf. Nicolae” Pâlcov, mănăstire 72
 „Sf. Nicolae”, biserică din Roșiorii de Vede
 33, 34, 146
 „Sf. Nicolae” vezi Mihai Vodă
 „Sf. Troiță”, biserică din Moscova 9
 „Sf. Troiță” vezi Radu Vodă
 „Sf. Spiridon”, mănăstire 46, 190
 Sfințești/Fițești, sat 65, 87, 201
 Sibiu, oraș 91, 94, 98, 102, 212, 218
 Sigismund Bathory, principe 18, 23
 Sigismund al III-lea Wasa, rege 20
 Sigismund de Luxemburg, rege 206, 207
 Siliștea, cetate 14, 99, 205, 208
 Siliștea, sat 64, 65, 75
 Silvio Piccolomini, călător 18, 19
 Sima grecu 82
 Simion Movilă, domn al Țării Românești 67,
 191, 196, 198
 Simo-Petra, mănăstire la Athos 145
 Simtion, întărit la Depusa și Prigoriți 53, 62
 Sinan Pașa, general 18, 19, 21, 22, 23
 Singureni, sat 80
 Sinigalia, Tereza 33, 122, 123, 126, 127, 129,
 148
 Sion, Gh. 35, 96, 119, 125
 Siria 163
 Siruni, H. Dj. 105, 111, 208
 Sitișăști, sat 65
 Slam, județ 201
 Slatina, oraș 16, 36, 38, 94, 96, 137
 Slătineanu, Barbu 28, 158, 159
 Slăvești/Sluvești, sat 65, 85
 Slăveștii de Jos, sat 95, 204
 Slăveștii de Sus, sat 92
 Slăvitești/Slăvilești/Slediți, sat 65, 85, 190
 Slobozia, sat
 Slobozia Mândra, sat 61, 67
 Smârdioasa, sat 84, 85
 Sminov/ Siminov, sat 80, 133
 Snagov, mănăstire 81, 89, 140, 188
 Socetu, sat 60
 Socol logofăt 191
 Socotești, sat 80
 Sofia, oraș 155, 159, 164, 170, 210
 Soliman al II-lea Magnificul, sultan 184
 Sora, întărită la Bouari 72
 Spania 104
 Spată, întărit la Balaci 195
 Spânu, Daniel 11, 47
 Spieser, J. M. 163
 Spiru, I. 44, 103, 121
 Sprâncenata, sat 38
 Staico, întărit la Gloșivul 76
 Stan Băzoe, din Dănciulești 74
 Stan clucer 50
 Stan, din Bălești 71
 Stan, din Fierești 55, 64, 68, 196
 Stan, din Lăceni 57
 Stan, din Putinei 63
 Stan, din Șulești 66
 Stan, întărit la Balaci 195
 Stan, întărit la Blejești 41
 Stan, întărit la Popești 78
 Stan Lupu, martor din Șipote 66
 Stan, martor din Comiși 52
 Stan, martor din Coșerie 53
 Stana, din Letca 77
 Stana, mama Sorei din Bouari 72
 Stanca, din Letca 77
 Stanca, doamna lui Mihai Viteazul 139, 190
 Stanca, soția lui Badea logofăt 60
 Stanca, soția lui Șerban Știrbei 144
 Stanca, soția lui Udriște sluger 78
 Stanciu, din Căzănești 68
 Stancu, din Gratia 56
 Stanciu grămatic 75
 Stanciu grecu 82
 Stanciu logofăt 73, 76
 Stanciu preot 69
 Stancu, se vinde rumân 58
 Stanciu, socrul lui Stan din Găleteni 55, 66
 Stanislav, întărit la Popești 78
 Stavrescu, Mala 178
 Stavropoleos, han 180
 Stăncescu, Scarlat 34
 Stănești, sat 23, 80, 85, 104, 105, 192, 208
 Stănilă, întărit la Necșești 59
 Stănimir, martor din Sminov 80
 Stănilăvești, sat 80, 85

- Stejaru, sat 40
 Stejerei, sat 65, 85
 Stelea spătar 72, 78, 79
 Sterea vezi Dănciulești
 Sthal, Henri 41, 90
 Stobi, localitate în Serbia 183
 Stoborăști, sat 65
 Stoenescu, sat 23, 53
 Stoia, fratele lui Cârstea 79
 Stoia, martor din Poienari 62
 Stoian, fără drept la Conțești 52
 Stoica croitorul 92
 Stoica, întărit în Mihăilești 77
 Stoica logofăt 55
 Stoica Ludescu, cronicar 23
 Stoica spătar 64
 Stoica preot 54
 Stoica, țigan din Mănicești 50
 Stoicea ban 87
 Stoicescu, N. 38, 46, 123, 127, 136, 139, 151, 195, 198, 202, 203
 Stoichiță spătar 193
 Stoico logofăt 46
 Stoico, primește mori la Rușii de Vede 92
 Stoico vornic 189
 Stoienescu, sat 85
 Stoilești, sat 195
 Stoinea portar 60
 Strâmba, sat 80, 85
 Strâmbu, mănăstire 89, 136, 221
 Străulești-Măicănești, sat 109, 112, 159
 Stroe mare vistier 61
 Sucidava, cetate 31
 Suhaia, sat 43, 50, 52, 59, 61, 63, 65, 68, 84, 85, 89, 101, 187, 188
 Suhat, pârâu 84
 Suleiman I, sultan 105
 Suppa vezi Ciupa
 Sura/Suraia, sat 43, 65, 101, 186, 187

 Șerb, martor din București 48, 50
 Șerban al doilea logofăt 153
 Șerban ban, dăruit cu Fântânele 189
 Șerban Cantacuzino, domn al Țării Românești 24, 33, 35, 102, 127, 133, 134, 150, 151, 152, 153, 154, 192, 193, 195, 198, 202
 Șerban Cantacuzino mare paharnic 133
 Șerban căpitan de lefegii 153
 Șerban, întărit la Uiești 81
 Șerban, martor din Purani 63
 Șerban Năsturel postelnic 125, 149, 197
 Șerban Știrbei sluger 130, 144
 Șerbu iuzbașa 48
 Șerpătești/Șirmănești, sat 20, 23, 80, 85, 191
 Șipote, sat 66, 85

 Șiștov/Podu Șiștovului/Sviștov, oraș/vad/schelă la Dunăre 14, 38, 41, 46, 47, 89, 93, 94, 107, 186, 187 (vezi și Zimnicea)
 Șoimari, sat 80, 85
 Șovărăști, sat 66, 199, 202, 203
 Șovârțu, sat 80, 133, 191
 Ștefan Bălăceanu mare armaș 150
 Ștefan cihodaru, socrul lui Pătrașco Bălăceanu 196
 Ștefan, din Sluvești 65
 Ștefan Racoviță, domn al Țării Românești 110
 Știber, voievod 206
 Știrbu, Constanța 104
 Știubeiele, sat 61, 66, 85
 Ștorobăneasa/Ștoroban/Ștorobani/Șturuban, sat 50, 65, 66, 84, 85
 Șuica paharnic 74, 78
 Șuica vornic 54, 62, 92
 Șükrülâh bin Sehabeddin Ahmed, cronicar turc 21
 Șulești, sat 66, 191
 Șviștov, port la Dunăre în Bulgaria 46

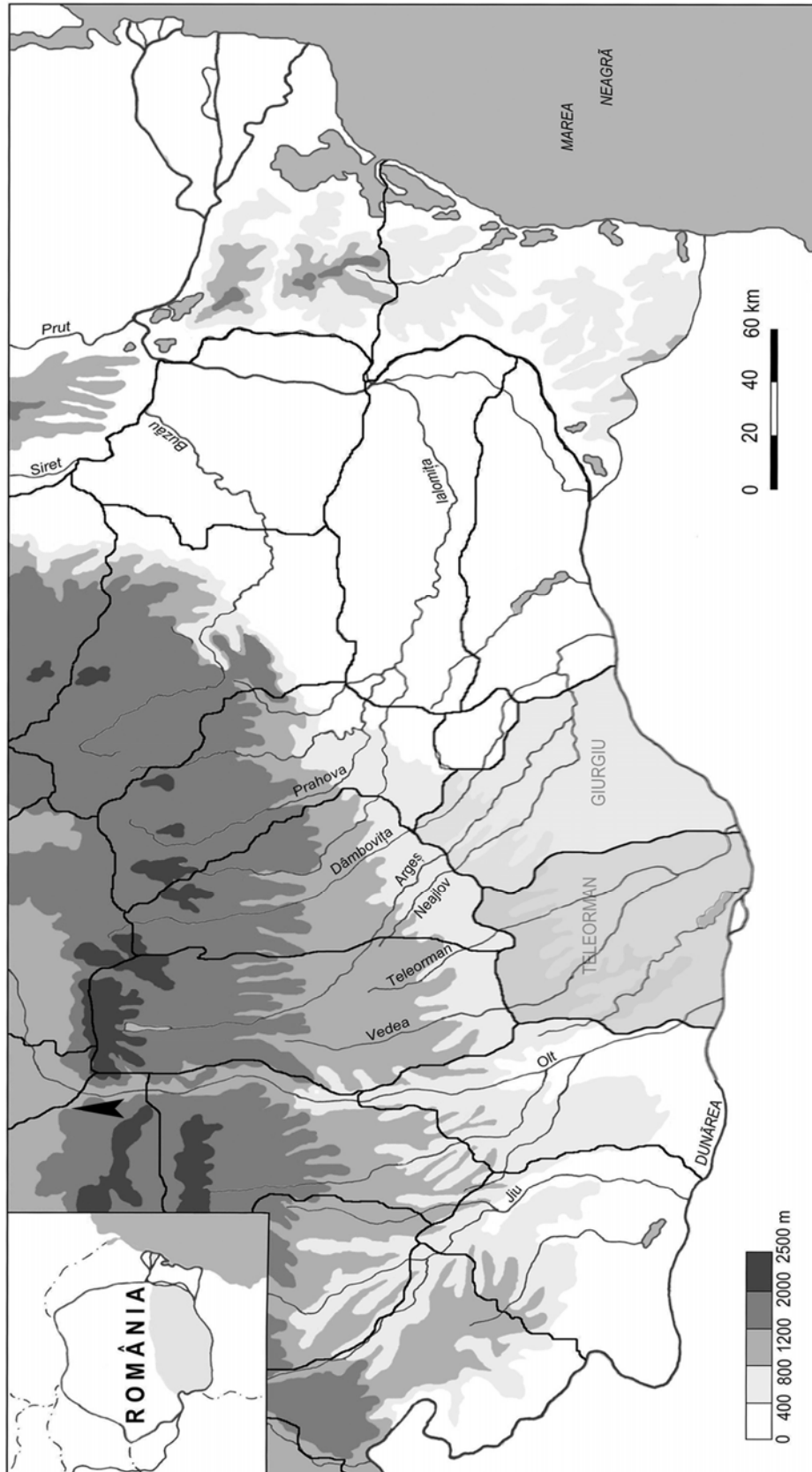
 Talbot-Rice, David 162, 167, 168, 169, 174
 Tânganu, sat 180
 Tangâru, sat 40
 Târgoviște, oraș 22, 48, 70, 96, 118, 135, 147, 188, 202
 Târnavă, pârâu 52, 84, 97
 Târnovo, oraș 14, 98, 155, 164, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175
 Tatu, frate cu Dragomir 75
 Tatu logofăt, frate cu Marco Danovici 52, 199
 Tatu, martor în Coșerie 53
 Tatul, întărit la Uiești 81
 Tămășești, sat 66, 197
 Tănase mare armaș 153
 Tănase al doilea portar 43, 82, 192
 Tătarii de pe Vâjiște, sat 55, 62, 63, 66, 68, 69, 84, 187
 Tătărăști, sat 49, 57, 60, 66, 101
 Tătărăștii de Sus, sat 49, 67
 Tecuci/Tecuceanii de Jos/Ticuceanii de Jos, sat 56, 60, 61, 66, 83, 95, 199
 Teișoru, sat 75
 Telega, salină 96
 Teleorman, județ 9, 11, 12, 13, 17, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 51, 55, 57, 58, 59, 63, 67, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 96, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 116, 118, 120, 122, 127, 129, 136, 137, 139, 140, 144, 145, 146, 150, 152, 168, 182, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 210, 211,

- 214, 216, 217, 222; ~ râu 12, 17, 36, 37, 39, 44, 45, 49, 51, 53, 54, 55, 57, 66, 67, 68, 90, 96, 164, 185, 186, 205
 Teleormănel, pârâu 39
 Teodoru, Gh. 183
 Teodosie călugărul 196
 Teofan, patriarhul Ierusalimului 200
 Teschen, ducat 104
 Thassos, insulă 163, 169, 173, 175
 Theodor De Bry 119
 Theodorescu, Răzvan 125, 126, 159, 183, 205
 Theophilos călugăr 163
 Thessalonic, port 170, 172
 Tihulești, sat 81, 85, 191
 Timișoara, oraș 118, 163
 Tinoasa, pârâu 37, 39
 Tocilescu, Gr. 29, 30, 205
 Todorov, N. 210
 Toma Radu Năsturel, fiul lui Udriște 197, 198
 Tomșani, sat 45
 Tomulești, sat 73, 81
 Toporu/Topol/Topora/Toporiul, sat 79, 81, 85, 97, 191
 Torpan, topic 111, 208
 Toscana, ducat 19
 Traianu, sat 65
 Traianescu, I. D. 151
 Transilvania, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 38, 42, 96, 98, 103, 104, 105, 106, 116, 184
 Trestenic/Trestenici/Tristinic, sat 81, 84, 85, 97, 191
 Tripoli, oraș 16
 Trivalea, mănăstire 20
 Trivalea Moșteni, sat 53, 60
 Trohani, Gh. 12, 39, 40, 180
 Troianu, sat 38, 49, 53, 95
 Trudești, sat 67, 198, 202
 Tudor abagiu 92
 Tudor cămăraș 58
 Tudor căpitan, fiul lui Marco Danovici 199
 Tudor, D. 23
 Tudor, din Adămești 47
 Tudor, din Belitori 49
 Tudor, fiul lui Fârtat 189
 Tudor iuzbașa 52
 Tudor logofăt 62
 Tudor paharnic 62
 Tudor pescarul 90
 Tudor, rumân din Berbecari 71
 Tudoran diac 76
 Tudoran pitar 191
 Tudoran Vlădescu clucer 91, 92, 196
 Tudosca Baloteasca, mama lui Vintilă
 Balotescu 197
 Tulcea, oraș 210
 Tunsă, sat 67
 Tunusli, frații 96
 Turci, sat 67, 84, 189
 Turcia 94, 163, 169, 219
 Turnu, cetate 10, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 26, 29, 30, 32, 44, 47, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 106, 107, 110, 111, 115, 116, 117, 118, 129, 156, 168, 177, 178, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 216, 218, 220, 222; ~ niabet otoman 112, 124, 135, 210, 211, 213, 215; ~ oraș 19, 25, 104, 215, 216; ~ vad/port 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 218, 216
 Turnu Măgurele, oraș 29, 30, 40, 116, 117, 178
 Turnu Roșu, vamă 94
 Turnu Severin, oraș 170, 175, 184
 Turtucaia, cetate 14, 15
 Turturea paharnic 191
 Tutana, mănăstire 89
 Tutănești, sat 67
 Tyers, P. 154
 Țalapi diac, din Balaci 48
 Țara Bârsei 106
 Țara Făgărașului 106
 Țara Românească, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 38, 42, 43, 44, 46, 52, 54, 70, 72, 81, 82, 86, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 115, 116, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 130, 133, 134, 144, 145, 148, 154, 159, 163, 164, 186, 187, 188, 190, 193, 195, 196, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 215
 Țarevgrad vezi Târnovo
 Țarigrad, vezi Istanbul
 Țările de Jos 104
 Țările Române 14, 15, 17, 20, 96, 98, 100, 105, 106, 118, 184
 Țânțăreanu, Ecaterina 13, 30, 32, 33, 34, 103, 114, 117, 128, 138, 140, 141, 142, 145, 146, 151, 162, 178, 182, 194
 Țigănești, sat 51, 59, 67
 Țigănești, sat dispărut 67
 Țimbru, vad 46, 93
 Țintea armaș 189
 Țvetkova, Bistra 98, 99, 100
 Uda Clocociov, sat 67
 Uda, sat 67, 83, 85, 87, 88, 187, 188
 Udeni, sat 31, 67, 85, 111, 114, 115, 154, 213, 218
 Udriște Beceriu 196
 Udriște, feciorul lui Stan din Fierești 64, 68

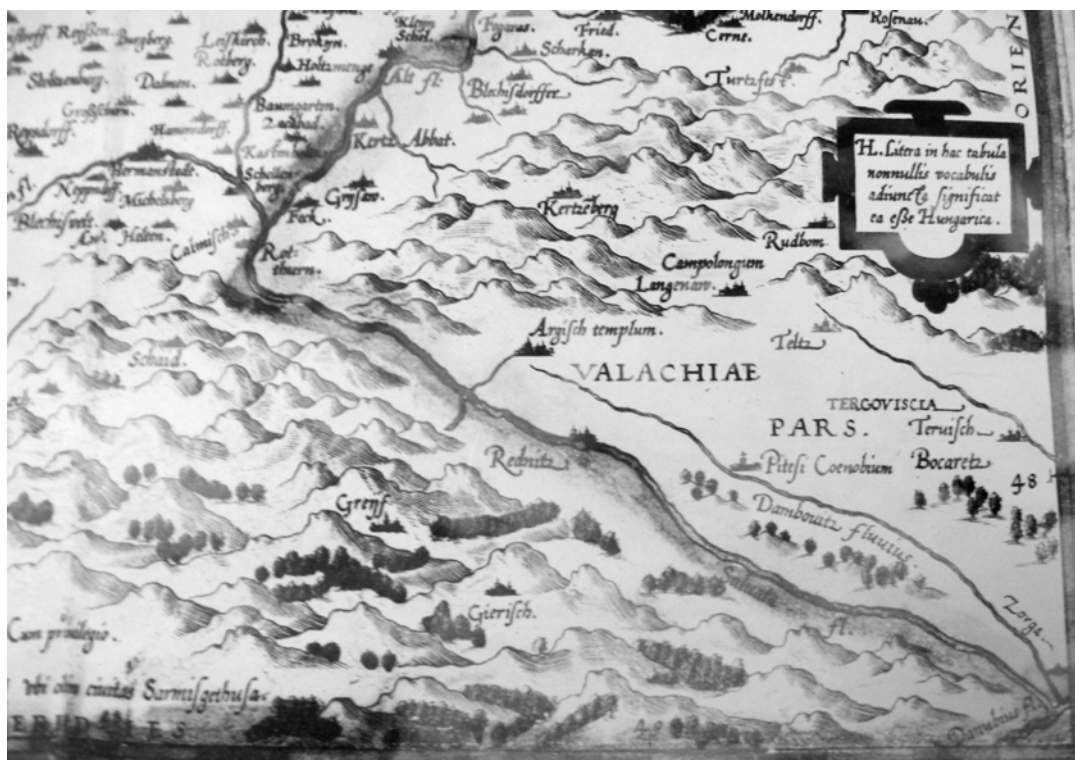
- Udriște mare vistier 69
 Udriște Năsturel logofăt 125, 126, 149, 197
 Udriște slugerul 78
 Udriște spătar 193
 Uești, sat în jud. Teleorman 51, 67, 62, 204
 Uiești, sat în jud. Vlașca 43, 47, 80, 81, 82, 88, 192
 Ujváry, J. 30
 Ulmeni, sat 38, 68, 85, 103
 Ulmenii de Sus, sat 198, 201
 Ulmuleț, sat 68, 85, 94, 187, 189, 196, 197
 Ulrich von Tennstädt, călător 14, 45, 46, 94, 107, 211, 216
 Uluiții, sat 195
 Ungaria 16, 98, 103, 104, 105, 111, 178, 205, 206
 Ungro-Vlahia 82, 127, 134, 150
 Urbino, ducat 104
 Urechia, V. A. 139, 179
 Urlui, pârâu 37, 38, 41, 53, 56, 61, 62, 83, 84, 94
 Ursătești, mănăstire 89
 Uzigani, sat 81
 Uzun, vezi Uzigani
- Vadul Sării, sat 131
 Vadulat, sat 96
 Valachie 42, 83, 98, 106, 219, 222
 Valahia 12, 15, 16, 25, 33, 42, 43, 94, 98, 106, 117, 219, 222
 Valentinus carnifex 92
 Vanciu, martor din Comișani 52
 Varăști, sat 187
 Varna, port 14
 Varșani, topic 17
 Vasile meșter, din Cătun 92
 Vasilie negustor, din Nicopole 102
 Văcăreasca, moșie 137
 Văcărești, mănăstire 137
 Vădastra, sat 112
 Vădeni, sat 152, 153
 Văgiulești, sat 68
 Văraș/Vieraș, sat 68
 Văselați, sat 68, 84
 Vătășani/Vătășești, sat 51, 68
 Văjiște, pârâu 39, 55, 66, 84, 187
 Vâlcan, întărit la Uiești 81
 Vâlcan, din Popești 62
 Vâlceanu, D. 112, 171, 173
 Vâlceni/Vâlceani, sat 68, 71, 192
 Vâlcu, Aurel 11, 104
 Vâlcu, din Foești 55
 Vâlcu logofăt din Orbeasca, tatăl lui Bunea-Vâlcu Grădișteanu 199, 201
 Vâlcu logofăt, din Tunsă 67
 Vâlcu logofăt, întărit cu moșia Zárnă 58, 69
 Vâlcu Mogoșescu mare vistier 202
 Vâlsan, George 13, 36, 37
 Vânători, sat 50, 86
 Vânătorii Mici, sat 40, 73, 79
 Vârjoghie logofăt, fiul lui Stan din Fierești 64, 68, 69, 196
 Vârjoghie sluger 69, 89, 196
 Vârtoape/Vârtop/Vârtopul/Vârtopi/Vatrup, sat 68, 69, 85, 186
 Vedeia, râu 31, 36, 37, 38, 39, 44, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 59, 64, 66, 67, 68, 69, 78, 90, 95, 102, 103, 110, 136, 188, 190, 192, 193, 196, 198, 203
 Vedeia, pârâu 39, 44
 Velea, sat 14, 81, 92, 188
 Veliman, Valeriu 209
 Velter, Ana Maria 104
 Veneția, oraș 104, 134, 207
 Vereș, Andrei 106
 Videle, oraș 37, 51, 53, 66
 Vidin, port/oraș 98, 99, 126
 Viena, oraș 17, 96, 123, 127, 134
 Vieroș, mănăstire 61, 66
 Viespari, sat 69
 Viforâta, mănăstire 56, 187
 Vișoara, sat 63, 69, 85, 103, 104, 187, 189, 191, 192
 Vilae jupâneasa, din Dragomirești 127
 Vince, A. 154
 Vintilă Balotescu clucer 197
 Vintilă comis, văr cu Drăghici spătar 69
 Vintilă iuzbașa 197
 Vintilă mare logofăt 68
 Vintilă paharnic, ginerele lui Căndea pârcaș 196
 Vintilă Vodă Menedic, mănăstire 132
 Visarion egumen 134
 Vișa, mama lui Gâscă clucer 76
 Vișina, sat 97
 Vitănești, sat 39, 61
 Vlad călugăr 77
 Vlad Călugărul, domn al Țării Românești 46, 55, 88, 92, 102, 130, 134, 135, 186, 187, 188
 Vlad cel Tânăr (Vlăduț), domn al Țării Românești 69, 89, 187, 188, 196
 Vlad cizmarul 93
 Vlad Coccorescu mare logofăt 153
 Vlad Dracul, domn al Țării Românești 14, 15, 44, 45, 50, 59, 67, 70, 87, 88, 90, 97, 145, 189
 Vlad Înecatul, domn al Țării Românești 136, 187, 188, 189, 194
 Vlad, martor din Băsești 49
 Vlad Țepeș, domn al Țării Românești 35, 72, 78, 81, 130, 131

- Vlad Uzurpatorul, domn al Țării Românești 206
- Vlad Vintilă, domn al Țării Românești 50, 52, 59, 61, 68, 69, 76, 88, 89, 187
- Vlada, soția lui Bria 52, 190
- Vladislav al II-lea, domn al Țării Românești 75, 77, 79, 81, 88, 145, 188
- Vladislav al III-lea, domn al Țării Românești 56
- Vladislav Iagello, rege 70
- Vlaico, întărit în Găvăneștii de Jos 80
- Vlaicu pârcălab 52
- Vlaicu Vladislav, domn al Țării Românești 82, 94, 103, 108
- Vlașanul, sat 84
- Vlașca, județ 9, 10, 12, 13, 25, 26, 40, 43, 44, 45, 51, 70, 82, 83, 84, 87, 88, 90, 91, 93, 96, 97, 101, 102, 105, 106, 127, 129, 151, 187, 191, 192, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 214, 222
- Vlășia, pădure 12, 13, 37, 40, 42, 74
- Vodomocna, sat 84
- Voevoda, sat 60, 62, 69, 85, 95, 190
- Voevodești, sat 69, 89, 101, 196
- Voicești, sat 71
- Voico, moșnean din Bodinești 72
- Voico străchinaru 93
- Voicu, megieș din Deparați 53
- Voicu negustor 101
- Voinea, Valentina 168
- Voinești, sat 183
- Vrața, piatră de ~ 126
- Vrămiarul, baltă 89
- Vrănești, sat 69
- Vulcănescu, Romulus 9
- Vulpe, Al. 40
- Wallerand de Wawrin, duce 14
- William Bery, cartograf 25
- Xenopol, A. D. 186
- Yenişehirlioglu, Filiz 169
- Yerkökü, vezi Giurgiu
- Zaharia clucer 191
- Zaharia vornic 191
- Zaina, neidentificat 145
- Zallesskaia, Vera 167, 174
- Zărnă, moșie 58
- Zărneasca, moșie 86
- Zărnești, sat 24, 69, 86, 127, 202
- Zărneștii de Jos, sat 61
- Zăvârca/Izvârta, sat 81
- Zăvoi, sat 85, 191
- Zâmbreasca/Zembrești, sat 39, 65, 69
- Zârna/Zărnă, sat 69
- Zbaraski, duce 20
- Zbrăgleze, sat 83, 84
- Zemnicele/Zimnicele Mari/ Zimnicea Mare, sat 47, 70, 189, 196, 197
- Zemnicele/Zimnicele vezi Zimnicea Mare
- Zemnicelele/Zimnicele Mici 47, 70, 189
- Zimmermann, Fr. 91
- Zimnicea 10, 11, 14, 27, 28, 29, 31, 32, 40, 41, 46, 47, 55, 68, 84, 86, 89, 91, 93, 96, 97, 103, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 154, 155, 156, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 167, 168, 173, 175, 176, 177, 178, 196, 197, 211, 212, 213, 216, 218, 220; ~ moșie 106
- Zlotești, sat 65, 67, 70, 84, 91, 92, 189, 204
- Zmiorani/Zmieran, sat 70
- Zorga, Zorza, Zulz, Zorzo, Zorio vezi Giurgiu

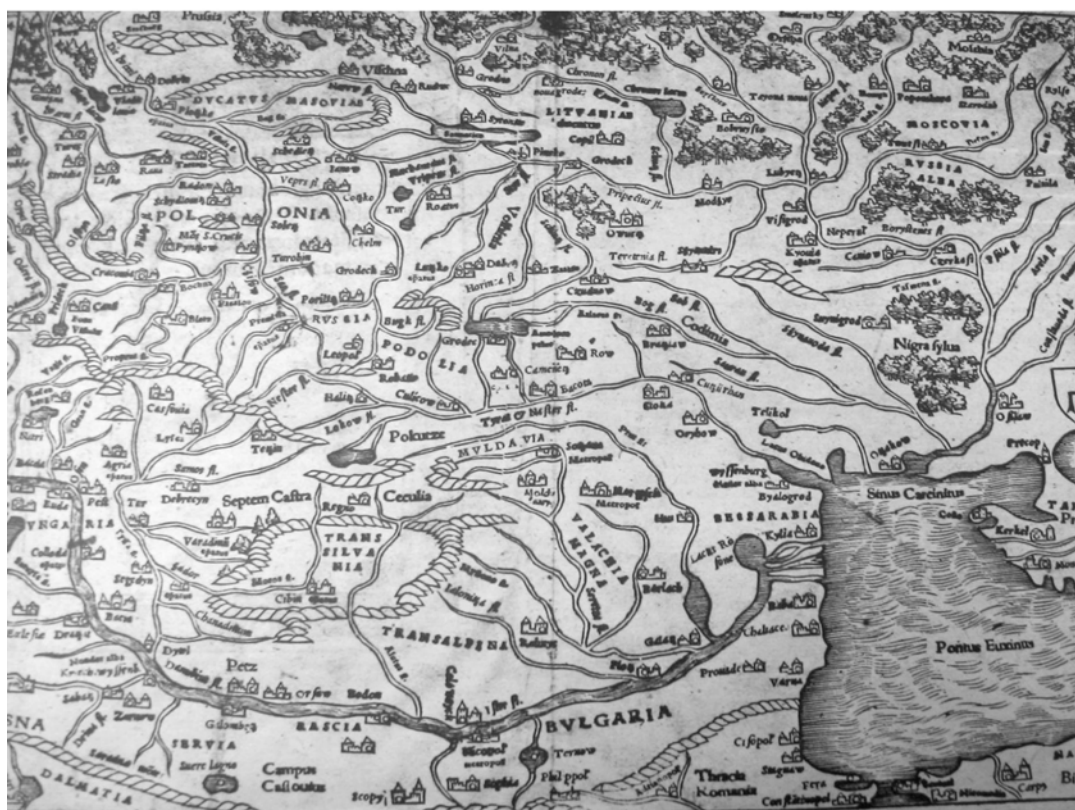
ILUSTRĂȚIE

Planșa I
Relieful și limitele administrative actuale ale județelor Teleorman și Giurgiu.

1

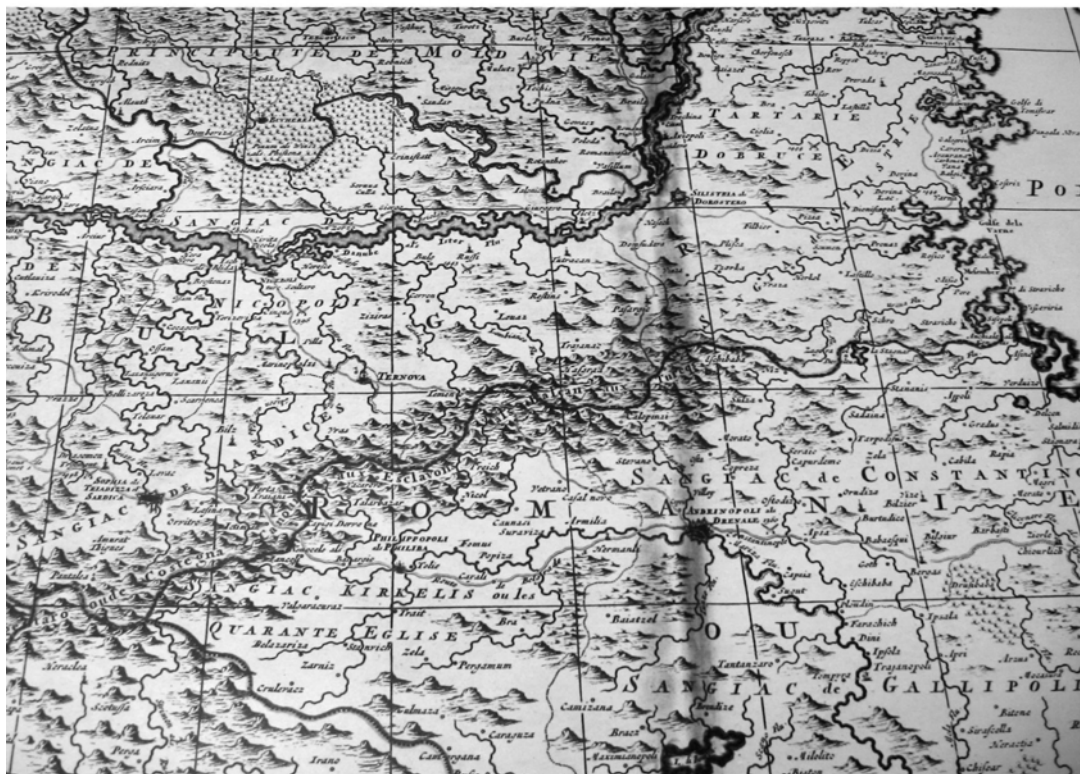
2

Planșa II

1. Jacop Gastaldo, *Nova Tabula Poloniae, Ungariae, Boemiae, Germaniae, Rusiae, Lituae*, 1548 (detaliu); 2. Sebastian Münster, *Tabula nova Europae*, 1550 (detaliu). Cetatea Turnu este figurată cu numele de Cholownick (după D. Dimăncescu).

1

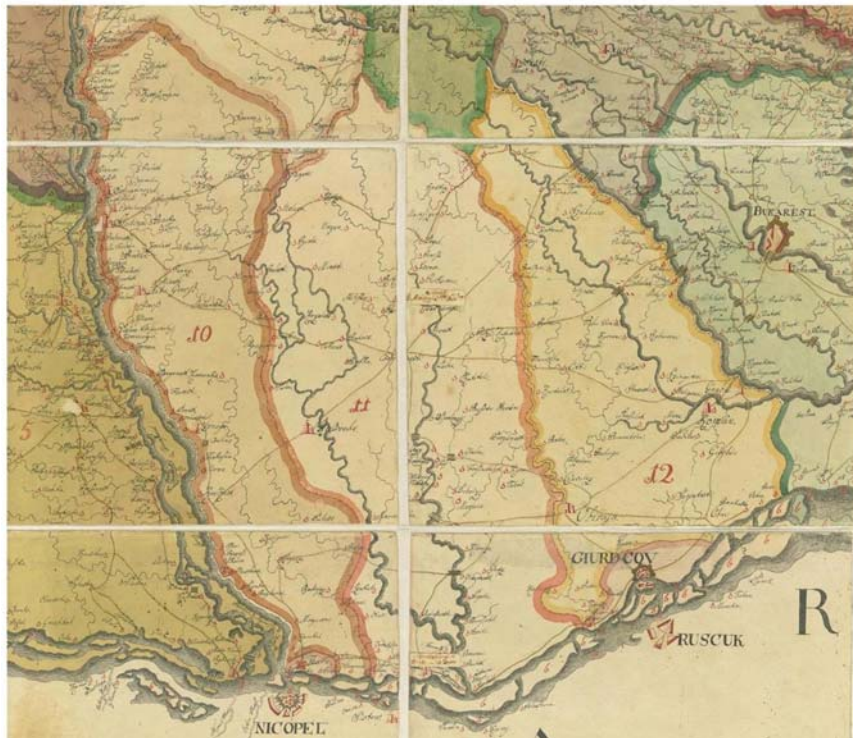
2

Planșa III

1. Antonio Lafreri, *Nova descriptio Moldavia et Valachia*, 1560 (detaliu). Portul Colownich (Turnu) este singurul înregistrat între Severin și Brăila; 2. Guillaume și Jean Blaeuw, *Tabula Danubii*, 1640 (detaliu). Este figurat Sangeacul de Nicopole (după D. Dimăncescu).

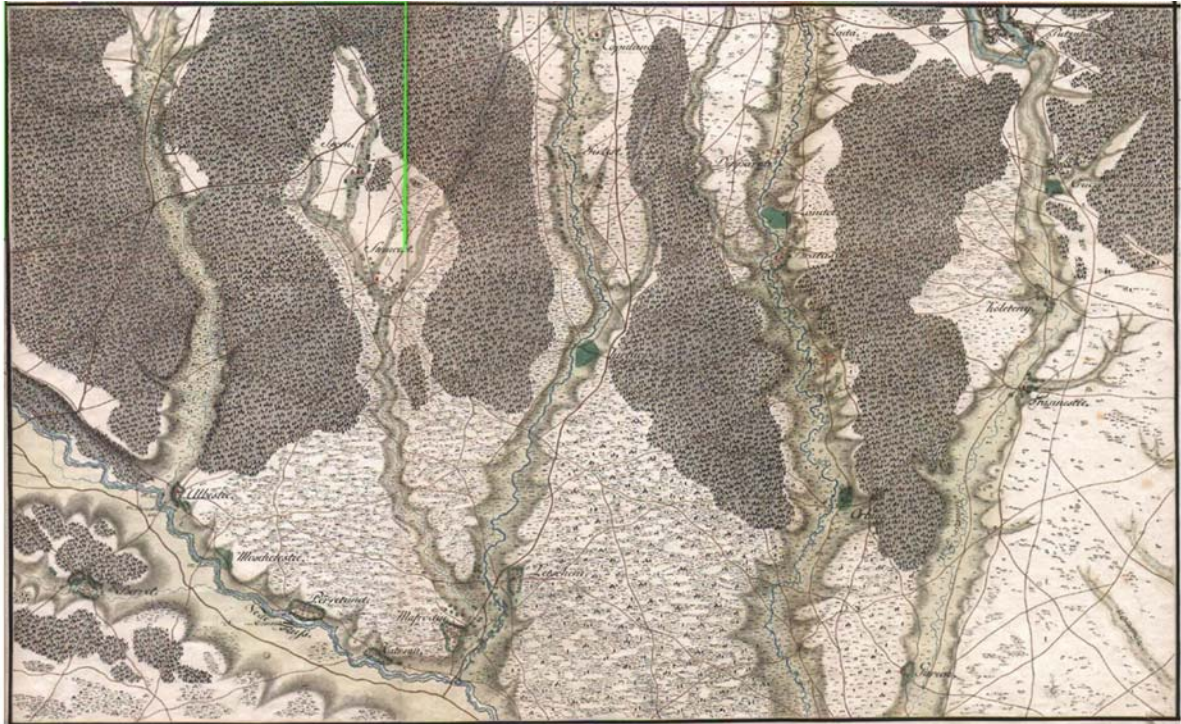
1

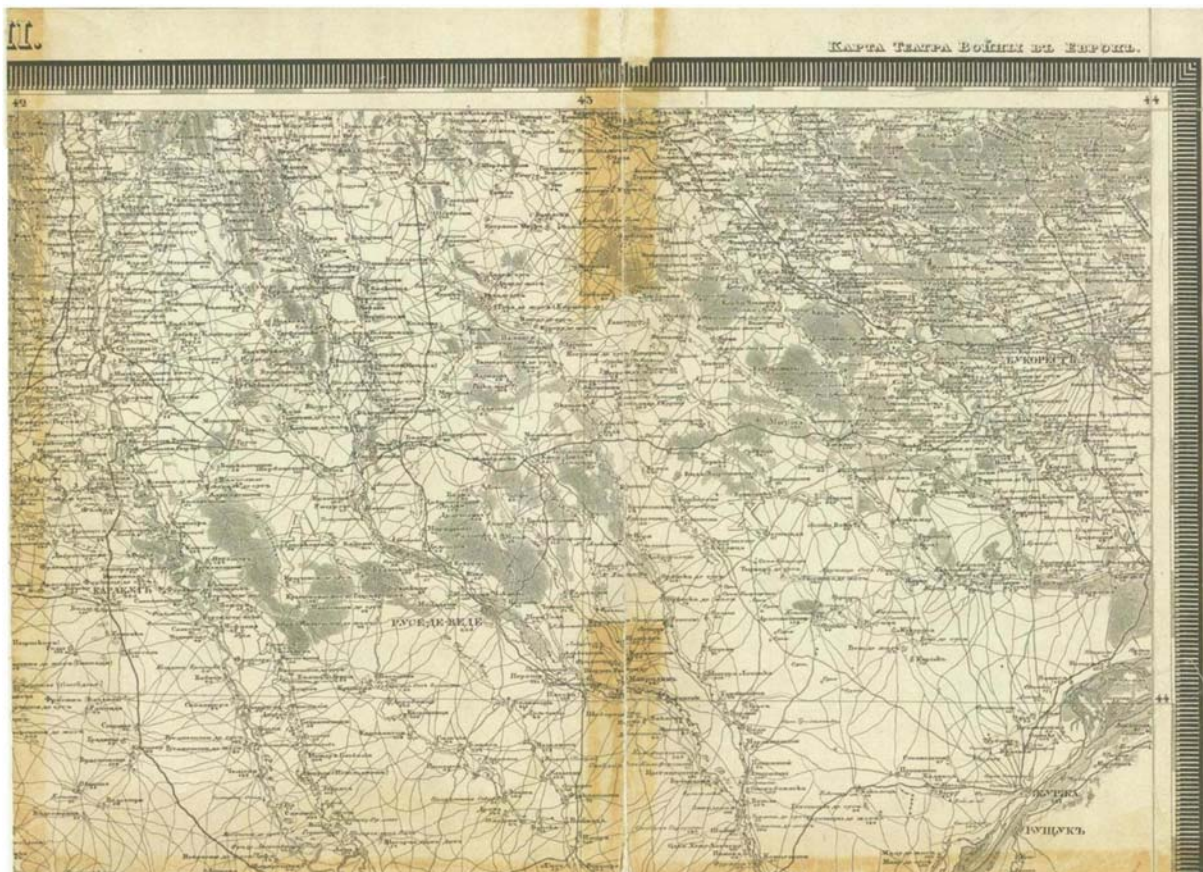
2

Planșa IV

1. Stolnicul Cantacuzino, *Harta Țării Românești*, 1700 (detaliu). Județele Teleorman și Vlașca; 2. Ruhendorff, *Mappa Specialis Walachiae*, 1788, copie colorată după original (detaliu) (B.A.R.).

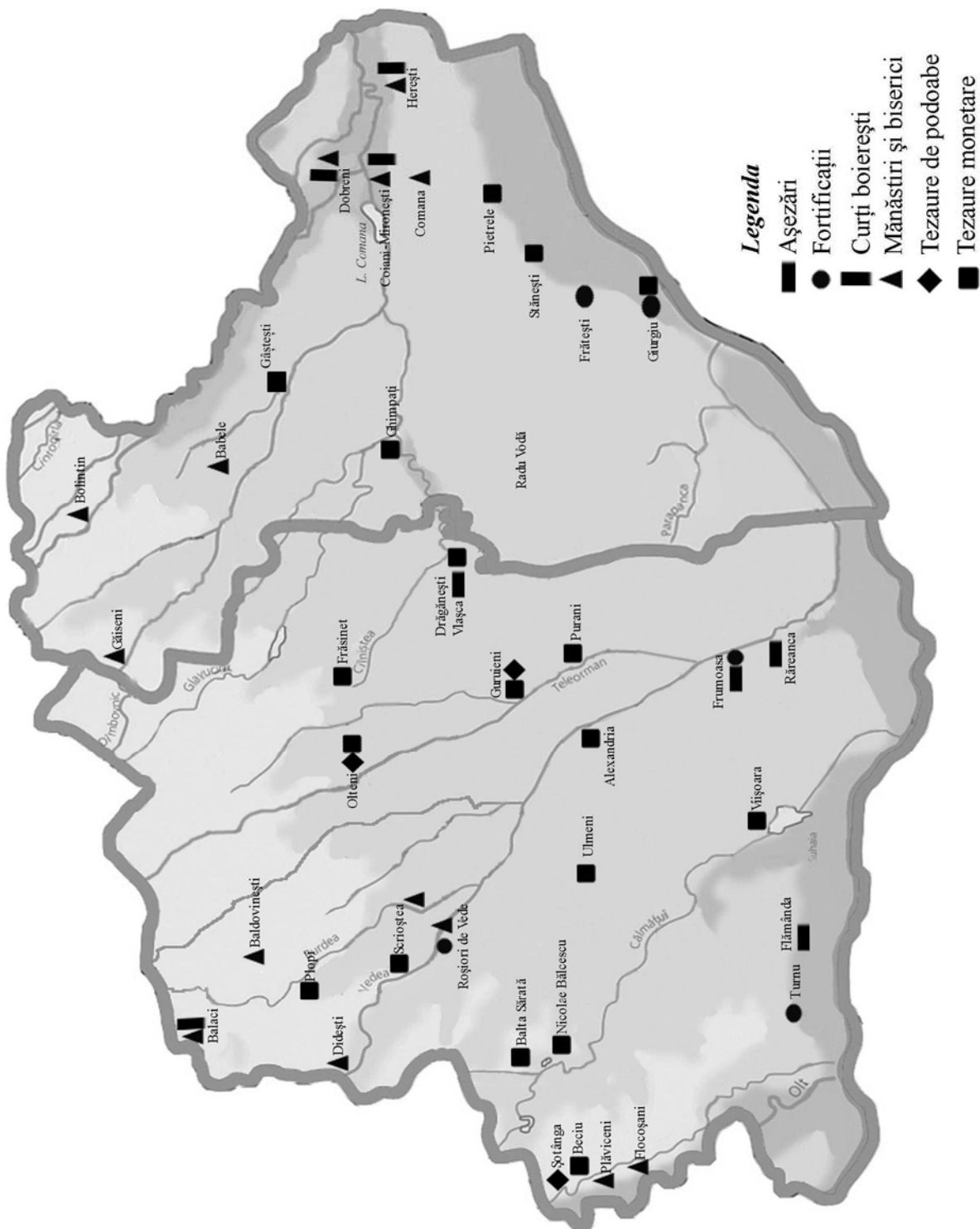
1

2

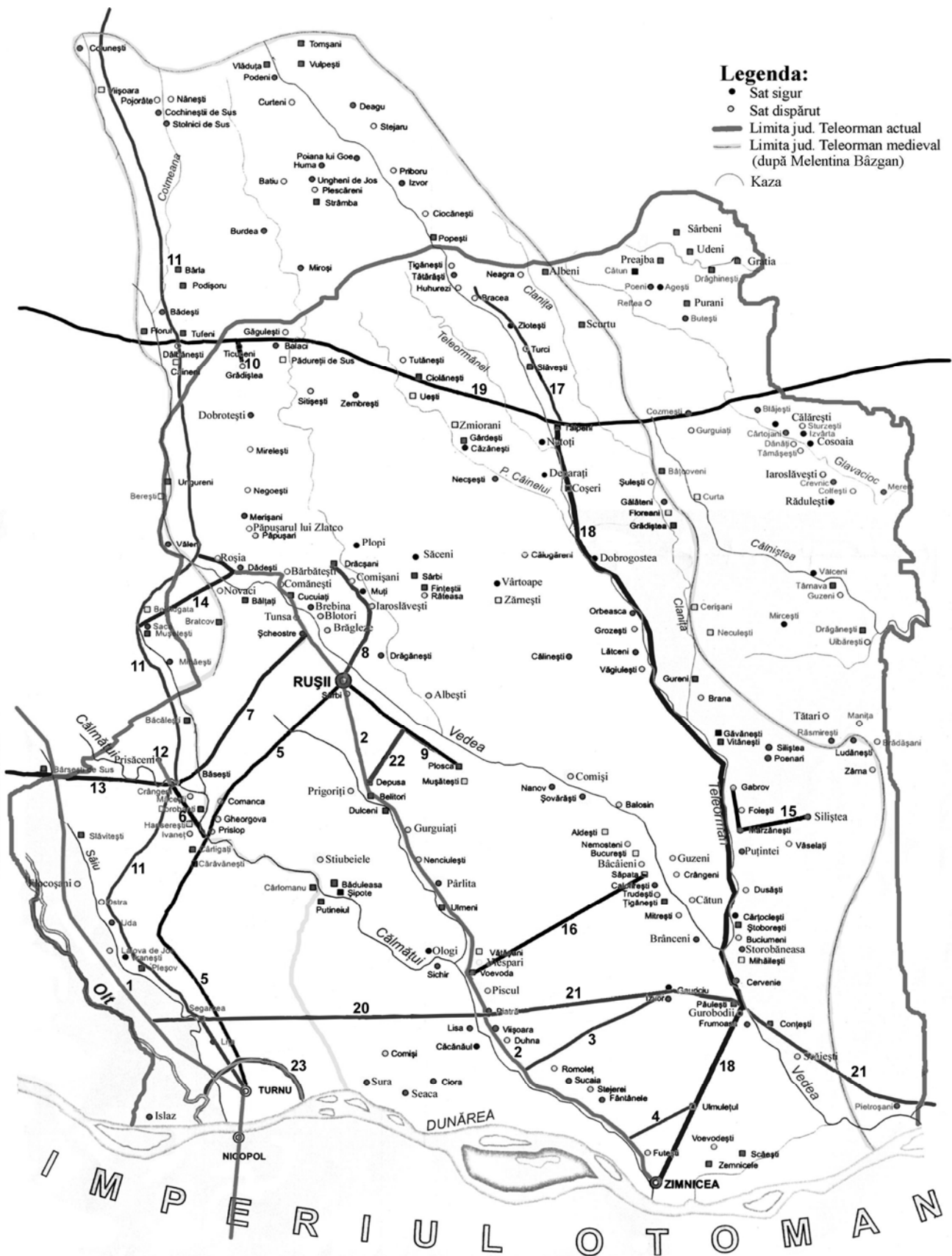
Planșa V

1. Fr. Specht, *Militarische Carte der Kleinen oder oestereichschen und grossen Walachei*, 1790-1791, detaliu al zonei împădurite din centrul județului Teleorman; 2. *Karta teatra vojny va Europa*, 1835 (detaliu). Județele Teleorman și Vlașca (B.A.R.).

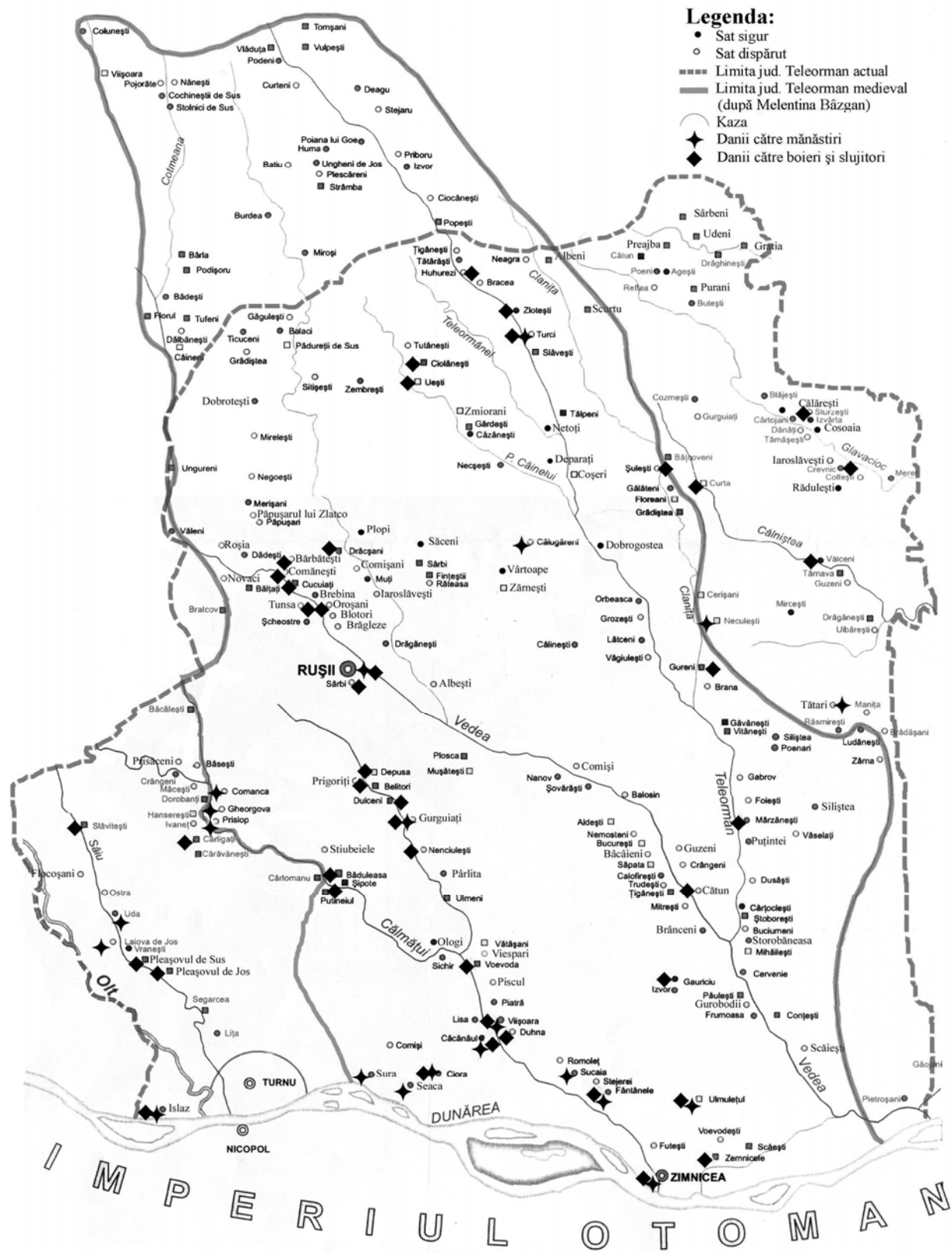

Planșa VI

Situri arheologice, tezaure monetare și de podoabe și monumente medievale din județele Teleorman și Giurgiu.

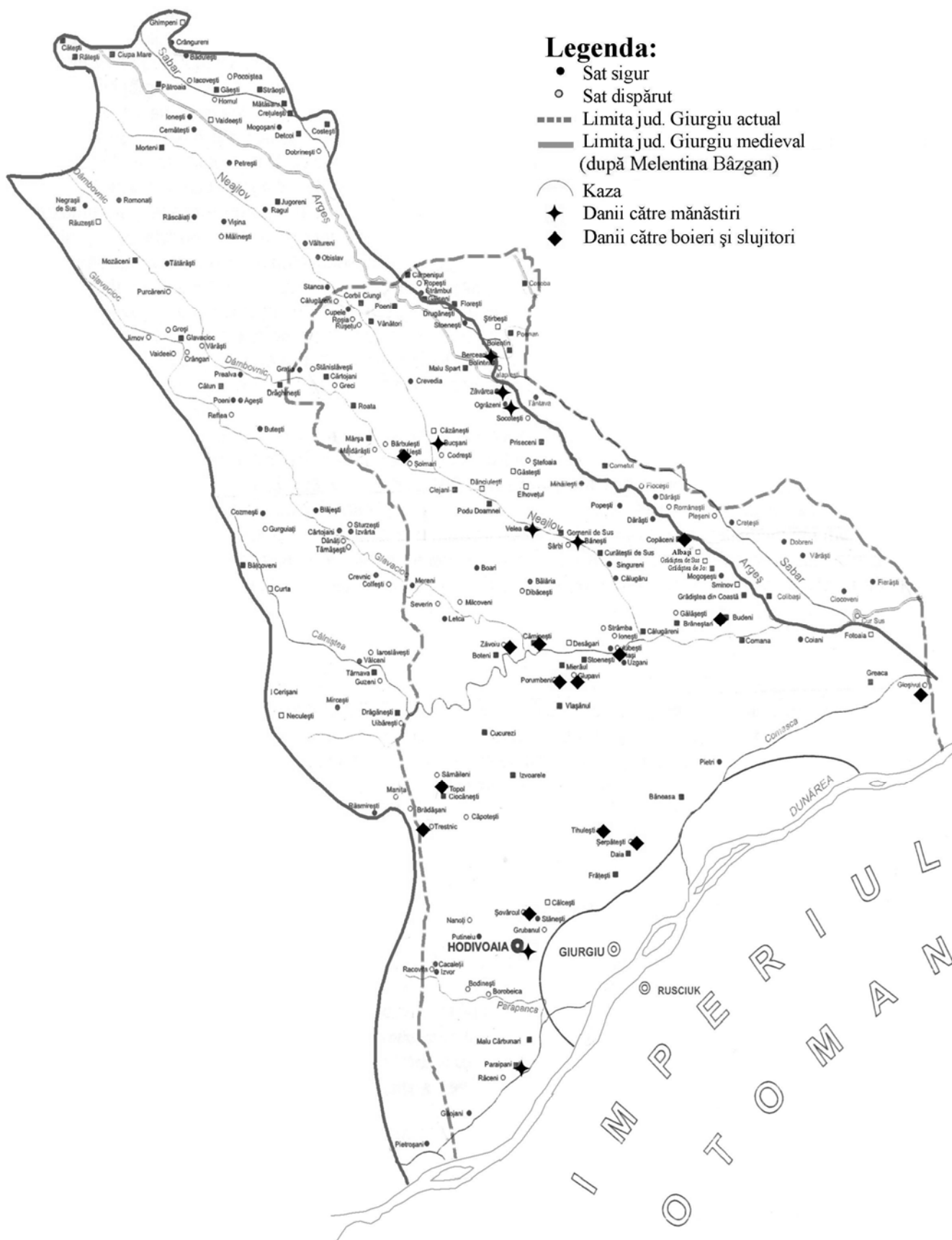

Planșa VII
 Drumuri medievale în județul Teleorman

Planșa VIII

Localități în județul Teleorman care au făcut parte din domeniul domnesc (sec. XIV-XVII).

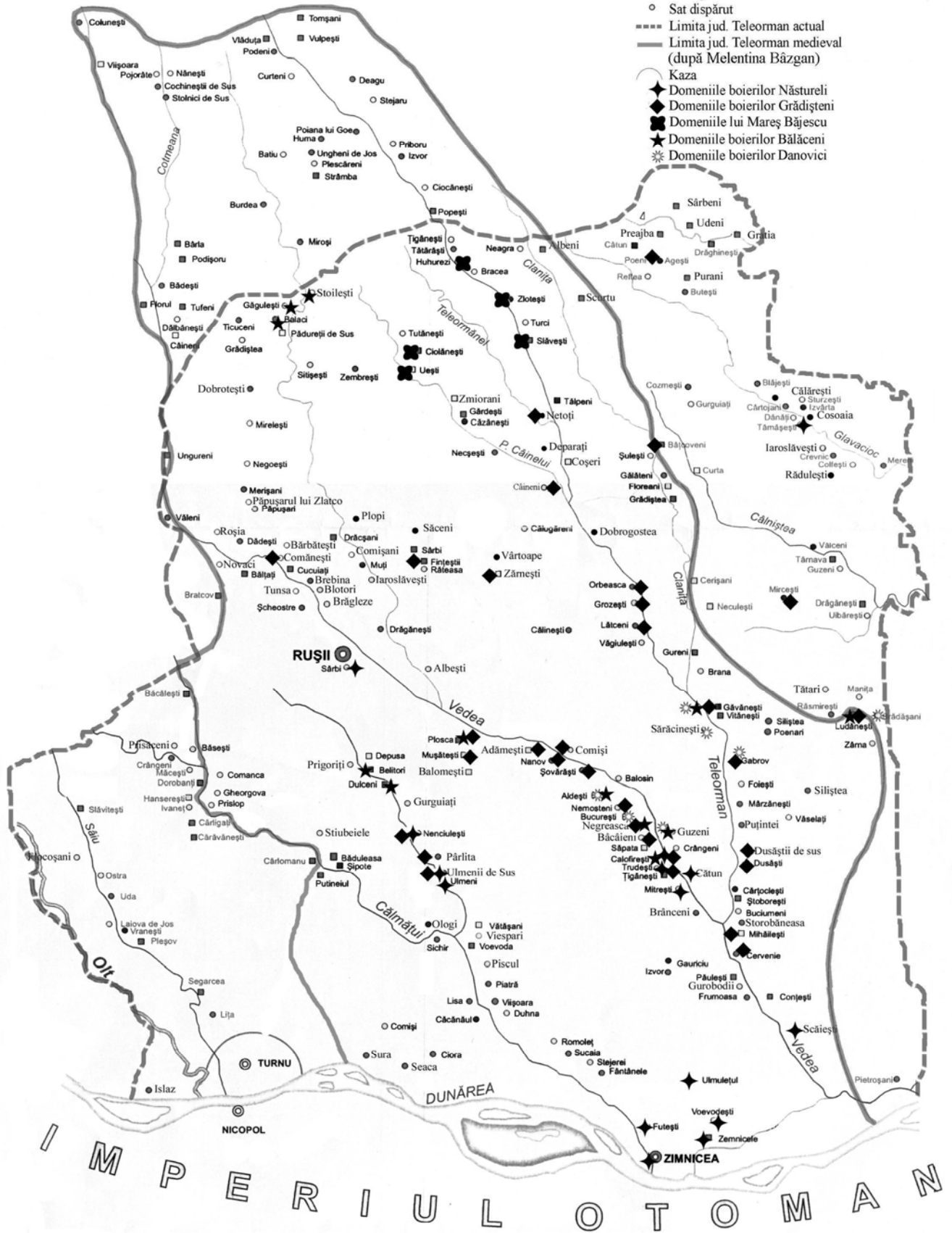

Planșa IX

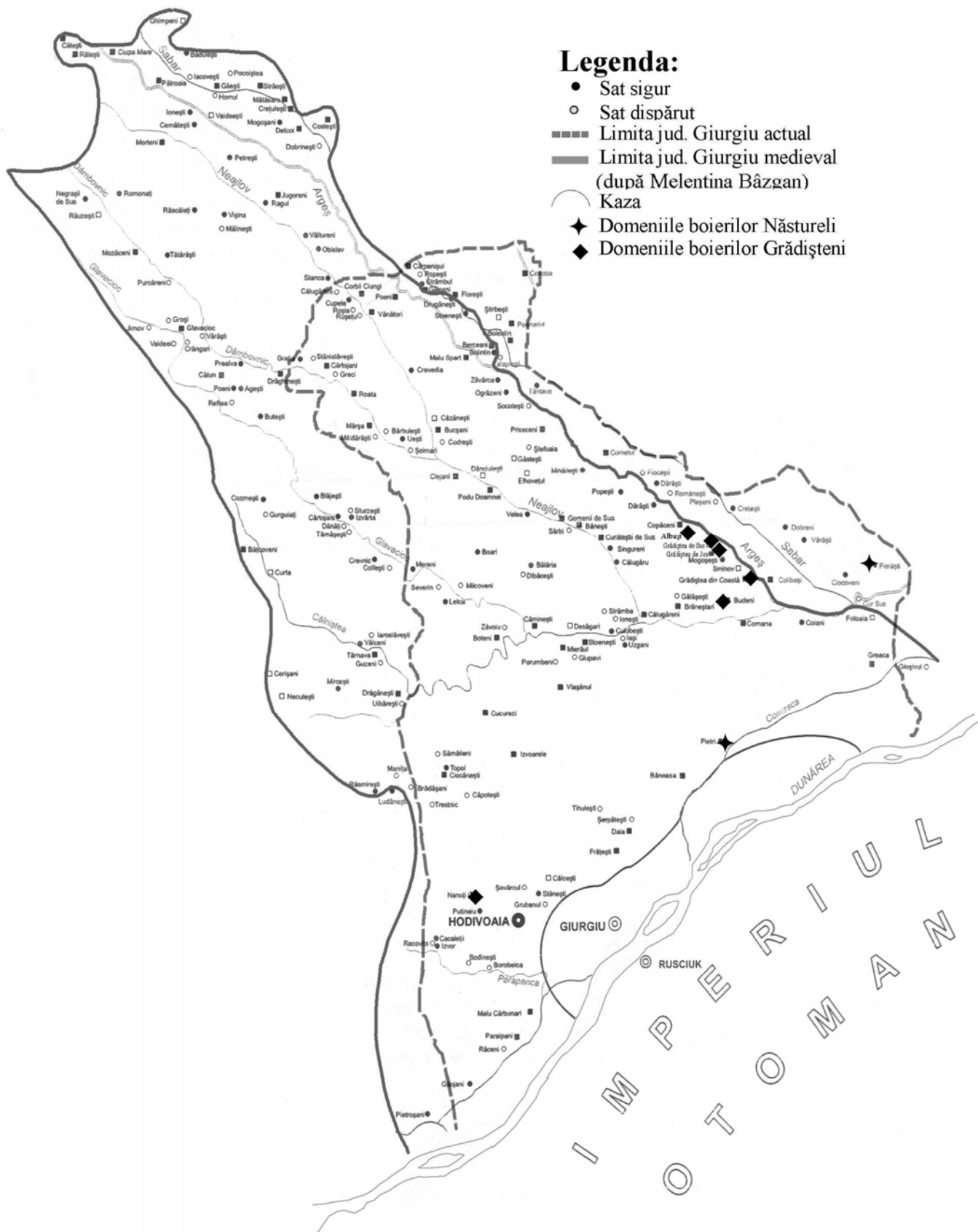
Localități în județul Giurgiu care au făcut parte din domeniul domnesc (sec. XV-XVII).

Legenda:

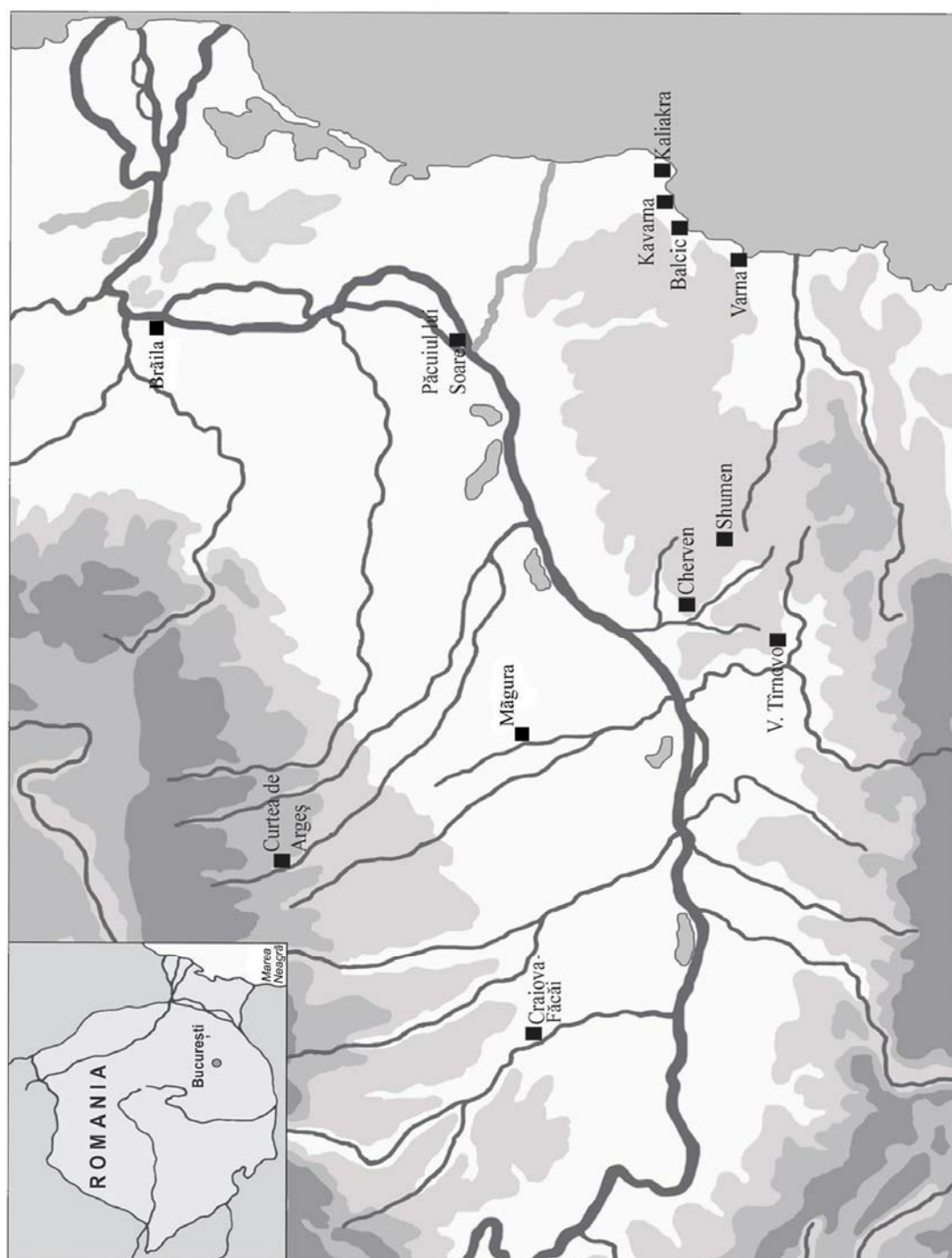
- Sat sigur
- Sat dispărut
- Limita jud. Teleorman actual
- Limita jud. Teleorman medievală (după Melentina Băzgan)
- Kaza
- ◆ Domeniile boierilor Năstureli
- ◆ Domeniile boierilor Grădișteni
- ◆ Domeniile lui Mareș Băjescu
- ★ Domeniile boierilor Bălăceni
- ✱ Domeniile boierilor Danovici

Planșa X
Domenii boierești în județul Teleorman (sec. XV-XVII).

Planșa XI
 Domenii boierești în județul Giurgiu (sec. XVI-XVII).

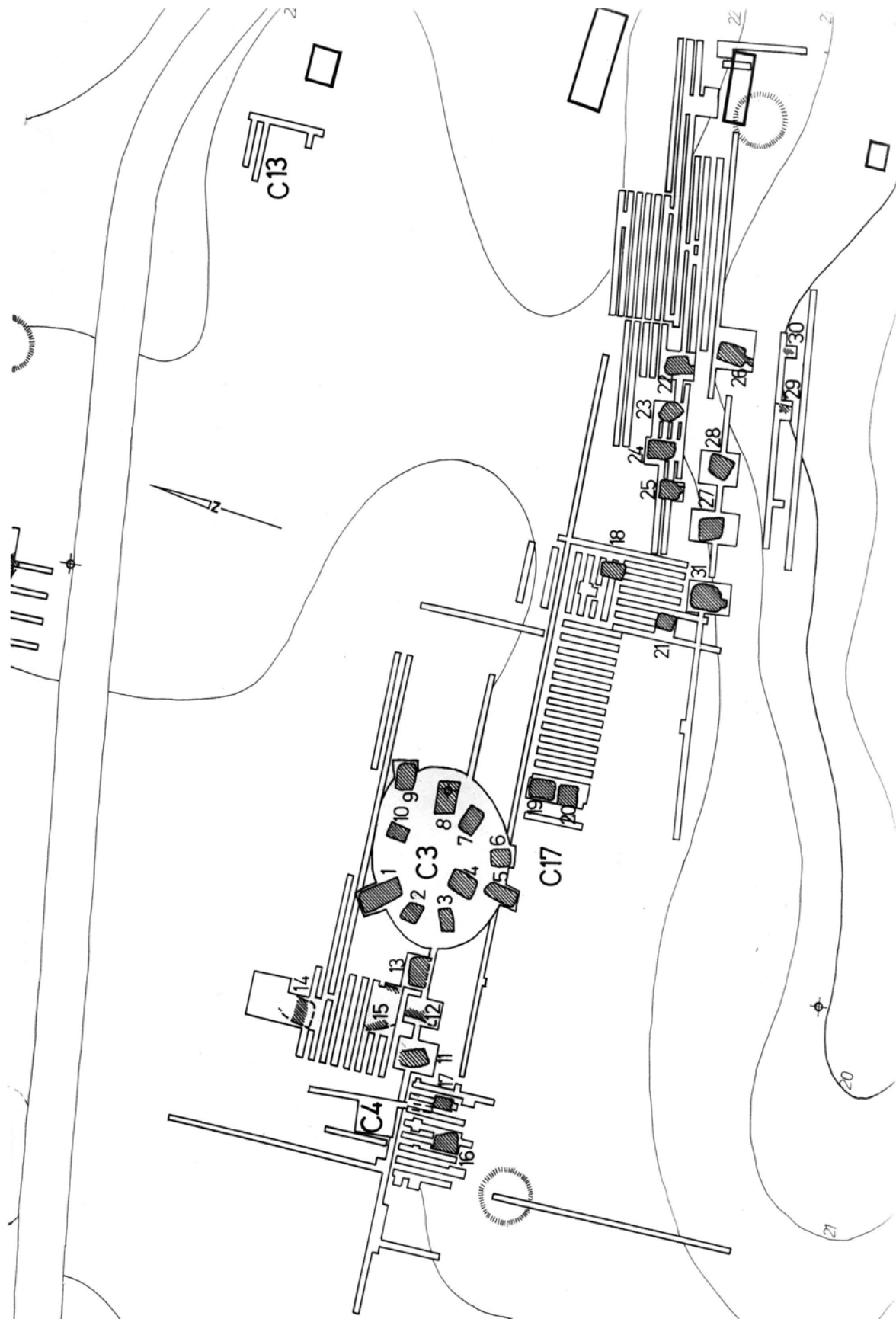
Planșa XII

Centre de producție a ceramicii smălțuite medievale (sec. XIV-XV) din nordul Bulgariei și din Muntenia (după Veronique Francois; I. Kuleff și Romyana Djingova; I. Cîndea; R. Andreescu et al.).

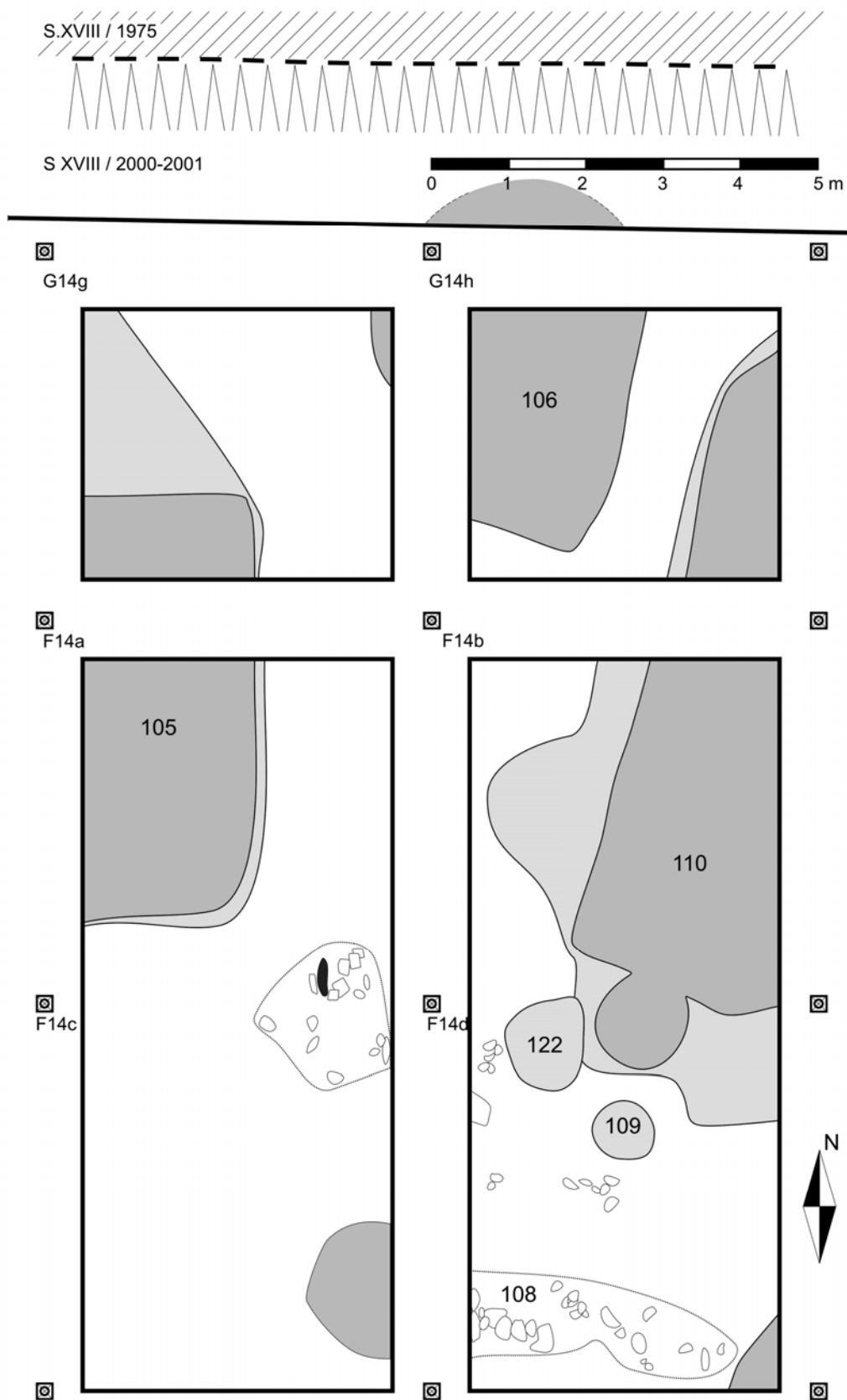
Planșa XIII

Zimnicea. Planul săpăturilor arheologice din 1948-1974, cu amplasarea bordeielor medievale cercetate (I.A.B.).

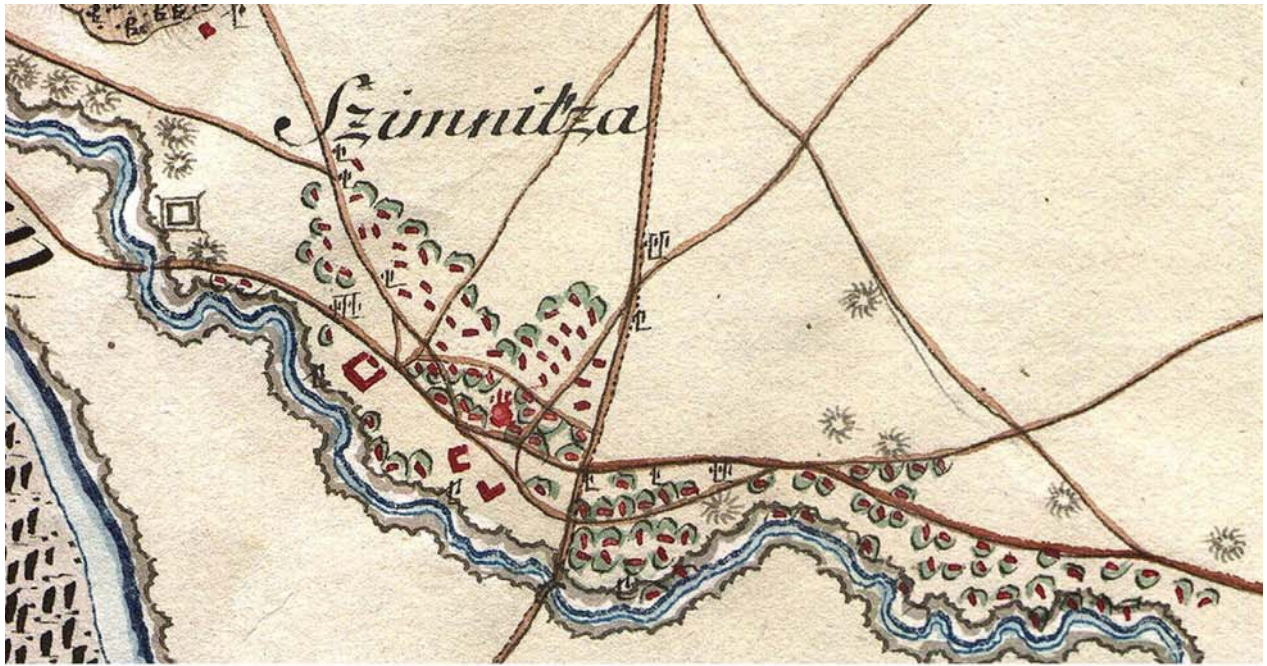
Planșa XIV

Zimnicea. Detaliu de plan cu un grup de bordeie cercetate în zona de nord-est a așezării.

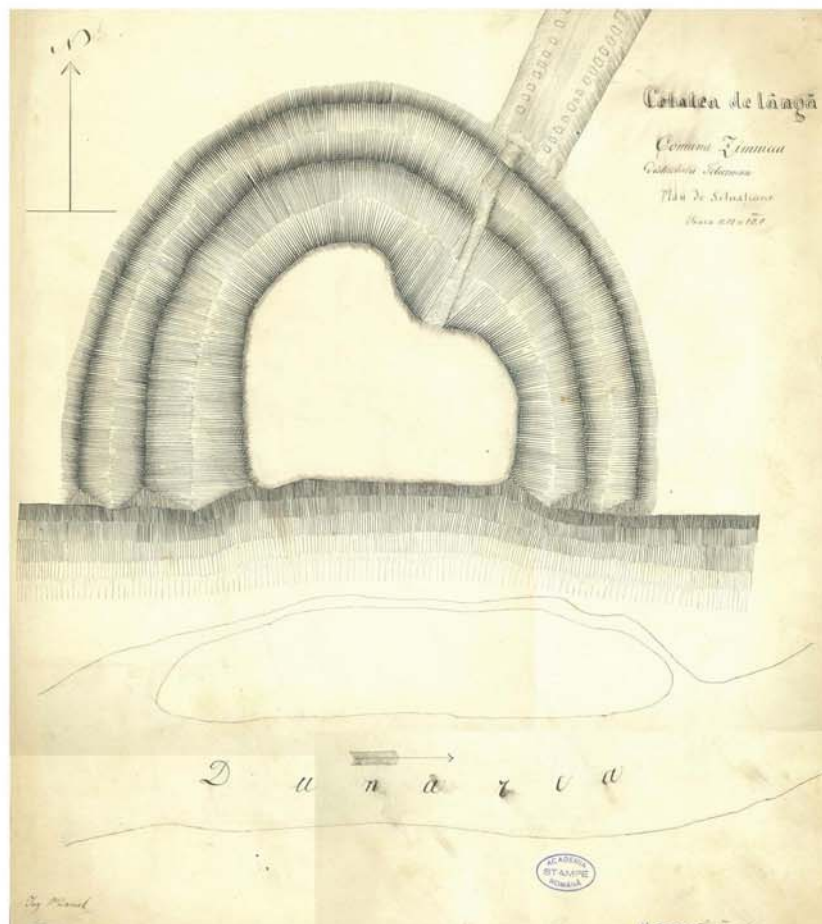

Planșa XV

Zimnicea. Planul complexelor medievale cercetate în campania din anul 2002 (după D. Spânu).

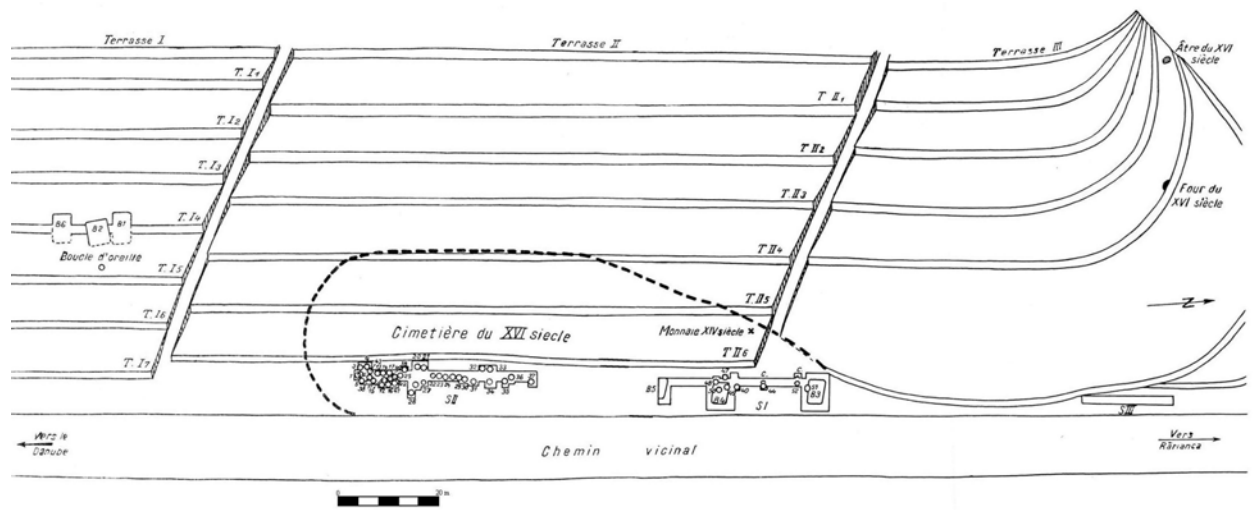
1

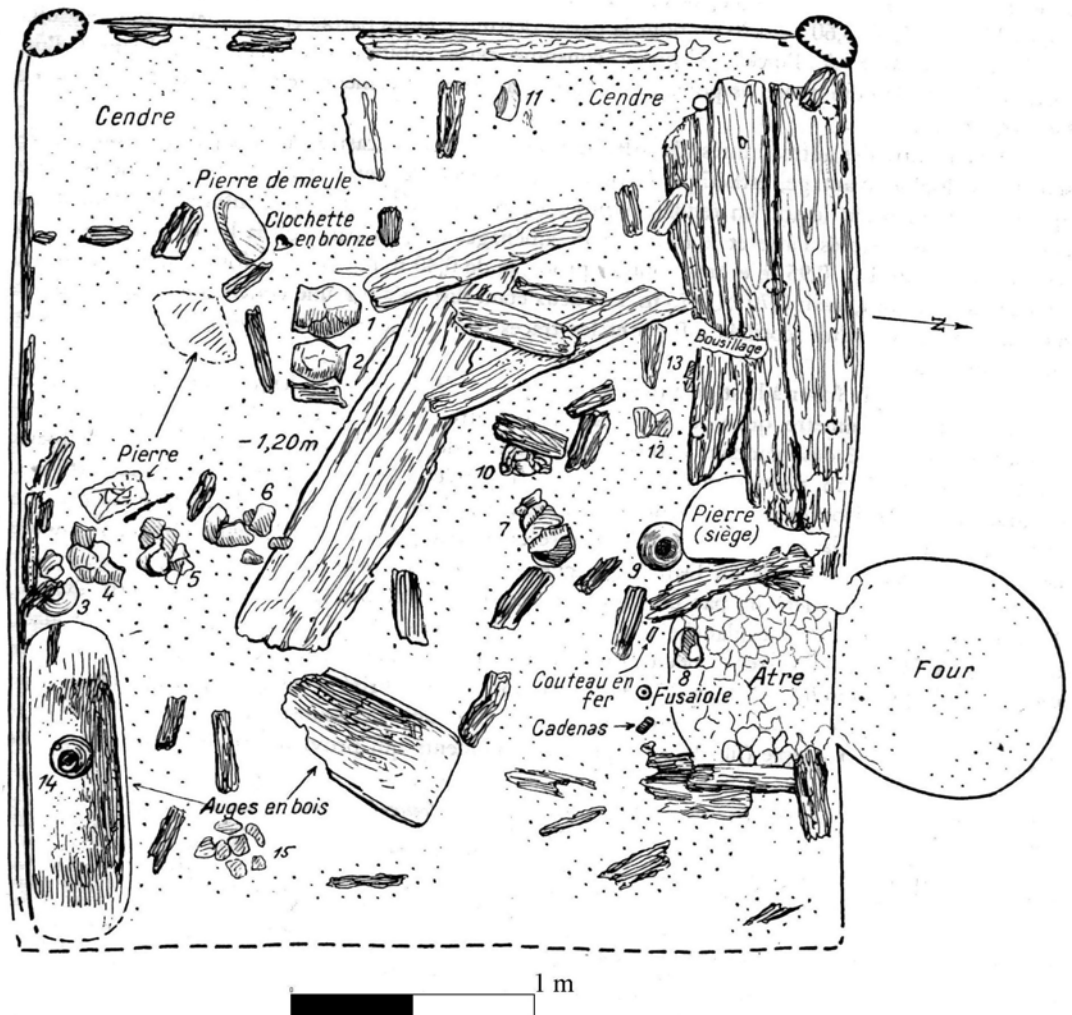
2

Planșa XVI

Zimnicea. 1. Detaliu din harta austriacă din 1790-1791 în care este figurat punctul „Cetate”;
2. Planul cetății ridicat de ing. C. Danielescu în anul 1869, împreună cu Cezar Bolliac.

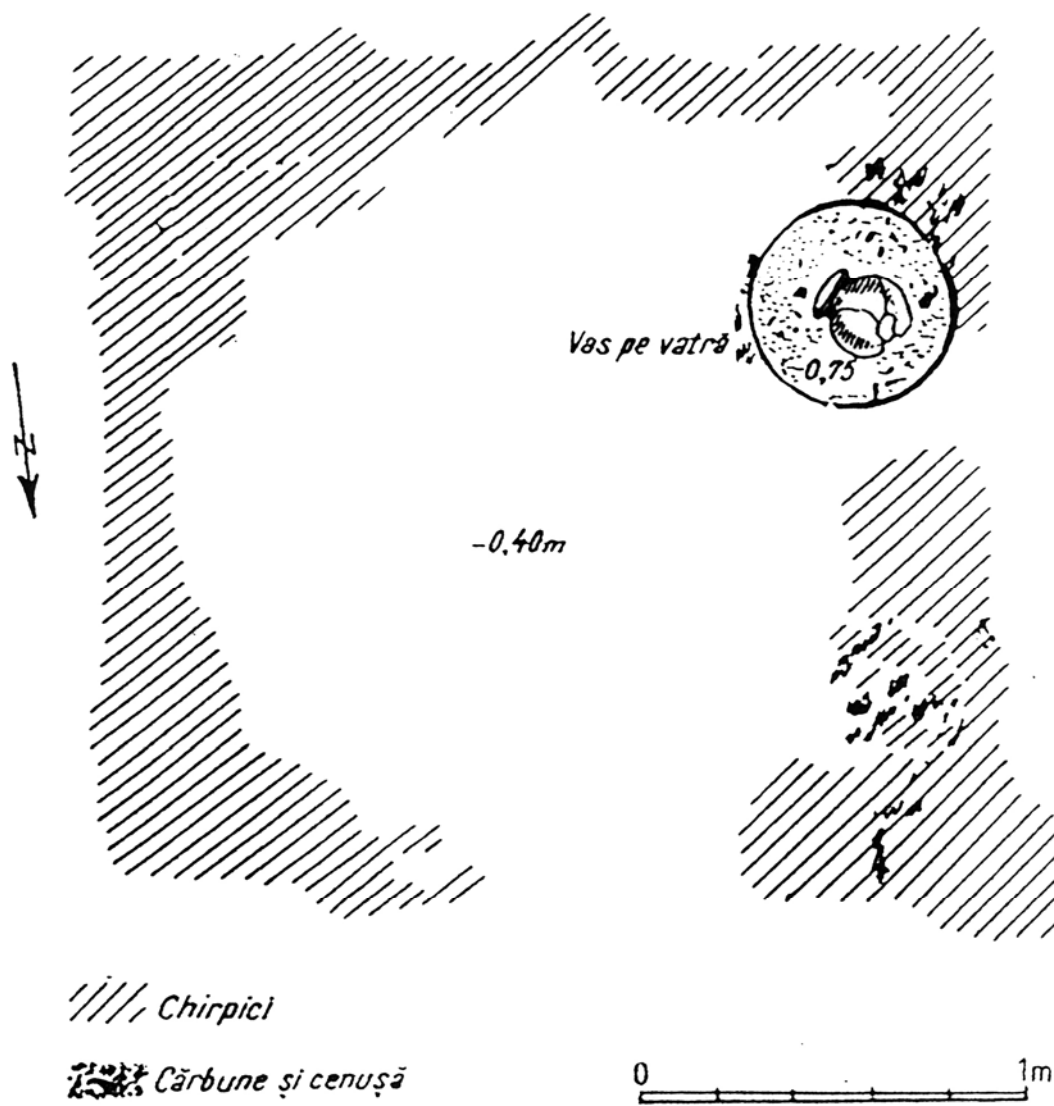
1

2

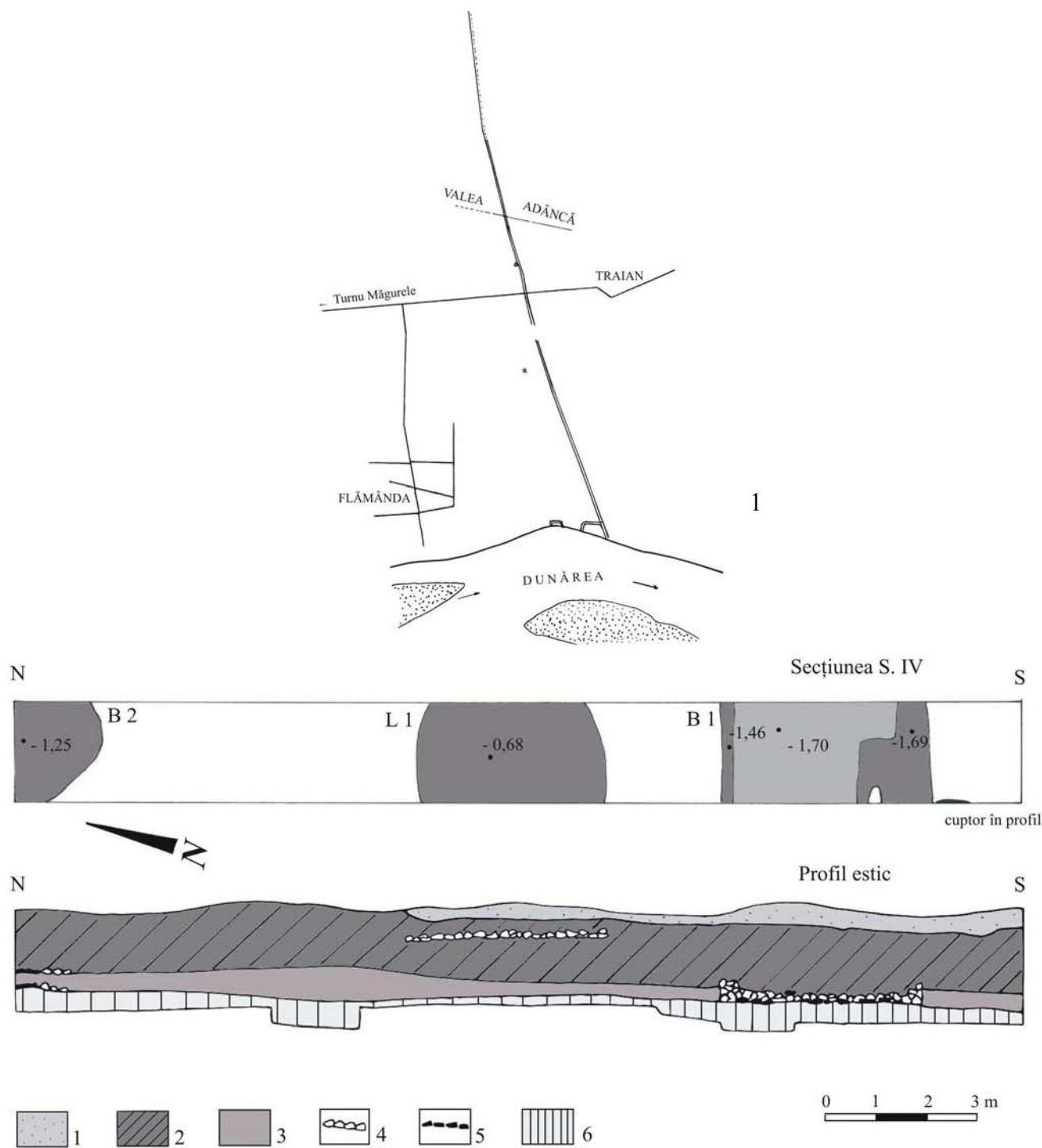
Planșa XVII

Răreanca - Bragadiru. 1. Planul general al săpăturilor cu complexele medievale; 2. Planul bordeiului 2 (după Gh. Bichir).

Planșa XVIII

Dulceanca. Locuința de suprafață (sec. XIV), plan (după Suzana Dolinescu-Ferche).

1. Sol aluvionar rezultat din inundațiile Dunării
2. Sol negru cu rare urme arheologice
3. Chirpici ars
4. Cărbune
5. Sol galben-argilos, cu lentile de sol brun
6. Sol galben, steril din punct de vedere arheologic

2

Planșa XIX

Poiana - Flămânda. 1. Castrul de la Flămânda și Limesul Transalutan, desen după fotografie aeriană; 2. Secțiunea IV, plan și profil estic (după Ioana Bogdan Cătănicu).

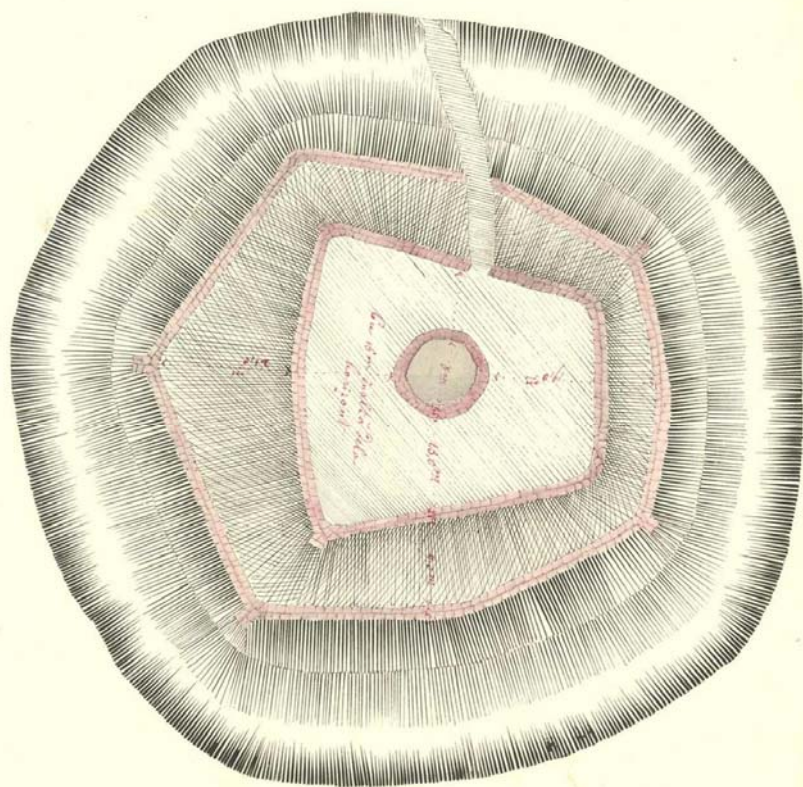
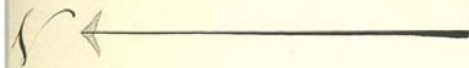
Cetatea Romană

de lăncă

Turnu Romula

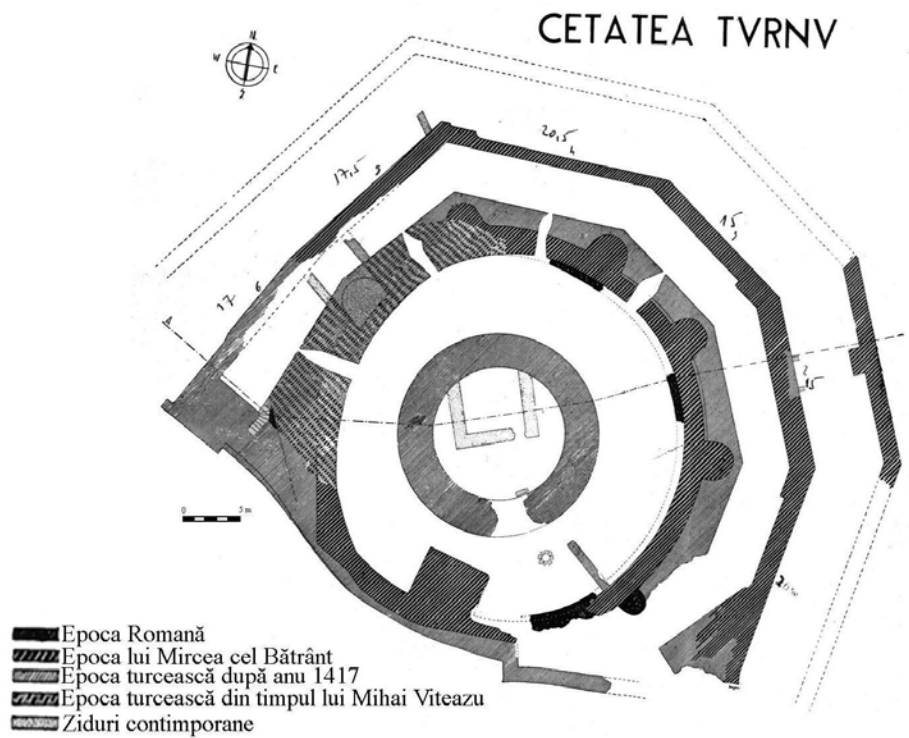
Districul Teleorman

(Plan de situație)

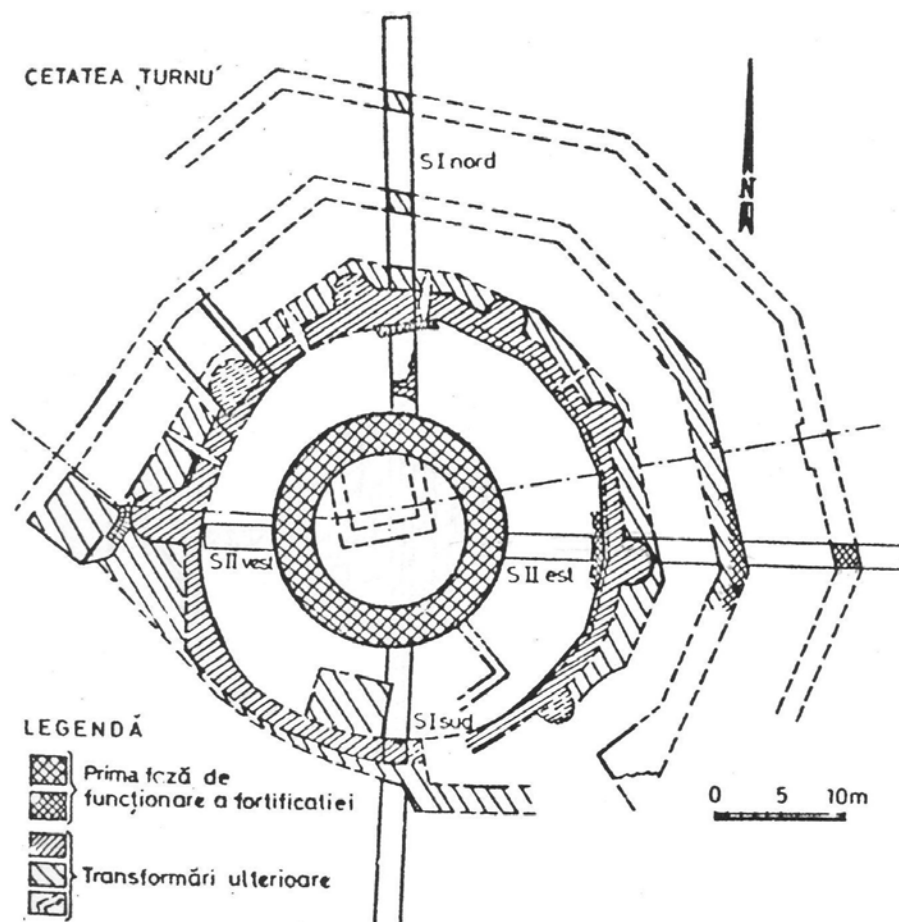

Planșa XX

Cetatea Turnu. Plan topografic ridicat de ing. C. Danielescu în anul 1869, împreună cu Cezar Bolliac (B.A.R).

1

2

Planșa XXI

Cetatea Turnu. 1. Planul săpăturilor arheologice întreprinse de Grigore Florescu (după Gr. Florescu). 2. Planul săpăturilor arheologice din anii 1978-1980 (după Gh. I. Cantacuzino).

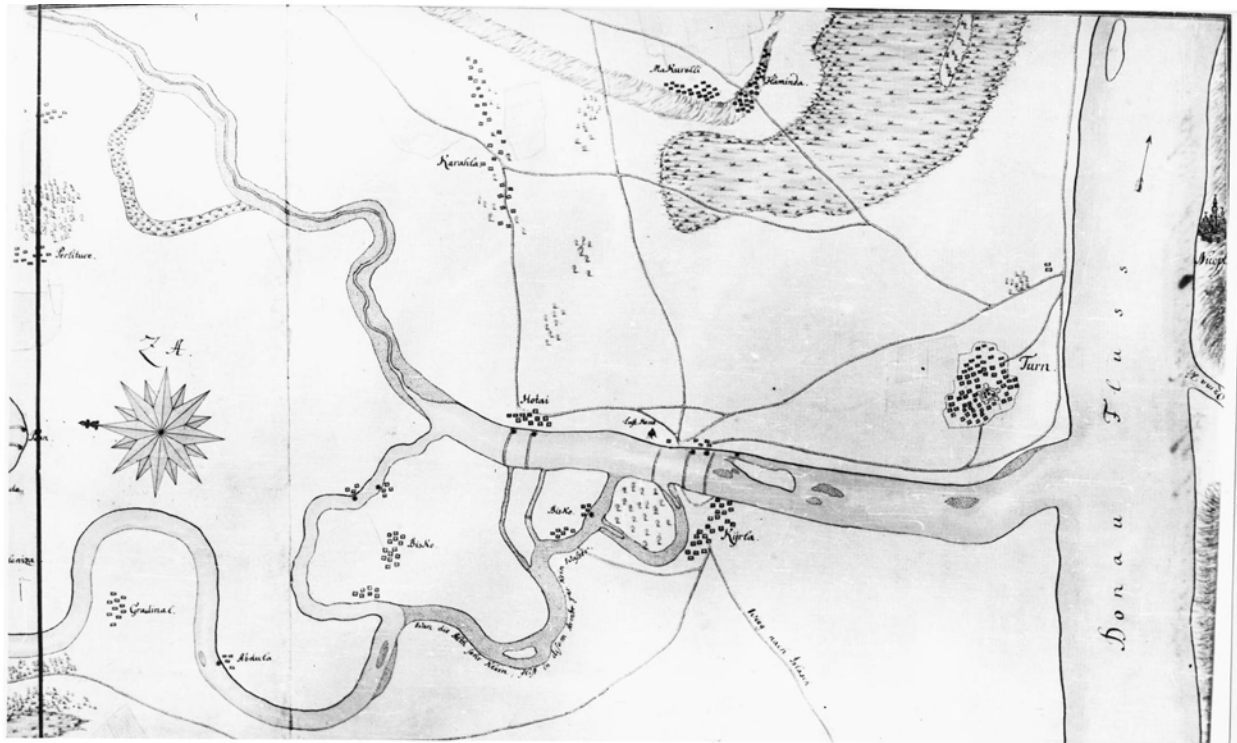

1

2

Planșa XXII
Cetatea Turnu. Fotografii din anii 1911 (1) și 2007 (2).

1

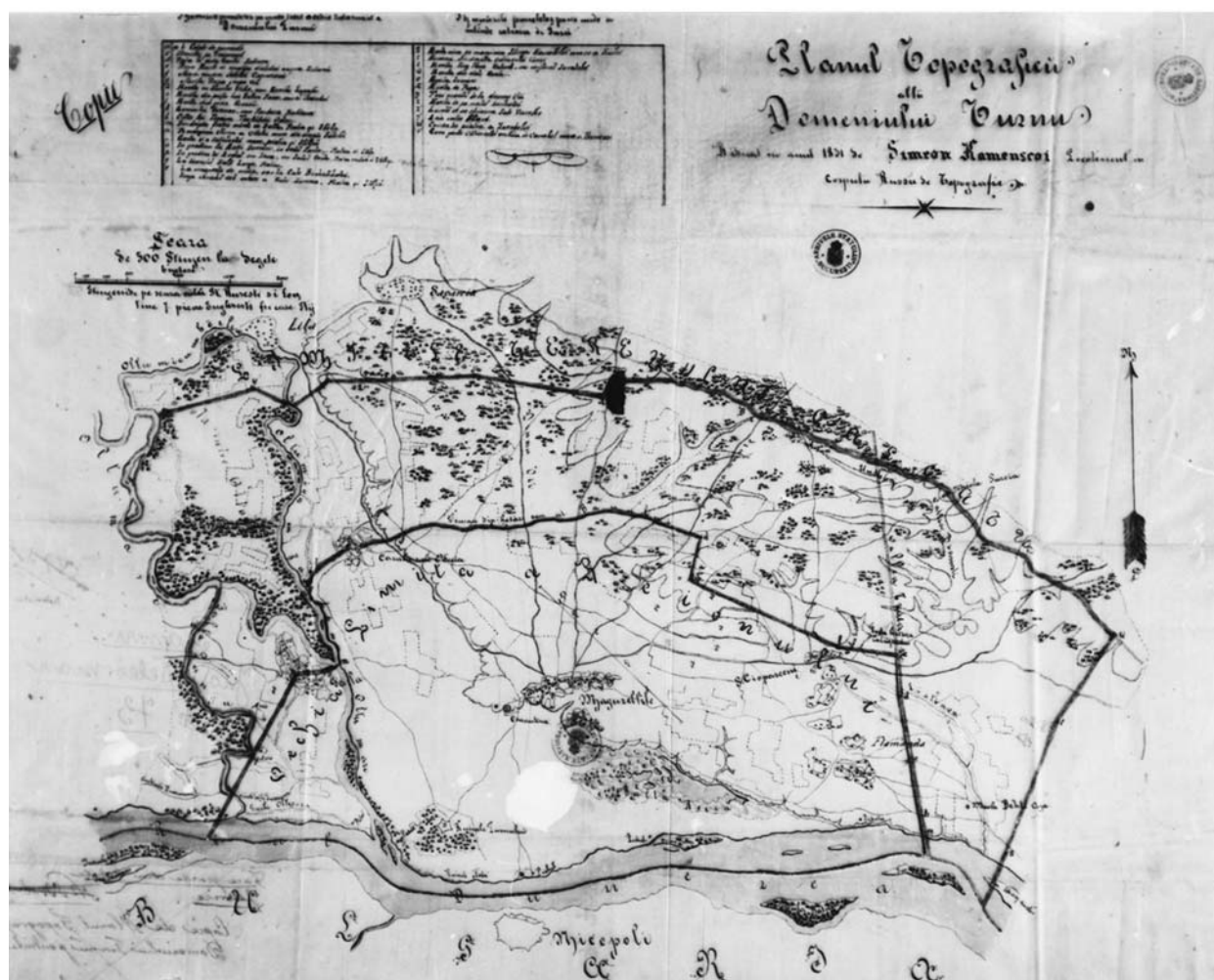
2

Planșa XXIII

Cetatea și orașul turcesc Turnu. 1. Planul austriac al județului Romanați de dincolo de Olt (sec. XVIII); 2. Planul maiorului Jenei, 1784 (D.A.N.I.C.).

1

2

Planșa XXIV

Cetatea și orașul turcesc Turnu. 1. Harta austriacă din anii 1790-1791; 2. Planul topografic din anul 1831 (D.A.N.I.C.).

1

2

Planșa XXV

1. Giurgiu. Cetatea din insulă, fotografie aeriană (după Gh. Sion). 2. Turnu Măgurele. Cetatea Turnu, fotografie aeriană , 2004 (O.N.C.P.I.).

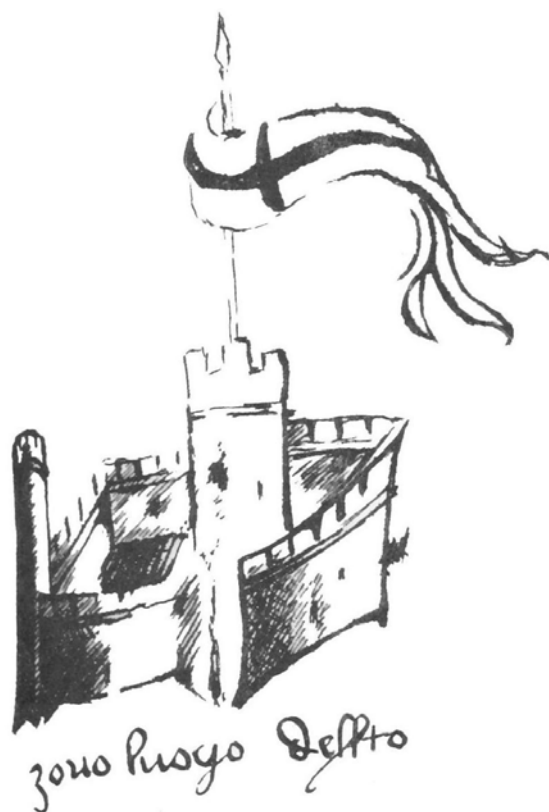
1

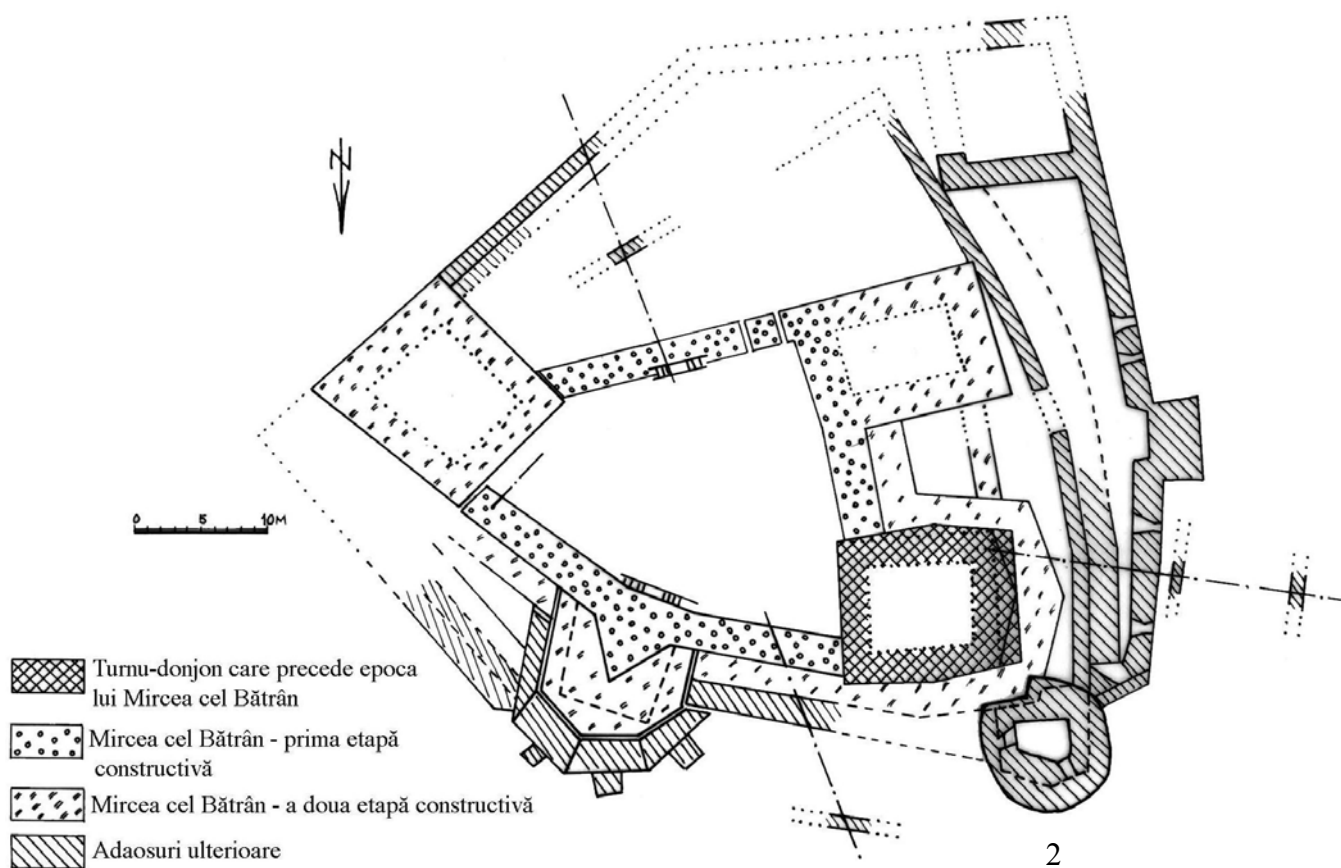
2

Planșa XXVI

1. Cetatea de pământ de la Frumoasa, fotografie aeriană (după ing. M. Rada și N. Constantinescu); 2. Cetatea Cazacilor, Roșiorii de Vede, fotografie aeriană (M.N.I.R.).

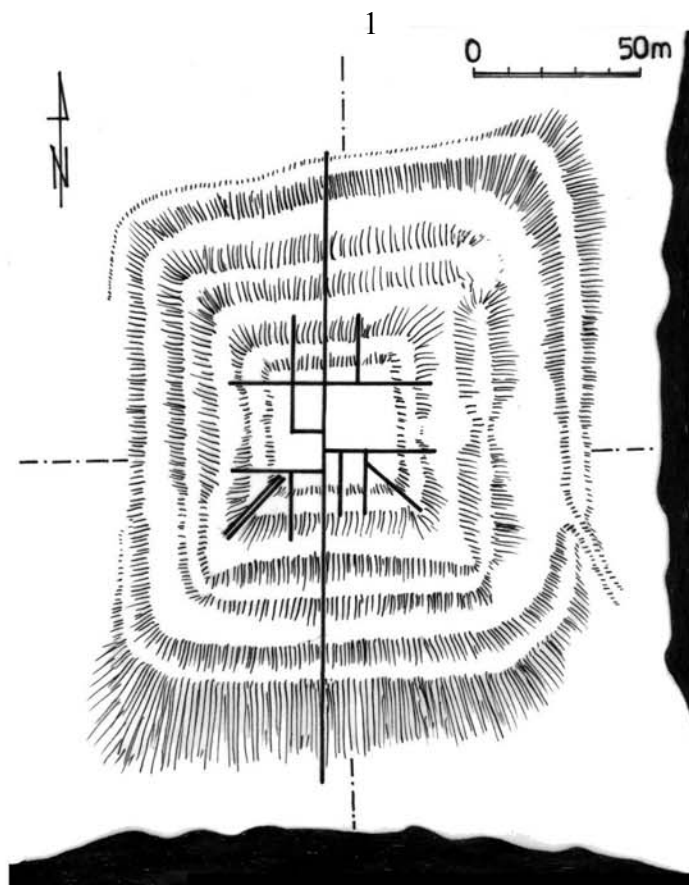
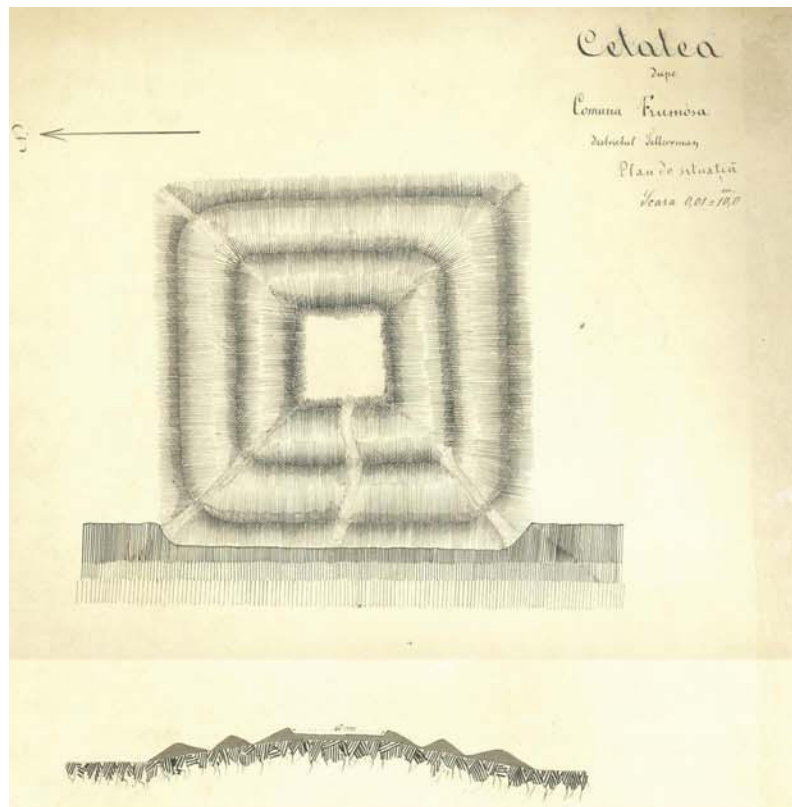
1

2

Planșa XXVII

1. Imaginea cetății cu numele *Zorio* așa cum este figurată în Codex Latinus Parisinus;
2. Planul cetății Giurgiu cu reconstituirea principalelor faze de construcție (după Gh. Sion).

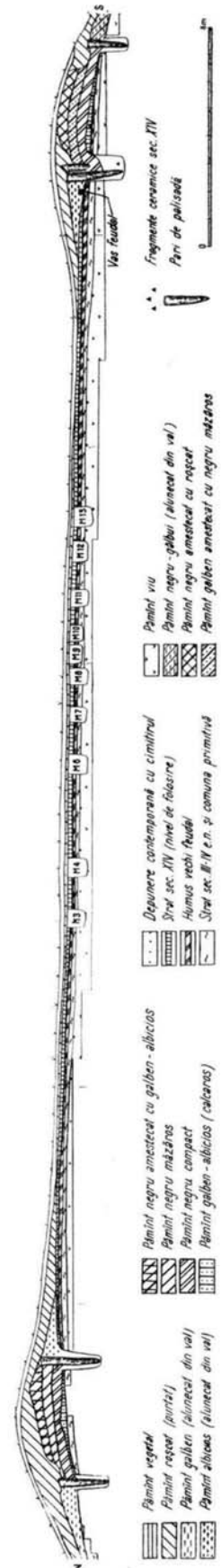
2

Planșa XXVIII

Cetatea Frumoasa. 1. Planul topografic ridicat de ing. C. Danielescu în anul 1869 (B.A.R.);
 2. Planul schematic al săpăturilor arheologice din anii 1964-1965 (după N. Constantinescu).

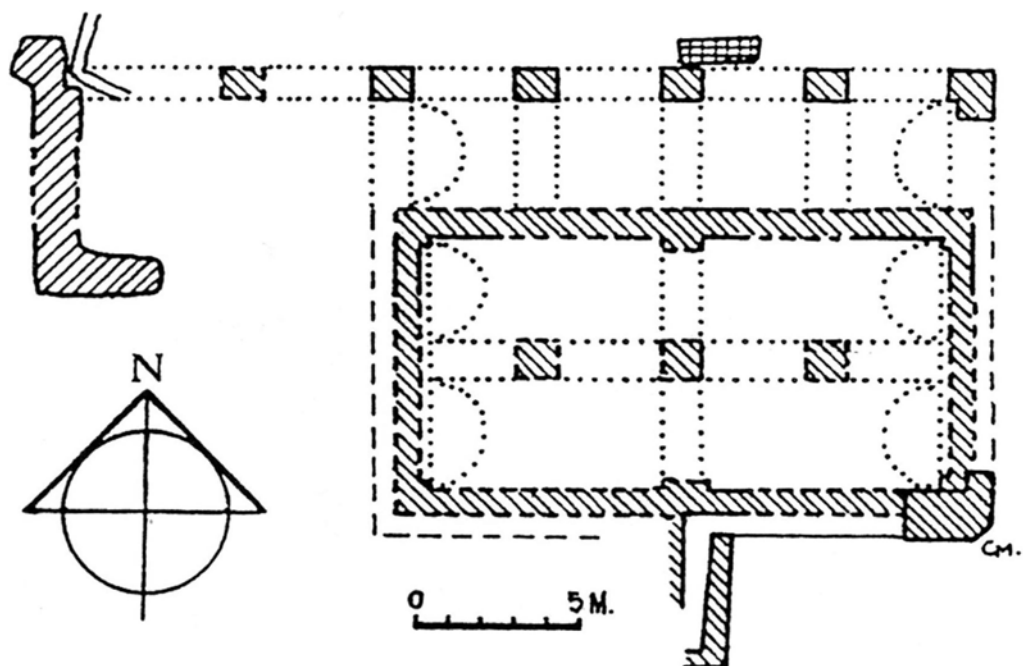
1

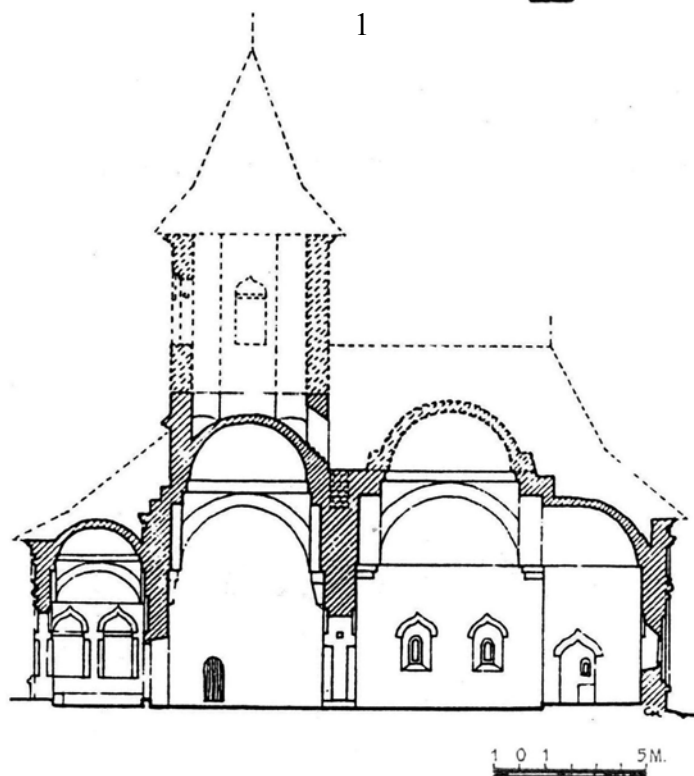
2

Planșa XXIX

Cetatea Frumoasa. 1. Figurată cu două fortificații pe harta austriacă din anii 1790-1791.
 2. Profilul de est cu palisada de pământ și lemn (după N. Constantinescu).

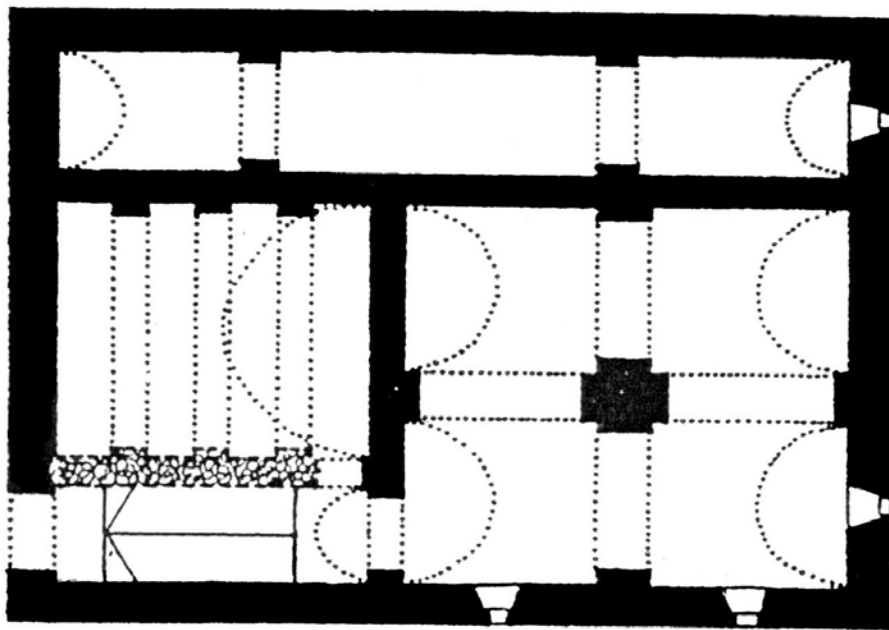
1

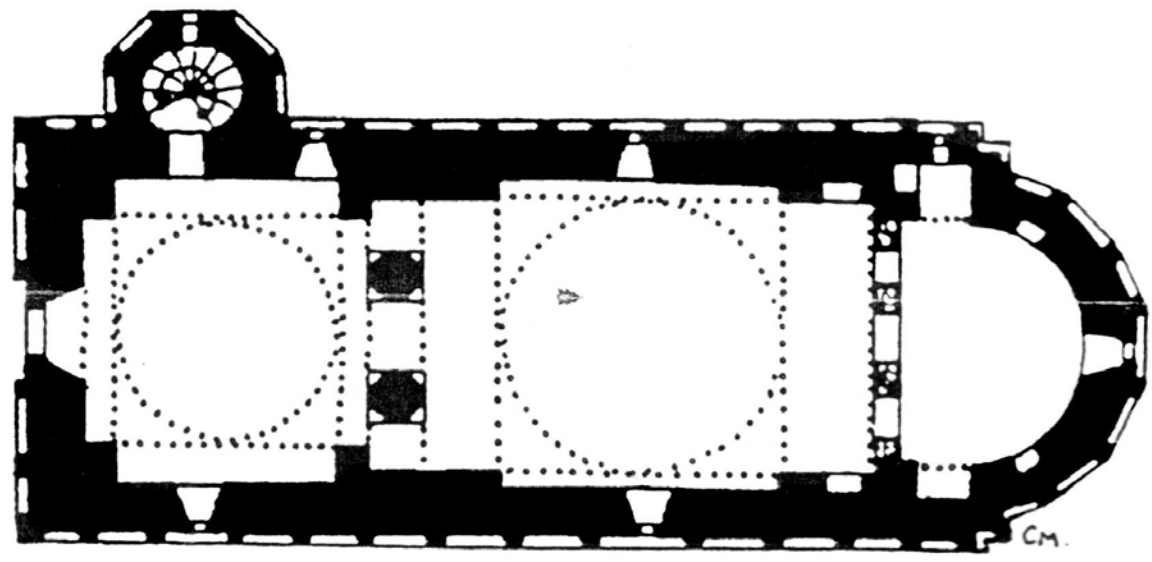
2

Planșa XXX

Curtea boierească de la Coiani - Mironești. 1. Planul primului nivel - pivnițele casei boierești;
2. Secțiunea și planul bisericii „Sf. Nicolae” (după Cristian Moisescu).

1

2

Planșa XXXI

Curtea boierească de la Dobreni. 1. Planul pivnițelor casei; 2. Planul bisericii „Adormirea Maicii Domnului” (după Cristian Moisescu).

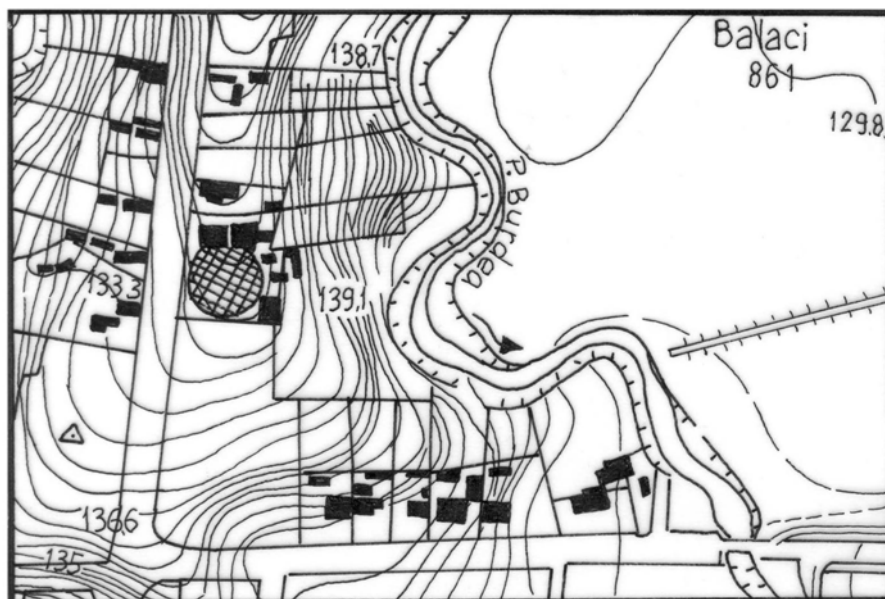
1

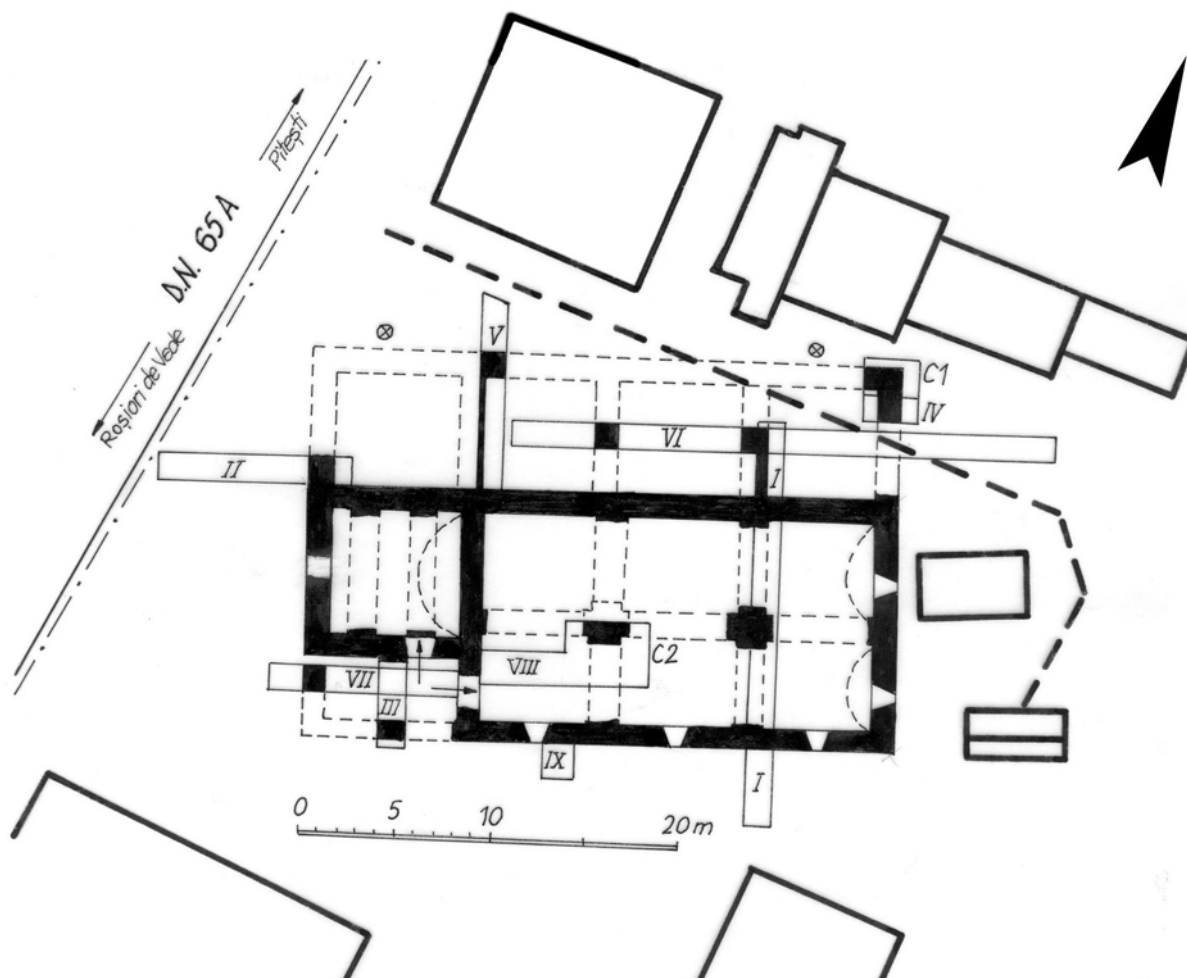
2

Planșa XXXII

Herești. Casele de piatră ale Năsturelilor. 1. Înainte de restaurare; 2. După restaurare (după Cristian Moiescu).

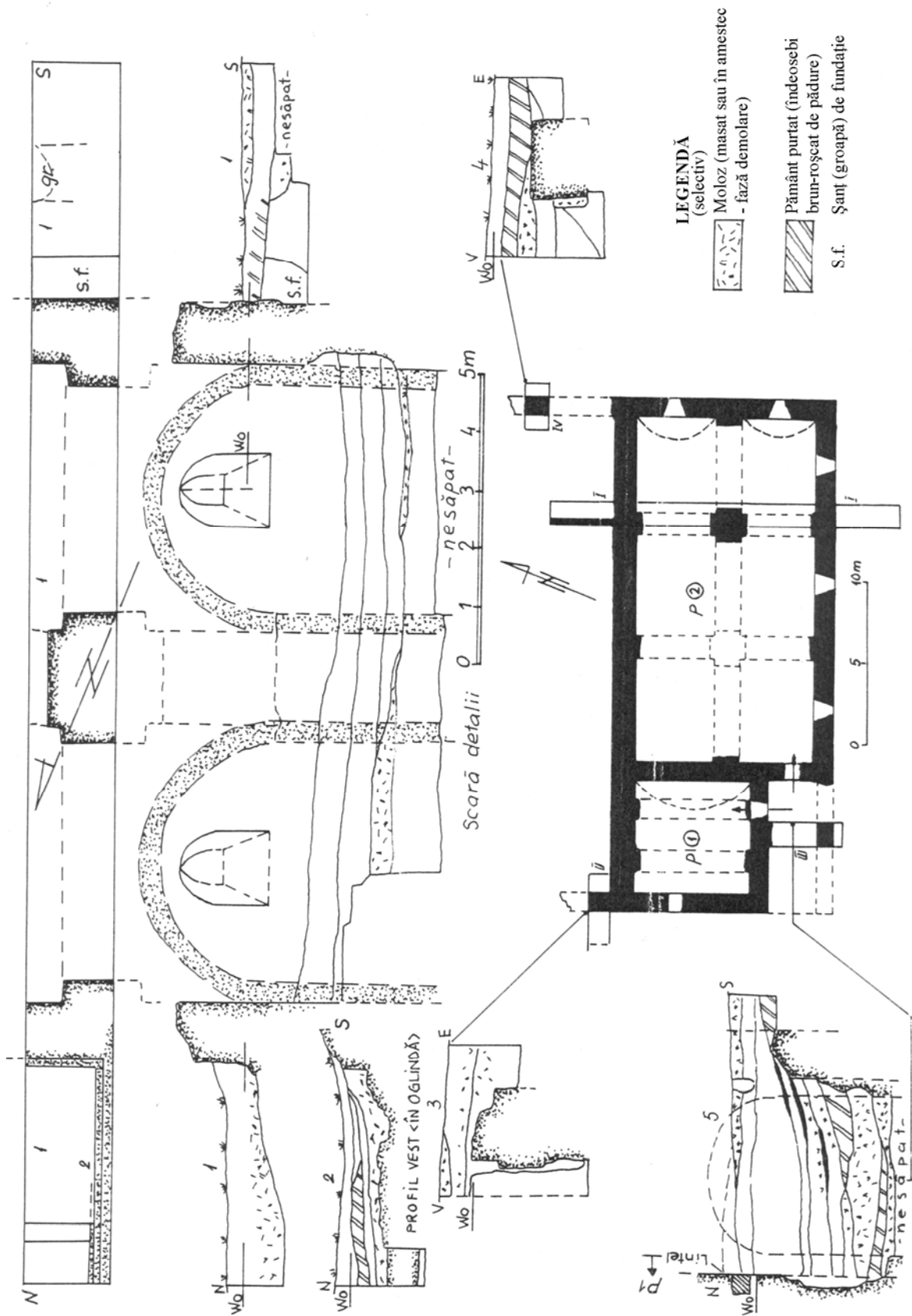
1

2

Planșa XXXIII

Balaci. Curtea Bălăcenilor. 1. Plan de situație; 2. Planul săpăturilor arheologice 2000-2002.

Planșa XXXIV

Balaci. Ruinele pivnițelor casei Bălăcenilor - planul și profilul vestic al secțiunii I.

1

2

Planșa XXXV

Balaci. Ruinele pivnițelor casei Bălăcenilor. 1. Latura de vest a pivniței mici; 2. Timpanul de est al pivniței mari.

1

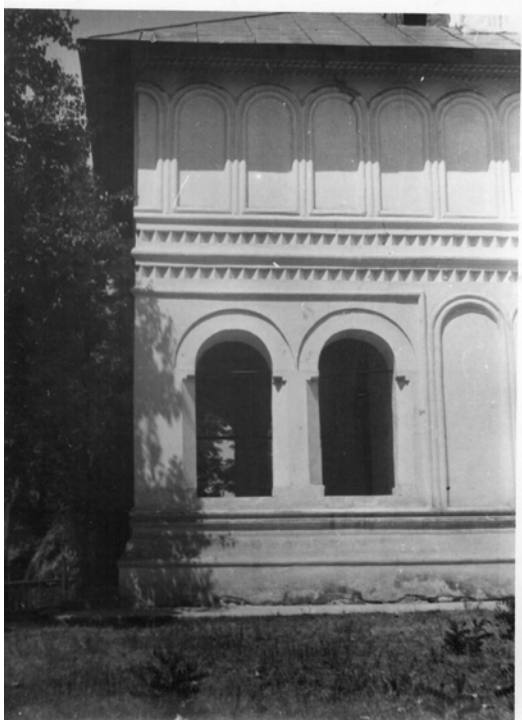
2

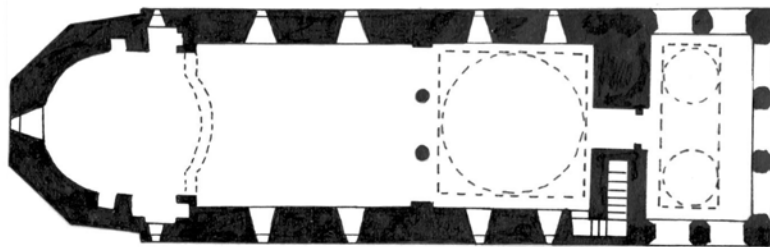
3

Planșa XXXVI

Balaci. Ruinele casei Bălăcenilor. 1. Fragment din zidul parterului adăugat; 2. Detaliu de stâlp cruciform central din pivnița mare; 3. Intrarea în gârlici.

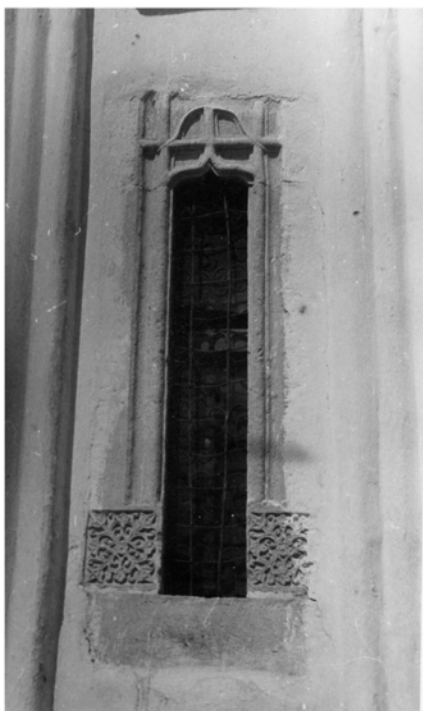
4

1

2

5

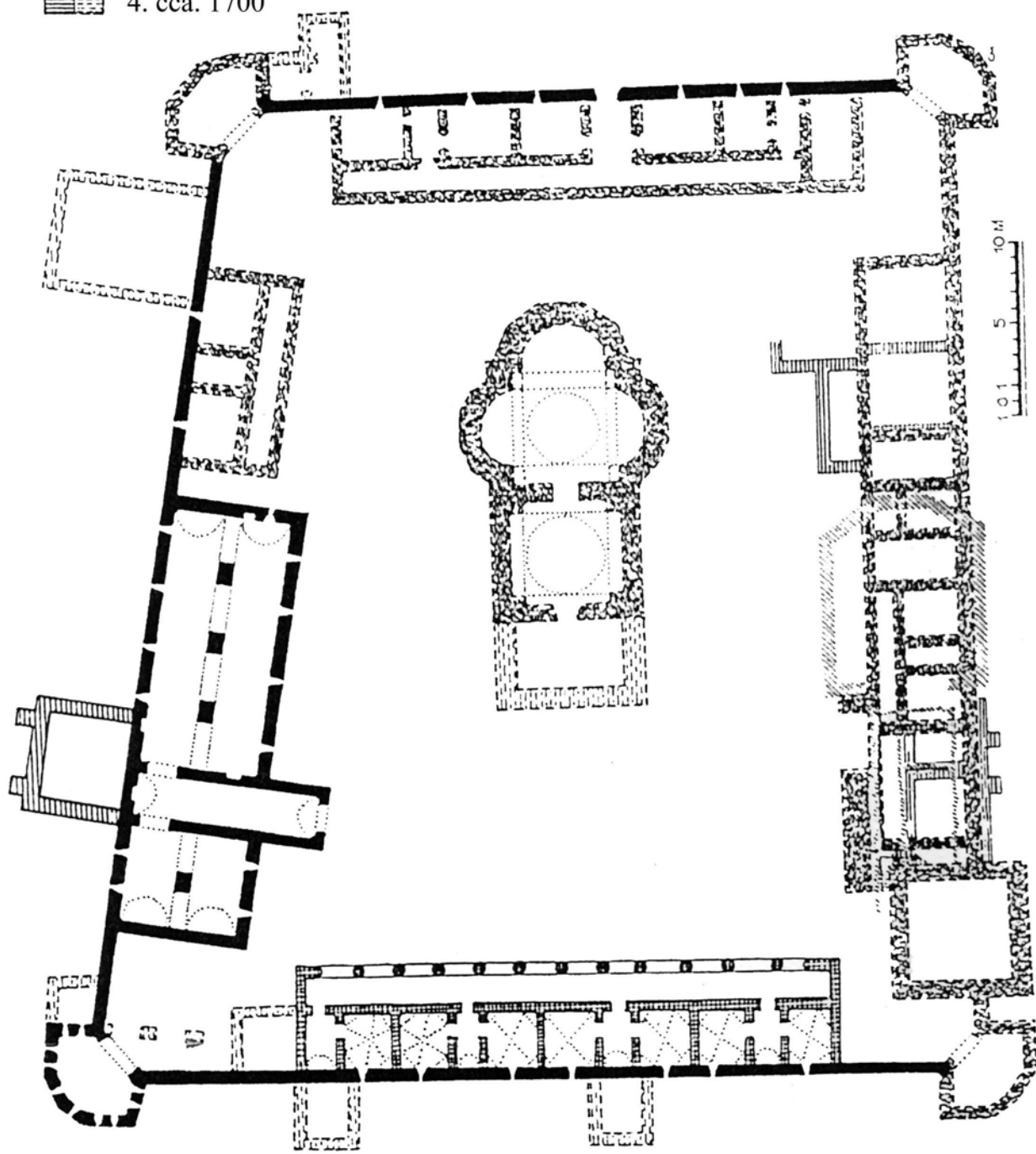

3

Planșa XXXVII

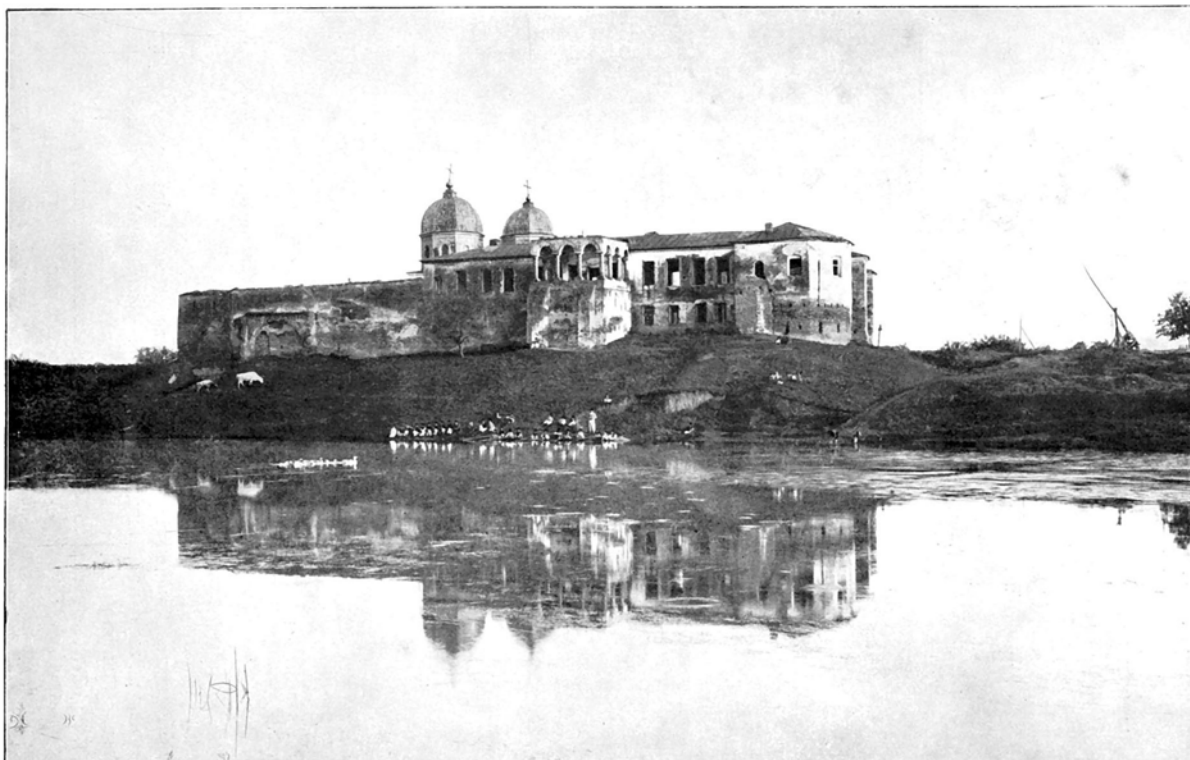
Balaci. Biserica „Adormirea Maicii Domnului”. 1 Plan (Arhiva I.N.M.I.); 2-5 Detalii de arhitectură și plastică monumentală.

- 1. Faza Vlad Țepeș
- 2. Faza Radu Șerban
- 3. Faza cca. 1600 cu refaceri de la 1700
- 4. cca. 1700

Planșa XXXVIII

Mănăstirea Comana. Planul general cu etapele de construcție (după Adrian și Lia Bătrâna).

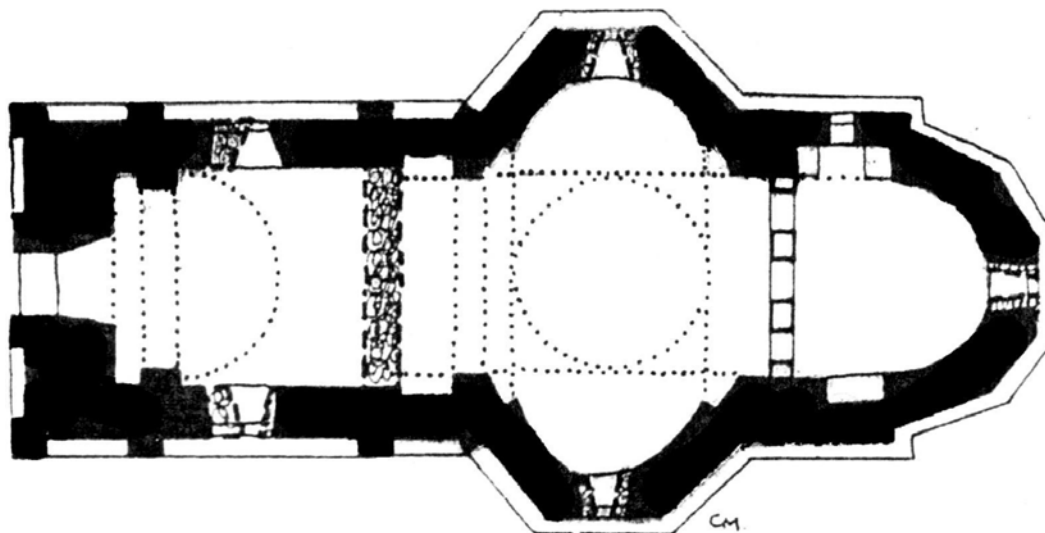
1

2

Planșa XXXIX

Mănăstirea Comana. 1. Vedere generală înaintea restaurării; 2. Galeria chiliilor (după Al. Lapedatu).

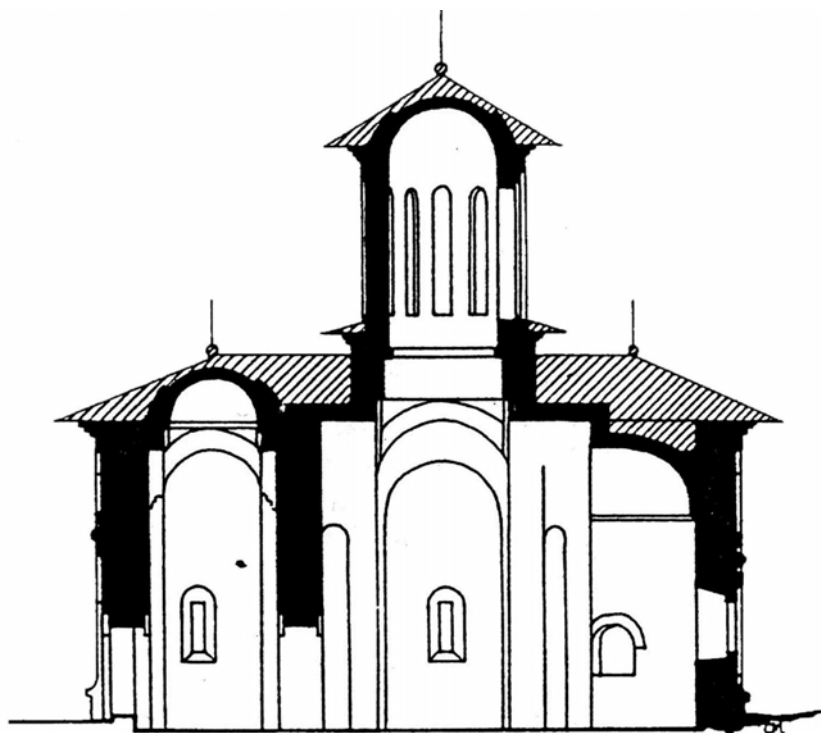
1

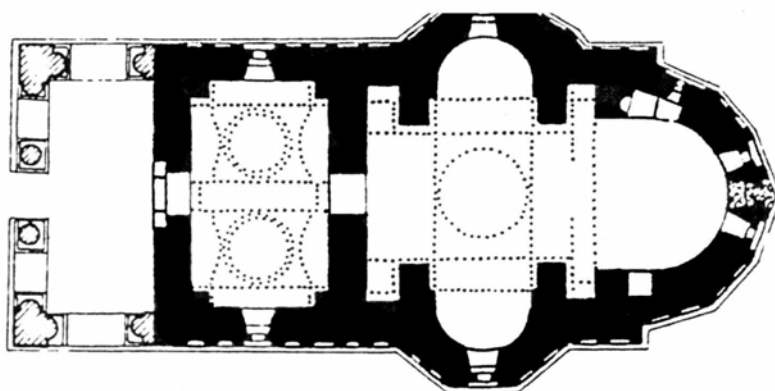
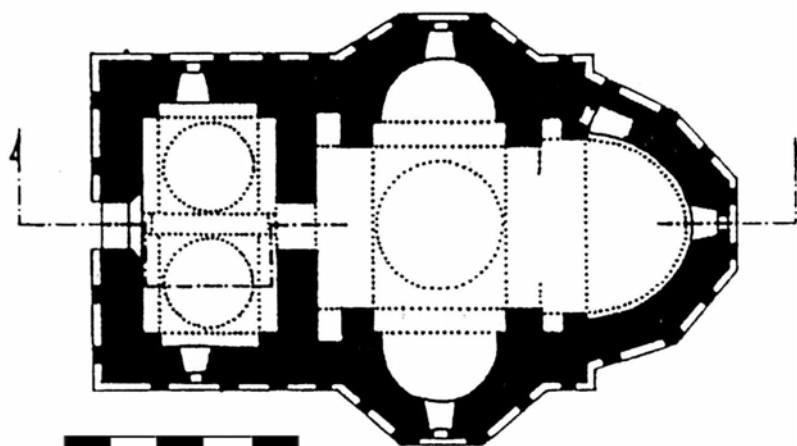
2

Planșa XL

Biserica fostului Schit Babele. 1 Plan (după Cristian Moiescu); 2 Vedere a fațadei de vest.

1

■ 1. 1645

▨ 2. sec. XIX

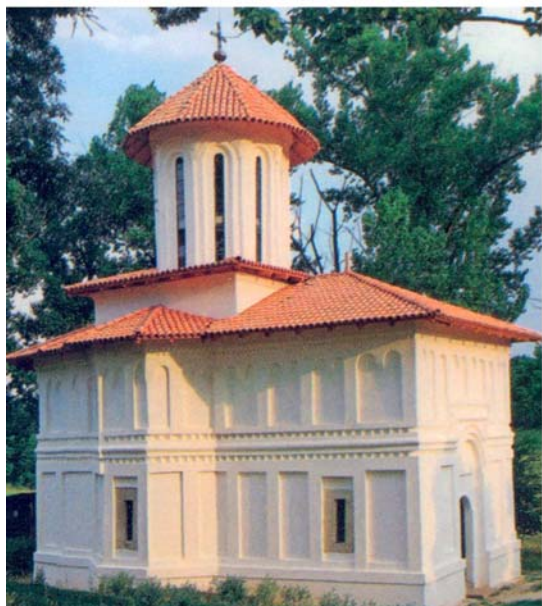
2

Planșa XLI

1. Biserica „Sf. Dumitru” a fostei Mănăstiri Drăgănești. Secțiune și plan; 2. Planul bisericii Mănăstirii Clocociov, jud. Olt (după Cristian Moiescu).

1

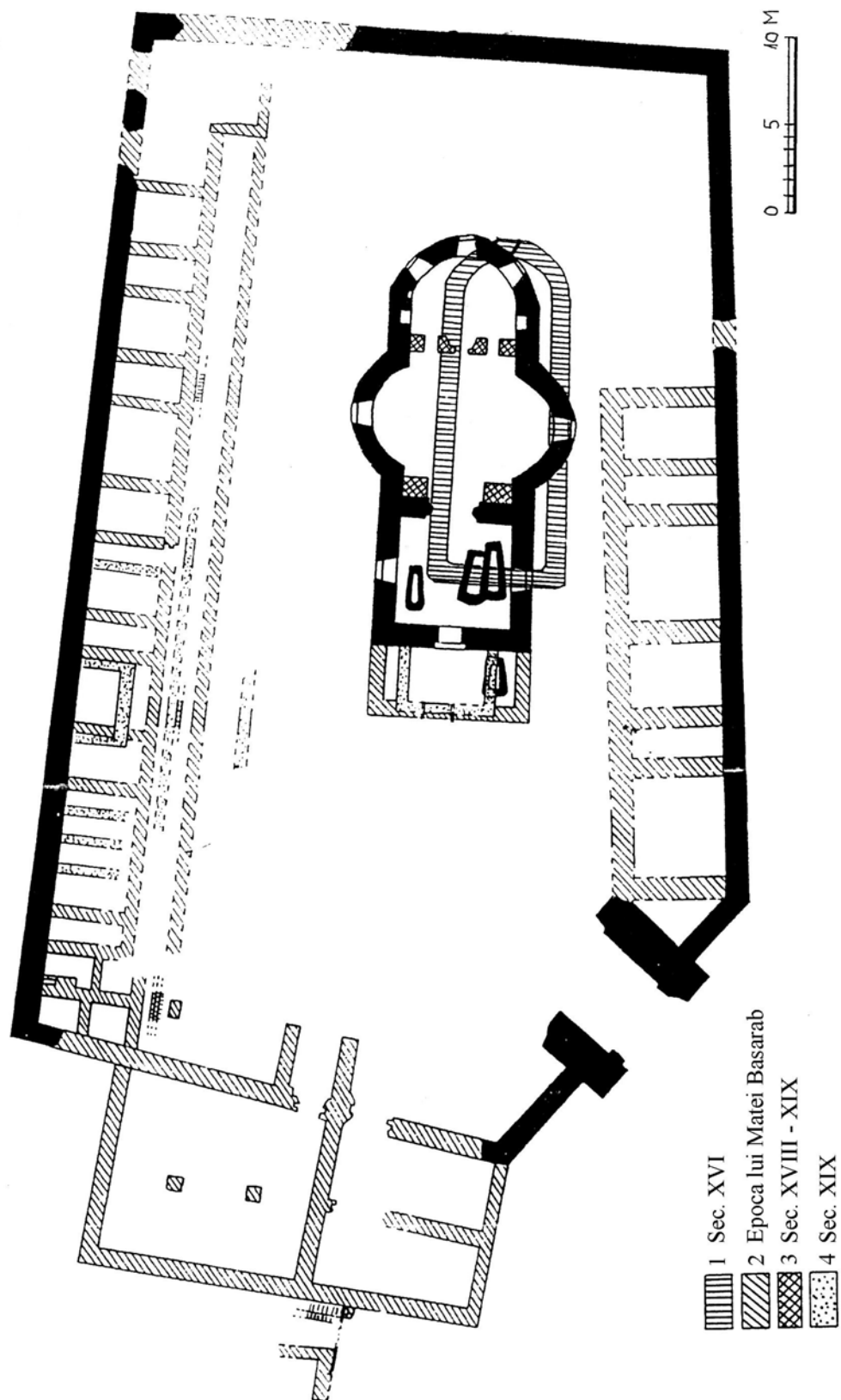
2

3

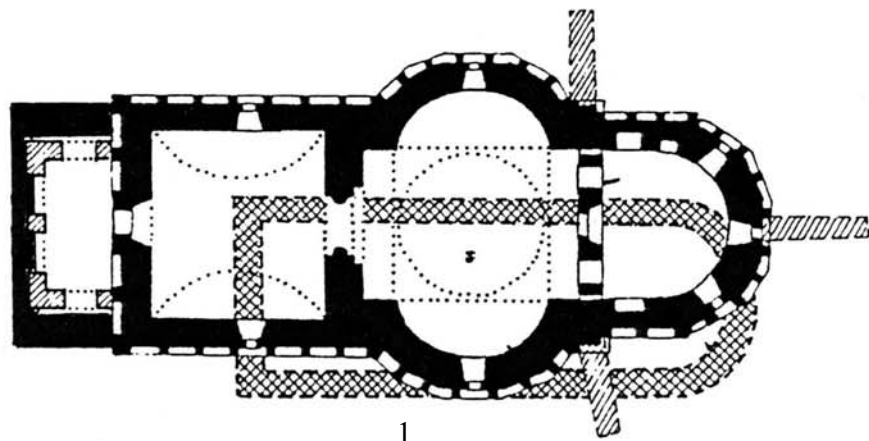
Planșa XLII

Biserica „Sf. Dumitru” a fostei Mănăstiri Drăgănești. 1. Înainte de restaurare; 2. După restaurare (2007); 3. Detaliu de pavaj în fața intrării.

Planșa XLIII

Mănăstirea Aluniș - Plăviceni. Plan general cu fazele de construcție.

1

1 0 1 5M.

- 1. Epoca lui Matei Basarab
- 2. Sec. XVI
- 3. Sec. XVIII-XIX

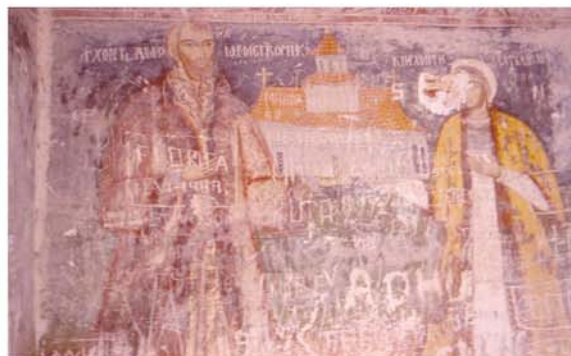
2

3

5

4

Planșa XLIV

Mănăstirea Aluniș - Plăviceni. 1. Planul celor două biserici; 2. Traseul fundației bisericii de lemn; 3. Imaginea bisericii din tabloul votiv; 4. Portretele ctitorilor; 5. Ancadramentul de piatră al ușii cu pisania (5 după Cristian Moisescu).

1

2

3

4

5

6

Planșa XLV

Mănăstirea Aluniș - Plăviceni. 1-3. Aspecte ale pivnițelor casei boierești; 4. Capătul de vest al chiliilor; 5. Pridvorul inițial al bisericii; 6. Mormânt de copil.

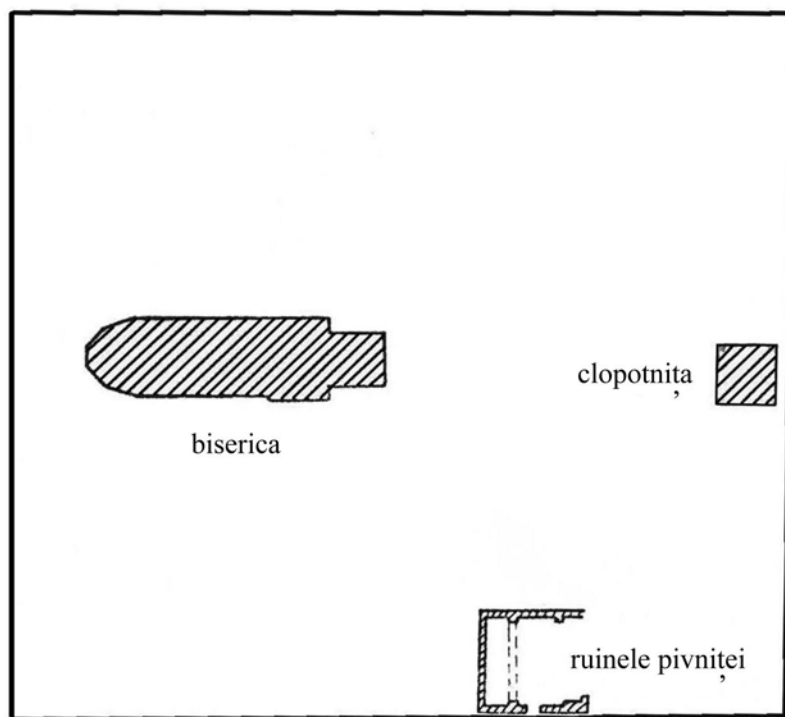
1

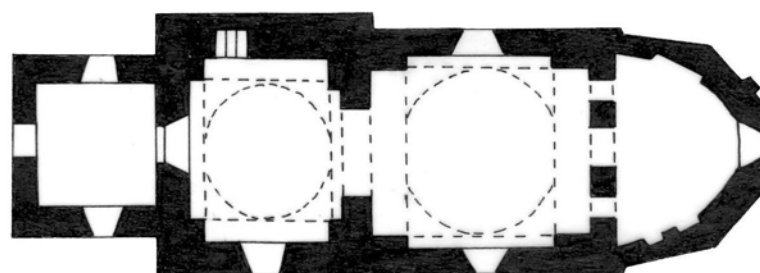
2

Planșa XLVI

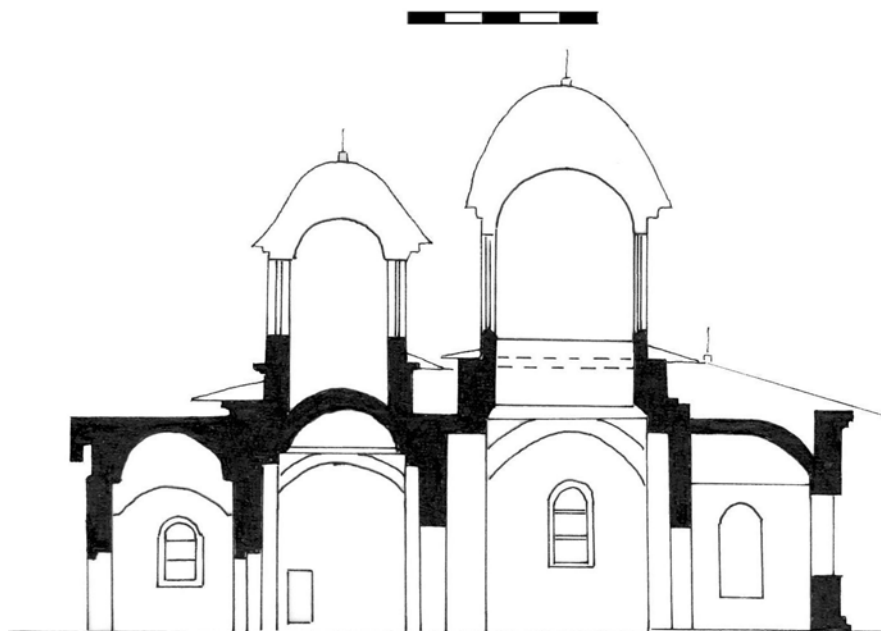
Mănăstirea Aluniș - Plăviceni. 1. Vedere generală a ruinei înaintea începerii restaurării;
2. Propunere de reconstituire (după arh. Mihai Opreanu).

1

2

3

Planșa XLVII

Fostul Schit Didești. 1. Plan de situație; 2. Planul bisericii „Adormirea Maicii Domnului”;
3. Secțiune (Arhiva I.N.M.I.).

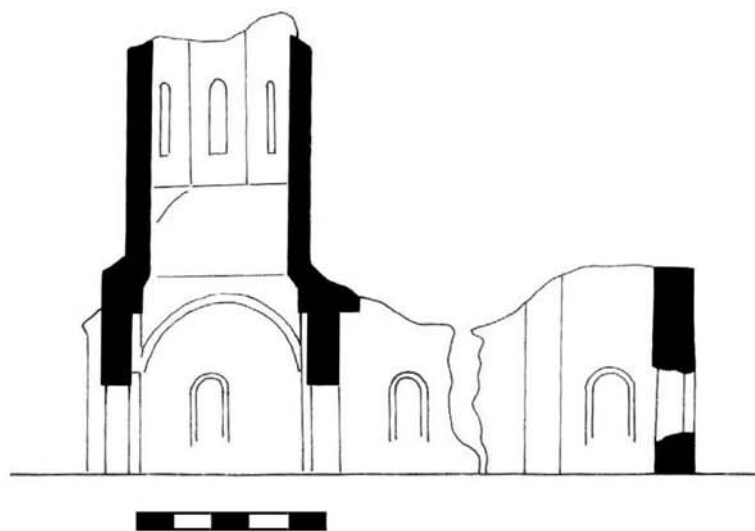
1

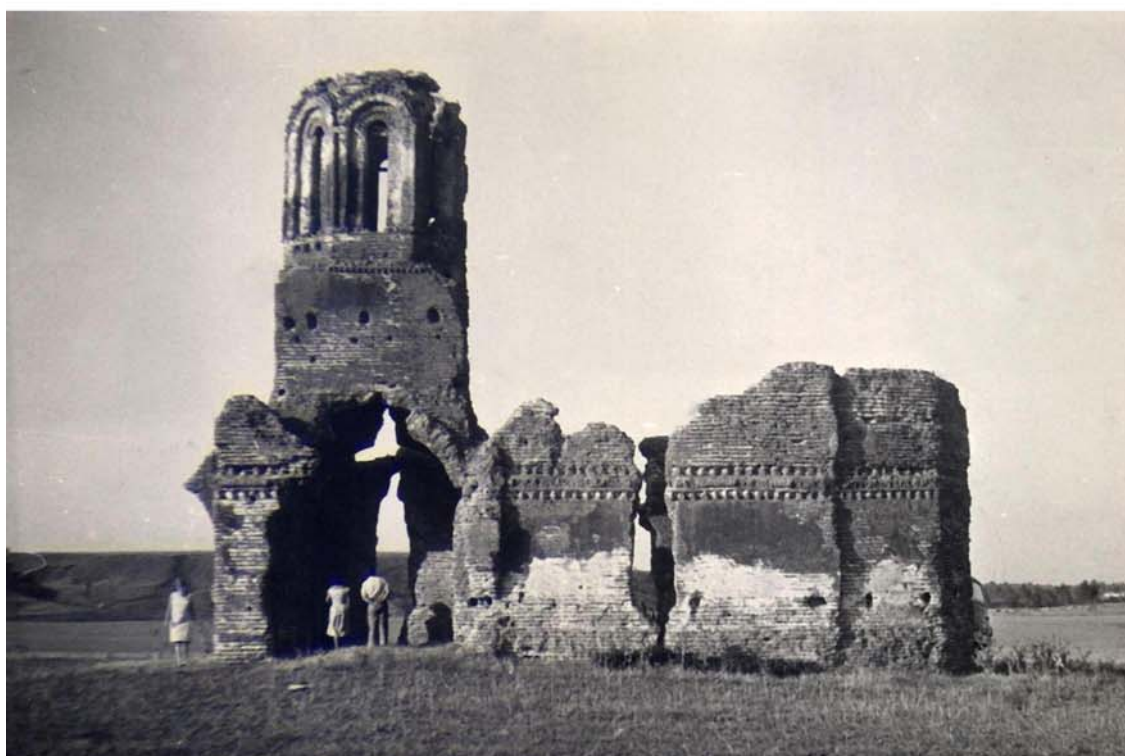
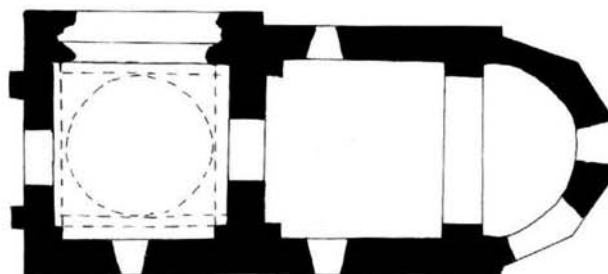
2

Planșa XLVIII

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” a fostului Schit Didești. 1. Vedere generală;
2. În prim plan ruinele pivniței casei boierești.

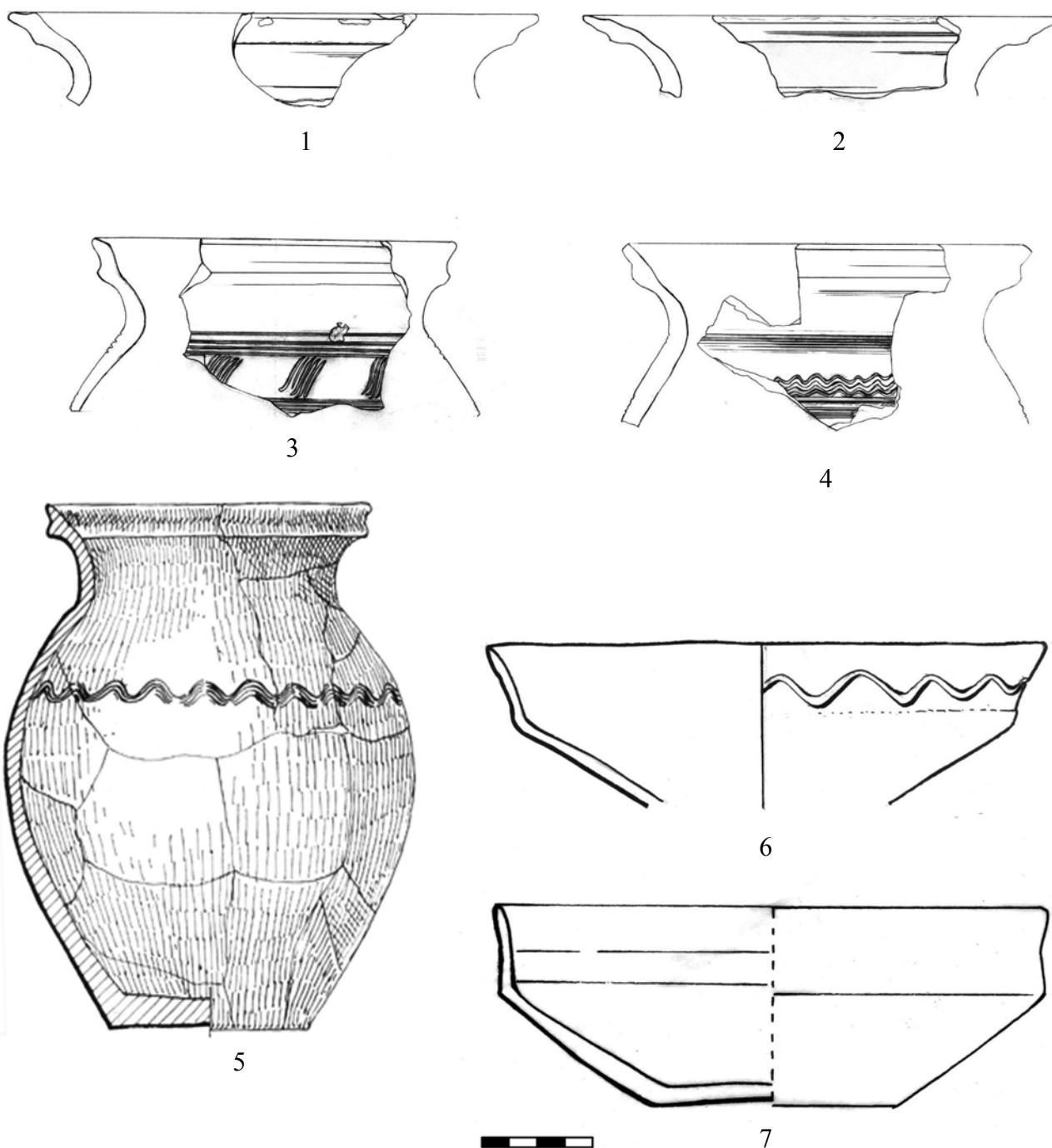
1

1

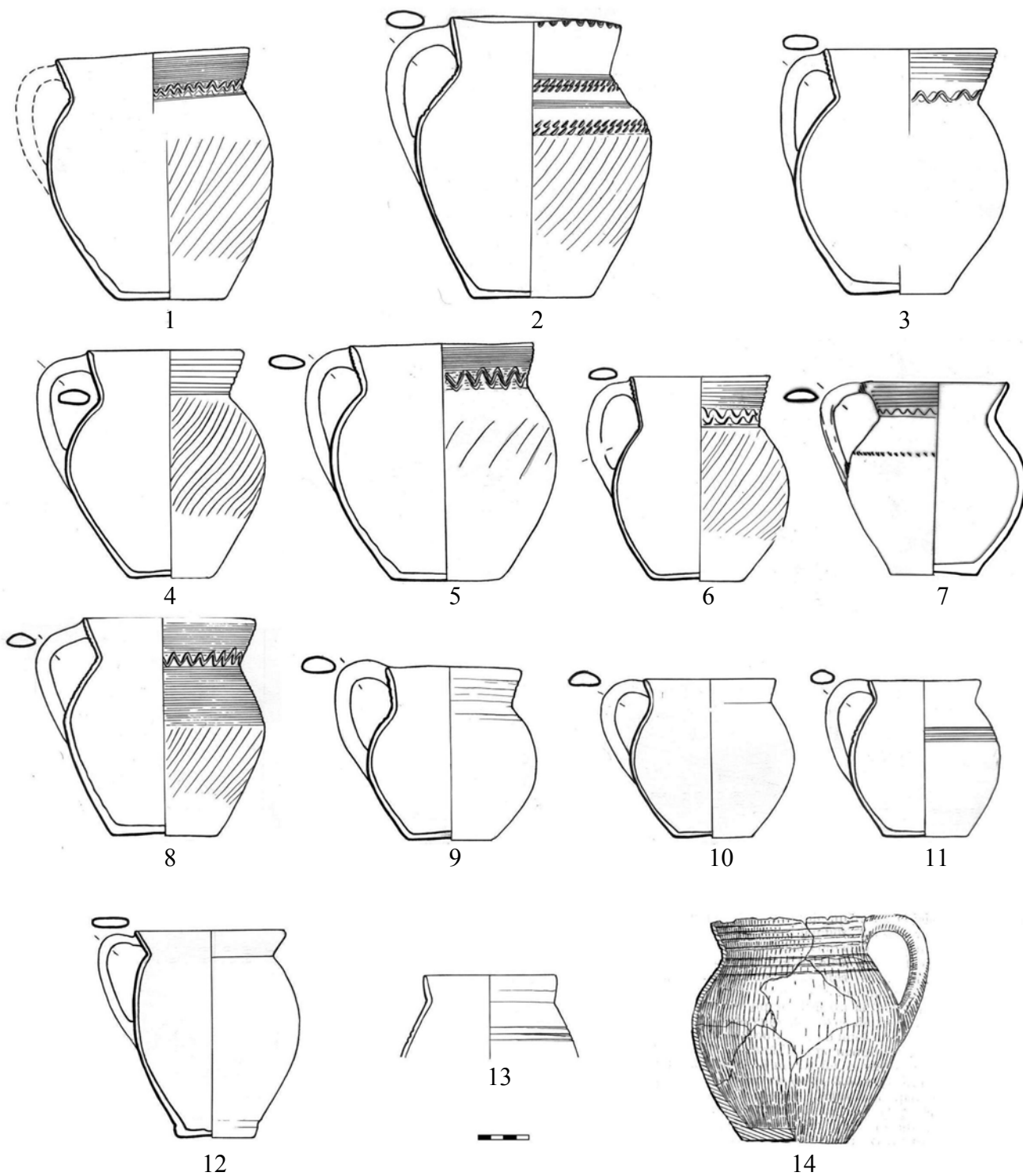
Planșa XLIX

Ruinele bisericii din Baldovinești. 1. Plan și secțiune; 2. Vedere generală înaintea prăbușirii turlei (Arhiva I.N.M.I.).

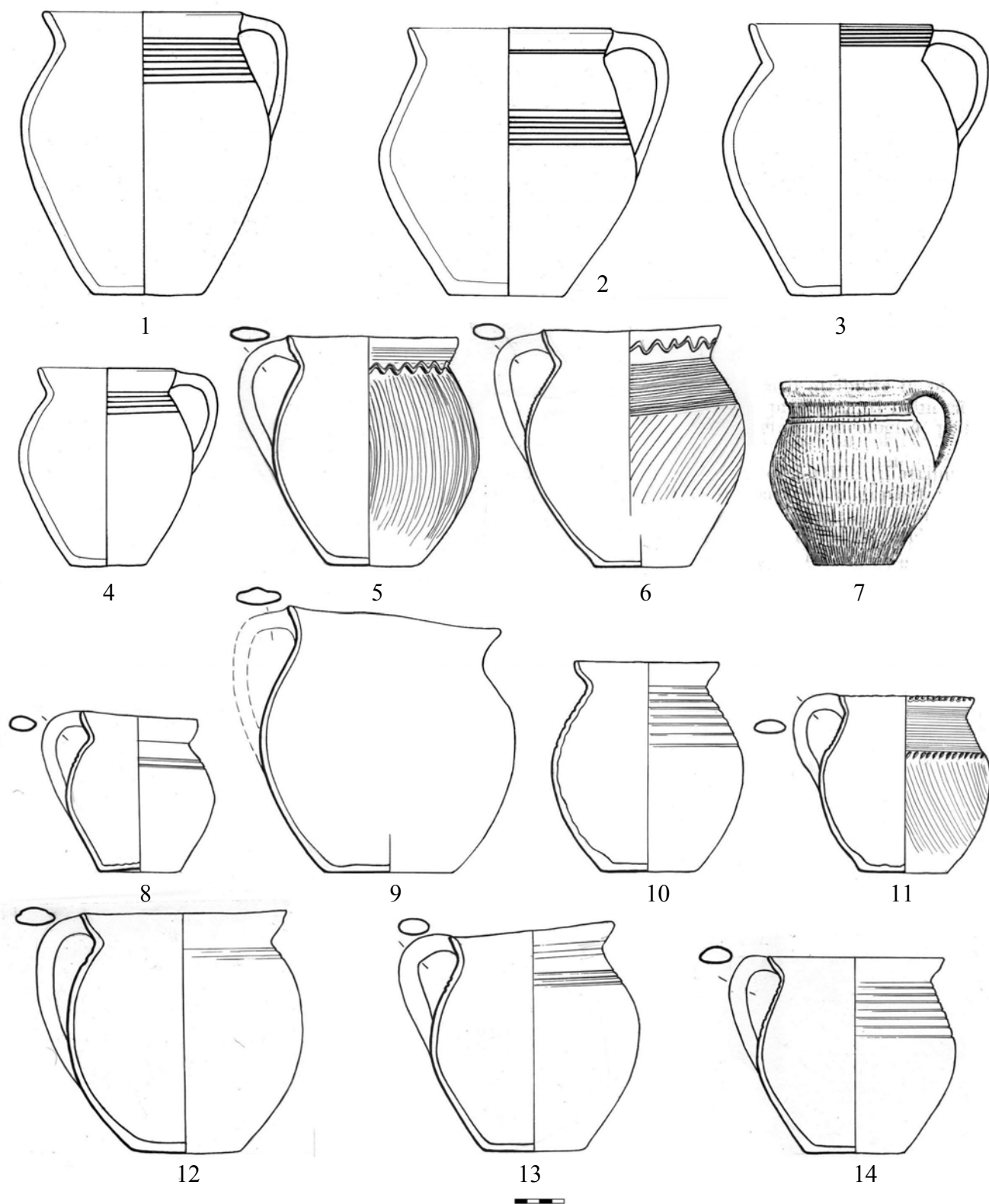
Planșa L

Vase borcan: 1-4. Drăgănești Vlașca; 5. Dulceanca; Străchini. 6-7. Zimnicea (5 după Suzana Dolinescu-Ferche).

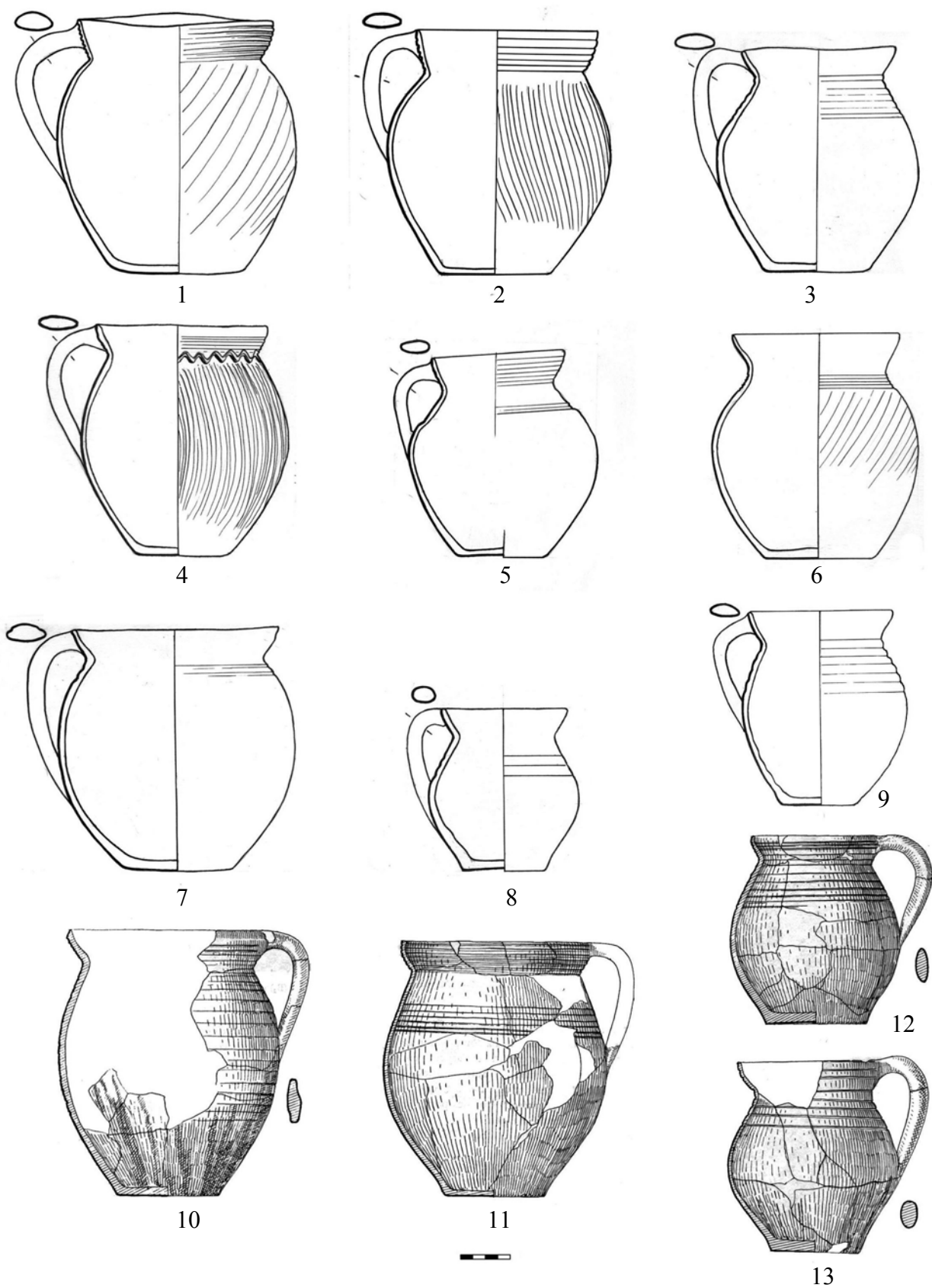
Planșa LI

Oale cu profilul buzei formând o linie dreaptă: 1-13. Zimnicea; 14. Frumoasa (14 după N. Constantinescu).

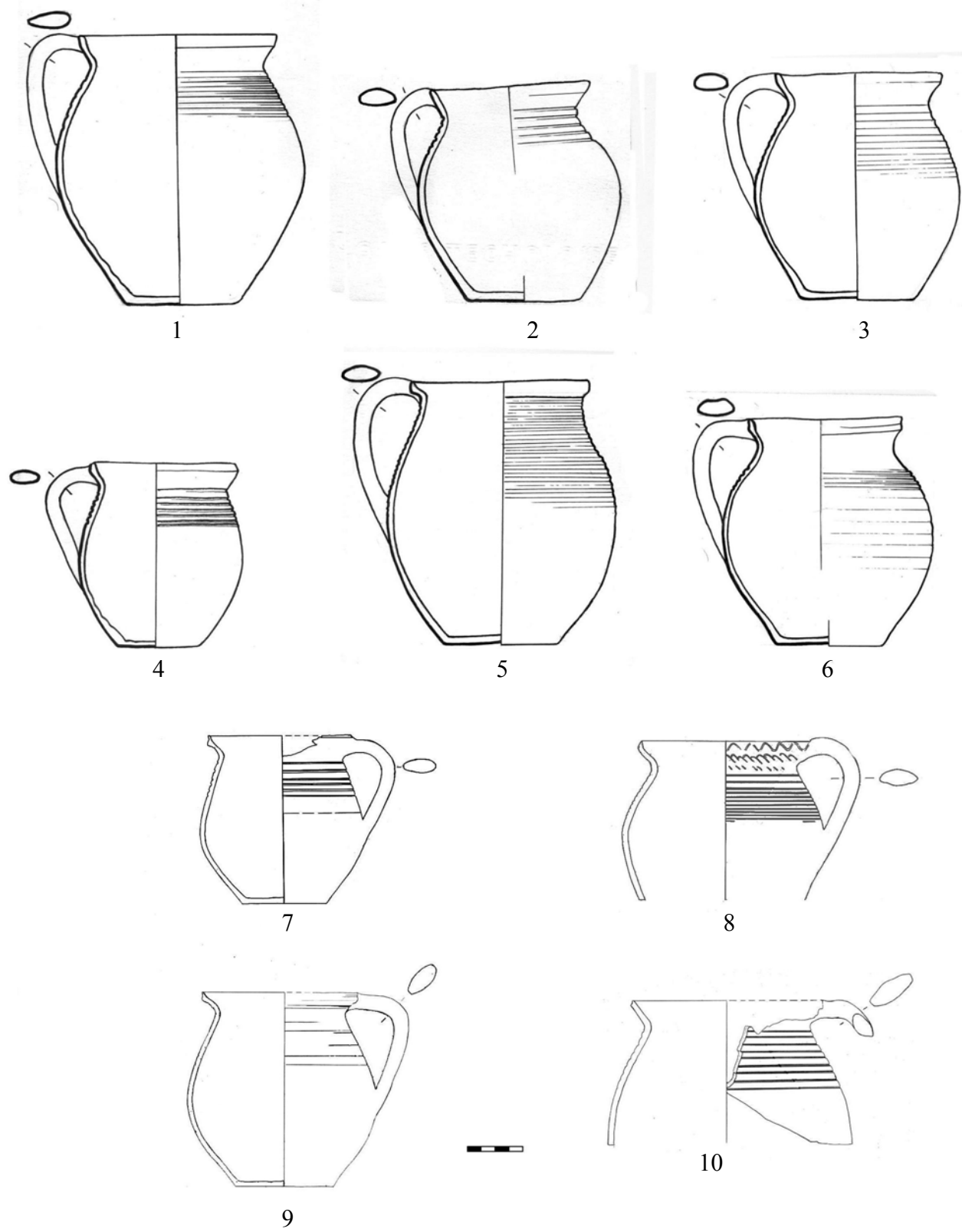
Planșa LII

Oale cu profilul buzei formând o concavitate în interior: 1-4. Frătești - Bălănoaia;
 5-6, 8-14. Zimnicea; 7. Frumoasa (7 după N. Constantinescu).

Planșa LIII

Oale cu profilul buzei formând o concavitate la interior: 1-9. Zimnicea; 10-13. Răreanca - Bragadiru (10-13 după Gh. Bichir).

Planşa LIV
 Oale cu buza teșită, Zimnicea.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

Planșa LV

Oale cu profilul buzei formând o linie dreaptă, Zimnicea.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Planșa LVI

Oale cu profilul buzei formând o linie dreaptă, Zimnicea.

Planșa LVII

Oale cu profilul buzei formând o linie dreaptă, Zimnicea.

Planșa LVIII

Oale cu profilul buzei formând o concavitate în interior: 1-17. Zimnicea;
18. Frățești - Bălănoaia.

Planșa LIX

Oale cu profilul buzei țeșit la margine (1-8) și cu buza în formă de streășină (9-11), Zimnicea.

Planșa LX

Diferite tipuri de căni: 1-5. Zimnicea; 6-7. Frumoasa; 8-12. Frățești - Bălănoaia;
 Ulcele: 13-19. Zimnicea (7 după N. Constantinescu).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

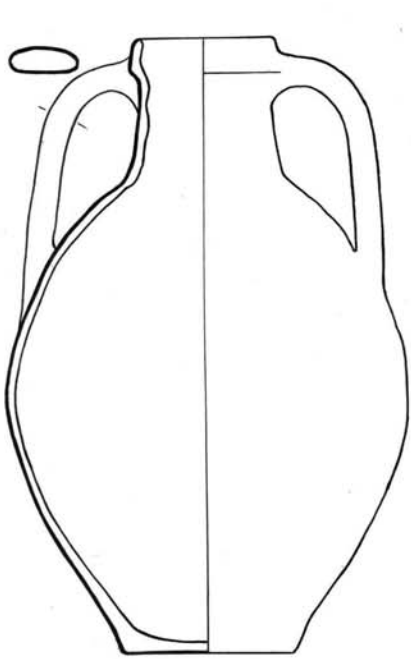
16

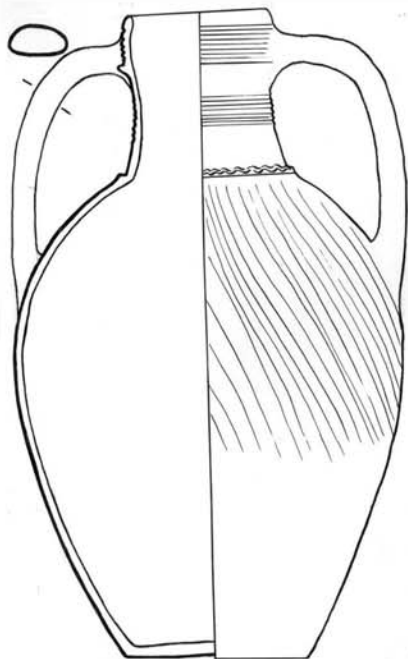
17

Planșa LXI

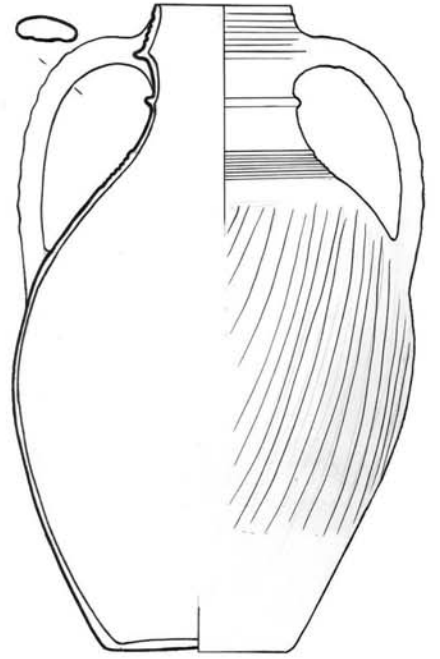
Căni: 1-5. Frătești; 6-10. Zimnicea; Ulcele: 11-17. Zimnicea.

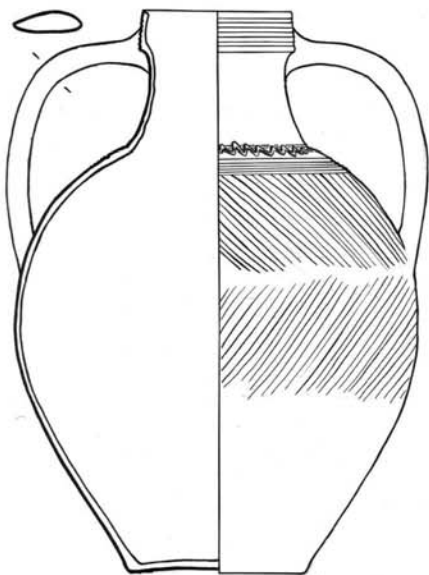
1

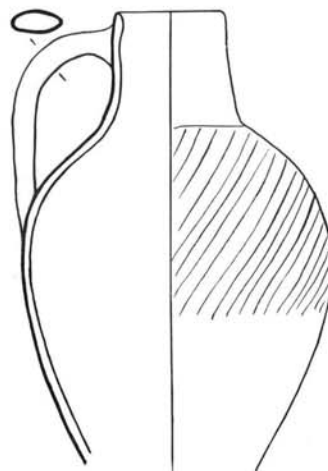
2

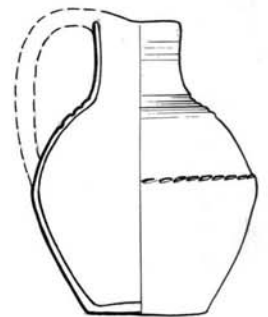
3

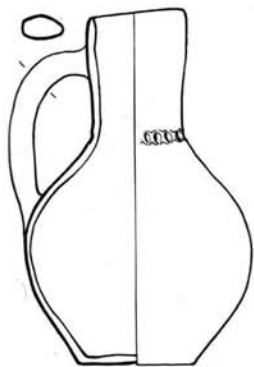
4

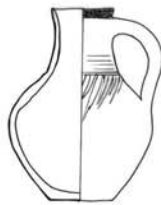
5

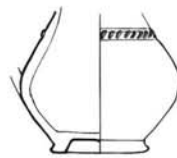
6

7

8

9

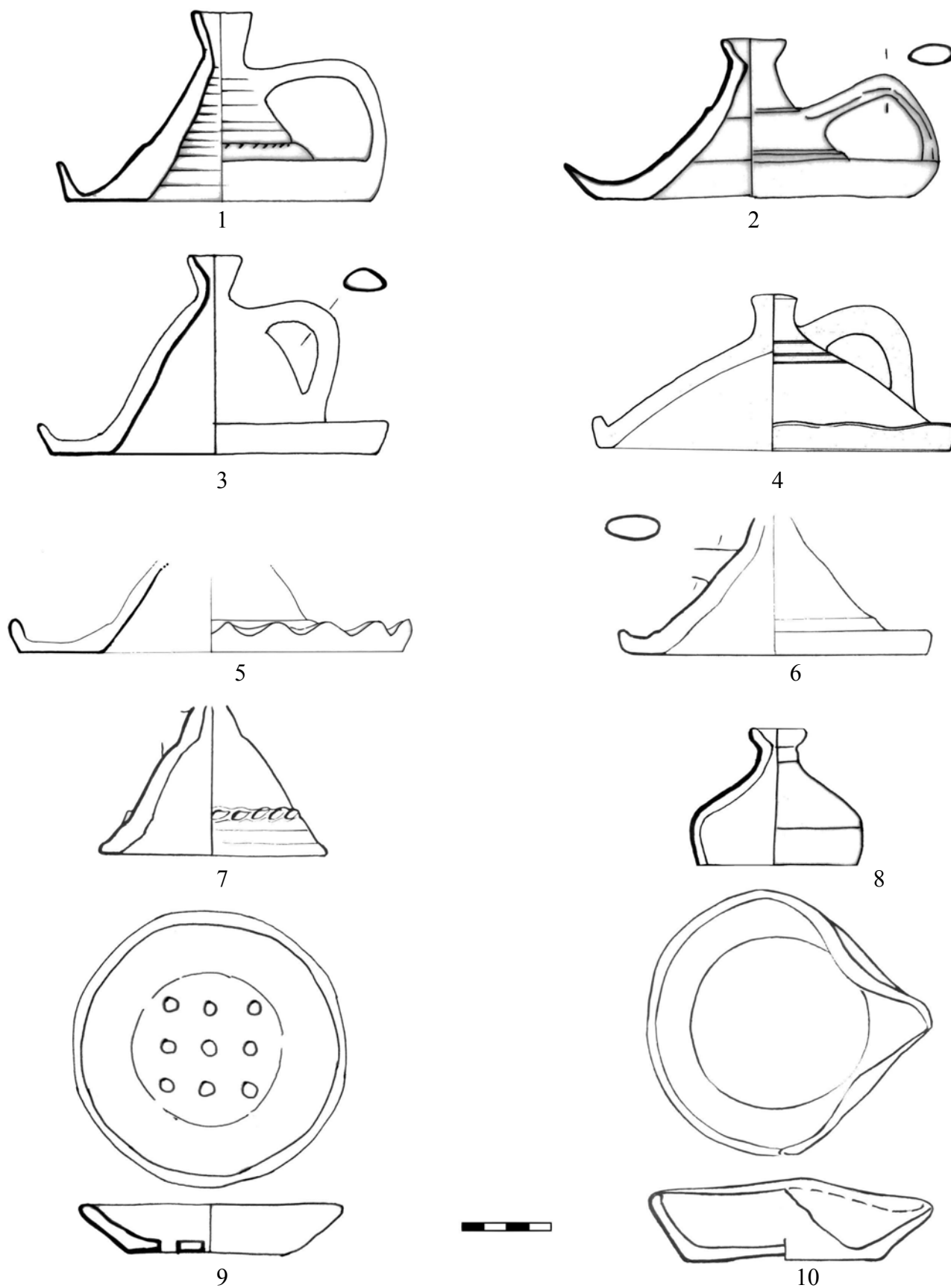

10

Planșa LXII
Ulcioare, Zimnicea.

Planșa LXIII
 Ulcioare, Zimnicea.

Planșa LXIV

Capace: 1-8; strecurătoare: 9; opaiț: 10 (1 Frățești - Bălănoaia; 2-10 Zimnicea).

1

2

3

4

5

7

6

8

9

10

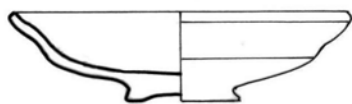
Planșa LXV

Capace: 1-8; strecurătoare: 9; opaiț: 10 (1 Frățești - Bălănoaia; 2-10 Zimnicea).

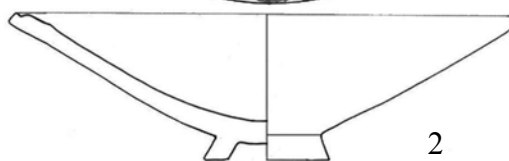
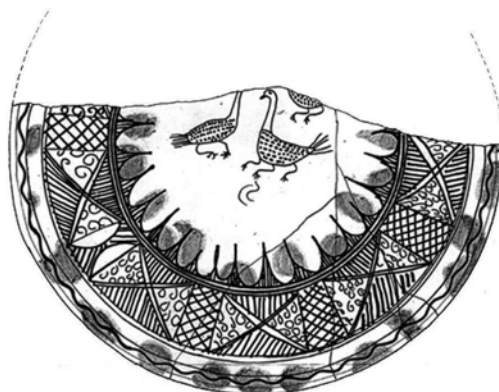

Planșa LXVI

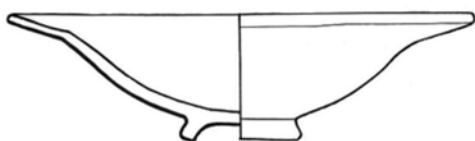
Forme de vase și tipuri de decor pe ceramica nesmălțuită provenită din atelierele din Târnovo, Bulgaria (după N. Angelov).

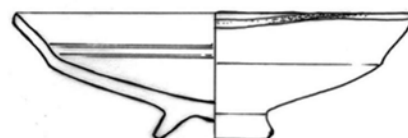
1

2

3

4

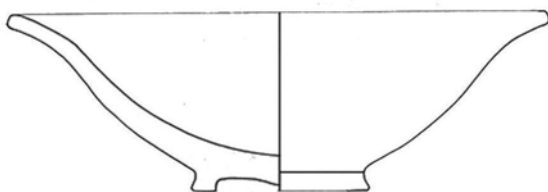
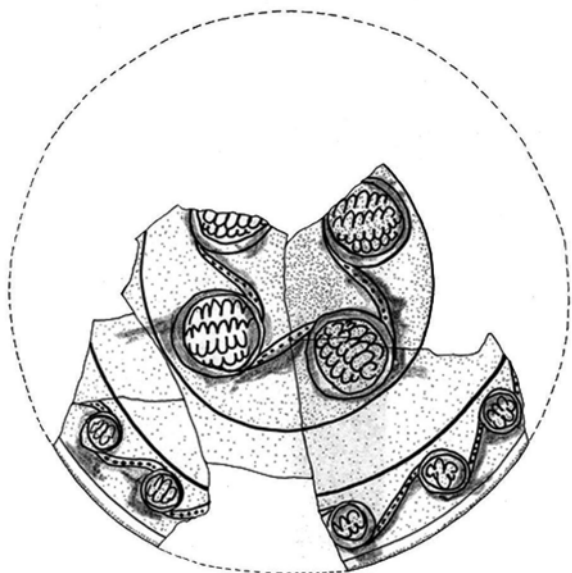
6

5

Planșa LXVII

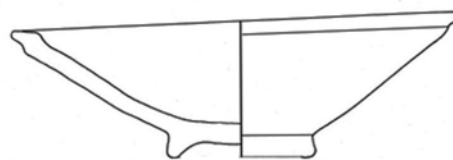
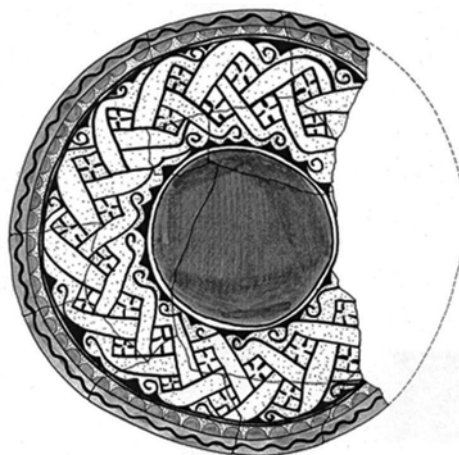
Farfurii smălțuite: 1-5. Zimnicea; 6. Frătești - Bălănoaia.

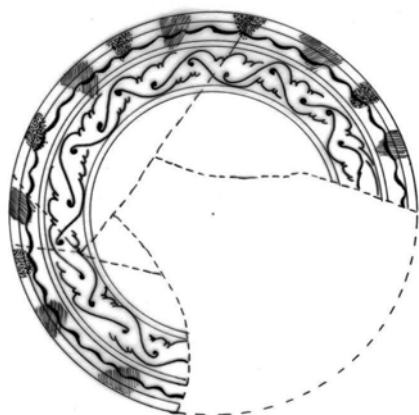
1

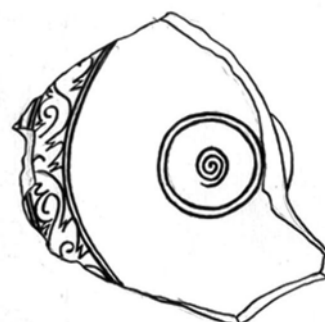
2

3

5

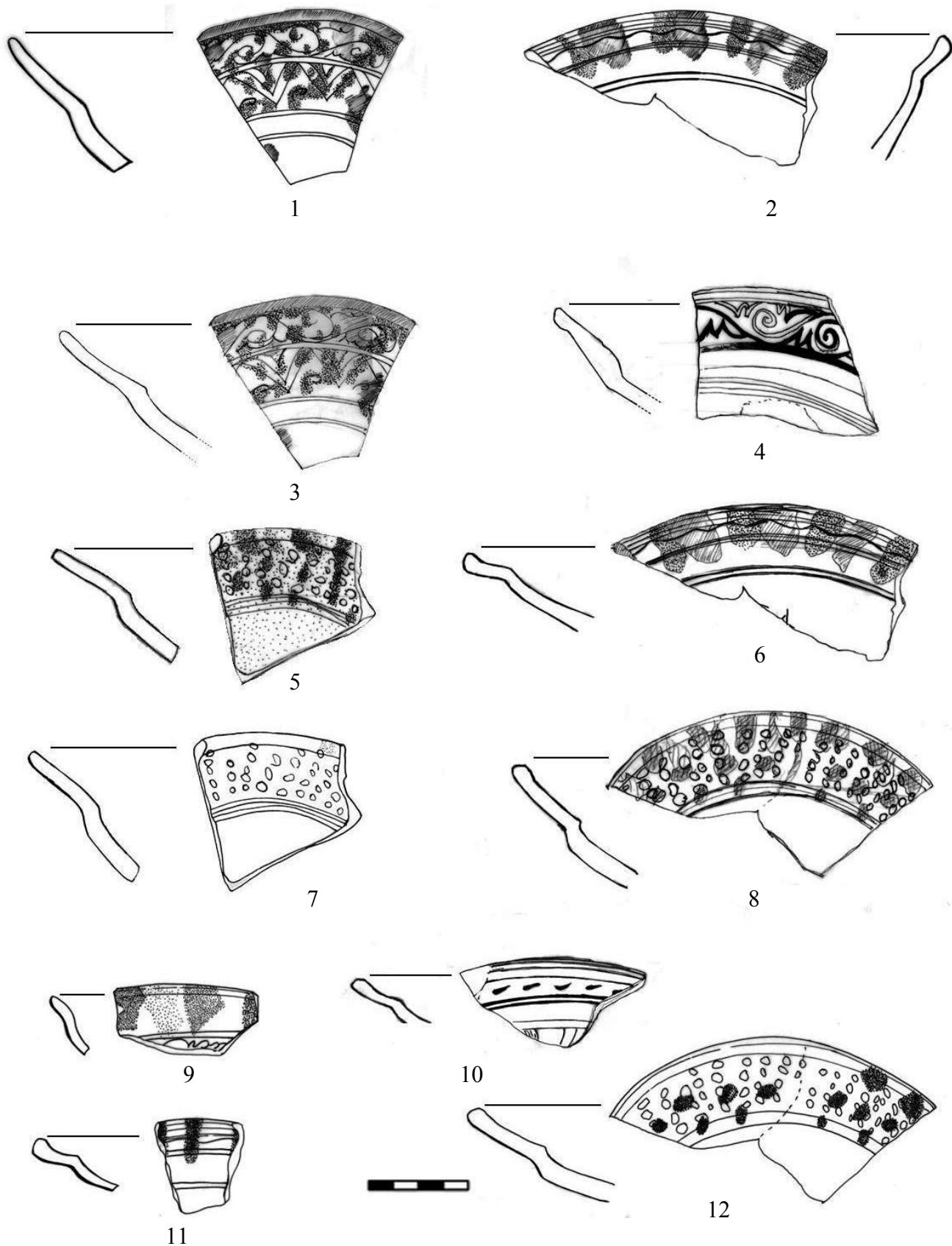

4

Planșa LXVIII

Farfurii smălțuite: 1. Giurgiu; 2-5. Zimnicea.

Planșa LXIX
 Diferite profile de buze de farfurii smălțuite, Zimnicea.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

Planșa LXX
Farfurii smălțuite, Zimnicea.

1

2

3

4

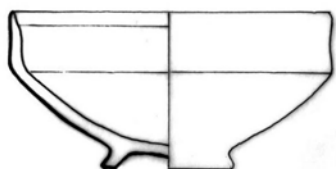
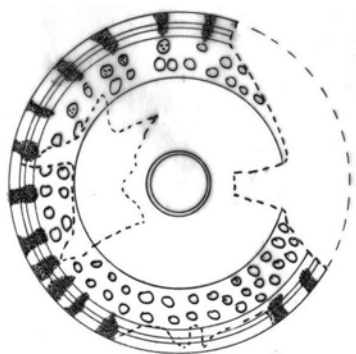
5

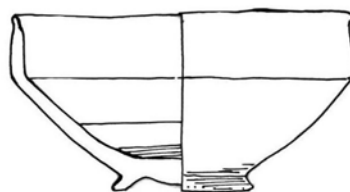
6

Plansa LXXI

Farfurii smălțuite: 1-4. Zimnicea; 5. Giurgiu; 6. Frătești - Bălănoaia.

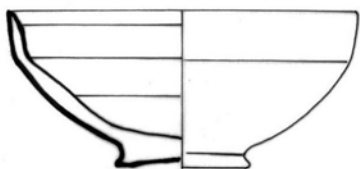
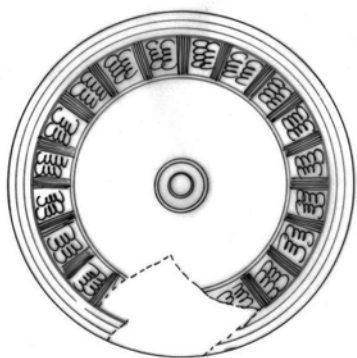
1

3

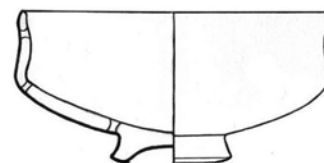
2

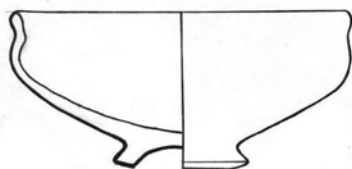
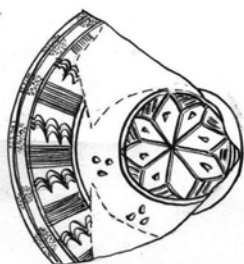
4

5

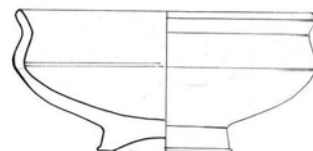
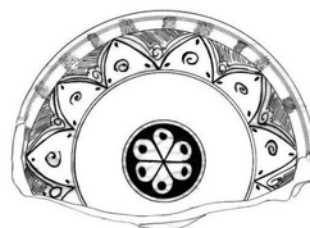
7

8

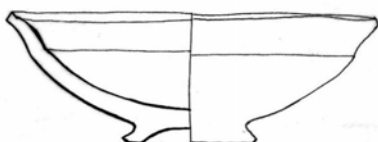
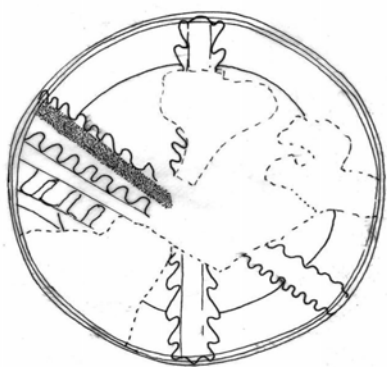
6

9

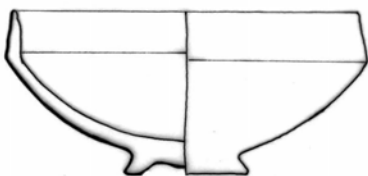
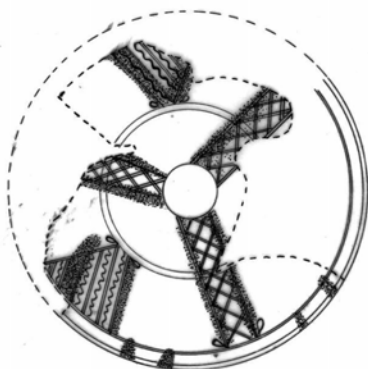
Planșa LXXII
Străchini smălțuite, Zimnicea.

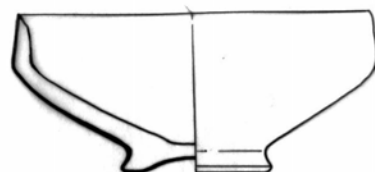
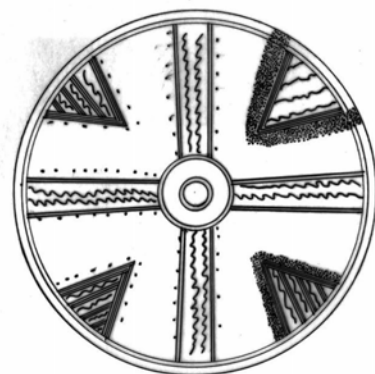
1

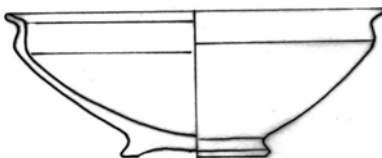
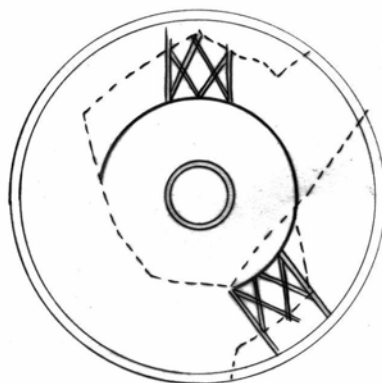
2

3

4

5

Planșa LXXIII
Străchini smălțuite, Zimnicea.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

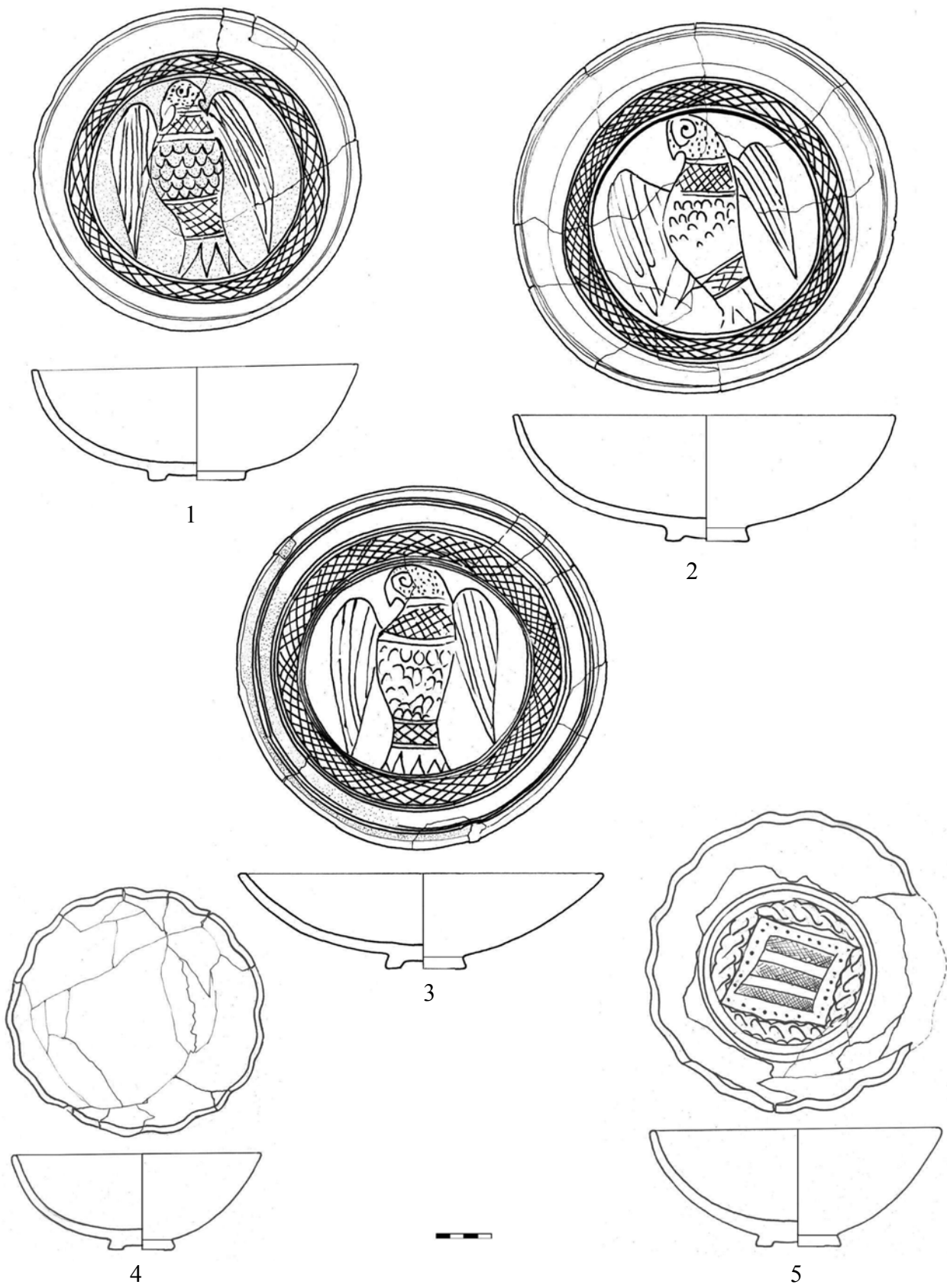

13

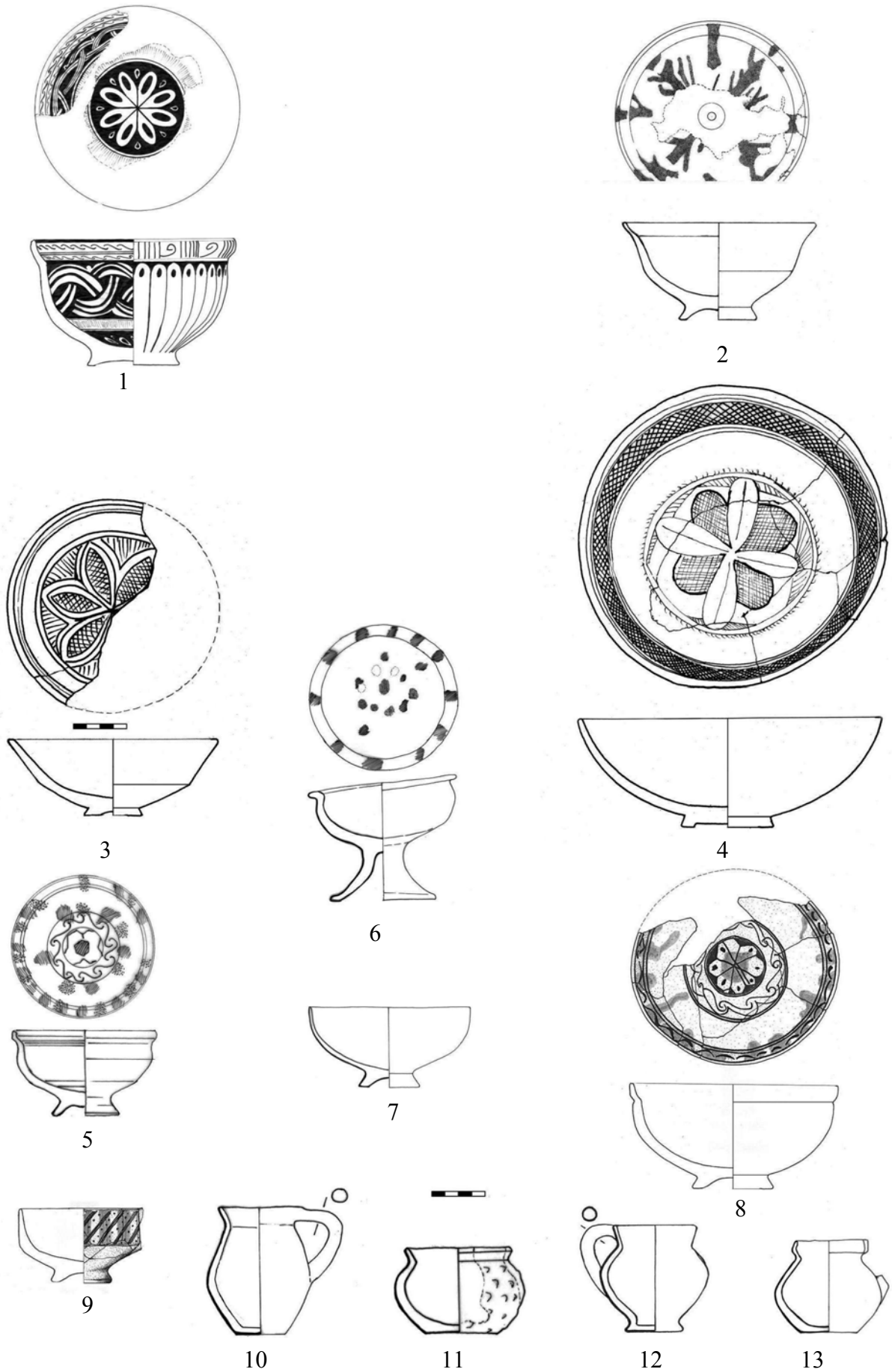

14

Planșa LXXIV
Străchini smălțuite, Zimnicea.

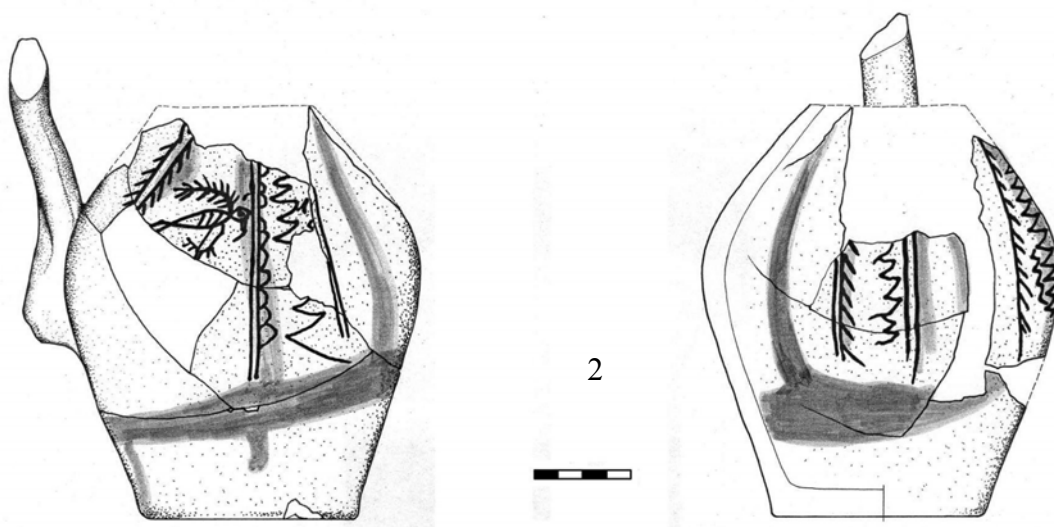
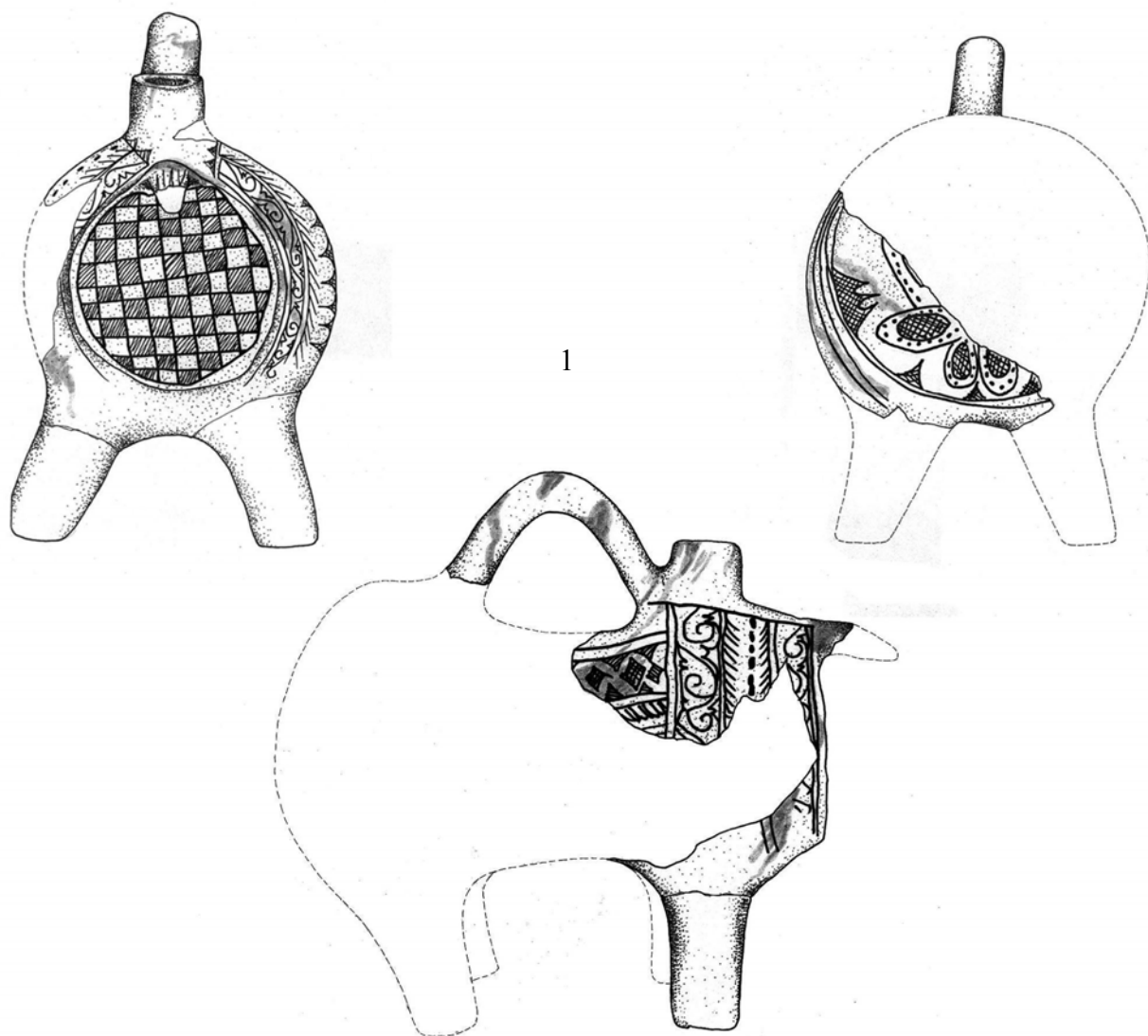

Planșa LXXV
 Boluri smălțuite, Frătești - Bălănoaia.

Plansa LXXVI

Ceramică smălțuită: 1-4. boluri; 5-8. cupe; 9. ceașcă; 10-13. cănuțe (1-2, 5-13 Zimnicea; 3-4 Frățești - Bălănoaia).

Planșa LXXVII
 Ulcioare smălțuite, Zimnicea.

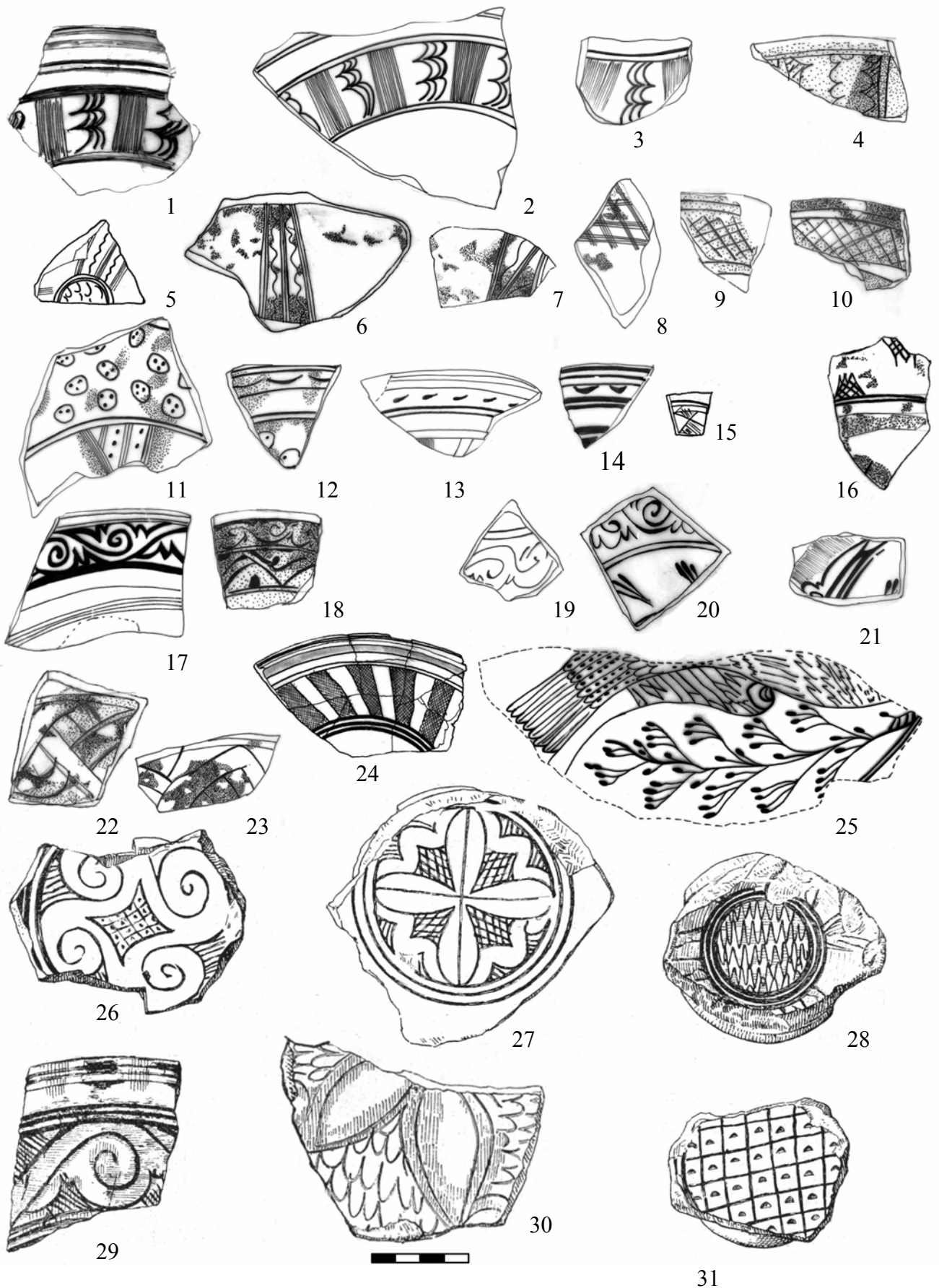
Plansa LXXVIII

Ceramică smălțuită, Zimnicea: 1-5. căni; 6-8. cupe; 9. sfeșnic; 10-11. ulcioare.

Planșa LXXIX

Boluri smălțuite: 1-2. Zimnicea; 3-10. Frătești - Bălănoaia.

Planșa LXXX

Diferite modele de decor pe ceramica smălțuită descoperită în așezarea de la Zimnicea (1-25) și cetatea Giurgiu (26-31) (26-31 după I. Barnea).

1

2

3

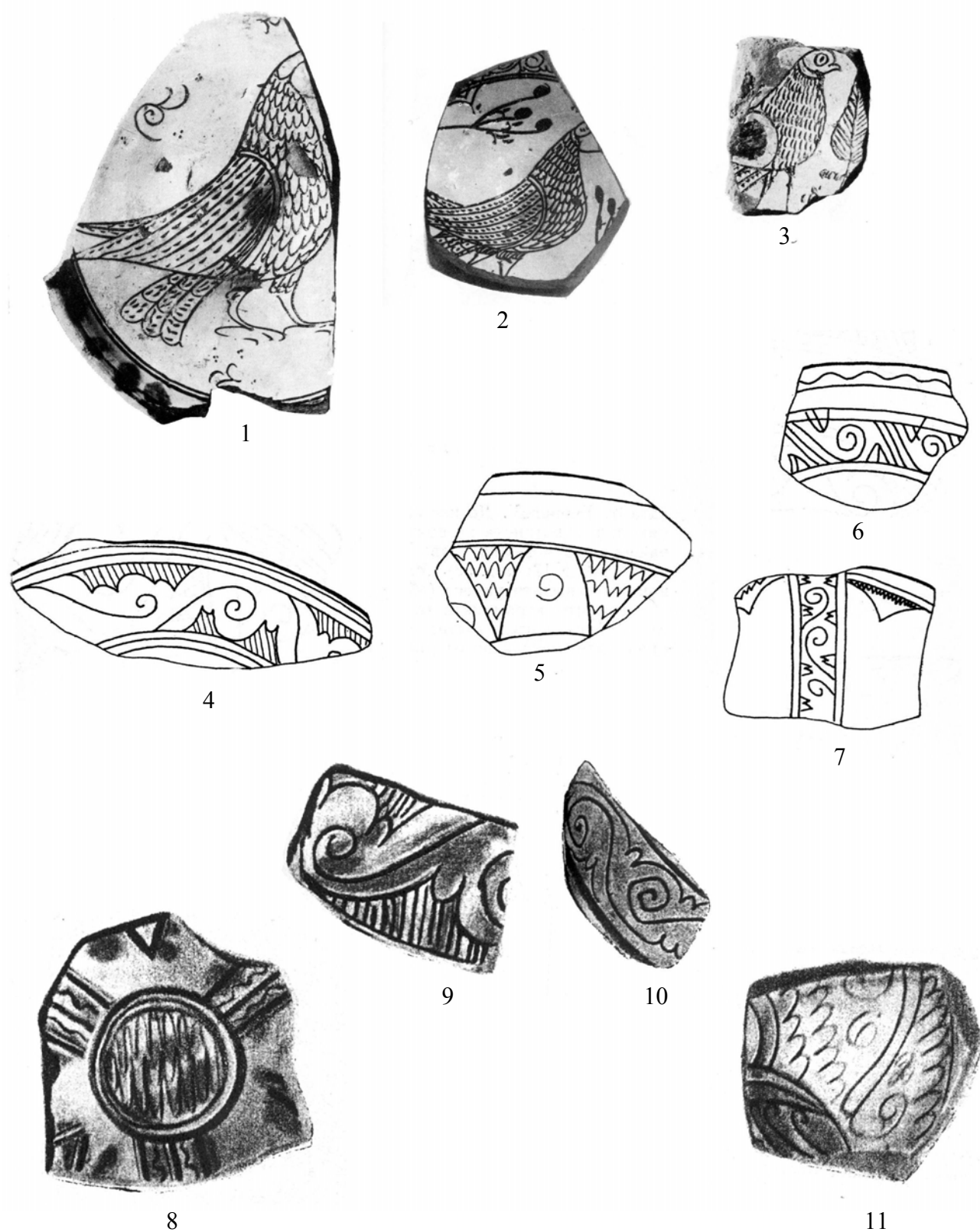
4

5

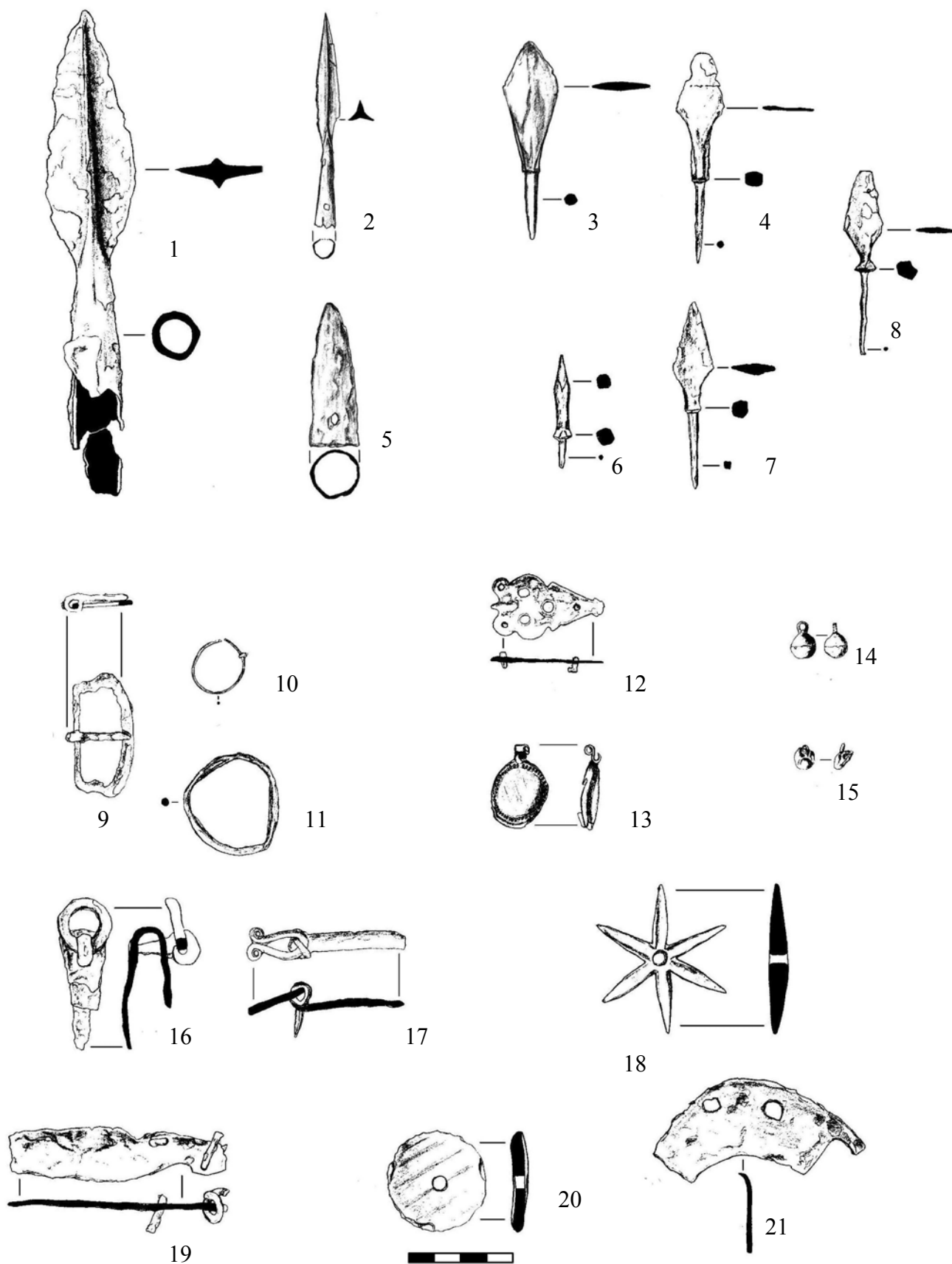
Planșa LXXXI

Vase din ceramică smălțuită din Bulgaria: 1-4. Palatul țarilor din Târnovo; 5. Cerven (după Sonia Georgieva).

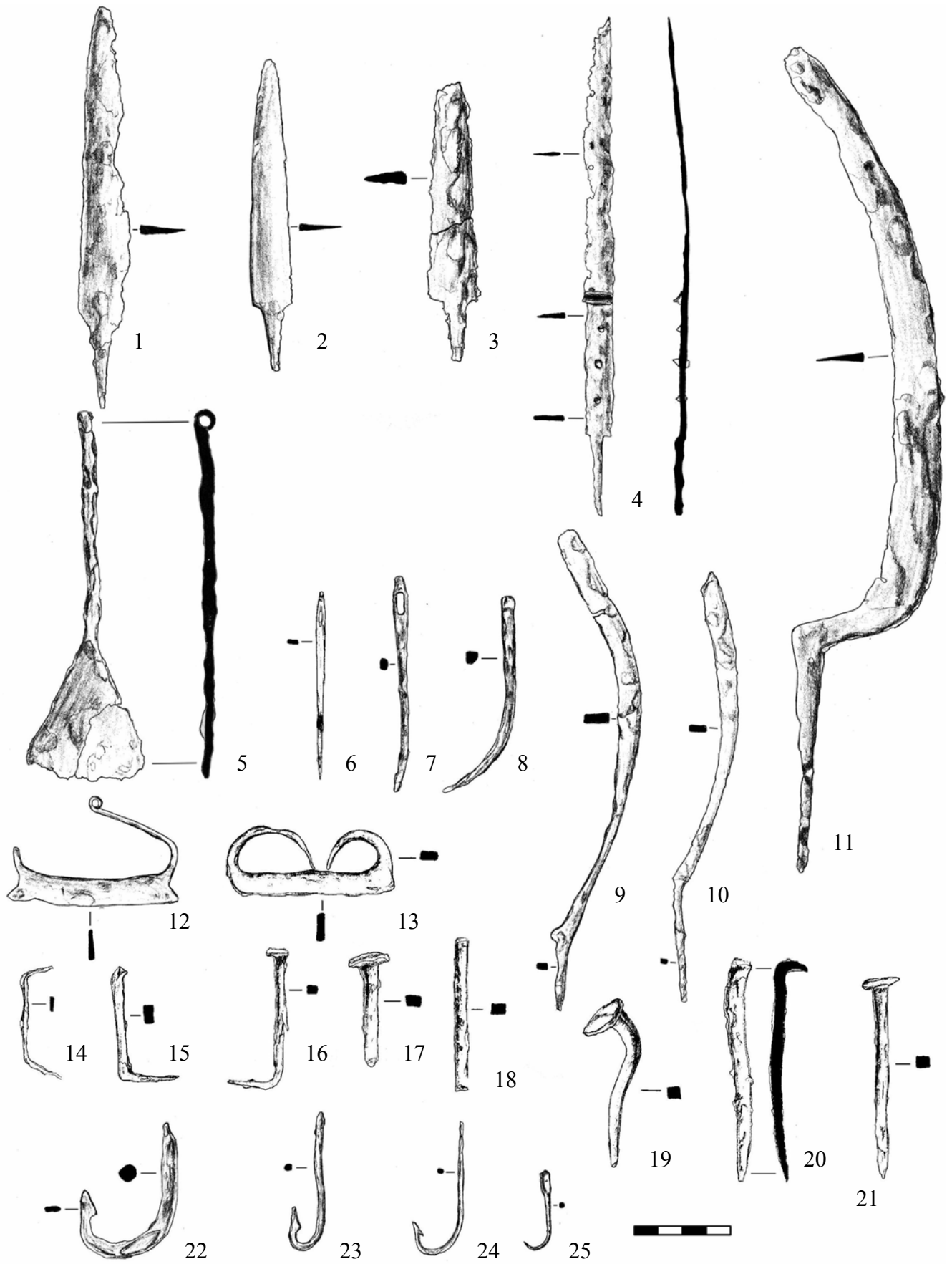
Planșa LXXXII

Tipuri de elemente decorative de pe ceramica smălțuită din nordul Bulgariei: 1-7. Târnovo (după N. Angelov); 8-11. Șiștov (după Vilo Vilov).

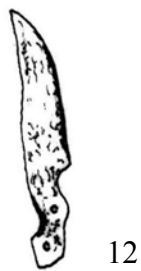
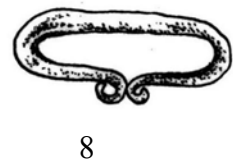
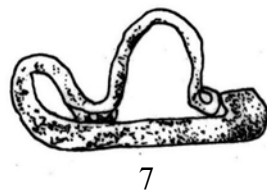
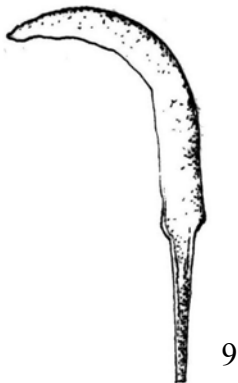
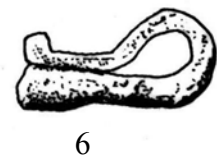
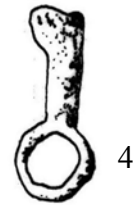
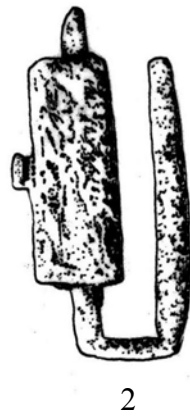
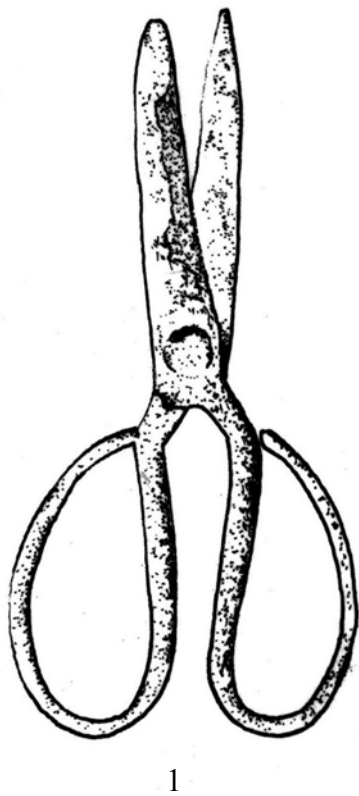

Plansa LXXXIII

Vărfuri de suliță, accesorii de îmbrăcăminte, podoabe și piese de harnașament, Zimnicea.

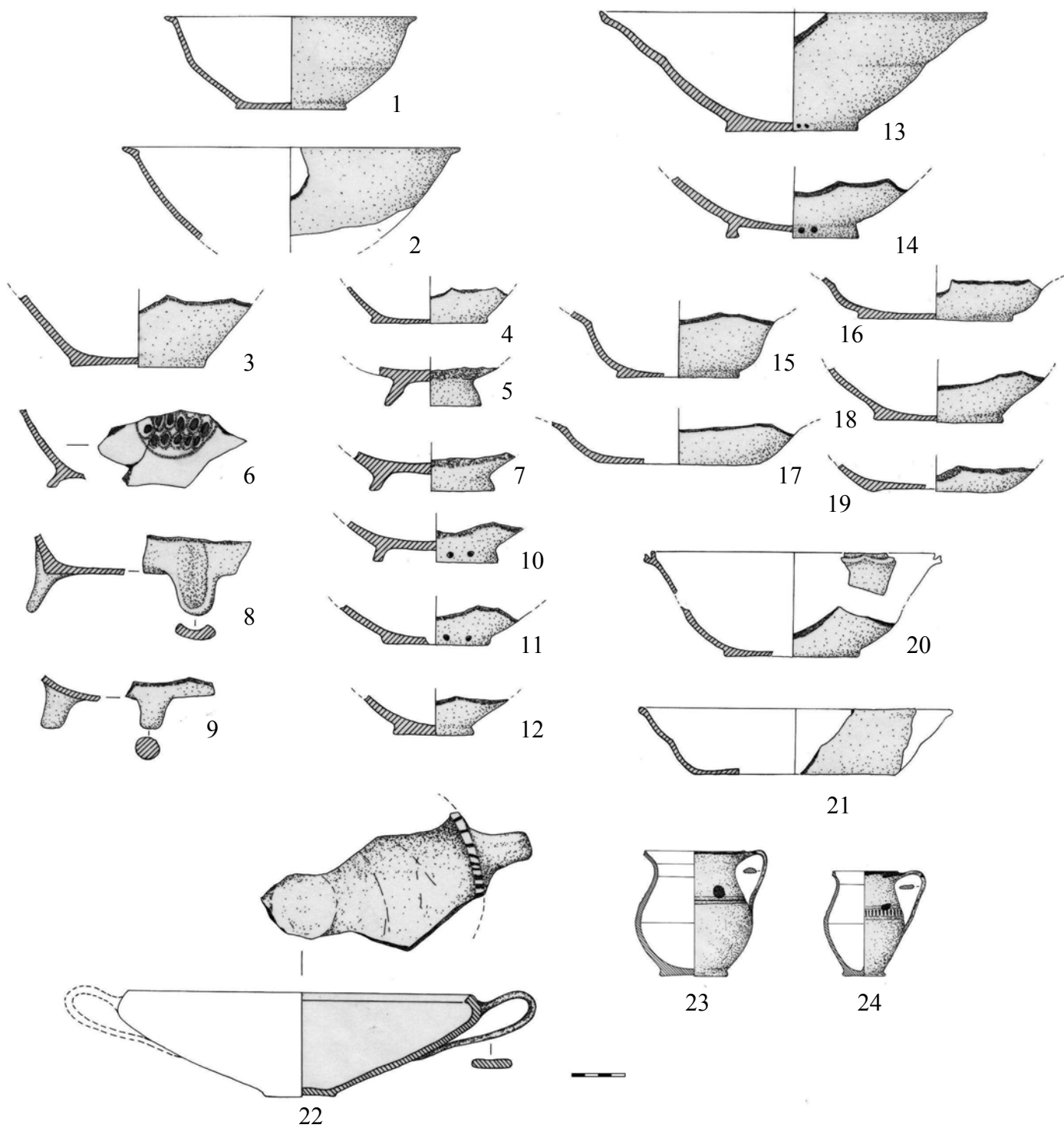

Plansa LXXXIV
 Unele și ustensile de gospodărie și pescuit, Zimnicea.

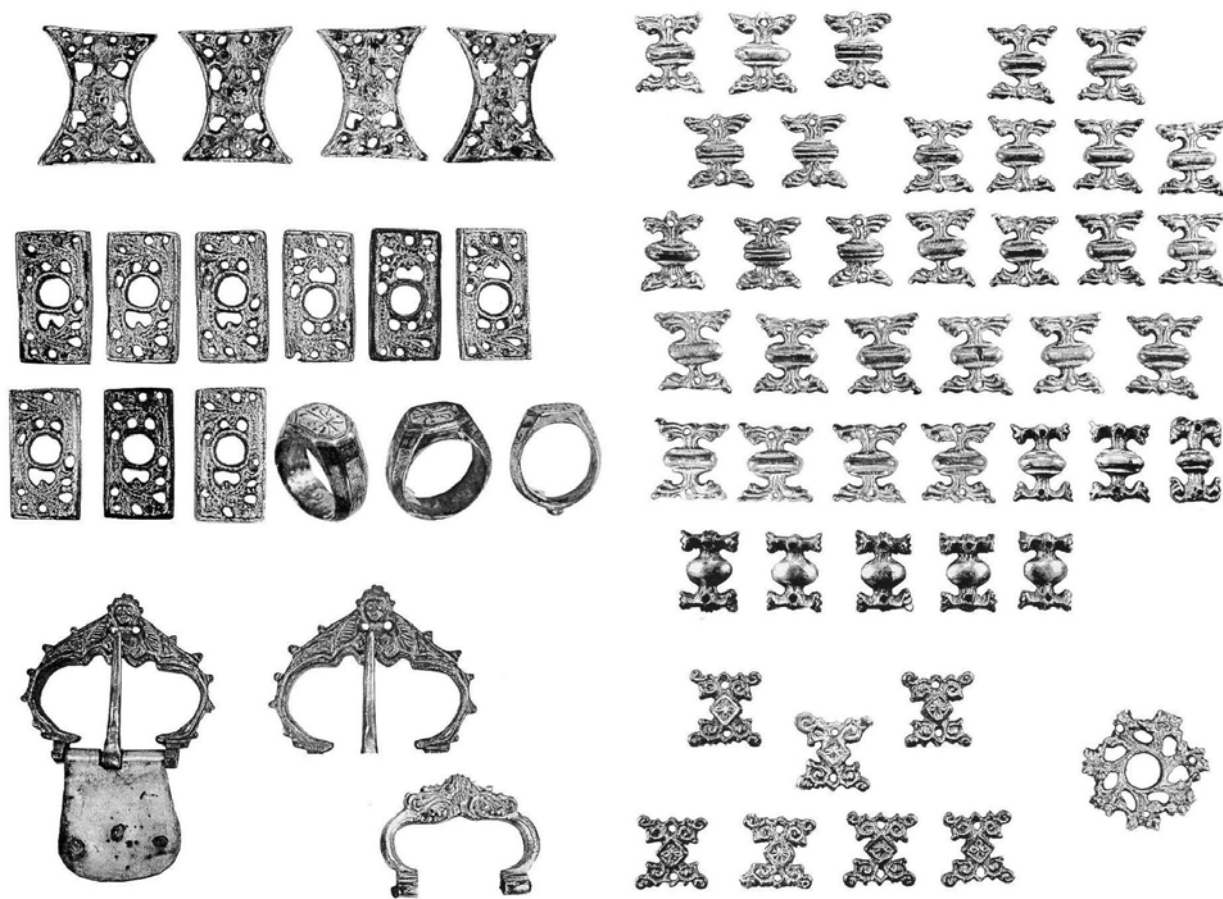
Plansa LXXXV

Ustensile de bucătărie și de gospodărie, Frătești - Bălănoaia.

Plaușa LXXXVI

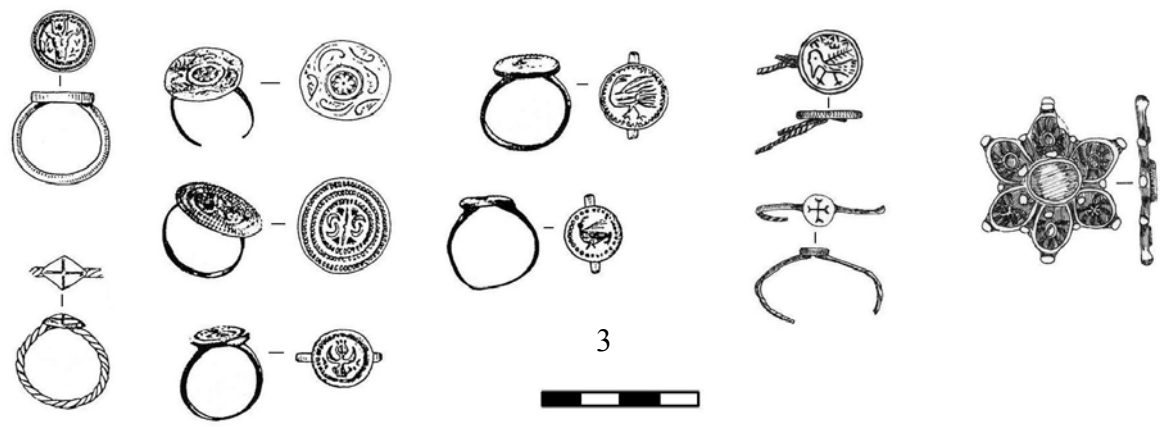
Farfurii, străchini, tigăi și ulcele din ceramică nesmăltuită, Mănăstirea Aluniș - Plăviceni.

1

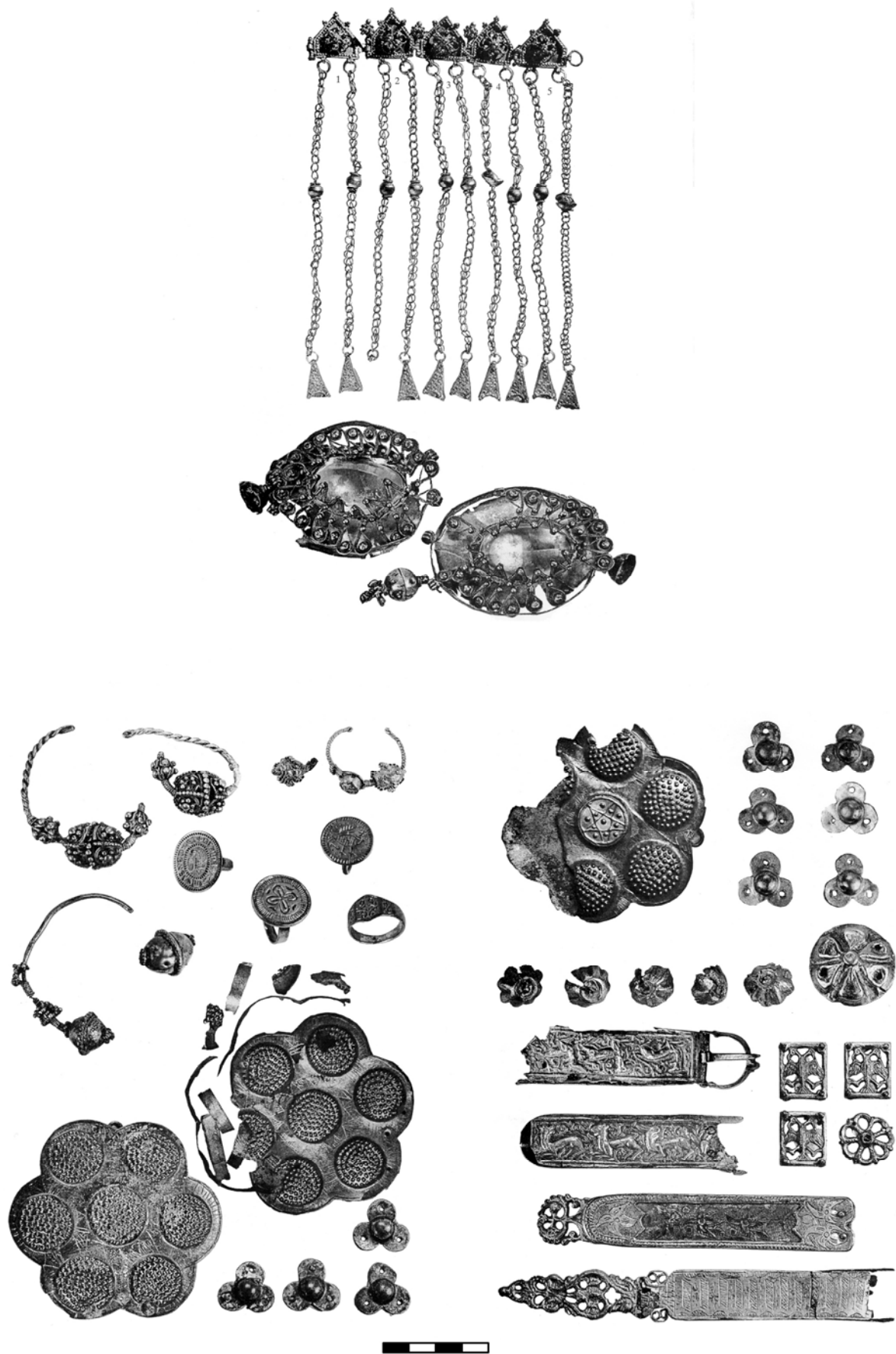
2

3

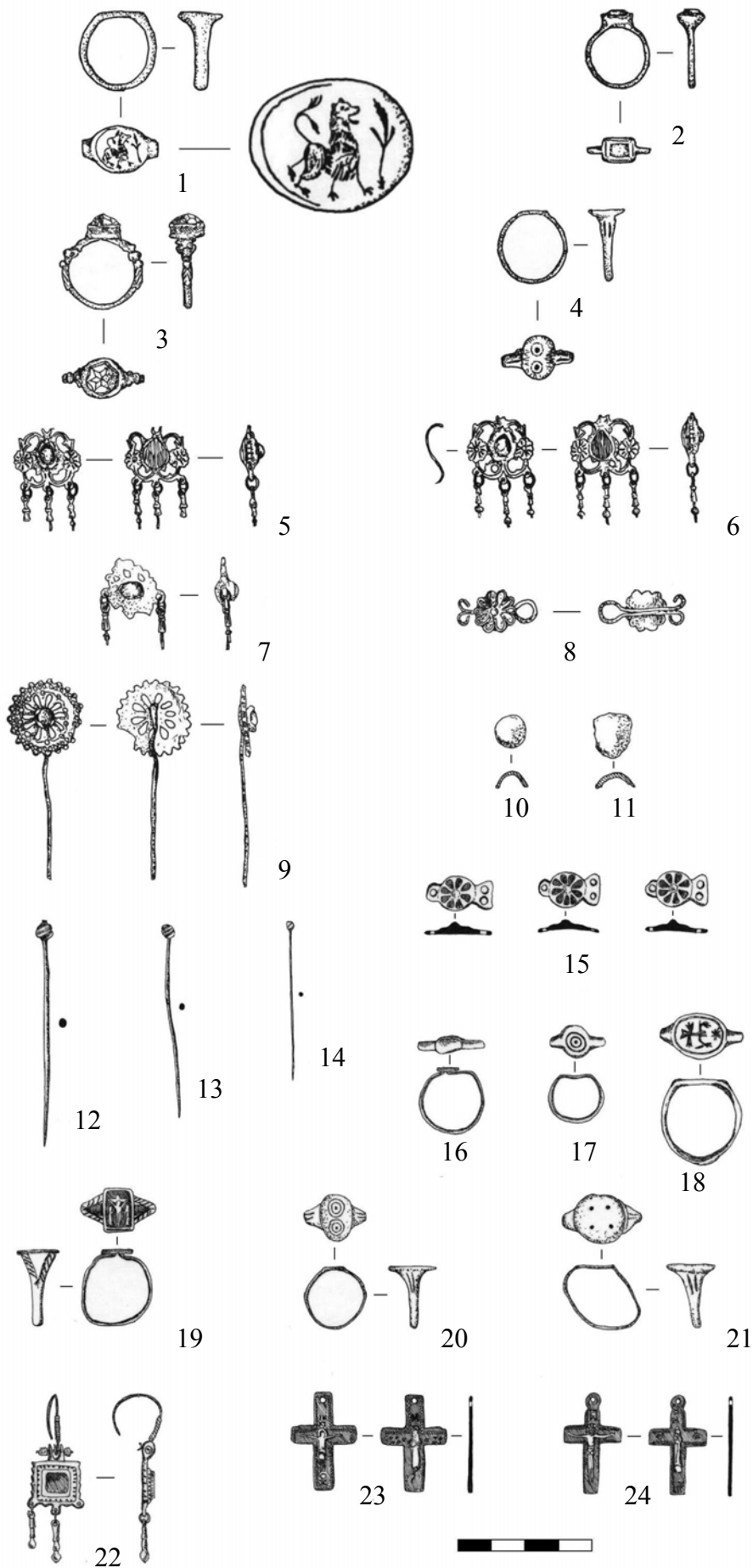
Planșa LXXXVII

1. Tezaurul de podoabe de la Orbeasca de Sus; 2. Cercei de la Frumoasa; 3. Tezaurul de la Guruieni (după N. Constantinescu și Luminița Dumitriu).

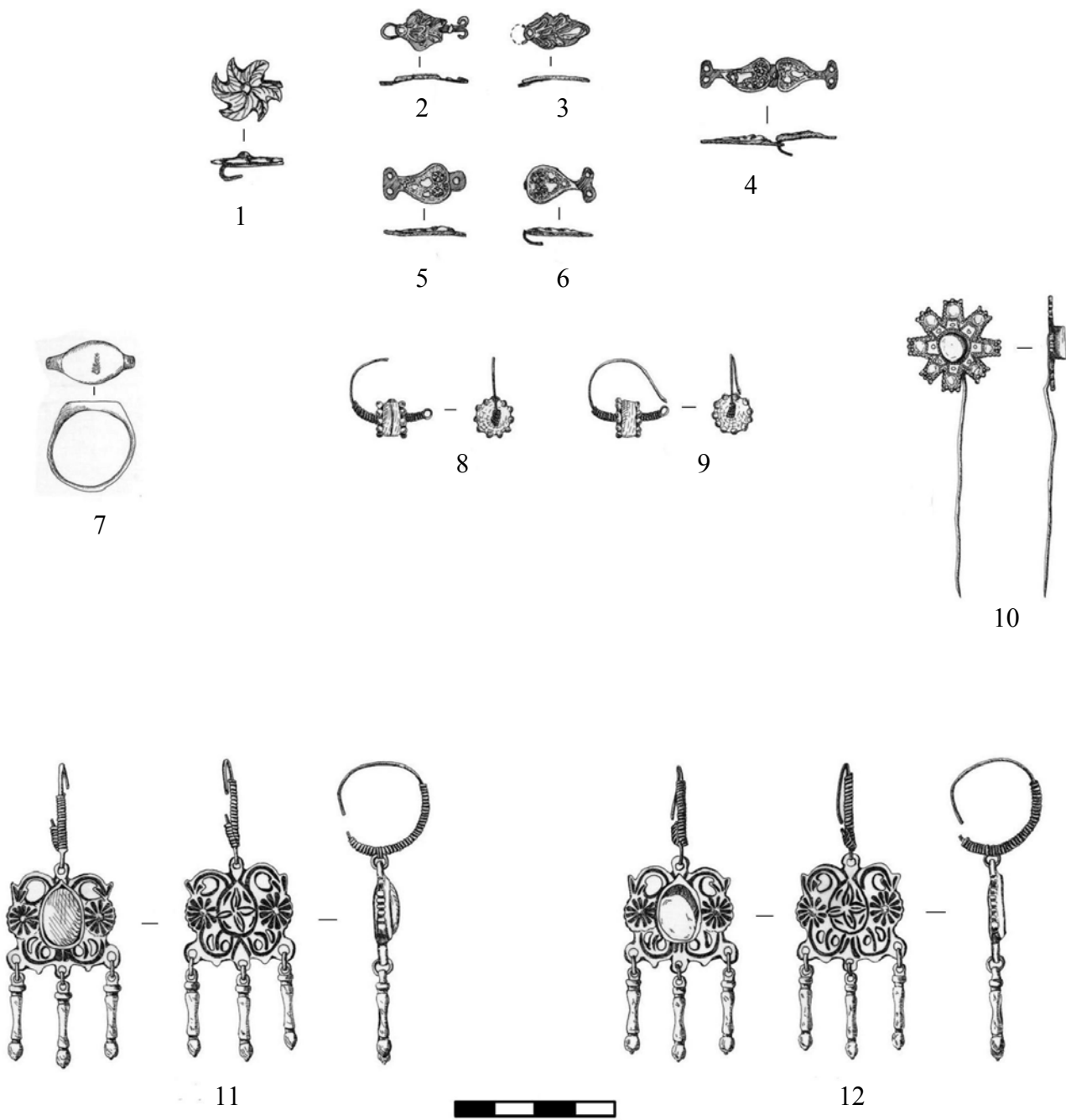
Planșa LXXXVIII

Tezaurul de podoabe de la Olteni (după D. V. Rosetti și Luminița Dumitriu).

Planșa LXXXIX

Piese de podoabă din cele două necropole de la Mănăstirea Aluniș - Plăviceni.

Planșa XC

Piese de podoabă provenite din săpăturile arheologice de la Mănăstirea Drăgănești (1-6) și Biserica „Sf. Nicolae” din Roșiorii de Vede (7-12).

R